Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्रीमद्भगवद्गीताविवेचनात्मकशब्दकोशः

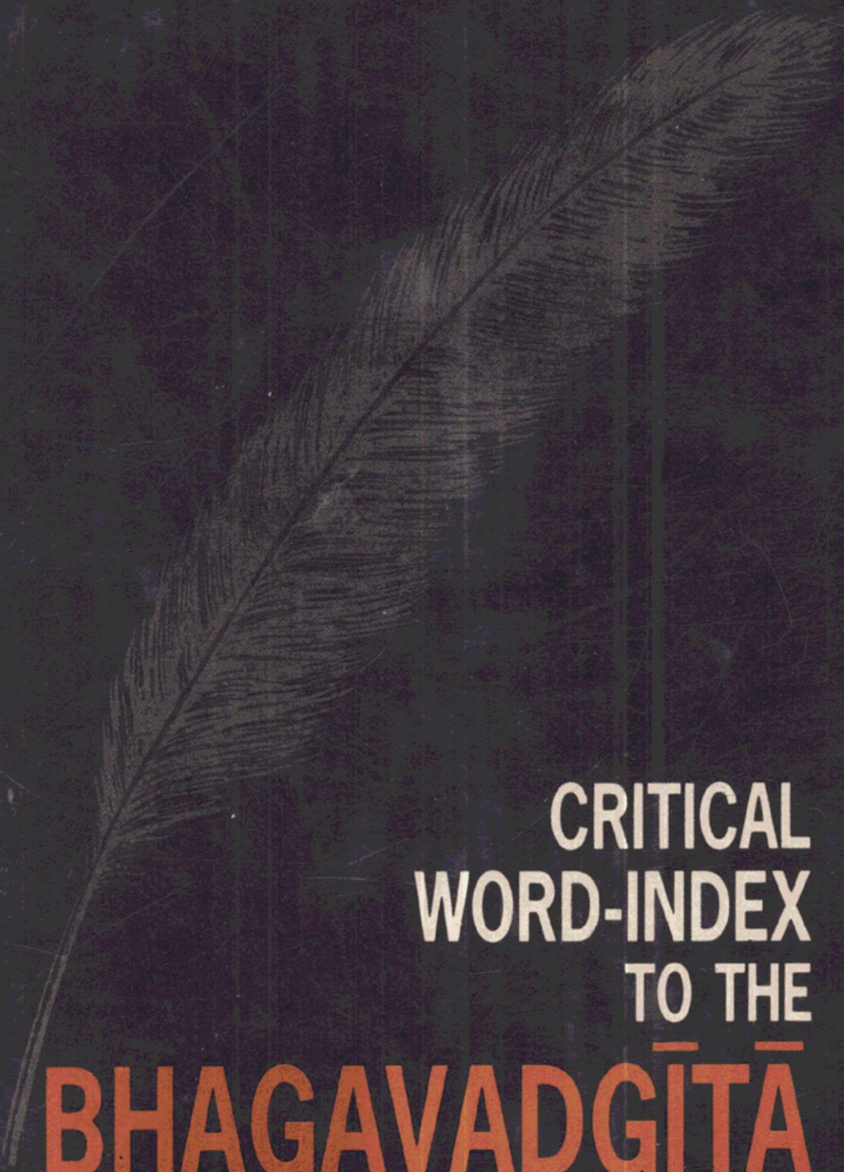

CRITICAL WORD-INDEX TO THE BHAGAVADGĪTĀ

PRAHLAD C. DIVANJI

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्रीमद्भगवद्गीताविवेचनात्मकशब्दकोशः

CRITICAL WORD-INDEX TO THE BHAGAVADGĪTĀ

Not a few of the specialists in the field of the history of Indian philosophy are of the opinion that the philosophical significance of then *Bhagavadgita* has often been overestimated. But even they cannot deny that it classes among the most important Sanskrit texts in terms of the History of Ideas and the influence exercised by it even on outstanding intellectual figures of pre-independent and modern India and that it is perhaps the most frequently read work of the whole of Sanskrit literature, in India as well abroad. Therefore the necessity of making again available Prahlad C. Divanji's *Critical Word-Index to the Bhagavadgita* hardly needs justification, all the more as it is based on a number of different editions of the *Gita*. There is no tool like this index, of equal importance both to the professional Sanskritist as well as to all those interested in this text and wishing to read and understand the original itself.

Rs 400

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्रीमद्भगवद्गीताविवेचनात्मकशब्दकोश:
Critical Word-Index to the Bhagavadgītā

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्रीमद्भगवद्गीताविवेचनात्मकशब्दकोशः
Critical Word-Index to the Bhagavadgītā

Rao Bahadur Prahlad C. Divanji

with a foreword by
S.M. Katre

Munshiram Manoharlal
Publishers Pvt Ltd

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ॐ तत्सत् !

TO

THE GREAT MASTER OF YOGAS

ŚRĪ KṚṢṆA-VĀSUDEVA

Whose Words of Wisdom

Immortalized by

THE REVERED SAGE KṚṢṆA DVAIPĀYANA

IN

THE SONG DIVINE

More Than Two Thousand Five Hundred Years Ago

Have Been Serving Continuously As

The Beacon-light to Struggling Humanity

During the Arduous Voyage of Life

THIS INTENSIVE STUDY OF THOSE WORDS

IS

REVERENTIALLY DEDICATED.

ISBN 81-215-0545-3
This edition 1993
© Munshiram Manoharlal Publishers Pvt. Ltd.

Printed and published by
Munshiram Manoharlal Publishers Pvt. Ltd.,
Post Box 5715, 54 Rani Jhansi Road, New Delhi 110 055.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

PREFACE TO THE NEW EDITION

Not a few of the specialists in the field of history of Indian philosophy are of the opinion that the philosophical significance of the Bhagavadgītā has often been overestimated. But even they cannot deny that it classes among the most important Sanskrit text in terms of the History of Ideas and the influence exercised by it even on outstanding intellectual figures of pre-independent and modern India and that is perhaps the most frequently read work of the whole of Sanskrit literature, in India as well as abroad. Therefore the necessity of making again available Rao Bahadur Prahlad C. Divanji's *Critical Word-Index to the Bhagavadgītā* hardly needs justification, all the more it is based on a number of different editions of the Gītā. There is no tool like this index, of equal importance both to the professional Sanskritists as well as to all those interested in this text and wishing to read and understand the original itself. Divanji's work remains unsurpassed; on the contrary, compared to it R.J. Venkateswaran's *Dictionary of Bhagavad Gita* (Delhi 1991) looks like the scribble of an absolute beginner. It is enough to take note of the date of publication, viz., 1946, in order to understand why the work of Divanji has not only become a rarity, at least in libraries outside India, but is also virtually unknown to a large part of the indological community. I was hence particularly happy when I discovered a copy of it in the private collection of Prof. Dr. Richard Lariviere, Austin (U.S.A.) and when he most kindly agreed to provide for the present reprint. Last but not least my thanks are due to Mr. Ashok Jain, Director of Munshiram Manoharlal Publishers Pvt. Ltd. for his farsighted decision to carry out my suggestion and to reprint the *Critical Word-Index to the Bhagavadgītā.*

A. Wezler

Hamburg
February 1993

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

PREFACE

I am glad to be able at long last to place this volume before the learned public for use and evaluation.

The difficulties in the way of my doing so were many and multifarious and presented themselves at each stage since inquiries began to be made for getting the work printed and published at a reasonable cost. However by the grace of Him to whom this work has been dedicated they could all be surmounted one after another.

I regret I am not able to offer copies of this work at a price which any and every student of the *Bhagavadgītā* can afford to pay but my excuse is the enormous rise in the prices of the materials and the wages of the labourers employed in the printing presses during the years 1943-45.

I take this opportunity of publicly acknowledging my gratitude to the late Dr. V. S. Sukhtankar Ph. D. for the practical advice which he had ungrudgingly and unassumingly given to me when I consulted him on two previous occasions and for having consented to favour me with a Foreword to this work when I met him in the first week of January 1943 on the occasion of the Silver Jubilee of the Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona. I sincerely regret that he suddenly passed away in that very month before completing his course of lectures on the Mahābhārata at the end of which I was to have delivered my manuscript to him for that purpose as he had desired.

I am however glad and fortunate to have secured for the same purpose the good-will of Dr. S. M. Katre M.A., Ph.D., Director, Deccan College Post-graduate and Research Institute, Poona, who has already made his mark in the world of oriental research as the author of certain works on Indology and the principal editor of some commemoration volumes and three oriental research journals, the *Oriental Literary Digest, the Deccan College Quarterly* and the *New Indian Antiquary*. I thank him sincerely for having spared sufficient time to look into the manuscript carefully and to contribute the Foreword. I confess it has given me confidence in my new line of work.

I am also thankful to Mahāmahopādhyāya P. V. Kane M.A., LL.M., and Professor H. D. Velankar M.A., for having spared time from their multifarious engagements for going through my manuscript and favouring me with their valuable opinions before I offered the work to the University of Bombay for publicatian on its behalf. Though that University could not see its way to accept that offer it showed its appreciation of my work by offering to give a grant of Rs. 500/- towards the costs of its publication, should I be prepared to publish it on my own. I thankfully accepted the offer and hereby publicly acknowledge that solid and encouraging financial assistance from it with thanks. I also acknowledge with thanks the assistance which two of my brother lawyers Messrs H. S. Desai and S. V. Desai, Advocates (O. S.),

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

occasionally rendered to me in ascertaining the method of dissolution of some of the unusual compounds occurring in this work. Lastly, I am thankful to Sir S. Radhakrishnan for going through the book and favouring me with his valuable opinion.

Both the said learned scholars have remarked that the value of this work would have been greatly enhanced had I incorporated in it a comparative study of the diverse methods of interpretation of doubtful passages resorted to by the eminent ones amongst the commentators of this work, which has been looked upon as an authoritative treatise on the correlation existing between the three ways of approach to the realisation of the truth contained in the Upaniṣad doctrine of the identity of the individual soul, Ātman, with the cosmic soul, Brahman, namely Jñāna, Upāsanā and Karma. While I agree that it is a very useful line of work which the higher students of the work would have appreciated but apart from the fact that, as pointed out by Prof. Velankar himself, it is a different line of study and therefore outside the purview of a purely word-index. My aim in preparing this Index as it is, which contains references to the views of some commentators only so far as they were necessary in order to show which of two alternate readings was preferable, was to provide a reference-book for those, who having some knowledge of the language of the text and the subjects dealt with therein, had a desire to form their own independent judgment as to the meanings of doubtful words and phrases and the purport of the work as a whole by the application of the universally-accepted canons of interpretation. That had been my aim because my view is that it is only when one's mind is free from the traditional grooves that original ideas spring up therein and enable one to make some original contribution to the world's stock of knowledge by making an intensive and comparative study of that work. So much has already been written on the subject of the teaching of the Bhagavadgītā from several philosophical and theological view-points that there is hardly any scope for making any substantive addition by making a synthetic and doctrinal study of the work. The field of analytical and historical study thereof is not yet sufficiently explored, and particularly not by us, Indians. The future of the Bhagavadgītā study therefore lies for us in the direction of ascertaining the authorship, probable sources and date of the work, the place which can be legitimately assigned to it in the history of the Sanskrit language and literature and in that of the Indian philosophy and theology. I have by preparing a separate note on those subjects shown that direction. For that purpose I had to make a more intensive study of the work and compare its contents relating to different subjects with various other works dealing with the same subjects. I hope other scholars will make a similar use of this Word-Index for either checking and evaluating my own conclusions after I am able to publish them or applying their minds to other cognate problems arising out of the words of this important and soul-elevating work.

Prerana, Ghodbunder Road,
Santacruz, Bombay 25.
Dated 15th October 1945.

P. C. DIVANJI.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

FOREWORD

IT is my good fortune to-day to introduce the present Critical *Word-Index or Index-Verborum to the Bhagavadgītā* to the world of scholars. The author of this index needs no introduction to scholars in India or outside : for during a very busy official life connected with the judicial department of the Government of Bombay, Rao Bahadur P. C. Divanji has maintained his scholarly contacts and personally contributed valuable research papers to several oriental journals of repute. He belongs to a generation which, despite the routine of official life, found sufficient leisure to devote himself seriously and whole-heartedly to intellectual pursuits and make definite contribution to Indology in general.

The present index, as the author explains in his luminous Introduction, is the outcome of several factors, the chief of which is the *Review of Prof. Kirfel's Verse-Index* to this 'crest-jewel' of Indian literature by the late Prof. Dr. V. S. Sukhtankar, which appeared in the *Oriental Literary Digest*, of which I was the Chief Editor then. After such correspondence and discussion Rao Bahadur Divanji, convinced of the need of a really critical Index-Verborum, despite the many existing word-indices, began collecting his material in all seriousness, and this book which is being published now bears out in full the expectations that his friends had at the time when the work was first planned. It is much to be regretted that Dr. Sukhthakar who first gave concrete shape to Rao Bahadur Divanji's unfulfilled perception of the need of such an index, is no longer with us to contribute this Foreword. His unrivalled knowledge of the Mahābhārata Textual Criticism and long contact with its critical edition would have been sufficient guarantees for the real need of this Index which, in a sense, he initiated by his inspiring appeal to Indian Scholarship in that review. My only qualification for the task is that I was the Managing Editor of the Journal in which that review appeared, and was a close personal friend of the late Professor, associated with him very closely during the past seven years. I do so in the spirit of the *Gītā* which has been referred to by the learned author in his Introduction.

It will be noticed that in the preparation of this Index Rao Bahadur Divanji has kept the needs of philosophers, lexicographers and linguisticians before him. The author has sacrificed much of his time for the sake of the scholars of the *Gītā*, and if there is any criticism, it is that he is far more conscientious and far more thorough than he has a right to be. The division of word-units into primary, secondary, tertiary and quaternary, with the exact references under each head, and an index of words common to primary and the rest of the word-units, makes the work of the reader far easier than a mere lexicographi-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

cal arrangement such as the one which I had suggested in my paper on a *Thesaurus Linguae Sanskritae.*[1] At a glance one finds the entire material before one-self, analysed and presented under the proper alphabetical order and the relevant section depending upon the position of the word-unit in the compound expression. Not only is it an Index-Verborum it is also a complete dictionary of the *Gītā* for which critical material has been drawn from collations of several editions, giving the *variae lectiones* as far as they are available to scholars in printed editions and in the testimonies, in published commentaries of this work from the Bhāṣya of Śaṅkara downwards. The learned compiler of this work has, besides, utilised most of the published critical studies on the text of the *Bhagavadgītā*. Thus, in a sense, this work represents the critical summation and evaluation of all the critical material on the text and interpretation of the *Gītā* that is so far available, presented in a very original manner.

The *Gītā* has a distinct place in the life of the nation ; witness, for example, its great moving force on three unique Indian personalities of the present centuries, Sri Aurobindo Ghosh, Lokmanya Tilak and Mahatma Gandhi. The voice of Śrī Kṛṣṇa is still reverberating through the corridors of time and is powerful enough to change the destiny of men, bringing the light of the spirit and the transcendent knowledge to guide the future of mankind. The fiery words can still move inert nature to a final endeavour in the up-rooting of the evil that exists in man. But cold analysis is required to dissect them into their proper components, for modern research requires a critical text devoid of conscious or unconscious emendations, changes, interpolations, etc. and a tool, not depending upon subjective judgment, for the final sifting of the material and sense. In this manner of speaking, the present attempt is unique in its character, and will enable the linguistician, the comparative philosopher or a critical student of the text of the *Gītā*, to arrive at his goal with the least amount of trouble. The material has been so well presented that the *Gītā* may now very well become its own interpreter, with no external aids.

In conclusion all true scholars have to express their admiration for the patient and critical manner in which Rao Bahadur Divanji has digested his material and presented the same in a scientific manner, satisfying the highest exacting demands of modern scholarship.

Deccan College Post-Graduate
and Research Institute, Poona,
Dated 4th June 1943.

S. M. KATRE.

1. NIA. IV. pp. 271-84.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

OPINIONS

The *Bhagavadgītā* has been the source of inspiration to millions of Indians for at least two thousand years. Numerous commentaries have been written during several centuries to elucidate its teaching. Several scholars have prepared indexes of the words of the *Bhagavadgītā.* Rao Bahadur P. C. Divanji has, however, prepared an Index of the words of the said work on a novel plan. He gives an Index of all the primary word-units in alphabetical order and treats the Vulgate and Kāśmīr recensions separately with a comparative table of variant readings. Then in Part II he gives a similar treatment of the secondary and other word-units. Part III contains a common index of all the words treated of in Parts I and II. The compounds are dissolved according to the author's own ideas. He does not cite the dissolution of compounds given by the numerous commentators of the *Bhagavadgītā.* If he had done that the volume of the work would have increased enormously, though such a work would have been most useful to all interested in the study of the *Gītā* and in Indian philosophy and exegesis. Even as it is, the work prepared by Rao Bahadur Divanji is most valuable and deserves encouragement. He has been known to me for over forty years. He has been doing valuable work and has contributed numerous papers on subjects connected with Indology. He has translated a very difficult work on Vedānta viz., the *Siddhāntabindu* of Madhusūdana Saraswatī with a very scholarly Introduction and Notes for the Gaekwad Oriental Series. The present work shows great patience and industry and presents material in a form valuable to students of linguistics, philosophy and sociology.

Bombay, dated 18th June 1943. P. V. KANE.

I have carefully read the Word-Index of the *Bhagavadgītā* which is prepared by Rao Bahadur P. C. Divanji, whose name is already well-known to orientalists through his papers and articles on various subjects connected with Sanskrit literature. He is specially interested in the Śāṅkara Vedānta and had edited the *Siddhantābindu* of Madhusūdan Saraswatī with a critical Introduction and English Translation in the G. O. Series. Naturally the *Bhagavadgītā* attracted his very serious attention and he very soon discovered the need of a Complete and Scientific Word-Index of that all important work. The task of preparing such an index was extremely difficulty, dull and uninteresting and required an unusual degree of physical and mental energy. Yet even in his days of retirement from Government service, where he has

For Private and Personal Use Only

ADDENDA et CORRIGENDA.

PART I A.

At p.	4 in entry	No. 84 line	2 in place of	Com.	read	Comp.'
,,	15	,,	341 ,,	1 ,,	sing.	,,	plu.
,,	27	,,	603 ,,	9 ,,	"Lokāḥ"	,,	"Lokāt'
,,	27	,,	605 ,,	5 ,,	the	,,	an
,,	35	,,	797 ,,	2 ,,	pro. nominal	,,	pronominal
,,	37	,,	841 ,,	5 ,,	निश्रिताः part the sense	,,	निश्चिताः. The sense
,,	50	,,	1120 ,,	5 ,,	evplained	,,	explained
,,	50	,,	1141 ,,	2 ,,	state)	,,	state or way of departure)
,,	54	foot-note	,,	3	remove the brackets and for See	read	see.
,,	54	in entry No.	1214 line	19 in place of	super-numcrary	read	super-numerary
,,	55	,,	1244 ,,	2 ,,	Cit	,,	Cit-Cint
,,	56	,,	1257 ,,	8 ,,	*Celājina-kuśottarav*	,,	***Celājina-kuśottaraṁ***
,,	56	,,	1268 ,,	3 ,,	dastroys	,,	destroys
,,	58	,,	1295 ,,	6 at the end	add		(see App. I. 1.).
,,	59	,,	1335 ,,	1 in place of	sing.	read	plu.
,,	68	,,	1522 ,,	1 ,,	acc.	,,	acc. sing.
,,	80	,,	1815 ,,	4	bet. "origin" and "or"		insert "to".
,,	82	,,	1857 ,,	5 in place of	Brahma	read	Brahman.
,,	82	,,	1875 ,,	6 ,,	(App. I. 2)	,,	(App. I. 20).
,,	96	,,	2209 ,,	2 ,,	Han	,,	Hā.
,,	96	,,	2209 ,,	3 ,,	(to destroy or destroy completely)	read	(to shake off completely).
,,	103	,,	2345 ,,	5	after Upaniṣads	add,	or the *Śārīrakasūtra* of Bādarāyaṇa.
,,	117	,,	2681 ,,	3 in place of	hss	read	has
,,	125	,,	2866 ,,	1 ,,	यावनम्	read	यौंवनम्.
,,	146	,,	3361 ,,	2 ,,	nom.	,,	noun.
,,	147	,,	3396 ,,	3 ,,	(Being) Sat	,,	**Sat (Being).**

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

already proved his ability as indicated by his title, Rao Bahadur, he undertook and finished the task of preparing such an index. I really feel great admiration for Mr. Divanji's untiring energy and devotion to work. The present index of the primary and the other word-units in the *Bhagavadgītā* presents all the material longed for by a research student of the work from a philosophical, linguistical, sociological and as a matter of fact, from every point of view. All compound words are separated and presented in their original form. The Index is divided into three parts: the first gives the primary word-units in an alphabetical order, the Vulgate and the Kāśmir recensions being separately treated, with comparative tables of the variant readings in both; Part II contains a similar treatment of the secondary and other word-units and Part III gives a Common Index of all the words treated in Parts I and II. The whole plan is carefully explained in the Introduction.

The solution of the compounds in the primary and other word-units is given according to the author's own ideas; perhaps it would have been better had the author given this according to the different commentators that had tackled the book. But this naturally leads to the wider question of giving the different meanings assigned to the different words by the different commentators and this does not fall within the purview of the word-index. Such a dictionary prepared with the help of this Index would, I think, be a scholar's paradise and would, at a glance, lay bare the skill or otherwise of the given commentator of the *Bhagavadgītā*. The publication of this Index will surely do honour to any publisher and I heartily congratulate the author on the excellent work that he has done in this *Word-Index of the Bhagavadgītā*.

Wilson College, 14-6-1943. H. D. VELANKAR.

I read through the pages of your *Critical Word-Index to the Bhagavadgītā*. It is a work which will be of considerable value to all students of our sacred scriptures.

Benares Hindu University,
28-11-1945. RADHAKRISHNAN.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

CONTENTS.

Pages

INTRODUCTION

PART I.—PRIMARY WORD-UNITS.

SECTION A.—Vulgate with Variants 1-168
,, B.—Kāśmīr Recension 168-187
,, C.—List of New Words in Section B 187-189
APPENDIX I.—Critical Apparatus of Section A 189-193
,, II.—Critical Apparatus of Section B 193-223
,, III.—Addenda to Section B 224

PART II.—SECONDARY, TERTIARY & QUATERNARY WORD-UNITS.

SECTION A.—Secondary Word-Units.
Sub-Section (*a*)—Vulgate with Variants 225-297
,, (*b*)—Kāśmīr Recension 297-306
SECTION B.—Tertiary Word-Units.
Sub-Section (*a*)—Vulgate with Variants 307-320
,, (*b*)—Kāśmīr Recension 321-323
SECTION C.—Quaternary Word-Units.
Sub-Section (*a*)—Vulgate with Variants 324-326
,, (*b*)—Kāśmīr Recension 326-327
SECTION D.—Word-Units Common to all or any two of the preceding sections of this Part.
Sub-Section (*a*)—Vulgate with Variants 327-331
,, (*b*)—Kāśmīr Recension 331

PART III.—CONSOLIDATED INDEX OF THE PRIMARY AND SUBSIDIARY WORD-UNITS.

SECTION A.—Vulgate with Variants 332-362
,, B.—Kāśmīr Recension 362-366

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

PART I B.

At p. 170 in entry No. 21 line 1 in place of Nom. sing. of the neu. read Acc. sing. of the mas.

,,	177	,,	203	,, 4	,,	याध्यमानाः read योध्यमानाः
,,	184	,,	373	,, 1	,,	समदुःखसुख स्वप्नः read समदुःखसुखस्वप्न.

APP. I.

At p. 191 between entries Nos. 19 and 20 *insert* the following :—

19*a*. 6.23 निर्विण्णचेतसा अनिर्विण्णचेतसा Śankara, Ānandagiri and Daivajña Paṇḍit.

At p. 191 in entry No. 24 Col. 4 in place of (तस्य तस्य अच) read तस्य तस्य अचलाम्).

APP. II.

At p. 199 in entry No. 68 Col. 4 in place of अर्जून read अर्जुन

,,	204 in foot-note (12)	,, 3	,,	योगीमयी	,,	योगी मयी
,,	204 ,, (12)	,, 4	,,	मध्येवासौ	,,	मध्येवासौ
,,	205 in entry No. 122	,, 3	,,	नेहभूयोऽन्यत्	,,	नेह भूयोऽन्यत्
,,	209 in foot-note 9	,, 4	,,	धातूनामास्मि काञ्चनस्	read	धातूनामस्मि काञ्चनम्.
,,	212 ,, 13	,, 1	,,	अनन्तवीर्योमितविक्रमस्त्वम्	read	अनन्तवीर्योमितविक्रमस्त्वम्.

PART II A.

At p. 225 in entry No. 6 line 1 in place of (अक्षीणि शिरासि read (अक्षीणि शिरांसि.

,,	226	,,	18	,, 7	,,	अतिशयंमश्नातीति	read	अतिशयमश्नातीति.
,,	227	,,	21	,, 1	,,	तथा	read	तया.
,,	228	,,	42	,, 1	,,	(मपि)	,,	(मयि)
,,	230	,,	62	,, 1	,,	अन्य भाक्	,,	अन्यभाक्.
,,	231	,,	96	,, 3	,,	अरेश्च पक्ष	,,	अरेश्च पक्षः.
,,	233	,,	111	,, 2	,,	ज्ञानावस्थित चेताः	,,	ज्ञानावस्थितचेताः
,,	234	,,	149	,, 1	,,	रागात्जकम्	,,	रागात्मकम्.
,,	241	,,	215	,, 3	,,	कामक्रोधौ, ताभ्याः	,,	कामक्रोधौ, ताभ्याम्.
,,	243	,,	250	,, 6	,,	(२०) कर्मसङ्ख्यासात्	,,	(२४) कर्मसङ्ख्यासात्.
,,	246	,,	278	,, 5	,,	कुरु श्रेष्ठः	,,	कुरुश्रेष्ठः
,,	247	,,	286	,, 18	,,	(उत्पादन्ति)	,,	(उत्पादयन्ति).
,,	247	,,	287	,, 2	,,	दृष्ट्व्य	,,	दृष्ट्व्यः .
,,	247	,,	301	,, 1–2	,,	यज्ञतपक्रियाः	,,	यज्ञतपःक्रियाः .
,,	248	,,	313	,, 3	,,	क्षेत्रं य जानाति सः क्षेत्रज्ञः, तस्य	read	(क्षेत्रं यः जानाति सः क्षेत्रज्ञः, तस्य).
,,	248	,,	318	,, 2	,,	(,) गतागत म्	read	(,) गतागतम् .

For Private and Personal Use Only

,,	252	,,	366	,,	2–3	,,	अधन्यगुणनिर्मितं ......, तस्मिन् ये स्थिताः read [जघन्यगुणनिर्मितं......, तस्मिन्] ये स्थिताः ते.
,,	253	,,	384	,,	4	,,	सङ्गामे read सङ्ग्रामे
,,	254	,,	390	,,	10	,,	निर्धूतकल्मषा ,, निर्धूतकल्मषाः .
,,	254	,,	390	,,	16	,,	येषा ,, येषां.
,,	255	,,	413	,,	1	,,	तैजसः राशि ,, (१) तैजसः राशिः.
,,	256	,,	423	,,	2	,,	(२) तव समः ,, (२) तव त्वया वा समः ।
,,	257	,,	433	,,	2–3	,,	'क्रिया' शब्दो (२), 'कर्मन्' शब्दो (३७), 'क्रिया' शब्दो (५), *read* °क्रिया (५) शब्दो, 'कर्मन्' (३७), शब्दो, 'क्रिया' (५) शब्दो.
,,	257	,,	453	,,	4	,,	दुर्मेधा read दुर्मेधाः
,,	263	,,	527	,,	1	,,	'दुःख' शब्दो (५) ,, 'दुःख' (५) शब्दो
,,	264	,,	537	,,	1	,,	सुष्ठुनिश्चितम् ,, सुष्ठु निश्चितम्.
,,	264	,,	544	,,	1	,,	स्थितिः नैष्कर्म्यं ,, स्थितिः नैष्कर्म्यम् .
,,	265	,,	558	,,	1	,,	द्रष्टव्य] ,, द्रष्टव्यः].
,,	266	,,	573	,,	3	,,	यषां ते पापयोनयः ,, येषां ते पापयोनय
,,	267	,,	605	,,	2	,,	सङ्कल्पप्रभावाः ,, सङ्कल्पप्रभवाः .
,,	267	,,	605	,,	3	,,	स्वभावप्रभवैः ,, स्वभावप्रभवैः .
,,	268	,,	621	,,	1	,,	(२) स्वप्रसात् ,, स्वप्रसादात् .
,,	269	,,	626	,,	1	,,	–दुष्पापः– ,, –दुष्प्रापः।
,,	271	,,	661	,,	1	,,	(४) मद्भक्तिम् ,, (४) मद्भक्तिम् .
,,	276	,,	724	,,	2	,,	बन्धुषु।–[विग्रहपद्धतिभ्यः read बन्धुषु। –(१–३)।[विग्रहपद्धतिभ्यः .
,,	277	,,	747	,,	1	,,	वेदाध्ययनैर्यज्ञाध्ययनैश्च। read वेदाध्ययनैः (वेदानां पुनः पुनः अध्ययनं वेदाध्ययनानि, तैः), यज्ञाध्ययनैः (यज्ञानां पुनः पुनः अध्ययनानि, तैः) च। .
,,	284	,,	855.	,,	1	,,	'आत्मन' (१४) read 'आत्मन्' (१४).
,,	294	,,	1052	,,	3	,,	[विग्रहपद्धतिभ्यःदुः 'राचार' read [विग्रहपद्धतिभ्यः 'दुराचार'.

PART II C.

At p. 325 in entry No. 17 ,, 3 ,, अनेकचित्तविभ्रान्ता read अनेकचित्तविभ्रान्ताः .

At p. 326 ,, ,, 1 ,, 2 ,, विनिवृत्तकामरमाः read विनिवृत्तकामाः

PART III A.

At p. 350 in entry No. 866 line 1 ,, भज read भज्.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

INTRODUCTION

I. Necessity of a Critical Word-Index.—II. Primary Word-Units and the Critical Apparatus for them; (a) Vulgate with Commentaries; (b) Kāśmīr Recension with Commentaries and its Probable Genesis.—III Secondary, Tertiary and Quaternary Word-Units.—IV. Word-Units Common to Parts I and II.—V. Concluding Remarks.

I. *Necessity of a Critical Word-Index.*

It was as early as December 1931 that I had felt the necessity of an exhaustive word-index to the *Bhagavadgītā* because I had to deliver a presidential address at a Gītā-jayanti celebration at Bulsar where I then was and intended to speak therein on the repeated emphasis laid in that work on the relation between life and philosophy. I had felt the same necessity over again when in 1933 I drafted my Introduction to the critical edition of the *Siddhantabindu* published as No. 64 of the Gaekwad's Oriental Series, wherein I had traced the history of the Advaita doctrine from the Vedic times to the time of the author, the 17th Century A. D. On none of those occasions, however, had I any idea as to the amount of necessity for the same felt by other students of the work. Nor did I then feel the urge to make an attempt to undertake that work myself because unless one feels that there is a chance of one's work being appreciated by those for whom it is meant, one does not think it worth his while to take it up. Such an urge came upon me only when in Dr. V. S. Sukhtankar's review of the *Verse-Index* of that work published by *Dr. W. Kirfel* of the University of Bonn[1] I found a hope expressed that "some Indian scholars will wake up to the necessity of preparing at long last *a complete index verborum of this crest-jewel of Indian literature*, an index in which every occurrence of every inflected and uninflected word and every grammatical form will be separately indexed and cited as in Grassmann's *Worterbuch to the Ṛgveda*". It was impressed on my mind again and with greater force when I read in Prof. R. D. Laddu's review of *Arthur C. March's* work entitled "*A Buddhist Bibliography*"[2], the prefatory remark that "the importance of a complete bibliography on a subject or an *index verborum* to a work can hardly be over-estimated by any one interested in the pursuit of research. The rapid growth that has been taking place in the literature relating to comparative philology, philosophy and religion to-day necessarily demands of a researchist complete uptodate bibliographies on his subjects as well as *index verbora* to the works within the purview of his study. Where there are none of the kind he has to compile them himself for his own use, which is, no doubt, a giddy task that takes away so much of his energy". I, therefore,

1. OLD. II. 5, p. 82.
2. Ibid III. 2, pp. 34-35.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

resolved to apply my time and energy to the task of preparing an Index-Verborum to the *Bhagavadgītā*, which has already taken its place in the literature of the world and is, therefore, a work of more frequent reference to research scholars in all the civilised countries, than many others in the field of Sanskrit literature.

When I did so, I hoped to be able to place before the public a complete index within about six month's time. But in course of time I was informed that there were already such indices in the field, namely, (1) that appended to the edition of the work in the *Ānandāśram Sanskrit Series*, (2) that in the *Concordance of the Upaniṣads and the Bhagawadgītā* by Col. Jacob and (3) that prepared by Mahātmā Gāndhi and published by the Navajīvan Prakāśan Mandir, Ahmedabad as a separate booklet under the title *Gītāpadārthakoṣa*. Some time was, therefore, taken up in obtaining copies of the said works and examining them. Having done so, I found that each of them had been based on some one edition of the work and had taken no note of the *variae lectiones*, of whose existence even in the case of the Vulgate there was ample evidence in the commentaries of the writers of the different schools beginning with Śankarācārya, and of the simple words of which the compound words had been made up. Moreover all of them, having been prepared prior to A.D. 1930, when Dr. Schrader first brought a separate Kāśmīr recension to the notice of the world of Oriental scholars, could not naturally have taken any notice of the said recension. I also found that the A. S. Series edition contained several mistakes; that Jacob's work contained the words of the Gītā mixed up with those of the 66 Upaniṣads which he had consulted for comparison and contained no solutions of compounds and no list of words common to the simple and compound words and that the Ahmedabad Index was not likely to be useful to the scholars engaged in linguistic and historical researches because it did not contain an exhaustive mention of all the references in the case of certain words, did not contain a uniform order of arrangement throughout and did not take note of the simple words included in compound words and a list of the units common to the simple and compound words. I, therefore, concluded that there was sufficient scope for a carefully-planned, exhaustive and critical index such as I had in view.

II. *Primary Word-Units and the Critical Apparatus for them.*

(*a*) The Vulgate with Commentaries.

An attempt has been made to make this such an index by the adoption of the following means and method. The text of the work as printed in the popular large-typed Nirṇaya Sāgar Press edition has been taken as the *editio princeps* for getting all the Primary Word-Units i. e. to say,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

the words, simple and compound, which have been employed by the learned author for the purpose of making up each stanza. These units are so called because they primarily catch the eye when the words joined by Saṁdhis are separated and put into prose-order. In order to illustrate this I take the stanza 4·27 which runs as follows :— सर्वाणीन्द्रियकर्माणि प्राणकर्माणि चापरे । आत्मसंयमयोगाग्नौ जुह्वति ज्ञानदीपिते ॥ When subjected to the above double process it is reduced to the following form :—अपरे[1] सर्वाणि[2] इन्द्रियकर्माणि[3] प्राणकर्माणि[4] च[5] ज्ञानदीपिते[6] आत्मसंयमयोगाग्नौ[7] जुह्वति[8] ॥ It can be seen from the figures placed over the units that the stanza contains 8 words of which the 2nd, 5th and 8th are simple while the remaining ones are compound words. Such Primary Word-Units are collected together and arranged in alphabetical order, bearing in mind not only their initial letters but also the subsequent ones occurring in them in order, and indexed in Part I. In the case of each such unit, the grammatical form in which it occurs in the text has been defined, its meaning or possible meanings given in brackets and the several places of its occurrence in the text specified by reference in each case to the number of the Adhyāya, printed in thick black types and that of the stanza in the ordinary ones. In arriving at these units, the introductory prose-remarks occurring at certain places in the work have been, but the colophons at the end of the Adhyāyas have not been, taken to form part of the text because the former are the necessary portion of the episode in the *Mahābhārata*, which the *Gītā* is, but the latter being most probably emendations made for the first time either by a commentator or a copyist in order to give the readers an idea of the contents of each chapter by a single expression are not the same as given in all the editions with commentaries and therefore lack uniformity. Many of them are not sufficiently comprehensive also.

In order to get the variants adopted or noticed by some of the commentators of the work, the additional editions made use of are :— (1) the *Jagad-hitecchu Press edition* of A. D. 1886 containing the Bhāṣya of Śaṅkara and the glosses of Ānandagiri and Daivajña Paṇḍit, (2) the *Gujarati Press edition of 1912*, and (3) the *Gujarati Press edition of 1935*, the last two together containing the text and the commentaries of 19 commentators including Śaṅkara. The Primary Word-Units obtained from these variants have been given their proper places in the Index, the propriety or impropriety of the original and variant readings has been discussed in the entries relating to them and a comparative table of such variants with the names of the commentators adopting them called the *Critical Apparatus of Section A* has been added at the end of this Part as Appendix I.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(*b*) The Kāśmīr Recension with Commentaries and its Probable Genesis.

This Part contains another section, Section B, comprising an Index of the variants occurring in the *Kāśmīr Recension of the Bhagavadgitā*. The Vulgate, which is commented upon by Śaṅkara and others, contains 700 stanzas as expressly mentioned by Śaṅkara in the introductory part of his Bhāṣya.[1] Out of them 574 have been placed in the mouth of Śrī Kṛṣṇa, 83 in that of Arjuna, 42 in that of Sañjaya and 1 in that of Dhṛtarāṣṭra. These stanzas are distributed in the different chapters in the following manner, namely :—*Śrī Bhagavān*—**2**. 2–3, 11–72 ; **3**. 3–35, 37–43 ; **4**. 1–3, 5–42 ; **5**. 2–29 ; **6**. 1–32, 35–36, 40–47 ; **7**. 1–30 ; **8**. 3–28 ; **9**. 1–34 ; **10**. 1–11, 19–42 ; **11**. 5–8, 32–34, 47–49, 52–55 ; **12**. 2–20 ; **13**. 2–34 ; **14**. 1–20, 22–27 ; **15**. 1–20 ; **16**. 1–24 ; **17**. 2–28 ; **18**. 2–72, i.e. to say, 64 + 40 + 41 + 28 + 42 + 30 + 26 + 34 + 35 + 14 + 19 + 33 + 26 + 20 + 24 + 27 + 71 = 574. — *Arjuna*—**1**. 20½–23, 27½–46 ; **2**. 4–8 ; **3**. 1–2, 36 ; **4**. 4 ; **5**. 1 ; **6**. 33–34, 37–39 ; **8**. 1–2 ; **10**. 12–18 ; **11**. 1–4, 15–31, 36–46 ; **12**. 1 ; **13**. 1 ; **14**. 21 ; **17**. 1 ; **18**. 1, 73, i. e. 21 + 5 + 3 + 1 + 1 + 5 + 2 + 7 + 32 + 1 + 1 + 1 + 1 + 2 = 83.—*Sañjaya*—**1**. 2–20½, 24–27½, 47 ; **2**. 1, 9–10 ; **11**. 9–14, 35, 50–51 ; **18**. 74–78, i. e. 25 + 3 + 9 + 5 = 42.—*Dhṛtarāṣṭra*—**1**. 1.

In A. D. 1917 one Haṁsayogin of Madras published through the Śuddha Dharma Mahāmaṇḍala there for the first time a different version thereof in which the number of stanzas had been brought up to 745 in supposed conformity with a stanza (**43·7**), in the *Bhīṣmaparvan* of the *Mahābhārata* as edited in Bombay, and in some MSS. thereof procured from Northern India, to the effect that there were in the *Gītā* 745 stanzas made up as follows :—620 coming from the mouth of Keśava (instead of 574), 57 from that of Arjuna (instead of 83), 67 from that of Sañjaya (instead of 42) and 1 from that of Dhṛtarāṣṭra. That version consisted of the work as divided into 26 (instead of 18 chapters), in 24 of which there were uniformly 24 stanzas coming from the mouth of Śrī Kṛṣṇa and 39 of the stanzas in the Vulgate had been omitted and 84 new ones selected from the *Udyoga*, *Anuśāsana* and *Śānti Parvans* besides the *Bhīṣma*, had been incorporated under the supposition that the text of the *Bhagavadgītā* as it originally existed could not have contained the former and must have contained the latter. This hypothesis was not supported by any MS. evidence

1. J. H. P. edition p. 4. That edition actually contains 699 stanzas only. This is found on comparison thereof with the N. S. P. and G. P. editions to be due to a difference in the make-up of the stanzas 1.26, 36 and 2.24, each of them having 3 instead of the usual 2 lines in an Anuṣṭubh as in the other editions and that of the stanza 2.25, which has one line only. The total number of lines in all the editions is thus the same. If this difference is ignored the number 700 of the stanzas in the Vulgate is found to have been made up thus :— 47 + 72 + 43 + 42 + 29 + 47 + 30 + 28 + 34 + 42 + 55 + 20 + 34 + 27 + 20 + 24 + 28 + 78 = 700.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

or other data of a reliable character. It was, therefore, condemned as unauthoritative by Prof. Otto Schrader and M. Pritz.[1]

In 1930, however, the former brought out his edition of the *Kāśmīr Recension of the Text of the Bhagavadgītā* through M. Kolhammar, Stuttgard, on the basis of (1) Abhinavagupta's commentary published by the N. S. Press, Bombay in 1912 along with the text and other commentaries, (2) MS. No. 3271 at the India Office Library of the work with the commentary of Rāmakaṅṭha alias Rāmakavi named *Sarvatobhadra* and (3) a birch-bark MS. of the bare text upto 8. 18, bearing No. 6763 D at the MSS. Library at the British Museum. This recension had no connection with the text as attempted to be re-constructed by Haṁsayogin but had neverthless several other distinguishing features. They were :—(1) That it contained 14 complete and 4 half stanzas, of which there was no trace in the Vulgate ; (2) that the number of the different readings which it contained was 282, and (3) that the stanzas numbered 2. 66–67 in the Vulgate did not form part of it. The birch-bark MS. had the Vulgate stanza 5. 19 not at its proper place and also not after 6. 9 as in the commentaries but that must obviously have been due to the inadvertance of its copyist. Moreover, the existence of the commentary of Abhinavagupta thereon and that of other previous ones referred to therein[2] showed that said recension had been recognised for several centuries in Kāśmīr either as the only one known to the Paṇḍits there or as the only one acceptable to them as the authoritative one. Schrader thought that, such a recension must have been current in that province between the latter half of the 10th century when Rāmakaṅṭha was believed to have flourished and the 14th century when the Pratyabhijñā school, to which Abhinavagupta belonged, is believed to have become extinct.

The interest created by this publication led Pandit Laxman Raina Brahmachari of Śrīnagar to publish separately the text with the commentary of Abhinavagupta in A. D. 1933. Mr. S. N. Tadpatrikar of Poona was then inspired to collect together and study several MSS. of the work in the Śāradā and Nāgarī scripts at the Bhandarkar Institute and to publish in A. D. 1934 a critical edition of the work as the *Pant*

1. See Otto Schrader's paper thereon in the *Garbe Festschrift Volume* (1927) and that of M. Pritz in ZDMG., 1930. Rājavaidya Jīvarām Kālidās of Goṅḍal, Kāṭhiavāḍ too has examined this edition and shown how the editor has re-written the *Gītā* from his own imaginary stand-point [*Śrī Bhagavadgītā* (Goṅḍal, 1937) Introduction pp. 16-17].

2. Dr. T. R. Chintamani has, in his Introduction to the Madras University edition of this recension with the commentary of Rāmakaṅṭha named *Sarvatobhadra*, stated (pp. xxxvii-xxxix) that prior to Abhinavagupta, 5 other persons, namely (1) Vasugupta, the founder of the Trika Śaivism of Kāśmīr and the author of the *Śivasūtra* (8th cent. A.D.), (2) Anandavardhana, (3) Rāmakaṅṭha, (4) Bhāskara, and (5) Lasakāka, had commented upon this recension of the *Gītā*.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Pratinidhi Series No. 1 wherein all the additional stanzas and lines discovered by Schrader and the variants discussed by him and many others besides them had been taken notice of. Further in 1937 Śāstri Jīvarām Kālidās of Goṅḍal, Kāṭhiavāḍ, published a fresh edition of the Kāśmīr recension based on a single MS., which he said, he had chanced to secure from Surat. According to him that MS. is in the form of a Pothī, containing both the *Gīta and the Harīvaṁśa* and is dated Saṁvat 1235 (A. D. 1178-79).[1] This is not a critical edition in the strict sense of that term, in that it does not contain any foot-notes as to any alternate readings in the Kāśmīr recension. It nevertheless constitutes an additional edition of that recension inasmuch as (1) it is based on a MS. purporting to be the oldest one of that recension yet brought to light and that too obtained from an unimaginable source, (2) substantially agrees with those on which the previous editions had been based and (3) is preceded by an Introduction in which the question of the original extent of the work is considered with reference to the stanza **43·7** in the *Bhīṣmaparvan* and with due regard to the previous attempts made by scholars to solve it and in which a conclusion different from that of Schrader has seen recorded, it being that the *Gītā* must have originally contained 745 stanzas, that the additional stanzas and half-stanzas included therein may have formed part of the missing 45 and that, therefore, the search for them must be continued. Lastly, Dr. Chintamani of Madras published in 1941 a scholarly edition of the work with the complete commentary of Rājānaka Rāmakavi alias Rāmakaṅṭha named *Sarvatobhadra* as No. 14 of the *Madras University Sanskrit Series*. The manuscript material utilised by him for its press copy consisted of 5 MSS., one of which was the India Office MS utilised by Dr. Schrader and the remaining four obtained from the Bhandarkar Institute, Poona, three of which were quite complete. Dr. Kunhan Raja states in his Foreword to it that while this edition was in the press, another of the same recension with the same commentary had been published from Poona in the *Ānandāśrama Sanskrit Series* but that the former had the distinction of having been preceded by a scholarly Introduction and followed by two Indices, one as to the Ardhas (half-stanzas) and the other as to the citations contained in the commentary, duly traced to their sources. So far as my present purpose is concerned it is distinguishable by the existence at the end of the Introduction of a Comparative Table of the readings adopted by Rāmakavi and Abhinavagupta throughout the work and by Bhāskara upto 7. 16 and by a discussion therein as to the original extent of the work.

1. According to Dr. Belvalkar (Bhagavadgītā with the Commentary of Ānandavardhana, p. 385) this Ms. itself is not of that year but is a copy of one of that year, made in Saṁvat 1544 (A.D. 1487-88).

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Each of these editors has brushed aside as unworthy of the serious attention of a scholar the clumsy attempt of Haṁsayojin of Madras to re-construct the *Gītā* as per its contents described in the *Bhīṣmaparvan*. Nevertheless, owing to the alleged existence of three translations in Persian of a text of the *Gītā* purporting to contain 745 stanzas, two of them in verse and one in prose, referred to by Pandit Mahesh Prasad of Benares in his short paper on "Ārabī-Fārasīmen Gītā" published in the *Bhagavadgītāṅka* of the Hindi journal *Kalyāṇa* of the Gītā Press, Gorakhpur, all of them except Mr. Tadpatrikar think it likely that a further more patient and thorough search may reveal the existence of a MS. of the work containing 745 stanzas and therefore do not confidently assert that the stanza in chapter 43 of the *Bhīṣmaparvan* above referred to, must be an interpolation and not based on the truth as to the original *Gītā* having 745 stanzas. Mr. Tadpatrikar has, while differing from this view, cited that of the late Dr. Sukhtankar, till lately the learned General Editor of the *Mahābhārata*,[1] which is that Schrader's view that the original *Gītā* must have contained the additional stanzas found in the Kāśmīr recension and that they must have been cut down to make up the pre-conceived number 700 is not supported by the MSS. from several centres at his command and that of Prof. Barnet that "the tradition" as to the Kāśmīr recension "has been a little warped by editorial emendations and possibly also by some interpolations, and that whether inspite of these changes it is nearer to the original *Gītā* is still not clear". He has also expressed a hope that the question will be dealt with very exhaustively in the critical edition of the *Bhīṣmaparvan* which is under preparation from MSS. collected at Poona from several provinces, particularly Bengal, where the Royal Asiatic Society has a fairly large collection of rare MSS. in the Śaradā script of Kāsmīr.

It appeared from an announcement made by the late Dr. Sukhtankar at the Silver Jubilee Celebrations of the Institute in January 1943 that owing to a shortage of the required quality of paper and of funds it was uncertain when it would be possible to publish the *Bhīṣmaparvan*, although the press-copy thereof would be ready within a short period.[2] We had, however, a sufficient foretaste of the probable result of the

1. Introduction to Pant Pratinidhi Series No. 1, pp. 5–6.

2. It had been announced in a publication of the Institute of 1945 that a special arrangement had been made for printing this Parvan as early as practicable. About 8 days before this was sent to the Press, I learnt that a *Fascicule* of the Bhīṣmaparvan was to be published on the Ṛṣipañcamī day this year along with a separate critical edition of the *Bhagavadgītā*, presumably prepared from the MSS. above noticed. Copies thereof were not however available to the subscribers to the Critical Edition of the Mbh. till this was actually sent to the press. I could not, therefore, take any review thereof herein.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

collation of all the available, over 50, MSS. in the long article intituled "The So-called Kāśmīr Recension of the Bhagvadgitā" contributed by Dr. Belvalkar, who had been entrusted with the work of editing that Parvan, published at pp. 211-51 of the *New Indian Antiquary* Vol. II. Therein, the learned doctor, after considering at length the sources and grounds relied on by Prof. Schrader for his said thesis, summed up the result, which stated succinctly is that the *So-called Kāśmīr Recension of the Gītā* can at best be called a *Kāśmīr Version of the Gītā*, that it could not have been current in that Province prior to the 8th century when Śankara lived, that it is not more authentic than that of Śankara and is therefore of secondary importance even when the additional stanzas and half-stanzas and the thirty odd cases of variants, which alone can stand the test of critical examination, are taken into consideration, that Schrader's conclusion is not, therefore, supported by them, that if it can be held to have been supported by them, we would have to admit the existence of two other recensions also, namely the Bengali and the Malayalam, and that "we can accordingly conclude that, except for about a dozen minor variants, the form of the Bhagavadgītā as preserved in the Bhāṣya of Śankarācārya is still the earliest and the most authentic form of the poem that we can reach on the basis of the available manuscript evidence".[1]

It is clear from the said article,[2] that the distinguishing feature which the learned doctor had in mind when he said that the text of the *Gītā* current in Kāśmīr can be called a *version* not a *recension*, was that whereas a *version* should mainly embody modifications taking place in the course of transmission in the same script from a common codex and would, therefore, have a provincial circulation, a *recension* should connote more deliberate and far-reaching alterations in the text, often changing the tone and emphasis and transcending the limits of a script or province. As to this the classification of the MSS. of the *Mahābhārata* made by the late Dr. Sukhtankar in his *Prologomena* to the Critical edition of the *Ādīparvan* reprinted at pp. 10-140 of the *Critical Studies* in the Mahābhārata and explained at pp. 17 and 97 thereof, seems no doubt to lend some colour to that distinction. According to that classification the Great Epic has two regional recensions, the Northern and the Southern and whereas the former is sub-divided into the Kāśmīrī, Nepālī, Bengālī and other sub-

1. NIA II. pp. 230-31 The learned doctor had, agreeably to this view, published in 1941 an "*Authorised* text" of the Gītā and stated in his Preface thereto that he was going to edit the same work on behalf of the Benares University and to append thereto an exhaustive word-index in which would be included even the words forming part of the compound words occurring in the Gītā. Inquiries made in April 1945 showed that he had not till then done so.

2. Vide the foot-note at p. 214.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

recensions or versions, the latter is sub-divided into the Grantha, Telugu, Malayalam, and other sub-recensions or versions. Each set of sub-recensions or versions has moreover several groups within it. Dr. Sukhtankar has repeatedly complained that the MSS. of the different versions, especially those of the Devanāgarī group, appeared to have been conflated, i. e. to say, compared and added to to such an extent as to make it totally impossible to arrive at a completely pure text of a single Parvan of the recension of the North or the South, let alone the whole of the Epic. It is thus clear that the task of an editor of a Parvan thereof is a very complex one, for he has to critically ascertain the contents of each group of MSS., stanza by stanza, which is by no means an easy task because no commentator has commented upon the pure text of any one recension. He has then to decide which stanzas thereout should form part of the Critical Edition, which should be inserted therein with a wavy line, indicating doubtfulness, and which should be relegated to the appendices. Lastly, below those inserted in the edition he has got to mention the different readings found in the classified groups of MSS. of the Parvan. The task of an editor of a critical edition of the *Bhagavadgītā* is, on the other hand comparatively simpler. That is so because we find almost the same text commented upon by the founders and followers of the diverse philosophical and theological schools who lived from the end of the 8th century. There is not even in the Kāśmīr recension any additional chapter or even a group of stanzas relating to any point not touched in the Vulgate. A reference to the *Critical Apparatus of Section A* forming Appendix I to Part I of this volume will make it clear that the points of difference between the different commentators of all the provinces other than Kāśmīr, arise only from the methods of reading this or that quarter-stanza, except in the case of the supplementary initial stanza in Chapter XIII. And all-told the number of variants found in the 19 commentaries does not go beyond 38, which considering the total number of words in Pt. I A, comes to less than 1%. Compared with this, there are more points of difference between three of the five commentators of the Kāśmīr text. Nevertheless all the MSS. thereof, whether written in the Devanāgarī or Śāradā or any other script, agree substantially in the matter of points of distinction from the Vulgate and the additional stanzas and half stanzas, found interspersed in Chapters II, III, V, VI, IX, XI, XIII and XVIII. There is also an agreement amongst them as to the omission of 2 stanzas from Chapter II. Therefore, whereas in the case of the *Mahābhārata* as a whole there is undateable inferential evidence of two separate traditions, one current to the North of the Vindhyā range and the other to the South of it, there is in that of the *Gītā*, originally an episode in the *Bhīṣmaparvan* but

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

looked upon as having a special independent importance from a time prior to Śaṅkara as is evident from his comments on III. 1-2 etc., dateable concrete evidence of two separate traditions, one current in the whole of India except Kāśmīr and the other current in the latter only from about the middle of the 8th century to about the end of the 17th, as shown by the date of the MS. on which Dr. Belvalkar's edition of Ānandavardhana's Commentary is based. There is, therefore, no reason why the text as commented upon by the Paṇḍits of Kāsmīr headed by Siddha Vasugupta should not be designated as the special recension of that province. Another great distinguishing feature of the *Gītā* recensions is that none of them has any sub-recensions and, therefore, there is no possibility of there being any conflated sub-groups of any of them like those of the *Mahābhārata.* That being so, both are available in their original purity.

Nor is there anything in the etymology of the two terms which would militate against the application of the term *recension* thereout to the type of the work coming from that northernmost province of India. For, whereas the term *version,* derived from *verto, to turn,* means "a change or translation of a work from one language into another or from one script into another, which may be of the same or a different province", and the term *recension,* derived from *recenseo, I review or examine,* means "a fresh reckoning or re-consideration of a work" and therefore whereas the term *version* can be used with reference to even a translation or a transcript into another language, regardless of the fact whether or not *variae lectionis* have or have not crept into it, the term *recension* must be used with reference to a work, which, whether translated or transcribed or not, bears evident signs of having been subjected to a review or an examination and consequently contains emendations made with a view to correct some supposed errors or grammatical irregularities &c., or to supply some missing links, or contains conscious additions made with a view to heighten the effect of a statement or a series of statements with reference to a particular topic contained in the original text. The text of the *Gītā* as contained in the MSS. coming from the province of Kāśmīr, whether with or without a commentary, during a long period of several centuries, is distinguishable by both the said features. Therefore Dr. Schrader cannot be accused of having use made of unscientific terminology when in 1930 he published under the caption *Kāśmīr Recension of the Bhagavadgītā* his booklet based on a comparative study of the contents of the Vulgate and the text as found in the Kāśmīr MSS., available to him. It appears from his admissions in the Introduction to the edition of the text with the Commentary of Ānandavardhana that even Dr. Belvalkar has now ceased to consider that nomenclature objectionable.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

The mere existence of one provincial recension does not *ipso facto* exclude the possible existence of others. Dr. Belvalkar had, in his article in the NIA. above referred to, advanced an argument against the propriety of the title given by Dr. Schrader that there may come a time for the recognition of Bengali and Malayalam recensions of the Gītā as well because the MSS. written in the scripts of those linguistic regions also exhibited peculiarities similar to those written in the Śāradā script. However none has as yet come forward with such a claim and now the doctor himself admits that there is not such a uniform tradition behind the MSS. coming from Bengal and Malabar as there is behind those coming from Kāśmīr.

But while admitting the existence of a separate Kāśmīr recension he does not admit that it has other than a second-rate importance and that it is anterior to the time of Śankara. He vehemently attacks in his said article in the NIA., Schrader's view that there must have been two different recensions of the *Gītā* prior to the Vulgate and the Kāśmīr recension, one a longer and the other a shorter one, and has tried to make out that the 1½ stanzas which according to Schrader constitute "coercive literary evidence" can be explained away on taking into consideration the stanzas contained in *Gītāsāra No. 2*, of which separate MSS. are in existence in the Institute's Library at Poona. According to him *Gītāsāra No. 2* may have been included while computing the total number of stanzas in the work just as the *Harivaṁśa*, though a Khilaparvan of the *Mahābhārata*, is at times included amongst the Parvans thereof.[1] We are not concerned here with the way in which he makes up the total of 745 stanzas from the texts of the *Gītā* and the *Gītāsāra* together. Suffice it to say, that he draws attention to the fact that although Keshav Kashmirin has quoted the *Gītāmāna stanza* from the *Bhīṣmaparvan* as current in Kāśmīr, he has commented only on just the 700 stanzas on which Śaṅkara has commented in his *Bhāṣya* and remarks:—"So too when Al'Beruni or when the Persian translators of the *Gītā* gave the extent of the poem as 745 stanzas, we need not be surprised if their *Gītā* is just the ordinary *Gītā* of 700 stanzas —or if differing from it, the difference is due to the inclusion of the *Gītāsāra* into the *Gītā* proper * * * *". It is obvious from this that the learned Doctor had not made himself sure whether his conjecture was or was not borne out by the versions utilised by Al'Beruni or the Persian translators. It also appears from a foot-note and a statement in the previously-mentioned article that he hoped to consider in future the effect of the MS. of A. D. 1179 on which Śāstri Jīvarām claimed to have based his edition and a hitherto unpublished commentary, which

1. Annals of the BORI. Vol. XIX. pp. 335-48,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

he says, he had chanced to secure.[1] The above is not, therefore, his final view and it is just possible that he may modify it.[2] On the other hand although there are some plausible grounds for the hypothesis that there may be in existence a recension of the *Gītā* differing from that commented upon by Śaṅkara and the other non-Kāśmīrian commentators who followed him, no MS. of a recension answering to the description contained in *Bhīṣmaparvan* 43·7 has yet come to light. There is, however, no reasonable ground for believing, as Śāstri Jīvarām has tried to establish by his fresh edition of the *Gītā* published in 1941 of a Benares MS. of the work dated Saṁvat 1665 (A. D. 1608-09),[3] that the additional stanzas and half-stanzas found in the MSS. of the Kāśmīr recension are the survivors of those 45 which, if found, would go to make up the 745 spoken of in the *Bhīṣmaparvan*, because the distribution of the stanzas in the Kāśmīr recension as put forth even by the Śāstri does not tally with that given in the said *Bhīṣmaparvan* stanza. Therefore this much is certain that whether Dr. Belvalkar does or does not change his views[4] as to the original extent of the *Gītā* as it may have existed prior to its being separated from the *Mahābhārata*, the existence of the Kāśmīr recension must be ascribed to some cause other than the existence of two such recensions prior to the time of Śankara as Schrader has postulated, i. e. to say, one as commented upon by Śankara, whether or not after some one had added 29 stanzas thereto, and the other as containing 745 stanzas distributed amongst the speakers as described in the *Bhīṣmaparvan*.

What can that cause be? To me, it appears to be one of the following two, namely :—(1) The MSS. before Śankara when he must have decided to write a Bhāṣya thereon must not have uni-

---

1. NIA. II, p. 214, f n. 2.

2. The unpublished Commentary of which a Ms. had been secured by Dr. Belvalkar has been found to be that of Ānandavardhana and to have been completed in A.D. 1680. The Doctor himself had, in 1941, edited that commentary together with the text as approved by that commentator but it had not come to my notice till this Introduction was drafted. It appears from the Introduction thereto that he has modified his view considerably.

3. The learned Doctor characterised the Benares MS. of Śāstri Jīvarām as "A Fake Bhagavadgītā MS." in his article bearing that caption which appeared at pp. 21-31 of the Journal of the Jha Research Institute, Allahabad, Vol. I. Pt. I, published in November 1943.

4. In the article referred to in the previous foot-note and also in his Introduction to his edition of the Gītā with the commentary of Ānandavardhana, which appears to have been published in 1941 but had not come to my notice till in April 1945 it was found included in the Bibliography appearing in the Poona Orientalist Vol. IX, 1-2, the said Doctor admits that there is a separate Kāśmīr recension of the Gītā but still maintains that it must be of a date later than that of Śankara because it systematically tries to normalize the archaic grammar and syntax of the current text.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

formly contained any definite number of stanzas, i. e. to say, some may have contained a few less and some a few more than 700 stanzas. Having collated them he must have come to the conclusion that the 700 which he had decided to comment upon must have been the only ones therein as handed down from the time when some previous commentator, such as the Vṛttikāra whom he refers to, took out this episode from the *Mahābhārata* for the first time since Vyāsa incorporated it therein, looking upon it as a work on philosophy having an independent value of its own and for the guidance of his successors in the field of *Gītā* exegetics noted down that number in the introductory part of his Bhāṣya. The MSS. which may have found their way into Kāśmīr may be of that class only which may have contained more than 700 stanzas and Vasugupta, the founder of the Trika school, having commented upon the text as so made up, his followers Rāmakaṅṭha, Bhāskara, Abhinavagupta, Ānandavardhana and Lasakāka may have done so on believing that to be the correct text of the *Gītā*, as well they might because it was the only one known to them. This is possible because it is a historical fact that Lalitāditya Muktāpīḍa, who ruled over Kāśmīr from A.D. 724 to 760 i. e. till 28 years prior to the well-established date of the birth of Śankara, had extended his kingdom towards the south as far as Bengal in the East and Gujarat on the West and had to retrace his steps when his progress was checked near the bank of the Narmadā and it is quite likely that while moving about outside Kāśmīr he may have come in contact with several learned men and may, while returning to his own province, have taken with himself some of them and the MSS. of the standard works known to them, amongst which there must be those of the *Gītā*.[1] Unless this were so, we cannot account for the most patent fact that none of the Kāśmīrian poets, dramatists, rhetoricians, philosophers and others, whose names are famous in the history of Sanskrit literature such as Rājaśekhara, Bilhaṇa, Kṣemarāja, Bhaśkara, Gauḍa Abhinanda and Abhinavagupta, dates from a time prior to the beginning of the 9th century A. D. In fact a Kāśmīrian Paṅḍit of modern times, Paṅḍit Mukundarām Śāstri has admitted in the Introduction to his edition of the *Iśvarapratyabhijñā-vimarṣiṇī*[2] that Kāśmīr was a benighted province in the 8th and 9th centuries and most probably till then and a battle-ground for the teachers of various rival schools and sects, that the people residing

1. Literary evidence of a MS. of the *Yogavāsiṣṭha* having been thus actually taken from Ayodhyā to Kāśmīr by Brahmanas called Siddhas because of their spiritual achievements, is contained in a stanza of the *Yogavāsiṣṭha* of Gauḍa Abhinanda called Laghu Yogavāsiṣṭha, because it is much smaller as compared with that commented upon by Ānandabodha Yati, namely VI. 16.16 (N. S. P. edition, 1937, p. 835).

2. Kāśmīr Series of Texts and Studies, Vol. XXII (1918), Introduction, pp. I to IV.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

there were first put on the track of developing their intelligence on the right lines by the method of Upāsanā of Śiva according to the Trika rites systematically defined for the first time in his *Śivasūtra* by Siddha Vasugupta, who is now known to be also the first Kāśmīrian commentator of the *Bhagavadgītā* as known to the Kāśmīrians of his time, and that those who had a philosophical turn of mind were organised into the Pratyabhijña school by Bhaṭṭa Somānanda, the author of *Śivadṛṣṭī*. (2) Another probable cause of the existence of the Kāśmīr recension is that the MSS. of the *Gītā* which may have reached Kāśmīr before the time of Vasugupta, the founder of the Trika sect of Śaivism, wrote his commentary thereon, which is the earliest one known to have been written by a Kāśmīrian Paṇḍit, may have contained just the same 700 stanzas which Śankara has commented upon and distributed amongst the speakers in the same manner as in his commentary, but with certain variations in readings. Afterwards some scribe, who may have copied out one of them before the time of the next commentator, may have added the stanzas and half-stanzas just to show off his learning, and since then the work as current in Kāśmīr may have been stamped with that peculiarity, besides that of the variations in readings, which now distinguishes that recension from the Vulgate. This too is probable because no MS. of Vasugupta's commentary has yet come to light. However, I believe that there is a greater probability on the side of the first reason because it is a general belief now that the text as known to Vasugupta was the same as that known to the later commentators and because none of the additional stanzas or half-stanzas has been composed in any of the larger metres in vogue from or after the 5th century A. D.

Whatever the reason, the recension is there with the distinct stamp of the province impressed upon it by the fact of its having been commented upon by several writers of the same school just as we have the Pippalāda recension of the Atharvaveda peculiar to that province and also a distinct unpublished recension of the *Yogavāsiṣṭha* differing in extent and internal structure from that commented upon by Ānandabodha Yati which has been published by the Nirṇaya Sagar Press, Bombay.[1] A *Word-Index to the Bhagavadgītā* claiming to be exhaustive cannot, therefore, afford to ignore it, especially so when so much importance as is before-mentioned is attached to it by eminent scholars. That is the reason why I have added a separate section in each Part of this work relating to the words occurring in the text according to that recension only. I have preferred to keep them in separate sections because the index to the Vulgate with its variants has itself become

1. Vide my article on "MS. No. 8771 at the Śrī Pratāpasiṁha Public Library, Śrīnagar" in the *Bhāratīya Vidyā* Vol. II, pp. 64-71.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

too complicate and there may be students who may not be interested in the Kāśmīr variants at all, for the additional stanzas and lines do not after all add anything to our knowledge of any of the branches of the subject dealt with in the *Gītā* and a reference to the critical notes in entries Nos. 2, 8, 9, 21, 23, 42, 69, 152, 156, 169, 210, 267, 367, 373, 386, 387 etc. in Pt. I B will show that several of the variant readings are of doubtful value.

In order to arrive at the most probable text as per that recension I have collated the four editions thereof above-mentioned, namely those of (1) Otto Schrader (1930); (2) S. N. Tadpatrikar (1934); (3) Jīvaram Śāstri (1937) and (4) T. R. Chintamani (1941) and have in Appendix II to Part I named *Critical Apparatus of Section B*, given a comparative table of the variations occurring in all of them and made mention in the foot-notes thereunder of the alternative or peculiar readings found in some of them only, indicating their sources by the initial letters of the names of the editors or commentators in whose editions or commentaries they are found. While ascertaining the variants common to all the said editions I have not restricted myself to the readings adopted therein but have also made use of those given by the editors in their foot-notes. The names of the commentators of the Vulgate who were found to have adopted any of these variants, from some other sources of course, have also been mentioned in the Remarks-column of that Appendix.

The words underlined in Col. 4 of that Appendix are the only ones brought over to the Index in Section B for being arranged in an alphabetical order and treated exactly like those in Section A. Accordingly all the words occurring in the additional stanzas and half-stanzas and only such of those in the common ones as replace the corresponding portions in the Vulgate find place therein. The foot-notes under each Adhyāya therein bear a separate series of consecutive numbers. The introductory prose-remarks occurring in this recension have, as in the case of the Vulgate, been ignored while preparing the index in Section B.

III. *Secondary, Tertiary and Quaternary Word-Units.*

Part II of this Index contains alphabetical lists of what I have called Secondary, Tertiary and Quaternary Word-Units and a Comparative Table of the word-units common to all or any two of the said three kinds of word-units.

The Secondary Word-Units are those which were obtained on dissolving the compound ones from amongst the Primary Word-Units indexed in Part I and on separating the component parts thereof. The method of dissolution adopted in the case of each such unit is set forth

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

in the last column of Section A of this Part. The compound words from which they were taken out have been mentioned therein for ready reference. Several of the secondary units also being found to be compounds as shown in the last column of Section A within brackets, they were again subjected to an analysis and the parts thus separated *were arranged alphabetically and given in Section B of this Part as* Tertiary Word-Units along with the Primary and Secondary Word-Units from which they were taken out. The same process being carried on further in the case of such of the tertiary units as happened to be compound words, yielded Quaternary Word-Units. These have, therefore, been alphabetically arranged and placed in Section C together with the relevant Tertiary, Secondary and Primary Word-Units. In order to illustrate the operation of this process, let us revert to the stanza above given, namely 4.27. The 7th Primary Word-Unit therein is आत्मसंयमयोगाग्नौ. This compound word will be found to have been resolved into its component parts in the last column of Pt. II, Sec. A (*a*) as against the word अग्नि [No. 7]. The first dissolution yields the two words आत्मसंयमयोग and अग्नि. These are, therefore, put in as Nos. 7 and 154 amongst the Secondary Word-Units in Pt. II, Sec. A (*a*). The first word being again a compound word, is dissolved as shown in larger brackets in the last column above-mentioned and the words obtained are आत्मसंयम and योग. They are accordingly placed as Nos. 36 and 209 amongst the Tertiary Word-Units in Pt. II, Sec. B (*a*). The first of these two words is again a compound word. When similarly dissolved it yields the words आत्मन् and संयम as shown in smaller brackets within the larger ones. They are, therefore, given places amongst the Quaternary Word-Units indexed in Part II, Sec. C (*a*) as Nos. 3 and 33. This Part contains an additional section, namely Section D. It has been added with a view to show at a glance which words are common to the preceding sections.

IV. *Word-Units Common to Parts I and II.*

Now the simple primary units being most of them inflected words and the simple secondary, tertiary and quaternary ones being the basic forms of words only, it would not have been easy, if the Index had been placed before the public as it stood at the end of Part II, for a reader to get all the references to a given word at one place. Part III has accordingly been added to make that task easy by reducing to their basic forms all the simple primary units, i. e. to say, all the Primary Word-Units not taken notice of for the purpose of the analytical study comprised in Part II, re-arranging in an alphabetical order all such forms, which was rendered necessary by the fact of the same basic forms being common to several word-units not necessarily commencing

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

with the same initial letters and mentioning by their side all the simple Primary Word-Units and the serial numbers of the Secondary, Tertiary and Quaternary Word-Units in which the same basic forms had been found. The words occurring in the variant readings and the additional lines and stanzas in the Kāṣmīr Recension have been similarly dealt with in separate sections and sub-sections in those parts.

V. *Concluding Remarks.*

This Index was thus prepared on keeping before me an ideal to make it both exhaustive and critical so far as the text of the *Bhagavadgītā* as we have it now, was concerned. Laborious and tedious as this task may appear to be, it has been to me a labour of love, a pastime during my leisure-time, which has been ample since my retirement from service and an agreeable subject for the occupation of the mind about whose nature what Arjuna has stated and Śrī Kṛṣṇa has confirmed in *Bhagavadgītā* 6. 33-36 is as much true to-day as it was in the far distant age in which those stanzas were composed. As the Lord has stated in 2. 47 my Adhikāra lay in the Karma alone. I have done it to the best of my ability, taking as my beacon-light the spirit underlying that stanza and have in all humility dedicated the fruit thereof to Him.

Part I of the volume is complete by itself and I hope that all those students of the *Gītā* who prefer to study its wording without being influenced by the interpretation put upon it by the protagonists of the rival schools of philosophy and theology, will get sufficient help and guidance from it. Parts II and III are intended for the benefit of those who have the enthusiasm and patience to make a deeper study of the language of the work either for their personal edification or for purpose of solving some knotty problem relating to the view of the author on any point of philosophical interest, or to the history of Indian philosophy or of the Sanskrit language and literature as a whole or to the course of evolution of the Indian culture and civilisation generally. There is to my mind no doubt as to the usefulness of the *Bhagavadgītā* for any of the above purposes, because it is the only work of the post-Vedic age which has been preserved in a pure form. Though one cannot say that it has preserved that form since its very composition, owing to the discovery of the statement in some MSS. of the *Bhīsmaparvan* as to its having contained 745 stanzas and of the Kāśmīr recension of the text, still there is no doubt as to the text as known to the commentator Śankara (A.D. 788-820) having remained undebased except for the few minor variations shown in Appendix I to Part I of this volume. Even the recension thereof found to have been commented upon by a series of Kāśmīrian Paṇḍits commencing from Siddha Vasu-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

gupta of about the middle of the 8th century and therefore most probably a senior contemporary of Śankara, has virtually remained in the same form throughout. Though the latter contains considerable variations and additional lines and stanzas, the basic structure, the purport of the teaching and even the wording of the major and material portion of the work remain unaffected by its discovery. The Jñana-karma-samuccaya doctrine which the Kāśmīrian commentators believed to be the purport of the teaching of the Lord had been believed to be so even by the Vṛttikāra, a prior commentator whose views Śankara fights hard to refute. Manilal Nabhubhai in Gujrati and B. G. Tilak in Marathi had brought it out as its true purport, even though unaware of that recension. The *Bhagavadgītā* is thus a land-mark in the history of the Sanskrit language and the Indian philosophical literature. True, this fact does not by itself solve any of the problems to which I have alluded. It does, however, enhance the value of the work as a reliable guide in their solution from other internal data evaluated in the light of the other authoritative works on the principles of the various systems discussed therein and this Word-Index will, I hope, render the task of the collection of such data easier than it would otherwise have been. It is also possible that it may suggest either some new problems or new methods of approach to the old ones and render assistance in their solution. If this work is found helpful in all or any of the above ways I will have the satisfaction of having spent my time, energy and money in a worthy cause.

Santacruz, Bombay.
Dated 1st April 1943.* P. C. DIVANJI.

* Some minor alterations and additions were made subsequently in this Introduction in the light of new materials brought to my knowledge before it was sent to the Press.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ABBREVIATIONS USED IN PART I

Abl. = Ablative.
Acc. = Accusative.
Adj. = Adjective.
Adv. = Adverb.
Aor. = Aorist.
Ātma. = Ātmanepada.
Caus. = Causal.
Comm. = Commentators.
Comp. = Compound.
,, when followed by the word 'degree' = Comparative.
Conj. = Conjugation.
Conti. = Continuous.
Dat. = Dative.
Desi. = Desiderative.
Edn. = Edition.
Fem. = Feminine.
Fut. = Future.
Gen. = Genitive.
G. P. = Gujarāti Press.
Imp. = Imperative.
Imperf. = Imperfect.
Ind. = Indeclinable.
Inf. = Infinitive.
Inst. = Instrumental.
J. H. P. = Jagad-hitechhu Press.
Loc. = Locative.
Neg. = Negative.
Nom. = Nominative.
Neu. = Neuter.
Mas. = Masculine.
Mbh. = Mahābhārata.
Paras. = Parasmaipada.
Pass. = Passive.
Perf. = Perfect.
Peri. = Periphrastic.
Pers. = Person.
Plu. = Plural.
Pot. = Potential.
Pres. = Present.
Redup. = Reduplicated.
Sing. = Singular.
Super. = Superlative.
Tat. = Tatpuruṣa.
Voc. = Vocative.

For Private and Personal Use Only

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

PART I

PRIMARY WORD-UNITS

SECTION A—VULGATE WITH VARIANTS

(a) *Words commencing with vowels*

अ

1. अकर्तारम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Akartṛ (A non-doer) **4**. 13 ; **13**. 29.

2. अकर्म Nom. or acc. sing. of the neu. comp. noun Akarman (Inaction) **4**. 16, 18.

3. अकर्मकृत् Nom. sing. of the mas. comp. noun Akarmakrt (A non-doer of action) **3**. 5.

4. अकर्मणः Abl. or gen. sing. of the neu. comp. noun Akarman (See No. 2) **3**. 8 ; **4**. 17.

5. अकर्मणि Loc. sing. of the neu. comp. noun Akarman (See No. 2) **2**. 47 ; **4**. 18.

6. अकल्मषम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Akalmaṣa (That which is devoid of blemish) **6**. 27.

7. अकारः Nom. sing. of the mas. comp. noun Akāra (The letter of the alphabet pronounced as A, the first vowel) **10**. 33.

8. अकार्यम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. pot. participial adj. Akārya used as a noun (An act which should not be done) **18**. 31.

9. अकीर्तिकरम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Akīrtikara (That which is likely to bring about infamy) **2**. 2.

10. अकीर्तिम् Acc. sing. of the fem. comp. noun Akīrti (Infamy or loss of reputation) **2**. 34.

11. अकीर्तिः Nom. sing. of the fem. comp. noun Akīrti (See No. 10) **2**. 34.

12. अकुर्वत Imperf. 3rd pers. plu. of the Ātma. 8th conj. Ubhayapadī root Kṛ (To do) **1**. 1.

13. अकुशलम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Akuśala (Inauspicious) **18**. 10.

14. अकृतबुद्धित्वात् Abl. sing. of the neu. comp. noun Akṛtabuddhitva (The quality or fact of not being possessed of a gifted intellect) **18**. **16**.

15. अकृतात्मानः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Akṛtātman used as a noun (A person who is not possessed of a gifted soul) **15**. **11**.

16. अकृतेन Inst. sing. of the neu. form of the comp. past pass. participial noun Akṛta (Abstension from action) **3**. 18.

17. अकृत्स्नविदः Acc. plu. of the mas. comp. noun. Akṛtsnavid (One who does not know the whole truth) **3**.29.

18. अक्रियः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Akriya (One who does not do the prescribed acts) **6**. 1.

19. अक्रोधः Nom. sing. of the mas. comp. noun Akrodha (Absence of anger) **16**. 2.

20. अक्लेद्यः Nom. sing. of the mas. form of the comp. pot. participial adj. Akledya (That which cannot be rendered wet) **2**. 24.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

21. **अक्षयम्** Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Akṣaya occurring in **5**. 21. according to all the comm. in the G. P. edition of 1935. (Indestructible). (See No. 23 also).

22. **अक्षय:** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Akṣaya (See No. 21). **10**. 33.

23. **अक्षय्यम्** Acc. sing. of the neu. form of the comp. past participial adj. Akṣayya (See No. 21) **5**. 21. All the comm. in the G. P. edition of 1935 read here *Akṣayaṁ* for which see No. 21 *supra*.

24. **अक्षरसमुद्भवम्** Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Akṣara-samudbhava (That which has the Akṣara as its source) **3**. 15.

25. **अक्षरम्** Nom. or acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Akṣara used as a noun (The Indestructible One) **8**. 3, 11; **10**. 25; **11**. 18, 37; **12**. **1**, 3.

26. **अक्षर:** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Akṣara used as a noun (See No. 25) **8**. 21; **15**. 16².

27. **अक्षराणाम्** Gen. plu. of the mas. noun Akṣara (A letter of the alphabet) **10**. 33.

28. **अक्षरात्** Abl. sing. of the neu. form of the comp. adj. Akṣara used as a noun (See No. 25) **15**. 18.

29. **अखिलम्** Nom. sing. of the neu. form of the adj. Akhila (Whole or entire) **4**. 33; **7**. 29; **15**. 12.

30. **अगतासून्** Acc. plu. of the mas. form of the comp. adj. Agatāsu used as a noun (One whose vital breath has left one's body) **2**. 11.

31. **अग्नि:** Nom. sing. of the mas. noun Agni (Fire) **4**. 37; **8**. 24; **9**. 16; **11**. 39; **18**. 48.

32. **अग्नौ** Loc. sing. of the mas. noun Agni (See No. 31) **15**. 12.

33. **अग्रे** Loc. sing. of the neu. noun Agra (Commencement) **18**. 37, 38, 39.

34. **अघम्** Acc. sing. of the neu. noun Agha (A sin) **3**. 13.

35. **अघायु:** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Aghāyus (One who leads a sinful life) **3**. 16.

36. **अङ्गानि** Acc. plu. of the neu. noun Aṅga (A limb or organ) **2**. 58.

37. **अचरम्** Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Acara (Stationary, static or immobile) **13**. 15.

38. **अचलप्रतिष्ठम्** Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Acala-pratiṣṭha (That which has been immovably fixed) **2**. 70.

39. **अचलम्** Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Acala (Steady or motionless) **6**. 13; **12**. **3**.

40. **अचल:** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Acala (See No. 39) **2**. 24

41. **अचला** Nom. sing. of the fem. form of the comp. adj. Acala (See No. 39) **2**. 53.

42. **अचलाम्** Acc. sing. of the fem. form of the comp. adj. Acala (See No. 39) **7**. **21**.

43. **अचलेन** Inst. sing. of the neu. form of the comp. adj. Acala (See No. 39) **8**. 10.

44. **अचापलम्** Nom. sing. of the neu. form of the comp. noun Acāpala (Absence of fickleness) **16**. 2.

45. **अचिन्त्यरूपम्** Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Acintya-rūpa (One whose form or appearance cannot be thought of) **8**. **9**.

46. **अचिन्त्यम्** Acc. sing. of the neu. form of the comp. pot. participial adj. Acintya (Incapable of being thought of) **12**. 3.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

47. **अचिन्त्य:** Nom. sing. of the mas. form of the comp. pot. participial adj. Acintya (See No. 46) **2**. 25.

48. **अचिरेण** Inst. sing. of the neu. form of the comp. adj. Acira used adverbially (Before long) **4**. 39.

49. **अचेतसः** Nom. plu. of the mas. form of the adj. Acetas used as a noun (A person who is devoid of spiritual vision) **3**. 32; **15**. 11 ; **17**. 6. This word is defined in 3. 32.

50. **अच्छेद्य:** Nom. sing. of the mas. form of the comp. pot. participial adj. Acchedya (Not capable of being cut into pieces) **2**. 24.

51. **अच्युत** Voc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Acyuta used as a form of address (One who was not dislodged from his position; hence Viṣṇu) **1**. 21 ; **11**. 42 ; **18**. 73.

52. **अजस्रम्** Adv. Ind. (For ever or perpetually) **16**. 19.

53. **अजम्** Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Aja (Unborn or beginningless) at times used as a noun to designate Brahmā. **2**. 21 ; **7**. 25 ; **10**. 3, 12.

54. **अज:** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Aja (See No. 53) **2**. 20 ; **4**. 6.

55. **अजानता** Inst. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Ajānat (Not knowing or ignorant of) **11**. 41.

56. **अजानन्तः** Nom. plu. of the mas. form of the pres. participial adj. Ajānat (See No. 55) **7**. 24 ; **9**. 11 ; **13**. 25.

57. **अज्ञः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Ajñya (Ignorant) **4**. 40.

58. **अज्ञानजम्** Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Ajñānaja (Born of or arising out of ignorance) **10**. 11 ; **14**. 8.

59. **अज्ञानविमोहिता:** Nom. plu. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Ajñānavimohita (One who is deluded or infatuated by ignorance) **16**. 15.

60. **अज्ञानसम्भूतम्** Acc. sing. of the neu. form of the comp. past pass. participial adj. Ajñānasaṁbhūta (That which has arisen from ignorance) **4**. 42.

61. **अज्ञानसम्मोह:** Nom. sing. of the mas. comp. noun Ajñānasaṁmoha (Infatuation or delusion brought on by ignorance) **18**. 72.

62. **अज्ञानम्** Nom. or acc. sing. of the neu. comp. noun Ajñāna (Ignorance) **5**. 16; **13**. 11; **14**. 16, 17; **16**. 4.

63. **अज्ञानाम्** Gen. plu. of the mas. form of the comp. adj. Ajña used as a noun (See No. 57) **3**. 26.

64. **अज्ञानेन** Inst. sing. of the neu. comp. noun Ajñāna (See No. 62) **5**. 15.

65. **अणीयांसम्** Acc. sing. of the comparative degree of the neu. form of the adj. Aṇu (An atom) **8**. 9.

66. **अणो:** Gen. sing. of the neu. noun Aṇu (See No. 65) **8**. 9.

67. **अतत्त्वार्थवत्** Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Atattvārthavat (That which does not convey the correct notion) **18**. 22.

68. **अतन्द्रित:** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Atandrita (Devoid of idleness) **3**. 23.

69. **अतपस्काय** Dat. sing. of the mas. form of the adj. Atapaska used as a noun (An irreligious man) **18**. 67.

70. **अत:** Adv. Ind. (Hence or from this) **9**. 24 ; **12**. 8 ; **13**. 11 ; **15**. 18.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

71. अतःपरम् Adv. Ind. (Hereafter) **2.** 12.

72. अतितरन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Tṛ with the prefix Ati (To swim across) **13.** 25.

73. अतिनीचम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Atinīca (Too low) **6.** 11.

74. अतिरिच्यते Pass. 3rd pers. sing. of the root Ric with the prefix Ati (To surpass) **2.** 34.

75. अतिवर्तते Pres. 3rd pers. sing. of the root Vṛt with the prefix Ati (To transcend). **6.** 44 ; **14.** 21.

76. अतिस्वप्नशीलस्य Gen. sing. of the mas. form of the comp. adj. Atisvapnaśīla (One who is disposed to sleep too much) **6.** 16.

77. अतीतः Nom. sing. of the mas. form of the past participial adj. Atīta (One who has transcended a limit) **14.** 21 ; **15.** 18.

78. अतीत्य Ind. past participle of the root Ī with the prefix Ati (To surpass) **14.** 20.

79. अतीन्द्रियम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Atīndriya (That which is incomprehensible to an organ of sense) **6.** 21.

80. अतीव Adv. Ind. (Exceedingly or too much) **12.** 20.

81. अत्यद्भुतम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Atyadbhuta (Extremely wonderful) **18.** 77.

82. अत्यन्तम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Atyanta (Everlasting or endless) **6.** 28.

83. अत्यर्थम् Adv. Ind. (Exceedingly or excessively) **7.** 17.

84. अत्यश्नतः Gen. sing. of the mas. form of the com. pres. participial adj. Atyaśnat (One who eats too much) **6.** 16.

85. अत्यागिनाम् Gen. plu. of the mas. comp. noun Atyāgin (One who has not renounced the world) **18.** 12.

86. अत्युच्छ्रितम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Atyucchrita (Too much raised or uplifted) **6.** 11.

87. अत्येति Pres. 3rd pers. sing. of the root Ī with the prefix Ati (See No. 78) **8.** 28.

88. अत्र Adv. Ind. (Here, at this place or in this connection) **1.** 4, 23 ; **4.** 16 ; **8.** 2, 4, 5 ; **10.** 7 ; **18.** 14.

89. अथ Ind. copulative particle showing the commencement of a literary work or of a new topic in such a work ; and ; also) **1.** 20, 26 ; **2.** 26, 33 ; **3.** 36 ; **11.** 5, 40; **12.** 9, 11; **18.** 58.

90. अथवा Ind. adversative particle meaning ' or '. **6.** 42 ; **10.** 42 ; **11.** 42.

91. अथो Ind. copulative particle (Also) **4.** 35.

92. अदक्षिणम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Adakṣiṇa (Not accompanied by reverential gifts) **17.** 13.

93. अदम्भित्वम् Nom. sing. of the neu. comp. noun Adambhitva (Absence of hypocrisy) **13.** 7.

94. अदाह्यः Nom. sing. of the mas. form of the comp. pot. participial adj. Adāhya (That which cannot be burnt off) **2.** 24.

95. अदृष्टपूर्वम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Adṛṣṭapūrva (That which one had never seen before) **11.** 45.

96. अदृष्टपूर्वाणि Acc. plu. of the neu. form of the comp. adj. Adṛṣṭapūrva (See No. 95) **11.** 6.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

97. अदेशकाले Loc. sing. of the mas. comp. noun Adeśakāla (At an improper place and time) **17**. 22.

98. अद्भुतम् Acc. sing. of the neu. form of the adj. Adbhuta (Wonderful) **11**. 20; **18**. 74, 76.

99. अद्य Adv. Ind. (To-day or now) **4**. 3; **11**. 7; **16**. 13.

100. अद्रोहः Nom. sing. of the mas. comp. noun Adroha (Absence of malice) **16**. 3.

101. अद्वेष्टा Nom. sing. of the mas. comp. noun Adveṣṭṛ (One who does not hate anybody) **12**. 13.

102. अधमाम् Acc. sing. of the fem. form of the adj. Adhama (Low) **16**. 20.

103. अधर्मस्य Gen. sing. of the mas. comp. noun Adharma (Conduct which is against the dictates of religion) **4**. 7.

104. अधर्मम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Adharma (See No. 103) **18**. 31, 32.

105. अधर्मः Nom. sing. of the mas. comp. noun Adharma (See No. 103) **1**. 40.

106. अधर्माभिभवात् Abl. sing. of the mas. comp. noun Adharmābhibhava (Supervention of Adharma) **1**. 41.

107. अधः Adv. Ind. (Downwards) **14**. 18; **15**. 2².

108. अधःशाखम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Adhaḥśākha (The tree whose branches grow downwards) **15**. 1.

109. अधिकतरः Nom. sing. of the mas. form of the comparative degree of the adj. Adhika (More or excessive). **12**. 5.

110. अधिकम् Acc. sing. of the neu. form of the adj. Adhika (See No. 109) **6**. 22.

111. अधिकः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Adhika (See No. 109) **6**. 46³.

112. अधिकारः Nom. sing. of the mas. noun Adhikāra (Qualification) **2**. 47.

113. अधिगच्छति Pres. 3rd pers. sing. of the verb Gam-gacch with the prefix Adhi (To attain) **2**. 64, 71; **4**. 39; **5**. 6, 24; **6**. 15; **14**. 19; **18**. 49.

114. अधिदैवतम् Nom. sing. of the neu. comp. noun Adhidaivata (The deity presiding over the metaphysical forces) 8. 4. The term is defined there.

115. अधिदैवम् Nom. sing. of the neu. comp. noun Adhidaiva (The deity presiding over the metaphysical forces) **8**. **1**.

116. अधिभूतम् Nom. sing. of the neu. comp. noun Adhibhūta (The deity presiding over the primary elements) **8**.1,4. The term is defined in **8**. 4.

117. अधियज्ञः Nom. sing. of the mas. comp. noun Adhiyajña (The deity presiding over sacrifices) **8**.2,4. The term is defined in 8. 4.

118. अधिष्ठानम् Nom. or acc. sing. of the neu. noun Adhiṣṭhāna (A substratum or receptacle) **3**. 40; **18**. **14**.

119. अधिष्ठाय Ind. past participle of the root Sthā-tiṣṭh with the prefix Adhi (To preside over or control). **4**. 6; **15**. 9.

120. अध्यक्षेण Inst. sing. of the mas. noun Adhyakṣa (The supervisor) **9**.10.

121. अध्यात्मचेतसा Inst. sing. of the neu. form of the comp. adj. Adhyātmacetas (A mind devoted to the self) **3**. 30.

122. अध्यात्मज्ञाननित्यत्वम् Nom. sing. of the neu. comp. noun Adhyātma-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

jñānanityatva (The permanence of the knowledge of the self) **13**. 11.

123. अध्यात्मनित्याः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Adhyātmanitya (One who is permanently devoted to the self) **15**. 5.

124. अध्यात्मविद्या Nom. sing. of the fem. comp. noun Adhyātmavidyā (The science relating to the knowledge and realisation of the self) **10**. 32.

125. अध्यात्मसंज्ञितम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Adhyātmasaṁjñita (That which is designated as the Adhyātma) **11**. 1.

126. अध्यात्मम् Nom. sing. of the neu. comp. noun Adhyātma (That which relates to the self) **7**. 29; **8**. 1, 3. This word is defined in **8**. 3.

127. अध्येष्यते Fut. 3rd pers. sing. of the root Ī with the prefix Adhi (To study) **18**. 70.

128. अध्रुवम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Adhruva (Inconstant or transient) **17**. 18.

129. अनघ Voc sing. of the mas. form of the adj. Anagha used as a form of address (One who is devoid of sin) **3**. 3; **14**. 6; **15**. 20.

130. अनन्त Voc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Ananta used as a form of address (He who is without an end) **11**. 37.

131. अनन्तबाहुम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Anantabāhu (One who has innumerable hands) **11**. 19.

132. अनन्तरम् Adv. Ind. (Without delay, at once or immediately after) **12**. 12.

133. अनन्तरूप Voc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Anantarūpa used as a form of address (One who has innumerable forms) **11**. 38.

134. अनन्तरूपम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Anantarūpa (See No. 133) **11**. 16.

135. अनन्तविजयम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Anantavijaya (The name of the conch used by Yudhiṣṭhira) **1**. 16.

136. अनन्तवीर्य Voc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Anantavīrya used as a form of address (One who is possessed of inexhaustible strength) **11**. 40.

137. अनन्तवीर्यम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Anantavīrya (See No. 136) **11**. 19.

138. अनन्तम् Acc. sing. of the mas. or neu. form of the adj. Ananta (See No. 130) **11**. 11, 47.

139. अनन्तः Nom. sing. of the mas. noun Ananta (The name of the thousand-hooded cobra on which Viṣṇu is believed to rest at the end of the involution of the universe) **10**. 29.

140. अनन्ताः Nom. plu. of the fem. form of the comp. adj. Ananta (See No. 130) **2**. 41.

141. अनन्यचेताः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Ananyacetas (One whose mind is not diverted to any other object of devotion) **8**. 14.

142. अनन्यभाक् Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Ananyabhāk (One who is not devoted to any other object of devotion) **9**. 30.

143. अनन्यमनसः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Ananyamanas (One whose mind is not devoted to any other object) **9**. 13.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

144. **अनन्यया** Inst. sing. of the fem. form of the comp. adj. Ananya (That which has no other object in view) **8.** 22; **11.** 54.

145. **अनन्येन** Inst. sing. of the mas. form of the comp. adj. Ananya (See No. 144) **12.** 6.

146. **अनन्ययोगेन** Inst. sing. of the mas. comp. noun Ananyayoga (The Yoga consisting of concentration on one ideal only) **13.** 10.

147. **अनन्याः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Ananya (See No. 144) **9.** 22.

148. **अनपेक्षः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Anapekṣa (One who has no longing for anything) **12.** 16.

149. **अनपेक्ष्य** Ind. past participle of the root Īkṣ with the prefix Ap turned to convey a negative idea by adding the further prefix An (Without looking to or thinking of) **18.** 25.

150. **अनभिष्वङ्गः** Nom. sing. of the mas. comp. noun Anabhiṣvaṅga (Absence of affection, love or attachment) **13.** 9.

151. **अनभिसंधाय** Ind. past participle of the 3rd conj. root Dhā with the prefixes Abhi and Saṁ turned to convey a negative idea by adding the further prefix An (Without having aimed at) **17.** 25.

152. **अनभिस्नेहः** Nom. sing. of the mas. comp. noun Anabhisneha (Want of affection) **2.** 57.

153. **अनयोः** Gen. dual of the mas. form of the pronoun Idaṁ (This) **2.** 16.

154. **अनलः** Nom. sing. of the mas. noun Anala (Fire) **7.** 4.

155. **अनलेन** Inst. sing. of the mas. noun Anala (See No. 154) **3.** 39.

156. **अनवलोकयन्** Nom. sing. of the pres. participial adj. Anavalokayat (Without looking at) **6.** 13.

157. **अनवाप्तम्** Acc. sing. of the neu. form of the past pass. participial adj. Anavāpta (Not acquired) **3.** 22.

158. **अनश्नतः** Gen. sing. of the pres. participial adj. Anaśnat (Not eating) **6.** 16.

159. **अनसूयन्तः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. pres. participial adj. Anasūyat (Not being envious or jealous) **3.** 31.

160. **अनसूयवे** Dat. sing. of the mas. form of the comp. adj. Anasūyu (One who does not become jealous) **9.** 1.

161. **अनसूयः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Anasūya (One who does not become jealous) **18.** 71.

162. **अनहंकारः** Nom. sing. of the mas. comp. noun Anahaṁkāra (Absence of egotism) **13.** 8.

163. **अनहंवादी** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Anahaṁvādin used as a noun (One who is not egotistic) **18.** 26.

164. **अनात्मनः** Gen. sing. of the mas. comp. noun Anātman (A non-self) **6.** 6.

165. **अनादि** Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Anādi (Beginningless) **13.** 12. For the occurrence of this word there see the critical note in Entry No. 167 *infra*.

166. **अनादित्वात्** Abl. sing. of the neu. comp. noun Anāditva (The quality of being without a beginning) **13.** 31.

167. **अनादिमत्** Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Anādimat (That which is without a begin-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ning) **13**.*12*. The expression of which this word forms a part in the vulgate is अनादिमत्परं ब्रह्म. It means 'the Higher Brahma which is beginningless'. Here the word 'Anādimat' has the same meaning as the word 'Anādi' and Śaṅkara who gives the above interpretation says that the *mat-pratyaya* is redundant and serves only the purpose of making up the required number of syllables in the line in which it occurs. He further notices an alternative interpretation according to which the words in the expression are *Anādi*, *matparaṁ* and *Brahma* and the word *matpara* there is an adj. qualifying the word *Brahma* and means 'that of which Vāsudeva is the Parā Śakti'. He, however, rejects this interpretation saying that what is meant here is the pure Brahma which is explained in the very next line as being neither Sat nor Asat. Rāmānuja though adopting the latter way of separating the parts, explains the expression to mean 'the beginningless Brahma (i. e. the individual soul) than whom I am higher'. The rest of the description of the thing to be known given in this chapter shows that this is a very laboured and far-fetched interpretation.

168. अनादिमध्यान्तम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Anādimadhyānta (One who has no beginning, middle or end) **11**. 19.

169. अनादिम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Anādi (One who is beginningless) **10**. 3.

170. अनादी Acc. dual of the neu. form of the comp. adj. Anādi (See No. 169) **13**. 19.

171. अनामयम् Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Anāmaya (Harmless or faultless) **2**. 51; **14**. 6.

172. अनारम्भात् Abl. sing. of the mas. comp. noun Anārambha (non-commencement) **3**. 4.

173. अनार्यजुष्टम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Anāryajuṣṭa (That which is not entertained by an Ārya or that which is entertained by an Anārya) **2**. 2.

174. अनावृत्तिम् Acc. sing. of the fem. comp. noun Anāvṛtti (Non-return) **8**. 23, 26.

175. अनाशिनः Gen. sing. of the mas. form of the comp. adj. Anāśin (That which is not liable to destruction) **2**. 18.

176. अनाश्रितः Nom. sing. of the mas. form of the comp. past participial adj. Anāśrita (One who is not dependent on another) **6**. 1.

177. अनिकेतः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Aniketa (One who has no fixed abode) **12**. 19.

178. अनिच्छन् Nom. sing. of the mas. form of the comp. past participial adj. Anicchat (Unwilling) **3**. 36.

179. अनित्यम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Anitya (Impermanent or transient) **9**. 33.

180. अनित्याः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Anitya (See No. 179) **2**. 14.

181. अनिर्देश्यम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. pot. participial adj. Anirdeśya (That which cannot be referred to by speech) **12**. 3.

182. अनिष्टम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Aniṣṭa (That which is not desirable) **18**. 12.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

183. अनीश्वरम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Anīś-vara (Devoid of a Moral Ruler) **16**. 8.

184. अनुकम्पार्थम् The fem. noun Anukaṁpā with the suffix Arthaṁ having the sense of the dative case-termination (For the sake of compassion) **10**. 11.

185. अनुचिन्तयन् Nom. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Anucintayat (Contemplating or thinking over) **8**. 8.

186. अनुतिष्ठन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Sthā-tiṣṭh with the prefix Anu (To follow) **3**. 31, 32.

187. अनुत्तमम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Anuttama (That than which there is no better one) **7**. 24.

188. अनुत्तमाम् Acc. sing. of the fem. form of the comp. adj. Anuttama (See No. 187) **7**. 18.

189. अनुद्विग्नमनाः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Anudvignamanas (One whose mind is not perturbed) **2**. 56.

190. अनुद्वेगकरम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Anudvegakara (That which does not cause perturbation) **17**. 15.

191. अनुपकारिणे Dat. sing. of the mas. form of the comp. noun Anupakārin (One who does not confer or has not conferred an obligation) **17**. 20.

192. अनुपश्यति Pres. 3rd pers. sing. of the root Dṛś-paśy with the prefix Anu (To realise) **13**. 30; **14**. 19.

193. अनुपश्यन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Dṛś-paśy with the prefix Anu (See No. 192) **15**. 10.

194. अनुपश्यामि Pres. 1st pers. sing. of the root Dṛś-paśy with the prefix Anu (See No. 192) **1**. 31.

195. अनुप्रपन्नाः Nom. plu. of the mas. form of the past participial adj. Anuprapanna (One who has taken resort to) **9**. 21.

196. अनुबन्धम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Anubandha (Consequence or end) **18**. 25.

197. अनुबन्धे Loc. sing. of the mas. comp. noun Anubandha (See No. 196) **18**. 39.

198. अनुमन्ता Nom. sing. of the mas. comp. noun Anumantṛ (One who expresses approval of another's act or silently acquiesces in it or actively shows one's sympathy towards it) **13**. 22.

199. अनुरज्यते Pres. 3rd pers. sing. of the root Rañj with the prefix Anu (To be inspired with love) **11**. 36.

200. अनुवर्तते Pres. 3rd pers. sing. of the root Vṛt with the prefix Anu (To follow) **3**. 21.

201. अनुवर्तन्ते Pres. 3rd pers. plu. of the root Vṛt with the prefix Anu (See No. 200) **3**. 23; **4**. 11.

202. अनुवर्तयति Caus. 3rd pers. sing. of the root Vṛt with the prefix Anu (To cause to continue) **3**. 16.

203. अनुविधीयते Pass. 3rd pers. sing. of the root Vidhā with the prefix Anu (To obey; to follow) **2**. 67.

204. अनुशासितारम् Acc. sing. of the mas. noun Anuśāsitṛ (The Moral Governor of the World) **8**. 9.

205. अनुशुश्रुम Perf. 1st pers. plu. of the root Śru with the prefix Anu (To hear traditionally) **1**. 44.

206. अनुशोचन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Śuc with the prefix Anu (To repent or be sorry for) **2**. 11.

207. अनुशोचितुम् Inf. of the root Śuc with the prefix Anu (See No. 206) **2**. 25.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

208. अनुषज्जते Pres. 3rd pers. sing. of the root Sañj with the prefix Anu (To cling or adhere to) **6.** 4; **18.** 10.

209. अनुसन्ततानि Nom. plu. of the neu. form of the past. pass. participial adj. Anusantata (Extended) **15**.2.

210. अनुस्मर Imp. 2nd pers. sing. of the root Smṛ with the prefix Anu (To recollect or recall to oneself) **8.** 7.

211. अनुस्मरन् Nom. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Anusmarat (Recollecting) **8.** 13.

212. अनुस्मरेत् Pot. 3rd pers. sing. of the root Smṛ with the prefix Anu (See No. 210) **8.** 9.

213. अनेकचित्तविभ्रान्ताः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Anekacittavibhrānta (One whose mind has been ruffled owing to its being diverted to numerous objects) **16**.16.

214. अनेकजन्मसंसिद्धः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Anekajanmasaṁsiddha (One who has become an adept after undergoing numerous births) **6.** 45.

215. अनेकदिव्याभरणम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Anekadivyābharaṇa (One whose body has been bedecked with numerous celestial ornaments) **11.** 10.

216. अनेकधा Adv. Ind. (In numerous ways) **11.** 13.

217. अनेकबाहूदरवक्त्रनेत्रम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Anekabāhūdaravaktranetra (One who has numerous hands, bellies, mouths and eyes) **11.** 16.

218. अनेकवक्त्रनयनम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Anekavaktranayana (One who has numerous mouths and eyes) **11.** 10.

219. अनेकवर्णम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Anekavarṇa (One who has diverse colours) **11.** 24.

220. अनेकाद्भुतदर्शनम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Anekādbhutadarśana (One who puts on diverse wonderful appearances) **11.** 10.

221. अनेन Inst. sing. of the mas. form of the pronoun Idaṁ (See No. 153) **3.** 10, 11; **9.** 10; **11.** 8.

222. अन्तकाले Loc. sing. of the mas. comp. noun Antakāla (The time of death) **2.** 72; **8.** 5.

223. अन्तगतम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. past pass. participial adj. Antagata (Terminated) **7.** 28.

224. अन्तरम् Nom. or acc. sing. of the neu. noun Antara (An intervening space or difference) **11**.20; **13**.34.

225. अन्तरात्मना Inst. sing. of the mas. comp. noun Antarātman (The inner soul i. e. the heart) **6.** 47.

226. अन्तरारामः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Antarārāma (One who finds himself at ease within himself) **5.** 24.

227. अन्तरे Loc. sing. of the neu. noun Antara (See No. 224) **5.** 27.

228. अन्तर्ज्योतिः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Antarjyoti (One who has light within himself) **5.** 24.

229. अन्तवत् Nom. sing. of the neu. form of the adj. Antavat (That which is likely to terminate) **7.** 23.

230. अन्तवन्तः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Antavat (See No. 229) **2.** 18.

231. अन्तम् Acc. sing. of the mas. noun Anta (The end) **11.** 16.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

232. **अन्तः** Nom. sing. of the mas. noun Anta (See No. 231) **2.** 16; **10.** 19, 20, 32, 40; **15.** 3; Adv. Ind. (Inside) **13.** 15.

233. **अन्तःशरीरस्थम्** Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Antaḥśarīrastha (Residing inside the body) **17.** 6.

234. **अन्तःसुखः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Antaḥsukha (One who finds happiness within himself) **5.** 24.

235. **अन्तःस्थानि** Nom. plu. of the neu. form of the comp. adj. Antaḥstha (Residing inside) **8.** 22.

236. **अन्तिके** Loc. sing. of the neu. noun Antika (Nearness or proximity) **13.** 15.

237. **अन्ते** Loc. sing. of the mas. noun Anta (See No. 231) **7.** 19; **8.** 6.

238. **अन्नम्** Nom. sing. of the neu. noun Anna (Food) **15.** 14.

239. **अन्नसंभवः** Nom. sing. of the mas. comp. noun Annasaṁbhava (The origin or production of food) **3.** 14.

240. **अन्नात्** Abl. sing. of the neu. noun Anna (See No. 238) **3.** 14.

241. **अन्यत्** Nom. sing. of the neu. form of the pronoun or adj. Anya (Another or other) **2.** 31, 42; **7.** 2, 7; **11.** 7; **16.** 8.

242. **अन्यत्र** Adv. Ind. (Elsewhere) **3.** 9.

243. **अन्यथा** Adv. Ind. (Otherwise) **13.** 11.

244. **अन्यदेवताभक्ताः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Anyadevatābhakta (One who is devoted to any other deity) **9.** 23.

245. **अन्यदेवताः** Nom. plu. of the mas. comp. noun Anyadevatā (Another deity) **7.** 20. This is an irregular compound.

246. **अन्यया** Inst. sing. of the fem. form of the pronominal adj. Anya (Another) **8.** 26.

247. **अन्यम्** Acc. sing. of the mas. form of the pronominal adj. Anya (See No. 246) **14.** 19.

248. **अन्यः** Nom. sing. of the mas. form of the pronominal adj. Anya (See No. 246) **2.** 29[2]; **4.** 31; **6.** 39; **8.** 20; **11.** 43; **15.** 17; **16.** 15; **18.** 69.

249. **अन्यानि** Nom. plu. of the neu. form of the pronominal adj. Anya (See No. 246) **2.** 22.

250. **अन्यान्** Acc. plu. of the mas. form of the pronominal adj. Anya (See No. 246) **11.** 34.

251. **अन्याम्** Acc. sing. of the fem. form of the pronominal adj. Anya (See No. 246) **7.** 5.

252. **अन्यायेन** Inst. sing. of the mas. comp. noun Anyāya used adverbially (Unjustly) **16.** 12.

253. **अन्ये** Nom. plu. of the mas. form of the pronominal adj. Anya (See No. 246) **1.** 9; **4.** 26[2]; **9.** 15; **13.** 24, 25; **17.** 4.

254. **अन्येभ्यः** Abl. plu. of the mas. form of the pronominal adj. Anya (See No. 246) **13.** 25.

255. **अन्वशोचः** Imperf. 2nd pers. sing. of the root Śuc with the prefix Anu (To become sorry for) **2.** 11.

256. **अन्विच्छ** Imp. 2nd pers. sing. of the 6th conj. root Iṣ-icch with the prefix Anu (To seek for or desire) **2.** 49.

257. **अन्विताः** Nom. plu. of the past pass. participial adj. Anvita (Followed by, joined to or accompanied by) **9.** 23; **17.** 1.

258. **अपनुद्यात्** Pot. 3rd pers. sing. of the root Nud with the prefix Apa (To remove or destroy) **2.** 8.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

259. अपरम् Nom. sing. of the neu. form and acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Apara (Later; another) **4.** 4; **6.** 22. In **4.** 4 Rāmānuja reads *Avaram* (See App. I. 14) in place of this word but it does not seem to fit in with the context, as it means 'lower.' If that reading is taken to be correct, the reference to **4.** 4 would be required to be omitted from here and to be added in the entry as to that word.

260. अपरस्परसम्भूतम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Aparasparasaṁbhūta (Come into existence as the result of intercourse between the one (male) and the other (female) **16.** 8.

261. अपरा Nom. sing. of the fem. form of the comp. adj. Apara (See No. 259) **7.** 5.

262. अपराजितः Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Aparājita (Unconquered) **1.** 17.

263. अपराणि Nom. plu. of the neu. form of the comp. adj. Apara (See No. 259) **2.** 22.

264. अपरान् Acc. plu. of the mas. form of the comp. adj. Apara (See No. 259) **16.** 14.

265. अपरिग्रहः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Aparigraha (One who does not accept gifts) **6.** 10.

266. अपरिमेयाम् Acc. sing. of the fem. form of the comp. pot. participial adj. Aparimeya (Immeasureable) **16.** 11.

267. अपरिहार्ये Loc. sing. of the mas. form of the comp. pot. pass. participial adj. Aparihārya (That which cannot be avoided) **2.** 27.

268. अपरे Nom. plu. of the mas. form of the pronoun or adj. Apara (Another or other) **4.** 25², 27, 28, 29, 30; **13.** 24; **18.** 3.

269. अपर्याप्तम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Aparyāpta (Incomplete; insufficient) **1.** 10.

270. अपलायनम् Nom. sing. of the neu. comp. noun Apalāyana (Not flying away from) **18.** 43.

271. अपश्यत् Imperf. 3rd pers. sing. of the root Dṛś-paśy (To see) **1.** 26; **11.** 13.

272. अपहृतचेतसाम् Gen. plu. of the mas. form of the comp. adj. Apahṛtacetas (One whose heart has been carried away) **2.** 44.

273. अपहृतज्ञानाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Apahṛtajñāna (One whose knowledge has vanished) **7.** 15.

274. अपात्रेभ्यः Abl. plu. of the mas. form of the comp. adj. Apātra (One who is not a fit person for a gift) **17.** 22.

275. अपानम् Acc. sing. of the mas. noun Apāna (The downward breath) **4.** 29.

276 अपाने Loc. sing. of the mas. noun Apāna (See No. 275) **4.** 29.

277. अपावृतम् Nom. sing. of the neu. form of the past participial adj. Apāvṛta (Opened out) **2.** 32.

278. अपि Adv.Ind. (Also, and, even or even though) **1.** 27, 35², 38; **2.** 5, 8, 16, 29, 31, 34, 40, 59, 60, 72; **3.** 5, 8, 20, 31, 33, 36; **4.** 6², 13, 15, 16, 17, 20, 22, 30, 36; **5.** 4, 5, 7, 9, 11; **6.** 9, 22, 25, 31, 44², 46, 47; **7.** 3, 23, 30; **8.** 6; **9.** 15, 23², 25, 29, 30, 32²; **10.** 37, 39; **11.** 2, 26, 29, 32, 34, 37, 39, 41, 42, 43, 52; **12.** 1, 10², 11; **13.** 2, 17, 19, 22, 23, 25, 31; **14.** 2; **15.** 8,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

10, 11, 18; **16**. 7, 13, 14; **17**. 7, 10,12; **18**. 6, 17, 19, 43, 44, 48, 56. 60, 71[2].

279. **अपुनरावृत्तिम्** Acc. sing. of the fem. comp. noun. Apunarāvṛtti (A state of the soul from which no reversion takes place) **5**. 17.

280. **अपैशुनम्** Nom. sing. of the neu. comp. noun Apaiśuna (The quality of not having the tendency to disclose the faults of others) **16**.2.

281. **अपोहनम्** Nom. sing. of the neu. noun Apohana (Disappearance, extinction or removal) **15**. 15.

282. **अप्रकाशः** Nom. sing. of the mas. comp. noun Aprakāśa (Absence of light) **14**. 13.

283. **अप्रतिमप्रभावः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Apratimaprabhāva (One whose prowess is unparalleled) **11**. 43.

284. **अप्रतिष्ठम्** Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Apratiṣṭha (Unstable i. e. not resting on any substantial foundation) **16**. 8.

285. **अप्रतिष्ठः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Apratiṣṭha (See No. 284) **6**. 38.

286. **अप्रतिकारम्** Acc. sing. of the mas. form of the adj. Apratikāra (One who does not retaliate) **1**. 46.

287. **अप्रदाय** Ind. past participle of the root Dā with the prefix Pra turned to convey a negative idea by further adding the prefix A (Without having given) **3**. 12.

288. **अप्रमेयस्य** Gen. sing. of the mas. form of the pot. participial adj. Aprameya (That which cannot be established logically) **2**. 18.

289. **अप्रमेयम्** Acc. sing. of the mas. form of the pot. participial adj. Aprameya (See No. 288) **11**. 17, 42.

290. **अप्रवृत्तिः** Nom. sing. of the fem. comp. noun Apravṛtti (Absence of activity) **14**. 13.

291. **अप्राप्य** Ind. past participle of the verb Āp with the prefix Pra turned to convey a negative idea by prefixing the letter A (Without having acquired) **6**. 37; **9**. 3 ; **16**. 20.

292. **अप्रियम्** Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Apriya (Unliked ; unpleasant) **5**. 20.

293. **अप्सु** Loc. plu. of the fem. noun Āp (Water) **7**. 8.

294. **अफलप्रेप्सुना** Inst. sing. of the mas. form of the comp. adj. Aphalaprepsu (One who does not desire for a fruit) **18**. 23.

295. **अफलाकाङ्क्षिभिः** Inst. plu. of the mas. form of the comp. adj. Aphalākāṁkṣin (One who does not expect a fruit) **17**. **11**, **17**.

296. **अबुद्धयः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Abuddhi (One who is wanting in intelligence or the faculty of right perception) **7**. **24**.

297. **अब्रवीत्** Imperf. 3rd pers. sing. of the root Brū (To speak) **1**. 2, 28 ; **4**. 1.

298. **अभक्ताय** Dat.sing. of the comp. noun Abhakta (A non-devotee) **18**. **67**.

299. **अभयम्** Nom. sing. of the neu. comp. noun Abhaya (Want of fear) **10**. **4**; **16**. 1.

300. **अभवत्** Imperf. 3rd pers. sing. of the root Bhū (To be) **1**. 13.

301. **अभविता** Nom. sing. of the mas. form of the future participial adj. Abhavitṛ (That which is not likely to be) **2**. 20. Although the initial letter 'A' is not so apparent it must be deemed to have been in-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

cluded by Saṁdhi in the final letter of the preceding word 'Bhūtvā' as understood rightly by Śaṅkara, the sentence not being intelligible with the positive verb Bhavitā (See App. I. 6) If the other reading is taken to be correct this entry would be required to be omitted.

302. अभावयतः Gen. sing. of the pres. participial adj. Abhāvayat (One who does not entertain a belief in an ideal or has no faith) **2.** 66.

303. अभाव: Nom. sing. of the mas. comp. noun Abhāva (Absence or non-existence) **2.** 16; **10.** 4.

304. अभाषत Imperf. 3rd pers. sing. of the root Bhāṣ (To speak) **11.** 14.

305. अभिक्रमनाशः Nom. sing. of the mas. comp. noun Abhikramanāśa (The destruction of the beginning) **2.** 40.

306. अभिजनवान् Nom. sing. of the mas. form of the adj. Abhijanavat (Of high or noble descent) **16.** 15.

307. अभिजातस्य Gen. sing. of the mas. form of the adj. Abhijāta (Born, or born in a high or noble family) **16.** 3, 4.

308. अभिजातः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Abhijāta (See No. 307) **16.** 5.

309. अभिजानन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Jñā with the prefix Abhi (To know) **9.** 24.

310. अभिजानाति Pres. 3rd pers. sing. of the root Jñā with the prefix Abhi (See No. 309) **4.** 14; **7.** 13, 25; **18.** 55.

311. अभिजायते Pres. 3rd pers. sing. of the root Jan-jā (To be born or produced) **2.** 62; **6.** 41; **13.** 23.

312. अभितः Adv. Ind. (All round; from all sides) **5.** 26.

313. अभिधास्यति Fut. 3rd pers. sing. of the root Dhā with the prefix Abhi (To state, say or narrate) **18.**68.

314. अभिधीयते Pass. 3rd pers. sing. of the root Dhā with the prefix Abhi (See No. 313) **13.** 1; **17.** 27; **18.** 11.

315. अभिनन्दति Pres. 3rd pers. sing. of the root Nand with the prefix Abhi (To rejoice at or exult over) **2.** 57.

316. अभिप्रवृत्तः Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Abhipravṛtta (Become engaged in) **4.** 20.

317. अभिभवति Pres. 3rd pers. sing. of the root Bhū with the prefix Abhi (To overpower or predominate over) **1.** 40.

318. अभिभूय Ind. past participle of the root Bhū with the prefix Abhi (See No. 317) **14.** 10.

319. अभिमानः Nom. sing. of the mas. noun Abhimāna (Pride) **16.** 4.

320. अभिमुखाः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Abhimukha (Having one's face turned towards) **11.** 28.

321. अभिरक्षन्तु Imp. 3rd pers. sing. of the root Rakṣ with the prefix Abhi (To protect from all sides) **1.** 11.

322. अभिरतः Nom. sing. of the mas. form of the past participial adj. Abhirata (Devoted or attached completely) **18.** 45.

323. अभिविज्वलन्ति Acc. plu. of the neu. form of the pres. participial adj. Abhivijvalat (Burning all over intensely) **11.** 28.

324. अभिसंधाय Ind. past participle of the root Dhā with the prefixes Saṁ and Abhi (To aim keenly at) **17.** 12.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

325. अभिहिता Nom. sing. of the fem. form of the past pass. participial adj. Abhihita (Narrated) **2**. 39.

326. अभ्यधिकः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Abhyadhika (Surpassing) **11**. 43.

327. अभ्यर्च्य Ind. past participle of the root Arc with the prefix Abhi (To worship) **18**. 46.

328. अभ्यसूयकाः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Abhyasūyaka (One who entertains jealousy) **16**. 18.

329. अभ्यसूयति Pres. 3rd pers. sing. of the root Asūy with the prefix Abhi (To become jealous of) **18**.67.

330. अभ्यसूयन्तः Nom. plu. of the mas. form of the pres. participial adj. Abhyasūyat (Becoming jealous of) **3**. 32.

331. अभ्यहन्यन्त Imperf. 3rd pers. plu. of root Han with the prefix Abhi (To destroy completely) **1**. 13.

332. अभ्यासयोगयुक्तेन Inst. sing. of the mas. form of the comp. adj. Abhyāsayogayukta [That (the mind) which has been applied to the practice of the Abhyāsa-yoga] **8**. 8.

333. अभ्यासयोगेन Inst. sing. of the mas. comp. noun Abhyāsayoga (A gradual course of Yoga-exercise helpful in bringing the mind under one's control, for which see **6**. 10–32) **12**. 9.

334. अभ्यासात् Abl.sing. of the mas. noun Abhyāsa (The same as Abhyāsa-yoga; see No. 333) **12**. 12; **18**. 36.

335. अभ्यासे Loc. sing. of the mas. noun Abhyāsa (See Nos. 333 and 334) **12**. 10.

336. अभ्यासेन Inst. sing. of the mas. noun Abhyāsa (Abhyāsa-yoga, for which See No. 333, or constant practice) **6**. 35.

337. अभ्युत्थानम् Nom. sing. of the neu. noun Abhyutthāna (Prevalence or predominance) **4**. 7.

338. अमलान् Acc. plu. of the mas. form of the adj. Amala (Pure) **14**. 14.

339. अमानित्वम् Nom. sing. of the neu.comp. noun Amānitva (Absence of egotism) **13**. 7.

340. अमितविक्रमः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Amitavikrama (One whose strength is beyond measure) **11**. 40.

341. अमी Nom. sing. of the mas. form of the pronoun Adas (This) **11**. 21, 26, 28.

342. अमुत्र Adv. Ind. (There or in the other world) **6**. 40.

343. अमूढाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Amūḍha (One who is not deluded) **15**. 5.

344. अमृतत्वाय Dat. sing. of the neu. noun Amṛtatva (Immortality) **2**. 15.

345. अमृतस्य Gen. sing. of the neu. noun Amṛta (Immortality or nectar) **14**. 27.

346. अमृतम् Nom. or acc. sing. of the neu. noun Amṛta (See No. 345) **9**. 19; **10**. 18; **13**. 12; **14**. 20.

347. अमृतोद्भवम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Amṛtodbhava (Produced from the ocean) **10**. 27.

348. अमृतोपमम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Amṛtopama (Comparable to nectar) **18**. 37, 38.

349. अमेध्यम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Amedhya (That which is unfit for being made use of in a sacrifice) **17**. 10.

350. अम्बुवेगाः Nom. plu. of the mas. comp. noun Ambuvega (A stream or current of water) **11**. 28.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

351. **अम्भसा** Inst. sing. of the neu. noun Ambhas (Water) **5.** 10.

352. **अम्भसि** Loc. sing. of the neu. noun Ambhas (See No. 351) **2.** 67.

353. **अंशः** Nom. sing. of the mas. noun Aṁśa (A particle) **15.** 7.

354. **अंशुमान्** Nom. sing. of the form of the adj. Aṁśumat used as a noun (One who has rays *i. e.* the sun) **10.** 21.

355. **अयज्ञस्य** Gen. sing. of the mas. comp. adj. Ayajña (One who does not perform any kind of sacrifices) **4.** 31.

356. **अयतिः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Ayati (One who does not make an effort) **6.** 37.

357. **अयथावत्** Adv. Ind. (As a thing really is not) **18.** 31.

358. **अयनेषु** Loc. plu. of the neu. noun Ayana (An entrance to an array of forces) **1.** 11.

359. **अयशः** Nom. sing. of the mas. comp. noun Ayaśa (Infamy or ill-fame). **10.** 5.

360. **अयम्** Nom. sing. of the mas. form of the pronoun Idaṁ (See No. 153) **2.** 19, 20², 24³, 25³, 30, 58 ; **3.** 9, 36; **4.** 3, 31, 40; **6.** 21, 33; **7.** 25; **8.** 19 ; **11.** 1 ; **13.** 31 ; **15.** 9 ; **17.** 3.

361. **अयुक्तस्य** Gen. sing. of the mas. form of the comp. adj. Ayukta (One whose mind is not composed) **2.** 66².

362. **अयुक्तः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Ayukta (See no. 361) **5.** 12 ; **18.** 28.

363. **अयोगतः** Adv. formed from the comp. noun Ayoga (Neg. Tat. of Yoga) by the addition of the suffix Tas, having the sense of the abl. case-termination (Without having recourse to Yoga) **5.** 6.

364. **अरतिः** Nom. sing. of the fem. comp. adj. Arati (Absence of affection) **13.** 10.

365. **अरागद्वेषतः** Adv. formed from the comp. noun Arāgadveṣa (Neg. Tat. of Rāgadveṣa) by the addition of the suffix Tas, having the sense of the abl. case-termination (Without being actuated by attachment or hatred) **18.** 23.

366. **अरिसूदन** Voc. sing. of the mas. comp. noun Arisūdana (The destroyer of enemies) **2.** 4.

367. **अर्चितुम्** Inf. of the root Arc (To worship) **7.** 21.

368. **अर्जुन** Voc. sing. of the mas. noun Arjuna (The name of the third Pāṅḍava and the principal hero on the Pāṅḍava side in the Mbh. War) **2.** 2, 45 ; **3.** 7 ; **4.** 5, 9, 37 ; **6.** 16, 32, 46 ; **7.** 16, 26 ; **8.** 16, 27 ; **9.** 19 ; **10.** 32, 39, 42 ; **11.** 47, 54 ; **18.** 9, 34, 61.

369. **अर्जुनम्** Acc. sing. of the mas. noun Arjuna (See No. 368) **11.** 50.

370. **अर्जुनः** Nom. sing. of the mas. noun Arjuna (See No. 368) **1.** 21,* 28, 47 ; **2.** 4, 54 ; **3.** 1, 36 ; **4.** 4 ; **5.** 1 ; **6.** 33, 37 ; **8.** 1 ; **10.** 12 ; **11.** 1, 15, 36, 51 ; **12.** 1 ; **14.** 21 ; **17.** 1 ; **18.** 1, 73.

371. **अर्थकामान्** Acc. plu. of the mas. form of the comp. adj. Arthakāma (One desirous of getting objects of enjoyment) **2.** 5.

372. **अर्थव्यपाश्रयः** Nom. sing. of the comp. noun Arthavyapāśraya (Dependence upon an object) **3.** 18.

---

* Except Śankara according to the G. P. edition no other commentator reads *Arjuna uvāca* between lines 1 and 2 of **1.** 21. (App. I. 2). It seems to be tautologous also in view of the statement *Idamāha* in line 1.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

373. अर्थसंचयान् Acc. plu. of the mas. comp. noun Arthasañcaya (A collection of objects) **16.** 12.

374. अर्थः Nom. sing. of the mas. noun Artha (An object of sense-perception) **2.** 46 ; **3.** 18.

375. अर्थार्थी Nom. sing. of the mas. comp. noun Arthārthin (One who aims at a particular object) **7.** 16.

376. अर्थे Loc. sing. of the mas. noun Artha (See No. 374) **2.** 27 ; **3.** 34 ; (For the sake of) **1.** 33.

377. अर्पणम् Nom. sing. of the neu. noun Arpaṇa (An act of dedication) **4.** 24.

378. अर्यमा Nom. sing. of the mas. noun Aryaman (The king of a class of the Pitṛs) **10.** 29.

379. अर्हति Pres. 3rd pers. sing. of the root Arh (To be fit for or capable of ; should ; ought) **2.** 17.

380. अर्हसि Pres. 2nd pers. sing. of the root Arh (See No. 379) **2.** 25, 26, 27, 30, 31 ; **3.** 20 ; **6.** 39 ; **10.** 16 ; **11.** 44 ; **16.** 24.

381. अर्हाः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Arha (Fit for or capable of) **1.** 37.

382. अलसः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Alasa (Idle) **18.** 28.

383. अलोलुप्त्वम् Nom. sing. of the neu. comp. noun Aloluptva) The quality of non-greediness) **16.** 2.

384. अल्पबुद्धयः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Alpabuddhi used as a noun (One who has little intelligence) **16.** 9.

385. अल्पमेधसाम् Gen. plu. of the mas. form of the comp. adj. Alpamedhas used as a noun (One who has little intelligence) **7.** 23.

386. अल्पम् Nom. sing. of the neu. form of the adj. Alpa (Little or small) **18.** 22.

387. अवगच्छ Imp. 2nd pers. sing. of the root Gam-gacch with the prefix Ava (To know) **10.** 41.

388. अवजानन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Jñā with the prefix Ava (To look down upon) **9.** 11.

389. अवज्ञातम् Nom. sing. of the neu. form of the past pass. participial adj. Avajñāta (Despised or looked down upon) **17.** 22.

390. अवतिष्ठति Paras. pres. 3rd pers. sing. of the Ubhayapadī root Sthā-tiṣṭh with the prefix Ava (To stand firm or remain unmoved) **14.** 23.

391. अवतिष्ठते Ātma. pres. 3rd pers. sing. of the root Sthā-tiṣṭh with the prefix Ava (See No. 390) **6.** 18.

392. अवध्यः Nom. sing. of the mas. form of the pot. participial adj. Avadhya (Not liable to be killed) **2.** 30.

393. अवनिपालसङ्घैः Inst. plu. of the mas. comp. noun Avanipālasaṅgha (A group of kings) **11.** 26.

394. अवरम् Nom. sing. of the neu. form of the adj. Avara (Inferior) **2.** 49. See also the note in Entry No. 259 for the occurrence of this word in **4.** 4.

395. अवशम् Acc. sing. of the mas. form of the adj. Avaśa (Not master of or inspite of oneself) **9.** 8.

396. अवशः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Avaśa (See No. 395) **3.** 5 ; **6.** 44 ; **8.** 19 ; **18.** 60.

397. अवशिष्यते Pres. 3rd pers. sing. of the root Śiṣ with the prefix Ava (To remain over) **7.** 2.

398. अवष्टभ्य Ind. past participle of the root Stambh with the prefix Ava (To depend upon or take the help of) **9.** 8 ; **16.** 9.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

399. **अवसादयेत्** Pot. 3rd pers. sing. of the caus. form of the root Sad with the prefix Ava (To cause to sink or lower down) **6.** 5.

400. **अवस्थातुम्** Inf. of the root Sthā-tiṣṭh with the prefix Ava (To stand firm or stay at rest) **1.** 30.

401. **अवस्थितम्** Nom. sing. of the neu. form of the past participial adj. Avasthita (Situated or posted) **15.** 11.

402. **अवस्थितः** Nom. sing. of the mas. form of the past participial adj. Avasthita (See No. 401) **9.** 4; **13.** 32.

403. **अवस्थितान्** Acc. plu. of the mas. form of the past participial adj. Avasthita (See No. 401) **1.** 22, 27.

404. **अवस्थिताः** Nom. plu. of the mas. form of the past participial adj. Avasthita (See No. 401) **1.** 11, 33; **2.** 6; **11.** 32.

405. **अवहासार्थम्** Mas. noun Avahāsa with the suffix Arthaṁ having the sense of the dat. case-termination (For the sake of mirth or fun) **11.** 42.

406. **अवाच्यवादान्** Acc. plu. of the mas. comp. noun Avācyavāda (A view or argument which should not be given expression to) **2.** 36.

407. **अवाप्तव्यम्** Nom. sing. of the pot. pass. participial adj. Avāptavya (Fit to be acquired) **3.** 22.

408. **अवाप्तुम्** Inf. of the root Āp with the prefix Ava (To acquire) **6.** 36.

409. **अवाप्नोति** Pres. 3rd pers. sing. of the root Āp with the prefix Ava (See No. 408) **15.** 8; **16.** 23; **18.** 56.

410. **अवाप्य** Ind. past participle of the root Āp with the prefix Ava (See No. 408) **2.** 8.

411. **अवाप्यते** Pass. 3rd pers. sing. of the root Āp with the prefix Ava (See No. 408) **12.** 5.

412. **अवाप्स्यथ** Fut. 2nd pers. plu. of the root Āp with the prefix Ava (See No. 408) **3.** 11.

413. **अवाप्स्यसि** Fut. 2nd pers. sing. of the root Āp with the prefix Ava (See No. 408) **2.** 33, 38, 53; **12.** 10.

414. **अविकम्पेन** Inst. sing. of the mas. form of the comp. adj. Avikaṁpa (That from which there is no deviation) **10.** 7.

415. **अविकार्यः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. pot. participial adj. Avikārya (That which is not capable of undergoing any changes) **2.** 25.

416. **अविज्ञेयम्** Nom. sing. of the neu. form of the comp. pot. participial adj. Avijñeya (That which is not capable of being known particularly) **13.** 15.

417. **अविद्वांसः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Avidvat used as a noun (An unlettered person) **3.** 25.

418. **अविधिपूर्वकम्** Adv. Ind. (Not in the prescribed form *i. e.* informally) **9.** 23; **16.** 17.

419. **अविनश्यन्तम्** Acc. sing. of the neu. form of the comp. pres. participial adj. Avinaśyat (That which is indestructible) **13.** 27.

420. **अविनाशि** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Avināśin (Not liable to destruction) **2.** 17.

421. **अविनाशिनम्** Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Avināśin (See No. 420) **2.** 21.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

422. अविपश्चितः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Avipaścit used as a noun (One who is not learned or wise) **2.** 42.

423. अविभक्तम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Avibhakta (Undivided) **13.** 16 ; **18.** 20.

424. अवेक्षे Fut. 1st pers. sing. of the root Īkṣ with the prefix Ava (To look at) **1.** 23.

425. अवेक्ष्य Ind. past participle of the root Īkṣ with the prefix Ava (See No. 424) **2.** 31.

426. अव्यक्तनिधनानि Nom. plu. of the neu. form of the comp. adj. Avyaktanidhana (That which meets with its end in the Avyakta, The Unmanifest) **2.** 28.

427. अव्यक्तमूर्तिना Inst. sing. of the fem. comp. noun or of the mas. form of the comp. adj. Avyaktamūrti (The form of the Avyakta, or he who has the Avyakta as his form) **9.** 4.

428. अव्यक्तसंज्ञके Loc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Avyaktasañjñaka (That which is designated as the Avyakta) **8.** 18.

429. अव्यक्तम् Acc. sing. of the mas. form, or nom. or acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Avyakta or such an adj. used as a noun (Unmanifest or The Unmanifest) **7.** 24 ; **12.** 1, 3 ; **13.** 5.

430. अव्यक्तः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Avyakta or such an adj. used as a noun (See No. 429) **2.** 25 ; **8.** 20, 21.

431. अव्यक्ता Nom. sing. of the fem. form of the comp. adj. Avyakta (See No. 429) **12.** 5.

432. अव्यक्तात् Abl. sing. of the mas. or neu. form of the comp. adj. Avyakta or such an adj. used as a noun (See No. 429) **8.** 18, 20.

433. अव्यक्तादीनि Nom. plu. of the neu. form of the comp. adj. Avyaktādi (That which was unmanifest in the beginning) **2.** 28.

434. अव्यक्तासक्तचेतसाम् Gen. plu. of the mas. form of the comp. adj. Avyaktāsaktacetas (One whose mind is exclusively devoted to the Avyakta) **12.** 5.

435. अव्यभिचारिणी Nom. sing. of the fem. form of the comp. adj. Avyabhicārin (Singular *i. e.* not alloyed by the diversion of the mind to any other object) **13.** 10.

436. अव्यभिचारिण्या Inst. sing. of the fem. form of the comp. adj. Avyabhicārin (See No. 435) **18.** 33.

437. अव्यभिचारेण Inst. sing. of the mas. comp. noun Avyabhicāra used in an adverbial sense (Singularly) **14.** 26.

438. अव्ययस्य Gen. sing. of the mas. form of the comp. adj. Avyaya (That which is not destructible or eradicable) **2.** 17 ; **14.** 27.

439. अव्ययम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Avyaya (See No. 438) **2.** 21 ; **4.** 1, 13 ; **7.** 13, 24, 25 ; **9.** 2, 13, 18 ; **11.** 2, 4 ; **14.** 5 ; **15.** 1, 5 ; **18.** 20, 56.

440. अव्ययः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Avyaya (See No. 438) **11.** 18 ; **13.** 31 ; **15.** 17.

441. अव्ययात्मा Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Avyayātman (One who is indestructible by nature) **4.** 6.

442. अव्ययाम् Acc. sing. of the fem. form of the comp. adj. Avyaya (See No. 438) **2.** 34.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

443. अव्यवसायिनाम् Gen. plu. of the mas. form of the comp. adj. Avyavasāyin (One whose intellect is not steady *i. e.* one who is irresolute by nature) **2**. 41.

444. अशक्तः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Aśakta (Incapable or unable) **12**. **11**.

445. अशमः Nom. sing. of the mas. comp. noun Aśama (Absence of mental quietitude) **14**. 12.

446. अशस्त्रम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Aśastra (Unarmed) **1**. 46.

447. अशान्तस्य Gen. sing. of the mas. form of the comp. adj. Aśānta (One whose mind is not at peace within himself) **2**. 66.

448. अशाश्वतम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Aśāśvata (Impermanent or evanescent) **8**. 15.

449. अशास्त्रविहितम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. past pass. participial adj. Aśāstravihita (That which is not prescribed by the Scriptures) **17**. 5.

450. अशुचिव्रताः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Aśucivrata (One who has taken an unclean vow) **16**. 10.

451. अशुचिः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Aśuci (One who is of unclean habits) **18**. 27.

452. अशुचौ Loc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Aśuci (Unclean) **16**. 16.

453. अशुभात् Abl. sing. of the mas. form of the comp. adj. Aśubha meaning 'inauspicious', here used as a noun (Saṁsāra, the cycle of births and deaths) **4**. 16 ; **9**. 1.

454. अशुभान् Acc. plu. of the mas. form of the comp. adj. Aśubha (Inauspicious ; undesirable) **16**. 19.

455. अशुश्रूषवे Dat. sing. of the mas. form of the desi. comp. adj. Aśuśrūṣu (One who does not wish to listen, or to serve or attend, or is not obedient or attentive) **18**. 67.

456. अशेषतः Adv. Ind. (Completely ; without leaving off any part) **6**. 24, 39 ; **7**. 2 ; **18**. 11.

457. अशेषेण Inst. sing. of the mas. form of the adj. Aśeṣa used as an adverb (Completely; without leaving off any part) **4**. 35 ; **10**. 16 ; **18**. 29, 63.

458. अशोच्यान् Acc. plu. of the mas. form of the comp. adj. Aśocya (That which does not deserve to be sorry for) **2**. 11.

459. अशोष्यः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Aśoṣya (That which cannot be dried up) **2**. 24.

460. अश्नन् Nom. sing. of the mas. form of the past participial adj. Aśnat (Eating) **5**. 8.

461. अश्नन्ति Pres. 3rd pers. plu. of 9th conj. root Aś (To eat or enjoy) **9**. 20.

462. अश्नामि Pres. 1st pers. sing. of 9th conj. root Aś (See No. 461) **9**. 26.

463. अश्नासि Pres. 2nd pers. sing. of the 9th conj. root Aś (See No. 461) **9**. 27.

464. अश्नुते Pres. 3rd pers. sing. of the 5th conj. root Aś (To attain) **3**. 4 ; **5**. 21 ; **6**. 28 ; **13**. 12 ; **14**. 20.

465. अश्रद्दधानः Nom. sing. of the mas. form of the comp. pres. participial adj. Aśraddadhat (One who has no faith) **4**. 40.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

466. अश्रद्दधानाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. pres. participial adj. Aśraddadhat (See No. 465) **9**. 3.

467. अश्रद्धया Inst. sing. of the fem. comp. noun Aśraddhā (Absence or want of faith) **17**. 28.

468. अश्रुपूर्णाकुलेक्षणम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Aśrupūrṇākulekṣaṇa (One whose eyes have been filled up with tears and appear confused) **2**. 1.

469. अश्रौषम् Aor. 1st pers. sing. of the verb Śrū (To hear) **18**. 74.

470. अश्वत्थम् Acc. sing. of the mas. noun Aśvattha (The Pippala tree) **15**. 1, 3.

471. अश्वत्थः Nom. sing. of the mas. noun Aśvattha (See No. 470) **10**. 26.

472. अश्वत्थामा Nom. sing. of the mas. noun Aśvatthāman (The name of the son of Arjuna's preceptor Droṇa) **1**. 8.

473. अश्वानाम् Gen. plu. of the mas. noun Aśva (A horse) **10**. 27.

474. अश्विनौ Acc. dual of the mas. noun Aśvin, always used in the dual as Aśvinau (The joint name of the twin gods in the Vedic pantheon of 33 gods) **11**. 6, 22.

475. अष्टधा Adv. Ind. (In eight ways) **7**. 4.

476. असक्तबुद्धिः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Asaktabuddhi. This word forms part of the expression असक्तबुद्धिः सर्वत्र (One who is free from a sense of attachment everywhere) **18**. 49.

477. असक्तम् Nom. sing. of the neu. form and acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Asakta (Unattached) **9**. 9; **13**. 14.

478. असक्तः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Asakta (See No. 477) **3**. 7, 19², 25.

479. असक्तात्मा Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Asaktātman (One whose heart is not attached to anything) **5**. 21.

480. असक्तिः Nom. sing. of the fem. noun Asakti (Absence of attachment) **13**. 9.

481. असङ्गशस्त्रेण Inst. sing. of the neu. comp. noun Asaṅgaśastra (The weapon of non-association) **15**. 3.

482. असतः Gen. sing. of the neu. form of the comp. adj. Asat used as a noun (A non-existing thing) **2**. 16.

483. असत् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Asat used as a noun (See No. 482) **9**. 19; **13**. 12; **17**. 28.

484. असत्कृतम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Asatkṛta (Not well-done) **17**. 22.

485. असत्कृतः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Asatkṛta (Not treated with due respect) **11**. 42.

486. असत्यम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Asatya (Unreal or false) **16**. 8.

487. असद्ग्राहान् Acc. plu. of the mas. comp. noun Asadgrāha (False or unfounded prejudice) **16**. 10.

488. असंन्यस्तसङ्कल्पः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Asaṁnyastasaṁkalpa [One who has not given up thoughts (of having objects of sense-enjoyment)] **6**. 2.

489. असपत्नम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Asapatna (That for which there is no rival claimant) **2**. 8.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

490. असमर्थः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Asamartha (Incapable of doing a thing) **12.** 10.

491. असंमूढः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Asaṁmūḍha (One who is not deluded or infatuated) **5.** 20; **10.** 3; **15.** 19.

492. असंमोहः Nom. sing. of the mas. comp. noun Asaṁmoha (Absence of delusion) **10.** 4.

493. असंयतात्मना Inst. sing. of the mas. form of the comp. adj. Asaṁyatātman (One who has not acquired self-control) **6.** 36.

494. असंशयम् Adv. Ind. (Undoubtedly) **6.** 35; **7.** 1; **8.** 7. In **8.** 7 Śaṅkara according to the J. H. P. edition reads *Asaṁśayaḥ* (App. I. 25). In that case the sentence would mean "There is no doubt that if..........., you will reach me", instead of "If ...., you will no doubt reach me". It can as well be taken as meaning "You will reach me absolved from all doubts."

495. असंशयः Nom. sing. of the mas. comp. noun Asaṁśaya (Absence of doubt) **8.** 7; **18.** 68. Reference to **8.** 7 has been added here because according to the J. H. P. edition that is the reading in Śaṅkara's commentary. See also the note in the previous entry.

496. असि Pres. 2nd pers. sing. of the 2nd conj. root As (To be) **4.** 3, 36; **8.** 2; **10.** 17; **11.** 38, 40, 42, 43, 52, 53; **12.** 10, 11; **16.** 5; **18.** 64, 65.

497. असितः Nom. sing. of the mas. noun Asita (The name of the Ṛṣi whose family name was Devala) **10.** 13.

498. असिद्धौ Loc. sing. of the comp. noun Asiddhi (Non-attainment of an object aimed at) **4.** 22.

499. असुखम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Asukha (That which is devoid of happiness) **9.** 33.

500. असृष्टान्नम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Asṛṣṭānna (That in which no food has been distributed) **17.** 13.

501. असौ Nom. sing. of the mas. form of the pronoun Adas (This) **11.** 26; **16.** 14.

502. अस्ति Pres. 3rd pers. sing. of the verb As (See No. 496) **2.** 40, 42, 66; **3.** 22; **4.** 31, 40; **6.** 16; **7.** 7; **8.** 5; **9.** 29; **10.** 18, 19, 39, 40; **11.** 43; **16.** 13, 15; **18.** 40.

503. अस्तु Imp. 3rd pers. sing. of the 2nd conj. root As (See No. 496) **2.** 47; **3.** 10; **11.** 31, 39, 40.

504. अस्थिरम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Asthira (Unsteady) **6.** 26.

505. अस्मदीयैः Inst. plu. of the pronoun Asmadīya (He who is ours or belongs to our side) **11.** 26.

506. अस्माकम् Gen. plu. of the first personal pronoun Asmad (I or we) **1.** 7, 10.

507. अस्मात् Abl. sing. of the mas. form of the pronoun Idaṁ (See No. 153) **1.** 39.

508. अस्मान् Acc. plu. of the pronoun Asmad (See No. 506) **1.** 36.

509. अस्माभिः Inst. plu. of the pronoun Asmad (See No. 506) **1.** 39.

510. अस्मि Pres. 1st pers. sing. of the 2nd conj. root As (See No. 496) **7.** 8, 9[2], 10, 11[2]; **10.** 21, 22[4], 23[2], 24, 25[2], 28[3], 29[2], 30, 31[3], 33, 36[3], 37, 38[3]; **11.** 32, 45, 51; **15.** 18; **16.** 15; **18.** 55, 73.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

511. **अस्मिन्** Loc. sing. of the mas. form of the pronoun Idaṁ (See No. 153) **1.** 22; **2.** 13; **3.** 3; **8.** 2; **13.** 22; **14.** 11; **16.** 6.

512. **अस्य** Gen. sing. of the mas. or neu. form of the pronoun Idaṁ (See No. 153) **2.** 17, 40, 59, 65, 67; **3.** 18, 34, 40; **6.** 39; **9.** 3, 17; **11.** 18, 38, 43, 52; **13.** 21; **15.** 3.

513. **अस्याम्** Loc. sing. of the fem. form of the pronoun Idaṁ (See No. 153) **2.** 72.

514. **अस्वर्ग्यम्** Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Aswargya (Not likely to lead to heaven *i. e.* not likely to elevate the soul) **2.** 2.

515. **अहत्वा** Ind. past participle of the root Han turned to convey a negative idea by the addition of the prefix A (Without having killed) **2.** 5.

516. **अहरागमे** Loc. sing. of the mas. comp. noun Aharāgama (The advent of day) **8.** 18, 19.

517. **अहम्** Nom. sing. of the pronoun Asmad (See No. 506.) **1.** 22, 23; **2.** 4, 7, 12; **3.** 2, 23, 24, 27; **4.** 1, 5, 7, 11; **6.** 30, 33, 34; **7.** 2, 6, 8, 10, 11, 12, 17, 21, 25, 26; **8.** 4, 14; **9.** 4, 7, 16[6], 17, 19[3], 22, 24, 26, 29[2]; **10.** 1, 2, 8, 11, 17, 20[2], 21[2], 23, 24, 25, 28, 29[2], 30[2], 31, 32[2], 33[2], 34, 35[2], 36[2], 37, 38, 39, 42; **11.** 23, 42, 44, 46, 48, 53, 54; **12.** 7; **14.** 3, 4, 27; **15.** 13, 14, 15[3], 18; **16.** 14[3], 19; **18.** 66, 70, 74, 75.

518. **अहंकारविमूढात्मा** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Ahaṁkāravimūḍhātman (One whose mind is deluded by egotism) **3.** 27.

519. **अहंकारम्** Acc. sing. of the mas. noun Ahaṁkāra (Egotism) **16.** 18; **18.** 53, 59.

520. **अहंकारः** Nom. sing. of the mas. noun Ahaṁkāra (See No. 519) **7.** 4; **13.** 5.

521. **अहंकारात्** Abl. sing. of the mas. noun Ahaṁkāra (See No. 519) **18.** 58.

522. **अहंकृतः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Ahaṁkṛta (That which arises from the consciousness of having done a particular thing) **18.** 17.

523. **अहः** Nom. sing. of the mas. noun Ahas (Day) **8.** 17, 24.

524. **अहिताः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Ahita (One who is not favourably inclined) **2.** 36; **16.** 9.

525. **अहिंसा** Nom. sing. of the fem. comp. noun Ahiṁsā (Non-slaughter or non-injury, physical or mental) **10.** 5; **13.** 7; **16.** 2; **17.** 14.

526. **अहैतुकम्** Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Ahaituka (That which has no set purpose behind it *i. e.* aimless) **18.** 22.

527. **अहो** Interjection Ind. (Oh! Alas!) **1.** 45.

528. **अहोरात्रविदः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Ahorātrivid (One who knows the calculations of the days and nights in the different regions) **8.** 17.

आ

529. **आकाशस्थितः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. past participial adj. Ākāśasthita (Residing in space) **9.** 6.

530. **आकाशम्** Acc. sing. of the neu. noun Ākāśa (The sky or space) **13.** 32. This word is used in the mas. gender also but here it is distinctly used in the neu. gender.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

531. आख्यातम् Acc. sing. of the neu. form of the past participial adj. Ākhyāta (Narrated) **18**. 63.

532. आख्याहि Imp. 2nd pers. sing. of the root Khyā with the prefix Ā (To narrate) **11**. 31.

533. आगच्छेत् Pot. 3rd pers. sing. of the root Gam-gacch with the prefix Ā (To come or fall into) **3**. 34.

534. आगताः Nom. plu. of the mas. form of the past participial adj. Āgata (Come to or arrived at) **4**. 10 ; **14**. 2.

535. आगमापायिनः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Āgamāpāyin (That which comes and disappears suddenly and hence is transient) **2**. 14.

536. आचरतः Gen. of the pres. participle Ācarat (Doing or performing) **4**. 23.

537. आचरति Pres. 3rd pers. sing. of the root Car with the prefix Ā (To do or work for) **3**. 21 ; **16**. 22.

538. आचरन् Nom. sing. of the pres. participle Ācarat (See No. 536) **3**. 19.

539. आचारः Nom. sing. of the mas. noun Ācāra (Prescribed course of behaviour) **16**. 7.

540. आचार्य Voc. sing. of the mas. noun Ācārya (A preceptor) **1**. 3.

541. आचार्यम् Acc. sing. of the mas. noun Ācārya (See No. 540) **1**. 2.

542. आचार्यान् Acc. plu. of the mas. noun Ācārya (See No. 540) **1**. 26.

543. आचार्याः Nom. plu. of the mas. noun Ācārya (See No. 540) **1**. 34.

544. आचार्योपासनम् Nom. sing. of the neu. comp. noun Ācāryopāsana (Adoration of one's preceptor) **13**. 7.

545. आज्यम् Nom. sing. of the neu. noun Ājya (Ghee ; clarified butter) **9**. 16.

546. आढ्यः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Āḍhya (Rich) **16**. 15.

547. आततायिनः Acc. plu. of the mas. noun Ātatāyin (An enemy who takes an offensive) **1**. 36.

548. आतिष्ठ Imp. 2nd pers. sing. of the root Sthā-tiṣṭh with the prefix Ā (To be engaged in) **4**. 42.

549. आत्थ Perf. 2nd pers. sing. of the root Brū or Ah (To speak) **11**. 3.

550. आत्मकारणात् Abl. sing. of the neu. comp. noun Ātmakāraṇa having the sense of the dat. case-termination (For one's own sake or benefit) **3**. 13.

551. आत्मतृप्तः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Ātmatṛpta (One who is satisfied within oneself) **3**. 17.

552. आत्मना Inst. sing. of the pronoun Ātman (The self or oneself) **2**. 55 ; **3**. 43 ; **6**. 5, 6, 20 ; **10**. 15 ; **13**. 24, 28. The word *Ātman* is not found used in this work in its strictly philosophical or spiritual sense. At some places it is found used in the sense of 'the heart', at some in that of 'the mind', at some even in the sense of 'the physical body' and at some in the popular sense of 'the empirical self' which means 'the heart, mind, and the physical body taken together with the sense-organs'. The context in each case indicates clearly which sense is intended to be conveyed.

553. आत्मनि Loc. sing. of the pronoun Ātman (See No. 552) **2**. 55 ; **3**. 17 ; **4**. 35, 38 ; **5**. 21 ; **6**. 18, 20, 26, 29 ; **13**. 24 ; **15**. 11.

554. आत्मनः Gen. sing. of the pronoun Ātman (See No. 552) **4**. 42 ;

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

5. 16; **6**. 5[2], 6, 11, 19; **8**. 12; **10**. 18, 19; **16**. 21, 22; **17**. 19; **18**. 39. For the occurrence of this word in **10**. 19 see the note in Entry No. 565 *infra*.

555. आत्मपरदेहेषु Loc. plu. of the mas. comp. noun Ātmaparadeha (One's own and another's body) **16**. 18.

556. आत्मबुद्धिप्रसादजम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Ātmabuddhiprasādaja (Resulting from the favour of one's own intellect) **18**. 37.

557. आत्मभावस्थः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Ātmabhāvastha (Residing in the form of self-consciousness) **10**. 11.

558. आत्ममायया Inst. sing. of the fem. comp. noun Ātmamāyā (One's own Māyā *i. e.* power of manifestation of oneself in a variety of forms) **4**. 6.

559. आत्मयोगात् Abl. sing. of the mas. comp. noun Ātmayoga (One's own Yoga *i. e.* the Aiśvara-yoga) **11**. 47.

560. आत्मरतिः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Ātmarati (One who entertains love for one's self as opposed to that for another individual) **3**. 17.

561. आत्मवन्तम् Acc. sing. of the mas. form of the adj. Ātmavat (One who has acquired control over his heart) **4**. 41.

562. आत्मवश्यैः Inst. plu. of the neu. form of the comp. adj. Ātmavaśya (That which is under one's control) **2**. 64.

563. आत्मवान् Nom. sing. of the mas. form of the adj. Ātmavat (See No. 561) **2**. 45.

564. आत्मविनिग्रहः Nom. sing. of the mas. comp. noun Ātmavinigraha (Complete control over one's lower self) **13**. 7; **17**. 16.

565. आत्मविभूतयः Nom. plu. of the fem. comp. noun Ātmavibhūti (The objects in which one's self has become manifest) **10**. 16, 19. In **10**. 19 Rāmānuja reads विभूतीरात्मनः शुभाः for दिव्या ह्यात्मविभूतयः. So far as sense is concerned the only difference between the readings is that while the manifestations are "celestial" according to the other commentators, they are "auspicious" according to Rāmānuja. The term *vibhūti* is spelt by him with a long ī at the end. As to the possible changes in the entries if that reading is approved see the note in the Entry as to the word दिव्याः.

566. आत्मविशुद्धये Dat. sing. of the fem. comp. noun Ātmaviśuddhi (Complete purification of oneself) **6**. 12.

567. आत्मशुद्धये Dat. sing. of the fem. comp. noun Ātmaśuddhi (Purification of oneself) **5**. 11.

568. आत्मसंभाविताः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Ātmasaṁbhāvita (One who has a preponderating sense of self-respect) **16**. 17.

569. आत्मसंयमयोगाग्नौ Loc. sing. of the mas. comp. noun Ātmasaṁyamayogāgni (The fire of the Yoga consisting of self-control) **4**. 27.

570. आत्मसंस्थम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Ātmasaṁstha (Reposing within itself) **6**. 25.

571. आत्मा Nom. sing. of the pronoun Ātman (See No. 552) **6**. 5[2], 6[3]; **7**. 18; **9**. 5; **10**. 20; **13**. 32.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

572. आत्मानम् Acc. sing. of the pronoun Ātman (See No. 552) **3**. 43; **4**. 7; **6**. 5², 10, 15, 20, 28, 29; **9**. 34; **10**. 15; **11**. 3, 4; **13**. 24, 28, 29; **18**. 16, 51.

573. आत्मौपम्येन Inst. sing. of the neu. comp. noun Ātmaupamya (The quality of looking upon others as similar to oneself) **6**. 32.

574. आत्यन्तिकम् Acc. sing. of the neu. form of the adj. Ātyantika (The final or the highest or the best) **6**. 21.

575. आदत्ते Pres. 3rd pers. sing. of the root Dā with the prefix Ā (To give or bestow) **5**. 15.

576. आदर्शः Nom. sing. of the mas. noun Ādarśa (A mirror) **3**. 38.

577. आदिकर्त्रे Dat. sing. of the mas. comp. noun Ādikartṛ (The original Creator *i. e.* Brahmā) **11**. 37.

578. आदित्यगतम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Ādityagata (Contained or inherent in the sun) **15**. 12.

579. आदित्यवत् The mas. noun Āditya with the suffix Vat having the sense of likeness (Like the sun) **5**. 16.

580. आदित्यवर्णम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Ādityavarṇa (That which has the colour of the sun) **8**. 9.

581. आदित्यानाम् Gen. plu. of the mas. noun Āditya (One of the Vedic gods represented by the sun having 12 phases, each of which had a separate name given to it) **10**. 21.

582. आदित्यान् Acc. plu. of the mas. noun Āditya (See No. 581) **11**. 6.

583. आदिदेवम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Ādideva (The first of the gods *i. e.* Hiraṇyagarbha) **10**. 12.

584. आदिदेवः Nom. sing. of the mas. comp. noun Ādideva (See No. 583) **11**. 38.

585. आदिम् Acc. sing. of the fem. noun Ādi (A beginning) **11**. 16.

586. आदिः Nom. sing. of the fem. noun Ādi (See No. 585) **10**. 2, 20, 32; **15**. 3.

587. आदौ Loc. sing. of the fem. noun Ādi (See No. 585) **3**. 41; **4**. 4.

588. आद्यन्तवन्तः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Ādyantavat (Having a beginning and an end *i. e.* transient) **5**. 22.

589. आद्यम् Acc. sing. of the mas. form of the adj. Ādya (The first) **8**. 28; **11**. 31, 47; **15**. 4.

590. आधत्स्व Imp. 2nd pers. sing. of the root Dhā with the prefix Ā (To concentrate or fix) **12**. 8.

591. आधाय Ind. past participle of the root Dhā with the prefix Ā (See No. 590) **5**. 10; **8**. 12.

592. आधिपत्यम् Acc. sing. of the neu. noun Ādhipatya (Supremacy) **2**. 8.

593. आपन्नम् Acc. sing. of the mas. form of the past participial adj. Āpanna (Reduced to the position of) **7**. 24.

594. आपन्नाः Nom. plu. of the mas. form of the past participial adj. Āpanna (See No. 593) **16**. 20.

595. आपः Nom. plu. of the fem. noun Āp (Water) **2**. 23, 70; **7**. 4.

596. आपूर्य Ind. past participle of the root Pūr with the prefix Ā (To fill) **11**. 30.

597. आपूर्यमाणम् Acc. sing. of the mas. form of the conti. pres. participial adj. Āpūryamāṇa (Being filled up) **2**. 70.

598. आप्तुम् Inf. of the root Āp (To acquire or obtain) **5**. 6; **12**. 9.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

599. आप्नुयाम् Pot. 1st pers. sing. of the root Āp (See No. 598) **3**. 2.

600. आप्नुवन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Āp (See No. 598) **8**. 15.

601. आप्नोति Pres. 3rd pers. sing. of the root Āp (See No. 598) **2**. 70; **3**. 19; **4**. 21; **5**. 12; **18**. 47, 50.

602. आब्रह्मभवनात् Abl. sing. of the neu. comp. noun Ābrahmabhavana (From the abode of Brahmā downwards) 8. 16. For the existence of this word there see the next entry.

603. आब्रह्मभुवनात् Abl. sing. of the neu. comp. noun Ābrahmabhuvana (From the region of Brahmā downwards) **8**. 16. Śrī Veṅkaṭanātha and Puruṣottamaji read here "Ābrahmabhavanāt" (App. I. 26). It cannot have any other meaning than the other word because it is followed by the word "Lokāḥ".

604. आयुधानाम् Gen. plu. of the neu. noun Āyudha (A weapon) **10**. 28.

605. आयुःसत्त्वबलारोग्यसुखप्रीतिविवर्धनाः Nom. plu. of the mas. form of the pres. participial adj. Āyuḥsattvabalārogyasukhaprītivivardhana (That which conduces to the increase in the length of life, spirit, strength, health, happiness and affection) **17**. 8.

606. आरभते Pres. 3rd pers. sing. of the root Rabh with the prefix Ā (To begin or commence) 3. 7.

607. आरभ्यते Pass. 3rd pers. sing. of the root Rabh with the prefix Ā (See No. 606) **18**. 25.

608. आरम्भः Nom. sing. of the mas. noun Ārambha (A beginning or commencement) **14**. 12.

609. आरुरुक्षोः Gen. sing. of the mas. form of the desi. participial adj. Arurukṣu (One who is desirous of rising higher) **6**. 3.

610. आर्जवम् Nom. sing. of the neu. noun Ārjava (Straightforwardness) **13**. 7; **16**. 1; **17**. 14; **18**. 42.

611. आर्तः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Ārta (One who is afflicted with pain) **7**. 16.

612. आवयोः Gen. dual of the pronoun Asmad (See No. 506) **18**. 70.

613. आवर्तते Pres. 3rd pers. sing. of the root Vṛt with the prefix Ā (To return) 8. 26.

614. आवर्तिनः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Āvartin (One who is likely or liable to return) **8**. 16.

615. आविश्य Ind. past participle of the root Viś with the prefix Ā (To enter or penetrate) **15**. 13, 17.

616. आविष्टम् Acc. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Āviṣṭa (One who is overpowered or possessed) **2**. **1**.

617. आविष्टः Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Āviṣṭa (See No. 616) **1**. 28.

618. आवृतम् Nom. sing. of the neu. form of the past pass. participial adj. Āvṛta (Enveloped or covered over) **3**. 38, 39; **5**. 15.

619. आवृतः Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Āvṛta (See No. 618) **3**. 38.

620. आवृता Nom. sing. of the fem. form of the past pass. participial adj. Āvṛta (See No. 618) **18**. 32.

621. आवृताः Nom. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Āvṛta (See No. 618) **18**. 48.

622. आवृत्तिम् Acc. sing. of the fem. noun Āvṛtti (Return or rebirth) **8**. 23.

623. आवृत्य Ind. past participle of the root Vṛ with the prefix Ā (To cover over) **3**. 40; **13**. 13; **14**. 9.

For Private and Personal Use Only

624. आवेश्य Ind. past participal of the causal form of the root Viś with the prefix Ā (To cause to enter or to be engrossed in) **8**. 10 ; **12**. 2.

625. आव्रियते Pass. 3rd pers. sing. of the root Vṛ with the prefix Ā (See No. 623) **3**. 38.

626. आशयात् Abl. sing. of the mas. noun Āśaya (A receptacle or abode) **15**. 8.

627. आशापाशशतैः Inst. plu. of the neu. comp. noun Āśāpāśaśata (A hundred snares of expectations) **16**. 12.

628. आशु Adv. Ind. (Speedily) **2**. 65.

629. आश्चर्यवत् Acc. sing. of the neu. form of the adj. Āścaryavat (As wonderful or curious) **2**. 29[3].

630. आश्चर्याणि Acc. plu. of the neu. noun Āścarya (Wonder or wonderful occurrence) **11**. 6.

631. आश्रयेत Pot. 3rd pers. sing. of the root Śrī with the prefix Ā (To resort to or take the support of) **1**. 36.

632. आश्रितम् Acc. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Āśrita (Having taken resort to or the support of) **9**. 11.

633. आश्रितः Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Āśrita (See No. 632) **12**. 11 ; **15**. 14.

634. आश्रिताः Nom. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Āśrita (See No. 632) **7**. 15 ; **9**. 13.

635. आश्रित्य Ind. past pass. participle of the root Śrī with the prefix Ā (See No. 631) **7**. 29 ; **16**. 10 ; **18**. 59.

636. आश्वासयामास Peri. perf. 3rd pers sing. of the root Śvas with the prefix Ā (To console) **11**. 50.

637. आसनम् Acc. sing. of the neu. noun Āsana (A seat) **6**. 11.

638. आसने Loc. sing. of the neu. noun Āsana (For the ordinary meaning see No. 637 ; here it seems to have the meaning 'a fixed posture') **6**. 12.

639. आसम् Perf. 1st pers. sing. of the 2nd conj. root As (See No. 496) **2**. 12.

640. आसाद्य Ind. past participle of the root Sad with the prefix Ā (To go to or approach or resort to) **9**. 20.

641. आसीत Pot. 3rd. pers. sing. of the root Ās (To sit) **2**. 54, 61 ; **6**. 14.

642. आसीनम् Acc. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Āsīna from the 2nd conj. root As (See No. 496) **9**. 9.

643. आसीनः Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Āsīna (See No. 642) **14**. 23.

644. आसुरनिश्चयान् Acc. plu. of the mas. form of the comp. adj. Āsuraniścaya (One who makes a demoniac resolve) **17**. 6.

645. आसुरम् Acc. sing. of the mas. form of the adj. Āsura (Demoniac) **7**. 15 ; **16**. 6.

646. आसुरः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Āsura (See No. 645) **16**. 6.

647. आसुराः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Āsura (See No. 645) **16**. 7.

648. आसुरी Nom. sing. of the fem. form of the adj. Āsura (See No. 645) **16**. 5.

649. आसुरीषु Loc. plu. of the fem. form of the adj. Āsura (See No. 645) **16**. 19.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

650. **आसुरीम्** Acc. sing. of the fem. form of the adj. Āsura (See No. 645) **9**. 12 ; **16**. 4, 20.

651. **आस्तिक्यम्** Nom. sing. of the neu. noun Āstikya (The quality of having faith in the Scriptures) **18**. 42.

652. **आस्ते** Pres. 3rd pers. sing. of the root Ās (See No. 641) **3**. 6; **5**. 13.

653. **आस्थाय** Ind. past participle of the root Sthā with the prefix Ā (To resort to or observe) **7**. 20.

654. **आस्थितः** Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Āsthita (One who has resorted to or attained) **5**. 4 ; **6**. 31 ; **7**. 18 ; **8**. 12.

655. **आस्थिताः** Nom. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Āsthita (See No. 654) **3**. 20.

656. **आह** Perf. 3rd pers. sing. of the root Brū or Ah (See No. 549) **1**. 21 ; **11**. 35.

657. **आहवे** Loc. sing. of the mas. noun Āhava (A battle) **1**. 31.

658. **आहारः** Nom. sing. of the mas. noun Āhāra (Diet or food) **17**. 7.

659. **आहाराः** Nom. plu. of the mas. noun Āhāra (See No. 658) **17**. 8, 9.

660. **आहुः** Perf. 3rd pers. plu. of the root Brū or Ah (See No. 549) **3**. 42 ; **4**. 19 ; **8**. 21 ; **10**. 13 ; **14**. 16 ; **16**. 8.

661. **आहो** Ind. interrogative particle (Whether—or) **17**. 1.

इ

662. **इक्ष्वाकवे** Dat. sing. of the mas. noun Ikṣvāku (The first king of the Solar race) **4**. 1.

663. **इङ्गते** Pres. 3rd pers. sing. of the root Iṅg (To change one's position at short intervals ; to flicker) **6**. 19 ; **14**. 23.

664. **इच्छ** Imp. 2nd pers. sing. of the root Iṣ-icch (To wish for or desire) **12**. 9.

665. **इच्छति** Pres. 3rd pers. sing. of the root Iṣ-icch (See No. 664) **7**. 21.

666. **इच्छन्तः** Nom. plu. of the mas. form of the pres. participial adj. Icchat (Wishing for or desiring) **8**. **11**.

667. **इच्छसि** Pres. 2nd pers. sing. of the root Iṣ-icch (See No. 664) **11**. 7 ; **18**. 60, 63.

668. **इच्छा** Nom. sing. of the fem. noun Icchā (A wish or desire) **13**. 6.

669. **इच्छाद्वेषसमुत्थेन** Inst. sing. of the mas. form of the comp. adj. Icchādveṣasamuttha (That which has arisen from desire and hatred) **7**. 27.

670. **इच्छामि** Pres. 1st pers. sing. of the root Iṣ-icch (See No. 664) **1**. 35 ; **11**. 3. 31, 46 ; **13**. supernumerary stanza (See App. I. 33) ; **18**. 1.

671. **इज्यते** Pass. Ātma. 3rd pers. sing. of the Ubhayapadi root Yaj (To perform a sacrifice or to worship) **17**. 11, 12.

672. **इज्यया** Inst. sing. of the fem. noun Ijyā (Performance of a sacrifice or worship) **11**. 53.

673. **इतरः** Nom. sing. of the mas. form of the pronoun Itara (Another) **3**. 21.

674. **इतः** Adv. Ind. (From here or from this) **7**. 5 ; **14**. 1.

675. **इति** Adv. Ind. (So or in this manner) **1**. 25, 44 ; **2**. 9, 42 ; **3**. 27, 28 ; **4**. 3, 4, 14, 16 ; **5**. 8, 9 ; **6**. 2, 8, 18, 36 ; **7**. 4, 6, 12, 19 ; **8**. 13, 21 ; **9**. 6 ; **10**. 8; **11**. 4, 21, 41², 50; **13**. 1², 11, 18, 22 ; **14**. 5, 11, 23 ; **15**. 17, 20 ; **16**. 11, 15 ; **17**. 2, 11, 16, 20, 23, 24, 25, 26, 27², 28 ; **18**. 3², 6, 8,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

9, 11, 18, 32, 59, 63, 64, 70, 74. At some places this particle marks the end of a statement.

676. इदम् Nom. sing. of the neu. form of the pronoun Idaṁ (See No. 153) **1**. 10, 21, 28; **2**. 1, 2, 10, 17; **3**. 31, 38; **7**. 2, 5, 7, 13; **8**. 22, 28; **9**. 1, 2, 4; **10**. 42; **11**. 19, 20^2, 41, 47, 49^2, 51, 52; **12**. 20; **13**. 1; **14**. 2; **15**. 20; **16**. 13^3, 21; **18**. 46, 67, 68.

677. इदानीम् Adv. Ind. (Now) **11**. 51; **18**. 36.

678. इन्द्रियकर्माणि Acc. plu. of the neu. comp. noun Indriyakarman (The function of an organ of sense) **4**. 27.

679. इन्द्रियगोचराः Nom. plu. of the mas. comp. noun Indriyagocara (An object of sense-perception) **13**. 5.

680. इन्द्रियग्रामम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Indriyagrāma (The group of the organs of sense and action) **6**. 24; **12**. 4.

681. इन्द्रियस्य Gen. sing. of the neu. noun Indriya (An organ of sense or action) **3**. 34^2.

682. इन्द्रियाग्निषु Loc. plu. of the mas. comp. noun Indriyāgni (The fire of the organs of sense and action) **4**. 26.

683. इन्द्रियाणाम् Gen. plu. of the neu. noun Indriya (See No. 681) **2**. 8, 67; **10**. 22.

684. इन्द्रियाणि Nom. or acc. plu. of the neu. noun Indriya (See No. 681) **2**. 58, 60, 61, 68; **3**. 7, 40, 41, 42; **4**. 26; **5**. 9; **13**. 5; **15**. 7.

685. इन्द्रियारामः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Indriyārāma (One who feels repose in his senses) **3**. 16.

686. इन्द्रियार्थान् Acc. plu. of the mas. comp. noun Indriyārtha (An object of sense-perception) **3**. 6.

687. इन्द्रियार्थेभ्यः Abl. plu. of the mas. comp. noun Indriyārtha (See No. 686) **2**. 58, 68.

688. इन्द्रियार्थेषु Loc. plu. of the mas. comp. noun Indriyārtha (See No. 686) **5**. 9; **6**. 4; **13**. 8.

689. इन्द्रियेभ्यः Abl. plu. of the neu. noun Indriya (See No. 681) **3**. 42.

690. इन्द्रियैः Inst. plu. of the neu. noun Indriya (See No. 681) **2**. 64; **5**. 11.

691. इमम् Acc. sing. of the mas. form of the pronoun Idaṁ (See No. 153) **1**. 28; **2**. 33; **4**. 1, 2; **9**. 8, 33; **13**. 33; **16**. 13; **17**. 7; **18**. 68, 70, 74, 76. In **2**. 33 the order of the words इमं धर्म्यं seems to have been inverted in Śrī Venkaṭanātha's commentary (See App. I. 8).

692. इमानि Nom. plu. of the neu. form of the pronoun Idaṁ (See No. 153) **18**. 13. For the occurrence of this word there see App. I. 36.

693. इमान् Acc. plu. of the mas. form of the pronoun Idaṁ (See No. 153) **10**. 16; **18**. 17.

694. इमाम् Acc. sing. of the fem. form of the pronoun Idaṁ (See No. 153) **2**. 39, 42.

695. इमाः Nom. plu. of the fem. form of the pronoun Idaṁ (See No. 153) **3**. 24; **10**. 6.

696. इमे Nom. plu. of the mas. form of the pronoun Idaṁ (See No. 153) **1**. 33; **2**. 12, 18; **3**. 24.

697. इमौ Nom. dual of the mas. form of the pronoun Idaṁ (See No. 153) **15**. 16.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

698. **इयम्** Nom. sing. of the fem. form of the pronoun Idaṁ (See No. 153) **7**. 4, 5.

699. **इव** Ind. particle employed for making a comparison or conjecture or expressing a doubt (Like; as if) **1**. 30 ; **2**. 10, 58, 67 ; **3**. 2^2, 36 ; **5**. 10; **6**. 34, 38; **7**. 7; **11**. 44^2; **13**. 16; **15**. 8; **18**. 37, 38, 48. In **3**. 2 Rāmānuja's reading is *Vyāmiśreṇaiva* instead of *Vyāmiśreṇeva* (See App. I. 10). If that reading is taken to be correct the first reference to **3**. 2 must be omitted.

700. **इषुभिः** Inst. plu. of the mas. noun Iṣu (An arrow) **2**. 4.

701. **इष्टकामधुक्** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Iṣṭakāmadhuk (The yielder of the desired fruits) **3**. 10.

702. **इष्टम्** Nom. sing. of the neu. form of the adj. Iṣṭa (That which is desired) **18**. 12.

703. **इष्टः** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Iṣṭa (See No. 702) **18**. 64, 70.

704. **इष्टानिष्टोपपत्तिषु** Loc. plu. of the fem. comp. noun Iṣṭāniṣṭopapatti (The accrual of fruits which are desired and those which are not desired) **13**. 9.

705. **इष्टान्** Acc. plu. of the mas. form of the adj. Iṣṭa (See No. 702) **3**. 12.

706. **इष्टाः** Nom. plu. of the mas. form of the adj. Iṣṭa (See No. 702) **17**. 9.

707. **इष्ट्वा** Ind. past participle of the root Yaj (See No. 671) **9**. 20.

708. **इह** Adv. Ind. (Here) **2**. 5^2, 40, 41, 50; **3**. 16, 18, 37; **4**. 2, 12, 38; **5**. 19, 23 ; **6**. 40 ; **7**. 2 ; **11**. 7, 32 ; **15**. 3 ; **16**. 24 ; **17**. 18, 28.

ई

709. **ईक्षते** Pres. 3rd pers. sing. of the root Īkṣ (To see or look upon) **6**. 29; **18**. 20.

710. **ईड्यम्** Acc. sing. of the pot. participial adj. Īḍya (Fit to be worshipped) **11**. 44.

711. **ईदृक्** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Īdṛśa (Such; of such aspect) **11**. 49.

712. **ईदृशम्** Acc. sing. of the neu. form of the adj. Īdṛśa (See No. 711) **2**. 32; **6**. 42.

713. **ईशम्** Acc. sing. of the mas. noun Īśa (The Lord ; The Moral Ruler of the World) **11**. 15, 44.

714. **ईश्वरभावः** Nom. sing. of the mas. comp. noun Īśvarabhāva (Royal state) **18**. 43.

715. **ईश्वरम्** Acc. sing. of the mas. noun Īśvara (The Lord; the Moral Ruler of the World) **13**. 28.

716. **ईश्वरः** Nom. sing. of the mas. noun Īśvara (See No. 715) **4**. 6 ; **15**. 8, 17 ; **16**. 14 ; **18**. 61.

717. **ईहते** Pres. 3rd pers. sing. of the root Īh (To aim at) **7**. 22.

718. **ईहन्ते** Pres. 3rd pers. plu. of the root Īh (See No. 717) **16**. 12.

उ

719. **उक्तम्** Nom. sing. of the neu. form of the past participial adj. Ukta (Said) **11**. 1, 41 ; **12**. 20 ; **13**. 18 ; **15**. 20.

720. **उक्तः** Nom. sing. of the mas. form of the past participial adj. Ukta (See No. 719) **1**. 24 ; **8**. 21 ; **13**. 22.

721. **उक्ताः** Nom. plu. of the mas. form of past participial adj. Ukta (See No. 719) **2**. 18.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

722. उक्त्वा Ind. past participle of the root Vac (To speak) **1**. 47; **2**. 9[2]; **11**. 9, 21, 50.

723. उग्रकर्माणः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Ugrakarman (Doer of fierce or cruel deeds) **16**. 9.

724. उग्ररूपः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Ugrarūpa. (One who has a fierce countenance) **11**. 31.

725. उग्रम् Acc. sing. of the neu. form of the adj. Ugra (Fierce; frightful; cruel) **11**. 20.

726. उग्राः Nom. plu. of the fem. form of the adj. Ugra (See No. 725) **11**. 30.

727. उग्रैः Inst. plu. of the neu. form of the adj. Ugra (See No. 725) **11**. 48.

728. उच्चैः Inst. plu. of the mas. form of the adj. Ucca (At a high pitch) **1**. 12.

729. उच्चैःश्रवसम् Acc. sing of the mas. noun Uccaiḥśravas (The name of the horse of Indra) **10**. 27.

730. उच्छिष्टम् Nom. sing. of the neu. form of the adj. Ucchiṣṭa (That which has been left over after enjoyment or rejected or abandoned as useless) **17**. 10.

731. उच्छोषणम् Acc. sing. of the mas. form of the adj. Ucchoṣaṇa (Drying up or withering) **2**. 8.

732. उच्यते Pass. 3rd pers. sing. of the root Vac (See No. 722) **2**. 25, 48, 55, 56; **3**. 6, 40; **6**. 3[2], 4, 8, 18; **8**. 1, 3; **13**. 12, 17, 20[2]; **14**. 25; **15**. 16; **17**. 14, 15, 16, 27, 28; **18**. 23, 25, 26, 28.

733. उत Ind. particle used to add emphasis or to express a guess (And; or) **1**. 40; **14**. 9, 11.

734. उत्क्रामति Pres. 3rd pers. sing. of the root क्रम् with the prefix उत् (To walk or go out) **15**. 8.

735. उत्क्रामन्तम् Acc. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Utkrāmat (Walking or going out) **15**. 10.

736. उत्तमविदाम् Gen. plu. of the mas. comp. noun Uttamavid (One who knows the best that is to be known) **14**. 14.

737. उत्तमम् Acc. sing. of the mas. form of the adj. Uttama (The best) **4**. 3; **6**. 27; **9**. 2; **14**. 1; **18**. 6.

738. उत्तमः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Uttama (See No. 737) **15**. 17. 18.

739. उत्तमाङ्गैः Inst. plu. of the neu. comp. noun Uttamāṅga (The best of limbs *i. e.* the head) **11**. 27.

740. उत्तमौजाः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Uttamaujas (Of excellent valour; here the specific name of a Pāñcāla prince who along with Yudhāmanyu guarded the wheels of Arjuna's chariot and so a noun) **1**. 6.

741. उत्तरायणम् Nom. sing. of the neu. comp. noun Uttarāyaṇa (The northern path) **8**. 24.

742. उत्तिष्ठ Imp. 2nd pers. sing. of the root Sthā-tiṣṭh with the prefix Ud (To get up) **2**. 3, 37; **4**. 42; **11**. 33.

743. उत्थिता Nom. sing. of the fem. form of the past participial adj. Utthita (That which has arisen or come out) **11**. 12.

744. उत्सन्नकुलधर्माणाम् Gen. plu. of the mas. form of the comp. adj. Utsannakuladharma (One whose family traditions have lapsed) **1**. 44.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

745. उत्सादनार्थम् The neu. noun Utsādana with the suffix Arthaṁ having the sense of the dat. case-termination (For the sake of suppression) **17**. 19.

746. उत्सायन्ते Pass. 3rd pers. plu. of the 6th conj. root Sad with the prefix Ud (To sink down or to be languid) **1**. 43.

747. उत्सिदेयुः Pot. 3rd pers. plu. of the 6th conj. root Sad with the prefix Ud (See No. 746) **3**. 24.

748. उत्सृजामि Pres. 1st pers. sing. of the root Sṛj with the prefix Ud (To release or abandon) **9**. 19.

749. उत्सृज्य Ind. past participle of the root Sṛj with the prefix Ud (See No. 748) **16**. 23 ; **17**. 1.

750. उदपाने Loc. sing. of the neu. comp. noun Udapāna (A receptacle of water ; a well) **2**. 46.

751. उदाराः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Udāra (Noble, magnanimous or worthy of praise) **7**. 18.

752. उदासीनवत् The pres. participial adj. Udāsīna with the affix Vat having the sense of likeness (Like one who is indifferent) **9**. 9 ; **14**. 23.

753. उदासीनः Nom. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Udāsīna (Indifferent) **12**. 16.

754. उदाहृतम् Acc. sing. of the neu. form of the past participial adj. Udāhṛta (Said or designated as) **13**. 6 ; **17**. 19, 22 ; **18**. 22, 24, 39.

755. उदाहृतः Nom. sing. of the mas. form of the past participial adj. Udāhṛta (See No. 754) **15**. 17.

756. उदाहृत्य Ind. past participle of the root Hṛ with the prefixes Ā and Ud (To say or speak) **17**. 24.

757. उद्दिश्य Ind. past participle of the root Diś with the prefix Ud (To point or aim at) **17**. 21.

758. उद्देशतः Adv., Ind., made from the noun Uddeśa by adding the suffix Tas (Succinctly or principally) **10**. 40.

759. उद्धरेत् Pot. 3rd pers. sing. of the root Hṛ with prefix Ud (To draw out or raise up) **6**. 5.

760. उद्भवः Nom. sing. of the mas. noun Udbhava (Source of birth ; genesis) **10**. 34.

761. उद्यताः Nom. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Udyata (Has proceeded or is prepared) **1**. 45.

762. उद्यम्य Ind. past participle of the root Yam with the prefix Ud (To lift up) **1**. 20.

763. उद्विजते Pres. 3rd pers. sing. of the 6th conj. root Vij with the prefix Ud (To be afflicted or grieved or to fear) **12**. 15².

764. उद्विजेत् Pot. 3rd pers. sing. of the 6th conj. root Vij with the prefix Ud (See No. 763) **5**. 20.

765. उन्मिषन् Nom. sing. of the mas. form of the pres. participle Unmiṣat (Opening one's eyes) **5**. 9.

766. उपजायते Pres. 3rd pers. sing. of the root Jan-jā with the prefix Upa (To be produced) **2**. 62, 65 ; **14**. 11.

767. उपजायन्ते Pres. 3rd pers. plu. of the root Jan-jā with the prefix Upa (See No. 766) **14**. 2.

768. उपजुह्वति Pres. 3rd pers. sing. of the root Hu with the prefix Upa (To offer as an oblation) **4**. 25.

769. उपदेक्ष्यन्ति Fut. 3rd pers. plu. of the root Diś with the prefix Upa (To teach) **4**. 34.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

770. **उपद्रष्टा** Nom. sing. of the mas. noun Upadrṣṭṛ (An onlooker) **13**. 22.

771. **उपधारय** Imp. 2nd pers. sing. of the root Dhṛ with the prefix Upa (To comprehend or regard as) **7**. 6; **9**. 6.

772. **उपपद्यते** Pres. 3rd. pers. sing. of the root Pad with the prefix Upa (To become or befit; to occur or happen) **2**. 3; **6**. 39; **13**. 18; **18**. 7.

773. **उपपन्नम्** Acc. sing. of the neu. form of the past participial adj. Upapanna (That which has come or arrived or has happened) **2**. 32.

774. **उपमा** Nom. sing. of the fem. noun Upamā (A simile) **6**. 19.

775. **उपयान्ति** Pres. 3rd pers. plu. of the root Yā with the prefix Upa (To go to or reach) **10**. 10.

776. **उपरतम्** Acc. sing. of the past participial adj. Uparata (One who has turned away) **2**. 35.

777. **उपरमते** Pres. 3rd pers. sing. of the root Ram with the prefix Upa (To turn away from anything or particularly from the sense-objects) **6**. 20.

778. **उपरमेत्** Pot. 3rd pers. sing. of the root Ram with the prefix Upa (See No. 777) **6**. 25.

779. **उपलभ्यते** Pass. 3rd pers. sing. of the root Labh with the prefix Upa (To acquire) **15**. 3.

780. **उपलिप्यते** Pass. 3rd pers. sing. of the root Lip with the prefix Upa (To besmear over) **13**. 32².

781. **उपविश्य** Ind. past participle of the root Viś with the prefix Upa (To sit) **6**. 12.

782. **उपसंगम्य** Ind. past participle of the root Gam-gacch with the prefixes Saṁ and Upa (To approach) **1**. 2.

783. **उपसेवते** Pres. 3rd pers. sing. of the root Sev with the prefix Upa (To serve or worship) **15**. 9.

784. **उपहन्याम्** Pot. 1st pers. sing. of the root Han with the prefix Upa (To destroy) **3**. 24.

785. **उपायतः** Adv. Ind., formed from the noun Upāya by adding the suffix Tas (By the employment of a remedy) **6**. 36.

786. **उपाविशत्** Imperf. 3rd pers. sing. of the root Viś with the prefix Upa (See No. 781) **1**. 47.

787. **उपाश्रिताः** Nom. plu. of the mas. form of the past participial adj. Upāśrita (Depending upon or having resorted to) **4**. 10; **16**. 11.

788. **उपाश्रित्य** Ind. past participle of the root Śrī with the prefixes Ā and Upa (To be dependent upon or to resort to) **14**. 2; **18**. 57.

789. **उपासते** Pres. 3rd pers. plu. of the root Upās (To worship) **9**. **14**, 15; **12**. 2, 6; **13**. 25.

790. **उपेतः** Nom. sing. of the past participial adj. Upeta (Possessed of) **6**. 37.

791. **उपेताः** Nom. plu. of the past participial adj. Upeta (See No. 790) **12**. 2.

792. **उपेत्य** Ind. past participle of the root Ī with the prefix Upa (To reach or go to) **8**. 15, 16.

793. **उपैति** Pres. 3rd pers. sing. of the root Ī with the prefix Upa (See No. 792) **6**. 27; **8**. 10, 28.

794. **उपैष्यसि** Fut. 2nd pers. sing. of the root Ī with the prefix Upa (See No. 792) **9**. 28.

795. **उभयविभ्रष्टः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. past participial adj. Ubhayavibhraṣṭa (Thrown off or dislodged from both) **6**. 38.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

796. उभयोः Gen. dual of the pronominal adj. Ubhaya (Both) **1**. 21, 24, 27; **2**. 10, 16; **5**. 4.

797. उभे Acc. dual of the neu. form of the pro. nominal adj. Ubha (Both) **2**. 50. It is used only in the dual.

798. उभौ Nom. or acc. dual of the mas. form of the pronominal adj. Ubha (See No. 797) **2**. 19; **5**. 2; **13**. 19.

799. उरगान् Acc. plu. of the mas. noun Uraga (A serpent or snake) **11**. 15.

800. उल्बेन Inst. sing. of the neu. noun Ulba (A thin skin-bag containing an embryo) **3**. 38.

801. उवाच Perf. 3rd pers. sing. of the root Vac (See No. 722) **1**. 1, 2, 21*, 24, 25, 28, 47; **2**. 1², 2, 4, 9, 10, 11, 54, 55; **3**. 1, 3, 10, 36, 37; **4**. 1, 4, 5; **5**. 1. 2; **6**. 1, 33, 35, 37, 40; **7**. 1; **8**. 1, 3; **9**. 1; **10**. 1, 12, 19; **11**. 1, 5, 9, 15, 32, 35, 36, 47, 50, 51, 52; **12**. 1, 2; **13**. 1; **14**. 1, 21, 22; **15**. 1; **16**. 1; **17**. 1, 23; **18**. 1, 2, 73, 74.

802. उशना Nom. sing. of the mas. noun Uśanas (The name of a Vedic Ṛṣi, who was the fifth in descent from Bhṛgu and was otherwise known as Śukra. In Paurāṇic mythology he is represented as the preceptor of the Daitya King Hiraṇyakaśipu and also of his great grandson Bali. He is described as a Kavi (See No. 947 *infra*) **10**. 37.

803. उषित्वा Ind. past participle of the root Vas (To dwell) **6**. 41.

* For the occurrence of the remark containing this word between **1**. 21/1 and **1**. 21/2 see App. I. 2 and the foot-note below *p*. 16 col. 2.

ऊ

804. ऊर्जितम् Nom. sing. of the neu. form of the adj. Ūrjita (Vigorous, distinguished or glorious) **10**. 41.

805. ऊर्ध्वमूलम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Ūrdhvamūla (That whose roots are upwards) **15**. 1.

806. ऊर्ध्वम् Adv. Ind. (Thereafter or upwards) **12**. 8; **14**. 18; **15**. 2.

807. ऊष्मपाः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Ūṣmapa used as a noun (Lit. one who drinks the steam of hot food and hence a departed ancestor's soul) **11**. 22.

ऋ

808 ऋक् Nom. sing. of the mas. noun Ṛk (The name of the oldest Veda containing prayers addressed to various deities) **9**. 17.

809. ऋच्छति Pres. 3rd pers. sing. of the verb Ṛcch (To attain) **2**. 72; **5**. 29.

810. ऋतम् Acc. sing. of the neu. form of the adj. Ṛta (True) **10**. 14.

811. ऋतूनाम् Gen. plu. of the fem. noun Ṛtu (A season) **10**. 35.

812. ऋते Adv. Ind. (Without) **11**. 32.

813. ऋद्धम् Acc. sing. of the neu. form of the adj. Ṛddha (Prosperous or rich) **2**. 8.

814. ऋषयः Nom. plu. of the mas. noun Ṛṣi (A sage) **5**. 25; **10**. 13.

815. ऋषिभिः Inst. plu. of the mas. noun Ṛṣi (See No. 814) **13**. 4.

816. ऋषीन् Acc. plu. of the mas. noun Ṛṣi (See No. 814) **11**. 15.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ए

817. एकत्वम् Acc. sing. of the neu. noun Ekatva (Oneness) **6**. 31.

818. एकत्वेन Inst. sing. of the neu. noun Ekatva (See No. 817) **9**. 15.

819. एकभक्तिः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Ekabhakti (One who is solely devoted to one object of devotion only) **7**.17.

820. एकया Inst. sing. of the fem. form of the adj. Eka (One) **8**. 26.

821. एकस्थम् Acc. sing. of the neu. or mas. form of the comp. past pass. participial adj. Ekastha (Residing in one receptacle) **11**. 7, 13 ; **13**. 30.

822. एकस्मिन् Loc. sing. of the neu. form of the adj. Eka (See No. 820) **18**. 22.

823. एकम् Nom. or acc. sing. of the neu. and acc. sing. of the mas. form of the adj. Eka (See No. 820) **3**. 2 ; **5**. 1, 4, 5 ; **10**. 25 ; **18**. 20, 66 ; (The one *i. e.* the inner organ) **13**. 5. The word is used there as a pronoun.

824. एकः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Eka (Alone) **11**. 42; (See No. 820) **13**. 33.

825. एका Nom. sing. of the fem. form of the adj. Eka (Integrated) **2**. 41.

826. एकाकी Nom. sing. of the mas. form of the adj. Ekākin (By oneself or alone) **6**. 10.

827. एकाक्षरम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Ekākṣara [That which is represented or designated by the one word (Om)] **8**. 13.

828. एकाग्रम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Ekāgra (Concentrated on one object only) **6**. 12.

829. एकाग्रेण Inst. sing. of the neu. form of the comp. adj. Ekāgra (See No. 828) **18**. 72.

830. एकान्तम् Adv. Ind. (Invariably or always) **6**. 16.

831. एकांशेन Inst. sing. of the comp. noun Ekāṁśa (One particle or portion) **10**. 42.

832. एकेन Inst. sing. of the mas. form of the adj. Eka (See No. 820) **11**. 20.

833. एके Nom. plu. of the mas. form of the adj. Eka (See No. 820) **18**. 3. In plu. number the word means ' One group of men '.

834. एतत् Nom. or acc. sing. of the neu. form of the pronoun Etad (This) **2**. 3, 6 ; **3**. 32 ; **4**. 3, 4 ; **6**. 26, 39, 42 ; **10**. 14 ; **11**. 3, 35 ; **12**. 11 ; **13**. supernumerary stanza (See App. I. 31), 1, 6, 11, 18 ; **15**. 20 ; **16**. 21 ; **17**. 16, 26 ; **18**. 63, 72, 75. In **6**. 39 Rāmānuja and Vallabha read *Evaṁ* instead of *Etad* (App. I. 22). It is not, however, a happy word.

835. एतद्योनीनि Nom. plu. of the neu. form of the comp. adj. Etadyoni (That which has this as its source) **7**. 6.

836. एतयोः Gen. dual of the mas. form of the pronoun Etad (See No. 834) **5**. 1.

837. एतस्य Gen. sing. of the mas. form of the pronoun Etad (See No. 834) **6**. 33.

838. एतानि Nom. plu. of the neu. form of the pronoun Etad (See No. 834) **14**. 12, 13 ; **15**. 8 ; **18**. 6, 13. In **18**. 13 Śaṅkara according to the J. H. P. edition reads *Imāni* in place of *Etāni* (App. I. 36). It is the nom. plu. of the neu. form of *Idaṁ* which has the same meaning as *Etad*. If

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

that reading is preferred the reference to **18.** 13 would be required to be omitted from here.

839. एतान् Acc. plu. of the mas. form of the pronoun Etad (See No. 834) **1.** 22, 25, 35, 36; **14.** 20, 21², 26.

840. एताम् Acc. sing. of the fem. form of the pronoun Etad (See No. 834) **1.** 3; **7.** 14; **10.** 7; **16.** 9.

841. एतावत् Nom. sing. of the mas. form of the adj. Etāvat (So much or so far) **16.** 11. This word forms part of the quarter-stanza एतावदिति निश्चिताः part the sense intended to be conveyed by it seems to be "They have concluded that so far (alone should all human effort extend).

842. एति Pres. 3rd pers. sing. of the 2nd conj. root Ī (To go) **4.** 9²; **8.** 6; **11.** 55.

843. एते Nom. plu. of the mas. form or nom. dual of the fem. form of the pronoun Etad (See No. 834) **1.** 23, 38; **2.** 15; **4.** 30; **7.** 18; **8.** 26, 27; **11.** 33; **18.** 15.

844. एतेन Inst. sing. of the mas. or neu. form of the pronoun Etad (See No. 834) **3.** 39; **10.** 42.

845. एतेषाम् Gen. plu. of the mas. form of the pronoun Etad (See No. 834) **1.** 10.

846. एतैः Inst. plu. of the mas. or neu. form of the pronoun Etad (See No. 834) **1.** 43; **3.** 40; **16.** 22.

847. एधांसि Acc. plu. of the neu. noun Indhana (A piece of sacrificial fire-wood) **4.** 37.

848. एनम् Acc. sing. of the mas. form of the pronoun Etad (See No. 834) **2.** 19², 21, 23³, 25, 26, 29³; **3.** 37, 41; **4.** 42; **6.** 27; **11.** 50; **15.** 3, 11².

849. एनाम् Acc. sing. of the fem. form of the pronoun Etad (See No. 834) **2.** 72.

850. एभिः Irregular inst. plu. of the mas. form of the pronoun Etad, the classical form being *Etaiḥ*. (See No. 834) **7.** 13; **18.** 40.

851. एभ्यः Abl. plu. of the mas. form of the pronoun Etad (See No. 834) **3.** 12; **7.** 13.

852. एव Adv. Ind. A particle used to emphasize an idea expressed by the word which it follows, translated into English by the words 'only', 'itself', 'exactly', 'also' etc. **1.** 1, 6, 8*, 11², 13, 14, 19, 27, 30, 34, 36, 42; **2.** 5, 6, 12², 24, 28, 29², 47, 55; **3.**†, 4, 12, 17², 18, 20², 21, 22; **4.** 3, 11, 15, 20, 24, 25², 36; **5.** 8, 13, 15, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28; **6.** 3, 5², 6², 16, 18, 20, 21, 24, 26, 40, 42, 44; **7.** 4, 12², 14, 18³, 21, 22; **8.** 4, 5, 6, 7, 10, 18, 19, 23, 28; **9.** 12, 16, 17, 19, 23, 24, 30, 34; **10.** 1, 4, 5, 11, 13, 15, 20, 32, 33, 38, 41²; **11.** 8, 22, 25, 26, 28, 29, 33², 35, 40, 45, 46², 49; **12.** 4, 6, 8², 13; **13.** supernumerary stanza² (See App. I. 31), 4, 5, 8, 14, 15, 19², 25, 29, 30; **14.** 10, 13, 17², 22, 23; **15.** 4, 7, 9, 15², 16; **16.** 4, 6, 19, 20; **17.** 2, 3, 6, 11, 12, 15, 18, 27²; **18.** 5², 8², 9², 14, 19, 29, 31, 35, 42, 50, 62, 65, 68.

---

*This reference would have to be omitted if the first reading given by Nīlakaṇṭha and Madhusūdana is correct (See App. I. 1).

† If Rāmānuja's reading in **3.** 2 (See App. I. 10) is adopted, the figure 2 would be required to be inserted before the figure 4 here. See also the note in Entry No. 699.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

853. एवम् Adv. Ind. (In this manner) **1**. 24, 47; **2**. 9, 25, 38; **3**. 16, 43; **4**. 2, 9, 15, 32², 35; **6**. 15, 28; **9**. 21, 28, 34; **11**. 3, 9; **12**. 1; **13**. 23, 25, 34; **15**. 19; **18**. 16. In **6**. 28, Rāmānuja, Ānandatīrtha and Jayatīrtha read *Evaṁ yuñjan* (See App. I. 21 and the word युञ्जन् *infra*) **11**. 53, 54.

854. एवंरूपः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Evaṁrūpa (In this form) **11**. 48.

855. एवंविधः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Evaṁvidha (In this aspect or manner) **11**. 53, 54.

856. एषः Nom. sing. of the mas. form of the pronoun Etad (See No. 834) **3**. 10, 37², 40; **10**. 40; **18**. 59.

857. एषा Nom. sing. of the fem. form of the pronoun Etad (See No. 834) **2**. 39, 72; **7**. 14.

858. एषाम् Irregular gen. plu. of the mas. form of the pronoun Etad (See No. 834), the classical form being *Eteṣām* (See No. 845) **1**. 42.

859. एष्यति Fut. 3rd pers. sing. of the 2nd conj. root Ī (See No. 842) **18**. 68.

860. एष्यसि Fut. 2nd pers. sing. of the 2nd conj. root Ī (See No. 842) **8**. 7; **9**. 34; **18**. 65.

ऐ

861. ऐकान्तिकस्य Gen. sing. of the neu. form of the comp. adj. Aikāntika (Of an absolute or permanent nature) **14**. 27.

862. ऐरावतम् Acc. sing. of the mas. noun Airāvata (The name of the elephant of Indra) **10**. 27.

863. ऐश्वरम् Acc. sing. of the mas. or neu. form of the adj. Aiśvara (Majestic or grand) **9**. 5; **11**. 3, 8, 9.

ओ

864. ओजसा Inst. sing. of the neu. noun Ojas (Lustre) **15**. 13.

865. ओषधीः Acc. plu. of the fem. noun Oṣadhi (A herb or plant) **15**. 13. This seems to be the correct spelling of the word according to the comm. of Śaṅkara and Ānandagiri, though it is printed in most of the editions as *Auṣadhi*.

866. ओम् A compound syllable made up of the letters A, U and M, used as a designation of Brahma or Īśvara. It is called the Praṇava. **8**. 13; **17**. 23, 24.

867. ओंकारः Nom. sing. of the mas. noun Oṁkāra (The sound produced by the pronunciation of the syllable Om) **9**. 17.

औ

868. औषधम् Nom. sing. of the neu. noun Auṣadha (A medical herb) **9**. 16.

क

869. कच्चित् Ind. interrogative particle (Whether-or) **6**. 38; **18**. 72².

870. कट्वम्ललवणात्युष्णतीक्ष्णरूक्षविदाहिनः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Kaṭvamlalavaṇātyuṣṇatīkṣṇarūkṣavidāhin (That which is either bitter, sour, saltish, extremely hot, pungent, dry or scorching) **17**. 9.

871. कतरत् Nom. sing. of the interrogative pronoun Katarat (Which of the two that have been mentioned) **2**. 6.

872. कथम् Adv. Ind. (How or in which manner) **1**. 37, 39; **2**. 4, 21; **4**. 4; **8**. 2²; **10**. 17; **14**. 21.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

873. कथय Imp. 2nd pers. sing. of the root Kath (To say, tell, describe or narrate) **10**. 18.

874. कथयतः Abl. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Kathayat (Describing) **18**. 75.

875. कथयन्तः Nom. plu. of the pres. participial adj. Kathayat (See No. 874) **10**. 9.

876. कथयिष्यन्ति Fut. 3rd pers. plu. of the root Kath (See No. 873) **2**. 34.

877. कथयिष्यामि Fut. 1st pers. sing. of the root Kath (See No. 873) **10**. 19.

878. कदाचन Adv. Ind. (Ever or at any time whatever) **2**. 47 ; **18**. 67.

879. कदाचित् Adv. Ind. (Ever or at any time whatever) **2**. 20.

880. कन्दर्पः Nom. sing. of the mas. noun Kandarpa (The god of love) **10**. 28.

881. कपिध्वजः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Kapidhvaja used as a noun (One on whose flag there is the emblem of a monkey i. e. Arjuna) **1**. 20.

882. कपिलः Nom. sing. of the mas. noun Kapila (The name of the sage who being the son of Kardama and Devahūti is believed to have propounded the Sāṁkhya doctrine) **10**. 26.

883. कमलपत्राक्ष Voc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Kamalapatrākṣa used as a noun (He who has eyes of the shape of lotus-leaves *i. e.* Śrī Kṛṣṇa) **11**. 2.

884. कमलासनस्थम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Kamalāsanastha (One who is seated on a lotus-seat) **11**. 15.

885. कम् Acc. sing. of the mas. form of the pronoun Kiṁ (Who or which) **2**. 21[2].

886. करणम् Nom. sing. of the neu. noun Karaṇa (An instrument or an organ of action) **18**. 14, 18.

887. करिष्यति Fut. Paras. 3rd pers. sing. of the root Kṛ (See No. 12) **3**. 33.

888. करिष्यसि Fut. Paras. 2nd pers. sing. of the root Kṛ (See No. 12) **2**. 33 ; **18**. 60.

889. करिष्ये Fut. Ātma. 1st pers. sing. of the root Kṛ (See No. 12) **18**. 73.

890. करुणः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Karuṇa (Merciful) **12**. **13**.

891. करोति Pres. Paras. 3rd pers. sing. of the root Kṛ (See No. 12) **4**. 20 ; **5**. 10 ; **6**. 1 ; **13**. 31.

892. करोमि Pres. Paras. 1st pers. sing. of the root Kṛ (See No. 12) **5**. 8.

893. करोषि Pres. Paras. 2nd pers. sing. of the root Kṛ (See No. 12) **9**. 27.

894. कर्णम् Acc. sing. of the mas. noun Karṇa (The name of the Kānīna son of Kunti, the senior wife of Pāṅḍu) **11**. 34.

895. कर्णः Nom. sing. of the mas. noun Karṇa (See No. 894) **1**. 8.

896. कर्तव्यम् Nom. sing. of the neu. form of the pot. participial adj. Kartavya (That which ought to be done) **3**. 22.

897. कर्तव्यानि Nom. plu. of the neu. form of the pot. participial adj. Kartavya (See No. 896) **18**. 6.

898. कर्ता Nom. sing. of the mas. noun Kartṛ (A doer) **3**. 24, 27 ; **18**. 14, 18, 19, 26, 27, 28.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

899. कर्तारम् Acc. sing. of the mas. noun Kartṛ (See No. 898) **4**. 13; **14**. 19; **18**. 16.

900. कर्तुम् Inf. of the root Kṛ. (See No. 12) **1**. 45; **2**. 17; **3**. 20; **9**. 2; **12**. 11; **16**. 24; **18**. 60.

901. कर्तृत्वम् Acc. sing. of the neu. noun Kartṛtva (The quality of being an agent; doership) **5**. 14.

902. कर्म Nom. or acc. sing. of neu. noun Karman (An act or action) **2**. 49; **3**. 5, 8², 9, 15, 19², 24; **4**. 9, 15², 16², 18, 21, 23, 33; **5**. 11; **6**. 1, 3; **7**. 29; **8**. 1; **16**. 24; **17**. 27; **18**. 3, 8, 9, 10, 15, 18, 19, 23, 24, 25, 43, 44, 47. 48. The reference to **18**. 43 would be required to be omitted if the reading in that stanza adopted by Śaṅkara and several other commentators (See App. I. 38) is preferred.

903. कर्मचोदना Nom. sing. of the fem. comp. noun Karmacodanā [The (source of) impulse, the driving power, to do an act] **18**. 18.

904. कर्मजम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Karmaja (That which proceeds from action) **2**. 51.

905. कर्मजा Nom. sing. of the fem. form of the comp. adj. Karmaja (See No. 904) **4**. 12.

906. कर्मजान् Acc. plu. of the mas. form of the comp. adj. Karmaja (See No. 904) **4**. 32.

907. कर्मणः Abl. or gen. sing. of the neu. noun Karman (See No. 902) **3**. 1, 9; **4**. 17²; **14**. 16; **18**. 7, 12.

908. कर्मणा Inst. sing. of the neu. noun Karman (See No. 902) **3**. 20; **18**. 60.

909. कर्मणाम् Gen. plu. of the neu. noun Karman (See No. 902) **3**. 4; **4**. 12; **5**. 1; **14**. 12; **18**. 2.

910. कर्मणि Loc. sing. of the neu. noun Karman (See No. 902) **2**. 47; **3**. 1, 22, 23, 25; **4**. 18, 20; **14**. 9; **17**. 26; **18**. 45.

911. कर्मफलत्याग: Nom. sing. of the mas. comp. noun Karmaphalatyāga (Renunciation of the fruit of one's acts) **12**. 12.

912. कर्मफलत्यागी Nom. sing. of the mas. comp. noun Karmaphalatyāgin (One who renounces the fruit of one's acts) **18**. 11.

913. कर्मफलप्रेप्सुः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Karmaphalaprepsu (One who longs for the fruit of one's acts) **18**. 27.

914. कर्मफलसंयोगम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Karmaphalasaṁyoga (A connection between an act and its fruit) **5**. 14.

915. कर्मफलहेतुः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Karmaphalahetu (One who has the acquisition of the fruit of one's acts as a motive for doing them) **2**. 47.

916. कर्मफलम् Acc. sing. of the neu. comp. noun Karmaphala (The fruit of one's act) **5**. 12; **6**. 1.

917. कर्मफलासङ्गम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Karmaphalāsaṅga (Attachment to the fruit of an act) **4**. 20.

918. कर्मफले Loc. sing. of the neu. comp. noun Karmaphala (The fruit of an act) **4**. 14.

919. कर्मबन्धनः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Karmabandhana (That in which acts are the cause of being bound to it) **3**. 9.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

920. कर्मबन्धम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Karmabandha (The bondage resulting from acts) **2**. 39.

921. कर्मबन्धनैः Inst. plu. of the neu. comp. noun Karmabandhana (The bond resulting from acts) **9**. 28.

922. कर्मभिः Inst. plu. of the neu. noun Karman (See No. 902) **3**. 31; **4**. 14.

923. कर्मयोगम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Karmayoga (The Yoga consisting of, or through, action) **3**. 7.

924. कर्मयोगः Nom. sing. of the mas. comp. noun Karmayoga (See No. 923) **5**. 2·².

925. कर्मयोगेन Inst. sing. of the mas. comp. noun Karmayoga (See No. 923) **3**. 3; **13**. 24.

926. कर्मसङ्गिनाम् Gen. plu. of the mas. comp. noun Karmasaṅgin (One who is attached to action) **3**. 26.

927. कर्मसङ्गिषु Loc. plu. of the mas. comp. noun Karmasaṅgin (See No. 926) **14**. 15.

928. कर्मसङ्गेन Inst. sing. of the mas. comp. noun Karmasaṅga (Attachment to action) **14**. 7.

929. कर्मसमुद्भवः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Karmasamudbhava (That which owes its origin to action) **3**. 14.

930. कर्मसंग्रहः Nom. sing. of the mas. comp. adj. Karmasaṁgraha (Component parts of an act) **18**. 18.

931. कर्मसंज्ञितः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Karmasañjñita [That which is designated as the Karman (action)] **8**. 3.

932. कर्मसन्न्यासात् Abl. sing. of the mas. comp. noun Karmasannyāsa (Renunciation or abandonment of action) **5**. 2.

933. कर्मसु Loc. plu. of the neu. noun Karman (See No. 902) **2**. 50; **6**. 4, 17; **9**. 9.

934. कर्माणि Nom. or acc. plu. of the neu. noun Karman (See No. 902) **2**. 48; **3**. 27, 30; **4**. 14, 41; **5**. 10, 14; **9**. 9; **12**. 6, 10; **13**. 29; **18**. 6, 11, 41.

935. कर्मानुबन्धीनि Nom. plu. of the neu. form of the comp. adj. Karmānubandhin (That, which, is followed by or, which has in its train, action) **15**. 2.

936. कर्मिभ्यः Abl. plu. of the mas. noun Karmin (One who is devoted to a life of action) **6**. 46.

937. कर्मेन्द्रियाणि Acc. plu. of the neu. comp. noun Karmendriya (An organ of action) **3**. 6.

938. कर्मेन्द्रियैः Inst. plu. of the neu. comp. noun Karmendriya (See No. 937) **3**. 7.

939. कर्षति Pres. 3rd pers. sing. of the root Kṛṣ (To draw, pull or torment) **15**. 7.

940. कर्षयन्तः Nom. plu. of the mas. form of the caus. pres. participial adj. Karṣat (Drawing, pulling or tormenting) **17**. 6.

941. कलयताम् Gen. plu. of the pres. participial adj. Kalayat (One who calculates or measures) **10**. 30.

942. कलेवरम् Acc. sing. of the neu. noun Kalevara (Lit. An envelope; hence the physical body which is the outer envelope of the soul) **8**. 5, 6.

943. कल्पक्षये Loc. sing. of the mas. comp. noun Kalpakṣaya (The destruction which takes place at the end of a Kalpa, a period of time consisting of 14 Manvantaras) **9**. 7.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

944. कल्पते Pres. 3rd pers. sing. of the verb Klṛp (To be fit or qualified for) **2**. 15 ; **14**. 26 ; **18**. 53.

945. कल्पादौ Loc. sing. of the fem. comp. noun Kalpādi [The commencement of a Kalpa (See No.943)] **9**. 7.

946. कल्याणकृत् Nom. sing. of the comp. noun Kalyāṇakṛt (One who does a meritorious or an auspicious act) **6**. 40.

947. कवयः Nom. plu. of the mas. noun Kavi (A genius ; a man with a great foresight ; a learned man ; one who knows the past, present and future) **4**. 16 ; **18**. 2.

948. कविम् Acc. sing. of the mas. noun Kavi (See No. 947; here, one who knows the past, present and future) **8**. 9.

949. कविः Nom. sing. of the mas. noun Kavi (See No. 947) **10**. 37.

950. कवीनाम् Gen. plu. of the mas. noun Kavi (See No. 947) **10**. 37.

951. कश्चन Nom. sing. of the mas. form of the pronoun Kiṁ with the suffix Cana intended to give it an emphasis (Whatever) **3**. 18 ; **6**. 2 ; **7**. 26 ; **8**. 27.

952. कश्चित् Nom. sing. of the mas. form of the pronoun Kiṁ with the suffix Cit intended to give it an emphasis (Whatever) **2**. 17, 29²; **3**. 5, 18 ; **6**. 40 ; **7**. 3² ; **18**. 69.

953. कश्मलम् Nom. sing. of the neu. noun Kaśmala (A sinful or prohibited act) **2**. 2.

954. कस्मात् Abl. sing. of the neu. form of the pronoun Kiṁ (See No. 885) **11**. 37.

955. कस्यचित् Gen. sing. of the mas. form of the pronoun Kiṁ with the suffix Cit denoting an emphasis (Whosesoever) **5**. 15.

956. कः Nom. sing. of the mas. form of the pronoun Kiṁ (See No. 885) **8**. 2 ; **11**. 31 ; **16**. 15.

957. का Nom. sing. of the fem. form of the pronoun Kiṁ (See No. 885) **1**. 36 ; **2**. 28, 54 ; **17**. 1.

958. काङ्क्षति Pres. 3rd pers. sing. of the root Kāṁkṣ (To desire for or look forward to) **5**. 3 ; **12**. 17 ; **14**. 22 ; **18**. 54.

959. काङ्क्षन्तः Nom. plu. of the pres. participial adj. Kāṁkṣat (Desiring for or looking forword to) **4**. 12.

960. काङ्क्षितम् Acc. sing. of the past participial adj. Kāṁkṣita (That which is desired for or looked forward to) **1**. 33.

961. काङ्क्षे Pres. 1st pers. sing. of the root Kāṁkṣ (See No. 958) **1**. 32.

962. कामकामाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Kāmakāma (One who desires for the things which are the objects of enjoyment) **9**. 21.

963. कामकामी Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Kāmakāmin (One who desires for the things which are the objects of enjoyment) **2**. 70.

964. कामकारतः The mas. comp. noun Kāmakāra with the suffix Tas having the sense of the abl. case-termination (Prompted by the sentiment of desire) **16**. 23.

965. कामकारेण Inst. sing. of the mas. comp. noun Kāmakāra (A prompting of the sentiment of desire) **5**. 12.

966. कामक्रोधपरायणाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Kāmakrodhaparāyaṇa (One who gives

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

oneself up to the sentiments of desire and anger *i. e.* one who is passionate) **16.** 12.

967. कामक्रोधवियुक्तानाम् Gen. plu. of the mas. form of the comp. adj. Kāmakrodhaviyukta (One who is free from the sentiments of desire and anger) **5.** 26.

968. कामक्रोधोद्भवम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Kāmakrodhodbhava (That which arises from the sentiments of desire and anger) **5.** 23.

969. कामधुक् Nom. sing. of the fem. comp. noun Kāmadhuk (She who yields the desired objects like milk) **10.** 28.

970. कामभोगार्थम् The mas. comp. noun Kāmabhoga with the suffix Ārthaṁ having the sense of the dat. case-termination (For the sake of enjoyment of the desired objects) **16.** 12.

971. कामभोगेषु Loc. plu. of the mas. comp. noun Kāmabhoga (Enjoyment of the desired objects) **16.** 16.

972. कामरागबलान्विताः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Kāmarāgabalānvita (Backed up by or invested with the strength derived from attachment towards the desired objects) **17.** 5.

973. कामरागविवर्जितम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. past pass. participial adj. Kāmarāgavivarjita (Devoid of attachment towards the objects of desire) **7.** 11.

974. कामरूपम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Kāmarūpa (He who has the form or the nature of desire) **3.** 43.

975. कामरूपेण Inst. sing. of the mas. form of the comp. adj. Kāmarūpa (See No. 974) **3.** 39.

976. कामसङ्कल्पवर्जिताः Nom. plu. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Kāmasaṁkalpavarjita (Free from thoughts about the desired objects or from desires and thoughts about them) **4.** 19.

977. कामहैतुकम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Kāmahaituka (That which has for its motive the fulfilment of a desire or that which has desire as its motive) **16.** 8.

978. कामम् Acc. sing. of the mas. noun Kāma (A longing or desire for the objects of enjoyment) **16.** 10, 18 ; **18.** 53.

979. कामः Nom. sing. of the mas. noun Kāma (See No. 978) **2.** 62 ; **3.** 37 ; **7.** 11 ; **16.** 21.

980. कामात् Abl. sing. of the mas. noun Kāma (See No. 978) **2.** 62.

981. कामात्मानः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Kāmātman (One whose heart is full of *i. e.* who has identified oneself with desires) **2.** 43.

982. कामान् Acc. plu. of the mas. noun Kāma (See No. 978) **2.** 55, 71; **6.** 24 ; **7.** 22.

983. कामाः Nom. plu. of the mas. noun Kāma (See No. 978) **2.** 70.

984. कामेप्सुना Inst. sing. of the mas. form of the comp. adj. Kāmepsu (One who longs for the fulfilment of desires) **18.** 24.

985. कामैः Inst. plu. of the mas. noun Kāma (See No. 978) **7.** 20.

986. कामोपभोगपरमाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Kāmopabhogaparama (One who is solely devoted to the enjoyment of the desired objects) **16**. 11.

987. **काम्** Acc. sing. of the fem. form of the pronoun Kiṁ (See No. 885) **6**. 37.

988. **काम्यानाम्** Gen. plu. of the mas. form of the adj. Kāmya (That which is done with a view to acquire a desired object) **18**. 2.

989. **कायक्लेशभयात्** Abl. sing. of the mas. comp. noun Kāyakleśa-bhaya (Fear of physical pain) **18**. 8.

990. **कायशिरोग्रीवम्** Acc. sing. of the mas. comp. noun Kāyaśirogrīva (The trunk of the body, the head and the neck) **6**. 13.

991. **कायम्** Acc. sing. of the mas. noun Kāya (The physical body) **11**. 44.

992. **कायेन** Inst. sing. of the mas. noun Kāya (See No. 991) **5**. 11.

993. **कारणम्** Nom. and acc. sing. of the neu. noun Kāraṇa (Cause) **6**. 3^2; **13**. 21.

994. **कारणानि** Acc. plu. of the neu. noun Kāraṇa (See No. 993) **18**. 13.

995. **कारयन्** Nom. sing. of the caus. pres. participial adj. Kārayat (Causing a thing to be done) **5**. 13.

996. **कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Kārpaṇyadoṣopahatasvabhāva (One whose nature is obscured by the blemish of helplessness) **2**. 7.

997. **कार्यकारणकर्तृत्वे** Loc. sing. of the neu. comp. noun Kāryakāraṇa-kartṛtva (The doership of an effect and its cause) **13**. 20. The reading which Śaṅkara considers preferable and has adopted is **कार्यकरणकर्तृत्वे**. Therein the *Kārya* means the physical body, the *Karaṇa* means the 10 organs of knowledge and action, and the mind, the intellect and egoism, and according to him it is their doership, the cause of their origin, that is meant here.

998. **कार्यते** Pass. Ātma. 3rd pers. sing. of caus. form of the 8th conj. Ubhayapadī root Kṛ. (See No. 12) **3**. 5.

999. **कार्यम्** Acc. sing. of the neu. form of the pot. participial adj. Kārya (That which ought to be done) **3**. 19; **6**. 1.

Nom. or acc. sing. of the neu. form of the same used as a noun (An act which ought to be done) **3**. 17; **18**. 5, 9, 31.

1000. **कार्याकार्यव्यवस्थितौ** Loc. sing. of the fem. comp. noun Kāryā-kāryavyavasthiti (A division of acts into those which ought to be and those which ought not to be done) **16**. 24.

1001. **कार्याकार्ये** Acc. dual of the neu. comp. noun Kāryākārya (Those acts which ought to be and those which ought not to be done) **18**. 30.

1002. **कार्ये** Loc. sing. of the neu. noun Kārya (An act which ought to be done) **18**. 22.

1003. **कालम्** Acc. sing. of the mas. noun Kāla (Time) **8**. 23.

1004. **कालः** Nom. sing. of the noun Kāla (See No. 1003) **10**. 30, 33; (The destructive aspect of Brahman) **11**. 32.

1005. **कालानलसंनिभानि** Nom. plu. of the neu. form of the comp. adj. Kālānalasannibha (Similar to the fire which consumes the world at the time of a Pralaya) **11**. 25.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1006. काले Loc. sing. of the mas. noun Kāla (See No. 1003) **8.** 23; (The proper time) **17.** 20.

1007. कालेन Inst. sing. of the mas. noun Kāla (See No. 1003) **4.** 2, 38.

1008. कालेषु Loc. plu. of the mas. noun Kāla (See No. 1003) **8.** 7, 27.

1009. काशिराजः Nom. sing. of the mas. comp. noun Kāśirājan (The king of Kāśi) **1.** 5.

1010. काश्यः Nom. sing. of the mas. noun Kāśya (The king of Kāśi) **1.** 17.

1011. किञ्चन Acc. sing. of the neu. form of the pronoun Kiṁ with the suffix Cana emphasising the idea conveyed by it (Whatever) **3.** 22.

1012. किञ्चित् Nom. or acc. sing. of the neu. form of the pronoun Kiṁ with the suffix Cit emphasising the idea conveyed by it (Whatever) **4.** 20; **5.** 8; **6.** 25; **7.** 7; **13.** 26.

1013. किम् Nom. or acc. sing. of the neu. form of the pronoun Kiṁ (See No. 885) **1.** 1, 32², 35; **2.** 36, 54³; **3.** 1, 33; **4.** 16²; **8.** 1⁵; **9.** 33; **10.** 42; **16.** 8.

1014. किमाचारः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Kimācāra (Of what kind of behaviour) **14.** 21.

1015. किरीटी Nom. sing. of the mas. form of the adj. Kirīṭin (One who has a crown on his head) **11.** 35.

1016. किरीटिनम् Acc. sing. of the mas. form of the adj. Kirīṭin (See No. 1015) **11.** 17, 46.

1017. किल्बिषम् Acc. sing. of the neu. noun Kilbiṣa (Sin or blemish) **4.** 21; **18.** 47.

1018. कीर्तयन्तः Nom. plu. of the mas. form of the pres. participial adj. Kīrtayat (Singing or chanting) **9.** 14.

1019. कीर्तिम् Acc. sing. of the fem. noun Kīrti (Fame or reputation) **2.** 33.

1020. कीर्तिः Nom. sing. of the fem. noun Kīrti (See No. 1019) **10.** 34.

1021. कुतः Adv. Ind. (From where or whence) **2.** 2, 66; **4.** 31; **11.** 43.

1022. कुन्तिभोजः Nom. sing. of the mas. noun Kuntibhoja (The name of a king fighting on the side of the Pāṇḍavas in the Mbh. war) **1.** 5.

1023. कुन्तिपुत्रः Nom. sing. of the mas. comp. noun Kuntiputra (A son of Kunti; here Yudhiṣṭhira) **1.** 16.

1024. कुरु Imp. 2nd pers. sing. of the root Kṛ (See No. 12) **2.** 48; **3.** 8; **4.** 15; **9.** 34; **12.** 11; **18.** 63, 65.

1025. कुरुक्षेत्रे Loc. sing. of the neu. comp. noun Kurukṣetra (The name of the battle-field where the Mbh. war took place) **1.** 1.

1026. कुरुते Pres. Ātma. 3rd pers. sing. of the root Kṛ (See No. 12) **3.** 21. (See प्रमाणम् *infra*) **4.** 37² (See भस्मसात् *infra*).

1027. कुरुनन्दन Voc. sing. of the mas. comp. noun Kurunandana (The cause of delight of the Kurus) used as a form for addressing Arjuna **2.** 41; **6.** 43; **14.** 13.

1028. कुरुप्रवीर Voc. sing. of the mas. comp. noun Kurupravīra (A hero of extraordinary merit amongst the Kurus) used as a form for addessing Arjuna. **11.** 48.

1029. कुरुवृद्धः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Kuruvṛddha (The oldest of the Kurus, an epithet of Bhīṣma) **1.** 12.

1030. कुरुश्रेष्ठ Voc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Kuruśreṣṭha

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(The best of the Kurus, an epithet of Arjuna) **10**. 19.

1031. कुरुष्व Imp. Ātma. 2nd pers. sing. of the root Kṛ. (See No. 12) **9**. 27.

1032. कुरुसत्तम Voc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Kurusattama (The best of the Kurus, an epithet of Arjuna) **4**. 31.

1033. कुरून् Acc. plu. of the mas. noun Kuru, the name of the Kṣatriya clan to which the parties to the Mbh. war belonged but here used for the army of Duryodhana **1**. 25.

1034. कुर्यात् Pot. Paras. 3rd pers. sing. of the root Kṛ (See No. 12) **3**. 25.

1035. कुर्याम् Pot. Paras. 1st pers. sing. of the root Kṛ (See No. 12) **3**. 24.

1036. कुर्वन् Nom. sing. of the paras. pres. participial adj. Kurvat (Doing) **4**. 21 ; **5**. 7, 13 ; **12**. 10 ; **18**. 47.

1037. कुर्वन्ति Pres. Paras. 3rd pers. plu. of the root Kṛ (See No. 12) **3** 25 ; **5**. 11.

1038. कुर्वाणः Nom. sing. of the Ātma. pres. participial adj. Kurvāṇa (Doing) **18**. 56.

1039. कुलक्षयकृतम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Kulakṣayakṛta (That arising from the destruction of one's family) **1**. 38, 39.

1040. कुलक्षये Loc. sing. of the mas. comp. noun Kulakṣaya (The destruction of one's family) **1**. 40.

1041. कुलघ्नानाम् Gen. plu. of the mas. form of the comp. adj. Kulaghna (One who destroys one's family) **1**. 42, 43.

1042. कुलधर्माः Nom. plu. of the mas. comp. noun Kuladharma (The traditional rules of conduct observed in one's family) **1**. 40, 43.

1043. कुलस्त्रियः Nom. plu. of the fem. comp. noun Kulastrī (A lady of the family) **1**. 41.

1044. कुलस्य Gen. sing. of the neu. noun Kula (A family) **1**. 42.

1045. कुलम् Nom. sing. of the neu. noun Kula (See No. 1044) **1**. 40.

1046. कुले Loc. sing. of the neu. noun Kula (See No. 1044) **6**. 42.

1047. कुशले Loc. sing. of the neu. form of the adj. Kuśala (Agreeable) **18**. 10.

1048. कुसुमाकरः Nom. sing. of the mas. comp. noun Kusumākara (The spring) **10**. 35.

1049. कूटस्थम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Kūṭastha meaning 'that which rests on an anvil' and secondarily 'that which is not affected by its environments *i. e.* the self', which is a mere witness of the movements of the mind, senses and body) **12**. 3.

1050. कूटस्थः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Kūṭastha (See No. 1049) **6**. 8 ; **15**. 16.

1051. कूर्मः Nom. sing. of the mas. noun Kūrma (A tortoise) **2**. 58.

1052. कृतकृत्यः Nom. sing. of the mas. form of the comp. past participial adj. Kṛtakṛtya (One who has discharged one's duty and therefore feels oneself relieved of a heavy burden) **15**. 20.

1053. कृतनिश्चयः Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Kṛtaniścaya (One who has made a firm resolve) **2**. 37.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1054. कृतम् Acc. sing. of the neu. form of the past pass. participial adj. Kṛta (Done) **4**. 15^2 ; **17**. 18 ; **18**. 23.

1055. कृताञ्जलि: Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Kṛtāñjali (One who has his hands folded together in supplication) **11**. 14, 35.

1056. कृतान्ते Loc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Kṛtānta (That which is characterised by an end to all action) **18**. 13.

1057. कृतेन Inst. sing. of the neu. form of the past pass. participial adj. Kṛta used as a noun (An act which has been done) **3**. 18.

1058. कृत्वा Ind. past participle of the root Kṛ (Having done) **2**. 38 ; **4**. 22 ; **5**. 27^2; **6**. 12, 25 ; **11**. 35 ; **18**. 8, 68.

1059. कृत्स्नकर्मकृत् Nom. sing. of the mas. comp. noun Kṛtsnakarmakṛt (One who has discharged all his duties) **4**. 18.

1060. कृत्स्नवत् The neu. form of the adj. Kṛtsna with the termination Vat affixed to denote similarity (As if it were the whole) **18**. 22.

1061. कृत्स्नवित् Nom. sing. of the mas. comp. noun Kṛtsnavid (One who knows all that is to be known) **3**. 29.

1062. कृत्स्नस्य Gen. sing. of the neu. form of the adj. Kṛtsna (The whole) **7**. 6.

1063. कृत्स्नम् Acc. sing. of the neu. form of the adj. Kṛtsna (See No. 1062) **1**. 40 ; **7**. 29 ; **9**. 8 ; **10**. 42 ; **11**. 7, 13 ; **13**. 33^2.

1064. कृपणा: Nom. plu. of the mas. form of the adj. Kṛpaṇa (Poor or miserable) **2**. 49.

1065. कृपया Inst. sing. of the fem. noun Kṛpā (Ordinarily, compassion, pity or commisseration, but here, remorse) **1**. 28 ; **2**. 1.

1066. कृप: Nom. sing. of the mas. noun Kṛpa (The name of a Brāhmaṇa warrior fighting in the Mbh. war on the side of the Kurus) **1**. 8.

1067. कृषिगोरक्ष्यवाणिज्यम् Nom. sing. of the neu. comp. noun Kṛṣigorakṣyavāṇijya (Agriculture, preservation of the bovine species of animals and trade) **18**. 44.

1068. कृष्ण Voc. sing. of the mas. noun Kṛṣṇa (The name of the son of the Yādava prince Vasudeva and Devakī, who acted as the charioteer of Arjuna and who while imparting the teaching contained in this work is referred to by the title Śrī Bhagavān) **1**. 28, 32, 41 ; **5**. 1 ; **6**. 34, 37, 39 ; **11**. 41 ; **17**. 1.

1069. कृष्णम् Acc. sing. of the mas. noun Kṛṣṇa (See No. 1068) **11**. 35.

1070. कृष्ण: Nom. sing. of the mas. form of the adj. Kṛṣṇa (Black) **8**. 25 ;

Nom. sing. of the mas. noun Kṛṣṇa (See No. 1068) **18**. 78.

1071. कृष्णात् Abl. sing. of the mas. noun Kṛṣṇa (See No. 1068) **18**. 75.

1072. के Nom. plu. of the mas. form of the pronoun Kiṁ (See No. 885) **12**. 1.

1073. केचित् Nom. plu. of the mas. form of the pronoun Kiṁ with the suffix Cit intended to give it an emphasis (See No. 952) **11**. 21, 27 ; **13**. 24.

1074. केन Inst. sing. of the mas. form of the pronoun Kiṁ (See No. 885) **3**. 36.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1075. केवलम् Nom. sing. of the neu. form of the adj. Kevala (Alone or absolute) **4**. 21 ; **18**. 16.

1076. केवलैः Inst. plu. of the neu. form of the adj. Kevala (See No. 1075) **5**. 11.

1077. केशव Voc. sing. of the mas. noun Keśava (A name of Viṣṇu applied here to Kṛṣṇa who is believed to be an incarnation of that deity) **1**. 31 ; **2**. 54 ; **3**. 1 ; **10**. 14; **13**. super numerary stanza (See App. I. 31).

1078. केशवस्य Gen. sing. of the mas. noun Keśava (See No. 1077) **11**. 35.

1079. केशवार्जुनयोः Gen. dual of the mas. comp. noun Keśavārjuna (Kṛṣṇa and Arjuna) **18**. 76.

1080. केशिनिषूदन Voc. sing. of the mas. comp. noun Keśiniṣūdana (The slayer of Keśi, a demon ; an epithet of Kṛṣṇa) **18**. 1.

1081. केषु Loc. plu. of the mas. form of the pronoun Kiṁ (See No. 885) **10**. 17².

1082. कैः Inst. plu. of the mas. form of the pronoun Kiṁ (See No. 885) **1**. 22 ; **14**. 21.

1083. कौन्तेय Voc. sing. of the mas. noun Kaunteya (A son of Kunti ; here Arjuna) **2**. 14, 37, 60 ; **3**. 9, 39; **5**. 22 ; **6**. 35 ; **7**. 8 ; **8**. 6, 16 ; **9**. 7, 10, 23, 27, 31 ; **13**. 1, 31 ; **14**. 4, 7 ; **16**. 20, 22 ; **18**. 48, 50, 60.

1084. कौन्तेयः Nom. sing. of the mas. noun Kaunteya (See No. 1083) **1**. 27.

1085. कौमारम् Nom. sing. of the neu. noun Kaumāra (The state of boyhood) **2**. 13.

1086. कौशलम् Nom. sing. of the neu. noun Kauśala (Skilfulness or dexterity) **2**. 50.

1087. क्रतुः Nom. sing. of the mas. noun Kratu (A sacrifice) **9**. 16.

1088. क्रियते Pass. Ātma. 3rd pers. sing. of the root Kṛ (See No. 12) **17**. 18, 19 ; **18**. 9, 24.

1089. क्रियन्ते Pass. Ātma. 3rd pers. plu. of the root Kṛ (See No. 12) **17**. 25.

1090. क्रियमाणानि Nom. plu. of the continuous pres. participial adj. Kriyamāṇa (That which is being done) **3**. 27 ; **13**. 29.

1091. क्रियाभिः Inst. plu. of the fem. noun Kriyā (Ceremony) **11**. 48.

1092. क्रियाविशेषबहुलाम् Acc. sing. of the fem. form of the comp. adj. Kriyāviśeṣabahulā (Characterised by specific ceremonies of various sorts) **2**. 43.

1093. क्रूरान् Acc. plu. of the mas. form of the adj. Krūra (Cruel or wicked) **16**. 19.

1094. क्रोधम् Acc. sing. of the mas. noun Krodha (The sentiment of anger) **16**. 18 ; **18**. 53.

1095. क्रोधः Nom. sing. of the mas. noun Krodha (See No. 1094) **2**. 62 ; **3**. 37 ; **16**. 4, 21.

1096. क्रोधात् Abl. sing. of the mas. noun Krodha (See No. 1094) **2**. 63.

1097. क्लेदयन्ति Caus. 3rd pers. plu. of the root Klid (To become wet) **2**. 23.

1098. क्लेशः Nom. sing. of the mas. noun Kleśa (Agony or anguish) **12**. 5.

1099. क्लैब्यम् Acc. sing. of the neu. noun Klaibya (Impotence ; passivity) **2**. 3. The other words in the expression in which this word occurs are मा, स्म and गमः which see *infra*.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1100. क्वचित् The ind. adv. Kva with the suffix Cit intended to give it an emphasis (Anywhere ; at any time whatever) **18**. 12.

1101. क्षणम् Acc. sing. of the neu. noun Kṣaṇa having the sense of the dat. sing. (For a moment) **3**. 5.

1102. क्षत्रकर्म Nom. sing. of the neu. comp. noun Kṣatrakarman (The natural duty of a Kṣatriya) **18**. 43. For the occurrence of this word there see the note in Entry No. 1111.

1103. क्षत्रियस्य Gen. sing. of the mas. noun Kṣatriya (The name of the second Varṇa in the Indo-Āryan social order.) **2**. 31.

1104. क्षत्रियाः Nom. plu. of the mas. noun Kṣatriya (See No. 1103) **2**. 32.

1105. क्षमा Nom. sing. of the fem. noun Kṣamā (Forgiveness) **10**. 4,34; **16**. 3.

1106. क्षमी Nom. sing. of the mas. noun Kṣamin (One who is possessed of the quality of forgiveness) **12**. 13.

1107. क्षयम् Acc. sing. of the mas. noun Kṣaya (Destruction) **18**. 25.

1108. क्षयाय Dat. sing. of the mas. noun Kṣaya (See No. 1107) **16**. 9.

1109. क्षरम् Acc. sing. of the mas. form of the adj. Kṣara used as a noun (The destructible one *i. e.* the phenomenal world) **15**. 18.

1110. क्षरः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Kṣara used as a noun (See No. 1109) **15**. 16[2].

Nom. sing. of the mas. form of the adj. Kṣara (Destructible) 8. 4.

1111. क्षात्रम् Nom. sing. of the neu. form of the adj. Kṣātra (That which is appropriate to a Kṣatriya) **18**. 43. The part of the sentence in which this word occurs is क्षात्रं कर्म स्वभावजम्. Śaṅkara according to the G. P. edition, 1935, Madhusūdana, Ramānuja and all the other comm. in that edition however read instead क्षत्रकर्म स्वभावजम् (App. I. 38). This makes no difference in sense though in the latter there is one comp. word for two separate words in the former. If that reading is preferred this entry would be required to be deleted and Entry No. 1102 to be retained.

1112. क्षान्तिः Nom. sing. of the fem. noun Kṣānti (Forgiveness) **13**. 7 ; **18**. 42.

1113. क्षामये Caus. 1st pers. sing. of the root Kṣam (To forgive or allow) **11**. 42.

1114. क्षिपामि Pres. 1st pers. sing. of the root Kṣip (To throw) **16**. 19.

1115. क्षिप्रम् Adv. Ind. (At once or immediately) **4**. 12 ; **9**. 31.

1116. क्षीणकल्मषाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Kṣīṇakalmaṣa (One whose sins have been annihilated or exhausted) **5**. 25.

1117. क्षीणे Loc. sing. of the neu. form of the adj. Kṣīṇa (Annihilated or exhausted) **9**. 21.

1118. क्षुद्रम् Acc. sing. of the neu. form of the adj. Kṣudra (Mean) **2**. 3.

1119. क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोः Gen. dual of the mas. comp. noun Kṣetrakṣetrajñau (Lit. 'the field and the knower of the field', but here, 'the group of the 5 elements, the ego, intellect, the Unmanifest, the ten senses, the mind and the five objects of perception on the one hand and the knower thereof on the other) **13**. 2. 34.

1120. क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगात् Abl. sing. of the mas. comp. noun Kṣetrakṣetrajñasaṁyoga (The coming into con-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

tact of the Kṣetra and its knower as evplained in No. 1119) **13.** 26.

1121. **क्षेत्रज्ञम्** Acc. sing. of the mas. noun Kṣetrajña (The knower of the Kṣetra as explained in No. 1119) **13.** supernumerary stanza (See App. I. 31), 2.

1122. **क्षेत्रज्ञः** Nom. sing. of the mas. noun Kṣetrajña (See No. 1121 and 1123) **13.** 1.

1123. **क्षेत्रम्** Nom. or acc. sing. of the neu. noun Kṣetra (The Kṣetra as explained in No. 1119) **13.** supernumerary stanza (See App. I. 31), 1, 3, 6, 18, 33.

1124. **क्षेत्री** Nom. sing. of the mas. noun Kṣetrin (The owner of the Kṣetra as explained in No. 1121) **13.** 33.

1125. **क्षेमतरम्** Nom. sing. of the comp. degree of the neu. form of the adj. Kṣema (Beneficial) **1.** 46.

ख

1126. **खम्** Nom. sing. of the neu. noun Kha (The sky) **7.** 4.

1127. **खे** Loc. sing. of the neu. noun Kha (See No. 1126) **7.** 8.

ग

1128. **गच्छ** Imp. 2nd pers. sing. of the root Gam-gacch (To go) **18.** 62.

1129. **गच्छति** Pres. 3rd pers. sing. of the root Gam-gacch (See No.1128) **6.** 37, 40.

1130. **गच्छन्** Nom. sing. of the pres. participial adj. Gacchat (Going) **5.** 8.

1131. **गच्छन्ति** Pres. 3rd pers. plu. of the root Gam-gacch (See No. 1128) **2.** 51; **5.** 17; **8.** 24; **14.** 18²; **15.** 5.

1132. **गजेन्द्राणाम्** Gen. plu. of the mas. comp. noun Gajendra (The king of elephants *i. e.* the best variety of that class of animals) **10.** 27.

1133. **गतरसम्** Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Gatarasa (That which has been devoid of taste or sap) **17.** 10.

1134. **गतव्यथः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Gatavyatha (One who has overcome a feeling of pain or anguish) **12.** 16.

1135. **गतसङ्गस्य** Gen. sing. of the mas. form of the comp. adj. Gatasaṅga (One who has given up coming in contact with the masses of men) **4.** 23.

1136. **गतसंदेहः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Gatasandeha (One whose doubts have been dissolved) **18.** 73.

1137. **गतः** Nom. sing. of the mas. form of the past participial adj. Gata (Gone) **11.** 51.

1138. **गतागतम्** Acc. sing. of the neu. form of the comp. past participial adj. Gatāgata (Lit., 'that which has gone and arrived' but here, 'that which consists of departure and return') **9.** 21.

1139. **गतासून्** Acc. plu. of the mas. form of the comp. adj. Gatāsu (One whose vital breath has passed away) **2.** 11.

1140. **गताः** Nom plu. of the mas. form of the past participial adj. Gata (See No. 1137) **8.** 15; **14.** 1; **15.** 4.

1141. **गतिम्** Acc. sing. of the fem. noun Gati (Motion; state) **6.** 37, 45; **7.** 18; **8.** 13, 21; **9.** 32; **13.** 28; **16.** 20, 22, 23.

1142. **गतिः** Nom. sing. of the fem. noun Gati (See No. 1141) **4.** 17; **9.** 18; **12.** 5.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1143. गती Nom. dual of the fem. noun Gati (See No. 1141) **8**. 26.

1144. गत्वा Ind. past participal of the root Gam-gacch (See No. 1128) **14**. 15 ; **15**. 6.

1145. गदिनम् Acc. sing. of the mas. form of the adj. Gadin (One who is armed with a club) **11**. 17, 46.

1146. गन्तव्यम् Nom. sing. of the pot. participle of the root Gam-gacch (See No. 1128) **4**. 24.

1147. गन्तासि Nom. sing. of the verbal noun Gantṛ with the pres. 2nd pers. sing. of the root As (To be), joined to it in order to give it the sense of the future tense (You will go) **2**. 52. For a similar expression see जेतासि *infra*.

1148. गन्धर्वयक्षासुरसिद्धसङ्घाः Nom. plu. of the mas. comp. noun Gandharvayakṣāsurasiddhasaṅgha (A group or assemblage of the Gandharvas, Yakṣas, Asuras and Siddhas) **11**. 22.

1149. गन्धर्वाणाम् Gen. plu. of the mas. noun Gandharva (A class of superhuman beings who are said to be the musicians of the gods in ancient Indian mythology) **10**. 26.

1150. गन्धः Nom. sing. of the mas. noun Gandha (Aroma or smell) **7**. 9.

1151. गन्धान् Acc. plu. of the mas. noun Gandha (See No. 1150) **15**. 8.

1152. गमः Imp. 2nd. pers. sing. of the root Gam-gacch (See No. 1128) used idiomatically to indicate strong disapproval of the act in the expression *Klaibyaṁ mā sma gamaḥ* (Do not resort to impotency) **2**. 3. See also the other words in the above expression.

1153. गम्यते Pass. 3rd pers. sing. of the root Gam-gacch (See No. 1128) **5**. 5.

1154. गरीयसे Dat. sing. of the mas. form of the comp. degree of the adj. Guru (Great) **11**. 37.

1155. गरीयः Nom. sing. of the neu. form of the comp. degree of the adj. Guru (See No. 1154) **2**. 6.

1156. गरीयान् Nom. sing. of the mas. form of the comp. degree of the adj. Guru (See No. 1154) **11**. 43.

1157. गर्भम् Acc. sing. of the mas. noun Garbha (An embryo) **14**. 3.

1158. गर्भः Nom. sing. of the mas. noun Garbha (See No. 1157) **3**. 38.

1159. गवि Loc. sing. of the fem. noun Gau (A cow or any animal of the bovine species) **5**. 18.

1160. गहना Nom. sing. of the fem. form of the adj. Gahana (Inscrutable) **4**. 17.

1161. गाण्डीवम् Nom. sing. of the neu. noun Gāṇḍiva (The name of the bow of Arjuna which he had got as a boon from Agni) **1**. 30.

1162. गात्राणि Nom. plu. of the neu. noun Gātra (A limb) **1**. 29.

1163. गायत्री Nom. sing. of the fem. noun Gāyatrī (The name of one of the Vedic metres having 24 syllables divided into 3 lines and of the Mantra in that metre composed by Viśvāmitra which every devout Brāhmaṇa repeats daily) **10**. 35.

1164. गाम् Acc. sing. of the fem. noun Go (The earth) **15**. 13.

1165. गिराम् Gen. plu. of the fem. noun Gir (Speech) **10**. 25.

1166. गीतम् Nom. sing. of the neu. form of the past participial adj. Gīta (Sung or expounded) **13**. 4.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1167. **गुडाकेश** Voc. sing. of the mas. comp. noun Guḍākeśa (Lit. 'the lord of sleep'; here an epithet of Arjuna) **10**. 20; **11**. 7.

1168. **गुडाकेश**: Nom. sing. of the mas. comp. noun Guḍākeśa (See No. 1167) **2**. 9.

1169. **गुडाकेशेन** Inst. sing. of the mas. comp. noun Guḍākeśa (See No. 1167) **1**. 24.

1170. **गुणकर्मविभागयोः** Gen. dual of the mas. comp. noun Guṇakarma-vibhāga (The division made on the basis of one's inherent attributes and acts) **3**. 28.

1171. **गुणकर्मविभागशः** Adv. Ind. (On the basis of a division made according to the inherent attributes and acts) **4**. 13.

1172. **गुणकर्मसु** Loc. plu. of the neu. comp. noun Guṇakarma (Inherent attributes and acts) **3**. 29.

1173. **गुणतः** Adv. Ind., made from the noun Guṇa by the addition of the affix Tas having the sense of the abl. case-termination (On the basis of or agreeably to the inherent attributes) **18**. 29.

1174. **गुणप्रवृद्धाः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Guṇa-pravṛddha (That which grows by virtue of the inherent attributes) **15**. 2.

1175. **गुणभेदतः** Adv. Ind., made from the comp. noun Guṇabheda in the same way as No. 1173 (On account of the distinction between the inherent attributes) **18**. 19.

1176. **गुणभोक्तृ** Nom. sing. of the mas. comp. noun Guṇabhoktṛ (The enjoyer of the inherent attributes) **13**. 14.

1177. **गुणमयी** Nom. sing. of the fem. form of the adj. Guṇamaya (Consisting solely of the inherent attributes) **7**. 14.

1178. **गुणमयैः** Inst. plu. of the mas. form of the adj. Guṇamaya (See No. 1177) **7**. 13.

1179. **गुणसंख्याने** Loc. sing. of the neu. comp. noun Guṇasaṁkhyāna (Enumeration of the inherent attributes of the objects. This may perhaps be the title of a chapter in the lost *Ṣaṣṭhitantraśāstra* to which references are found in numerous works) **18**. 19.

1180. **गुणसङ्गः** Nom. sing. of the mas. comp. noun Guṇasaṅga (Contact with the inherent attributes) **13**. 21.

1181. **गुणसंमूढाः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Guṇa-saṁmūḍha (One who is deluded by the inherent attributes) **3**. 29.

1182. **गुणातीतः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Guṇātīta (One who has transcended the inherent attributes) **14**. 25.

1183. **गुणान्** Acc. plu. of the mas. noun Guṇa (An inherent attribute or property of a material substance) **13**. 19, 21; **14**. 20, 21², 26.

1184. **गुणान्वितम्** Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Guṇā-nvita (Invested with or accompanied by the inherent attributes) **15**. 10.

1185. **गुणाः** Nom. plu. of the mas. noun Guṇa (See No. 1183) **3**. 28; **14**. 5, 23.

1186. **गुणेभ्यः** Abl. plu. of the mas. noun Guṇa (See No. 1183) **14**. 19².

1187. **गुणेषु** Loc. plu. of the mas. noun Guṇa (See No. 1183) **3**. 28.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1188. गुणैः Inst. plu. of the mas. noun Guṇa (See No. 1183) **3.** 5, 27; **13.** 23; **14.** 23; **18.** 40, 41.

1189. गुरुणा Inst. sing. of the mas. form of the adj. Guru (See No. 1154) **6.** 22.

1190. गुरुः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Guru used as a noun (One who is fit to be respected as a preceptor or elderly person) **11.** 43.

1191. गुरून् Acc. plu. of the mas. form of the adj. Guru used as a noun (An elderly person) **2.** 5.

1192. गुह्यतमम् Nom. or acc. sing. of the neu. form of the superlative degree of the pot. participial adj. Guhya (Secret) **9.** 1; **15.** 20.

1193. गुह्यतरम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. degree of the pot. participial adj. Guhya (See No. 1192) **18.** 63.

1194. गुह्यम् Nom. or acc. sing. of the neu. form of the pot. participial adj. Guhya (See No. 1192) **11.** 1; **18.** 68, 75.

1195. गुह्यात् Abl. sing. of the neu. form of the pot. participial adj. Guhya (See No. 1192) **18.** 63.

1196. गुह्यानाम् Gen. plu. of the neu. form of the pot. participial adj. Guhya used as a noun (A thing which should be kept secret) **10.** 38.

1197. गृणन्ति Pres. 3rd pers. sing. of the root Gṛ (To praise or extol) **11.** 21.

1198. गृह्णन् Nom. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Gṛhṇat (Taking) **5.** 9.

1199. गृह्णाति Pres. 3rd pers. sing. of the root Gṛh (Lit. 'to take', but here, 'to put on') **2.** 82.

1200. गृहीत्वा Ind. past participle of the root Gṛh (See No. 1199) **15.** 8; **16.** 10.

1201. गृह्यते Pass. 3rd pers. sing. of the root Gṛh (See No. 1199) **6.** 35.

1202. गेहे Loc. sing. of the neu. noun Geha (Lit. 'a house', but here, 'a family') **6.** 41.

1203. गोविन्द Voc. sing. of the mas. noun Govinda (One of the names of Kṛṣṇa) **1.** 32.

1204. गोविन्दम् Acc. sing. of the mas. noun Govinda (See No. 1203) **2.** 9.

1205. ग्रसमानः Nom. sing. of the mas. form of the continuous pres. participle Grasamāna (Swallowing) **11.** 30.

1206. ग्रसिष्णु Nom. sing. of the mas. form of the adj. Grasiṣṇu (One who is in the habit of swallowing; an epithet of the Supreme Soul because He is the cause as well of the involution as of the evolution of the universe) **13.** 16.

1207. ग्लानिः Nom. sing. of the fem. noun Glāni (Lit. 'decay', but here, 'suppression') **4.** 7.

घ

1208. घातयति Caus. 3rd pers. sing. of the root Han (To slay or kill) **2.** 21.

1209. घोरम् Nom. or acc. sing. of the neu. form of the adj. Ghora (Hideous or terrific) **11.** 49; **17.** 5.

1210. घोरे Loc. sing. of the neu. form of the adj. Ghora (See No. 1209) **3.** 1.

1211. घोषः Nom. sing. of the mas. noun Ghoṣa (Sound; resonance) **1.** 19.

1212. घ्नतः Nom. sing. of the pres. participial adj. Ghnat (Being slain or killed) **1.** 35.

1213. घ्राणम् Acc. sing. of the mas. noun Ghrāṇa (The sense of smell) **15.** 9.

For Private and Personal Use Only

च

1214. च Conj. particle. Ind. (And). **1.** 1, 4^{2}, 5^{3}, 6^{3}, 8^{5*}, 9, 11, 13^{2}, 14, 16, 17^{4}, 18^{2}, 19^{2}, 25, 27, 29^{3}, 30^{3}, 31^{2}, 32^{2}, 33^{2}, 34, 38, 42, 43 ; **2.** 4, 8, 11^{2}, 12, 19, 23, 24, 26, 27, 29^{3}, 31, 32, 33, 34^{2}, 35, 36, 41, 52, 58, 66^{2}; **3.** 4, 8, 17^{2}, 18, 22, 24, 38, 39 ; **4.** 3, 5, 8, 9, 17^{2}, 18, 22, 27, 28, 40^{2}; **5.** 1, 2, 5^{2}, 15, 18^{2}, 20, 27 ; **6.** 1^{3}, 9, 13, 16^{3}, 20, 21, 22, 29, 30^{2}, 35, 43, 46 ; **7.** 4, 9^{3}, 12^{2}, 16, 17, 22, 26^{2}; **8.** 1, 2, 4, 5, 7, 10, 12, 23, 28^{2} · **9.** 4, 5^{2}, 9, 12, 14^{2}, 15, 17, 19^{4}, 24^{2}, 29 ; **10.** 2, 3, 4^{2}, 7, 9^{3}, 13, 17, 18, 20^{3}, 22, 23^{2}, 24, 26, 27, 30^{3}; 31, 32^{2}, 33, 34^{3}, 38, 39 ; **11.** 2, 5, 7, 15^{2}, 17, 20, 22^{4}, 24, 25^{2}, 26, 34^{3}, 36^{2}, 37, 38^{2}, 39^{2}, 42, 43, 45, 48, 49, 50, 53, 54^{2}; **12.** 1, 3, 13, 15^{2}, 18^{2}; **13.** supernumerary stanza^{3}, 2, 3^{5}, 4, 5^{3}, 8, 9, 10, 14^{2}, 15^{4}, 16^{4}, 18, 19^{3}, 22^{2}, 23, 24, 25, 29, 30, 34 ; **14.** 2, 6, 10^{2}, 13^{2}, 17^{2}, 19, 21, 22^{3}, 26, 27^{3} ; **15.** 2^{2}, 3, 4, 8, 9^{3}, 11, 12, 13^{2}, 15^{4}, 16^{2}, 18^{2}, 20 ; **16.** 1^{2}. 4^{3}, 6, 7^{3}, 11, 14, 18 ; **17.** 2^{2}, 4, 6, 10^{2}, 12, 14, 15^{2}, 18, 20^{2}, 21, 22, 23^{2}, 25, 26, 27^{3}, 28^{2} ; **18.** 1, 3, 5, 6, 9, 12, 14^{3}, 19^{2}, 22, 25, 28, 29, 30^{3}, 31^{3}, 32, 35, 36, 39, 41, 42, 43^{2}, 51^{2}, 55, 67^{2}, 69^{2}, 70, 71, 74, 76, 77^{2}.

1215. चक्रहस्तम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Cakrahasta (One who has a discus in his hand) **11.** 46.

1216. चक्रम् Acc. sing. of the neu. noun Cakra (Lit. 'a wheel'. The word is used here figuratively) **3.** 16.

1217. चक्रिणम् Acc. sing. of the mas. form of the adj. Cakrin (One who has the discus as his special weapon) **11.** 17.

1218. चक्षुः Nom. sing. of the neu. noun Cakṣus (An eye) **5.** 27 ; **11.** 8 ; **15.** 9.

1219. चञ्चलत्वात् Abl. sing. of the neu. noun Cañcalatva (Unsteadiness or fickleness) 6. 33.

1220. चञ्चलम् Nom. sing of the neu. form of the adj. Cañcala (Unsteady or fickle) **6.** 26, 34.

1221. चतुर्भुजेन Inst. sing. of the neu. form of the comp. adj. Caturbhuja (That of which four hands from a part) **11.** 46.

1222. चतुर्विधम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Caturvidha (Of four varieties) **15.** 14.

1223. चतुर्विधाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Caturvidha (See No. 1222) **7.** 16.

1224. चत्वारः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Catus (Four) **10.** 6.

1225. चन्द्रमसि Loc. sing. of the mas. noun Candramas (The moon) **15.** 12.

1226. चमूम् Acc. sing. of the fem. noun Camū (An army) **1.** 3.

1227. चरताम् Gen. plu. of the mas. form of the pres. participial adj. Carat (Moving about) **2.** 67.

1228. चरति Pres. 3rd pers. sing. of the root Car (To move about) **2.** 71 ; **3.** 36.

1229. चरन् Nom. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Carat (See No. 1227) **2.** 64.

1230. चरन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Car (See No. 1228) **8.** 11.

---

* For the two alternative readings given by Nilakaṇṭha and Madhusūdana in 1. 8 (See App. I. 1 and Entry No. 852 *supra*).

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1231. चरम् Nom. sing. of the neu. form of the adj. Cara (That which moves automatically from place to place; the mobile or dynamic) **13.** 15.

1232. चराचरम् Acc. sing. of the neu. form of comp. adj. Carācara (The mobile and the immobile) **10.** 39.

1233. चराचरस्य Gen. sing. of the mas. form of the comp. adj. Carācara (See No. 1232) **11.** 43.

1234. चलति Pres. 3rd pers. sing. of the root Cal (To move) **6.** 21.

1235. चलम् Nom. sing. of the neu. form of the adj. Cala (Unsteady) **6.** 35; **17.** 18.

1236. चलितमानसः Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Calitamānasa (One whose mind has strayed away from a particular course) **6.** 37.

1237. चातुर्वर्ण्यम् Acc. sing. of the neu. comp. noun Cāturvarṇya [The group or order of the four Varṇas (classes)] **4.** 13.

1238. चान्द्रमसम् Acc. sing. of the neu. form of the adj. Cāndramasa (Belonging to or of the moon) **8.** 25.

1239. चापम् Acc. sing. of the mas. noun Cāpa (A bow-string) **1.** 47.

1240. चिकीर्षुः Nom. sing. of the desi. form of the fut. participial adj. Cikīrṣu (One desirous of doing a thing) **3.** 25.

1241. चित्तम् Nom. or acc. sing. of the neu. noun Citta (The lower mind) **6.** 18, 20; **12.** 9.

1242. चित्ररथः Nom. sing. of the mas. noun Citraratha (The name of a Gandharva) **10.** 26.

1243. चिन्तयन्तः Nom. plu. of the pres. participial adj. Cintayat (Contemplating) **9.** 22.

1244. चिन्तयेत् Pot. 3rd pers. sing. of the root Cit (To ruminate, think or form an idea about) **6.** 25.

1245. चिन्ताम् Acc. sing. of the fem. noun Cintā (Anxiety) **16.** 11.

1246. चिन्त्यः Nom. sing. of the Pot. participial adj. Cintya (Fit to be contemplated over) **10.** 17.

1247. चिरात् Abl. sing. of the neu. form of the adj. Ciraṁ (A long time) used adverbially with the negative particle Na (Before long) **12.** 7.

1248. चिरेण Inst. sing. of the neu. form of the adj. Ciraṁ used adverbially with the negative particle Na. (Before long) **5.** 6.

1249. चूर्णितैः Inst. plu. of the neu. form of the past. pass. participial adj. Cūrṇita (Pounded) **11.** 27.

1250. चेकितानः Nom. sing. of the mas. noun Cekitāna (The name of a Yādava prince who fought on the side of the Pāṅḍavas in the Mbh. war) **1.** 5.

1251. चेतना Nom. sing. of the fem. noun Cetanā (Consciousness or vitality) **10.** 22; **13.** 6.

1252. चेतसा Inst. sing. of the neu. noun Cetas (The mind) **8.** 8; **18.** 57, 72.

1253. चेत् Ind. conditional conjunction (If) **2.** 33; **3.** 1, **24**; **4.** 36; **9.** 30; **18.** 58.

1254. चेलाजिनकुशोत्तरम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Celājinakuśottara (That which is made up of Kuśa grass, the skin of a black antelope or a tiger and a cloth, spread one over another in order) **6.** 11. For the occurrence of

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

this word there see the note in Entry No. 1257 *infra*.

1255. चेष्टते Pres. 3rd pers. sing. of the root Ceșț (To behave or act) 3. 33.

1256. चेष्टाः Nom. Plu. of the fem. noun Ceșțā (Movement or gesture) **18.** 14.

1257. चैलाजिनकुशोत्तरम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Cailājinakuśottara (That which is made up of Kuśa grass, the skin of a black antelope or a tiger and a cloth, spread one over another in order) **6.** 11. Rāmānuja reads here *Celājinakuśottarv* (Āpp. I. I8) 'Cela' is probably an alternative spelling of the same word meaning 'a cloth'.

1258. च्यवन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Cyu (To drop down or sink) **9.** 24.

छ

1259. छन्दसाम् Gen. plu. of the neu. noun Chandas (A Vedic metre) **10.** 35.

1260. छन्दांसि Nom. plu. of the neu. noun Chandas (See No. 1259) **15.** 1. Here the word means 'the Vedas'

1261. छन्दोभिः Inst. plu. of the neu. noun Chandas (See Nos. 1259 and 1260) **13.** 4.

1262. छलयताम् Gen. plu. of the pres. participial adj. Chalayat (Deceiving) **10.** 36.

1263. छित्त्वा Ind. past participle of the root Chid (To cut off) **4.** 42; **15.** 3.

1264. छिन्दन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Chid (See No. 1263) **2.** 23.

1265. छिन्नद्वैधाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Chinnadvaidha (One who has cut off the pairs of opposites *i. e.* has cast off the tendency to be enamoured of or to hate anybody, to feel oneself happy or miserable etc.) **5.** 25.

1266. छिन्नसंशयः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Chinnasaṁśaya (One whose doubts are dissolved) **18.** 10.

1267. छिन्नाभ्रम् Nom. sing. of the neu. comp. noun Chinnābhra (A dissipated cloud) **6.** 38.

1268. छेत्ता Nom. sing. of the mas. noun Chettṛ (One who cuts a thing or dastroys it) **6.** 39.

1269. छेत्तुम् Inf. of the root Chid (See No. 1263) **6.** 39.

ज

1270. जगतः Gen. sing. of the neu. noun Jagat (The universe) **7.** 6; **8.** 26; **9.** 17; **16.** 9.

1271. जगत् Nom. or acc. sing. of the neu. noun Jagat (See No. 1270) **7.** 5, 13; **9.** 4, 10; **10.** 42; **11.** 7, 13, 30, 36; **15.** 12; **16.** 8.

1272. जगत्पते Voc. sing. of the mas. comp. noun Jagatpati (The Lord of the Universe) **10.** 15.

1273. जगन्निवास Voc. sing. of the mas. comp. noun Jagannivāsa (The Abode or Receptacle of the Universe) **11.** 25, 37, 45.

1274. जघन्यगुणवृत्तस्थाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Jaghanyaguṇavṛttastha (One whose conduct is characterised by the lowest of the three inherent attributes of the primordial matter) **14.** 18. For the occurrence of this word there see the critical note in the succeeding entry.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1275. **जघन्यगुणवृत्तिस्थाः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Jaghanyaguṇavṛttistha (One who has his constant resting-place in tendencies arising out of the lowest of the inherent attributes of the primordial matter) **14**. 18. This is also the reading adopted by Rāmānuja, Vallabha's disciple Mādhava, Ānandatīrtha, Hanumāna and Puruṣottama. All the other comm. including Śaṅkara, however, read instead *Jaghanyaguṇavṛttasthāḥ*. The meaning assigned to *Jaghanyaguṇa* is the same in both the cases but *Vṛtta* in the latter is explained By Śaṅkara to mean *Nidrālasyādi*. It therefore appears that it means "conduct or behaviour" consisting of sleep, idleness etc.

1276. **जनकादयः** Nom. plu. of the mas. comp. noun Janakādi (Janaka, a king of Videha, and others such as Aśvapati Kekaya) **3**. 20.

1277. **जनयेत्** Pot. 3rd pers. sing. of the caus. form of the root Jan-jā (To be produced or to generate) **3**. 26.

1278. **जनसंसदि** Loc. sing. of the fem. comp. noun Janasaṁsad (An assembly of men) **13**. 10.

1279. **जनः** Nom. sing. of the mas. noun Jana (People) **3**. 21.

1280. **जनाधिपाः** Nom. plu. of the mas. comp. noun Janādhipa (A king of men) **2**. 12.

1281. **जनानाम्** Gen. plu. of the mas. noun Jana (See No. 1279) **7**. 28.

1282. **जनार्दन** Voc. sing. of the mas. comp. noun Janārdana (An epithet of Kṛṣṇa as identified with Viṣṇu) **1**. 36, 39, **44**; **3**. 1; **10**. 18; **11**. 51.

1283. **जनाः** Nom. plu. of the mas. noun Jana (See No. 1279) **7**. 16; **8**. 17, 24; **9**. 22; **16**. 7; **17**. 4, 5.

1284. **जन्तवः** Nom. plu. of the mas. noun Jantu (A creature or a human being devoid of the sense of discrimination) **5**. 15.

1285. **जन्म** Nom. or acc. sing. of the neu. noun Janma (A birth) **2**. 27; **4**. 4^2, 9^2; **6**. 42; **8**. 15, 16.

1286. **जन्मकर्मफलप्रदाम्** Acc. sing. of the fem. form of the comp. participial adj. Janmakarmaphalapradā (Resulting in births and acts or in acts leading to births) **2**. 43.

1287. **जन्मनाम्** Gen. plu. of the neu. noun Janma (See No. 1285) **7**. 19.

1288. **जन्मनि** Loc. sing. of the neu. noun Janma (See No. 1285) **16**. 20^2.

1289. **जन्मबन्धविनिर्मुक्ताः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Janmabandhavinirmukta (Completely released from the bondage of births) **2**. 51.

1290. **जन्ममृत्युजरादुःखैः** Inst. plu. of the neu. comp. noun Janmamṛtyujarāduḥkha (The miseries consequent on the occurrence of birth, death and old age) **14**. 20.

1291. **जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखदोषानुदर्शनम्** Nom. sing. of the neu. comp. noun Janmamṛtyujarāvyādhiduḥkhadoṣānudarśana (The realisation of the fault consisting of the miseries resulting from birth, death, old age and disease) **13**. 8.

1292. **जन्मानि** Nom. plu. of the neu. noun Janma (See No. 1285) **4**. 5.

1293. **जपयज्ञः** Nom. sing. of the mas. comp. noun Japayajña (A sacrifice consisting of the frequent repetition of an incantation intended to invoke a particular deity) **10**. 25.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1294. **जयद्रथम्** Acc. sing. of the mas. noun Jayadratha (The name of the king of Sindhudeśa who was the son-in-law of Dhṛtarāṣṭra) **11.** 34.

1295. **जयद्रथः** Nom. sing. of the mas. noun Jayadratha (See No. 1294). This occurs only as a variant for the words *Tathaiva ca* occurring in **1.** 8, adopted by Nīlakaṇṭha and Madhusūdana.

1296. **जयः** Nom. sing. of the mas. noun Jaya (Victory) **10.** 36.

1297. **जयाजयौ** Acc. dual of the mas. comp. noun Jayājaya (Victory and defeat) **2.** 38.

1298. **जयेम** Pot. 1st pers. plu. of the root Jī-jay (To conquer) **2.** 6.

1299. **जयेयुः** Pot. 3rd pers. plu. of the root Jī-jay (See No. 1298) **2.** 6.

1300. **जरा** Nom. sing. of the fem. noun Jarā (Old age) **2.** 13.

1301. **जरामरणमोक्षाय** Dat sing. of the mas. comp. noun Jarāmaraṇamokṣa (Release from births and deaths) **7.** 29.

1302. **जहाति** Pres. 3rd pers. sing. of the root Hā (To abandon) **2.** 50.

1303. **जहि** Imp. 2nd pers. sing. of the root Han (See No. 1208) **3.** 43; **11.** 34.

1304. **जागर्ति** Pres. 3rd pers. sing. of the root Jāgṛ (To become or remain awake) **2.** 69.

1305. **जाग्रतः** Gen. sing. of the pres. participial adj. Jāgrat (Waking) **6.** 16.

1306. **जाग्रति** Pres. irregular 3rd pers. sing. of the root Jāgṛ (See No. 1304) **2.** 69.

1307. **जातस्य** Gen. sing. of the mas. form of the past participial adj. Jāta (Born) **2.** 27.

1308. **जाताः** Nom. plu. of the mas. form of the past participial adj. Jāta (See No. 1307) **10.** 6.

1309. **जातिधर्माः** Nom. plu. of the mas. comp. noun Jātidharma (Duties appropriate to one's community) **1.** 43.

1310. **जातु** Adv. Ind. (Verily) **2.** 12; **3.** 5, 23.

1311. **जानन्** Nom. sing. of the pres. participial adj. Jānat (Knowing) **8.** 27.

1312. **जानाति** Pres. paras. 3rd pers. sing. of the Ubhayapadī root Jñā (To know.) **15.** 19.

1313. **जाने** Pres. Ātma. 1st pers. sing. of the root Jñā (See No. 1312) **11.** 25.

1314. **जायते** Pres. 3rd pers. sing. of the root Jan-jā (See No. 1277) **1.** 29, 41; **2.** 20; **14.** 15².

1315. **जायन्ते** Pres. 3rd pers. plu. of the root Jan-jā (See No. 1277) **14.** 12, 13.

1316. **जाह्नवी** Nom. sing. of the fem. noun Jāhnavī (A name of the river Ganges derived from Jahnu **10.** 31.

1317. **जिगीषताम्** Gen. plu. of the desi. participle Jigīṣat (One who wishes to conquer) **10.** 38.

1318. **जिघ्रन्** Nom. sing. of the pres. participial adj. Jighrat (Smelling) **5.** 8.

1319. **जिजीविषामः** Desi. 1st pers. plu. of the root Jīv (To live) **2.** 6.

1320. **जिज्ञासुः** Nom. sing. of the desi. nominal base Jijñāsu (One who is desirous of acquiring knowledge) **6.** 44; **7.** 16.

1321. **जितसङ्गदोषाः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Jitasaṅgadoṣa (One who has mastered

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

the taint arising from association) **15**. 5.

1322. जितः Nom. sing. of the past pass. participial adj. Jita (Conquered) **5**. 19 ; **6**. 6.

1323. जितात्मनः Gen. sing. of the mas. form of the comp. adj. Jitātman (One who has acquired control over his lower self) **6**. 7.

1324. जितात्मा Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Jitātman (See No. 1323) **18**. 49.

1325. जितेन्द्रियः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Jitendriya (One who has acquired control over his senses) **5**. 7.

1326. जित्वा Ind. past participle of the root Jī-jay (See No. 1298) **2**. 37 ; **11**. 33.

1327. जीर्णानि Acc. plu. of the neu. form of the adj. Jīrṇa (Old or worn out) **2**. 22².

1328. जीवति Pres. 3rd pers. sing. of the root Jīv (See No. 1319) **3**. 16.

1329. जीवनम् Nom. sing. of the neu. noun Jīvana (Life) **7**. 9.

1330. जीवभूतः Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Jīvabhūta (That which has acquired the form of a sentient being) **15**. 7.

1331. जीवभूताम् Acc. sing. of the fem. form of the comp. past pass. participial adj. Jivabhūta (See No. 1330) **7**. 5.

1332. जीवलोके Loc. sing. of the mas. comp. noun Jīvaloka (The region in which sentient beings reside) **15**. 7.

1333. जीवितेन Inst. sing. of the neu. noun Jīvita (Life) **1**. 32.

1334. जुहोषि Pres. 2nd pers. sing. of the root Hu (To offer as an oblation) **9**. 27.

1335. जुह्वति Pres. 3rd pers. sing. of the root Hu (See No. 1334) **4**. 26², 27, 29, 30.

1336. जेतासि Nom. sing. of the verbal noun Jetṛ with the pres. 2nd pers. sing. of the root As (See No. 496) joined to it in order to give it the sense of the fut. tense (You will win) **11**. 34. For a similar idiomatic expression see गन्तासि *supra*.

1337. जोषयेत् Pot. 3rd pers. sing. of the root Juṣ (To show oneself favourable towards or approve of) **3**. 26.

1338. ज्ञातव्यम् Nom. sing. of the pot. participial adj. Jñātavya (Fit to be known) **7**. 2.

1339. ज्ञातुम् Inf. of the root Jñā (See No. 1312) **11**. 54.

1340. ज्ञातेन Inst. sing. of the past pass. participial adj. Jñāta (Known) **10**. 42.

1341. ज्ञात्वा Ind. past participle of the root Jña (See No. 1312) **4**. 15, 16, 32, 35 ; **5**. 29 ; **7**. 2 ; **9**. 1, 13 ; **13**. 12 ; **14**. 1 ; **16**. 24 ; **18**. 55.

1342. ज्ञानगम्यम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Jñānagamya (That which is approachable by knowledge) **13**. 17.

1343. ज्ञानचक्षुषः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Jñānacakṣus used as a noun (One who has an eye of knowledge *i. e.* has acquired intellectual vision) **15**. 10.

1344. ज्ञानचक्षुषा Inst. sing. of the neu. comp. noun Jñānacakṣus (The eye of knowledge) **13**. 34.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1345. ज्ञानतपसा Inst. sing. of the neu. comp. noun Jñānatapas (Austerities consisting of efforts to acquire knowledge) **4**. 10.

1346. ज्ञानदीपिते Loc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Jñānadīpita (That which has been illumined by knowledge) **4**. 27.

1347. ज्ञानदीपेन Inst. sing. of the mas. comp. noun Jñānadīpa (The lamp of knowledge) **10**. 11.

1348. ज्ञाननिर्धूतकल्मषाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Jñānanirdhūtakalmaṣa (One who has completely washed off one's blemishes by knowledge) **5**. 17.

1349. ज्ञानप्लवेन Inst. sing. of the mas. comp. noun Jñānaplava (The barge or boat of knowledge) **4**. 36.

1350. ज्ञानयज्ञः Nom. sing. of the mas. comp. noun Jñānayajña (The sacrifice of knowledge) **4**. 33.

1351. ज्ञानयज्ञेन Inst. sing. of the mas. comp. noun Jñānayajña (See No. 1350) **9**. 15; **18**. 70.

1352. ज्ञानयोगव्यवस्थितिः Nom. sing. of the fem. comp. noun Jñānayogavyavasthiti (Determination of the separate functions of Jñāna and Yoga) **16**. 1.

1353. ज्ञानयोगेन Inst. sing. of the mas. comp. noun Jñānayoga (The Yoga which consists of knowledge) **3**. 3.

1354. ज्ञानवताम् Gen. plu. of the mas. form of the adj. Jñānavat (One who possesses knowledge) **10**. 38.

1355. ज्ञानवान् Nom. sing. of the mas. form of the adj. Jñānavat (See No. 1354) **3**. 33; **7**. 19.

1356. ज्ञानविज्ञानतृप्तात्मा Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Jñānavijñānatṛptātman [One whose heart is satisfied by (the acquisition of) knowledge and its realisation] **6**. 8.

1357. ज्ञानविज्ञाननाशनम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Jñānavijñānanāśana (That which is the cause of the destruction or disappearance of knowledge and its realisation) **3**. 41.

1358. ज्ञानसङ्गेन Inst. sing. of the mas. comp. noun Jñānasaṅga (Contact or association with knowledge) **14**. 6.

1359. ज्ञानसंछिन्नसंशयम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Jñānasaṁchinnasaṁśaya (One whose doubts have been eradicated or cut asunder by knowledge) **4**. 41.

1360. ज्ञानस्य Gen. sing. of the neu. noun Jñāna (Knowledge) **18**. 50.

1361. ज्ञानम् Nom. or acc. sing. of the neu. noun Jñāna (See No. 1360) **3**. 39, 40; **4**. 34, 39^{2}; **5**. 15, 16; **7**. 2; **9**. 1; **10**. 4, 38; **12**. 12; **13**. supernumerary stanza (App. I. 31), 2^{2}, 11, 17, 18; **14**. 1, 2, 9, 11, 17; **15**. 15; **18**. 18, 19, 20, 21^{2}, 42, 63.

1362. ज्ञानाग्निदग्धकर्माणम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Jñānāgnidagdhakarman (One who has burnt off his actions, *i. e.* the latent effects thereof, by the fire of his knowledge) **4**. 19.

1363. ज्ञानाग्निः Nom. sing. of the mas. comp. noun Jñānāgni (The fire of knowledge) **4**. 37.

1364. ज्ञानात् Abl. sing. of the neu. noun Jñāna (See No. 1360) **12**. 12.

1365. ज्ञानानाम् Gen. plu. of the neu. noun Jñāna (See No. 1360) **14**. 1.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1366. ज्ञानावस्थितचेतसः Gen. sing. of the mas. form of the comp. adj. Jñānāvasthitacetas [One whose mind is set at rest by (the acquisition of) knowledge] **4**. 23.

1367. ज्ञानासिना Inst. sing. of the mas. comp. noun Jñānāsi (The sword of knowledge) **4**. 42.

1368. ज्ञानिनः Nom. plu. or gen. sing. of the mas. noun Jñānin (One who possesses knowledge; a knower; a wise man) **3**. 39 ; **4**. 34 ; **7**. 17.

1369. ज्ञानिभ्यः Abl. plu. of the mas. noun Jñānin (See No. 1368) **6**. 46.

1370. ज्ञानी Nom. sing. of the mas. noun Jñānin (See No. 1368) **7**. 16, 17, 18.

1371. ज्ञाने Loc. sing. of the neu. noun Jñāna (See No. 1360) **4**. 33.

1372. ज्ञानेन Inst. sing. of the neu. noun Jñāna (See No. 1360) **4**. 38 ; **5**. 16.

1373. ज्ञास्यसि Fut. 2nd pers. sing. of the root Jñā (See No. 1312) **7**. 1.

1374. ज्ञेयम् Nom. or acc. sing. of the neu. form of the pot. participial adj. Jñeya (Fit to be known) **1**. 39 ; **13**. supernumerary stanza (App. I. 31), 12, 16, 17, 18 ; **18**. 18.

1375. ज्ञेयः Nom. sing. of the mas. form of the pot. participial adj. Jñeya (See No. 1374) **5**. 3 ; **8**. 2.

1376. ज्यायसी Nom. sing. of the fem. form of the comp. degree of the adj. Praśasya, meaning 'superior' **3**. 1.

1377. ज्यायः Nom. sing. of the neu. form of the comp. degree of the adj. Praśasya (See No. 1376) **3**. 8.

1378. ज्योतिषाम् Gen. sing. of the neu. noun Jyotis (Light ; a heavenly body) **10**. 21 ; **13**. 17.

1379. ज्योतिः Nom. or acc. sing. of the neu. noun Jyotis (See No. 1378) **8**. 24, 25 ; **13**. 17.

1380. ज्वलद्भिः Inst. plu. of the pres. participial adj. Jvalat (Burning or shining) **11**. 30.

1381. ज्वलनम् Acc. sing. of the mas. noun Jvalana (Fire) **11**. 29.

झ

1382. झषाणाम् Gen. plu. of the mas. noun Jhaṣa (An acquatic animal) **10**. 31.

त

1383. ततम् Nom. sing. of the past participial adj. Tata (Pervaded) **2**. 17 ; **8**. 22 ; **9**. 4 ; **11**. 38 ; **18**. 46.

1384. ततः Adv. Ind. (Then, from or than that, therefore or thereafter according to context) **1**. 13, 14; **2**. 33, 36, 38; **6**. 22, 26², 43, 45; **7**. 22; **11**. 4, 9, 14, 40 ; **12**. 9, 11 ; **13**. 28, 30 ; **14**. 3 ; **15**. 4 ; **16**. 20, 22 ; **18**. 55, 64.

1385. तत् Nom. or acc. sing. of the pro. or adj. Tad (That) **1**. 10, 46 ; **2**. 7, 17, 57², 67 ; **3**. 21³ ; **4**. 16, 34, 38 ; **5**. 1, 5, 16 ; **6**. 21 ; **7**. 1, 23, 29 ; **8**. 1, 11, 21, 28 ; **9**. 26, 27 ; **10**. 39², 41² ; **11**. 4, 42, 45, 49 ; **13**. 2, 3², 12², 13, 15², 16, 17, 26; **14**. 7, 8; **15**. 4, 5, 6², 12 ; **17**. 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 28 ; **18**. 5, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 37², 38², 39, 40, 45, 60, 77.

The same used adverbially in the sense of 'then', **3**. 1, 2.

1386. तत्त्वज्ञानार्थदर्शनम् Nom. sing. of the neu. comp. noun Tattvajñānārthadarśana (The realisation of the object to be achieved by the knowledge of the Essence) **13**. 11.

1387. तत्त्वतः Adv. Ind. (A thing in its essence or as it really is) **4**. 9 ; **7**. 3 ; **10**. 7 ; **18**. 55².

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

The neu. noun Tattva with the suffix Tas having the sense of the abl. case-termination (From the Essence) **6**. 21.

1388. **तत्त्वदर्शिनः** Nom. plu. of the mas. comp. noun Tattvadarśin used as a noun (One who has realised the Essence) **4**. 34.

1389. **तत्त्वदर्शिभिः** Inst. plu. of the mas. comp. noun Tattvadarsin (See No. 1388) **2**. 16.

1390. **तत्त्ववित्** Nom. sing. of the mas. comp. noun Tattvavid (One who knows the Essence) **3**. 28; **5**. 8.

1391. **तत्त्वम्** Acc. sing. of the neu. noun Tattva (The truth) **18**. 1.

1392. **तत्त्वेन** Inst. sing. of the neu. noun Tattva (See No. 1391) **9**. 24; **11**. 54. In both the places the term is used in the sense of "in essence".

1393. **तत्परम्** Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Tatpara (Having that *i. e.* the Supreme Being, as its highest object) **5**. 16; **11**. 37.

1394. **तत्परः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Tatpara (Solely devoted to it) **4**. 39.

1395. **तत्परायणाः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Tatparāyaṇa (Solely devoted to that *i. e.* the Supreme Being) **5**. 17.

1396. **तत्प्रसादात्** Abl. sing. of the mas. comp. noun Tatprasāda (His favour) **18**. 62.

1397. **तत्र** Adv. Ind. (There or in that matter or connection) **1**. 26; **2**. 13, 28; **6**. 12, 43; **8**. 18, 24, 25; **11**. 13; **14**. 6; **18**. 4, 16, 78.

1398. **तत्समक्षम्** Comp. adv. Ind. (In the presence of others) **11**. 42. The above reading is somewhat doubtful. If there had been *Tvat-samakṣaṁ*, the line could have been easily construed as containing a statement that the Lord should pardon him whether he had been discourteous to Him while he was alone or in the presence of the Lord.

1399. **तथा** Adv. Ind. (So or in the same manner) **1**. 8*, 26, 34²; **2**. 1, 13, 22, 29; **3**. 25, 38; **4**. 11, 28, 29, 37; **5**. 24; **6**. 7; **7**. 6; **8**. 25; **9**. 6, 32, 33; **10**. 6; **11**. 15, 23, 26, 28, 29, 34, 46, 50; **12**. 18; **13**. 18, 29, 32, 33; **14**. 10, 15; **15**. 3; **16**. 21; **17**. 7, 26; **18**. 14, 50, 63.

1400. **तथापि** Comp. adv. Ind. (Still) **2**. 26.

1401. **तदनन्तरम्** Comp. adv. Ind. (Thereafter) **18**. 55.

1402. **तदर्थम्** Comp. adv. Ind. (Therefore or with that object) **3**. 9.

1403. **तदर्थीयम्** Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Tadarthīya (Having that as the object aimed at) **17**. 27.

1404. **तदा** Adv. Ind. (Then; in that case) **1**. 2, 21; **2**. 52, 53, 55; **4**. 7; **6**. 4, 18; **11**. 13; **13**. 30; **14**. 11, 14.

1405. **तदात्मानः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Tadātman (One who has identified oneself with it) **5**. 17.

1406. **तद्बुद्धयः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Tadbuddhi (One who is thinking of that object alone) **5**. 17.

---

* This reference would have to be omitted if the first reading given by Nīlakaṅṭha and Madhusūdana is approved (See App. I. 1) and the foot note below p. 16 col. 2.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1407. तद्भावभावितः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Tadbhāvabhāvita (One who is actuated by the sentiment of identity with it) **8.** 6.

1408. तद्वत् The pronoun Tad with the suffix Vat added to it in order to institute a comparison (Like it or like that or in a similar manner) **2.** 70.

1409. तद्विदः Nom. plu. of the mas. comp. noun Tadvid (One who knows it) **13.** 1.

1410. तनुम् Acc. sing. of the fem. noun Tanu (A body) **7.** 21 ; **9.** 11.

1411. तन्निष्ठाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Tanniṣṭha (One who has faith in it) **5.** 17.

1412. तपन्तम् Acc. sing. of the neu. form of the pres. participial adj. Tapat (Burning or heating) **11.** 19.

1413. तपसा Inst. sing. of the neu. noun Tapas (Penance or austerity) **11.** 53.

1414. तपसि Loc. sing. of the neu. noun Tapas (See No. 1413) **17.** 27.

1415. तपस्यसि Fut. 2nd pers. sing. of the 1st Conj. Paras. root Tap (To suffer pain or undergo penance) **9.** 27.

1416. तपस्विभ्यः Abl. plu. of the mas. noun Tapasvin (One who is in the habit of undergoing penance) **6.** 46.

1417. तपस्विषु Loc. plu. of the mas. noun Tapasvin (See No. 1416) **7.** 9.

1418. तपः Nom. sing. of the neu. noun Tapas (See No. 1413) **7.** 9; **10.** 5 ; **16.** 1 ; **17.** 5, 7, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 28 ; **18.** 5, 42.

1419. तपःसु Loc. plu. of the neu. noun Tapas (See No. 1413) **8.** 28.

1420. तपामि Pres. 1st pers. sing. of the 1st conj. Paras. root Tap (To shine or to emit heat) **9.** 19.

1421. तपोभिः Inst. plu. of the neu. noun Tapas (See No. 1413) **11.** 48.

1422. तपोयज्ञाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Tapoyajña [One who performs a sacrifice consisting of Tapas (See No. 1413)] **4.** 28.

1423. तप्तम् Acc. sing. of the past pass. participial adj. Tapta (Suffered or undergone) **17.** 17, 28.

1424. तप्यन्ते Pres. 3rd pers. sing. of the 4th conj. Ātma. root Tap (To suffer or undergo) **17.** 5.

1425. तम् Acc. sing. of the mas. form of the pronoun Tad (See No. 1385) **2.** 1, 10 ; **4.** 19 ; **6.** 2, 23, 43 ; **7.** 20^2; **8.** 6^2, 10, 21, 23 ; **9.** 21 ; **10.** 10 ; **13.** 1 ; **15.** 1, 4 ; **17.** 12 ; **18.** 46, 62.

1426. तमसा Inst. sing. of the neu. noun Tamas (Darkness or ignorance) **18.** 32.

1427. तमसि Loc. sing. of the neu. noun Tamas (See No. 1426) **14.** 13, 15.

1428. तमसः Gen. sing. of the neu. noun Tamas (See No. 1426) **8.** 9 ; **13.** 17 ; **14.** 16, 17.

1429. तमोद्वारैः Inst. plu. of the neu. comp. noun Tamodvāra (The door to the state of Tamas *i. e.* ignorance) **16.** 22.

1430. तमः Nom. sing. of the neu. noun Tamas (See No. 1426) **10.** 11 ; **14.** 5, 8, 9, 10^2; **17.** 1.

1431. तया Inst. sing. of the fem. form of the pronoun Tad (See No. 1385) **2.** 44 ; **7.** 22.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1432. तयोः Gen. dual of the mas. form of the pronoun Tad (See No. 1385) **3.** 34; **5.** 2.

1433. तरन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Tṛ (To swim across) **7.** 14.

1434. तरिष्यसि Fut. 2nd pers. sing. of the root Tṛ (See No. 1433) **18.** 58.

1435. तव Gen. sing. of the mas. form of the pronoun Yuṣmad (Thou or you) **1.** 3; **2.** 36²; **4.** 5; **10.** 42; **11.** 15, 16, 20, 28, 29, 30, 31, 35, 41, 47, 51; **18.** 73.

1436. तस्मात् Abl. sing. of the mas. or neu. form of the pronoun Tad (See No. 1385) **1.** 37; **2.** 18, 25, 27, 30, 37, 50, 68; **3.** 15, 19, 41; **4.** 15, 42; **5.** 19; **6.** 46; **8.** 7, 20, 27; **11.** 33, 44; **16.** 21, 24; **17.** 24; **18.** 69².

1437. तस्मिन् Loc. sing. of the neu. form of the pronoun Tad (See No. 1385) **14.** 3.

1438. तस्य Gen. sing. of the mas. or neu. form of the pronoun Tad (See No. 1385) **1.** 12; **2.** 57, 58, 61, 68; **3.** 17, 18; **4.** 13; **6.** 3, 6, 30, 34, 40; **7.** 21²; **8.** 14; **11.** 12; **15.** 2; **18.** 7, 15.

1439. तस्याम् Loc. sing. of the fem. form of the pronoun Tad (See No. 1385) **2.** 69.

1440. तस्याः Gen. sing. of the fem. form of the pronoun Tad (See No. 1385) **7.** 22.

1441. तात Voc. sing. of the mas. noun Tāta (A father; also a term of endearment used in addressing one's son or one younger than oneself) **6.** 40.

1442. तानि Nom. or acc. plu. of the neu. form of the pronoun Tad (See No. 1385) **2.** 61; **4.** 5; **9.** 7, 9; **18.** 19.

1443. तान् Acc. plu. of the mas. form of the pronoun Tad (See No. 1385) **1.** 7², 27; **2.** 14; **3.** 29, 32; **4.** 11, 32; **7.** 12, 22; **16.** 19; **17.** 6.

1444. तामसप्रियम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Tāmasapriya (That which is liked by a man in whose nature there is the preponderance of the Tamas attribute) **17.** 10.

1445. तामसम् Acc. sing. of the mas. or nom. or acc. sing. of the neu. form of the adj. Tāmasa (One who or that which is characterised by the attribute Tamas) **17.** 13, 19, 22; **18.** 22, 25, 39.

1446. तामसः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Tāmasa (See No. 1445) **18.** 7, 28.

1447. तामसाः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Tāmasa (See No. 1445) **7.** 12; **14.** 18; **17.** 4.

1448. तामसी Nom. sing. of the fem. form of the adj. Tāmasa (See No. 1445) **17.** 2; **18.** 32, 35.

1449. तावान् Nom. sing. of the mas. form of the pronoun Tāvat (To that extent) **2.** 46.

1450. तासाम् Gen. plu. of the fem. form of the pronoun Tad (See No. 1385) **14.** 4.

1451. ताम् Acc. sing. of the fem. form of the pronoun Tad (See No. 1385) **7.** 21; **8.** 17; **17.** 2.

1452. तितिक्षस्व Imp. 2nd pers. sing. of the root Tij (To endure or suffer with courage) **2.** 14.

1453. तिष्ठति Pres. 3rd pers. sing. of the root Sthā-tiṣṭh (To stand; to remain unmoved in one position) **3.** 5; **13.** 13; **18.** 61.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1454. **तिष्ठन्तम्** Acc. sing. of the pres. participial adj. Tiṣṭhat (Standing or remaining firm in one position) **13**. 27.

1455. **तिष्ठन्ति** Pres. 3rd pers. plu. of the root Sthā-tiṣṭh (See No. 1453) **14**. 18.

1456. **तिष्ठसि** Pres. 2nd pers. sing. of the root Sthā-tiṣṭh (See No. 1453) **10**. 16.

1457. **तु** Ind., adversative particle (But or however ; sometimes used in the sense of 'also' too) **1**. 2, 7, 10 ; **2**. 5, 12, 14, 16, 17, 39, 64 ; **3**. 7, 13, 17, 28, 32, 42² ; **5**. 2, 6, 14, 16 ; **6**. 16, 35, 36, 45 ; **7**. 5, 12, 18, 23, 26, 28 ; **8**. 16, 20, 22, 23 ; **9**. 1, 13, 24, 29 ; **10**. 40 ; **11**. 8, 54 ; **12**. 3, 6, 20 ; **13**. 25 ; **14**. 8. 9, 14, 16 ; **15**. 17 ; **17**. 1, 7, 12, 21 ; **18**. 6, 7, 11, 12, 16, 21, 22, 24, 34, 36.

1458. **तुमुलः** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Tumula (Tumultuous) **1**. 13, 19.

1459. **तुल्यनिन्दात्मसंस्तुतिः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Tulyanindātmasaṁstuti (One who looks upon one's censure and eulogy with an equal eye) **14**. 24.

1460. **तुल्यनिन्दास्तुतिः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Tulyanindāstuti (One who looks upon censure and eulogy with an equal eye) **12**. 19.

1461. **तुल्यप्रियाप्रियः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Tulyapriyāpriya (One in whose eyes things liked and not liked are equal) **14**. 24.

1462. **तुल्यः** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Tulya (Equal) **14**. 25².

1463. **तुष्टः** Nom. sing. of the mas. form of the past participial adj. Tuṣṭa (Satisfied) **2**. 55.

1464. **तुष्टिः** Nom. sing. of the fem. noun Tuṣṭi (Satisfaction) **10**. 5.

1465. **तुष्यति** Pres. 3rd pers. sing. of the root Tuṣ (To be satisfied) **6**. 20.

1466. **तुष्यन्ति** Pres. 3rd pers. plu. of the root Tuṣ (See No. 1465) **10**. 9.

1467. **तूष्णीम्** Adv. Ind. (Calm or quiet) **2**. 9.

1468. **तृप्तिः** Nom. sing. of the fem. noun Tṛpti (A feeling of satisfaction) **10**. 18.

1469. **तृष्णासङ्गसमुद्भवम्** Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Tṛṣṇāsaṅgasamudbhava (That which results from greed and attachment) **14**. 7.

1470. **ते** Nom. plu. of the mas. form of the pronoun Tad (See No. 1385). **1**. 33 ; **2**. 6 ; **3**. 11, 13, 31 ; **5**. 19, 22 ; **7**. 12, 14, 28, 29 ; **8**. 17 ; **9**. 20, 21, 23, 24, 29, 32 ; **10**. 10 ; **12**. 2, 4, 20 ; **13**. 25, 34 ; **16**. 8, 17 ;

Dat. sing. of the pronoun Yuṣmad (See No. 1435) **1**. 7 ; **2**. 39 ; **4**. 3, 16, 34 ; **7**. 2 ; **8**. 11 ; **9**. 1 ; **10**. 1, 19 ; **11**. 8, 31, 37, 39², 40², 49 ; **18**. 63, 65 ;

Gen. sing. of the same pronoun **2**. 7, 34, 47², 52, 53 ; **3**. 1, 8; **10**. 14; **11**. 3, 23, 25, 27 ; **16**. 24 ; **18**. 59, 64, 72.

The same used in the sense of the inst. sing. **18**. 67.

1471. **तेजस्विनाम्** Gen. plu. of the mas. noun Tejasvin (One who is brave or intelligent) **7**. 10 ; **10**. 36.

1472. **तेजः** Nom. sing. of the neu. noun Tejas (Light or lustre) **7**. 9,10; **10**. 36 ; **15**. 12²; **16**. 3 ; **18**. 43.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1473. तेजोभिः Inst. plu. of the neu. noun Tejas (See No. 1472) **11**. 30.

1474. तेजोमयम् Acc. sing. of the neu. form of the adj. Tejomaya (That which is pervaded completely by lustre) **11**. 47.

1475. तेजोराशिम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Tejorāśi (A heap of lustre) **11**. 17.

1476. तेजोंशसम्भवम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Tejoṁśasaṁbhava [That which owes its origin to a portion of (the divine) lustre] **10**. 41.

1477. तेन Inst. sing. of the mas. or neu. form of the pronoun Tad (See No. 1385) **3**. 38; **4**. 24; **5**. 15; **6**. 44; **11**. 1, 46; **17**. 23; **18**. 70.

1478. तेषाम् Gen. plu. of the mas. or neu. form of the pronoun Tad (See No. 1385) **5**. 16; **7**. 17, 23; **9**. 22; **10**. 10, 11; **12**. 1, 5, 7; **17**. 1, 7.

1479. तेषु Loc. plu. of the mas. or neu. form of the pronoun Tad (See No. 1385). **2**. 62; **5**. 22; **7**. 12; **9**. 4, 9, 29; **16**. 7.

1480. तैः Inst. sing. of the mas. or neu. form of the pronoun Tad (See No. 1385) **3**. 12; **5**. 19; **7**. 20².

1481. तोयम् Acc. sing. of the neu. noun Toya (Water) **9**. 26.

1482. तौ Nom. or acc. dual of the mas. form of the pronoun Tad (See No. 1385). **2**. 19; **3**. 34.

1483. त्यक्तजीविताः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Tyaktajīvita (One who has sacrificed one's life) **1**. 9.

1484. त्यक्तसर्वपरिग्रहः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Tyaktasarvaparigraha (One who has given up accepting all kinds of gifts) **4**. 21.

1485. त्यक्तुम् Inf. of the root Tyaj (To abandon) **18**. 11.

1486. त्यक्त्वा Ind. past. participle of the root Tyaj (See No. 1485) **1**. 33; **2**. 3, 48, 51; **4**. 9, 20; **5**. 10, 11, 12; **6**. 24; **18**. 6, 9, 51.

1487. त्यजति Pres. 3rd pers. sing. of the root Tyaj (See No. 1485) **8**. 6.

1488. त्यजन् Nom. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Tyajat (Having abandoned) **8**. 13.

1489. त्यजेत् Pot. 3rd pers. sing. of the root Tyaj (See No. 1485) **16**. 21; **18**. 8, 48.

1490. त्यागफलम् Acc. sing. of the neu. comp. noun Tyāgaphala (The fruit of renunciation) **18**. 8.

1491. त्यागस्य Gen. sing. of the mas. noun Tyāga (Renunciation) **18**. 1.

1492. त्यागम् Acc. sing. of the mas. noun Tyāga (See No. 1491) **18**. 2, 8.

1493. त्यागः Nom. sing. of the mas. noun Tyāga (See No. 1491) **16**. 2; **18**. 4, 9.

1494. त्यागात् Abl. sing. of the mas. noun Tyāga (See No. 1491) **12**. 12.

1495. त्यागी Nom. sing. of the mas. noun Tyāgin (One who has renounced the world) **18**. 10, 11.

1496. त्यागे Loc. sing. of the mas. noun Tyāga (See No. 1491) **18**. 4.

1497. त्याज्यम् Nom. sing. of the neu. form of the pot. participial adj. Tyājya (Fit to be renounced) **18**. 3², 5.

1498. त्रयम् Acc. sing. of the neu. form of the adj. Traya (A group of three) **16**. 21.

1499. त्रयीधर्मम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Trayīdharma (The

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

course of duties prescribed by the three Vedas) **9**. 21. The alternate reading *Traidharmyaṁ* (App. I. 27) is equally good and has the same meaning. It involves however one additional particle *Hi* and causes a change of emphasis from the Dharma to Dharmatva. See also No. 1509 *infra*.

1500. त्रायते Pres. 3rd pers. sing. of the root Trā (To protect) **2**. 40.

1501. त्रिधा Adv. Ind. (In three ways) **18**. 19.

1502. त्रिभिः Inst. plu. of the mas. or neu. form of the numeral adj. Tri (Three) **7**. 13 ; **16**. 22 ; **18**. 40.

1503. त्रिविधम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Trividha (Threefold) **16**. 21 ; **17**. 17 ; **18**. 12, 29, 36.

1504. त्रिविधः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Trividha (See No. 1503) **17**. 7, 23 ; **18**. 4, 18.

1505. त्रिविधा Nom. sing. of the fem. form of the comp. adj. Trividha (See No. 1503) **17**. 2 ; **18**. 18.

1506. त्रिषु Loc. plu. of the mas. form of the numeral adj. Tri (See No. 1502) **3**. 22.

1507. त्रीन् Acc. plu. of the mas. form of the numeral adj. Tri (See No. 1502) **14**. 20, 21².

1508. त्रैगुण्यविषयाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Traiguṇyaviṣaya (That which has for its object the three attributes) **2**. 45.

1509. त्रैधर्म्यम् Acc. sing. of the neu. comp. noun Traidharmya (The quality of being the Dharma propounded by the Trayī *i. e.* the Ṛk, Sāma and Yajur Vedas) **9**. 21. For the existence of this word in this stanza see the remark in Entry No. 1499 *supra*.

1510. त्रैलोक्यराज्यस्य Gen. sing. of the neu. comp. noun Trailokyarājya (The kingdom of the three worlds) **1**. 35.

1511. त्रैविद्याः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Taividya used as a noun (One who is versed in the three Vedas) **9**. 20.

1512. त्वक् Nom. sing. of the neu. noun Tvag (The skin) **1**. 30.

1513. त्वत्तः Abl. sing. of the pronoun Yuṣmad (See No. 1435) with the suffix Tas having the sense of the abl. case-termination, added to it (Than you) **11**. 2.

1514. त्वत्प्रसादात् Abl. sing. of the mas. comp. noun Tvatprasāda (Your favour) **18**. 73.

1515. त्वत्समः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Tvatsama (Like you) **11**. 43.

1516. त्वदन्यः Nom. sing. of the mas. form of the comp. pronoun Tvadanya (Other than you) **6**. 39.

1517. त्वदन्येन Inst. sing. of the mas. form of the comp. pronoun Tvadanya (See No. 1516) **11**. 47, 48.

1518. त्वम् Nom. sing. of the pronoun Yuṣmad (See No. 1435) **2**. 11, 12, 26, 27, 30, 33, 35 ; **3**. 8, 41 ; **4**. 4, 5, 15 ; **10**. 15, 16, 41 ; **11**. 3, 4, 18⁴, 33, 34, 37, 38², 39, 40, 43, 49 ; **18**. 58.

1519. त्वया Inst. sing. of the pronoun Yuṣmad (See No. 1435) **6**. 33 ; **11**. 1, 20, 38 ; **18**. 72.

1520. त्वयि Loc. sing. of the pronoun Yuṣmad (No. 1435) **2**. 3.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1521. त्वरमाणाः Nom. plu. of the mas. form of the pres. participial adj. Tvaramāṇa (Making haste) **11**. 27.

1522. त्वा Vedic acc. of the pronoun Yuṣmad (See No. 1435) **2**. 2; **18**. 66.

1523. त्वाम् Acc. sing. of the pronoun Yuṣmad (See No. 1435) **2**. 7[2], 35; **10**. 13, 17; **11**. 16, 17, 19, 21, 22, 24, 26, 32, 42, 44, 46; **12**. 1; **18**. 59.

द

1524. दक्षः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Dakṣa (Astute or circumspect) **12**. 16.

1525. दक्षिणायनम् Nom. sing. of the neu. comp. noun Dakṣiṇāyana (The southern path) **8**. 25.

1526. दण्डः Nom. sing. of the mas. noun Daṇḍa (Punishment or chastisement) **10**. 38.

1527. दत्तम् Nom. sing. of the neu. form of the past participial adj. Datta (Given) **17**. 28.

1528. दत्तान् Acc. plu. of the mas. form of the past participial adj. Datta (See No. 1527) **3**. 12.

1529. ददामि Pres. 1st pers. sing. of the root Dā (To give or make a gift) **10**. 10; **11**. 8.

1530. ददासि Pres. 2nd pers. sing. of the root Dā (See No. 1529) **9**. 27.

1531. दधामि Pres. 1st pers. sing. of the root Dhā (To place or deposit) **14**. 3.

1532. दध्मुः Perf. 3rd pers. plu. of the root Dhmā (To blow) **1**. 18.

1533. दध्मौ Perf. 3rd. pers. plu. of the root Dhmā (See No. 1532) **1**. 12, 15.

1534. दमयताम् Gen. plu. of the Past participial adj. Damayat (Chastising or inflicting punishment) **10**. 38.

1535. दमः Nom. sing. of the mas. noun Dama (Restraint) **10**. 4; **16**. 1; **18**. 42.

1536. दम्भमानमदान्विताः Nom. plu. of the mas. form of the comp. past participial adj. Daṁbhamānamadānvita (One who is infested by hypocrisy, pride and inebriation) **16**. 10.

1537. दम्भः Nom. sing. of the mas. noun Daṁbha (Hypocrisy) **16**. 4.

1538. दम्भार्थम् The mas. noun Daṁbha with the suffix Arthaṁ having the sense of the dat. case-termination (For the sake of hypocrisy) **17**. 12.

1539. दम्भाहङ्कारसंयुक्ताः Nom. plu. of the mas. form of the comp. past participial adj. Dambhāhaṁkārasaṁyukta (Accompanied by hypocrisy and egotism) **17**. 5.

1540. दम्भेन Inst. sing. of the mas. noun Daṁbha (See No. 1537) **16**. 17; **17**. 18.

1541. दया Nom. sing. of the fem. noun Dayā (Compassion) **16**. 2.

1542. दर्पम् Acc. sing. of the mas. noun Darpa (Vanity) **16**. 18; **18**. 53.

1543. दर्पः Nom. sing. of the mas. noun Darpa (See No. 1542) **16**. 4.

1544. दर्शनकाङ्क्षिणः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Darśanakāṁkṣin (One who is anxious to have a sight) **11**. 52.

1545. दर्शय Imp. 2nd pers. sing. of the causal form of the root Dṛś-paśy (To see) **11**. 4, 45.

1546. दर्शयामास Perf. 3rd pers. sing. of the causal form of the root Dṛś-paśy (See No. 1545) **11**. 9, 50.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1547. दर्शितम् Acc. sing. of the neu. form of the causal past pass. participial adj. Darśita (Shown) **11**. 47.

1548. दश The numeral adj. Daśa (Ten) **13**. 5.

1549. दशनान्तरेषु Loc. plu. of the neu. comp. noun Daśanāntara (An interstice between teeth) **11**. 27.

1550. दंष्ट्राकरालानि Nom. or acc. plu. of the neu. form of the comp. noun Daṁṣṭrākarāla (Fierce-looking molar teeth) **11**. 25, 27.

1551. दहति Pres. 3rd pers. sing. of the root Dah (To burn) **2**. 23.

1552. दाक्ष्यम् Nom. sing. of the neu. noun Dākṣya (Worldly wisdom; astuteness) **18**. 43.

1553. दातव्यम् Nom. sing. of the neu. form of the pot. participial adj. Dātavya (That which ought to be given) **17**. 20.

1554. दानक्रियाः Nom. plu. of the fem. comp. noun Dānakriyā (The ceremony relating to the making of gifts) **17**. 25.

1555. दानवाः Nom. plu. of the mas. noun Dānava (A demon) **10**. 14.

1556. दानम् Nom. or acc. sing. of the neu. noun Dāna (A gift) **10**. 5; **16**. 1; **17**. 7, 20², 21, 22; **18**. 5, 43.

1557. दाने Loc. sing. of the neu. noun Dāna (See No. 1556) **17**. 27.

1558. दानेन Inst. sing. of the neu. noun Dāna (See No. 1556) **11**. 53.

1559. दानेषु Loc. plu. of the neu. noun Dāna (See No. 1556) **8**. 28.

1560. दानैः Inst. plu. of the neu. noun Dāna (See No. 1556) **11**. 48.

1561. दास्यन्ते Fut. 3rd pers. plu. of the root Dā (See No. 1529) **3**. 12.

1562. दास्यामि Fut. 1st pers. sing. of the root Dā (See No. 1529) **16**.15.

1563. दिवि Loc. sing. of the fem. noun Dyo (The sky or heaven) **9**.20; **11**. 12; **18**. 40.

1564. दिव्यगन्धानुलेपनम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Divyagandhānulepana (He who is besmeared with celestial perfumes) **11**. 11.

1565. दिव्यम् Nom. or acc. sing. of the neu. form or acc. sing. of the mas. form of the adj. Divya (Celestial or divine) **4**. 9; **8**. 8, 10; **10**. 12; **11**. 8.

1566. दिव्यमाल्याम्बरधरम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Divyamālyāmbaradhara (One who has put on celestial rosaries and garments) **11**. 11.

1567. दिव्यान् Acc. plu. of the mas. form of the adj. Divya (See No. 1565) **9**. 20; **11**. 15.

1568. दिव्यानाम् Gen. plu. of the fem. form of the adj. Divya (See No. 1565) **10**. 40.

1569. दिव्यानि Acc. plu. of the neu. form of the adj. Divya (See No.1565) **11**. 5.

1570. दिव्यानेकोद्यतायुधम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Divyānekodyatāyudha (One who possesses numerous uplifted celestial weapons) **11**. 10.

1571. दिव्याः Nom. plu. of the fem. form of the adj. Divya (See No. 1565) **10**. 16, 19. In **10**. 19 Rāmānuja alone reads *Vibhūtīrātmanaḥ śubhāḥ* instead of *Divyāhyātmavibhūtayaḥ* (App. I. 28). In that reading the word is *Vibhūtī* instead of *Vibhūti* and they are *Śubhā* (auspicious) instead of *Divyā* (celestial or divine). If that reading

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

is adopted references to **10.** 19 must be omitted from this entry and those relating to the words *Hi* and *Ātmavibhūtayaḥ*.

1572. दिव्यौ Acc. dual of the mas. form of the adj. Divya (See No.1565) **1.** 14.

1573. दिशः Nom. or acc. plu. of the fem. noun Dik (A quarter) **6.**13; **11.** 20, 25, 36.

1574. दीपः Nom. sing. of the mas. noun Dīpa (A lamp) **6.** 19.

1575. दीप्तम् Acc. sing. of the mas. form of the past participial adj. Dīpta (Illuminated) **11.** 24.

1576. दीप्तविशालनेत्रम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Dīptaviśālanetra (One who has glowing broad eyes) **11.** 24.

1577. दीप्तहुताशवक्त्रम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Dīptahutaśavaktra (One who has a face like glowing fire) **11.** 19.

1578. दीप्तानलार्कद्युतिम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Dīptānalārkadyuti (One who has lustre like that of glowing fire or the sun) **11.** 17.

1579. दीप्तिमन्तम् Acc. sing. of the mas. form of the adj. Dīptimat (That which has lustre) **11.** 17.

1580. दीयते Pass. 3rd pers. sing. of the root Dā (See No. 1529) **17.** 20, 21, 22.

1581. दीर्घसूत्री Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Dīrghasūtrin (One who is of a procrastinating nature) **18.** 28.

1582. दुरत्यया Inst. sing. of the fem. form of the comp. adj. Duratyā (That which is difficult to surpass) **7.** 14.

1583. दुरासदम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Durāsada (That which can be reached or caught hold of with difficulty) **3.** 43.

1584. दुर्गतिम् Acc. sing. of the fem. comp. noun Durgati (A bad state) **6.** 40.

1585. दुर्निग्रहम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Durnigraha (That which is difficult to be controlled) **6.** 35.

1586. दुर्निरीक्ष्यम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Durnirīkṣya (That which is difficult to look at) **11.** 17.

1587. दुर्बुद्धेः Gen. sing. of the mas. form of the comp. adj. Durbuddhi (One who has a vicious intellect *i. e.* one whose intelligence is swayed by evil propensities) **1.** 23.

1588. दुर्मतिः Nom. sing. of mas. form of the comp. adj. Durmati (One who has a vicious way of thinking) **18.** 16.

1589. दुर्मेधाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Durmedhas (One who has a vicious intellect) **18.** 35.

1590. दुर्योधनः Nom. sing. of the mas. noun Duryodhana (The eldest son of Dhṛtarāṣṭra) **1.** 2.

1591. दुर्लभतरम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. degree of the adj. Durlabha (Difficult to acquire) **6.** 42.

1592. दुष्कृताम् Gen. plu. of the mas. comp. noun Duṣkṛt (A doer of wicked acts) **4.** 8.

1593. दुष्कृतिनः Nom. plu. of the mas. comp. noun Duṣkṛtin (A doer of wicked acts) **7.** 15.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1594. दुष्टासु Loc. plu. of the fem. form of the adj. Duṣṭa (Spoiled or contaminated) **1**. 41.

1595. दुष्पूरम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Duṣpūra (Difficult to be satisfied or satiated) **16**. 10.

1596. दुष्पूरेण Inst. sing. of the mas. form of the comp. adj. Duṣpūra (See No. 1595) **3**. 39.

1597. दुष्प्रापः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Duṣprāpa (Difficult to acquire) **6**. 36.

1598. दुःखतरम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. degree of the adj. Duḥkha (Painful) **2**. 36.

1599. दुःखम् Adv. Ind. (With difficulty) **5**. 6 ; **12**. 5.

Nom. or acc. sing. of the noun Duḥkha (Pain, misery or difficulty) **6**. 32 ; **10**. 4 ; **13**. 6 ; **14**. 16 ; **18**. 8.

1600. दुःखयोनयः Nom. plu. of the fem. comp. noun Duhkhayoni (A source of misery) **5**. 22.

1601. दुःखशोकामयप्रदाः Nom. plu. of the mas. form of the comp adj. Duḥkhaśokāmayaprada (That which results in or brings about misery, sorrow and disease) **17**. 9.

1602. दुःखसंयोगवियोगम् Nom. sing. of neu. form of the comp. adj. Duḥkhasaṁyogaviyoga (That, union with and separation from which, are difficult to secure) **6**. 23.

1603. दुःखहा Nom. sing. of the mas. form of the comp. verbal noun Duḥkha-hantṛ (That which puts an end to miseries) **6**. 17.

1604. दुःखान्तम् Acc. sing. of the neu. comp. noun Duḥkhānta (An end of misery *i. e.* final emancipation) **18**. 36.

1605. दुःखालयम् Acc. sing. of the neu. comp. noun Duḥkhālaya (An abode of misery) **8**. 15.

1606. दुःखेन Inst. sing. of the neu. noun Duḥkha (See No. 1599) **6**. 22.

1607. दुःखेषु Loc. plu. of the neu. noun Duḥkha (See No. 1599) **2**. 56.

1608. दूरस्थम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Dūrastha (That which stays or is at a distance) **13**. 15.

1609. दूरेण Inst. sing. of the neu. noun Dūraṁ used adverbially (Far ; highly) **2**. 49.

1610. दृढनिश्चयः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Dṛḍhaniṣcaya (One who has made a firm resolve) **12**. 14.

1611. दृढम् Nom. sing. of the neu. form of the adj. Dṛḍha (Firm *i. e.* difficult to bend) **6**. 34.

Adv. Ind. (Very much) **18**. 64.

1612. दृढव्रताः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Dṛḍhavrata (One who is firm in the observance of vows) **7**. 28 ; **9**. 14.

1613. दृढेन Inst. sing. of the neu. form of the adj. Dṛḍha (See No. 1611) **15**. 3.

1614. दृष्टपूर्वम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Dṛṣṭapūrva (That which had been seen before) **11**. 47.

1615. दृष्टवान् Nom. sing. of the past participial adj. Dṛṣṭavat (Have seen);—असि (You have seen) **11**. 52, 53.

1616. दृष्टः Nom. sing. of the past pass. participial adj. Dṛṣṭa (Seen) **2**. 16.

1617. दृष्टिम् Acc. sing. of the fem. noun Dṛṣṭi (Viewpoint) **16**. 9.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1618. दृष्ट्वा Ind. past participle of the root Dṛś-paśy (See No. 1545) **1.** 2, 20, 28 ; **2.** 59 ; **11.** 20, 23, 24, 25, 45, 49, 51.

1619. देव Voc. sing. of the mas. noun Deva (God or Lord) **11.** 15, 44, 45.

1620. देवताः Nom. plu. of the fem. noun Devatā (A deity) **4.** 12.

1621. देवदत्तम् Acc. sing. of the mas. noun Devadatta (The name of the conch of Arjuna) **1.** 15.

1622. देवदेव Voc. sing. of the mas. comp. noun Devadeva (God of gods) **10.** 15.

1623. देवदेवस्य Gen. sing. of the mas. comp. noun Devadeva (See No. 1622) **11.** 13.

1624. देवद्विजगुरुप्राज्ञपूजनम् Nom. sing. of the neu. comp. noun Devadvijagurupräjñyapūjana (Worship of the gods, the twice-born, the spiritual preceptors and the wise) **17.** 14.

1625. देवभोगान् Acc. plu. of the mas. comp. noun Devabhoga (The objects which the gods get for enjoyment) **9.** 20.

1626. देवम् Acc. sing. of the mas. noun Deva (See No. 1619) **11.** 11, 14.

1627. देवयजः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Devayaj used as a noun (A worshipper of minor deities) **7.** 23.

1628. देवर्षिः Nom. sing. of the mas. comp. noun Devarṣi (A celestial sage) **10.** 13.

1629. देवर्षीणाम् Gen. plu. of the mas. comp. noun Devarṣi (See No. 1628) **10.** 26.

1630. देवलः Nom. sing. of the mas. noun Devala (The name of the father or the family of a celestial sage named Asita) **10.** 13.

1631. देववर Voc. sing. of the mas. comp. noun Devavara (The highest of the gods) **11.** 31.

1632. देवव्रताः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Devavrata used as a noun (One who observes vows with a view to propitiate gods) **9.** 25.

1633. देवान् Acc. plu. of the mas. noun Deva (See No. 1619) **3.** 11 ; **7.** 23 ; **9.** 25 ; **11.** 15 ; **17.** 4.

1634. देवानाम् Gen. plu. of the mas. noun Deva (See No. 1619) **10.** 2, 22.

1635. देवाः Nom. plu. of the mas. noun Deva (See No. 1619) **3.** 11, 12 ; **10.** 14 ; **11.** 52.

1636. देवेश Voc. sing. of the mas. comp. noun Deveśa (The Lord of gods) **11.** 25, 37, 45.

1637. देवेषु Loc. plu. of the mas. noun Deva (See No. 1619) **18.** 40.

1638. देशे Loc. sing. of the mas. noun Deśa (A country or region) **6.** 11 ; **17.** 20.

1639. देहभृत् Nom. sing. of the mas. comp. noun Dehabhṛt (An embodied soul) **14.** 14.

1640. देहभृता Inst. sing. of the comp. noun Dehabhṛt (See No. 1639) **18.** 11.

1641. देहभृताम् Gen. plu. of the mas. comp. noun Dehabhṛt (See No. 1639) ;—वर (The highest of the embodied souls) **8.** 4.

1642. देहम् Acc. sing. of the mas. noun Deha (The physical body) **4.** 9 ; **8.** 13 ; **15.** 14.

1643. देहवद्भिः Inst. plu. of the mas. noun Deha with the suffix Vat having the sense of possession (One who has a body; an embodied soul) **12.** 5.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1644. देहसमुद्भवान् Acc. plu. of the mas. form of the comp. adj. Dehasamudbhava (That which arises from the body) **14**. 20.

1645. देहान्तरप्राप्तिः Nom. sing. of the fem. comp. noun Dehāntaraprāpti (Acquisition of another body) **2**. 13.

1646. देहाः Nom. plu. of the mas. noun Deha (See No. 1642) **2**. 18.

1647. देहिनम् Acc. sing. of the mas. noun Dehin (An embodied soul) **3**. 40 ; **14**. 5, 7.

1648. देहिनः Gen. sing. of the mas. noun Dehin (See No. 1647) **2**. 13, 59.

1649. देहिनाम् Gen. plu. of the mas. noun Dehin (See No. 1647) **17**. 2.

1650. देही Nom. sing. of the mas. noun Dehin (See No. 1647) **2**. 22, 30 ; **5**. 13 ; **14**. 20.

1651. देहे Loc. sing. of the mas. noun Deha (See No. 1642) **2**. 13, 30; **8**. 2, 4 ; **11**. 7, 15 ; **13**. 22, 32 ; **14**. 5, 11.

1652. दैत्यानाम् Gen. plu. of the mas. noun Daitya (A demon) **10**. 30.

1653. दैवम् Acc. sing. of the mas. form of the adj. Daiva (That which relates or pertains to the gods) **4**. 25.

Nom. sing. of the neu. noun Daiva (The unseen or spiritual cause of an effect) **18**. 14.

1654. दैवः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Daiva (See No. 1653) **16**. 6^2.

1655. दैवी Nom. sing. of the fem. form of the adj. Daiva (See No. 1653) **7**. 14 ; **16**. **5**.

1656. दैवीम् Acc. sing. of the fem. form of the adj. Daiva (See No. 1653) **9**. 13 ; **16**. 3, 5.

1657. दोषवत् Acc. sing. of the neu. form of the adj. Doṣavat formed by the addition of the suffix Vat, showing likeness, to the noun Doṣa (Like a fault, sin or blemish) **18**. 3.

1658. दोषम् Acc. sing. of the mas. noun Doṣa (A fault, sin or blemish) **1**. 38, 39.

1659. दोषेण Inst. sing. of the mas. noun Doṣa (See No. 1658) **18**. 48.

1660. दोषैः Inst. plu. of the mas. noun Doṣa (See No. 1658) **1**. 43.

1661. द्यावापृथिव्योः Gen. dual of the fem. comp. noun Dyāvāpṛthivī (The sky and the earth) **11**. 20.

1662. द्यूतम् Nom. sing. of the neu. noun Dyūta (Gambling) **10**. 36.

1663. द्रक्ष्यसि Fut. 2nd pers. sing. of the root Dṛś-paśy (See No. 1545) **4**.35.

1664. द्रवन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Dru (To melt) **11**. 28, 36.

1665. द्रव्यमयात् Abl. sing. of the mas. form of the adj. Dravyamaya formed by the addition of the suffix Maya, showing pervasion, to the noun Dravya (That in which material objects are made use of) **4**. 33.

1666. द्रव्ययज्ञाः Nom. plu. of the mas. comp. noun Dravyayajña (A sacrifice in which material objects are made use of) **4**. 28.

1667. द्रष्टा Nom. sing. of the mas. noun Draṣṭṛ (A seer) **14**. 19.

1668. द्रष्टुम् Inf. of the root Dṛś-paśy (See No. 1545) **11**. 3, 4, 7, 8, 46, 48, 53, 54.

1669. द्रुपदपुत्रेण Inst. sing. of the mas. comp. noun Drupadaputra (The son of Drupada, Dhṛṣṭadyumna) **1**. 3.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1670. **द्रुपदः** Nom. sing. of the mas. noun Drupada (The name of the king of S. Pāñcāladeśa and the father of Draupadī) **1**. 4, 18.

1671. **द्रोणम्** Acc. sing. of the mas. noun Droṇa (The name of the preceptor of Arjuna and Karṇa in the military science) **2**. 4; **11**. 34.

1672. **द्रोणः** Nom. sing. of the mas. noun Droṇa (See No. 1671) **11**. 26.

1673. **द्रौपदेयाः** Nom. plu. of the mas. noun Draupadeya (A son of Draupadī) **1**. 6. 18.

1674. **द्वन्द्वमोहनिर्मुक्ताः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Dvandvamohanirmukta (Freed from the delusion brought about the pairs of opposites) **7**. 28.

1675. **द्वन्द्वमोहेन** Inst. sing. of the mas. comp. noun Dvandvamoha (The delusion brought about by the pairs of opposites) **7**. 27.

1676. **द्वन्द्वः** Nom. sing. of the mas. noun Dvandva (The compound made up of two nouns which, if not compounded, would be joined together by the copulative particle *ca*) **10**. 33.

1677. **द्वन्द्वातीतः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. past participial adj. Dvandvātīta (One who has transcended the pairs of opposites) **4**. 22.

1678. **द्वन्द्वैः** Inst. plu. of the mas. noun Dvandva (A pair of opposites *e. g.* love and hatred) **15**. 5.

1679. **द्वारम्** Nom. sing. of the neu. noun Dvāra (A door) **16**. 21.

1680. **द्विजोत्तम** Voc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Dvijottama used as a form of address (The best of the twice -born) **1**. 7.

1681. **द्विविधा** Nom. sing. of the fem. form of the comp. adj. Dvividha (Two-fold or of two sorts) **3**. 3.

1682. **द्विषतः** Acc. plu. of the pres. participial adj. Dviṣat (Hating) **16**. 19.

1683. **द्वेषः** Nom. sing. of the mas. noun Dveṣa (Hatred) **13**. 6.

1684. **द्वेष्टि** Pres. 3rd pers. sing. of the root Dviṣ (To hate) **2**. 57; **5**. 3; **12**. 17; **14**. 22; **18**. 10.

1685. **द्वेष्यः** Nom. sing. of the pot. participial adj. Dveṣya (One who deserves to be hated) **9**. 29.

1686. **द्वौ** Nom. dual of the mas. form of the adj. Dvi (Two) **15**. 16; **16**. 6.

ध

1687. **धनञ्जय** Voc. sing. of the mas. noun Dhanañjaya (One of the numerous aliases of Arjuna. Lit. one who has conquered wealth) **2**. 48, 49, **4**. 41; **7**. 7; **9**. 9; **12**. 9; **18**. 29, 72.

1688. **धनञ्जयः** Nom. sing. of the mas. noun Dhanañjaya (See No. 1687) **1**. 15; **10**. 37; **11**. 14.

1689. **धनम्** Nom. sing. of the neu. noun Dhana (Wealth or riches) **16**. 13.

1690. **धनमानमदान्विताः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Dhanamānamadānvita [One who has contracted pride and self-importance due to (the acquisition of) wealth] **16**. 17.

1691. **धनानि** Acc. plu. of the neu noun Dhana (See No. 1689) **1**. 33.

1692. **धनुर्धरः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Dhanurdhara (One who carries a bow) **18**. 78.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1693. धनुः Nom. sing. of the neu. noun Dhanus (A bow) **1**. 20.

1694. धर्मकामार्थान् Acc. plu. of the mas. comp. noun Dharmakāmārtha (Righteous conduct, objects of desire and riches) **18**. 34.

1695. धर्मक्षेत्रे Loc. sing. of the neu. comp. noun Dharmakṣetra (A field of battle where Dharma *i. e.* righteousness prevailed) **1**. 1.

1696. धर्मसंमूढचेताः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Dharmasaṁmūḍhacetas (One whose mind is bewildered by considerations of Dharma) **2**. **7**.

1697. धर्मसंस्थापनार्थाय Dat. sing. of the neu. comp. noun Dharmasaṁsthāpanārtha (The rehabilitation of Dharma) **4**. 8. The use of the dat. case along with the suffix *Artha* is an irregularity. Cf. *Tadarthaṁ* in **3**. 9.

1698. धर्मस्य Gen. sing. of the mas. noun Dharma (Righteousness, religious duty or the law divine) **2**. 40 ; **4**. 7 ;**9**. 3 ; **14**. 27.

1699. धर्मम् Acc. sing. of the mas. noun Dharma (See No. 1698) **18**. 31, 32.

1700. धर्मात्मा Nom.sing.of the mas. form of the comp. adj. Dharmātman used as a noun (One who has become identical with Dharma) **9**. 31.

1701. धर्माविरुद्धः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Dharmāviruddha (That which is not opposed to Dharma *i. e.* righteousness) **7**. 11.

1702. धर्मे Loc. sing. of the mas. noun Dharma (See No. 1698) **1**. 40.

1703. धर्म्यम् Nom. or acc. sing. of the neu. form of the adj. Dharmya (That which is characterised by righteousness) **2**. 33 ; **9**. 2 ; **18**. 70. In **2**. 33 the order of the words इमं धर्म्यं seems to have been inverted in Śrī Venkaṭanātha's commentary (See App. I. 8 and the word इमम् *supra*).

1704. धर्म्यात् Abl. sing. of the mas. form of the adj. Dharmya (See No. 1703) **2**. 31.

1705. धर्म्यामृतम् Acc. sing. of the neu. comp. noun Dharmyāmṛta (The nectar of righteous conduct) **12**. 20.

1706. धाता Nom. sing. of the mas. noun Dhātṛ (One who upholds, preserves or supports) **9**. 17 ; **10**. 33.

1707. धातारम् Acc. sing. of the mas. noun Dhātṛ (See No. 1706) **8**. **9**.

1708. धाम Nom. sing. of the neu. noun Dhāman (An abode) **8**. 21; **10**. 12 ; **11**. 38 ; **15**. 6.

1709. धारयते Pres. Atma. 3rd pers. sing. of 1st conj. Ubhayapadī root Dhṛ (To hold) **18**. 33. 34.

1710. धारयन् Nom. sing. of the pres. participial adj. Dhārayat (Holding or believing) **5**. 9 ; **6**. 13.

1711. धारयामि Pres. Paras. 1st pers. sing. of the root Dhṛ (See No. 1709) **15**. 13.

1712. धार्तराष्ट्रस्य Gen. sing. of the mas. noun Dhārtarāṣṭra (The son of Dhṛtarāṣṭra *i. e.* Dhuryodhana) **1**. 23.

1713. धार्तराष्ट्राणाम् Gen. plu. of the mas. noun Dhārtarāṣṭra (See No. 1712, the persons meant hereby being all the sons of Dhṛtarāṣṭra) **1**. 19.

1714. धार्तराष्ट्रान् Acc. plu. of the mas. noun Dhārtarāṣṭra (See No. 1712 and 1713) **1**. 20, 36, 37.

1715. धार्तराष्ट्राः Nom. plu. of the mas. noun Dhārtarāṣṭra (See No. 1712 and 1713) **1**. 46 ; **2**. 6.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1716. धार्यते Pass. 3rd pers. sing. of the root Dhṛ (See No. 1709) **7**. 5.

1717. धिष्ठितम् Acc. sing. of the past pass. participial adj. Dhiṣṭhita (Stationed or established) **13**. 17. Śaṅkara according to the J. H. P. and G. P. editions reads here *Viṣṭhitaṁ* (App. I. 33). So does Rāmānuja. The former explains it as *viśeṣeṇa sthitaṁ* (Specially residing) and the latter as *viśeṣeṇa avasthitaṁ, sannihitaṁ* (Specially located nearby). *Dhiṣṭhita* is obviously a past participial adj. formed from the root *Adhisthā* the initial 'a' being dropped probably in the exercise of a poetic license in order to suit the metre.

1718. धीमता Inst. sing. of the mas. form of the adj. Dhīmat (Intelligent) **1**. 3.

1719. धीमताम् Gen. plu. of the mas. form of the adj. Dhīmat (See No. 1718) **6**. 42.

1720. धीरम् Acc. sing. of the mas. form of the adj. Dhīra (Complacent or self-possessed) **2**. 15.

1721. धीरः Nom. of the mas. form of the adj. Dhīra (See No. 1720) **2**. 13; **14**. 24.

1722. धूमः Nom. sing. of the mas. noun Dhūma (Smoke) **8**. 25.

1723. धूमेन Inst. sing. of the mas. noun Dhūma (See No. 1722) **3**. 38; **18**. 48.

1724. धृतराष्ट्रस्य Gen. sing. of the mas. noun Dhṛtarāṣṭra (The name of the Kaurava king) **11**. 26.

1725. धृतराष्ट्रः Nom. sing. of the mas. noun Dhṛtarāṣṭra (See No. 1724) **1**. 1.

1726. धृतिगृहीतया Inst. sing. of the fem. form of the comp. past participial adj. Dhṛtigṛhīta (Held under check with firmness) **6**. 25.

1727. धृतिम् Acc. sing. of the fem. noun Dhṛtī (Complacency or firmness) **11**. 24.

1728. धृतिः Nom. sing. of the fem. noun Dhṛtī (See No. 1727) **10**. 34; **13**. 6; **16**. 3; **18**. 33, 34, 35, 43.

1729. धृतेः Gen. sing. of the fem. noun Dhṛtī (See No. 1727) **18**. 29.

1730. धृत्या Inst. sing. of the fem. noun Dhṛtī (See No. 1727) **18**. 33, 34, 51.

1731. धृत्युत्साहसमन्वितः Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Dhṛtyutsāhasamanvita (One who is endowed with fortitude and enthusiasm) **18**. 26.

1732. धृष्टकेतुः Nom. sing. of the mas. noun Dhṛṣṭaketu (The name of a king fighting on the side of the Pāṇḍavas) **1**. 5.

1733. धृष्टद्युम्नः Nom. sing. of the mas. noun Dhṛṣṭadyumna (The name of the son of Drupada, the king of S. Pāñcāla, fighting on the side of the Pāṇḍavas) **1**. 17.

1734. धेनूनाम् Gen. plu. of the fem. noun Dhenu (A cow) **10**. 28.

1735. ध्यानयोगपरः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Dhyānayogapara (One who is solely devoted to the practice of Yoga consisting of contemplation) **18**. 52.

1736. ध्यानम् Nom. sing. of the neu. noun Dhyāna (Contemplation) **12**. 12.

1737. ध्यानात् Abl. sing. of the neu. noun Dhyāna (See No. 1736) **12**. 12.

1738. ध्यानेन Inst. sing. of the neu. noun Dhyāna (See No. 1736) **13**. 24.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1739. ध्यायतः Gen. sing. of the pres. participial adj. Dhyāyat (Contemplating or thinking of) **2**. 62.

1740. ध्यायन्तः Gen. plu. of the pres. participial adj. Dhyāyat (See No. 1739) **12**. 6.

1741. ध्रुवम् Nom. sing. of the neu. form of the adj. Dhruva (Sure or steady) **2**. 27; **12**. 3.

1742. ध्रुवः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Dhruva (See No. 1741) **2**. 27.

1743. ध्रुवा Nom. sing. of the fem. form of the adj. Dhruva (See No. 1741) **18**. 78.

न

1744. न Negative particle. Ind. (No) **1**. 30, 31, 32², 35, 37, 38, 39; **2**. 3, 6², 8, 9, 11, 12⁶, 13, 15, 16², 17, 19³, 20⁴, 23⁴, 25, 26, 27, 29, 30, 31², 33, 38, 40², 42, 44, 57², 66³, 70, 72; **3**. 4², 5, 8, 16, 17, 18³, 22², 23, 24, 26, 28, 29, 32, 34; **4**. 5, 9, 14³, 20, 22, 31, 35, 38, 40³, 41; **5**. 3², 4, 6, 7, 8, 10, 13², 14³, 15², 20², 22; **6**. 1², 2, 4², 5, 11², 16⁴, 19, 21, 22², 25, 30², 33, 38, 39, 40³; **7**. 2, 7, 12, 13, 15, 25², 26; **8**. 5, 15, 16, 20, 21, 27; **9**. 4, 5², 9, 24, 29², 31; **10**. 2², 7, 14², 18, 19, 39, 40; **11**. 8, 16³, 24, 25², 31, 32, 37, 43, 47, 48⁴, 53⁴; **12**. 7, 8, 9, 15², 17⁴; **13**. 12², 23, 28, 31², 32²; **14**. 2², 19, 22², 23²; **15**. 3⁴, 4, 6⁴, 10, 11; **16**. 7⁴, 23³; **17**. 28; **18**. 3, 5, 7, 8, 10², 11, 12, 16, 17⁴, 35, 40, 47, 48, 54², 58, 59, 60, 67⁴, 69².

1745. नकुलः Nom. sing. of the mas. noun Nakula (The name of the youngest of the Pāṇḍavas) **1**. 16.

1746. नक्षत्राणाम् Gen. plu. of the neu. noun Nakṣatra (A constellation) **10**. 21.

1747. नदीनाम् Gen. plu. of the fem. noun Nadī (A river) **11**. 28.

1748. नभः Acc. sing. of the neu. noun Nabhas (The sky) **1**. 19.

1749. नभःस्पृशम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Nabhaḥspṛśa (One who touches the sky) **11**. 24.

1750. नमस्कुरु Imp. 2nd pers. sing. of the root Namaskṛ (To make an obeisance or a salutation) **9**. 34; **18**. 65.

1751. नमस्कृत्वा Ind. past participle of the root Namaskṛ (See No. 1750) **11**. 35.

1752. नमस्यन्तः Nom. plu. of the pres. participial adj. Namasyat (Bowing or making obeisance) **9**. 14.

1753. नमस्यन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Nam (To bow) **11**. 36.

1754. नमः The noun नमस् used as an indeclinable word (A bow or obeisance) **11**. 31, 40².

1755. नमेरन् Pot. 3rd pers. plu. of the root Nam (See No. 1753) **11**. 37.

1756. नमोनमः Nom. sing. of the neu. noun Namas, repeated to indicate a frequency of the act (See No. 1754) **11**. 39².

1757. नयेत् Pot. 3rd pers. sing. of the root Nī-nay (To lead) **6**. 26.

1758. नरकस्य Gen. sing. of the mas. noun Naraka (Hell) **16**. 21.

1759. नरकाय Dat. sing. of the mas. noun Naraka (See No. 1758) **1**. 42.

1760. नरके Loc. sing. of the mas. noun Naraka (See No. 1758) **1**. 44; **16**. 16.

1761. नरपुङ्गवः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Narapuṅgava (The best of men) **1**. 5.

1762. नरलोकवीराः Nom. plu. of the mas. comp. noun Naralokavīra (A

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

hero of the region in which human beings reside) **11**. 28.

1763. नरः Nom. sing. of the mas. noun Nara (A man or a human being) **2**. 22 ; **5**. 23 ; **12**. 19 ; **16**. 22 ; **18**. 15, 45, 71.

1764. नराणाम् Gen. plu. of the mas. noun Nara (See No. 1763) **10**. 27.

1765. नराधमान् Acc. plu. of the mas. form of the comp. adj. Narādhama (The worst of men) **16**. 19.

1766. नराधमाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Narādhama (See No. 1765) **7**. 15.

1767. नराधिपम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Narādhipa (The king of men) **10**. 27.

1768. नरैः Inst. plu. of the mas. noun Nara (See No. 1763) **17**. 17.

1769. नवद्वारे Loc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Navadvāra (That which has nine gates) **5**. 13.

1770. नवानि Acc. plu. of the neu. form of the adj. Nava (New) **2**. 22².

1771. नश्यति Pres. 3rd pers. sing. of the root Naś (To be destroyed or killed) **6**. 38.

1772. नश्यत्सु Loc. plu. of the mas. form of the pres. participial adj. Naśyat (That which is being destroyed or killed) **8**. 20.

1773. नष्टः Nom. sing. of the mas. form of the past participial adj. Naṣṭa [One who is killed or destroyed] **4**. 2 ; **18**. 73.

1774. नष्टात्मानः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Naṣṭātman (One whose conscience is dead) **16**. 9.

1775. नष्टान् Acc. plu. of the past participial adj. Naṣṭa (See No. 1773) **3**. 32.

1776. नष्टे Loc. sing. of the mas. form of the past participial adj. Naṣṭa (See No. 1773) **1**. 40.

1777. नः Acc., dat. or gen. plu. of the pronoun Asmad (See No. 506) **1**. 32, 33, 36 ; **2**. 6².

1778. नागानाम् Gen. plu. of the mas. noun Nāga (A cobra) **10**. 29.

1779. नातिमानिता Nom. sing. of the fem. comp. noun Nātimānitā (Absence of excessive pride) **16**. 3. It would not be proper to treat न and अतिमानिता as separate words, because what is intended is अनतिमानिता but न is substituted for अन् .

1780. नानाभावान् Acc. plu. of the mas. comp. noun Nānābhāva (The existence of separate entities) **18**. 21.

1781. नानावर्णाकृतीनि Acc. plu. of the neu. form of the comp. adj. Nānāvarṇākṛti (That which has several colours and shapes) **11**. 5.

1782. नानाविधानि Acc. plu. of the neu. form of the comp. adj. Nānāvidha (Of several varieties) **11**. 5.

1783. नानाशस्त्रप्रहरणाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Nānāśastrapraharaṇa (One who wields several weapons) **1**. 9.

1784. नान्यगामिना Inst. sing. of the neu. form of the comp adj. Nānyagāmin (That which does not become diverted to any other object) **8**. 8. This expression is similar to No. 1779. See the note there.

1785. नामयज्ञैः Inst. plu. of the mas. comp. noun Nāmayajña (A performance which is a sacrifice only in name) **16**. 17.

1786. नायकाः Nom. plu. of the mas. noun Nāyaka (A commander or general or a person possessing the qualifications of being such an officer) **1**. 7.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1787. **नारदः** Nom. sing. of the mas. noun Nārada (The name of a celestial sage who was a great devotee of Viṣṇu) **10**. 13, 26.

1788. **नारीणाम्** Gen. plu. of the fem. noun Nārī (A woman) **10**. 34.

1789. **नावम्** Acc. sing. of the fem. noun Nau (A boat) **2**. 67.

1790. **नाशनम्** Nom. sing. of the neu. noun Nāśana (Cause of destruction) **16**. 21.

1791. **नाशयामि** Pres. 1st pers. sing. of the root Naś (See No. 1771) **10**. 11.

1792. **नाशाय** Dat. sing. of the mas. noun Nāśa (Destruction) **11**. 29².

1793. **नाशितम्** Nom. sing. of the past pass. participial adj. Nāśita (Destroyed) **5**. 16.

1794. **नासाभ्यन्तरचारिणौ** Acc. dual of the mas. form of the comp. adj. Nāsābhyantaracārin (Moving inside the nose) **5**. 27.

1795. **नासिकाग्रम्** Acc. sing. of the neu. comp. noun Nāsikāgra (The tip of the nose) **6**. 13.

1796. **निगच्छति** Pres. 3rd pers. sing. of the root Gam-gacch with the prefix Ni (To attain or reach) **9**. 31 ; **18**. 36.

1797. **निगृहीतानि** Acc. plu. of the neu. form of the past pass. participial adj. Nigṛhīta (Brought under control) **2**. 68.

1798. **निगृह्णामि** Pres. 1st pers. sing. of the root Gṛh with the prefix Ni (To withold or hold back) **9**. 19.

1799. **निग्रहम्** Acc. sing. of the mas. noun Nigraha (Restraint or control) **6**. 34.

1800. **निग्रहः** Nom. sing. of the mas. noun Nigraha (See No. 1799) **3**. 33.

1801. **नित्यजातम्** Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Nityajāta (That which is permanent by nature) **2**. 26.

1802. **नित्यतृप्तः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Nityatṛpta (One who is ever satisfied) **4**. 20.

1803. **नित्ययुक्तस्य** Gen. sing. of the mas. comp. adj. Nityayukta (One whose mind is ever composed or well-balanced) **8**. 14.

1804. **नित्ययुक्तः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Nityayukta (See No. 1803) **7**. 17.

1805. **नित्ययुक्ताः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Nityayukta (See No. 1803) **9**. 14 ; **12**. 2.

1806. **नित्यवैरिणा** Inst. sing. of the mas. comp. noun Nityavairin (A perpetual enemy) **3**. 39.

1807. **नित्यशः** Adv. Ind. (Always or constantly) 8. 14.

1808. **नित्यसत्त्वस्थः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Nityasattvastha (One who always reposes or takes rest in the Sattvaguṇa) **2**. 45.

1809. **नित्यसंन्यासी** Nom. sing. of the mas. comp. noun Nityasannyāsin (One who is ever a recluse) **5**. 3.

1810. **नित्यस्य** Gen. sing. of the mas. form of the adj. Nitya (Permanent or everlasting) **2**. 18.

1811. **नित्यम्** Nom. or acc. sing. of the neu. form or acc. sing. of the mas. form of the adj. Nitya (See No. 1810) **2**. 21, 26 ; **3**. 15.

Adv. Ind. (For ever or constantly) **2**. 30 ; **3**. 31 ; **9**. 6 ; **10**. 9 ; **11**. 52 ; **13**. 9 ; **18**. 52.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1812. **नित्यसर्वगतस्थाणुः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Nityasarvagatasthāṇu (One who is eternal, omnipresent and steady). **2.** 24. For the occurrence of this word there see the note in the succeeding entry.

1813. **नित्यः** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Nitya (See No. 1811) **2.** 20, 24. In **2.** 24 Mādhava Ānandatīrtha alone reads नित्यसर्वगतस्थाणुः as a single comp. word. (See App. I.7) If that reading is adopted the second reference here would be required to be omitted.

1814. **नित्याभियुक्तानाम्** Gen. plu. of the mas. form. of the comp. adj. Nityābhiyukta (One who is ever self-possessed) **9.** 22.

1815. **निद्रालस्यप्रमादोत्थम्** Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Nidrālasyapramādottha (That which owes its origin or which arises from sleep, laziness or intoxication) **18.** 39.

1816. **निधनम्** Nom. sing. of the neu. noun Nidhana (Death) **3.** 35.

1817. **निधानम्** Nom. sing. of the neu. noun Nidhāna (Receptacle or abode) **9.** 18; **11.** 18, 38.

1818. **निन्दन्तः** Nom. plu. of the mas. form of the pres. participial adj. Nindat (Censuring, calumniating or despising) **2.** 36.

1819. **निबद्धः** Nom. sing. of the past pass. participial adj. Nibaddha (Bound or tied down) **18.** 60.

1820. **निबध्नन्ति** Pres. 3rd pers. plu. of the root Bandh with the prefix Ni (To bind down) **4.** 41; **9.** 9; **14.** 5.

1821. **निबध्नाति** Pres. 3rd pers. sing. of the root Bandh with the prefix Ni (See No. 1820) **14.** 7. 8.

1822. **निबन्धाय** Dat. sing. of the mas. noun Nibandha (Bondage) **16.** 5.

1823. **निबध्यते** Pass. 3rd pers. sing. of the root Bandh with the prefix Ni (See No. 1820) **4.** 22; **5.** 12; **18.** 17.

1824. **निबोध** Imp. 2nd. pers. sing. of the root Budh with the prefix Ni (To know for certain) **1.** 7; **18.** 13, 50.

1825. **निमित्तमात्रम्** Nom. sing. of the neu. comp. noun Nimittamātra (Merely an instrumental cause) **11.** 33.

1826. **निमित्तानि** Nom. plu. of the neu. noun Nimitta (A sign or portent) **1.** 31.

1827. **निमिषन्** Nom. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Nimiṣat (Closing one's eyes) **5.** 9.

1828. **नियतम्** Adv. Ind. (As a rule, or as ordained or controlled) **3.** 8; **18.** 9. 23; (Surely or positively) **1.** 44.

1829. **नियतमानसः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Niyatamānasa (One whose mind is under one's control) **6.** 15.

1830. **नियतस्य** Gen. sing. of the neu. form of the adj. Niyata (That which has been ordained) **18.** 7.

1831. **नियतात्मभिः** Inst. plu. of the mas. form of the comp. adj. Niyatātman (One who has one's lower self under control) **8.** 2.

1832. **नियताहाराः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Niyatāhāra (One who takes a limited quantity of food) **4.** 30.

1833. **नियताः** Nom. plu. of the mas. form of the adj. Niyata (See No. 1830) **7.** 20.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1834. **नियमम्** Acc. sing. of the mas. noun Niyama (A rule of limitation or restraint) **7**. 20.

1835. **नियम्य** Ind. past participal of the root Yaṁ with the prefix Ni (To restrain ; to keep under one's control) **3**. 7, 41 ; **6**. 26 ; **18**. 51.

1836. **नियोक्ष्यति** Fut. 3rd pers. sing. of the root Yuj with the prefix Ni (To join to, direct to, impel or goad on to) **18**. 59.

1837. **नियोजयसि** Pres. 2nd pers. sing. of the root Yuj with the prefix Ni (See No. 1836) **3**. 1.

1838. **नियोजितः** Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Niyojita (Impelled or goaded on to) **3**. 36.

1839. **निरग्निः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Niragni (One who does not maintain a sacrificial fire) **6**. 1.

1840. **निरहंकारः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Nirahaṁkāra (One who is devoid of egotism) **2**. 71 ; **12**. 13.

1841. **निराशीः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Nirāśin (One who has no expectations) **3**. 30; **4**. 21 ; **6**. 10.

1842. **निराश्रयः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Nirāśraya (One who does not tie down his mind to a particular object or person) **4**. 20.

1843. **निराहारस्य** Gen. sing. of the mas. form of the comp. adj. Nirāhāra (One who does not take any food) **2**. 59.

1844. **निरीक्षे** Pres. 1st pers. sing. of the root Īkṣ with the prefix Ni (To have a look at) **1**. 22.

1845. **निरुद्धम्** Nom. sing. of the neu. form of the adj. Niruddha (Restrained or kept under control) **6**. 20.

1846. **निरुद्ध्य** Ind. past participle of the root Rudh with the prefix Ni (To keep under check or control or to confine) **8**. 12.

1847. **निर्गुणत्वात्** Abl. sing. of the neu. comp. noun Nirguṇatva (The quality of being without any attributes) **13**. 31.

1848. **निर्गुणम्** Nom. sing. of the neu. form of the adj. Nirguṇa (That which is without any attributes) **13**. 14.

1849. **निर्देशः** Nom. sing. of the mas. noun Nirdeśa (Designation or appellation) **17**. 23.

1850. **निर्दोषम्** Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Nirdoṣa (That which is without any fault or blemish) **5**. 19.

1851. **निर्द्वन्द्वः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Nirdvandva (One who is free from the influence of the pairs of opposites such as love and hatred, pleasure and pain etc.) **2**. 45 ; **5**. 3.

1852. **निर्ममः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Nirmama (One who is without a sense of pride or egotism) **2**. 71 ; **3**. 30 ; **12**. 13 ; **18**. 53.

1853. **निर्मलत्वात्** Abl. sing. of the neu. comp. noun Nirmalatva (The quality of being without any dross *i. e.* being quite pure) **14**. 6.

1854. **निर्मलम्** Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Nirmala (That which is without any dross *i. e.* which is quite pure) **14**. 16.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1855. निर्मानमोहाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Nirmānamoha (One who is devoid of pride and infatuation) **15**. 5.

1856. निर्योगक्षेमः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Niryogakṣema (One who does not think of acquiring new objects or preserving those already possessed) **2**. 45.

1857. निर्वाणपरमाम् Acc. sing. of the fem. form of the comp. adj. Nirvāṇaparama (That whose ultimate end lies in Nirvāṇa *i. e.* final absolution or absorption in Brahma) **6**. 15.

1858. निर्विकारः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Nirvikāra (One who is free from the tendency to undergo changes of temperament) **18**. 26.

1859. निर्विण्णचेतसा Inst. sing. of the mas. form of the comp. adj. Nirviṇṇacetas (One whose mind is completely turned away from objects of sense-perception) **6**. 23. An alternative reading adopted by Śaṅkara and other comm. (See App. I. 19*a*) is *Anirviṇṇacetasā*. Śaṅkara explains it as meaning "with a mind devoid of indifference" (towards the Yoga).

1860. निर्वेदम् Acc. sing. of the mas. noun Nirveda (Indifference) **2**. 52.

1861. निर्वैरः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Nirvaira (One who bears no enmity) **11**. 55.

1862. निवर्तते Pres. Paras. 3rd pers. sing. of the Ubhayapadī root Vṛt with the prefix Ni (To recede or cease to exist) **2**. 59; (To revert or be re-born) **8**. 25.

1863. निवर्तन्ति Pres. Paras. 3rd pers. plu. of the root Vṛt with the prefix Ni (See No. 1862) **15**. 4.

1864. निवर्तन्ते Pres. Ātma. 3rd pers. plu. of the root Vṛt with the prefix Ni (See No. 1862) **8**. 21; **9**. 3; **15**. 6. This word is used in the second sense at these places.

1865. निवर्तितुम् Inf. of the root Vṛt with the prefix Ni (To desist from) **1**. 39.

1866. निवसिष्यसि Fut. 2nd pers. sing. of the root Vas with the prefix Ni (To dwell or find rest in) **12**. 8.

1867. निवातस्थः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Nivātastha (Standing or kept in a place where there is no breeze) **6**. 19.

1868. निवासः Nom. sing. of the mas. noun Nivāsa (Place of residence or abode) **9**. 18.

1869. निवृत्तानि Acc. plu. of the neu. form of the past participial adj. Nivṛtta (That which has receded or ceased to exist) **14**. 22.

1870. निवृत्तिम् Acc. sing. of the fem. noun Nivṛtti (A state of retirement or inactivity) **16**. 7; **18**. 30.

1871. निवेशय Caus. 2nd pers. sing. of the root Viś with the prefix Ni (To cause to enter or rest in) **12**. 8.

1872. निशा Nom. sing. of the fem. noun Niśā (Night) **2**. 69².

1873. निश्चयम् Acc. sing. of the mas. noun Niścaya (A settled view or definite decision) **18**. 4.

1874. निश्चयेन Inst. sing. of the mas. noun Niścaya (See No. 1873) **6**. 23.

1875. निश्चरति Pres. 3rd pers. sing. of the root Car with the prefix Ni (To slip off) **6**. 26. Śaṅkara according to the J. H. P. edition, Śrī Veṅkaṭanātha and Puruṣottamaji read here *Niścalati* (App. I. 2). Both the verbs have the same meaning.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1876. निश्चलति Pres. 3rd pers. sing. of the root Cal with the prefix Ni (To slip off) 6. 26. For the occurrence of this word see the remark in the preceding entry.

1877. निश्चला Nom. sing. of the fem. form of the adj. Niścala (Firm or unmoved) 2. 53.

1878. निश्चितम् Nom. sing. of the neu. form of the past pass. participial adj. Niścita used adverbially (Definitely) **2**. 7 ; **18**. 6.

1879. निश्चिताः Nom. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Niscita (Come to a definite conclusion) **16**. **11**.

1880. निश्चित्य Ind. past participle of the root Cint with the prefix Ni (To consider thoroughly and decide) **3**. 2.

1881. निष्ठा Nom. sing. of the fem. noun Niṣṭhā (A confident belief) **3**. 3; **17**. 1 ; (A condition or state) **18**. 50.

1882. निस्त्रैगुण्यः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Nistraiguṇya (One who is devoid of the three attributes) **2**. 45.

1883. निहताः Nom. plu. of the past pass. participial adj. Nihata (Killed) **11**. 33.

1884. निहत्य Ind. past participle of the root Han with the prefix Ni (To kill) **1**. 36.

1885. निःश्रेयसकरौ Nom. dual of the mas. form of the comp. adj. Niḥśreyasakara (That which leads to final beatitude) **5**. 2.

1886. निःस्पृहः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Nihspṛha (One who is free from desires or aspirations) **2**. **71** ; **6**. 18.

1887. नीतिः Nom. sing. of the fem. noun Nīti (Right conduct) **10**. 38 ; **18**. 78.

1888. नु An ind. particle joined to an interrogative pronoun and implying a favourable answer (Indeed) **1**. 35 ; **2**. 36.

1889. नृलोके Loc. sing. of the mas. comp. noun Nṛloka (The region in which human beings reside) **11**. 48.

1890. नृषु Loc. plu. of the mas. noun Nṛ (A human being) **7**. 8.

1891. नैष्कर्म्यसिद्धिम् Acc. sing. of the fem. comp. noun Naiṣkarmyasiddhi (The attainment of total inactivity) **18**. 49.

1892. नैष्कर्म्यम् Acc. sing. of the neu. comp. noun Naiṣkarmya (The state of being inactive) **3**. 4.

1893. नैष्कृतिकः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Naiṣkṛtika (One who cuts off the interests of others) **18**. 28.

1894. नैष्ठिकीम् Acc. sing. of the fem. form of the adj. Naiṣṭhika (Constant or perfect) **5**. 12.

1895. नो Negative particle. Ind. (Nor) **17**. 28.

1896. न्याय्यम् Nom. sing. of the neu. form of the adj. Nyāyya (That which can be justified by the authority of reason or the scriptures) **18**. 15.

1897. न्यासम् Acc. sing. of the mas. noun Nyāsa (Abandonment) **18**. 2.

प

1898. पक्षिणाम् Gen. plu. of the neu. noun Pakṣin (A bird) **10**. 30.

1899. पचन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Pac (To cook or digest) **3**. 13.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1900. **पचामि** Pres. 1st pers. sing. of the root Pac (See No. 1899) **15. 14.**

1901. **पञ्च** Ind., numeral adj. (Five) **13.** 5 ; **18.** 13, 15.

1902. **पञ्चमम्** Nom. sing. of the adj. Pañcama (The fifth) **18. 14.**

1903. **पणवानकगोमुखाः** Nom. plu. of the mas. comp. noun Paṇavānaka-gomukha (Musical instruments of the names 'Paṇavānaka' and 'Gomukha' or of the name 'Gomukh' of the 'Paṇavānaka' variety) **1.** 13.

1904. **पण्डितम्** Acc. sing. of the mas. noun Paṇḍita (A learned or wise man) **4.** 19.

1905. **पण्डिताः** Nom. plu. of the mas. noun Paṇḍita (See No. 1904) **2.** 11 ; **5.** 4, 18.

1906. **पतङ्गाः** Nom. plu. of the mas. noun Pataṅga (A butterfly) **11.** 29.

1907. **पतन्ति** Pres. 3rd pers. plu. of the root Pat (To fall) **1.** 42 ; **16.** 16.

1908. **पत्रम्** Acc. sing. of the neu. noun Patra (A leaf) **9.** 26.

1909. **पथि** Loc. sing. of the neu. noun Pathin (A way ; a method of approach) **6.** 38.

1910. **पदम्** Nom. or acc. sing. of the neu. noun Pada (Position or step) **2.** 51 ; **8.** 11 ; **15.** 4, 5; **18.** 56.

1911. **पद्मपत्रम्** Acc. sing. of the neu. comp. noun Padmapatra (The leaf of a lotus-plant) **5.** 10.

1912. **परतरम्** Nom. sing. of the comp. degree of the adj. Para (Higher than or beyond) **7.** 7.

1913. **परतः** Adv. Ind. (Beyond) **3.** 42.

1914. **परधर्मः** Nom. sing. of the mas. comp. noun Paradharma (A duty appropriate to another) **3.** 35.

1915. **परधर्मात्** Abl. sing. of the mas. comp. noun Paradharma (See No. 1914) **3.** 35 ; **18.** 47.

1916. **परमम्** Nom. or acc. sing. of the neu. form or acc. sing. of the mas. form of the adj. Parama (The highest) **8.** 3, 8, 21; **10.** 1, 12 ; **11.** 1, 9, 18 ; **15.** 6 ; **18.** 64, 68.

1917. **परमात्मा** Nom. sing. of the mas. comp. noun Paramātman (The Supreme Soul) **6.** 7 ; **13.** 22, 31 ; **15.** 17.

1918. **परमाम्** Acc. sing. of the fem. form of the adj. Parama (See No. 1916) **8.** 13, 15, 21 ; **18.** 49.

1919. **परमेश्वर** Voc. sing. of the mas. comp. noun Parameśvara (The Highest Lord) **11.** 3. Śaṅkara alone according to the J. H. P. edition reads *Parameśvaraṁ* (App. I. 29). In that case instead of being a form of address in the voc. case it would be a word in the acc. case like the word *Ātman* and the sentence would have to be construed as *Yathā tvaṁ ātmānaṁ parameśvaraṁ āttha.*

1920. **परमेश्वरम्** Acc. sing. of the mas. comp. noun Parameśvara (See No. 1919) **11.** 3 ; **13.** 27. For the occurrence of this word in **11.** 3 see the note in the preceding entry.

1921. **परमेष्वासः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Parameśvāsa (One who is the best amongst those who throw arrows, *i. e.* the best archer) **1.** 17.

1922. **परमः** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Parama (See No. 1916) **6.** 32.

1923. **परम्** Nom. or acc. sing. of the neu. form or acc. sing. of the mas. form of the pronominal adj. Para (Higher or greater, the other

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

or another) **3.** 11, 42, 43 ; **4.** 4 ; **7.** 13, 24 ; **8.** 10, 28 ; **9.** 11 ; **10.** 12²; **11.** 18, 38², 47 ; **13.** 12, 17, 34 ; **14.** 1. 19 ; **18.** 75.

Acc. sing. of the same used as a neu. noun (The Higher One) **2.** 59 ; **3.** 19.

1924. **परंतप** Voc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Paraṁtapa used as a form for addressing Arjuna and Dhṛtarāṣṭra (He who is a terror to his enemies) **2.** 3 ; **4.** 2, 5, 33 ; **7.** 27 ; **9.** 3 ; **10.** 40 ; **11.** 54 ; **18.** 41.

1925. **परंतपः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Paraṁtapa used as an epithet of Arjuna (See No. 1924) **2.** 9.

1926. **परम्पराप्राप्तम्** Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Paraṁparāprāpta (That which has been acquired traditionally from generation to generation) **4.** 2.

1927. **परया** Inst. sing. of the fem. form of the pronominal adj. Para (See No. 1923) **1.** 28; **12.** 2; **17.** 17.

1928. **परस्तात्** Adv. Ind. (Beyond) **8.** 9.

1929. **परस्परम्** Adv. Ind. (Mutually) **3.** 11 ; **10.** 9.

1930. **परस्य** Gen. sing. of the mas. form of the pronominal adj. Para (See No. 1923) **17.** 19.

1931. **परः** Nom. sing. of the mas. form of the pronominal adj. Para (See No. 1923) **4.** 40 ; **8.** 20, 22 ; **13.** 22.

1932. **परा** Nom. sing. of the fem. form of the pronominal adj. Para (See No. 1923) **3.** 42 ; **18.** 50.

1933. **पराणि** Acc. plu. of the neu. form of the pronominal adj. Para (See No. 1923) **3.** 42.

1934. **पराम्** Acc. sing. of the fem. form of the pronominal adj. Para (See No. 1923) **4.** 39 ; **6.** 45 ; **7.** 5 ; **9.** 32 ; **13.** 28 ; **14.** 1 ; **16.** 22, 23 ; **18.** 54, 62, 68.

1935. **परिकीर्तितः** Nom. sing. of the past pass. participial adj. Parikīrtita (Proclaimed or made known) **18.** 7, 27.

1936. **परिक्लिष्टम्** Originally a neu. noun meaning ' pain ' or ' vexation ' but here used adverbially in the sense of ' vexatiously '. **17.** 21.

1937. **परिग्रहम्** Acc. sing. of the mas. noun Parigraha (Acceptance of a gift) **18.** 53.

1938. **परिचक्षते** Pres. 3rd pers. sing. of the root Cakṣ with the prefix Pari (To speak of or designate) **17.** 13, 17.

1939. **परिचर्यात्मकम्** Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Paricaryātmaka (That which consists of service) **18.** 44.

1940. **परिचिन्तयन्** Nom. sing. of the pres. participial adj. Paricintayat (Contemplating or thinking of) **10.** 17.

1941. **परिज्ञाता** Nom. sing. of the mas. noun Parijñātṛ (Knower) **18.** 18.

1942. **परिणामे** Loc. sing. of the neu. noun Pariṇāma (Result or end) **18.** 37, 38.

1943. **परित्यज्य** Ind. past participle of the root Tyaj with the prefix Pari (To renounce completely) **18.** 66.

1944. **परित्यागः** Nom. sing. of the mas. noun Parityāga (Complete renunciation) **18.** 7.

1945. **परित्राणाय** Dat. sing. of the neu. noun Paritrāṇa (Protection) **4.** 8.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1946. परिदह्यते Pass. 3rd pers. sing. of the root Dah with the prefix Pari (To burn all over) **1**. 30.

1947. परिदेवना Nom. sing. of the fem. noun Paridevanā (Affliction or sorrow) **2**. 28.

1948. परिपन्थिनौ Nom. dual of the mas. noun Paripanthin (One who causes obstruction and hence an enemy) **3**. 34.

1949. परिप्रश्नेन Inst. sing. of the mas. noun Paripraṣna (Comprehensive questioning) **4**. 34.

1950. परिमार्गितव्यम् Nom. sing. of the pot. participle of the root Mārg with the prefix Pari (To investigate or inquire about) **15**. 4.

1951. परिशुष्यति Pres. 3rd pers. sing. of the root Śuṣ with the prefix Pari (To dry up) **1**. 29.

1952. परिसमाप्यते Pass. 3rd pers. sing. of the root Āp with the prefixes Saṁ and Pari (To bring to an end) **4**. 33.

1953. पर्जन्यः Nom. sing. of the mas. noun Parjanya (Rain) **3**. 14.

1954. पर्जन्यात् Abl. sing. of the mas. noun Parjanya (See No. 1953) **3**. 14.

1955. पर्णानि Nom. plu. of the neu. noun Parṇa (A leaf) **15**. 1.

1956. पर्यवतिष्ठते Pres. 3rd pers. sing. of the root Sthā-tiṣṭh with the prefixes Ava and Pari (To become steady) **2**. 65.

1957. पर्याप्तम् Nom. sing. of the neu. form of the adj. Paryāpta (Sufficient) **1**. 10.

1958. पर्युपासते Pres. 3rd pers. plu. of the root Upās with the prefix Pari (To worship or adore) **4**. 25 ; **9**. 22 ; **12**. 1, 3, 20.

1959. पर्युषितम् Nom. sing. of the neu. form of the adj. Paryuṣita (That which has stayed over-night) **17**. 10.

1960. पवताम् Gen. plu. of the mas. form of the past participial adj. Pavat (Purifying or winnowing) **10**. 31.

1961. पवनः Nom. sing. of the mas. noun Pavana (The wind) **10**. 31.

1962. पवित्रम् Nom. sing. of the neu. form of the adj. Pavitra (Holy) **4**. 38 ; **9**. 2, 17 ; **10**. 12.

1963. पश्य Imp. 2nd pers. sing. of the root Dṛś-paśy (See No. 1545) **1**. 3, 25 ; **9**. 5 ; **11**. 5, 6², 7, 8. The perception meant at these places is either physical or mental according to context.

1964. पश्यतः Gen. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Paśyat (Seeing) **2**. 69. The perception meant here is that done with the eye of wisdom.

1965. पश्यति Pres. 3rd pers. sing. of the root Dṛś-paśy (See No. 1545) **2**. 29 ; **5**. 5²; **6**. 30², 32; **13**. 27², 29²; **18**. 16².

1966. पश्यन् Nom. sing. of the pres. participial adj. Paśyat (See No. 1964) **5**. 8 ; **6**. 20 ; **13**. 28.

1967. पश्यन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Dṛś-paśy (See No. 1545) **1**. 38 ; **13**. 24 ; **15**. 10, 11².

1968. पश्यामि Pres. 1st pers. sing. of the root Dṛś-paśy (See No. 1547) **1**. 31 ; **6**. 33 ; **11**. 15, 16², 17, 19.

1969. पश्येत् Pot. 3rd pers. sing. of the root Dṛś-paśy (See No. 1545) **4**. 18.

1970. पाञ्चजन्यम् Acc. sing. of the mas. noun Pāñcajanya (The name of the conch of Śrī Kṛṣṇa) **1**. 15.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1971. पाण्डव Voc. sing. of the mas. noun Pāṇḍava (The son of Pāṇḍu, here used to address Arjuna who was one of the sons of Pāṇḍu) **4**. 35; **6**. 2; **11**. 55; **14**. 22; **16**. 5.

1972. पाण्डवः Nom. sing. of the mas. noun Pāṇḍava (See No. 1971) **1**. 14, 20; **11**. 13.

1973. पाण्डवानाम् Gen. plu. of the mas. noun Pāṇḍava (See No. 1971) used here in the general sense **10**. 37.

1974. पाण्डवानीकम् Acc. sing. of the neu. comp. noun Pāṇḍavānīka (The army of the Pāṇḍavas) **1**. 2.

1975. पाण्डवाः Nom. plu. of the mas. noun Pāṇḍava (See No. 1971) used here in the general sense. **1**. 1.

1976. पाण्डुपुत्राणाम् Gen. plu. of the mas. comp. noun Pāṇḍuputra (A son of Pāṇḍu) **1**. 3.

1977. पातकम् Acc. sing. of the neu. noun Pātaka (Sin) **1**. 38.

1978. पात्रे Nom. sing. of the neu. noun Pātra (Ordinarily 'a vessel' but here 'a fit person for a gift') **17**. 20.

1979. पापकृत्तमः Nom. sing. of the super. degree of the noun Pāpakṛt treated as an adj. (The greatest sinner) **4**. 36.

1980. पापयोनयः Nom. sing. of the mas. form of the comp. noun Pāpayoni (One whose low birth is the result of one's sins) **9**. 32.

1981. पापम् Nom. or acc. sing. of the neu. noun Pāpa (Sin or blemish) **1**. 36, 45; **2**. 33, 38; **3**. 36; **5**. 15; **7**. 28.

1982. पापात् Abl. sing. of the neu. noun Pāpa (See No. 1981) **1**. 39.

1983. पापाः Nom. plu. of the mas. noun Pāpa (A sinful man) **3**. 13.

1984. पापेन Inst. sing. of the neu. noun Pāpa (See No. 1981) **5**. 10.

1985. पापेभ्यः Abl. plu. of the mas. noun Pāpa (See No. 1983) **4**. 36.

1986. पापेषु Loc. plu. of the mas. noun Pāpa (See No. 1983) **6**. 9.

1987. पाप्मानम् Acc. sing. of the mas. noun Pāpman (Sin personified or incarnate) **3**. 41.

1988. पारुष्यम् Nom. sing. of the neu. noun Pāruṣya (Ironical speech) **16**. 4.

1989. पार्थ Voc. sing. of the mas. noun Pārtha (A son of Pṛthā *i. e.* Kuntī, here used to address Arjuna) **1**. 25; **2**. 3, 21, 32, 39, 42, 55, 72; **3**. 16, 22, 23; **4**. 11, 33; **6**. 40; **7**. 1, 10; **8**. 8, 14, 19, 22, 27; **9**. 13, 32; **10**. 24; **11**. 5; **16**. 4, 6; **17**. 26, 28; **18**. 6, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 72. In **18**. 35 the part of the sentence in which this word occurs is धृतिः सा पार्थ तामसी. Śaṅkara according to the J. H. P. edition, Puruṣottamaji and Nīlakaṇṭha and all the 8 comm. in the G. P. edition of 1912 read instead धृतिः सा तामसी मता (App. I. 37). Although in that case the address to Arjuna would be omitted the sense of the sentence as a whole would not be affected thereby.

1990. पार्थस्य Gen. sing. of the mas. noun Pārtha (See No. 1989) **18**. 74.

1991. पार्थः Nom. sing. of the mas. noun Pārtha (See No. 1989) **1**. 26; **18**. 78.

1992. पार्थाय Dat. sing. of the mas. noun Pārtha (See No. 1989) **11**. 9.

1993. पावकः Nom. sing. of the mas. noun Pāvaka (Fire) **2**. 23; **10**. 23; **15**. 6.

1994. पावनानि Nom. plu. of the neu. noun Pāvana (Purifier) **18**. 5.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1995. पितरः Nom. plu. of the mas. noun Pitṛ (Father; also an elderly relation on his side, or any deceased ancestor) **1**. 34, 42.

1996. पिता Nom. sing. of the mas. noun Pitṛ (See No. 1995) **9**. 17; **11**. 43, 44; **14**. 4.

1997. पितामहः Nom. sing. of the mas. noun Pitāmaha (Grandfather) **9**. 17. The grandfather of the universe is the Hiraṇyagarbha; (A relation of the same rank as a grandfather) **1**. 12. Here, Bhīṣma, the granduncle of the Kauravas and the Pāṇḍavas is meant.

1998. पितामहान् Acc. plu. of the mas. noun Pitāmaha (See No. 1997) **1**. 26.

1999. पितामहाः Nom. plu. of the mas. noun Pitāmaha (See No. 1997) **1**. 34.

2000. पितृव्रताः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Pitṛvrata (One who observes vows with a view to propitiate the manes) **9**. 25.

2001. पितॄणाम् Gen. plu. of the mas. noun Pitṛ (A mane) **10**. 29.

2002. पितॄन् Acc. plu. of the mas. noun Pitṛ (See No. 1995) **1**. 26; (See No. 2001) **9**. 25.

2003. पीड्या Inst. sing. of the fem. noun Pīḍā (Difficulty or pain) **17**. 19.

2004. पुण्यकर्मणाम् Gen. plu. of the mas. comp. noun Puṇyakarman (One who has done meritorious acts) **7**. 28; **18**. 71.

2005. पुण्यकृतान् Acc. plu. of the mas. comp. noun Puṇyakṛt [That (region) which the doers of meritorious acts get] **6**. 41. Śaṅkara, Vallabha and the comm. in the G. P. edition of 1912 read here ***Puṇyakṛtāṁ*** before ***Lokān*** (App. I. 23). It makes the sentence more easily intelligible than the above word.

2006. पुण्यकृताम् Gen. plu. of the comp. adj. Puṇyakṛt (One who has done meritorious acts) **6**. 41. For the occurrence of this word here and its appropriateness see the remark in the preceding entry.

2007. पुण्यफलम् Acc. sing. of the neu. comp. noun Puṇyaphala (The fruit of a meritorious act) **8**. 28.

2008. पुण्यम् Acc. sing. of the mas. or neu. form of the adj. Puṇya (Holy or meritorious) **9**. 20; **18**. 76.

2009. पुण्यः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Puṇya (See No. 2008) **7**. 9.

2010. पुण्याः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Puṇya (See No. 2008) **9**. 33.

2011. पुण्ये Loc. sing. of the neu. noun Puṇya (Religious merit) **9**. 21.

2012. पुत्रदारगृहादिषु Loc. plu. of the neu. form of the comp. noun Putradāragṛhādi (Sons, wives, houses &c.) **13**. 9.

2013. पुत्रस्य Gen. sing. of the mas. noun Putra (A son or one in the position of a son) **11**. 44.

2014. पुत्रान् Acc. plu. of the mas. noun Putra (See No. 2013) **1**. 26.

2015. पुत्राः Nom. plu. of the mas. noun Putra (See No. 2013) **1**. 34; **11**. 26.

2016. पुनः Adv. Ind. (Again) **4**. 9, 35; **5**. 1; **8**. 26; **9**. 7, 8[2], 33; **11**. 16, 39, 49, 50; **16**. 13; **17**. 21; **18**. 24, 40, 77[2].

2017. पुनर्जन्म Acc. sing. of the neu. comp. noun Punarjanma (A rebirth) **8**. 15, 16.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2018. **पुनरावर्तिनः** Nom. plu. of the mas. comp. noun Punarāvartin (One who is liable to revert or be reborn) **8**. 16.

2019. **पुमान्** Nom. sing. of the mas. noun Puṁs (A human being) **2**. 71.

2020. **पुरस्तात्** Adv. Ind. (From the front) **11**. 40.

2021. **पुरा** Adv. Ind. (Formerly) **3**. 3, 10; **17**. 23.

2022. **पुराणम्** Acc. sing. of the mas. form of the adj. Purāṇa (Hoary or ancient) **8**. 9.

2023. **पुराणः** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Purāṇa (See No. 2022) **2**. 20; **11**. 38.

2024. **पुराणी** Nom. sing. of the fem. form of the adj. Purāṇa (See No. 2022) **15**. 4.

2025. **पुरातनः** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Purātana (Hoary or ancient) **4**. 3.

2026. **पुरुजित्** Nom. sing. of the mas. comp. noun Purujit (The conqueror of the Purus *i. e.* King Kuntibhoja) **1**. 5.

2027. **पुरुषर्षभ** Voc. sing. of the mas. comp. noun Puruṣarṣabha (A bull amongst men), used as a form for addressing Arjuna because of his extraordinary strength. **2**. 15.

2028. **पुरुषव्याघ्र** Voc. sing. of the mas. comp. noun Puruṣavyāghra (A tiger amongst men), used as a form for addressing Arjuna because of his extraordinary strength **18**. 4.

2029. **पुरुषस्य** Gen. sing. of the mas. noun Puruṣa (Ordinarily a male human being but sometimes used to denote man in general and sometimes also to denote the individual soul) **2**. 60. Here it is used in the second sense.

2030. **पुरुषम्** Acc. sing. of the mas. noun Puruṣa (See No. 2029) **2**. 15; **8**. 8, 10; **10**. 12; **13**. supernumerary stanza (See App. I. 31), 19, 23; **15**. 4.

2031. **पुरुषः** Nom. sing. of the mas. noun Puruṣa (See No. 2029) **2**. 21; **3**. 4; **8**. 4, 22; **11**. 18, 38; **13**. 20, 21, 22; **15**. 17; **17**. 3. For the instances of the poetic license taken by the author in spelling this word see No. 2049 *infra*.

2032. **पुरुषाः** Nom. plu. of the mas. noun Puruṣa (See No. 2029) **9**. 3.

2033. **पुरुषोत्तम** Voc. sing. of the mas. comp. noun Puruṣottama (Lit. the best of men or the highest active principle in the universe) used here as a form for addressing Śrī Kṛṣṇa. **8**. 1; **10**. 15; **11**. 3. This term has the latter meaning at the places mentioned in the next two entries.

2034. **पुरुषोत्तमम्** Acc. sing. of the mas. comp. noun Puruṣottama (See No. 2033) **15**. 19.

2035. **पुरुषोत्तमः** Nom. sing. of the mas. comp. noun Puruṣottama (See No. 2033) **15**. 18.

2036. **पुरुषौ** Nom. dual of the mas. noun Puruṣa (See No. 2029) **15**. 16.

2037. **पुरे** Loc. sing. of the neu. noun Pura (A city) **5**. 13.

2038. **पुरोधसाम्** Gen. plu. of the mas. noun Purodhas (A royal family priest) **10**. 24.

2039. **पुष्कलाभिः** Inst. plu. of the fem. form of the adj. Puṣkala (Abundant) **11**. 21.

2040. **पुष्णामि** Pres. 1st pers. sing. of the root Puṣ (To nourish) **15**. 13.

2041. **पुष्पम्** Acc. sing. of the neu. noun Puṣpa (A flower) **9**. 26.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2042. पुष्पिताम् Acc. sing. of the fem. form of the adj. Puṣpita (Flowery *i. e.* ornamental) **2**. 42.

2043. पुंसः Gen. sing. of the mas. noun Puṅs (See No. 2019) **2**. 62.

2044. पूजार्हौ Acc. dual of the mas. form of the comp. adj. Pūjārha (One who is fit to be worshipped) **2**. 4.

2045. पूज्यः Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Pūjya (One who is fit to be worshipped) **11**. 43.

2046. पूतपापाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Pūtapāpa (One who is purified of all sin) **9**. 20.

2047. पूताः Nom. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Pūta (Purified) **4**. 10.

2048. पूति Nom. sing. of the neu. form of the adj. Pūti (Putrid or stinking) **17**. 10.

2049. पूरुषः Same as Puruṣa (See Nos. 2029–32) **3**. 19, 36. This is an alternative spelling used by the poet in cases of a metrical exigency.

2050. पूर्वतरम् Adv. Ind. (In days of yore) **4**. 15.

2051. पूर्वम् Adv. Ind. (Formerly) **11**. 33.

2052. पूर्वाभ्यासेन Inst. sing. of the mas. comp. noun Pūrvābhyāsa (Previous practice or exercise) **6**. 44.

2053. पूर्वे Loc. sing. of the mas. form of the adj. Pūrva used as a noun (A previous age) **10**. 6.

2054. पूर्वैः Inst. plu. of the adj. Pūrva used as a pronoun (One of a prior age) **4**. 15².

2055. पृच्छामि Pres. 1st pers. sing. of the root Pṛcch (To ask) **2**. 7.

2056. पृथक् Adv. Ind. (Separately) **1**. 18² ; **5**. 4 ; **13**. 4 ; **18**. 1, 14.

2057. पृथक्त्वेन Inst. sing. of the neu. noun Pṛthaktva (The quality of being separate) used in an adverbial sense (Separately or treated as a separate entity) **9**. 15 ; **18**. 21, 29.

2058. पृथग्विधम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Pṛthagvidha used in an adverbial sense (In a separate manner ; each separately) **18**. 14.

2059. पृथग्विधान् Acc. plu. of the mas. form of the comp. adj. Pṛthagvidha (Treated as a separate entity) **18**. 21.

2060. पृथग्विधाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Pṛthagvidha (See No. 2059) **10**. 5.

2061. पृथिवीपते Voc. sing. of the mas. comp. noun Pṛthivīpati (Lit. the lord of the earth ; hence a king) **1**. 18.

2062. पृथिवीम् Acc. sing. of the fem. noun Pṛthivī (The earth) **1**. 19.

2063. पृथिव्याम् Loc. sing. of the fem. noun Pṛthivī (See No. 2062) **7**. 9 ; **18**. 40.

2064. पृष्ठतः Adv. Ind. (From the rear) **11**. 40.

2065. पौण्ड्रम् Acc. sing. of the mas. noun Pauṇḍra (The name of the conch of Bhīma) **1**. 15.

2066. पौत्रान् Acc. plu. of the mas. noun Pautra (A grandson or a relation in the position of a grandson) **1**. 26.

2067. पौत्राः Nom. plu. of the mas. noun Pautra (See No. 2066) **1**. 34.

2068. पौरुषम् Nom. or acc. sing. of the neu. noun Pauruṣa (Manhood or humanity) **7**. 8 ; **18**. 25.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2069. पौर्वदेहिकम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Paurvadehika (That relating to the previous birth) **6.** 43.

2070. प्रकाशकम् Nom. sing. of the neu. form of the adj. Prakāśaka (That which enlightens or illuminates) **14.** 6.

2071. प्रकाशयति Pres. 3rd pers. sing. of the root Kāś with the prefix Pra (To enlighten or illuminate) **5.** 16; **13.** 33².

2072. प्रकाशम् Acc. sing. of the mas. noun Prakāśa (Light) **14.** 22.

2073. प्रकाशः Nom. sing. of the mas. noun Prakāśa (See No. 2072) **7.** 25; **14.** 11.

2074. प्रकीर्त्या Inst. sing. of the fem. noun Prakīrti (Wide-spread reputation) **11.** 36.

2075. प्रकृतिजान् Acc. plu. of the mas. form of the comp. adj. Prakṛtija (Born of the primordial matter or one's innate nature) **13.** 21.

2076. प्रकृतिजैः Inst. plu. of the mas. form of the comp. adj. Prakṛtija (See No. 2075) **3.** 5; **18.** 40.

2077. प्रकृतिसंभवान् Acc. plu. of the mas. form of the comp. adj. Prakṛtisaṁbhava (That which owes its origin to the primordial matter or one's innate nature) **13.** 19.

2078. प्रकृतिसंभवाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Prakṛtisaṁbhava (See No. 2077) **14.** 5.

2079. प्रकृतिस्थः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Prakṛtistha (That which resides in the primordial matter) **13.** 21.

2080. प्रकृतिस्थानि Nom. plu. of the neu. form of the comp. adj. Prakṛtistha (See No. 2079) **15.** 7.

2081. प्रकृतिम् Acc. sing. of the fem. noun Prakṛti (The primordial matter or one's innate nature) **3.** 33; **4.** 6; **7.** 5; **9.** 7, 8, 12, 13; **11.** 51; **13.** supernumerary stanza (App. I. 31), 19, 23.

2082. प्रकृतिः Nom. sing. of the fem. noun Prakṛti (See No. 2081) **7.** 4; **9.** 10; **13.** 20; **18.** 59.

2083. प्रकृतेः Gen. sing. of the fem. noun Prakṛti (See No. 2081) **3.** 27, 29, 33; **9.** 8.

2084. प्रकृत्या Inst. sing. of the fem. noun Prakṛti (See No. 2081) **7.** 20; **13.** 29.

2085. प्रजनः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Prajana (One who impregnates or generates) **10.** 28.

2086. प्रजहाति Pre. 3rd pers. sing. of the root Hā with the prefix Pra (To abandon or shake off) **2.** 55.

2087. प्रजहि Imp. 2nd pers. sing. of the root Hā with the prefix Pra. (See No. 2086) **3.** 41. Rāmānuja, Mādhava Ānandatīrtha, Hanumāna, Nīlakaṇṭha and all the 8 comm. in the G. P. edition of 1912 read प्रजहि एनम् instead of प्रजहि ह्येनम्. (See App. I. 13).

2088. प्रजानाति Pres. 3rd pers. sing. of the root Jñā with the prefix Pra (To know) **18.** 31.

2089. प्रजानामि Pres. 1st pers. sing. of the root Jñā with the prefix Pra. (See No. 2088) **11.** 31.

2090. प्रजापतिः Nom. sing. of the mas. comp. noun Prajāpati (The Lord of Creatures, Brahmā) **3.** 10; **11.** 39.

2091. प्रजाः Nom. plu. of the fem. noun Prajā (The creatures) **3.** 10, 24; **10.** 6.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2092. प्रज्ञा Nom. sing. of the fem. noun Prajñā (Intelligence) **2**. 57, 58, 61, 68.

2093. प्रज्ञाम् Acc. sing. of the fem. noun Prajñā (See No. 2092) **2**. 67.

2094. प्रज्ञावादान् Acc. plu. of the mas. comp. noun Prajñāvāda (Arguments suggested by one's intelligence) **2**. 11.

2095. प्रणम्य Ind. past participle of the root Nam with the prefix Pra (Having bowed) **11**. 14, 35, 44.

2096. प्रणयेन Inst. sing. of the mas. noun Praṇaya (Love or affection) **11**. 41.

2097. प्रणवः Nom. sing. of the mas. noun Praṇava (The syllable Om) **7**. 8.

2098. प्रणश्यति Pres. 3rd pers. sing. of the root Naś with the prefix Pra (To perish or disappear) **2**. 63; **6**. 30; **9**. 31.

2099. प्रणश्यन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Naś with the prefix Pra (See No. 2098) **1**. 40.

2100. प्रणश्यामि Pres. 1st pers. sing. of the root Naś with the prefix Pra (See No. 2098) **6**. 30.

2101. प्रणिधाय Ind. past participle of the root Dhā with the prefixes Ni and Pra (To prostrate oneself) **11**. 44.

2102. प्रणिपातेन Inst. sing. of the mas. noun Praṇipāta (An obeisance made by prostrating oneself on the ground) **4**. 34.

2103. प्रतपन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Tap with the prefix Pra- (To heat or burn) **11**. 30.

2104. प्रतापवान् Nom. sing. of the mas. form of the adj. Pratāpavat (Mighty or powerful) **1**. 12.

2105. प्रति Adv. Ind. (Towards) **2**. 43.

2106 प्रतिजानीहि Imp. 2nd pers. sing. of the root Jñā with the prefix Prati (To know for certain) **9**. 31.

2107. प्रतिजाने Pres. 1st pers. sing. of the root Jñā with the prefix Prati (See No. 2106) **18**. 65.

2108. प्रतिपद्यते Pres. 3rd pers. sing. of the root Pad with the prefix Prati (To attain, approach or reach) **14**. 14.

2109. प्रतियोत्स्यामि Fut. 1st pers. sing. of the root Yudh with the prefix Prati (To fight against) **2**. 4.

2110. प्रतिष्ठा Nom. sing. of the fem. noun Pratiṣṭhā (Firm basis, support, residence or receptacle) **14**. 27.

2111. प्रतिष्ठाप्य Ind. past participle of the root Sthā-tiṣṭh with the prefix Prati (To fix or establish firmly) **6**. 11.

2112. प्रतिष्ठितम् Nom. sing. of the past pass. participial adj. Pratiṣṭhita (Firmly fixed) **3**. 15.

2113. प्रतिष्ठिता Nom. sing. of the fem. form of the past participial adj. Pratiṣṭhita (See No. 2113) **2**. 57, 58, 61, 68.

2114. प्रत्यक्षावगमम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Pratyakṣāvagama (That which can be cognised directly) **9**. 2.

2115. प्रत्यनीकेषु Loc. plu. of the neu. comp. noun Pratyanīka (The opposing force) **11**. 32.

2116. प्रत्यवायः Nom. sing. of the mas. noun Pratyavāya (An obstacle or impediment) **2**. 40.

2117. प्रत्युपकारार्थम् The comp. noun Pratyupakāra with the suffix Arthaṁ having the sense of the dat. case-termination (For the sake of the return of an obligation) **17**. 21.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2118. प्रथितः Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Prathita (Become famous or celebrated) **15**. 18.

2119. प्रदध्मतुः Perf. 3rd pers. plu. of the root Dhmā with the prefix Pra (To blow forcibly) **1**. 14.

2120. प्रदिष्टम् Nom. sing. of the neu. form of the caus. of the past pass. participial adj. Pradiṣṭa (Shown or laid down) **8**. 28.

2121. प्रदीप्तम् Acc. sing. of the neu. form of the past pass. participial adj. Pradīpta (Fully ignited) **11**. 29.

2122. प्रदुष्यन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Duṣ with the prefix Pra (To become spoiled) **1** 41.

2123. प्रद्विषन्तः Nom. plu. of the pres. participial adj. Pradviṣat (Hating intensely) **16**. 18.

2124. प्रनष्टः Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Pranaṣṭa (Destroyed) **18**. 72.

2125. प्रपद्यते Pres. 3rd pers. sing. of the root Pad with the prefix Pra (To attain, reach or approach) **7**. 19.

2126. प्रपद्यन्ते Pres. 3rd pers. plu. of the root Pad with the prefix Pra. (See No. 2125) **4**. 11; **7**. 14, 15, 20.

2127. प्रपद्ये Pres. 1st pers. sing. of the root Pad with the prefix Pra (See No. 2125) **15**. 4. Rāmānuja, Vedāntadeśika and Veṅkaṭanātha have adopted the alternative reading *Prapadyet* which serves to avoid the inconvenience felt in construing the verse with the verb *Prapadye* (See App. I. 35).

2128. प्रपद्येत् Pot. 3rd pers. sing. of the root Pad with the prefix Pra (See No. 2125) **15**. 4. For the occurrence of this word there and its appropriateness see the critical note in the previous entry.

2129. प्रपन्नम् Acc. sing. of the mas. form of the past participial adj. Prapanna (Approached) **2**. 7.

2130. प्रपश्य Imp. 2nd pers. sing. of the root Dṛś-paśy with the prefix Pra (To see minutely or visualise) **11**. 49.

2131. प्रपश्यद्भिः Inst. plu. of the pres. participial adj. Prapaśyat (Seeing) **1**. 39.

2132. प्रपश्यामि Pres. 1st pers. sing. of the root Dṛś-paśy with the prefix Pra (See No. 2130) **2**. 8.

2133. प्रपितामहः Nom. sing. of the mas. noun Prapitāmaha (Great-grandfather, the source of the Hiraṇyagarbha *i. e.* the Avyakta) **11**. 39.

2134. प्रभवति Pres. 3rd pers. sing. of the root Bhū with the prefix Pra (To become evolved, to come into being, to become manifest or to make one's appearance) **8**. 19.

2135. प्रभवन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Bhū with the prefix Pra (See No. 2134) **8**. 18; **16**. 9.

2136. प्रभवम् Acc. sing. of the mas. noun Prabhava (Birth or source) **10**. 2.

2137. प्रभवः Nom. sing. of the mas. noun Prabhava (See No. 2136) **7**. 6; **9**. 18; **10**. 8.

2138. प्रभविष्णु Nom. sing. of the neu. form of the adj. Prabhaviṣṇu (One who is capable of evolving at will) **13**. 16.

2139. प्रभा Nom. sing. of the fem. noun Prabhā (Lustre) **7**. 8.

2140. प्रभाषेत Pot. 3rd pers. sing. of the root Bhāṣ with the prefix Pra (To speak) **2**. 54.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2141. प्रभुः Nom. sing. of the mas. noun Prabhu (The Lord or the Moral Governor of the World) **5**. 14; **9**. 18, 24.

2142. प्रभो Voc. sing. of the mas. noun Prabhu (See No. 2141) **11**. 4; **14**. 21.

2143. प्रमाणम् Nom. sing. of the neu. noun Pramāṇa (Authority) **16**. 24. This word also forms part of the expression *Pramāṇaṁ kurute* (Authorises or approves of) in **3**. 21.

2144. प्रमाथि Nom. sing. of the neu. form of the adj. Pramāthin (That which causes excitement or harassment) **6**. 34.

2145. प्रमाथीनि Nom. plu. of the neu. form of the adj. Pramāthin (See No. 2144) **2**. 60.

2146. प्रमादमोहौ Nom. dual of the mas. comp. noun Pramādamoha (Carelessness, idleness or negligence, and delusion or infatuation) **14**. 17.

2147. प्रमादः Nom. sing. of the mas. noun Pramāda (Carelessness, idleness or negligence) **14**. 13.

2148. प्रमादात् Abl. sing. of the mas. noun Pramāda (See No. 2147) **11**. 41.

2149. प्रमादालस्यनिद्राभिः Inst. plu. of the fem. comp. noun Pramādālasyanidrā (Carelessness, laziness and sleep) **14**. 8.

2150. प्रमादे Loc. sing. of the neu. noun Pramāda (See No. 2147) **14**. 9.

2151. प्रमुखे Loc. sing. of the mas. form of the adj. Pramukha used adverbially (In front of) **2**. 6. Cf. **1**. 25.

2152. प्रमुच्यते Pass. 3rd pers. sing. of the root Muc-muñc with the prefix Pra (To release completely) **5**. 3; **10**. 3.

2153. प्रयच्छति Pres. 3rd pers. sing. of the root Dā-yacch with the prefix Pra (To offer) **9**. 26.

2154. प्रयतात्मनः Gen. sing. of the mas. form of the comp. adj. Prayatātman (One who has practised or practises self-restraint) **9**. 26.

2155. प्रयत्नात् Abl. sing. of the mas. noun Prayatna (An effort) **6**. 45.

2156. प्रयाणकाले Loc. sing. of the mas. comp. noun Prayāṇakāla (The time of going, here that of death) **7**. 30; **8**. 2, 10.

2157. प्रयाताः Nom. plu. of the past participial adj. Prayāta (Departed or dead) **8**. 23, 24.

2158. प्रयाति Pres. 3rd pers. sing. of the root Yā with the prefix Pra (To depart) **8**. 5, 13.

2159. प्रयुक्तः Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Prayukta (Propelled) **3**. 36.

2160. प्रयुज्यते Pass. 3rd pers. sing. of the root Yuj with the prefix Pra (To employ or use) **17**. 26.

2161. प्रलपन् Nom. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Pralapat (Prattling or speaking without aim) **5**. 9.

2162. प्रलयम् Acc. sing. of the mas. noun Pralaya ('End or destruction', here 'death') **14**. 14, 15.

2163. प्रलयः Nom. sing. of the mas. noun Pralaya (See No. 2162) **7**. 6; **9**. 18.

2164. प्रलयान्ताम् Acc. sing. of the fem. form of the comp. adj. Pralayānta (Ending with one's death or extending upto the destruction of the world) **16**. 11.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2165. प्रलये Loc. sing. of the mas. noun Pralaya (See No. 2162) **14**. 2.

2166. प्रलीनः Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Pralīna (Dissolved or absorbed) **14**. 15.

2167. प्रलीयते Pass. 3rd pers. sing. of the root Lī with the prefix Pra (To dissolve) **8**. 19.

2168. प्रलीयन्ते Pass. 3rd pers. plu. of the root Lī with the prefix Pra (See No. 2167) **8**. 18.

2169. प्रवक्ष्यामि Fut. 1st pers. sing. of the 2nd conj. paras. root Vac with the prefix Pra (To say, narrate or tell) **4**. 16 ; **9**. 1 ; **13**. 12 ; **14**. 1.

2170. प्रवक्ष्ये Fut. 1st pers. sing. of the 2nd conj. Paras. root Vac with the prefix Pra irregularly treated as an Ātma. root (See No. 2169) **8**. 11.

2171. प्रवदताम् Gen. plu. of the pres. participial adj. Pravadat (Debating or arguing) **10**. 32.

2172. प्रवदन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Vad with the prefix Pra (To speak, prattle or argue) **2**. 42 ; **5**. 4.

2173. प्रवर्तते Pres. 3rd pers. sing. of the root Vṛt with the prefix Pra (To prevail, to move on or to take one's natural course) **5**. 14 ; **10**. 8.

2174. प्रवर्तन्ते Pres. 3rd pers. plu. of the root Vṛt with the prefix Pra (See No. 2173) **16**. 10 ; **17**. 24.

2175. प्रवर्तितम् Acc. sing. of the neu. form of the pres. pass. participial adj. Pravartita (Going round and round, or moving on) **3**. 16.

2176. प्रविभक्तम् Nom. sing. of the neu. form of the past pass. participial adj. Pravibhakta (Divided) **11**. 13.

2177. प्रविभक्तानि Nom. plu. of the neu. form of the past pass. participial adj. Pravibhakta (See No. 2176) **18**. 41.

2178. प्रविलीयते Pass. 3rd pers. sing. of the root Lī with the prefixes Vi and Pra (To dissolve, destroy or annihilate) **4**. 23.

2179. प्रविशन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Viś with the prefix Pra (To enter) **2**. 70[2].

2180. प्रवृत्तः Nom. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Pravṛtta (Have proceeded) **11**. 32.

2181. प्रवृत्तिम् Acc. sing. of the fem. noun Pravṛtti (Activity or act of proceeding) **11**. 31 ; **14**. 22 ; **16**. 7 ; **18**. 30.

2182. प्रवृत्तिः Nom. sing. of the fem. noun Pravṛtti (See No. 2181) **14**. 12 ; **15**. 4 ; **18**. 46.

2183. प्रवृत्ते Loc. sing. of the pres. participial adj. Pravṛtta (See No. 2180) **1**. 20.

2184. प्रवृद्धः Nom. sing. of the pres. participial adj. Pravṛddha (Extended or grown) **11**. 32.

2185. प्रवृद्धे Loc. sing. of the pres. participial adj. Pravṛddha (See No. 2184) **14**. 14.

2186. प्रवेष्टुम् Inf. of the root Viś with the prefix Pra (See No. 2179) **11**. 54.

2187. प्रव्यथितम् Nom. sing. of the neu. form of the past pass. participial adj. Pravyathita (Perturbed) **11**. 20, 45.

2188. प्रव्यथितान्तरात्मा Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Pravyathitāntarātman [One whose heart is perturbed (by fear)] **11**. 24.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2189. **प्रव्यथिताः** Nom. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Pravyathita (See No. 2187) **11**. 23.

2190. **प्रशस्ते** Loc. sing. of the past participial adj. Praśasta (Applauded, commended or auspicious) **17**. 26.

2191. **प्रशान्तमनसम्** Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Praśāntamanas (One whose mind is at peace within oneself) **6**. 27.

2192. **प्रशान्तस्य** Gen. sing. of the mas. form of the adj. Praśānta (One who has a cool heart) **6**. **7**.

2193. **प्रशान्तात्मा** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Praśantātman (One whose heart is cool) **6**. 14.

2194. **प्रसक्ताः** Nom. plu. of the mas. form of the past participial adj. Prasakta (Firmly attached) **16**. 16.

2195. **प्रसङ्गेन** Inst. sing. of the mas. noun Prasaṅga (Attachment, devotion or addiction) **18**. 34.

2196. **प्रसन्नचेतसः** Gen. sing. of the mas. form of the comp. adj. Prasannacetas (One whose mind is pacified or set at rest) **2**. 65.

2197. **प्रसन्नात्मा** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Prasannātman (One whose mind is pacified or set at rest) **18**. 54.

2198. **प्रसन्नेन** Inst. sing. of the mas. form of the past participial adj. Prasanna (Pleased) **11**. 47.

2199. **प्रसभम्** Adv. Ind. (Perforce or violently) **2**. 60 ; **11**. 41.

2200. **प्रसविष्यध्वम्** Fut. 2nd pers. plu. of the root Sū with the prefix Pra (To beget) **3**. 10.

2201. **प्रसादये** Caus. 1st pers. sing. of the root Sad with the prefix Pra (To please or propitiate) **11**. **44**.

2202. **प्रसादम्** Acc. sing. of the mas. noun Prasāda (Propitiation, tranquillity or grace) **2**. 64.

2203. **प्रसादे** Loc. sing. of the mas. noun Prasāda (See No. 2202) **2**. 65.

2204. **प्रसिद्ध्येत्** Pot. 3rd pers. sing. of the root Sidh with the prefix Pra (To be accomplished or effected, to be got or obtained, or to succeed) **3**. 8.

2205. **प्रसीद** Imp. 2nd pers. sing. of the root Sad with the prefix Pra (See No. 2201) **11**. 25, 31, 45.

2206. **प्रसृता** Nom. sing. of the fem. form of the past participial adj. Prasṛta (Spread or unfolded) **15**. 4.

2207. **प्रसृताः** Nom. plu. of the fem. form of the past participial adj. Prasṛta (See No. 2206) **15**. 2.

2208. **प्रहसन्** Nom. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Prahasat (Mocking or laughing) **2**. 10.

2209. **प्रहास्यसि** Fut. 2nd pers. sing. of the root Han with the prefix Pra (To destroy or destroy completely) **2**. 39.

2210. **प्रहृष्यति** Pres. 3rd pers. sing. of the root Hṛṣ with the prefix Pra (To be delighted) **11**. 36.

2211. **प्रहृष्येत्** Pot. 3rd pers. sing. of the root Hṛṣ with the prefix Pra (See No. 2210) **5**. 20.

2212. **प्रह्लादः** Nom. sing. of the mas. noun Prahlāda (The name of the son of the demon-king Hiraṇyakaśipu whom Viṣṇu in the form of the Man-lion slew according to the Viṣṇu Pūrāṇa) **10**. 30.

2213. **प्राकृतः** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Prākṛta (Commonplace or vulgar) **18**. 28.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2214. प्राक् Adv. Ind. (Before or prior to) **5**. 23.

2215. प्राञ्जलयः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Prāñjali (One whose hands are folded in supplication or prayer) **11**. 21.

2216. प्राणकर्माणि Acc. plu. of the neu. comp. noun Prāṇakarman (An action of the vital breath) **4**. 27.

2217. प्राणम् Acc. sing. of the mas. noun Prāṇa (The vital breath) **4**. 29; **8**. 10, 12.

2218. प्राणान् Acc. plu. of the mas. noun Prāṇa (See No. 2217) **1**. 33; **4**. 30.

2219. प्राणापानगती Acc. dual of the fem. comp. noun Prāṇāpānagati (The movement or action of the upward and downward breaths) **4**. 29.

2220. प्राणापानसमायुक्तः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Prāṇāpānasamāyukta (United with the upward and downward breaths) **15**. 14.

2221. प्राणापानौ Acc. dual of the mas. comp. noun Prāṇāpāna, used in the dual form only (The upward and downward breaths) **5**. 27.

2222. प्राणायामपरायणाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Prāṇāyāmaparāyaṇa (One who is exclusively devoted to the restraint of the vital breath) **4**. 29.

2223. प्राणिनाम् Gen. plu. of the mas. noun Prāṇin (A living being) **15**. 14.

2224. प्राणे Loc. sing. of the mas. noun Prāṇa (See No. 2217) **4**. 29.

2225. प्राणेषु Loc. plu. of the mas. noun Prāṇa (See No. 2217) **4**. 30.

2226. प्राधान्यतः Adv. Ind. (Principally) **10**. 19.

2227. प्राप्तः Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Prāpta (Acquired or attained) **18**. 50.

2228. प्राप्नुयात् Pot. 3rd pers. sing. of the 5th conj. Paras. root Āp with the prefix Pra (To acquire or attain) **18**. 71.

2229. प्राप्नुवन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Āp with the prefix Pra (See No. 2228) **12**. 4.

2230. प्राप्य Ind. past participle of the root Āp with the prefix Pra (See No. 2228) **2**. 57, 72; **5**. 20[2]; **6**. 41; **8**. 21, 25; **9**. 33.

2231. प्राप्यते Pass. 3rd pers. sing. of the root Āp with the prefix Pra (See No. 2228) **5**. 5.

2232. प्राप्स्यसि Fut. 2nd pers. sing. of the 5th conj. Paras. root Āp with the prefix Pra (See No. 2228) **2**. 37; **18**. 62. In **2**. 37 the two commentators of the name of Veṅkaṭanātha read *Prāpsyase* in place of this (See App. I. 9).

2233. प्राप्स्यसे Fut. 2nd pers. sing. of the 5th conj. Paras. root Āp with the prefix Pra irregularly treated as an Ātma. root (See No. 2228) **2**. 37. This is the reading according to two commentators only (See App. I. 9 and the note in the preceding entry).

2234. प्राप्स्ये Fut. 1st pers. sing. of the 5th conj. Paras. root Āp with the prefix Pra irregularly treated as an Ātma. root (See No. 2228 and 2233) **16**. 13.

2235. प्रारभते Pres. 3rd pers. sing. of the root Rabh with the prefix Pra (To commence) **18**. 15.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2236. प्रार्थयन्ते Pres. 3rd pers. plu. of the root Arth with the prefix Pra (To pray or request for) **9.** 20.

2237. प्राह Perf. 3rd pers. sing. of the root Āh or Brū with the prefix Pra (To speak) **4.** 1. (See also No. 549) **4.** 1.

2238. प्राहुः Perf. 3rd pers. plu. of the root Āh or Brū with the prefix Pra (See Nos. 2237 and 549) **6.** 2; **13.** 1; **15.** 1; **18.** 2, 3.

2239. प्रियकृत्तमः Nom. sing. of the mas. form of the super. degree of the comp. adj. Priyakṛt (The best of those who do pleasant things *i. e.* the best friend) **18.** 69.

2240. प्रियचिकीर्षवः Nom. plu. of the mas. form of the comp. desi. participial adj. Priyacikīrṣu (One who desires to do pleasant things) **1.** 23.

2241. प्रियतरः Nom. sing. of the mas. form of the comp. degree of the adj. Priya (Dear) **18.** 69.

2242. प्रियहितम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Priyahita (That which is dear and beneficial) **17.** 15.

2243. प्रियम् Acc. sing. of the neu. form of the adj. Priya (See No. 2241) **5.** 20.

2244. प्रियः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Priya (See No. 2241) **7.** 17²; **9.** 29; **11.** 44; **12.** 14, 15, 16, 17, 19; **17.** 7; **18.** 65.

2245. प्रियायाः Gen. sing. of the fem. form of the adj. Priya used as a noun (A beloved) **11.** 44. This word occurs in the fourth line of the above verse which runs:—प्रियः प्रियायार्हसि देव सोढुम्। It is against the classical rules of Saṁdhi to drop the अ of अर्हसि because the Visarga of प्रियायाः is dropped. This breach of rule is explicable on the ground of expediency of the metre Upendravajrā which has 11 syllables in each line. Ānandagiri who follows Śaṅkara says that this is a Chāndasa (Vedic) Saṁdhi. Another way to construe the sentence is to separate the Saṁdhi as प्रियाय + अर्हसि. Of the two the former is preferable because (1) the third line alone has the comparative particle इव which is applicable as well to प्रिय and प्रिया, as to पिता and पुत्र and सखा and सखी, (2) the words पुत्र and सखी have clearly and quite appropriately the genetive case-terminations applied to them, (3) it is more poetic and realistic to say that a man would condone the faults of his beloved than that one man would condone the fault of another man dear to him and (4) it would be tautalogous to have said so because the सखा and सखी relation has already been mentioned once. Rāmānuja in order to avoid this fault construes the sentence thus:—Just as a father or a friend condones the faults of a son or a friend if submissively beseeched, so you, a dear person (Priyaḥ), should condone mine, a dear person (Priyāya). I consider this a laboured construction.

2246. प्रियाः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Priya (See No. 2241) **12.** 20.

2247. प्रीतमनाः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Prītamanas (One whose mind is pleased) **11.** 49.

2248. प्रीतिपूर्वकम् Adv. Ind. (Accompanied by or with love or affection) **10.** 10.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2249. प्रीतिः Nom. sing. of the fem. noun Prīti (Ordinarily 'love or affection', but here 'joy') **1.** 36.

2250. प्रीयमाणाय Dat. sing. of the mas. form of the active pres. participial adj. Prīyamāṇa (One who is being loved) **10.** 1.

2251. प्रेतान् Acc. plu. of the mas. noun Preta (A dead body) **17.** 4.

2252. प्रेत्य Ind. past participle of the root I with the prefix Pra (To go or depart) **17.** 28; **18.** 12. The word at both the places means 'on departure (from this world)'.

2253. प्रोक्तम् Acc. sing. of the neu. form of the past pass. participial adj. Prokta (Said) **8.** 1; **13.** 11; **17.** 18; **18.** 37.

2254. प्रोक्तवान् Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Proktavat (Had said) **4.** 1, 4.

2255. प्रोक्तः Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Prokta (See No. 2253) **4.** 3; **6.** 33; **10.** 40; **16.** 6.

2256. प्रोक्ता Nom. sing. of the fem. form of the past pass. participial adj. Prokta (See No. 2253) **3.** 3.

2257. प्रोक्तानि Nom. plu. of the neu. form of the past pass. participial adj. Prokta (See No. 2253) **18.** 13.

2258. प्रोच्यते Pass. 3rd pers. sing. of the root Vac. with the prefix Pra (To say or speak of) **18.** 19.

2259. प्रोच्यमानम् Acc. sing. of the continuous pres. participial adj. Procyamāna (Being said or spoken of) **18.** 29.

2260. प्रोतम् Nom. sing. of the neu. form of the past pass. participial adj. Prota (Woven) **7.** 7.

फ

2261. फलम् Nom. or acc. sing. of the neu. noun Phala (A fruit) **2.** 51; **5.** 4; **7.** 23; **9.** 26; **14.** 16[3]; **17.** 12, 21, 25; **18.** 9, 12.

2262. फलहेतवः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Phalahetu (One who does an act with the motive of reaping its fruit) **2.** 49.

2263. फलाकाङ्क्षी Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Phalākāṁkṣin (One who entertains an expectation of a fruit) **18.** 34.

2264. फलानि Acc. plu. of the neu. noun Phala (See No. 2261) **18.** 6.

2265. फले Loc. sing. of the neu. noun Phala (See No. 2261) **5.** 12.

2266. फलेषु Loc. plu. of the neu. noun Phala (See No. 2261) **2.** 47.

ब

2267. बत Interjection; Ind. (Alas) **1.** 45.

2268. बद्धाः Nom. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Baddha (Bound) **16.** 12.

2269. बध्नाति Pres. 3rd pers. sing. of the 9th conj. root Bandh (To bind) **14.** 6.

2270. बध्यते Pass. 3rd pers. sing. of the root Bandh (See No. 2269) **4.** 14.

2271. बन्धम् Acc. sing. of the mas. noun Bandha (Bondage) **18.** 30.

2272. बन्धात् Abl. sing. of the mas. noun Bandha (See No. 2271) **5.** 3.

2273. बन्धुः Nom. sing. of the mas. noun Bandhu (A relation) **6.** 5, 6.

2274. बन्धून् Acc. plu. of the mas. noun Bandhu (See No. 2273) **1.** 27.

2275. बभूव Redup. perf. 3rd pers. sing. of the root Bhū (To be) **2.** 9.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2276. बलम् Nom. or acc. sing. of the neu. noun Bala (Strength; also an army as a symbol of strength) **1**. 10²; **7**. 11; **16**. 18; **18** 53.

2277. बलवताम् Gen. plu. of the mas. form of the adj. Balavat (Strong or powerful) **7**. 11.

2278. बलवत् Nom. sing. of the neu. form of the adj. Balavat (See No. 2277) **6**. 34.

2279. बलवान् Nom. sing. of the mas. form of the adj. Balavat (See No. 2277) **16**. 14.

2280. बलात् Abl. sing. of the neu. noun Bala (See No. 2276) **3**. 36.

2281. बहवः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Bahu (Many) **1**. 9; **4**. 10; **11**. 28.

2282. बहिः Adv. Ind. (Outside) **5**. 27; **13**. 15.

2283. बहुदंष्ट्राकरालम् Acc. sing. of neu. form of the comp. adj. Bahudaṁṣṭrākarāla (Fierce or weird on account of having many molar teeth) **11**. 23.

2284. बहुधा Adv. Ind. (In many ways) **9**. 15; **13**. 4.

2285. बहुना Inst. sing. of the neu. form of the adj. Bahu (See No. 2281) **10**. 42.

2286. बहुबाहूरुपादम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Bahubāhūrupāda (That which has many thighs and feet) **11**. 23.

2287. बहुमतः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Bahumata (Thought of or looked upon with respect) **2**. 35.

2288. बहुलायासम् Adv. Ind. (With great effort) **18**. 24.

2289. बहुवक्त्रनेत्रम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Bahuvaktranetra (That which has many faces and eyes) **11**. 23.

2290. बहुविधाः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Bahuvidha (Of many kinds) **4**. 32.

2291. बहुशाखाः Nom. plu. of the fem. form of the comp. adj. Bahuśākhā (That which has many branches) **2**. 41.

2292. बहूदरम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Bahūdara (That which has many bellies) **11**. 23.

2293. बहूनाम् Gen. plu. of the neu. form of the adj. Bahu (See No. 2281) **7**. 19.

2294. बहूनि Nom. or acc. plu. of the neu. form of the adj. Bahu (See No. 2281) **4**. 5; **11**. 6.

2295. बहून् Acc. plu. of the mas. form of the adj. Bahu (See No. 2281) **2**. 36.

2296. बालाः Nom. plu. of the mas. noun Bāla (Ordinarily 'a child' but here 'a man of undeveloped intelligence or little knowledge) **5**. 4.

2297. बाह्यस्पर्शेषु Loc. plu. of the mas. comp. noun Bāhyasparśa (An object of sense-perception) **5**. 21.

2298. बाह्यान् Acc. plu. of the mas. form of the adj. Bāhya (External) **5**. 27.

2299. बिभर्ति Pres. 3rd pers. sing. of the root Bhṛ (To fill) **15**. 17.

2300. बीजप्रदः Nom. sing. of mas. form of the comp. adj. Bījaprada (One who supplies the seed) **14**. 4.

2301. बीजम् Nom. or acc. sing. of the neu. noun Bīja (A seed) **7**. 10; **9**. 18; **10**. 39.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2302. बुद्धयः Nom. plu. of the fem. noun Buddhi (Intelligence, knowledge or the sense of discrimination) **2**. 41.

2303. बुद्धिग्राह्यम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. pot. participial adj. Buddhigrāhya (That which is capable of being cognised by the intellect) **6**. 21.

2304. बुद्धिनाशः Nom. sing. of the mas. comp. noun Buddhināśa (The destruction of one's sense of discrimination) **2**. 63.

2305. बुद्धिनाशात् Abl. sing. of the mas. comp. noun Buddhināśa (See No. 2304) **2**. 63.

2306. बुद्धिभेदम् Acc. sing. of the neu. comp. noun Buddhibheda (Doubt) **3**. 26.

2307. बुद्धिमताम् Gen. plu. of the mas. form of the adj. Buddhimat used as a noun (An intelligent man or one with a sense of discrimination) **7**. 10.

2308. बुद्धिमान् Nom. sing. of the mas. form of the adj. Buddhimat (See No. 2307) **4**. 18 ; **15**. 20.

2309. बुद्धियुक्तः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Buddhiyukta (One who has acquired a sense of discrimination) **2**. 50.

2310. बुद्धियुक्ताः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Buddhiyukta (See No. 2309) **2**. 51.

2311. बुद्धियोगम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Buddhiyoga (The species of Yoga which consists of discrimination between the self and the non-selfs) **10**. 10 ; **18**. 57.

2312. बुद्धियोगात् Abl. sing. of the mas. comp. noun Buddhiyoga (See No. 2311) **2**. 49.

2313. बुद्धिसंयोगम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Buddhisaṁyoga (A reunion with a sense of discrimination) **6**. 43.

2314. बुद्धिम् Acc. sing. of the fem. noun Buddhi (See No. 2302) **3**. 2 ; **12**. 8.

2315. बुद्धिः Nom. sing. of the fem. noun Buddhi (See No. 2302) **2**. 39, 41, 44, 52, 53, 65, 66 ; **3**. 1, 40, 42 ; **7**. 4, 10 ; **10**. 4 ; **13**. 5 ; **18**. 17, 30, 31, 32.

2316. बुद्धेः Gen. sing. of the fem. noun Buddhi (See No. 2302) **3**. 42, 43 ; **18**. 29.

2317. बुद्धौ Loc. sing. of the fem. noun Buddhi (See No. 2302) **2**. 49.

2318. बुद्ध्या Inst. sing. of the fem. noun Buddhi (See No. 2302) **2**. 39 ; **5**. 11 ; **6**. 25 ; **18**. 51.

2319. बुद्ध्वा Ind. past participle of the root Budh (To know) **3**. 43 ; **15**. 20.

2320. बुधः Nom. sing. of the mas. noun Budha (A knower or a wise man) **5**. 22.

2321. बुधाः Nom. plu. of the mas. noun Budha (See No. 2320) **4**. 19 ; **10**. 8.

2322. बृहत्साम Nom. sing. of the mas. comp. noun Bṛhatsāman (The particular portion of the Sāmaveda which propounds the way to final absolution) **10**. 35.

2323. बृहस्पतिम् Acc. sing. of the mas. noun Bṛhaspati (The preceptor of the gods) **10**. 24.

2324. बोद्धव्यम् Acc. sing. of the pot. participial adj. Boddhavya (That which is required to be known) **4**. 17[3].

2325. बोधयन्तः Nom. plu. of the mas. form of the caus. pres. participial adj. Bodhayat (Teaching) **10**. 9.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2326. ब्रवीमि Pres. 1st pers. sing. of the root Brū (To speak) **1**. 7.

2327. ब्रवीषि Pres. 2nd pers. sing. of the root Brū (See No. 2326) **10**. 13.

2328. ब्रह्म Nom. or acc. sing. of the neu. noun Brahman (Etymologically, 'that which grows' from the root Bṛh, to grow). This word has been used derivatively in the various senses of 'the Ultimate Reality,' 'the Essence of things,' 'the primordial matter' otherwise called Prakṛti, &c. The particular sense in any given verse must be determined by a reference to the context. **3**. 15[2], **4**. 24[3], 31 ; **5**. 6, 19 ; **7**. 29 ; **8**. 1, 3, 13, 24; **10**. 12; **13**. 12, 30; **14**. 3, 4; **18**. 50.

2329. ब्रह्मकर्म Nom. sing. of the neu. comp. noun Brahmakarman (The duties appropriate to a Brāhmaṇa) **18**. 42.

2330. ब्रह्मकर्मसमाधिना Inst. sing. of the mas. comp. noun Brahmakarmasamādhi (Concentration or repose in the Karma consisting of Brahman) **4**. 24.

2331. ब्रह्मचर्यम् Nom. or acc. sing. of the neu. noun Brahmacarya (Celibacy) **8**. 11 ; **17**. 14.

2332. ब्रह्मचारिव्रते Loc. sing. of the neu. comp. noun Brahmacārivrata (The vow of celibacy) **6**. 14.

2333. ब्रह्मणः Gen. sing. of the mas. noun Brahman (The Creator) **4**. 32 ; **8**. 17 ; **11**. 37 ;

Gen. sing. of the neu. noun Brahman (See No. 2328) **6**. 38 ; **14**. 27 ; **17**. 23.

2334. ब्रह्मणा Inst. sing. of the neu. noun Brahman (See No. 2328) **4**. 24.

2335. ब्रह्मणि Loc. sing. of the neu. noun Brahman (See No. 2328) **5**. 10, 19, 20.

2336. ब्रह्मनिर्वाणम् Nom. or acc. sing. of the neu. comp. noun Brahmanirvāṇa (Repose or absorption in Brahman) **2**. 72 ; **5**. 24, 25, 26.

2337. ब्रह्मभूतम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. past participial adj. Brahmabhūta (One who has become Brahman) **6**. 27.

2338. ब्रह्मभूतः Nom. sing. of the mas. form of the comp. past participial adj. Brahmabhūta (See No. 2337) **5**. 24 ; **18**. 54.

2339. ब्रह्मभूयाय Dat. sing. of the mas. comp. noun Brahmabhūya (The state of being identical with Brahman) **14**. 26 ; **18**. 53.

2340. ब्रह्मयोगयुक्तात्मा Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Brahmayogayuktātman (One whose mind has acquired Brahmayoga *i. e.* the state of union with Brahman) **5**. 21.

2341. ब्रह्मवादिनाम् Gen. plu. of the mas. noun Brahmavādin (One who believes in or expounds the doctrine of the existence of Brahman) **17**. 24.

2342. ब्रह्मवित् Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Brahmavid (One who knows Brahman) **5**. 20.

2343. ब्रह्मविदः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Brahmavid (See No. 2342) **8**. 24.

2344. ब्रह्मसंस्पर्शम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Brahmasaṁsparśa (That which has contact with or that which touches Brahman) **6**. 28.

2345. ब्रह्मसूत्रपदैः Inst. plu. of the neu. comp. adj. Brahmasūtrapada (The words of the Brahmasūtra or

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

of the cryptic sayings contained in the Vedas *i. e.* the Upaniṣads) **13. 4.**

2346. ब्रह्माग्नौ Loc. sing. of the mas. comp. noun Brahmāgni (Brahman which itself is the fire) **4.** 24, 25.

2347. ब्रह्माणम् Acc. sing. of the mas. noun Brahman (The god Brahmā) **11.** **15.**

2348. ब्रह्मोद्भवम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Brahmodbhava (That which has arisen from, Brahman *i. e.* the Veda) **3.** 15.

2349. ब्राह्मणक्षत्रियविशाम् Gen. plu. of the mas. comp. noun Brāhmaṇakṣatriyavit (The Brāhmaṇa, Kṣatriya and Vaiśya) **18.** 41.

2350. ब्राह्मणस्य Gen. sing. of the mas. noun Brāhmaṇa (A member of the Varṇa known as Brāhmaṇa) **2.** 46.

2351. ब्राह्मणाः Nom. plu. of the mas. noun Brāhmaṇa (See No. 2350) **9.** 33 ; **17.** 23.

2352. ब्राह्मणे Loc. sing. of the mas. noun Brāhmaṇa (See No. 2350) **5.** 18.

2353. ब्राह्मी Nom. sing. of the fem. form of the adj. Brāhma (Of Brahman) **2.** 72.

2354. ब्रूहि Imp. 2nd pers. sing. of the root Brū (See No. 2326) **2.** 7 ; **5.** 1.

भ

2355. भक्तः Nom. sing. of the mas. form of the past participial adj. Bhakta (Devoted) **7.** 21 ;

The same used as a noun (Devotee) **4.** 3 ; **9.** 31.

2356. भक्ताः Nom. plu. of the mas. form of the past participial adj. Bhakta used as a noun (See No. 2355) **9.** 33 ; **12.** 1, 20.

2357. भक्तिमान् Nom. sing. of the mas. form of the adj. Bhaktimat (Pious) **12.** 17, 19.

2358. भक्तियोगेन Inst. sing. of the mas. comp. noun Bhaktiyoga (The Yoga which consists of devotion) **14.** 26.

2359. भक्तिम् Acc. sing. of the fem. noun Bhakti (Devotion) **18.** 68. If the reading in **7.** 21 adopted by Srī Venkaṭanātha (See App. I. 24) is preferred, reference to that verse must be added here and the entry as to *Śraddhāṁ* must be omitted altogether.

2360. भक्तिः Nom. sing. of the fem. noun Bhakti (See No. 2359) **13.** 10.

2361. भक्त्या Inst. sing. of the fem. noun Bhakti (See No. 2359) **8.** 10, 22 ; **9.** 14, 26, 29 ; **11.** 54 ; **18.** 55.

2362. भक्त्युपहृतम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. past pass. participial adj. Bhaktyupahṛta (Offered with devotion) **9.** 26.

2363. भगवन् Voc. sing. of the mas. form of the adj. Bhagavat used as a form of address (The Revered One or Lord) **10.** 14, 17.

2364. भजताम् Gen. plu. of the pres. participial adj. Bhajat (Adoring) **10.** 10.

2365. भजति Pres. Paras. 3rd pers. sing. of the Ubhayapadī root Bhaj (To adore or worship) **6.** 31 ; **15.** 19.

2366. भजते Pres. Ātma. 3rd pers. sing. of the root Bhaj (See No. 2365) **6.** 47 ; **9.** 30.

2367. भजन्ति Pres. Paras. 3rd pers. plu. of the root Bhaj (See No. 2365) **9.** 13, 29.

2368. भजन्ते Pres. Ātma. 3rd pers. plu. of the root Bhaj (See No. 2365) **7.** 16, 28 ; **10.** 8.

2369. भजस्व Imp. Paras. 2nd pers. sing. of the root Bhaj. (See No. 2365) **9.** 33.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2370. भजामि Pres. Paras. 1st pers. sing. of the root Bhaj (See No. 2365) **4.** 11.

2371. भयम् Nom. or acc. sing. of the neu. noun Bhaya (Fear) **10.** 4; **18.** 35.

2372. भयात् Abl. sing. of the neu. noun Bhaya (See No. 2371) **2.** 35, 40.

2373. भयानकानि Acc. plu. of the neu. form of the adj. Bhayānaka (Terrible) **11.** 27.

2374. भयाभये Acc. dual of the neu. comp. noun Bhayābhaya (Fear and absence of fear) **18.** 30.

2375. भयावहः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Bhayāvaha (That which causes fear and is hence risky) **3.** 35.

2376. भयेन Inst. sing. of the neu. noun Bhaya (See No. 2371) **11.** 45.

2377. भरतर्षभ Voc. sing. of the mas. comp. noun Bharatarṣabha (A bull amongst the Bharatas) **3.** 41; **7.** 11, 16; **8.** 23; **13.** 26; **14.** 12; **18.** 36.

2378. भरतश्रेष्ठ Voc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Bharataśreṣṭha used as a form of address (The best of the Bharatas) **17.** 12.

2379. भरतसत्तम Voc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Bharatasattama used as a form of address (The best of the Bharatas) **18.** 4.

2380. भर्ता Nom. sing. of the mas. noun Bhartṛ (A nourisher and hence a master) **9.** 18; **13.** 22.

2381. भव Imp. 2nd pers. sing. of the root Bhū (See No. 2275) **2.** 45; **6.** 46; **8.** 27; **9.** 34; **11.** 33, 46; **12.** 10; **18.** 57, 65.

2382. भवतः Gen. sing. of the mas. form of the pronoun Bhavat (A term of respect used for addressing a preceptor or any other highly respected person) **4.** 4.

Pre. 3rd pers. dual of the root Bhū (See No. 2275) **14.** 17.

2383. भवति Pres. 3rd pers. sing. of the root Bhū (See No. 2275) **1.** 44; **2.** 63; **3.** 14; **4.** 7, 12; **6.** 2, 17, 42; **7.** 23; **9.** 31; **14.** 3, 10, 21; **17.** 2, 3, 7; **18.** 12.

2384. भवन्तम् Acc. sing. of the pronoun Bhavat (See No. 2382) **11.** 31.

2385. भवन्तः Nom. plu. of the pronoun Bhavat (See No. 2382) **1.** 11.

2386. भवन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Bhū (See No. 2275) **3.** 14; **10.** 5; **16.** 3.

2387. भवः Nom. sing. of the mas. noun Bhava=Bhāva (Existence) **10.** 4. Mark that the absence of this quality is expressed by the word *Abhāva.*

2388. भवान् Nom. sing. of the pronoun Bhavat (See No. 2382) **1.** 8; **10.** 12; **11.** 31.

2389. भवाप्ययौ Acc. dual of the mas. comp. noun Bhavāpyaya (Creation or evolution, and destruction or dissolution) **11.** 2.

2390. भवामि Pres. 1st pers. sing. of the root Bhū (See No. 2275) **12.** 7.

2391. भविता Nom. sing. of the mas. form of the fut. participial adj. Bhavitṛ (Likely to become) **2.** 20; **18.** 69. If Śaṅkara's reading *Abhavitā* in **2.** 20 is taken to be correct, as I believe it should be, reference to it would be required to be omitted from here.

2392. भविष्यताम् Gen. plu. of the mas. form of the fut. participial adj. Bhaviṣyat (That which is likely to come into existence in future) **10.** 34.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2393. भविष्यति Fut. 3rd pers. sing. of the root Bhū (See No. 2275) **16**. 13.

2394. भविष्यन्ति Fut. 3rd pers. plu. of the root Bhū (See No. 2275) **11**. 32.

2395. भविष्याणि Nom. plu. of the neu. form of the fut. participial adj. Bhaviṣyat (See No. 2392) **7**. 26.

2396. भविष्यामः Fut. 1st pers. plu. of the root Bhū (See No. 2275) **2**. 12.

2397. भवेत् Pot. 3rd pers. sing. of the root Bhū (See No. 2275) **1**. 46; **11**. 12.

2398. भस्मसात् Adv. Ind. (To the form of ashes);—कुरुते (Reduces to to the form of ashes) **4**. 37².

2399. भारत Voc. sing. of the mas. noun Bhārata (A descendant of Bharata) used by Kṛṣṇa as a form for addressing Arjuna and by Sañjaya for addressing Dhṛtarāṣṭra. **1**. 24; **2**. 10, 14, 18, 28, 30; **3**. 25; **4**. 7, 42; **7**. 27; **11**. 6; **13**. 2, 33; **14**. 3, 8, 9, 10; **15**. 19, 20; **16**. 3; **17**. 3; 18. 62.

2400. भावना Nom. sing. of the fem. noun Bhāvanā (Faith or firm belief) **2**. 66.

2401. भावयत Imp. 2nd pers. plu. of the caus. form of the root Bhū (To cause to live *i. e.* foster or support) **3**. 11.

2402. भावयन्तः Nom. plu. of the mas. form of the pres. participial adj. Bhāvayat (Fostering or supporting) **3**. 11.

2403. भावयन्तु Imp. 3rd pers. plu. of the caus. form of the root Bhū (See No. 2401) **3**. 11.

2404. भावसमन्विताः Nom. plu. of the comp. past pass. participial adj. Bhāvasamanvita (Endowed with faith) **10**. 8.

2405. भावसंशुद्धिः Nom. sing. of the fem. comp. noun Bhāvasaṁśudhi (Purity of thought or belief) **17**. 16.

2406. भावम् Acc. sing. of the mas. noun Bhāva (Nature, entity, faith, sentiment or thought, according to context) **7**. 15, 24; **8**. 6; **9**. 11; **18**. 20.

2407. भावः Nom. sing. of the mas. noun Bhāva (See No. 2406) **2**. 16; **8**. 4, 20; **18**. 17.

2408. भावाः Nom. plu. of the mas. noun Bhāva (See No. 2406) **7**. 12; **10**. 5.

2409. भावेषु Loc. plu. of the mas. noun Bhāva (See No. 2406) **10**. 17.

2410. भावैः Inst. plu. of the mas. noun Bhāva (See No. 2406) **7**. 13.

2411. भाषसे Pres. 2nd pers. sing. of the root Bhāṣ (To speak) **2**. 11.

2412. भाषा Nom. sing. of the fem. noun Bhāṣā (Language or speech) **2**. 54.

2413. भासयते Pres. 3rd pers. sing. of the caus. form of the root Bhās (To cause to appear or make manifest) **15**. 6. 12.

2414. भासः Nom. plu. of the fem. noun Bhās (A ray of light or lustre) **11**. 12, 30.

2415. भास्वता Inst. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Bhāsvat (Resplendent) **10**. 11.

2416. भाः Nom. sing. of the fem. noun Bhās (See No. 2414) **11**. 12.

2417. भिन्ना Nom. sing. of the fem. form of the past participial adj. Bhinna (Differentiated or divided) **7**. 4.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2418. भीतभीतः Nom. sing. of the mas. form of the comp. past participial adj. Bhītabhīta (One who is taken aback by fear) **11**. 35.

2419. भीतम् Acc. sing. of the mas. form of the past participial adj. Bhīta (Frightened) **11**. 50.

2420. भीतानि Nom. plu. of the neu. form of the past participial adj. Bhīta (See No. 2419) **11**. 36.

2421. भीताः Nom. plu. of the mas. form of the past participial adj. Bhīta (See No. 2419) **11**. 21.

2422. भीमकर्मा Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Bhīmakarman (One who does mighty deeds) **1**. 15.

2423. भीमाभिरक्षितम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. past pass. participial adj. Bhīmābhirakṣita (Protected on all sides by Bhīma) **1**. 10.

2424. भीमार्जुनसमाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Bhīmārjunasama (Equal to Bhīma and Arjuna) **1**. 4.

2425. भीष्मद्रोणप्रमुखतः Comp. adv. Ind. (In front of Bhīṣma and Droṇa) **1**. 25.

2426. भीष्मम् Acc. sing. of the mas. noun Bhīṣma (The name of the son of Śantanu by Gaṅgā, who first led the Kaurava army into the field of Kurukṣetra) **1**. 11; **2**. 4; **11**. 34.

2427. भीष्मः Nom. sing. of the mas. noun Bhīṣma (See No. 2426) **1**. 8; **11**. 26.

2428. भीष्माभिरक्षितम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. past participial adj. Bhīṣmābhirakṣita (Protected on all sides by Bhīṣma) **1**. 10.

2429. भुक्त्वा Ind. past participle of the root Bhuj (To enjoy) **9**. 21.

2430. भुङ्क्ते Pres. 3rd pers. sing. of the root Bhuj (See No. 2429) **3**. 12; **13**. 21.

2431. भुङ्क्ष्व Imp. 2nd pers. sing. of the root Bhuj (See No. 2429) **11**. 33.

2432. भुञ्जते Pres. 3rd pers. plu. of the root Bhuj (See No. 2429) **3**. 13.

2433. भुञ्जानम् Acc. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Bhuñjāna (Enjoying) **15**. 10.

2434. भुञ्जीय Pot. 1st pers. sing. of the root Bhuj (See No. 2429) **2**. 5.

2435. भुवि Loc. sing. of the fem. noun Bhū (The earth) **18**. 69.

2436. भूतगणान् Acc. plu. of the mas. noun Bhūtagaṇa (The class of spirits or devils) **17**. 4.

2437. भूतग्रामम् Nom. sing. of the mas. comp. noun Bhūtagrāma (The multitude of created beings) **9**. 8; (The group of organs) **17**. 6.

2438. भूतग्रामः Nom. sing. of the mas. comp. noun Bhūtagrāma (The group of the gross elements or the multitude of created beings) **8**. 19.

2439. भूतपृथग्भावम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Bhūtapṛthagbhāva (The separate existence of created beings) **13**. 30.

2440. भूतप्रकृतिमोक्षम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Bhūtaprakṛtimokṣa (Release from the nature of created beings) **13**. 34.

2441. भूतभर्तृ Nom. sing. of the mas. comp. noun Bhūtabhartṛ (The nourisher of the created beings) **13**. 16.

2442. भूतभावन Voc. sing. of the mas. comp. noun Bhūtabhāvana (The source of the created beings) **10**. 15.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2443. **भूतभावनः** Nom. sing. of the mas. comp. noun Bhūtabhāvana (See No. 2442) **9**. 5.

2444. **भूतभावोद्भवकरः** Nom. sing. of the mas. comp. noun Bhūtabhāvodbhavakara (One who is the cause of the production of the created beings) **8**. 3.

2445. **भूतभृत्** Nom. sing. of the mas. comp. noun Bhūtabhṛt (One who supports the created beings) **9**. 5.

2446. **भूतमहेश्वरम्** Acc. sing. of the mas. comp. noun Bhūtamaheśvara (The Highest Lord of the created beings) **9**. 11.

2447. **भूतविशेषसङ्घान्** Acc. plu. of the mas. comp. noun Bhūtaviśeṣasaṁgha (A group of specific kinds of created beings) **11**. 15.

2448. **भूतसर्गौ** Nom. dual of the mas. comp. noun Bhūtasarga (A set or class of created beings) **16**. 6.

2449. **भूतस्थः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Bhūtastha (One who resides in the created beings) **9**. 5.

2450. **भूतम्** Nom. sing. of the neu. noun Bhūta (A created being or a spirit, a primary element, or a human organ according to context ; here 'a created being') **10**. 39.

2451. **भूतादिम्** Acc. sing. of the mas. comp. noun Bhūtadi (The first of the created beings) or acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Bhūtādi (That which is the primary cause of the created beings, namely, the Avyaya, the Indestructible One) **9**. 13.

2452. **भूतानाम्** Gen. plu. of the mas. noun Bhūta (See No. 2450) **4**. 6 ; **10**. 5, 20, 22 ; **11**. 2 ; **13**. 15 ; **18**. 46.

2453. **भूतानि** Nom. or acc. plu. of the neu. noun Bhūta (See No. 2450) **2**. 28, 30, 34, 69 ; **3**. 14, 33 ; **4**. 35 ; **7**. 6, 26; **8**. 22; **9**. 5, 6, 25; **15**. 13, 16

2454. **भूतिः** Nom. sing. of the fem. noun Bhūti (Happiness) **18**. 78.

2455. **भूतेज्याः** Nom. plu. of the mas. comp. noun Bhūtejya (One who worships spirits or goblins) **9**. 25.

2456. **भूतेश** Voc. sing. of the mas. comp. noun Bhūteśa (The lord of created beings) **10**. 15.

2457. **भूतेषु** Loc. plu. of the neu. noun Bhūta (See No. 2450) **7**. 11 ; **8**. 20 ; **13**. 16, 27 ; **16**. 2 ; **18**. 21, 54.

2458. **भूत्वा** Ind. past participle of of the root Bhū (See No. 2275) **2**. 20, 35, 48 ; **3**. 30 ; **8**. 19² ; **11**. 50 ; **15**. 13, 14.

2459. **भूमिः** Nom. sing. of the fem. noun Bhūmi (The earth) **7**. 4.

2460. **भूमौ** Loc. sing. of the fem. noun Bhūmi (See No. 2459) **2**. 8.

2461. **भूयः** Nom. sing. of the neu. form of the adj. Bhūyas ('Much or great', also 'again or further') **2**. 20 ; **6**. 43 ; **7**. 2 ; **10**. 1, 18 ; **11**. 35, 39, 50 ; **13**. 23 ; **14**. 1 ; **15**. 4 ; **18**. 64.

2462. **भूः** Imp. 2nd pers. sing. of the root Bhū (See No. 2275) **2**. 47.

2463. **भृगुः** Nom. sing. of the mas. noun Bhṛgu (The name of the pre-Vedic sage, who was the eponymous ancestor of the Bhārgavas) **10**. 25.

2464. **भेदम्** Acc. sing. of the mas. noun Bheda (Difference) **17**. 7 ; **18**. 29.

2465. **भेर्यः** Nom. sing. of the fem. noun Bheri (A musical instrument) **1**. 13.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2466. भैक्ष्यम् Nom. sing. of the neu. noun Bhaikṣya (Mendicancy) **2**. 5.

2467. भोक्ता Nom. sing. of the mas. noun Bhoktṛ (An enjoyer) **9**. 24 ; **13**. 22.

2468. भोक्तारम् Acc. sing. of the mas. noun Bhoktṛ (See No. 2467) **5**. 29.

2469. भोक्तुम् Inf. of the root Bhuj (See No. 2429) **2**. 5.

2470. भोक्तृत्वे Loc. sing. of the neu. noun Bhoktṛtva (The quality of being an enjoyer) **13**. 20.

2471. भोक्ष्यसे Fut. 2nd pers. sing. of the root Bhuj (See No. 2429) **2**. 37.

2472. भोगान् Acc. plu. of the mas. noun Bhoga (An object of enjoyment) **2**. 5 ; **3**. 12.

2473. भोगाः Nom. plu. of the mas. noun Bhoga (See No. 2472) **1**. 33 ; **5**. 22.

2474. भोगी Nom. sing. of the mas. noun Bhogin (One who enjoys) **16**. 14.

2475. भोगैश्वर्यगतिम् Acc. sing. of the fem. comp. noun Bhogaiśvaryagati [A state in which there are enjoyment and overlordship (over the objects of enjoyment)] **2**. 43 (To be construed jointly with **2**. 42).

2476. भोगैश्वर्यप्रसक्तानाम् Gen. plu. of the mas. form of the comp. adj. Bhogaiśvaryaprasakta (One who is too much attached to enjoyment and overlordship) **2**. **44**.

2477. भोगैः Inst. plu. of the mas. noun Bhoga (See No. 2472) **1**. 32.

2478. भोजनम् Nom. sing. of the neu. noun Bhojana (Food) **17**. 10.

2479. भ्रमति Pres. 3rd pers. sing. of the root Bhram (To roam about or revolve) **1**. 30.

2480. भ्रातॄन् Acc. plu. of the mas. noun Bhrātṛ (A brother or a paternal cousin) **1**. 26.

2481. भ्रामयन् Nom. sing. of the mas. form of the causal form, Bhrāmayat, of the pres. participial adj. Bhramat (Revolving or moving round and round) **18**. 61.

2482. भ्रुवोः Gen. dual of the fem. noun Bhrū (An eyebrow) **5**. 27; **8**. 10.

म

2483. मकरः Nom. sing. of the mas. noun Makara (A crocodile or shark) **10**. 31.

2484. मच्चित्तः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Maccitta (One whose mind is engrossed in me) **6**. 14 ; **18**. 57, 58.

2485. मच्चित्ताः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Maccitta (See No. 2484) **10**. 9.

2486. मणिगणाः Nom. plu. of the mas. comp. noun Maṇigaṇa (A group of beads) **7**. 7.

2487. मतम् Nom. or acc. sing. of the neu. noun Mata (A view or an opinion) **3**. 31, 32 ; **7**. 18 ; **18**. 6.

Acc. sing. of the neu. form of the past pass. participial adj. Mata (Believed) **13**. 2.

2488. मतः Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Mata (Held or believed) **6**. 32, 46, 47 ; **11**. 18 ; **18**. 9.

2489. मता Nom. sing. of the fem. form of the past pass. participial adj. Mata (See No. 2488) **3**. 1 ; **16**. 5.

If the reading in **18**. 35 given by Śaṅkara and several other commentators (App. I. 37) is adopted a reference to that verse would be required to be added here and omitted from the entry as to the word *Pārtha*.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2490. मताः Nom. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Mata (See No. 2488) **12**. 2.

2491. मतिः Nom. sing. of the fem. noun Mati (View or belief) **6**. 36; **18**. 70, 78.

2492. मते Nom. dual of the fem. form of the past pass. participial adj. Mata (See No. 2488) **8**. 26.

2493. मत्कर्मकृत् Nom. sing. of the mas. comp. noun Matkarmakṛt (One who does actions for my sake) **11**. 55.

2494. मत्कर्मपरमः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Matkarmaparama (Solely devoted to acts done for my sake) **12**. 10.

2495. मत्तः Abl. sing. or a contracted form of the pronoun Asmad, used in the sense of the gen. sing. thereof, with the suffix Tas having the sense of the abl. case-termination (From me or than me) **7**. 7, 12; **10**. 5, 8; **15**. 15.

2496. मत्परमः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Matparama (Solely devoted to me or believing me to be the highest goal) **11**. 55.

2497. मत्परमाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Matparama (See No. 2496) **12**. 20.

2498. मत्परम् Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Matpara [That of which 'I' (*i. e.* Vāsudeva) am the Parā Śakti, the highest goal] **13**. 12. For the occurrence of this word there see the critical note in Entry No. 167.

2499. मत्परः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Matpara (Devoted exclusively to me) **2**. 61; **6**. 14; **18**. 57.

2500. मत्परायणः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Matparāyaṇa (Solely devoted to me) **9**. 34.

2501. मत्पराः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Matpara (See No. 2498) **12**. 6.

2502. मत्प्रसादात् Abl. sing. of the mas. noun Matprasāda (My favour) **18**. 56, 58.

2503. मत्वा Ind. past participle of the root Man (To think or believe) **3**. 28; **10**. 8; **11**. 41.

2504. मत्संस्थाम् Acc. sing. of the fem. form of the comp. adj. Matsaṁstha (Firmly resting or residing in me) **6**. 15.

2505. मत्स्थानि Nom. plu. of the neu. form of the comp. adj. Matstha (Residing or located in me) **9**. 4, 5, 6.

2506. मदनुग्रहाय Dat. sing. of the mas. comp. noun Madanugraha (With a view to favour me) **11**. 1.

2507. मदर्थम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Madartha having the sense of the dat. sing. or abl. sing. or a contracted form of the pronoun Asmad with the suffix Arthaṁ having the sense of the dat. case-termination (For my sake) **12**. 10.

2508. मदर्थे Loc. sing. of the mas. comp. noun Madartha having the sense of the dat. sing. or alternatively as in *Madarthaṁ*, the suffixes *Arthaṁ* and *Arthe* both having the sense of *Kṛte* (See No. 2507) **1**. 9.

2509. मदर्पणम् Acc. sing. of the neu. comp. noun Madarpaṇa (Dedication to me) **9**. 27.

2510. मदम् Acc. sing. of the mas. noun Mada (Arrogance) **18**. 35.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2511. मद्आश्रयः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Madāśraya (One who has taken resort to me) 7. 1.

2512. मद्गतप्राणाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Madgataprāṇa [One whose vital breaths (*i. e.* the vitality in the organs of sense-perception and action) are absorbed in me] **10**. 9.

2513. मद्गतेन Inst. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Madgata (Absorbed in me) **6**. 47.

2514. मद्भक्तः Nom. sing. of the mas. comp. noun Madbhakta (My devotee) **9**. 34; **11**. 55; **12**. 14, 16; **13**. 18; **18**. 65.

2515. मद्भक्ताः Nom. plu. of the mas. comp. noun Madbhakta (See No. 2514) **7**. 23.

2516. मद्भक्तिम् Acc. sing. of the fem. comp. noun Madbhakti (Devotion towards me) **18**. 54.

2517. मद्भक्तेषु Loc. plu. of the mas. comp. noun Madbhakta (See No. 2515) **18**. 68.

2518. मद्भावम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Madbhāva (My nature) **4**. 10; **8**. 5; **14**. 19.

2519. मद्भावाय Dat. sing. of the mas. comp. noun Madbhāva (See 2518) **13**. 18.

2520. मद्भावाः Nom. plu. of the mas. comp. noun Madbhāva (See No. 2518) **10**. 6.

2521. मद्याजिनः Nom. plu. of the mas. comp. noun Madyājin (One who performs a sacrifice for propitiating me) **9**. 25.

2522. मद्याजी Nom. sing. of the mas. comp. noun Madyājin (See No. 2521) **9**. 34; **18**. 65.

2523. मद्योगम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Madyoga (The Yoga in which I am the goal) **12**. 11.

2524. मद्व्यपाश्रयः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Madvyapāśraya (One who has thrown himself on my support) **18**. 56.

2525. मधुसूदन Voc. sing. of the mas. noun Madhusūdana (One of the names of Viṣṇu derived from his having killed a demon named Madhu) **1**. 35; **2**. 4; **6**. 33; **8**. 2.

2526. मधुसूदनः Nom. sing. of the mas. noun Madhusūdana (See No. 2525) **2**. 1.

2527. मध्यम् Nom. sing. of the neu. noun Madhya (The middle portion) **10**. 20, 32; **11**. 16.

2528. मध्ये Loc. sing. of the neu. noun Madhya (See No. 2527) **1**. 21, 24; **2**. 10; **8**. 10; **14**. 18.

2529. मनवः Nom. plu. of the mas. noun Manu (The first man at the time of each new creation) **10**. 6. According to Śaṅkara the four Manus here referred to are the four Sāvarṇi Manus.

2530. मनवे Dat. sing. of the mas. noun Manu (The first man in the Vaivasvata Manvantara) **4**. 1.

2531. मनसः Gen. sing. of the neu. noun Manas (The mind) **3**. 42.

2532. मनसा Inst. sing. of the neu. noun Manas (See No. 2531) **3**. 6, 7; **5**. 11, 13; **6**. 24; **8**. 10.

2533. मनः Nom. or acc. sing. of the neu. noun Manas (See No. 2531) **1**. 30; **2**. 60, 67; **3**. 40, 42; **5**. 19; **6**. 12, 14, 25, 26, 34, 35; **7**. 4; **8**. 12; **10**. 22; **11**. 45; **12**. 2, 8; **15**. 9; **17**. 11.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2534. मनःप्रसादः Nom. sing. of the mas. comp. noun Manaḥprasāda (The satisfaction of the mind) **17**. 16.

2535. मनःप्राणेन्द्रियक्रियाः Nom. plu. of the fem. comp. noun Manaḥprāṇendriyakriyā (The operation of the mind, the vital breath and the sense-organs) **18**. 33.

2536. मनःषष्ठानि Acc. plu. of the neu. form of the comp. adj. Manaḥṣaṣṭha (Those to which the mind is added as the sixth) **15**. 7.

2537. मनीषिणः Nom. plu. of the mas. noun Manīṣin (A wise man) **2**. 51 ; **18**. 3.

2538. मनीषिणाम् Gen. plu. of the mas. noun Manīṣin (See No. 2537) **18**. 5.

2539. मनुष्यलोके Loc. sing. of the mas. comp. noun Manuṣyaloka (The region in which human beings reside) **15**. 2.

2540. मनुष्याणाम् Gen. plu. of the mas. noun Manuṣya (A human being) **1**. 44 ; **7**. 3.

2541. मनुष्याः Nom. plu. of the mas. noun Manuṣya (See No. 2540) **3**. 23 ; **4**. 11.

2542. मनुष्येषु Loc. plu. of the mas. noun Manuṣya (See No. 2540) **4**. 18; **18**. 69.

2543. मनुः Nom. sing. of the mas. noun Manu (See No. 2530) **4**. **1**.

2544. मनोगतान् Acc. plu. of the mas. form of the past participial comp. adj. Manogata (That which has entered, or is latent in, the mind) **2**. 55.

2545. मनोरथम् Acc. sing. of the mas. noun Manoratha (Ambition) **16**. 13.

2546. मन्तव्यः Nom. sing. of the mas. form of the pot. participial adj. Mantavya (One who deserves to be believed as) **9**. 30.

2547. मन्त्रहीनम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Mantrahīna [That which is (performed) without (the repetition of the prescribed) incantations] **17**. 13.

2548. मन्त्रः Nom. sing. of the mas. noun Mantra (An incantation) **9**. 16.

2549. मन्दान् Acc. plu. of the mas. form of the adj. Manda used as a noun (A man of dull intellect) **3**. 29.

2550. मन्मनाः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Manmanas (One whose mind is solely engrossed in me) **9**. 34 ; **18**. 65.

2551. मन्मयाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Manmaya (One who is identified all over with me) **4**. 10.

2552. मन्यते Pres. 3rd pers. sing. of the root man (See No. 2503) **2**. 19 ; **3**. 27 ; **6**. 22 ; **18**. 32.

2553. मन्यन्ते Pres. 3rd pers. plu. of the root man (See No. 2503) **7**. 24.

2554. मन्यसे Pres. 2nd pers. sing. of the root man (See No. 2503) **2**. 26 ; **11**. 4 ; **18**. 59.

2555. मन्ये Pres. 1st pers. sing. of the root man (See No. 2503) **6**. 34 ; **10**. 14.

2556. मन्येत Pot. 3rd pers. sing. of the root man (See No. 2503) **5**. 8.

2557. मंस्यन्ते Fut. 3rd pers. plu. of the root man (See No. 2503) **2**. 35.

2558. मम Gen. sing. of the pronoun Asmad (See No. 506) **1**. 7, 29 ; **2**. 8 ; **3**. 23 ; **4**. 11 ; **7**. 14, 17, 24 ; **8**. 21 ; **9**. 5, 11 ; **10**. 7, 40, **41** ;

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

11. 1, 7, 49, 52 ; **13**. 2 ; **14**. 2, 3 ; **15**. 6, 7 ; **18**. 78.

2559. **मया** Inst. sing. of the pronoun Asmad (See No. 506) **1**. 22 ; **3**. 3 ; 4. 3, 13 ; **7**. 22 ; **9**. 4, 10 ; **10**. 17, 39, 40 ; **11**. 2, 4, 33, 34, 41, 47 ; **15**. 20 ; **16**. 13, 14, 15 ; **18**. 63, 73.

2560. **मयि** Loc. sing. of the pronoun Asmad (See No. 506) **3**. 30 ; **4**. 35 ; **6**. 30, 31 ; **7**. 7, 12 ; **9**. 29 ; **12**. 2, 6, 8³, 9 ; **13**. 10 ; **18**. 57, 68.

2561. **मय्यर्पितमनोबुद्धिः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Mayyarpitamanobuddhi (One who has surrendered his mind and intellect to me) 8. 7 ; **12**. 14.

2562. **मय्यावेशितचेतसाम्** Gen. plu. of the mas. form of the comp. adj. Mayyāveśitacetas (One who has caused his mind to enter me) **12**. 7.

2563. **मय्यासक्तमनाः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Mayyāsaktamanas (One whose mind is attached to me) **7**. **1**.

2564. **मरणात्** Abl. sing. of the neu. noun Maraṇa (Death) **2**. 34.

2565. **मरीचिः** Nom. sing. of the mas. noun Marīci (The name of one of the Maruts of the Vedic pantheon) **10**. 21.

2566. **मरुतः** Nom. plu. of the mas. noun Marut (The god of wind) **11**. 6, 22.

2567. **मरुताम्** Gen. plu. of the mas. noun Marut (See No. 2566) **10**. 21.

2568. **मर्त्यलोकम्** Acc. sing. of the mas. comp. noun Martyaloka (The region of the mortals) **9**. 21.

2569. **मर्त्येषु** Loc. plu. of the mas. noun Martya (A mortal) **10**. 3.

2570. **मलेन** Inst. sing. of the mas. noun Mala (Dirt or filth) **3**. 38.

2571. **महतः** Abl. sing. of the neu. form of the adj. Mahat (Great or considerable) **2**. 40.

2572. **महता** Inst. sing. of the mas. form of the adj. Mahat (See No. 2571) **4**. 2.

2573. **महति** Loc. sing. of the mas. form of the adj. Mahat (See No. 2571) **1**. 14.

2574. **महतीम्** Acc. sing. of the fem. form of the adj. Mahat (See No. 2571) **1**. 3.

2575. **महत्** Nom. or acc. sing. of the neu. form of the adj. Mahat (See No. 2571) **1**. 45 ; **11**. 23.

2576. **महद्ब्रह्म** Nom. sing. of the neu. comp. noun Mahadbrahma (Brahma in the form of Mahat, the first visible product of nature, or the Great Brahman *i. e.* here 'The Mūlaprakṛti') **14**. 3.

2577. **महद्योनिः** Nom. sing. of the fem. comp. noun Mahadyoni (The great womb or source of origin) **14**. 4.

2578. **महर्षयः** Nom. plu. of the mas. comp. noun Maharṣi (A great sage) **10**. 2, 6. The seven great sages referred to here are Bhṛgu and 6 others.

2579. **महर्षिसिद्धसङ्घाः** Nom. plu. of the mas. comp. noun Maharṣisiddhasaṅgha (A group of great sages and adepts) **11**. 21.

2580. **महर्षीणाम्** Gen. plu. of the mas. comp. noun Maharṣi (See No. 2578) **10**. 2, 25.

2581. **महात्मनः** Nom. sing. of the comp. adj. Mahātman used as a noun (One who has a great *i. e.* highly developed soul) **11**. 12 ; **18**. 74.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2582. महात्मन् Voc. sing. of the comp. adj. Mahātman used as a noun (See No. 2581) **11**. 20, 37.

2583. महात्मा Nom. sing. of the comp. adj. Mahātman used as a noun (See No. 2581) **7**. 19; **11**. 50.

2584. महात्मानः Nom. plu. of the comp. adj. Mahātman used as a noun (See No. 2581) **8**. 15; **9**. 13.

2585. महानुभावान् Acc. plu. of the mas. form of the comp. adj. Mahānubhāva (One whose prowess is great) **2**. 5.

2586. महान् Nom. sing. of the mas. form of the adj Mahat (See No. 2571) **9**. 6; **18**. 77.

2587. महापाप्मा Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Mahāpāpman used as a noun (One who is a great sinner) **3**. 37.

2588. महाबाहुः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Mahābāhu used as a noun (One who has great arms, literally or metaphorically) **1**. 18.

2589. महाबाहो Voc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Mahābāhu used as a noun (See No. 2588) **2**. 26, 68; **3**. 28, 43; **5**. 3, 6; **6**. 35, 38; **7**. 5; **10**. 1; **11**. 23; **14**. 5; **18**. 1, 13.

2590. महाभूतानि Nom. plu. of the neu. comp. noun Mahābhūta (Ordinarily 'a great being' but here 'any of the five gross primary elements'. In this sense the word is generally used in the plural number) **13**. 5.

2591. महायोगेश्वरः Nom. sing. of the mas. comp. noun Mahāyogeśvara (The great lord or master of Yoga) **11**. 9.

2592. महारथः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Mahāratha (Lit. one who goes out in a big chariot but here used as a noun to designate a military officer of a particular grade) **1**. 4, 17.

2593. महारथाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Mahāratha used as a noun (See No. 2592) **1**. 6; **2**. 35.

2594. महाशङ्खम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Mahāśaṁkha (A big conch) **1**. 15.

2595. महाशनः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Mahāśana used as a noun (A voracious eater, a moloch) **3**. 37.

2596. महिमानम् Acc. sing. of the neu. noun Mahimāna (Prowess or greatness) **11**. 41.

2597. महीकृते The fem. noun Mahī with the suffix Kṛte having the sense of the dat. case-termination (For the sake of the earth) **1**. 35.

2598. महीक्षिताम् Gen. plu. of the mas. comp. noun Mahīkṣita (A king or a ruling prince) **1**. 25.

2599. महीपते Voc. sing. of the mas. noun Mahīpati (The lord of the earth, *i. e.* a king) **1**. 21.

2600. महीम् Acc. sing. of the fem. noun Mahī (The earth) **2**. 37.

2601. महेश्वरः Nom. sing. of the mas. comp. noun Maheśvara (The Great Lord) **13**. 22.

2602. महेष्वासाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Maheṣvāsa (One who is big amongst those who throw arrows) **1**. 4.

2603. मा A negative ind. particle **2**. 3, 47³; **11**. 34, 49²; **16**. 5; **18**. 66.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

In **2**. 3, this word forms part of the expression *Klaibyaṁ mā sma gamaḥ*. See the other words therein.

2604. **माता** Nom. sing. of the fem. noun Mātṛ (Mother) **9**. 17.

2605. **मातुलान्** Acc. plu. of the mas. noun Mātula (A maternal uncle) **1**.26.

2606. **मातुलाः** Nom. plu. of the mas. noun Mātula (See No. 2605) **1**. 34.

2607. **मात्रास्पर्शाः** Nom. plu. of the mas. comp. noun Matrāsparśa (Lit. That which comes in contact with the sense-organs and hence an object of sense-perception) **2**. 14.

2608. **माधव** Voc. sing. of the mas. noun Mādhava (The husband of Laxmi *i.e.* Viṣṇu, with whom Śrī-kṛṣṇa was believed to be identical) **1**. 37.

2609. **माधवः** Nom. sing. of the mas. noun Mādhava (See No. 2608) **1**. 14.

2610. **मानवः** Nom. sing. of the mas. noun Mānava (A human being) **3**. 17 ; **18**. 46.

2611. **मानवाः** Nom. plu. of the mas. noun Mānava (See No. 2610) **3**. 31.

2612. **मानसम्** Nom. sing. of the neu. form of the adj. Mānasa (Mental) **17**. 16.

2613. **मानसाः** Nom. plu. of the mas. form of the adj. Mānasa (See No. 2612) **10**. 6.

2614. **मानापमानयोः** Gen. or loc. dual of the mas. comp. noun Mānāpamāna (Respect and disrespect) **6**. 7; **12**. 18; **14**. 25. In **6**. 7 Śaṅkara and Rāmānuja read "Mānāvamānayoḥ" (App. I. 17). The meaning of that expression is also the same.

2615. **मानावमानयोः** Gen. or loc. dual of the comp. noun Mānāvamāna (Respect and disrespect) **6**. 7. For the occurrence of this word there see the preceding entry.

2616. **मानुषम्** Acc. sing. of the neu. form of the adj. Mānuṣa (Human) **11**. 51.

2617. **मानुषीम्** Acc. sing. of the fem. form of the adj. Mānuṣa (See No. 2616) **9**. 11.

2618. **मानुषे** Loc. sing. of the mas. form of the adj. Mānuṣa (See No. 2616) **4**. 12.

2619. **मामकम्** Acc. sing. of the neu. form of the pronominal adj. Māmaka (Mine or belonging to me) **15**. 12.

2620. **मामकाः** Nom. plu. of the mas. form of the pronominal adj. Māmaka (See No. 2619) **1**. 1.

2621. **मामिकाम्** Acc. sing. of the fem. form of the pronominal adj. Māmaka (See No. 2619) **9**. 7.

2622. **मामुपाश्रिताः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Māmupāśrita (One who has taken resort to me) **4**. 10.

2623. **माम्** Acc. sing. of the pronoun Asmad (See No. 506) **1**. 46 ; **2**. 7; **3**. 1; **4**. 9, 10, 11, 13, 14; **5**. 29; **6**. 30, 31, 47 ; **7**. 1, 3, 10, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 23, 24, 25, 26, 28, 29 ; **8**. 5, 7^2, 13, 14, 15, 16 ; **9**. 3, 9, 11, 13, 14^2, 15, 20, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 30, 32, 33, 34^2; **10**. 3, 8, 9, 10, 14, 24, 27 ; **11**. 8, 53, 55 ; **12**. 2, 4, 6, 9 ; **13**. 2 ; **14**. 26 ; **15**. 19^2; **16**. 18, 20 ; **17**. 6 ; **18**. 55^2, 65^2, 66, 67, 68.

2624. **मायया** Inst. sing. of the fem. noun Māyā (Divine power of delusion) **7**. 15 ; **18**. 61.

2625. **माया** Nom. sing. of the fem. noun Māyā (See No. 2624) **7**. 14.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2626. **मायाम्** Acc. sing. of the fem. noun Māyā (See No. 2624) **7**. 14.

2627. **मारुतः** Nom. sing. of the mas. noun Māruta (The wind) **2**. 23.

2628. **मार्गशीर्षः** Nom. sing. of the mas. noun Mārgaśīrṣa [The name of the lunar month in the Indian calendar deriving its name from the constellation Mṛgaśirṣa (Orion)] **10**. 35.

2629. **मार्दवम्** Nom. sing. of the neu. noun Mārdava (Soft-heartedness) **16**. 2.

26˙0. **मासानाम्** Gen. plu. of the mas. noun Māsa (A month) **10**. 35.

2631. **माहात्म्यम्** Acc. sing. of the neu. noun Māhātmya (Greatness or spiritual significance) **11**. 2.

2632. **मित्रद्रोहे** Loc. sing. of the mas. comp. noun Mitradroha (Faithlessness to a friend) **1**. 38.

2633. **मित्रारिपक्षयोः** Gen. dual of the mas. comp. noun Mitrāripakṣa (The sides of a friend and a foe) **14**. 25.

2634. **मित्रे** Loc. sing. of the neu. noun Mitra (A friend) **12**. 18.

2635. **मिथ्या** Adv. Ind. (In vain) **18**. 59.

2636. **मिथ्याचारः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Mithyācāra used as a noun (One whose conduct is not in consonance with one's thoughts) **3**. 6.

2637. **मिश्रम्** Nom. sing. of the neu. form of the adj. Miśra (Mixed) **18**. 12.

2638. **मुक्तसङ्गः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Muktasaṅga (One who is free from attachment) **3**. 9 ; **18**. 26.

2639. **मुक्तस्य** Gen. sing. of the mas. form of the adj. Mukta (Liberated) **4**. 23.

2640. **मुक्तम्** Acc. sing. of the mas. form of the adj. Mukta (See No. 2639) **18**. 40.

2641. **मुक्तः** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Mukta (See No. 2639) **5**. 28 ; **12**. 15 ; **18**. 71.

2642. **मुक्त्वा** Ind. past participle of the root Muc-muñc (To release or give up) **8**. 5.

2643. **मुखम्** Nom. sing. of the neu. noun Mukha (The mouth) **1**. 29.

2644. **मुखानि** Nom. plu. of the neu. noun Mukha (See No. 2643) **11**. 25.

2645. **मुखे** Loc. sing. of the neu. noun Mukha (See No. 2643) **4**. 32.

2646. **मुख्यम्** Acc. sing. of the neu. form of the adj. Mukhya (Principal) **10**. **24**.

2647. **मुच्यन्ते** Pass. 3rd pers. plu. of the root Muc-muñc (See No. 2642) **3**. 13, 31.

2648. **मुनयः** Nom. plu. of the mas. noun Muni (An anchorite, sage or recluse) **14**. 1.

2649. **मुनिः** Nom. sing. of the mas. noun Muni (See No. 2648) **2**. 56 ; **5**. 6, 28 ; **10**. 26.

2650. **मुनीनाम्** Gen. plu. of the mas. noun Muni (See No. 2648) **10**. 37.

2651. **मुनेः** Gen. sing. of the mas. noun Muni (See No. 2648) **2**. 69 ; **6**. 3.

2652. **मुमुक्षुभिः** Inst. plu. of the mas. noun Mumukṣu (One who is desirous of being released from bondage) **4**. 15.

2653. **मुहुर्मुहुः** Adv. Ind. (Again and again) **18**. 76.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2654. मुह्यति Pres. 3rd pers. sing. of the root Muh (To become infatuated or deluded) **2**. 13; **8**. 27.

2655. मुह्यन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Muh (See No. 2654) **5**. 15.

2656. मूढग्राहेण Inst. sing. of the mas. comp. noun Mūḍhagrāha (The firmness of an idiot) **17**. 19.

2657. मूढयोनिषु Loc. plu. of the fem. comp. noun Mūḍhayoni (An idiotic class of beings, very probably quadrupeds) **14**. 15.

2658. मूढः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Mūḍha used as a noun (An idiot) **7**. 25.

2659. मूढाः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Mūḍha used as a noun (See No. 2658) **7**. 15; **9**. 11; **16**. 20.

2660. मूर्तयः Nom. plu. of the fem. noun Mūrti (A tangible form or an idol) **14**. 4.

2661. मूर्ध्नि Loc. sing. of the mas. noun Mūrdhan (The forehead or head) **8**. 12.

2662. मूलानि Nom. plu. of the neu. noun Mūla (A root) **15**. 2.

2663. मृगाणाम् Gen. sing. of the mas. noun Mṛga (Ordinarily 'a deer' but here 'a forest animal') **10**. 30.

2664. मृगेन्द्रः Nom. sing. of the mas. comp. noun Mṛgendra (The king of forest animals *i. e.* a lion) **10**. 30.

2665. मृतस्य Gen. sing. of the mas. form of the past participial adj. Mṛta (Dead) **2**. 27.

2666. मृतम् Acc. sing. of the mas. form of the past participial adj. Mṛta (See No. 2665) **2**. 26.

2667. मृत्युसंसारवर्त्मनि Loc. sing. of the neu. comp. noun Mṛtyusaṁsāravartma (The path of death and rebirth) **9**. 3.

2668. मृत्युसंसारसागरात् Abl. sing. of the mas. comp. noun Mṛtyusaṁsārasāgara (The ocean of death and rebirth) **12**. 7.

2669. मृत्युम् Acc. sing. of the mas. noun Mṛtyu (Death) **13**. 25.

2670. मृत्युः Nom. sing. of the mas. noun Mṛtyu (See No. 2669) **2**. 27; **9**. 19; **10**. 34.

2671. मे Dat. or gen. sing. of the pronoun Asmad (See No. 506) **1**. 21, 29, 30, 46; **2**. 7; **3**. 2, 22, 31, 32; **4**. 3, 5, 9, 14; **5**. 1; **6**. 30, 36, 39, 47; **7**. 4, 5, 18; **9**. 5, 26, 29, 31; **10**. 1, 2, 13, 18, 19; **11**. 4, 5, 8, 18, 31, 45², 47, 49; **12**. 2, 14, 15, 16, 17, 19, 20; **13**. 3; **16**. 6, 13; **18**. 4, 6, 64², 65, 69², 70;

Irregular use of the word as abl. sing. of the same pronoun, **18**. 13, 50 (निबोध मे); **18**. 36 (शृणु मे).

2672. मेधा Nom. sing. of the fem. noun Medhā (Intelligence) **10**. 34.

2673. मेधावी Nom. sing. of the mas. noun Medhāvin (An intelligent man) **18**. 10.

2674. मेरुः Nom. sing. of the mas. noun Meru (The name of a mountain situated most probably in Central Asia, which is believed to have the highest peak) **10**. 23.

2675. मैत्रः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Maitra (One who is of an amiable disposition) **12**. 13.

2676. मोक्षकाङ्क्षिभिः Inst. plu. of the mas. comp. noun Mokṣakāṁkṣin (One who aspires for final liberation) **17**. 25.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2677. **मोक्षपरायणाः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Mokṣa-parāyaṇa (One who is solely devoted to final liberation) **5**. 28.

2678. मोक्षयिष्यामि Fut. 1st pers. sing. of the 10th conj. Ubhayapadī root Mokṣ (To release or set free) **18**. 66.

2679. **मोक्षम्** Acc. sing. of the mas. noun Mokṣa (Final liberation) **18**. 30.

2680. **मोक्ष्यसे** Pass. 2nd pers. sing. of the root Muc-muñc (See No. 2642) **4**. 16 ; **9**. **1**, 28.

2681. **मोघकर्माणः** Gen. plu. of the mas. form of the comp. adj. Mogha-karman (One who hss been doing fruitless acts) **9**. 12.

2682. **मोघज्ञानाः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Mogha-jñāna (One whose knowledge is not productive of any result) **9**. 12.

2683. **मोघम्** Adv. Ind. (In vain) **3**. 16.

2684. **मोघाशाः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Moghāśa (One who entertains vain hopes) **9**. 12.

2685. **मोदिष्ये** Fut. 1st pers. sing. of the root Mud (To rejoice) **16**. 15.

2686. मोहकलिलम् Acc. sing. of the neu. comp. noun Mohakalila (A thick snare brought on by delusion) **2**. 52.

2687. मोहजालसमावृताः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Mohajālasamāvṛta (Enveloped by the snare of delusion) **16**. 16.

2688. **मोहनम्** Nom. sing. of the neu. noun Mohana (The cause of de-lusion or infatuation) **14**. 8 ; **18**. 39.

2689. **मोहयसि** Pres. 2nd pers. sing. of the caus. form of the root Muh (To become deluded or infatuated) **3**. 2.

2690. मोहम् Acc. sing. of the mas. noun Moha (Delusion or infatua-tion) **4**. 35 ; **14**. 22.

2691. मोहः Nom. sing. of the mas. noun Moha (See No. 2690) **11**. 1 ; **14**. 13 ; **18**. 73.

2692. मोहात् Abl. sing. of the mas. noun Moha (See No. 2690) **16**. 10 ; **18**. 7, 25, 60.

2693. **मोहितम्** Nom. sing. of the neu. form of the past participial adj. Mohita (Deluded or infatuated) **7**.13.

2694. **मोहिताः** Nom. plu. of the mas. form of the past participial adj. Mohita (See No. 2693) **4**. 16.

2695. मोहिनीम् Acc. sing. of the fem. form of the adj. Mohinī (That which causes delusion or infatua-tion) **9**. 12.

2696. **मौनम्** Nom. sing. of the neu. noun Mauna (Reticence) **10**.38;**17**.16.

2697. मौनी Nom. sing. of the mas. noun Maunin (One who observes reticence) **12**. 19.

2698. म्रियते Pres. 3rd pers. sing. of the root Mṛ (To die) **2**. 20.

य

2699. यक्षरक्षसाम् Gen. plu. of the mas. comp. noun Yakṣarakṣas (The Yakṣa and the Rākṣasa) **10**. 23.

2700. यक्षरक्षांसि Nom. plu. of the neu. comp. noun Yakṣarakṣas (See No. 2699) **17**. 4.

2701. यक्ष्ये Fut. Ātma. 1st pers. sing. of the Ubhayapadī root Yaj (See No. 671) **16**. 15.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2702. यच्छ्रद्धः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Yacchraddha (That on which one has faith) **17.** 3.

2703. यजन्तः Nom. plu. of the pres. participial adj. Yajat (Sacrificing) **4.** 12; **9.** 15.

2704. यजन्ति Pres. Paras. 3rd pers. plu. of the root Yaj (See No. 671) **9.** 23.

2705. यजन्ते Pres. Ātma. 3rd pers. plu. of the root Yaj (See No. 671) **9.** 23; **16.** 17; **17.** 1, 4².

2706. यजुः Nom. sing. of the fem. neu. noun Yajus (A mantra of the Yajurveda *i. e.* a sacrificial formula) **9.** 17.

2707. यज्ञक्षपितकल्मषाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Yajñakṣapitakalmaṣa (One whose sin has been exhausted by sacrifices) **4.** 30.

2708. यज्ञतपसाम् Gen. plu. of the neu. comp. noun Yajñatapas (Sacrifice and penance) **5.** 29.

2709. यज्ञतपःक्रियाः Nom. plu. of the fem. comp. noun Yajñatapaḥkriyā (A ceremony such as that relating to a sacrifice or a penance) **17.** 25.

2710. यज्ञदानतपःकर्म Nom. sing. of the neu. comp. noun Yajñadānatapaḥkarman (An act such as that of a sacrifice, gift or penance) **18.** 3, 5.

2711. यज्ञदानतपःक्रियाः Nom. plu. of the fem. comp. noun Yajñadānatapaḥkriyā (A ceremony such as that relating to a sacrifice, gift or penance) **17.** 24.

2712. यज्ञभाविताः Nom. plu. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Yajñabhāvita (Honoured by sacrifices) **3.** 12.

2713. यज्ञविदः Nom. plu. of the mas. comp. noun Yajñavid (One who knows the essence of sacrifices) **4.** 30.

2714. यज्ञशिष्टामृतभुजः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Yajñaśiṣṭāmṛtabhuk used as a noun (One who eats the nectar of, *i. e.* the remnant of the food offered at, a sacrifice) **4.** 31.

2715. यज्ञशिष्टाशिनः Nom. plu. of the *the mas. form of the comp.* adj. Yajñaśiṣṭāśin (One who eats the remnant of a sacrifice *i. e.* of the food offered at a sacrifice) **3.** 13.

2716. यज्ञम् Acc. sing. of the mas. noun Yajña (A sacrifice) **4.** 25²; **17.** 12, 13.

2717. यज्ञः Nom. sing. of the mas. noun Yajña (See No. 2716) **3.** 14; **9.** 16; **16.** 1; **17.** 7, 11; **18.** 5.

2718. यज्ञात् Abl. sing. of the mas. noun Yajña (See No. 2716) **3.** 14; **4.** 33.

2719. यज्ञानाम् Gen. plu. of the mas. noun Yajña (See No. 2716) **10.** 25.

2720. यज्ञाय Dat. sing. of the mas. noun Yajña (See No. 2716) **4.** 23.

2721. यज्ञार्थात् Abl. sing. of the mas. comp. noun Yajñārtha used in the dative sense (For the sake of or with a view to make a sacrifice) **3.** 9.

2722. यज्ञाः Nom. plu. of the mas. noun Yajña (See No. 2716) **4.** 32; **17.** 23.

2723. यज्ञे Loc. sing. of the mas. noun Yajña (See No. 2716) **3.** 15; **17.** 27.

2724. यज्ञेन Inst. sing. of the mas. noun Yajña (See No. 2716) **4.** 25.

2725. यज्ञेषु Loc. plu. of the mas. noun Yajña (See No. 2716) **8.** 28.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2726. **यज्ञैः** Inst. plu. of the mas. noun Yajña (See No. 2716) **9.** 20. For the occurrence of this word in **3.** 10 according to Rāmānuja see App. I. 11 and the remark in the entry as to the word *Saha*, *infra*.

2727. **यतचित्तस्य** Gen. sing. of the mas. form of the comp. adj. Yatacitta (One who has brought his mind under restraint) **6.** 19.

2728. **यतचित्तात्मा** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Yatacittātman (One who has brought his mind and heart under restraint) **4.** 21 ; **6.** 10.

2729. **यतचित्तेन्द्रियक्रियः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Yatacittendriyakriya (One who has brought under restraint the actions of the mind and the senses) **6.** 12.

2730. **यतचेतसाम्** Gen. plu. of the mas. form of the comp. adj. Yatacetas (One who has brought one's mind under restraint) **5.** 26.

2731. **यततः** Gen. sing. of the mas. form of the Paras. pres. participial adj. Yatat (Striving) **2.** 60.

2732. **यतता** Inst. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Yatat (See No. 2731) **6.** 36.

2733. **यतताम्** Gen. plu. of the mas. form of the pres. participial adj. Yatat (See No. 2731) **7.** 3.

2734. **यतति** Paras. pres. 3rd pers. sing. of the Ubhayapadī root Yat (To strive) **7.** 3.

2735. **यतते** Ātma. pres. 3rd pers. sing. of the Ubhayapadī root Yat (See No. 2734) **6.** 43.

2736. **यतन्तः** Nom. plu. of the mas. form of the Paras. pres. participial adj. Yatat (See No. 2731) **9.** 14 ; **15.** 11².

2737. **यतन्ति** Paras. pres. 3rd pers. plu. of the root Yat (See No. 2734) **7.** 29.

2738. **यतमानः** Nom. sing. of the Ātma. pre. participial adj. Yatamāna (Striving) **6.** 45.

2739. **यतयः** Nom. plu. of the mas. noun Yati (A man who has restrained his mind, body and senses) **4.** 28 ; **8.** 11.

2740. **यतवाक्कायमानसः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Yatavākkāyamānas (One who has restrained his speech, body and mind) **18.** 52.

2741. **यतः** Adv. Ind. (From where). This word is used as a substitute for the word Yasmāt, the abl. sing. of the pronoun Yad. When repeated as in **6.** 26 it has the sense of ' from wherever.' **6.** 26²; **13.** 3 ; **15.** 4 ; **18.** 46.

2742. **यतात्मवान्** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Yatātmavat (One who has one's mind under control) **12.** 11.

2743. **यतात्मा** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Yatātman (One who has one's mind under one's control) **12.** 14.

2744. **यतात्मानः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Yatātman (See No. 2743) **5.** 25.

2745. **यतीनाम्** Gen. plu. of the mas. noun Yati (See No. 2739) **5.** 26.

2746. **यतेन्द्रियमनोबुद्धिः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Yatendriyamanobuddhi (One who has one's senses, mind and intellect under one's control) **5.** 28.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2747. यत् Nom. or acc. sing. of the neu. form of the pronoun Yad (Who or which) at some places used as an adj. also but in the same sense. **2.** 7, 8, 67; **3.** 21^3; **4.** 16, 35; **5.** 1, 5, 21; **6.** 21, 42; **7.** 2; **8.** 11^3, 17, 28; **9.** 1, 27^5; **10.** 1, 14, 39^2, 41^2; **11.** 1, 7, 37, 41, 42, 47, 52; **13.** 2, 3^2, 11, 12^2; **14.** 1; **15.** 6, 8^2, 12^3; **17.** 10, 12, 15, 18, 19, 20, 21, 22, 28; **18.** 8, 9, 15, 21, 22, 23, 24, 25, 37, 38, 39, 40, 60;

Adv. Ind. (In that, whether or if, according to context) **1.** 45; **2.** 6; **18.** 59.

2748. यत्प्रभावः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Yatprabhāva (Of what kind of prowess) **13.** 3.

2749. यत्र Adv. Ind. (Where) **6.** 20^2, 21; **18.** 36, 78^2;

Irregular use of the same word in the sense of *Yasmin*, **8.** 23.

2750. यथा Adv. Ind. (Just as, as or how, according to context) **2.** 13, 22; **3.** 25, 38^2; **4.** 11, 37; **6.** 19; **7.** 1; **9.** 6; **11.** 3, 28, 29, 53; **13.** 32, 33; **18.** 45, 50, 63.

2751. यथाभागम् Adverbial comp. Ind. (According to divisions) **1.** 11.

2752. यथावत् Adv. Ind. (As a thing is) **18.** 19.

2753. यथोक्तम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. past participial adj. Yathokta (As stated or advised) **12.** 20.

2754. यदा Adv. Ind. (When) **2.** 52, 53, 55, 58; **6.** 4, 18; **13.** 30; **14.** 11, 14, 19; —यदा (Whenever) **4.** 7.

2755. यदि Adv. Ind. (If) **1.** 38, 46; **3.** 23; **11.** 4, 12;—वा (Whether) **2.** 6; **6.** 32.

2756. यदृच्छया Inst. sing. of the fem. comp. noun Yadṛcchā used as an adverb (By accident or spontaneously) **2.** 32.

2757. यदृच्छालाभसंतुष्टः Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Yadṛcchālābhasaṅtuṣṭa (One who is satisfied with whatever one gets spontaneously) **4.** 22.

2758. यद्वत् The pronoun Yad with the suffix Vat (added for comparison) used in an adverbial sense (In the manner in which) **2.** 70.

2759. यद्विकारि Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Yadvikārin (Of what it is a transformation) **13.** 3.

2760. यन्त्रारूढानि Acc. plu. of the neu. form of the comp. adj. Yantrārūḍha (Put up in a machine) **18.** 61.

2761. यम् Acc. sing. of the mas. form of the pronoun Yad (See No. 2747) **2.** 15, 70; **6.** 2, 22; **8.** 6^2, 21.

2762. यमः Nom. sing. of the mas. noun Yama (The god of death looked upon as the Great Regulator) **10.** 29; **11.** 39.

2763. यया Inst. sing. of the fem. form of the pronoun Yad (See No. 2747) **2.** 39; **7.** 5; **18.** 31, 33, 34, 35.

2764. यशः Nom. or acc. sing. of the neu. noun Yaśas (Fame or reputation) **10.** 5; **11.** 33.

2765. यष्टव्यम् Nom. sing. of the neu. form of the pot. participle of the root Yaj (See No. 671) **17.** 11.

2766. यस्मात् Abl. sing. of the mas. form of the pronoun Yad (See No. 2747) **12.** 15.

The same used adverbially (Because) **15.** 18.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2767. **यस्मिन्** Loc. sing. of the mas. or neu. form of the pronoun Yad (See No. 2747) **6**. 22; **15**. 4.

2768. **यस्य** Gen. sing. of the mas. or neu. form of the pronoun Yad (See No. 2747) **2**. 61, 68; **4**. 19; **8**. 22; **15**. 1; **18**. 17².

2769. **यस्याम्** Loc. sing. of the fem. form of the pronoun Yad (See No. 2747) **2**. 69.

2770. **यः** Nom. sing. of the mas. form of the pronoun Yad (See No. 2747) **2**. 19², 21, 57, 71; **3**. 6, 7, 12, 16, 17, 42; **4**. 9, 14, 18²; **5**. 3, 5, 10, 23, 24², 28; **6**. 1, 30, 31, 32, 33, 47; **7**. 21²; **8**. 5, 9, 13, 14, 20; **9**. 26; **10**. 3, 7; **11**. 55; **12**. 14, 15², 16, 17²; **13**. 1, 3, 23, 27, 29; **14**. 23², 26; **15**. 1, 17, 19; **16**. 23; **17**. 3, 11; **18**. 11, 16, 55, 67, 68, 70, 71.

2771. **या** Nom. sing. of the fem. form of the pronoun Yad (See No. 2747) **2**. 69; **18**. 30, 32, 50.

2772. **यातयामम्** Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Yātayāma (That over which a night has passed away) **17**. 10.

2773. **याति** Pres. 3rd pers. sing. of the root Yā (To go) **6**. 45; **8**. 5, 8, 13, 26; **13**. 28; **14**. 14; **16**. 22.

2774. **यादव** Voc. sing. of the mas. noun Yādava (A scion of the family of Yadu, here used as a form for addressing Śrī Kṛṣṇa) **11**. 41.

2775. **यादसाम्** Gen. plu. of the mas. noun Yādas (A god presiding over the element of water) **10**. 29.

2776. **यादृक्** Adv. Ind. (Of what kind of appearance) **13**. 3.

2777. **यान्** Acc. plu. of the mas. form of the pronoun Yad (See No. 2747) **2**. 6.

2778. **यान्ति** Pres. 3rd pers. plu. of the root Yā (See No. 2773) **3**. 33; **4**. 31; **7**. 23², 27; **8**. 23; **9**. 7, 25⁴, 32; **13**. 34; **16**. 20.

2779. **याभिः** Inst. plu. of the fem. form of the pronoun Yad (See No. 2747) **10**. 16.

2780. **यावत्** Adv. Ind. (So that) **1**. 22; the same used as an adj. (Any) **13**. 26.

2781. **यावान्** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Yāvat (Of what kind or as much) **2**. 46; **18**. 55.

2782. **यास्यसि** Fut. 2nd pers. sing. of the root Yā (See No. 2773) **2**. 35; **4**. 35.

2783. **याम्** Acc. sing. of the fem. form of the pronoun Yad (See No. 2747) **2**. 42; **7**. 21².

2784. **याः** Nom. plu. of the fem. form of the pronoun Yad (See No. 2747) **14**. 4.

2785. **युक्तचेतसः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Yuktacetas (One whose mind is regulated by one's own will) **7**. 30.

2786. **युक्तचेष्टस्य** Gen. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Yuktaceṣṭa (One whose movements are under one's control) **6**. 17.

2787. **युक्ततमः** Nom. sing. of the mas. form of the super. degree of the past pass. participial adj. Yukta (One who is the best of those who have a composed, well-regulated or balanced mind) **6**. 47. For the definitions of the term *Yukta* given in the B. G. itself see No. 2790 *infra*.

2788. **युक्ततमाः** Nom. plu. of the mas. form of the super. degree of the past pass. participial adj. Yukta (See Nos. 2787 and 2790) **12**. 2.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2789. **युक्तस्वप्नावबोधस्य** Gen. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Yuktasvapnāvabodha (One who has been regulating one's periods of sleeping and waking) **6.** 17.

2790. **युक्तः** Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Yukta (One who has a composed, well-regulated or balanced mind ; (See also No. 2787) **2.** 61 ; **3.** 26 ; **5.** 8, 12 ; **6.** 14 ; (Accompanied by or endowed with) **2.** 39 ; **7.** 22 ; **8.** 10 ; **18.** 51.

Special definitions of the term :— **4.** 18 ; **5.** 23 ; **6.** 8, 18.

2791. **युक्तात्मा** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Yuktātman (One who has a composed, well-regulated or balanced mind) **7.** 18.

2792. **युक्ताहारविहारस्य** Gen. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Yuktāhāravihāra (One who regulates one's diet and movements) **6.** 17.

2793. **युक्ते** Loc. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Yukta (Yoked) **1.** 14.

2794. **युक्तैः** Inst. plu. of the past pass. participial adj. Yukta (See Nos. 2787 and 2790) **17.** 17.

2795. **युक्त्वा** Ind. past participle of the root Yuj (' To join ;' also ' to regulate one's mind ') **9.** 34. The latter meaning is applicable here.

2796. **युगपत्** Adv. Ind. (Simultaneously) **11.** 12.

2797. **युगसहस्रान्ताम्** Acc. sing. of the fem. form of the comp. adj. Yugasahasrānta (That of which the end arrives after a thousand Yugas have passed away) **8.** 17. See also the next entry.

2798. **युगे** Loc. sing. of the mas. noun Yuga (An age or a cycle) **4.** 8[2].

2799. **युज्यते** Pass. 3rd pers. sing. of the root Yuj (To join or to make use of in connection with something) **10.** 7 ; **17.** 26.

2800. **युज्यस्व** Imp. 2nd pers. sing. of the root Yuj (This is the same root as in No. 2799 but it is here used in the sense of ' to take to or to prepare oneself for '.) **2.** 38, 50.

2801. **युञ्जतः** Gen. sing. of the pres. participial adj. Yuñjat (Lit. 'joining' but here ' practising ') **6.** 19.

2802. **युञ्जन्** Nom. sing. of the pres. participial adj. Yuñjat (Regulating one's life or submitting to discipline) **6.** 15, 28 ; **7.** 1. In **6.** 28 Rāmānuja, Ānandatīrtha and Jayatīrtha read *evaṁ yuñjan* instead of *yuñjan evaṁ* (App. I. 21). The meaning of the sentence is not affected by the change in the order.

2803. **युञ्जीत** Pot. Ātma. 3rd pers. sing. of the 7th conj. Ubhayapadī root Yūj (To regulate one's life or submit to discipline) **6.** 10.

2804. **युञ्ज्यात्** Pot. Paras. 3rd pers. sing. of the root Yuj. (See No. 2803) **6.** 12.

2805. **युद्धविशारदाः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Yuddhaviśārada (One who is a skilful fighter) **1.** 9.

2806. **युद्धम्** Acc. sing. of the neu. noun Yuddha (A battle) **2.** 32.

2807. **युद्धात्** Abl. sing. of the neu. noun Yuddha (See No. 2806) **2.** 31.

2808. **युद्धाय** Dat. sing. of the neu. noun Yuddha (See No. 2806) **2.** 37, 38.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2809. युद्धे Loc. sing. of the neu. noun Yuddha (See No. 2806) **1**. 23, 33 ; **18**. 43.

2810. युधामन्युः Nom. sing. of the mas. noun Yudhāmanyu (The name of a king who took part in the Mbh. war on the side of the Pāṇḍavas) **1**. 6.

2811. युधि Loc. sing. of the fem. noun Yudh (A battle) **1**. 4.

2812. युधिष्ठिरः Nom. sing. of the mas. noun Yudhiṣṭhira (The eldest of the Pāṇḍavas) **1**. 16.

2813. युध्य Ind. past participle of the root Yudh (To fight) **8**. 7.

2814. युध्यस्व Imp. 2nd pers. sing. of the root Yudh (See No. 2813) **2**. 18 ; **3**. 30 ; **11**. 34.

2815. युयुधानः Nom. sing. of the mas. noun Yuyudhāna (Another name of king Sātyakī who had fought on the side of the Pāṇḍavas in the Mbh. war) **1**. **4**.

2816. युयुत्सवः Nom. plu. of the desi. verbal mas. noun Yuyutsu (One who is eager to fight) **1**. 1.

2817. युयुत्सुम् Acc. sing. of the desi. verbal mas. noun Yuyutsu (See No. 2816) **1**. 28.

2818. ये Nom. plu. of the mas. form of the pronoun Yad (See No. 2747) **1**. 7, 23 ; **3**. 13, 31, 32 ; **4**. 11 ; **5**. 22 ; **7**. 12², 14, 29 ; **9**. 22, 23, 29, 32 ; **11**. 22, 32 ; **12**. 1², 2, 3, 6, 20 ; **13**. 34 ; **17**. 1, 5.

2819. येन Inst. sing. of the mas. or neu. form of the pronoun Yad (See No. 2747) **2**. 17 ; **3**. 2 ; **4**. 35 ; **6**. 6 ; **8**. 22 ; **10**. 10 ; **18**. 20, 46.

2820. येनकेनचित् Inst. sing. of the pronouns Yad and Kim joined together and the suffix Cit added thereto with a view to put an emphasis (By anything whatever) **12**. 19.

2821. येषाम् Nom. plu. of the mas. form of the pronoun Yad (See No. 2747) **1**. 33 ; **2**. 35 ; **5**. 16, 19 ; **7**. 28; **10**. 6.

2822. योक्तव्यः Nom. sing. of the mas. form of the pot. participial adj. Yoktavya (Should be practised) **6**. 23.

2823. योगक्षेमम् Acc. sing. of the neu. comp. noun Yogakṣema (The acquisition of that which is not in one's possession and the preservation of that which is) **9**. 22.

2824. योगधारणाम् Acc. sing. of the fem. comp. noun Yogadhāraṇā (The kind of concentration which leads to the union of the individual soul with the supreme or that which forms part of the practice of Yoga) **8**. 12.

2825. योगबलेन Inst. sing. of the neu. comp. noun Yogabala (The strength which comes from the practice of Yoga) **8**. 10.

2826. योगभ्रष्टः Nom. sing. of the mas. form of the past participial comp. adj. Yogabhraṣṭa (One who has slipped away from the path of Yoga) **6**. 41.

2827. योगमायासमावृतः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Yogamāyāsamāvṛta (Enveloped or covered all over by the Yogamāyā *i. e.* the power of delusion) **7**. 25.

2828. योगयज्ञाः Nom. plu. of the mas. comp. noun Yogayajña (A sacrifice consisting of the practice of Yoga) **4**. 28.

2829. योगयुक्तः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Yogayukta (One who has practised Yoga) **5**. 6, 7 ; **8**. 27.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2830. योगयुक्तात्मा Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Yogayuktātman (One whose mind is composed by the practice of Yoga) **6**. 29.

2831. योगवित्तमाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Yogavid raised to the super. degree (The best of those who know Yoga) **12**. 1.

2832. योगसंज्ञितम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Yogasaṁjñita (Designated as Yoga) **6**. 23.

2833. योगसंन्यस्तकर्माणम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Yogasannyastakarman (One who has given up the performance of religious rites by Yoga *i. e.* according to the theory of Karmayoga) **4**. 41.

2834. योगसंसिद्धः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Yogasaṁsiddha (One who has become an adept by means of Yoga) **4**. 38.

2835. योगसंसिद्धिम् Acc. sing. of the fem. comp. noun Yogasaṁsiddhi (The adeptness which is the result of Yoga) **6**. 37.

2836. योगसेवया Inst. sing. of the fem. comp. noun Yogasevā (The practice of Yoga) **6**. 20.

2837. योगस्थः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Yogastha (One who has his mind fixed in Yoga) **2**. 48.

2838. योगस्य Gen. sing. of the mas. noun Yoga (Etymologically 'a union' but secondarily, 'a union of the individual soul with the supreme soul' or 'the re-instatement of the individual soul in its original state of purity' or 'any course of mental or physical exercises resulting in such union or re-instatement') **6**. 44.

The last meaning is applicable here.

2839. योगम् Acc. sing. of the mas. noun Yoga (See No. 2838) **2**. 53; **4**. 1, 42; **5**. 1, 5; **6**. 2, 3, 12, 19; **7**. 1; **9**. 5; **10**. 7, 18; **11**. 8; **18**. 75.

2840. योगः Nom. sing. of the mas. noun Yoga (See No. 2838) **2**. 48, 50; **4**. 2, 3; **6**. 16, 17, 23, 33, 36.

Special definitions of the term in **2**. 48, 50; **6**. 20-23.

2841. योगात् Abl. sing. of the mas. noun Yoga (See No. 2838) **6**. 37.

2842. योगाय Dat. sing. of the mas. noun Yoga (See No. 2838) **2**. 50.

2843. योगारूढस्य Gen. sing. of the mas. form of the comp. adj. Yogārūḍha used as a noun [One who has ascended (the ladder of) Yoga *i. e.* one who is an adept in it] **6**. 3.

2844. योगारूढः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Yogārūḍha used as a noun (See No. 2843) **6**. 4. This verse contains a special definition of this term.

2845. योगिनम् Acc. sing. of the mas. noun Yogin (One who practises Yoga) **6**. 27.

2846. योगिनः Nom. plu. or gen. sing. of the mas. noun Yogin (See No. 2845) **4**. 25; **5**. 11; **6**. 19; **8**. 14, 23; **15**. 11.

2847. योगिनाम् Gen. plu. of the mas. noun Yogin (See No. 2845) **3**. 3; **6**. 42, 47.

2848. योगिन् Voc. sing. of the mas. noun Yogin (See No. 2845) **10**. 17.

2849. योगी Nom. sing. of the mas. noun Yogin (See No. 2845) **5**. 24; **6**. 1, 2, 8, 10, 15, 28, 31, 32, 45, 46[2]; **8**. 25, 27, 28; **12**. 14.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2850. योगे Loc. sing. of the mas. noun Yoga (See No. 2838) **2**. 39.

2851. योगेन Inst. sing. of the mas. noun Yoga (See No. 2838) **10**. 7; **12**. 6; **13**. 24; **18**. 33.

2852. योगेश्वर Voc. sing. of the mas. comp. noun Yogeśvara (The Lord of the different kinds of Yoga) **11**. 4.

2853. योगेश्वरः Nom. sing. of the mas. comp. noun Yogeśvara (See No. 2852) **18**. 78.

2854. योगेश्वरात् Abl. sing. of the mas. comp. noun Yogeśvara (See No. 2852) **18**. 75.

2855. योगैः Inst. plu. of the mas. noun Yoga (See No. 2838) **5**. 5.

2856. योत्स्यमानान् Acc. plu. of the mas. form of the Ātma. fut. participial adj. Yotsyamāna (One who is about to fight) **1**. 23.

2857. योत्स्ये Fut. Ātma. 1st pers. sing. of the root Yudh (See No. 2813) **2**. 9; **18**. 59.

2858. योद्धव्यम् Nom. sing. of the neu. form of the pot. participle Yoddhavya (It is incumbent to fight) **1**. 22.

2859. योद्धुकामान् Acc. plu. of the mas. form of the comp. adj. Yoddhukāma (One who is desirous of fighting) **1**. 22.

2860. योधमुख्यैः Inst. plu. of the mas. form of the comp. adj. Yodhamukhya (A principal one amongst the warriors) **11**. 26.

2861. योधवीरान् Acc. plu. of the mas. comp. noun Yodhavīra. (A hero amongst warriors) **11**. 34.

2862. योधाः Nom. plu. of the noun Yodha (A warrior) **11**. 32.

2863. योनिम् Acc. sing. of the fem. noun Yoni (Lit. 'the womb or uterus' and hence 'any generating cause or source of origin') **16**. 20.

2864. योनिषु Loc. plu. of the fem. noun Yoni (See No. 2863) **16**. 19.

2865. योनिः Nom. sing. of the fem. noun Yoni (See No. 2863) **14**. 3.

2866. यौवनम् Nom. sing. of the neu. noun Yauvana (Youth) **2**. 13.

र

2867. रक्षांसि Nom. plu. of the neu. noun Rakṣas (A member of an aboriginal race known by that name; or an issue of a marriage between an Arya male and an Anarya female) **11**. 36.

2868. रजसः Gen. sing. of the neu. noun Rajas (The attribute of the primordial matter making itself manifest in beings as activity, greed, wrath &c.) **14**. 16, 17.

2869. रजसि Loc. sing. of the neu. noun Rajas (See No. 2868) **14**. 12, 15.

2870. रजः Nom. sing. of the neu. noun Rajas (See No. 2868) **14**. 5, 7, 9, 10^3; **17**. 1.

2871. रजोगुणसमुद्भवः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Rajogunasamudbhava (That which owes its rise to the Rajoguṇa) **3**. 37.

2872. रणसमुद्यमे Loc. sing. of the mas. comp. noun Raṇasamudyama (Preparation on the battlefield) **1**. 22.

2873. रणात् Abl. sing. of the neu. noun Raṇa (A battlefield) **2**. 35.

2874. रणे Loc. sing. of the neu. noun Rana (See No. 2873) **1**. 46; **11**. 34.

2875. रताः Nom. plu. of the mas. form of the past participial adj. Rata (Devoted to or engaged in) **5**. 25; **12**. 4.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2876. रथम् Acc. sing. of the mas. noun Ratha (A chariot) **1**. 21.

2877. रथोत्तमम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Rathottama (The best of chariots) **1**. 24.

2878. रथोपस्थे Loc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Rathopastha (The seat of the principal occupant in the back part of a chariot) **1**. 47.

2879. रमते Pres. Ātma. 3rd pers. sing. of the Ubhayapadī root Ram (To move about playfully or at ease) **5**. 22; **18**. 36.

2880. रमन्ति Pres. Paras. 3rd pers. plu. of the root Ram (See No. 2879) **10**. 9.

2881. रविः Nom. sing. of the mas. noun Ravi (The Sun) **10**. 21; **13**. 33.

2882. रसनम् Nom. sing. of the neu. noun Rasana (The organ of taste, *i. e.* the tongue) **15**. 9.

2883. रसवर्जम् Adv. Ind. (To the exclusion of liking, interest or inclination) **2**. 59.

2884. रसः Nom. sing. of the mas. noun Rasa (Ordinarily 'juice' but here 'liking, interest or inclination') **2**. 59; **7**. 8.

2885. रसात्मकः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Rasātmaka (That which is of the nature of or identical with a juice) **15**. 13.

2886. रस्याः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Rasya (Juicy) **17**. **8**.

2887. रहसि Loc. sing. of the neu. noun Rahas (Solitude) **6**. 10.

2888. रहस्यम् Nom. sing. of the neu. noun Rahasya (A secret) **4**. **3**.

2889. राक्षसीम् Acc. sing. of the fem. form of the adj. Rākṣasa (That which is peculiar to the beings dominated by the Rajoguṇa) **9**. 12.

2890. रागद्वेषवियुक्तैः Inst. plu. of the neu. form of the comp. past pass. participial adj. Rāgadveṣaviyukta (Freed from attachment and hatred) **2**. 64.

2891. रागद्वेषौ Nom. or acc. dual of the mas. comp. noun Rāgadveṣa (Attachment and hatred) **3**. **34**; **18**. 51.

2892. रागात्मकम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Rāgātmaka (That which is of the nature of or identical with attachment) **14**. 7.

2893. रागी Nom. sing. of the mas. noun Rāgin (One who is swayed by a feeling of attachment) **18**. 27.

2894. राजगुह्यम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. past participial adj. Rājaguhya (That which is to be protected or concealed by the members of the princely order or that which is a king amongst the things to be protected or concealed *i. e.* the highest secret) **9**. **2**. The first is the preferable meaning.

2895. राजन् Voc. sing. of the mas. noun Rājan (A king) **11**. 9; **18**. 76,77.

2896. राजर्षयः Nom. plu. of the mas. comp. noun Rājarṣi (A sage of the princely order) **4**. 2; **9**. 33.

2897. राजविद्या Nom. sing. of the fem. comp. noun Rājavidyā (A science fit to be known by the members of the princely order or the king of sciences) **9**. **2**. The first is the preferable meaning.

2898. राजसस्य Gen. sing. of the mas. form of the adj. Rājasa (One who has the predominance of Rajoguṇa in him) **17**. **9**.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2899. राजसम् Nom. or acc. sing. of the neu. or acc. sing. of the mas. form of the adj. Rājasa (See No. 2898) **17**. 12, 18, 21; **18**. 8, 21, 24, 38.

2900. राजसः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Rājasa (See No. 2898) **18**. 27.

2901. राजसाः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Rājasa (See No. 2898) **7**. 12 ; **14**. 18 ; **17**. 4.

2902. राजसी Nom. sing. of the fem. form of the adj. Rājasa (See No. 2898) **17**. 2 ; **18**. 31, 34.

2903. राजा Nom. sing. of the mas. noun Rājan (A king) **1**. 2, 16.

2904. राज्यसुखलोभेन Inst. sing. of the mas. comp. noun Rājyasukhalobha [Greed of the happiness derived from (the possession of) a kingdom] **1**. 45.

2905. राज्यम् Acc. sing. of the neu. noun Rājya (A kingdom) **1**. 32, 33 ; **11**. 33.

2906. राज्येन Inst. sing. of the neu. noun Rājya (See No. 2905) **1**. 32.

2907. रात्रिम् Acc. sing. of the fem. noun Rātri (Night) **8**. 17.

2908. रात्रिः Nom. sing. of the fem. noun Rātri (See No. 2907) **8**. 25.

2909. रात्र्यागमे Loc. sing. of the mas. comp. noun Rātryāgama (The advent of night) **8**. 18, 19.

2910. राधनम् Acc. sing. of the neu. noun Rādhana (Worship or adoration) **7**. 22.

2911. रामः Nom. sing. of the mas. noun Rāma (This may be either Paraśurāma, son of Jamadagni, a Ṛṣi of the Vedic age or Rāmacandra, son of Daśaratha of the Solar Race. Very probably the former is meant here as he is believed to be an adept in the military science) **10**. 31.

2912. रिपुः Nom. sing. of the mas. noun Ripu (An enemy) **6**. 5.

2913. रुद्राणाम् Gen. plu. of the mas. noun Rudra (The generic name of a group of 11 gods of the Vedic pantheon) **10**. 23.

2914. रुद्रादित्याः Nom. plu. of the mas. comp. noun Rudrāditya (Rudra and Āditya) **11**. 22.

2915. रुद्रान् Acc. plu. of the mas. noun Rudra (See No. 2913) **11**. 6.

2916. रुद्ध्वा Ind. past participle of the root Rudh (To check or hold back) **4**. 29.

2917. रुधिरप्रदिग्धान् Acc. plu. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Rudhirapradigdha (Besmeared with blood) **2**. 5.

2918. रूपस्य Gen. sing. of the neu. noun Rūpa (A form) **11**. 52.

2919. रूपम् Nom. or acc. sing. of the neu. noun Rūpa (See No. 2918) **11**. 3, 9, 20, 23, 45, 47, 49², 50, 51, 52 ; **15**. 3 ; **18**. 77.

2920. रूपाणि Acc. plu. of the neu. noun Rūpa (See No. 2918) **11**. 5.

2921. रूपेण Inst. sing. of the neu. noun Rūpa (See No. 2918) **11**. 46.

2922. रोमहर्षणम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Romaharṣaṇa (That which causes horripilation, a feeling as the consequence whereof one's hair stand on their ends) **18**. 74.

2923. रोमहर्षः Nom. sing. of the mas. comp. noun Romaharṣa (Horripilation *i. e.* a feeling as the consequence whereof one's hair stand on their ends) **1**. 29.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ल

2924. लघ्वाशी Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Laghvāśin (One who eats little) **18**. 52.

2925. लब्धम् Acc. sing. of the neu. form of the past participial adj. Labdha (Acquired) **16**. 13.

2926. लब्धा Nom. sing. of the fem. form of the past participial adj. Labdha (See No. 2925) **18**. 73.

2927. लब्ध्वा Ind. past participle of the root Labh (To get or acquire) **4**. 39 ; **6**. 22.

2928. लभते Pres. 3rd pers. sing. of the root Labh (See No. 2927) **4**. 39 ; **6**. 43 ; **7**. 22 ; **18**. 45, 54.

2929. लभन्ते Pres. 3rd pers. plu. of the root Labh (See No. 2927) **2**. 32 ; **5**. 25 ; **9**. 21.

2930. लभस्व Imp. 2nd pers. sing. of the root Labh (See No. 2927) **11**. 33.

2931. लभे Pres. 1st pers. sing. of the root Labh (See No. 2927) **11**. 25.

2932. लभेत् Pot. 3rd pers. sing. of the root Labh (See No. 2927) **18**. 8.

2933. लभ्यः Nom. sing. of the mas. form of the pot. participle Labhya (Fit to be acquired) **8**. 22.

2934. लाघवम् Acc. sing. of the noun Lāghava (Disrespect) **2**. 35.

2935. लाभम् Acc. sing. of the mas. noun Lābha (Gain) **6**. 22.

2936. लाभालाभौ Acc. dual of the mas. comp. noun Lābhālābha (Gain-and, absence of gain or loss) **2**. 38.

2937. लिङ्गैः Inst. plu. of the neu. noun Liṅga (A sign or characteristic) **14**. 21.

2938. लिप्यते Pass. 3rd pers. sing. of the root Lip (To anoint or cover) **5**. 7, 10 ; **13**. 31 ; **18**. 17.

2939. लिम्पन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Lip (See No. 2938) **4**. 14.

2940. लुप्तपिण्डोदकक्रियाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Luptapiṇḍodakakriya (One with reference to whom the ceremonies of offering of rice-balls and libations of water are discontinued) **1**. 42.

2941. लुब्धः Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Lubdha (Greedy or avaricious) **18**. 27.

2942. लेलिह्यसे Ātma. freq. pres. 2nd pers. sing. of the root Lih (To lick) **11**. 30.

2943. लोकक्षयकृत् Nom. sing. of the mas. comp. noun Lokakṣayakṛt (The destroyer of the regions) **11**. 32.

2944. लोकत्रयम् Nom. or acc. sing. of the neu. comp. noun Lokatraya (The three worlds, namely the earth, the middle region and the sky) **11**. 20 ; **15**. 17.

2945. लोकत्रये Loc. sing. of the neu. comp. noun Lokatraya (See No. 2944) **11**. 43.

2946. लोकमहेश्वरम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Lokamaheśvara (The Great Lord of the Worlds) **10**. 3.

2947. लोकसंग्रहम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Lokasaṁgraha (The preservation of the worlds) **3**. 20, 25.

2948. लोकस्य Gen. sing. of the mas. noun Loka (The world, or creation, or a region, according to context) **5**. 14 ; **11**. 43.

2949. लोकम् Acc. sing. of the mas. noun Loka (See No. 2948) **9**. 33 ; **13**. 33.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2950. लोकः Nom. sing. of the mas. noun Loka (See No. 2948) **3.** 9, 21; **4.** 31, 40; **7.** 25; **12.** 15.

2951. लोकात् Abl. sing. of the mas. noun Loka (See No. 2948) **12.** 15.

2952. लोकान् Acc. plu. of the mas. noun Loka (See No. 2948) **6.** 41; **10.** 16; **11.** 30, 32; **14.** 14; **18.** 17, 71.

2953. लोकाः Nom. plu. of the mas. noun Loka (See No. 2948) **3.** 24; **8.** 16; **11.** 23, 29.

2954. लोके Loc. sing. of the mas. noun Loka (See No. 2948) **2.** 5; **3.** 3; **4.** 12; **6.** 42; **10.** 6; **13.** 13; **15.** 16, 18; **16.** 6.

2955. लोकेषु Loc. plu. of the mas. noun Loka (See No. 2948) **3.** 22.

2956. लोभः Nom. sing. of the mas. noun Lobha (Greed or avarice) **14.** 12, 17; **16.** 21.

2957. लोभोपहतचेतसः Nom. plu. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Lobhopahata-cetas (One whose mind is clouded over by greed) **1.** 38.

व

2958. वक्तुम् Inf. of the root Vac. (See No. 722) **10.** 16.

2959. वक्त्राणि Acc. plu. of the neu. noun Vaktra (A mouth) **11.** 27, 28, 29.

2960. वक्ष्यामि Fut. 1st pers. sing. of the root Vac (See No. 722) **7.** 2; **8.** 23; **10.** 1; **18.** 64.

2961. वचनम् Acc. sing. of the neu. noun Vacana (Speech, mandate or opinion) **1.** 2; **11.** 35; **18.** 73.

2962. वचः Acc. plu. of the neu. noun Vacas (Speech, mandate or opinion) **2.** 10; **10.** 1; **11.** 1; **18.** 64.

2963. वज्रम् Nom. sing. of the neu. noun Vajra (Lit. 'a thunderbolt', but here 'a weapon of that name probably made from flint') **10.** 28.

2964. वद Imp. 2nd pers. sing. of the root Vad (To speak) **3.** 2.

2965. वदति Pres. 3rd pers. sing. of the root Vad (See No. 2964) **2.** 29.

2966. वदनैः Inst. plu. of the neu. noun Vadana (A face or countenance) **11.** 30.

2967. वदन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Vad (See No. 2964) **8.** 11.

2968. वदसि Pres. 2nd pers. sing. of the root Vad (See No. 2964) **10.** 14.

2969. वदिष्यन्ति Fut. 3rd pers. plu. of the root Vad (See No. 2964) **2.** 36.

2970. वयम् Nom. plu. of the pronoun Asmad (See No. 506) **1.** 37, 45; **2.** 12.

2971. वर Voc. sing. of the mas. form of the adj. Vara (The best or the highest) **8.** 4. This word forms part of the expression देहभृतां वर meaning 'the best or the highest of the embodied souls'.

2972. वरुणः Nom. sing. of the mas. noun Varuṇa (The name of one of the gods of the Vedic pantheon presiding over the element of water and looked upon as the Moral Governor of the World) **10.** 29; **11.** 39.

2973. वर्णसंकरकारकैः Inst. plu. of the mas. form of the comp. adj. Varṇāsaṁkarakāraka (That which is the cause of a mixture of Varṇas) **1.** 43.

2974. वर्णसंकरः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Varṇasaṁkara used as a noun (One who is the result of a mixture of Varṇas) **1.** 41.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

2975. वर्तते Pres. 3rd pers. sing. of the Ubhayapadī root Vṛt-vart (To be) **5**. 26; **6**. 31; **16**. 23.

2976. वर्तन्ते Pres. 3rd pers. plu. of the root Vṛt-vart (See No. 2975) **3**. 28; **5**. 9; **14**. 23.

2977. वर्तमानः Nom. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Vartamāna (Existing or living) **6**. 31; **13**. 23.

2978. वर्तमानानि Acc. plu. of the neu. form of the pres. participial adj. Vartamāna used as a noun (A thing which exists at present) **7**. 26.

2979. वर्ते Pres. 1st pers. sing. of the root Vṛt-vart used here in the sense of Pravarte (Become engaged) **3**. 22.

2980. वर्तेत Pot. 3rd pers. sing. of the root Vṛt-vart (See No. 2975) **6**.6.

2981. वर्तेय Pot. Ātma. 1st pers. sing. of the root Vṛt-vart (See No. 2975). **3**. 23 (App. I. 12). This is an alternative reading adopted by Nīlakaṇṭha in place of the more common reading *Varteyaṁ*. See the next entry.

2982. वर्तेयम् Pot. Paras. 1st pers. sing. of the root Vṛt-vart (See No. 2975) **3**. 23. Nīlakaṇṭha alone amongst the commentators reads *Varteya* here (App. I. 12).

2983. वर्त्म Acc. sing. of the neu. noun Vartma (A path or route) **3**. 23; **4**. 11.

2984. वर्षम् Acc. sing. of the mas. noun Varṣa (Rain) **9**. 19.

2985. वशम् Acc. sing. of the mas. noun Vaśa (Submission to another's power); –न आगच्छेत् (Should not submit to) **3**. 34; आत्मन्येव –नयेत् (Should lead into the power of the self itself) **6**. 26.

2986. वशात् Abl. sing. of the mas. noun Vaśa (See No. 2985) used here in the sense of the instrumental. **9**.8.

2987. वशी Nom. sing. of the mas. noun Vaśin (One who has acquired power or control over oneself) **5**. 13.

2988. वशे Loc. sing. of the mas. noun Vaśa (See No. 2985) **2**. 61.

2989. वश्यात्मना Inst. sing. of the mas. form of the comp. adj. Vaśyātman (One who has acquired control over oneself) **6**. 36.

2990. वसवः Nom. plu. of the mas. noun Vasu (The name of a group of gods of the Vedic pantheon whose number was 8) **11**. 22.

2991. वसूनाम् Gen. plu. of the mas. noun Vasu (See No. 2990) **10**. 23.

2992. वसून् Acc. plu. of the mas. noun Vasu (See No. 2990) **11**. 6.

2993. वहामि Pres. 1st pers. sing. of the root Vah (To bear the burden of) **9**. 22.

2994. वह्निः Nom. sing. of the mas. noun Vanhi (Fire) **3**. 38.

2995. वः Acc. or gen. plu. of the pronoun Asmad (See No. 506) **3**. 10, 11, 12.

2996. वा An ind. disjunctive particle (Or) **1**. 32; **2**. 6², 20², 26, 37²; **6**. 32²; **8**. 6; **10**. 41; **11**. 41; **15**. 10²; **17**. 19, 21; **18**. 15², 24, 40².

2997. वाक् Nom. sing. of the fem. noun Vāk (Speech) **10**. 34.

2998. वाक्यम् Nom. or acc. sing. of the neu. noun Vākya (Speech or a sentence) **1**. 21; **2**. 1; **17**. 15.

2999. वाक्येन Inst. sing. of the neu. noun Vākya (See No. 2998) **3**. 2.

3000. वाङ्मयम् Nom. sing. of the neu. form of the adj. Vāṅgmaya (Relating to speech) **17**. 15.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3001. **वाचम्** Acc. sing. of the fem. noun Vāk (See No. 2997) **2.** 42.

3002. **वाच्यम्** Nom. sing. of the neu. form of the pot. participial adj. Vācya (Fit to be spoken about) **18.** 67.

3003. **वादः** Nom. sing. of the mas. noun Vāda (A theory or doctrine; also a discussion) **10.** 32.

3004. **वादिनः** Nom. plu. of the mas. noun Vādin (One who advances a theory or doctrine) **2.** 42.

3005. **वायुः** Nom. sing. of the mas. noun Vāyu (The wind) **2.** 67; **9.** 6; **15.** 8; (The fourth gross element) **7.** 4; (The Wind-god of the Vedic pantheon) **11.** 39.

3006. **वायोः** Gen. sing. of the mas. noun Vāyu (The wind) **6.** 34.

3007. **वार्ष्णेय** Voc. sing. of the mas. noun Vārṣṇeya (A scion of the Vṛṣṇi family of the Yādavas, here used to address Śrī Kṛṣṇa) **1.** 41; **3.** 36.

3008. **वासवः** Nom. sing. of the mas. noun Vāsava (Lit. a son or descendant of Vasu, used here to designate Indra, one of the principal gods of the Vedic pantheon) **10** 22.

3009. **वासः** Nom. sing. of the mas. noun Vāsa (Residence) **1.** 44.

3010. **वासांसि** Acc. plu. of the neu. noun Vāsas (Clothing) **2.** 22.

3011. **वासुकिः** Nom. sing. of the mas. noun Vāsuki (The name of a king of serpents according to the Paurāṇic mythology) **10.** 28.

3012. **वासुदेवस्य** Gen. sing. of the mas. noun Vāsudeva (Lit. 'a son of Vasudeva', but here used to refer particularly to Śrī Kṛṣṇa) **18.** 74.

3013. **वासुदेवः** Nom. sing. of the mas. noun Vāsudeva (See No. 3012) **7.** 19; **10.** 37; **11.** 50.

3014. **विकम्पितुम्** Inf. of the root Kaṁp with the prefix Vi (To shake or to cause to tremble) **2.** 31.

3015. **विकर्णः** Nom. sing. of the mas. noun Vikarṇa (The name of a warrior fighting on the side of the Kauravas in the Mbh. war) **1.** 8.

3016. **विकर्मणः** Gen. sing. of the neu. noun Vikarman (An act which has been prohibited) **4.** 17. This is not abl. sing. of the word. (See Śaṅkara's commentary).

3017. **विकारान्** Acc. plu. of the mas. form Vikāra (A modification) **13.** 19.

3018. **विक्रान्तः** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Vikrānta (One who performs heroic deeds) **1.** 6.

3019. **विगतकल्मषः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Vigatakalmaṣa (One from whose mind sin has disappeared) **6.** 28.

3020. **विगतज्वरः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass participial adj. Vigatajvara (One from whose mind sorrow has disappeared) **3.** 30.

3021. **विगतभीः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Vigatabhī (One whose mind has become free from fear) **6.** 14.

3022. **विगतस्पृहः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Vigataspṛha (One whose mind has become free from expectations) **2.** 56; **18.** 49.

3023. **विगतः** Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Vigata (Disappeared or vanished) **11.** 1.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3024. विगतेच्छाभयक्रोधः Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Vigatecchābhayakrodha (One whose mind has become free from desire, fear and anger) **5**. 28.

3025. विगुणः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Viguṇa (That which is without good qualities) **3**. 35 ; **18**. 47.

3026. विचक्षणाः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Vicakṣaṇa used as a noun (Men of discernment) **18**. 2.

3027. विचालयेत् Caus. 3rd pers. sing. of the root Cal with the prefix Vi (To cause to move or put in motion or cause to leave a fixed position) **3** 29.

3028. विचाल्यते Pass. 3rd pers. sing. of the caus. form of the root Cal with the prefix Vi (See No. 3027) **6**. 22 ; **14**. 23.

3029. विचेतसः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Vicetas (One who has lost one's sense of discrimination) **9**. 12.

3030. विजयम् Acc. sing. of the mas. noun Vijaya (Victory) **1**. 32.

3031. विजयः Nom. sing. of the mas. noun Vijaya (See No. 3030) **18**. 78.

3032. विजानतः Gen. sing. of the pres. participial adj. Vijānat (Knowing or realising) **2**. 46.

3033. विजानीतः Pres. 3rd pers. dual of the root Jña with the prefix Vi (To know or realise) **2**. 19.

3034. विजानीयाम् Pot. 1st pers. sing. of the root Jñā with the prefix Vi (See No. 3033) **4**. 4.

3035. विजितात्मनाम् Gen. plu. of the comp. adj. Vijitātman (One who has acquired control over one's mind). This is the variant adopted by Rāmānuja in place of *Viditātmanāṁ* in **5**. 26 (See Entry No. 3045 *infra*).

3036. विजितात्मा Nom. sing. of the comp. adj. Vijitātman (See No. 3035 *supra*) **5**. 7.

3037. विजितेन्द्रियः Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Vijitendriya (One who has acquired control over one's senses) **6**. 8.

3038. विज्ञातुम् Inf. of the root Jñā with the prefix Vi (See No. 3033) **11**. 31.

3039. विज्ञानसहितम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Vijñānasahita (Together with the realisation of knowledge) **9**. 1.

3040. विज्ञानम् Nom. sing. of the neu. noun Vijñāna (Realisation of knowledge) **18**. 42.

3041. विज्ञाय Ind. past participle of the verb Jñā with the prefix Vi (See No. 3033) **13**. 18.

3042. वितताः Nom. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Vitata (Spread out or revealed or expounded) **4**. 32.

3043. वित्तेशः Nom. sing. of the mas. comp. noun Vitteśa (Lit. 'the Lord of Wealth' and hence 'Kubera') **10**. 23.

3044. विदधामि Pres. 1st pers. sing. of the root Dhā with the prefix Vi (To grant) **7**. 21.

3045. विदितात्मनाम् Gen. plu. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Viditātman (One who knows the self) **5**. 26. Rāmānuja reads here *Vijitātmanāṁ* (App. I. 16). If that reading is adopted this entry would be required to be omitted altogether.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3046. विदित्वा Ind. past participle of the 2nd conj. Paras. root Vid (To know) **2**. 25; **8**. 28.

3047. विदुः Pres. 3rd pers. plu. of the root Vid (See No. 3046) **4**. 2; **7**. 29, 30; **8**. 17; **10**. 2, 14; **13**. 34; **16**. 7; **18**. 2.

3048. विद्धि Imp. 2nd pers. sing. of the root Vid (See No. 3046) **2**. 17; **3**. 15, 32, 37; **4**. 13, 32, 34; **6**. 2; **7**. 5, 10, 12; **10**. 24, 27; **13**. 2, 19², 26; **14**. 7, 8; **15**. 12; **17**. 6, 12; **18**. 20, 21.

3049. विदुः Pres. 3rd pers. plu. of the root Vid (See No. 3046) **2**. 6.

3050. विद्यते Pres. 3rd pers. sing. of the 4th conj. Ātma. root Vid (To be) **2**. 16², 31, 40; **3**. 17; **4**. 38; **6**. 40; **8**. 16; **16**. 7.

3051. विद्यात् Pot. 3rd pers. sing. of the root Vid (See No. 3046) **6**. 23; **14**. 11.

3052. विद्यानाम् Gen. plu. of the fem. noun Vidyā (Knowledge or Science) **10**. 32.

3053. विद्याम् Pot. 1st pers. sing. of the root Vid (See No. 3046) **10**. 17.

3054. विद्याविनयसंपन्ने Loc. sing. of mas. form of the comp. past pass. participial adj. Vidyāvinayasampanna (One who is endowed with knowledge, and good manners) **5**. 18.

3055. विद्वान् Nom. sing. of the mas. form of the adj. Vidvat used as a noun (A learned man) **3**. 25, 26.

3056. विधानोक्ताः Nom. plu. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Vidhānokta (Mentioned in the prescribed rules as to ceremonies) **17**. 24.

3057. विधिदृष्टः Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Vidhidṛṣṭa (As recognised by the prescribed rules) **17**. 11.

3058. विधिहीनम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Vidhihīna (Devoid of a prescribed form) **17**. 13.

3059. विधीयते Pass. 3rd pers. sing. of the root Vidhā (To ordain or fix) **2**. 44.

3060. विधेयात्मा Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Vidheyātman (One whose heart can be regulated at will) **2**. 64.

3061. विनङ्क्ष्यसि Fut. 2nd pers. sing. of the root Naś with the prefix Vi (To perish) **18**. 58.

3062. विनद्य Ind. past participal of the root Nad with prefix Vi (To make a sound) **1**. 12.

3063. विनश्यति Pres. 3rd pers. sing. of the root Naś with the prefix Vi (See No. 3061) **4**. 40; **8**. 20.

3064. विनश्यत्सु Loc. plu. of the neu. form of the pres. participial adj. Vinaśyat (Perishing) **13**. 27.

3065. विना Adv. Ind. (Without) **10**. 39.

3066. विनाशम् Acc. sing. of the mas. noun Vināśa (Destruction) **2**. 17.

3067. विनाशः Nom. sing. of the mas. noun Vināśa (See No. 3066) **6**. 40.

3068. विनाशाय Dat. sing. of the mas. noun Vināśa (See No. 3066) **4**. 8.

3069. विनियतम् Nom. sing. of the past pass. participial adj. Viniyata (Well-regulated) **6**. 18.

3070. विनियम्य Ind. past participle of the root Yam with the prefixes Ni and Vi (To regulate completely or bring well under one's control) **6**. 24.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3071. **विनिवर्तन्ते** Pres. 3rd pers. plu. of the root Vṛt-vart with the prefixes Ni and Vi (To recede or vanish) **2.** 59.

3072. **विनिवृत्तकामाः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Vinivṛttakāma (One from whose heart desires have receded or vanished) **15.** 5.

3073. **विनिश्चितैः** Inst. plu. of the neu. form of the past pass. participial adj. Viniścita (Well-settled) **13.** 4.

3074. **विन्दति** Pres. Paras. 3rd pers. sing. of the 6th conj. Ubhayapadī root Vid (To obtain or acquire) **4.** 38; **5.** 21; **18.** 45, 46.

3075. **विन्दते** Pres. Ātma. 3rd pers. sing. of the root Vid (See No. 3074) **5.** 4.

3076. **विन्दामि** Pres. Paras. 1st pers. sing. of the root Vid (See No. 3074) **11.** 24.

3077. **विपरिवर्तते** Pres. 3rd pers. sing. of the root Vṛt-vart with prefixes Pari and Vi (To move about in a circle) **9.** 10.

3078. **विपरीतम्** Nom. sing. of the neu. form of the past participial adj. Viparīta (Opposite) **18.** 15.

3079. **विपरीतानि** Nom. plu. of the neu. form of the past participial adj. Viparīta (See No. 3078) **1.** 31.

3080. **विपरीतान्** Acc. plu. of the mas. form of the past participial adj. Viparīta (See No. 3078) **18.** 32.

3081. **विपश्चितः** Nom. plu. of the mas. form of the adj. Vipaścit used as a noun (A wise or learned man) **2.** 60.

3082. **विभक्तम्** Nom. sing. of the neu. form of the past pass. participial adj. Vibhakta (Divided) **13.** 16.

3083. **विभक्तेषु** Loc. plu. of the neu. form of the past pass. participial adj. Vibhakta (See No. 3082) **18.** 20.

3084. **विभावसौ** Loc. sing. of the mas. noun Vibhāvasu (Fire) **7.** 9.

3085. **विभुम्** Acc. sing. of the mas. noun Vibhu (The Pervading One) **10.** 12.

3086. **विभुः** Nom. sing. of the mas. noun Vibhu (See No. 3085) **5.** 15.

3087. **विभूतिभिः** Inst. plu. of the fem. noun Vibhūti (An object through which the Supreme Being has become manifest prominently) **10.** 16.

3088. **विभूतिमत्** Nom. sing. of the neu. form of the adj. Vibhūtimat (That which has a Vibhūti in it) **10.** 41. Vibhūti here has the sense of 'a manifestation of the Supreme Being in an exceptional manner', as opposed to 'the object'.

3089. **विभूतिम्** Acc. sing. of the fem. noun Vibhūti (See Nos. 3087 and 3088) **10.** 7, 18.

3090. **विभूतयः** Nom. plu. of the fem. noun Vibhūti (See No. 3087 *supra*) **10.** 19. For the occurrence of this word there see the notes on the words **आत्मनः** and **शुभाः**.

3091. **विभूतीनाम्** Gen. plu. of the fem. noun Vibhūti (See No. 3087) **10.** 40.

3092. **विभूतेः** Gen. sing. of the fem. noun Vibhūti (See No. 3087) **10.** 40.

3093. **विमत्सरः** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Vimatsara (One who is free from jealousy or envy) **4.** 22.

3094. **विमुक्तः** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Vimukta (Released) **9.** 28; **14.** 20; **16.** 22.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3095. **विमुक्ताः** Nom. plu. of the mas. form of the adj. Vimukta (See No. 3094) **15**. 5.

3096. **विमुच्य** Ind. past participle of the 6th conj. Ubhayapadī root Muc–muñc with the prefix Vi (To give up, cast off or release) **18**. 53.

3097. **विमुञ्चति** Pres. Paras. 3rd pers. sing. of the Ubhayapadī root Muc-muñc with the prefix Vi (See No. 3096) **18**. 35.

3098. **विमुह्यति** Pres. 3rd pers. sing. of the root Muh with the prefix Vi (To be deluded or infatuated) **2**. 72.

3099. **विमूढः** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Vimūḍha (One who has been deluded away) **6**. 38.

3100. **विमूढभावः** Nom. sing. of the mas. comp. noun Vimūḍhabhāva (A sense of delusion) **11**. 49.

3101. **विमूढात्मा** Nom. sing. of the mas. comp. noun Vimūḍhātman (One whose heart has been over-powered by delusion) **3**. 6.

3102. **विमूढाः** Nom. plu. of the mas. form of the adj. Vimūḍha (See No. 3099) **15**. 10.

3103. **विमृश्य** Ind. past participle of the root Mṛś with the prefix Vi (To think over) **18**. 63.

3104. **विमोक्षाय** Dat. sing. of the mas. noun Vimokṣa (Complete release or final liberation) **16**. 5.

3105. **विमोक्ष्यसे** Fut. 2nd pers. sing. of the Ubhayapadī root Muc-muñc with the prefix Vi (See No. 3096) **4**. 32.

3106. **विमोहयति** Caus. 3rd pers. sing. of the root Muh with the prefix Vi (To throw one off one's guard or delude) **3**. 40.

3107. **विराटः** Nom. sing. of the mas. noun Virāṭa (The name of a king fighting on the side of the Paṅḍavas in the Mbh. War in whose country they had lived *incognito*) **1**. 4, 17.

3108. **विलग्नाः** Nom. plu. of the mas. form of the past participial adj. Vilagna (Stuck or pressed hard) **11**. 27.

3109. **विवस्वतः** Gen. sing. of the mas. noun Vivasvat (The Sun) **4**. **4**.

3110. **विवस्वते** Dat. sing. of the mas. noun Vivasvat (See No. 3109) **4**. 1.

3111. **विवस्वान्** Nom. sing. of the mas. noun Vivasvat (See No. 3109) **4**. 1.

3112. **विविक्तदेशसेवित्वम्** Nom. sing. of the neu. comp. noun Viviktadeśa-sevitva (The quality of having made a secluded place one's place of residence) **13**. 10.

3113. **विविक्तसेवी** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Vivik-tasevin (One who has made a se-cluded place one's place of resi-dence) **18**. 52.

3114. **विविधाः** Nom. plu. of the mas. form of the adj. Vividha (Of diverse sorts) **17**. 25 ; **18**. 14.

3115. **विविधैः** Inst. plu. of the mas. form of the adj. Vividha (See No. 3114) **13**. 4.

3116. **विवृद्धम्** Nom. sing. of the neu. form of the past participial adj. Vivṛddha (Augmented, increased or accelerated) **14**. 11.

3117. **विवृद्धे** Loc. sing. of the neu. form of the adj. Vivṛddha (See No. 3116) **14**. 12, 13.

3118. **विशते** Pres. Ātma. 3rd pers. sing. of the Ubhayapadī root Viś (To enter) **18**. 55.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3119. **विशन्ति** Pres. Paras. 3rd pers. plu. of the root Viś (See No. 3118) **8**. 11 ; **9**. 21 ; **11**. 21, 27, 28, 29².

3120. **विशालम्** Acc. sing. of the mas. form of the adj. Viśāla (Wide or expansive) **9**. 21.

3121. **विशिष्टाः** Nom. plu. of the mas. form of the past participial adj. Viśiṣṭa (He who has acquired a special importance) **1**. 7.

3122. **विशिष्यते** Pass. 3rd pers. sing. of the root Śiṣ with the prefix Vi (To have a special importance) **3**. 7; **5**. 2 ; **6**. 9 ; **7**. 17 ; **12**. 12.

3123. **विशुद्धया** Inst. sing. of the fem. form of the adj. Viśuddha (Refined or purified) **18**. 51.

3124. **विशुद्धात्मा** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Viśuddhātman (One whose heart is purified) **5**. 7.

3125. **विश्वतोमुखम्** Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Viśvatomukha (He who has faces on all sides) **9**. 15 ; **11**. 11.

3126. **विश्वतोमुखः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Viśvatomukha (See No. 3125) **10**. 33.

3127. **विश्वमूर्ते** Voc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Viśvamūrti used as a form of address (One who has assumed the form of the Universe) **11**. 46.

3128. **विश्वरूप** Voc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Viśvarūpa used as a form of address (One who has the Universe as his form) **11**. 16. Śaṅkara according to the J. H. P. edition reads here *Viṣvarūpa* (App. I. 30). Although not supported by others this word in the voc. case is preferable to the one in the acc. which does not seem to fit in well in the sentence.

3129. **विश्वरूपम्** Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Viśvarūpa used as a form of address. **11**. 16. See the preceding entry as to its meaning and its occurrence there.

3130. **विश्वस्य** Gen. sing. of the neu. noun Viśva (The Universe) **11**. 18, 38.

3131. **विश्वम्** Acc. sing. of the neu. noun Viśva (See No. 3130) **11**. 19, 38 ; The same used irregularly as an adj. qualifying the noun Rūpa (That which is identical with or has the form of the Universe) **11**. 47.

3132. **विश्वे** An abbreviated form of the term Viśvedevāḥ (A group of Vedic gods) **11**. 22.

3133. **विश्वेश्वर** Voc. sing. of the mas. comp. noun Viśveśvara. (The Lord of the Universe) **11**. 16.

3134. **विषम्** Nom. sing. of the neu. noun Viṣa (Poison) **18**. 37, 38.

3135. **विषमे** Loc. sing. of the adj. Viṣama used as a noun (A difficult or embarrassing situation) **2**. 2.

3136. **विषयप्रवालाः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Viṣayapravāla (That which has the objects of sense-perception as its sprouts) **15**. 2.

3137. **विषयान्** Acc. plu. of the mas. noun Viṣaya (An object of sense-perception) **2**. 62, 64 ; **4**. 26 ; **15**. 9 ; **18**. 51.

3138. **विषयाः** Nom. plu. of the mas. noun Viṣaya (See No. 3137) **2**. 59.

3139. **विषयेन्द्रियसंयोगात्** Abl. sing. of the mas. comp. noun Viṣayendriyasaṁyoga (Contact between an object and the sense for its perception) **18**. 38.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3140. **विषादम्** Acc. sing. of the mas. noun Viṣāda (Dejection or remorse) **18.** 35.

3141. **विषादी** Nom. sing. of the mas. noun Viśādin (One who is habitually in a dejected mood) **18.** 28.

3142. विषीदन् Nom. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Viṣīdat (One who is feeling dejected) **1.** 28.

3143. विषीदन्तम् Acc. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Viśīdat (See No. 3142) **2.** 1, 10. Rāmānuja alone amongst the comm. reads *Sīdamānam* in place of this word in **2.** 10. (See App. I. 5).

3144. विष्टभ्य Ind. past participle of the root Stambh with the prefix Vi (To fix firmly) **10.** 42.

3145. विष्ठितम् Nom. sing. of the neu. form of the past participial adj. Viṣṭhita (That which has pervaded or surrounded) **13.** 17. For the occurrence of this word there see the note on the word विष्ठितम्.

3146. **विष्णुः** Nom. sing. of the mas. noun Viṣṇu (One of the twelve names of the Vedic deity Āditya) **10.** 21. (See also No. 3147.)

3147. **विष्णो** Voc. sing. of the mas. noun Viṣṇu (The God who pervades the Universe and protects it; one of the Paurāṇic trinity) **11.** 24, 30. (See also No. 3146.)

3148. **विसर्गः** Nom. sing. of the mas. noun Visarga (Specific creation) **8.** 3.

3149. **विसृजन्** Nom. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Visrjat (Ejecting) **5.** 9.

3150. **विसृजामि** Pres. 1st pers. sing. of the root Sṛj with the prefix Vi (Lit. 'to leave off, cast aside, throw out, or abandon', but here 'to create or evolve') **9.** 7, 8.

3151. **विसृज्य** Ind. past participle of the root Sṛj with the prefix Vi (See No. 3150) **1.** 47.

3152. **विस्तरशः** Adv. Ind. (In details) **11.** 2; **16.** 6.

3153. **विस्तरस्य** Gen. sing. of the mas. noun Vistara (Expansion) **10.** 19.

3154. **विस्तरः** Nom. sing. of the mas. noun Vistara (See No. 3153) **10.** 40.

3155. **विस्तरेण** Inst. sing. of the mas. noun Vistara used adverbially (In details) **10.** 18.

3156. **विस्तारम्** Acc. sing. of the mas. noun Vistāra (The same as *Vistara* for which see No. 3153) **13.** 30.

3157. **विस्मयः** Nom. sing. of the mas. noun Vismaya (Surprise) **18.** 77.

3158. **विस्मयाविष्टः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Vismayāviṣṭa (One who is overpowered by surprise) **11.** 14.

3159. **विस्मिताः** Nom. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Vismita (Surprised) **11.** 22.

3160. **विहाय** Ind. past participle of the root Hā with the prefix Vi (To abandon or cast off) **2.** 22[a], 71.

3161. **विहारशय्यासनभोजनेषु** Loc. plu. of the neu. comp. noun Vihāraśayyāsanabhojan (Listless outing, bed, seat and dinner) **11.** 42. In this context the expression can be appropriately translated as "At the times of moving about for pleasure, lying down, sitting or dining, together".

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3162. **विहितान्** Acc. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Vihita (Ordained) **7**. 22.

3163. **विहिताः** Nom. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Vihita (See No. 3162) **17**. 23.

3164. **वीक्षन्ते** Pres. 3rd pers. plu. of the root Īkṣ with the prefix Vi (To observe or gaze at) **11**. 22.

3165. **वीतरागभयक्रोधः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Vītarāgabhayakrodha (One who is devoid of attachment, fear and anger) **2**. 56.

3166. **वीतरागभयक्रोधाः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Vītarāgabhayakrodha (See No. 3165) **4**. 10.

3167. **वीतरागाः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Vītarāga (One who is devoid of attachment) **8**. 11.

3168. **वीर्यवान्** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Vīryavat (Strong or vigorous) **1**. 5, 6.

3169. **वृकोदरः** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Vṛkodara used as a noun for designating Bhīma (Lit. 'one who has a stomach like that of a wolf' and hence 'one with an inordinate appetite') **1**. 15.

3170. **वृजिनम्** Acc. sing. of the neu. noun Vṛjina (Sin) **4**. 36.

3171. **वृष्णीनाम्** Gen. plu. of the mas. noun Vṛṣṇi (A member of the Vṛṣṇi branch of the Yādava clan) **10**. 37.

3172. **वेगम्** Acc. sing. of the mas. noun Vega (Lit. 'velocity or force', but here, 'a forceful attack') **5**. 23.

3173. **वेत्ता** Nom. sing. of the mas. noun Vettṛ (A knower) **11**. 38.

3174. **वेत्ति** Pres. 3rd pers. sing. of the root Vid (See No. 3046) **2**. 19; **4**. 9; **6**. 21; **7**. 3; **10**. 3, 7; **13**. 1, 23; **14**. 19; **18**. 21, 30.

3175. **वेत्थ** Pres. 2nd pers. plu. used irregularly as the 2nd pers. sing. of the root Vid (See No. 3046) **4**. 5; **10**. 15.

3176. **वेद** Pres. 3rd pers. sing. of the root Vid used as an alternative to *Vetti* (See No. 3046 and 3174) **2**. 21, 29; **7**. 26*d*; **15**. 1.;

Irregular use of the same in place of the st. pers. sing. *Vedmi*, **4**. 5; **7**. 26*a*.

3177. **वेदयज्ञाध्ययनैः** Inst. plu. of the neu. comp. noun Vedayajñādhyayana (Study of the Vedas and of the sacrifices). **11**. 48. This is the meaning according to Śaṅkara's interpretation. (See his com. on this stanza).

3178. **वेदवादरताः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Vedavādarata (One who is passionately devoted to the Vedavāda) **2**. 42.

3179. **वेदवित्** Nom. sing. of the mas. comp. noun Vedavid (One who knows the Vedas) **15**. 1, 15.

3180. **वेदविदः** Nom. plu. of the mas. comp. noun Vedavid (See No. 3179) **8**. 11.

3181. **वेदानाम्** Gen. plu. of the mas. noun Veda (The storehouse of knowledge in the archaic Sanskrit language consisting of prayers, sacrificial formulæ and mantras adapted to music, known as the Ṛk, Yajus and Sāma respectively. The author of the *Gītā* does not recognize the Atharvaveda, which principally contains Mantras relating to magical rites and spells, as the Fourth Veda. (See **9**. 20–21) **10**. 22.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3182. वेदान्तकृत् Nom. sing. of the mas. comp. noun Vedāntakṛt (The founder of the Vedāntas *i. e.* the Aupaniṣad school) **15.** 15.

3183. वेदाः Nom. plu. of the mas. noun Veda (See No. 3181) **2.** 45; **17.** 23.

3184. वेदितव्यम् Nom. sing. of the neu. form of the pot. participial adj. Veditavya (That which should be known) **11.** 18.

3185. वेदितुम् Inf. of the root Vid (See No. 3046) **13.** supernumerary stanza (See App. I. 31); **18.** 1.

3186. वेदेषु Loc. plu. of the mas. noun Veda (See No. 3181) **2.** 46; **8.** 28.

3187. वेदे Loc. sing. of the mas. noun Veda (The three Vedas taken collectively) **15.** 18.

3188. वेदैः Inst. plu. of the mas. noun Veda (See No. 3181) **11.** 53; **15.** 15.

3189. वेद्यम् Nom. sing. of the neu. form of the pot. participial adj. Vedya (The thing that should be known) **9.** 17; **11.** 38.

3190. वेद्यः Nom. sing. of the mas. form of the pot. participial adj. Vedya (He who should be known) **15.** 15.

3191. वेपथुः Nom. sing. of the mas. noun Vepathu (Horripilation or tremor) **1.** 29.

3192. वेपमानः Nom. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Vepamāna (One who was trembling) **11.** 35.

3193. वैनतेयः Nom. sing. of the mas. noun Vainateya (The son of Vinatā *i. e.* Garuḍa) **10.** 30.

3194. वैराग्यम् Nom. or acc. sing. of the neu. noun Vairāgya (Absence of attachment *i. e.* indifference towards the objects of sense-perception) **13.** 8; **18.** 52.

3195. वैराग्येण Inst. sing. of the neu. noun Vairāgya (See No. 3194) **6.** 35.

3196. वैरिणम् Acc. sing. of the mas. noun Vairin (An enemy) **3.** 37.

3197. वैश्यकर्म Nom. sing. of the neu. comp. noun Vaiśyakarman (Action appropriate to a member of the Vaiśya class) **18.** 44.

3198. वैश्याः Nom. sing. of the mas. noun Vaiśya (A member of the third Varṇa who was either an agriculturist or a trader by profession) **9.** 32.

3199. वैश्वानरः Nom. sing. of the mas. noun Vaiśvānara (The heat in the stomach popularly known as the Jaṭharāgni) **15.** 14.

3200. व्यक्तमध्यानि Nom. plu. of the neu. comp. noun Vyaktamadhya (That which is manifest in the middle stage) **2.** 28.

3201. व्यक्तयः Nom. plu. of the fem. noun Vyakti (Lit. 'a thing which is manifest' and hence 'the state of an individual' or 'manifestation') **8.** 18.

3202. व्यक्तिम् Acc. sing. of the fem. noun Vyakti (See No. 3201) **7.** 24; **10.** 14.

3203. व्यतितरिष्यति Fut. 3rd pers. sing. of the root Tṛ with the prefixes Ati and Vi (To swim across) **2.** 52.

3204. व्यतीतानि Nom. plu. of the neu. form of the past pass. participial adj. Vyatīta (The one which has passed away) **4.** 5.

3205. व्यथन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Vyath (To be afflicted or disturbed.) **14.** 2. This is a 1st conj. Ātma. root but is irregularly used as a Paras. one.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3206. व्यथयन्ति Caus. 3rd pers. plu. of the root Vyath (See No. 3205) **2**. 15.

3207. व्यथा Nom. sing. of the fem. noun Vyathā (Mental pain or anguish) **11**. 49.

3208. व्यथिष्ठाः Imp. 2nd pers. sing. of the root Vyath (See No. 3205) **11**. 34.

3209. व्यदारयत् Imperf. 3rd pers. sing. of the root Dṛ with the prefix Vi (To tear asunder) **1**. 19.

3210. व्यनुनादयन् Nom. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Vyanunādayat (Causing to resound) **1**. 19.

3211. व्यपाश्रित्य Ind. past participle of the root Śri with the prefixes Apa and Vi (To resort to or take shelter under) **9**. 32.

3212. व्यपेतभीः Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Vyapetabhī (One who has cast off fear) **11**. 49.

3213. व्यवसायः Nom. sing. of the mas. noun Vyavasāya (Stratagem, determination or exertion, according to context) **10**. 36 ; **18**. 59.

3214. व्यवसायात्मिका Nom. sing. of the fem. form of the comp. adj. Vyavasāyātmika (Of the nature of a fixed determination) **2**. 41, 44.

3215. व्यवसितः Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Vyavasita (Proceeded or determined to do a particular thing) **9**. 30.

3216. व्यवसिताः Nom. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Vyavasita (See No. 3215) **1**. 45.

3217. व्यवस्थितान् Acc. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Vyavasthita (Arranged or properly ordained) **1**. 20.

3218. व्यवस्थितौ Nom. dual of the mas. form of the past participial adj. Vyavasthita (See No. 3217) **3**. 34.

3219. व्यात्ताननम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Vyāttānana (One whose mouth has been opened up) **11**. 24.

3220. व्याप्तम् Nom. sing. of the neu. form of the past pass. participial adj. Vyāpta (Pervaded) **11**. 20.

3221. व्याप्य Ind. past participle of the root Āp with the prefix Vi (To pervade) **10**. 16.

3222. व्यामिश्रेण Inst. sing. of the neu. form of the adj. Vyāmiśra (Ambiguous) **3**. 2.

3223. व्यासप्रसादात् Abl. sing. of the mas. comp. noun Vyāsaprasāda (The favour of Vyāsa) **18**. 75.

3224. व्यासः Nom. sing. of the mas. noun Vyāsa (The name of the sage who had composed the Mahābhārata, in the Bhīṣmaparvan whereof the Bhagavadgītā is contained as an episode) **10**. 13, 37.

3225. व्याहरन् Nom. sing. of the pres. participial adj. Vyāharat (Muttering or repeating in a low tone) **8**. 13.

3226. व्युदस्य Ind. past participle of the root As with the prefixes Ud and Vi (To cast off) **18**. 51.

3227. व्यूढम् Acc. sing. of the neu. form of the past participial adj. Vyūḍha (Arranged strategically) **1**. 2.

3228. व्यूढाम् Acc. sing. of the fem. form of the past pass. participial adj. Vyūḍha (See No. 3227) **1**. 3.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3229. व्रज Imp. 2nd pers. sing. of the root Vraj (To go or sweep the way) **18**. 66. The expression शरणं व्रज of which this word forms part should be understood to mean "surrender thyself to or seek resort in me)".

3230. व्रजेत Pot. 3rd pers. sing. of the root Vraj (See No. 3229) **2**. 54. The question व्रजेत किम् may mean either "What would he sweep away from his way?" or "Where would he go?" The first would have to be understood in a metaphorical sense.

श

3231. शक्नोति Pres. Paras. 3rd pers. sing. of the Ubhayapadī root Śak To be able to do something) **5**. 23.

3232. शक्नोमि Pres. Paras. 1st pers. sing. of the root Śak (See No. 3231) **1**. 30.

3233. शक्नोषि Pres. Paras. 2nd pers. sing. of the root Śak (See No. 3231) **12**. 9.

3234. शक्यसे Pres. Ātma. 2nd pers. sing. of the root Śak (See No. 3231) **11**. 8.

3235. शक्यम् Nom. sing. of the neu. form of the pot. participial adj. Śakya (Possible) **11**. 4; **18**. 11.

3236. शक्यः Nom. sing. of the mas. form of the pot. participle Śakya (See No. 3235) **6**. 36; **11**. 48, 53, 54.

3237. शङ्करः Nom. sing. of the mas. noun Śaṅkara (One of the names of the Vedic Rudra and of the third god of the Paurāṇic trinity) **10**. 23.

3238. शङ्खम् Acc. sing. of the mas. noun Śaṅkha (A conch) **1**. 12.

3239. शङ्खाः Nom. plu. of the mas. noun Śaṅkha (See No. 3238) **1**. 13.

3240. शङ्खान् Acc. plu. of the mas. noun Śaṅkha (See No. 3238) **1**. 18.

3241. शङ्खौ Acc. dual of the mas. noun Śaṅkha (See No. 3238) **1**. 14.

3242. शठः Nom. sing. of the mas. noun Śaṭha (A rogue) **18**. 28.

3243. शतशः Adv. Ind. (By hundreds) **11**. 5.

3244. शत्रुत्वे Loc. sing. of the neu. noun Śatrutva (Enmity) **6**. 6.

3245. शत्रुवत् The mas. noun Śatru with the suffix Vat having the sense of likeness (Like an enemy) **6**. 6.

3246. शत्रुम् Acc. sing. of the mas. noun Śatru (An enemy) **3**. 43.

3247. शत्रुः Nom. sing. of the mas. noun Śatru (See No. 3246) **16**. 14.

3248. शत्रून् Acc. plu. of the mas. noun Śatru (See No. 3246) **11**. 33.

3249. शत्रौ Loc. sing. of the mas. noun Śatru (See No. 3246) used in the sense of the dat. sing. **12**. 18.

3250. शनैः Adv. Ind. (Slowly) **6**. 25[2].

3251. शब्दब्रह्म Acc. sing. of the neu. comp. noun Śabdabrahma (The Veda) **6**. 44. The expression शब्दब्रह्मातिवर्तते means "Transcends the Vedas (the foundation of the Karmamārga)".

3252. शब्दः Nom. sing. of the mas. noun Śabda (Sound) **1**. 13; **7**. 8.

3253. शब्दादीन् Acc. plu. of the mas. comp. noun Śabdādi (Sound &c.) **4**. 26; **18**. 51.

3254. शमम् Acc. sing. of the mas. noun Śama (Calmness or peace of mind) **11**. 24.

3255. शमः Nom. sing. of the mas. noun Śama (See No. 3254) **6**. 3; **10**. 4; **18**. 42.

3256. शंससि Pres. 2nd pers. sing. of the root Śaṁs (To praise) **5**. 1.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3257. शरणम् Nom. or acc. sing. of the neu. noun Śaraṇa (Resort or rescue) **2**. 49; **9**. 18; **18**. 62, 66. See also the words अनिवच्छ, गच्छ and व्रज for the appropriate verbs to be used when any of them is preceded by this word.

3258. शरीरम् Nom. or acc. sing. of the neu. noun Śarīra (The or a physical body) **13**. 1; **15**. 8.

3259. शरीरयात्रा Nom. sing. of the fem. comp. noun Śarīrayātrā (Means of bodily sustenance) **3**. 8.

3260. शरीरवाङ्मनोभिः Inst. plu. of the neu. comp. noun Śarīravāṅgmanas (The physical body, speech and mind) **18**. 15.

3261. शरीरविमोक्षणात् Abl. sing. of mas. comp. noun Śarīravimokṣaṇa (Release from the physical body, *i. e.* death) **5**. 23.

3262. शरीरस्थम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Śarīrastha (Residing in the body) **17**. 6.

3263. शरीरस्थः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Śarīrastha (See No. 3262) **13**. 31.

3264. शरीराणि Acc. plu. of the neu. noun Śarīra (See No. 3258) **2**. 22.

3265. शरीरिणः Gen. sing. of the mas. noun Śarīrin (The embodied soul) **2**. 18.

3266. शरीरे Loc. sing. of the neu. noun Śarīra (See No. 3258) **1**. 29; **2**. 20; **11**. 13.

3267. शर्म Acc. sing. of the neu. noun Śarman (Happiness or ease) **11**. 25.

3268. शशाङ्कः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Śaśāṅka used as a noun. (One who has the mark of a deer *i. e.* the moon) **11**. 39; **15**. 6.

3269. शशिसूर्यनेत्रम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Śaśisūryanetra (He who has the moon and the sun for his eyes) **11**. 19.

3270. शशिसूर्ययोः Gen. dual of the mas. comp. noun Śaśisūrya (The moon and the sun) **7**. 8.

3271. शशी Nom. sing. of the mas. noun Śaśin (The moon) **10**. 21.

3272. शश्वत् Adv. Ind. (For ever) **9**. 31. The expression शश्वच्छान्तिम् means "Eternal tranquillity".

3273. शस्त्रपाणयः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Śastrapāṇi (One who has a weapon in his hand) **1**. 46.

3274. शस्त्रभृताम् Gen. plu. of the mas. comp. noun Śastrabhṛt (One who holds a weapon) **10**. 31.

3275. शस्त्रसंपाते Loc. sing. of the mas. comp. noun Śastrasaṁpāta (The fall of weapons) **1**. 20.

3276. शस्त्राणि Nom. plu. of the neu. noun Śastra (A weapon) **2**. 23.

3277. शाखाः Nom. plu. of the fem. noun Śākhā (A branch) **15**. 2.

3278. शाधि Imp. 2nd pers. sing. of the root Śās (To teach or direct) **2**. 7.

3279. शान्तरजसम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Śāntarajas (One, the attribute of Rajas in whose nature has subsided) **6**. 27.

3280. शान्तः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Śānta (Pacified) **18**. 53.

3281. शान्तिम् Acc. sing. of the fem. noun Śānti (Quietitude, tranquillity or peace of mind) **2**. 70, 71; **4**. 39; **5**. 12, 29; **6**. 15; **9**. 31; **18**. 62.

3282. शान्तिः Nom. sing. of the fem. noun Śānti (See No. 3281) **2**. 66; **12**. 12; **16**. 2.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3283. **शारीरम्** Acc. sing. of the neu. form of the adj. Śārīra (Physical) **4**. 21.

3284. **शाश्वतधर्मगोप्ता** Nom. sing. of the mas. comp. noun Śāśvatadharmagoptṛ (One who is the preserver of the eternal Dharma *i. e.* such an order of things as does not change with times and places) **11**. 18.

3285. **शाश्वतस्य** Gen. sing. of the mas. form of the adj. Śāśvata (Eternal *i. e.* such as does not change with times and places) **14**. 27.

3286. **शाश्वतम्** Acc. sing. of the mas. or neu. form of the adj. Śāśvata (See No. 3285) **10**. 12; **18**. 56, 62.

3287. **शाश्वतः** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Śāśvata (See No. 3285) **2**. 20.

3288. **शाश्वताः** Nom. plu. of the mas. form of the adj. Śāśvata (See No. 3285) **1**. 43.

3289. **शाश्वतीः** Nom. plu. of the fem. form of the adj. Śāśvata (See No. 3285) **6**. 41. The expression **शाश्वतीः समाः** is only a literary flourish. It only means 'for a pretty large number of years.''

3290. **शाश्वते** Nom. dual of the fem. form of the adj. Śāśvata (See Nos. 3285 and 3289) **8**. 26.

3291. **शास्त्रविधानोक्तम्** Acc. sing. of the neu. form of the comp. past pass. participial adj. Śāstravidhānokta (That which has been ordained by the scripture) **16**. 24.

3292. **शास्त्रविधिम्** Acc. sing. of the fem. comp. noun (The method prescribed by the scripture) **16**. 23; **17**. 1.

3293. **शास्त्रम्** Nom. or acc. sing. of the neu. noun Śāstra (The scripture) **15**. 20; **16**. 24.

3294. **शिखण्डी** Nom. sing. of the mas. noun Sikhaṇḍin (The name of a warrior fighting on the side of the Pāṇḍavas in the Mbh. war) **1**. 17.

3295. **शिखरिणाम्** Gen. plu. of the mas. noun Śikharin (Lit. 'that which has a summit' and hence 'a mountain') **10**. 23.

3296. **शिरसा** Inst. sing. of the neu. noun Śiras (The head) **11**. 14.

3297. **शिष्यः** Nom. sing. of the mas. noun Śiṣya (A disciple or a pupil) **2**. 7.

3298. **शिष्येण** Inst. sing. of the mas. noun Śiṣya (See No. 3297) **1**. 3.

3299. **शीतोष्णसुखदुःखदाः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Śītoṣṇasukhaduḥkhada (Such as give rise to pleasure and pain owing to their being cold and hot) **2**. 14.

3300. **शीतोष्णसुखदुःखेषु** Loc. plu. of the neu. comp. noun Śītoṣṇasukhaduḥkha [Pleasure and pain arising from (the touch of) cold and hot substances] **6**. 7; **12**. 18.

3301. **शुक्लकृष्णे** Nom. dual of the fem. form of the comp. adj. Śuklakṛṣṇa (White and black) 8. 26.

3302. **शुक्लः** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Śukla (White) 8. 24.

3303. **शुचः** Imp. 2nd pers. sing. of the root Śuc (To be sorry or to feel aggrieved) **16**. 5; **18**. 66.

3304. **शुचिः** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Śuci (One who is of a pure character) **12**. 16.

3305. **शुचीनाम्** Nom. plu. of the mas. form of the adj. Śuci used as a noun (A man of a pure character *i. e.* a holy man) **6**. 41.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3306. शुचौ Loc. sing. of the mas. form of the adj. Śuci (See No. 3305) **6**. 11.

3307. शुनि Loc. sing. of the mas. noun Śvan (A dog) **5**. 18.

3308. शुभान् Acc. plu. of the mas. form of the adj. Śubha (Auspicious) **18**. 71.

3309. शुभाः Nom. plu. of the fem. form of the adj. Śubha (Auspicious) **10**. 19. For the occurrence of this word there see the note on the word आत्मविभूतयः (No. 565).

3310. शुभाशुभपरित्यागी Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Śubhāśubhaparityāgin (One who relinquishes both the auspicious and inauspicious things) **12**. 17.

3311. शुभाशुभफलैः Inst. plu. of the neu. comp. noun Śubhāśubhaphala (Auspicious and inauspicious fruit) **9**. 28.

3312. शुभाशुभम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Śubhāśubha used as a noun (A result which is either auspicious or inauspicious) **2**. 57.

3313. शूद्रस्य Gen. sing. of the mas. noun Śūdra (A member of the fourth Varṇa whose duty it is to serve those of the three higher ones) **18**. 44.

3314. शूद्राणाम् Gen. plu. of the mas. noun Śūdra (See No. 3313) **18**. 41.

3315. शूद्राः Nom. plu. of the mas. noun Śūdra (See No. 3313) **9**. 32.

3316. शूराः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Śūra (Brave) **1**. 4, 9.

3317. शृणु Imp. 2nd pers. sing. of the root Śrū (To hear) **2**. 39 ; **7**. 1 ; **10**. 1 ; **13**. 3 ; **16**. 6 ; **17**. 2, 7 ; **18**. 4, 19, 29, 36, 45, 64.

3318. शृणुयात् Pot. 3rd pers. sing. of the root Śrū (See No. 3317) **18**. 71.

3319. शृणोति Pres. 3rd pers. sing. of the root Śrū (See No. 3317) **2**. 29.

3320. शृण्वतः Gen. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Śruṇvat (Hearing) **10**. 18.

3321. शृण्वन् Nom. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Śruṇvat (See No. 3320) **5**. 8.

3322. शैब्यः Nom. sing. of the mas. noun Śaibya (A king, of the family of Śibi, or of the Śibi country, who was fighting in the Mbh. war on the side of the Pāṇḍavas) **1**. 5.

3323. शोकम् Acc. sing. of the mas. noun Śoka (Remorse or grief) **2**. 8 ; **18**. 35.

3324. शोकसंविग्नमानसः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Śokasaṁvignamānas (One whose mind is perturbed by grief) **1**. 47.

3325. शोचति Pres. 3rd pers. sing. of the root Śuc (See No. 3303) **12**. 17 ; **18**. 54.

3326. शोचितुम् Inf. of the root Śuc (See No. 3303) **2**. 26, 27, 30.

3327. शोषयति Caus. 3rd pers. sing. of the root Śuṣ (To dry up or to be afflicted) **2**. 23.

3328. शौचम् Nom. or acc. sing. of the neu. noun Śauca (Purity) **13**. 7 ; **16**. 3, 7 ; **17**. 14 ; **18**. 42.

3329. शौर्यम् Nom. sing. of the neu. noun Śaurya (Bravery) **18**. 43.

3330. श्यालाः Nom. plu. of the mas. noun Śyāla (A wife's brother) **1**. 34. Nilakaṇṭha and several other comm. read ' *Syālāḥ* ' in place of this word. (App. I. 4). The meaning thereof is the same as is above given.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3331. श्रद्दधानाः Nom. plu. of the mas. form of the pres. participial adj. Śraddadhat (Keeping faith or confidence in) **12**. 20.

3332. श्रद्धया Inst. sing. of the fem. noun Śraddhā (Faith or confidence) **6**. 37; **7**. 21, 22; **9**. 23; **12**. 2; **17**. 1, 17.

3333. श्रद्धा Nom. sing. of the fem. noun Śraddhā (See No. 3332) **17**. 2, 3.

3334. श्रद्धामयः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Śraddhāmaya (He who is full of faith) **17**. 3.

3335. श्रद्धावन्तः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Śraddhāvat (One who possesses faith) **3**. 31.

3336. श्रद्धावान् Nom. sing. of the mas. form of the adj. Śraddhāvat (See No. 3335) **4**. 39; **6**. 47; **18**. 71.

3337. श्रद्धाविरहितम् Acc. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Śraddhāvirahita (That which is devoid of faith *i. e.* is not performed with faith) **17**. 13.

3338. श्रद्धाम् Acc. sing. of the fem. noun Śraddhā (See No. 3332) **7**. 21. Śrī Veṅkaṭanātha alone amongst the comm. reads here *Bhaktiṁ* instead of *Śraddhāṁ* (App. I. 24). According to it, what is confirmed is devotion, not faith.

3339. श्रिताः Nom. sing. of the past pass. participial adj. Śrita (One who has become dependent upon another) **9**. 12.

3340. श्रीभगवान् Nom. sing. of the mas. comp. noun Śrī Bhagavat (The Illustrious Lord) **2**. 2, 11, 55; **3**. 3, 37; **4**. 1, 5; **5**. 2; **6**. 1, 35, 40; **7**. 1; **8**. 3; **9**. 1; **10**. 1, 19; **11**. 5, 32, 47, 52; **12**. 2; **13**. 1; **14**. 1, 22; **15**. 1; **16**. 1; **17**. 2; **18**. 2. I prefer to treat this as a comp. word as Śri is not inflected.

3341. श्रीमत् Nom. sing. of the neu. form of the adj. Śrīmat (Beautiful, pleasing or full of grandeur) **10**. **41**.

3342. श्रीमताम् Gen. plu. of the mas. form of the adj. Śrīmat used as a noun (One who is prosperous or in affluent circumstances) **6**. **41**.

3343. श्रीः Nom. sing. of the fem. noun Śrī (Beauty or prosperity) **10**. 34; **18**. 78.

3344. श्रुतवान् Nom. sing. of the past pass. participial adj. Śrutavat (Had an occasion to hear) **18**. 75.

3345. श्रुतस्य Gen. sing. of the neu. form of the past pass. participial adj. Śruta used as a noun (That which has been heard) **2**. 52.

3346. श्रुतम् Acc. sing. of the neu. form of the past pass. participial adj. Śruta (Heard) **18**. 72.

3347. श्रुतिपरायणाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Śrutiparāyaṇa (One who is solely devoted to, or has full faith in, hearing) **13**. 25.

3348. श्रुतिविप्रतिपन्ना Nom. sing. of the fem. form of the comp. past pass. participial adj. Śrutivipratipanna [That which has become many-sided owing to the hearing (of various views)] **2**. 53. The word श्रुति does not here mean the Vedas.

3349. श्रुतौ Acc. dual of the mas. form of the past pass. participial adj. Śruta (See No. 3346) **11**. 2.

3350. श्रुत्वा Ind. past participle of the root Śru (To hear) **2**. 29; **11**. 35; **13**. 25.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3351. श्रेयः Nom. or acc. sing. of the neu. noun Śreyas (Good or benefit) **1**. 31; **2**. 7; **3**. 2, 11; **16**. 22; Nom. sing. of the neu. form of the comp. degree of the adj. Praśasya (More beneficial or of superior merit) **2**. 5, 31; **3**. 35; **5**. 1; **12**. 12.

3352. श्रेयान् Nom. sing. of the mas. form of the comp. degree of the adj. Praśasya (See No. 3351) **3**. 35; **4**. 33; **18**. 47.

3353. श्रेष्ठः Nom. sing. of the mas. form of the super. degree of the adj. Praśasya (See No. 3351) **3**. 21.

3354. श्रोतव्यस्य Gen. sing. of the neu. form of the pot. participial adj. Śrotavya used as a noun (A thing which ought to be heard) **2**. 52.

3355. श्रोत्रम् Acc. sing. of the neu. noun Śrotra (The sense of hearing) **15**. 9.

3356. श्रोत्रादीनि Acc. plu. of the neu. noun Śrotrādi (The group beginning with the sense of hearing) **4**. 26.

3357. श्रोष्यसि Fut. 2nd pers. sing. of the root Śrū (See No. 3350) **18**. 58.

3358. श्वपाके Loc. sing. of the mas. noun Śvapāka (Lit. 'one who cooks a dog' and hence 'a Cāṇḍāla') **5** 18.

3359. श्वसन् Nom. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Śvasat (Breathing) **5**. 8.

3360. श्वशुरान् Acc. plu. of the mas. noun Śvasura (Lit. a father-in-law and thence any elderly relation of the male sex in his position) **1**. 27.

3361. श्वशुराः Nom. plu. of the mas. nom. Śvasura (See No. 3360) **1**. 34.

3362. श्वेतैः Inst. plu. of the mas. form of the adj. Śveta (White) **1**. 14.

ष

3363. षण्मासाः Nom. plu. of the mas. comp. noun Ṣaṇmāsa (A group of six months) **8**. 24, 25.

स

3364. सक्तम् Nom. sing. of the neu. form of the past pass. participial adj. Sakta (Attached) **18**. 22.

3365. सक्तः Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Sakta (See No. 3364) **5**. 12.

3366. सक्ताः Nom. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Sakta (See No. 3364) **3**. 25.

3367. सखा Nom. sing. of the mas. noun Sakhi (A friend) **4**. 3; **11**. 41, 44.

3368. सखीन् Acc. plu. of the mas. noun Sakhi (See No. 3367) **1**. 26.

3369. सखे Voc. sing. of the mas. noun Sakhi (See No. 3367) **11**. 41.

Mark that the first word of the first and the last of the second line of this stanza are identical. The first is however made up of सखा + इति and the second of सखे + इति. The first is a case of a regular saṁdhi but the latter of an irregular one, resorted to in order to avoid an additional Laghu Mātrā which would otherwise creep in.

3370. सख्युः Gen. sing. of the mas. noun Sakhi (See No. 3367) **11**. 44.

3371. सगद्गदम् Comp. adv. Ind. (In faltering accents or a stammering tone) **11**. 35.

3372. सङ्करस्य Gen. sing. of the mas. noun Saṅkara (A man of mixed descent) **3**. 24.

3373. सङ्करः Nom. sing. of the mas. noun Saṅkara (See No. 3372) **1**. 42.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3374. सङ्कल्पप्रभवान् Acc. plu. of the mas. form of the comp. adj. Saṅkalpaprabhava (That which owes its origin to thoughts) **6**. 24.

3375. सङ्ख्ये Loc. sing. of the neu. noun Saṅkhya (A battle) **1**. 47 ; **2**. 4.

3376. सङ्गरहितम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. past pass. participial adj. Saṅgarahita (Devoid of attachment) **18**. 23.

3377. सङ्गवर्जितः Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Saṅgavarjita (One who has given up all attachment) **11**. 55.

3378. सङ्गविवर्जितः Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Saṅgavivarjita (One who has completely given up all attachment) **12**. 18.

3379. सङ्गम् Acc. sing. of the mas. noun Saṅga (Attachment) **2**. 48 ; **5**. 10, 11 ; **18**. 6, 9.

3380. सङ्गः Nom. sing. of the mas. noun Saṅga (See No. 3379) **2**. 47, 62.

3381. सङ्गात् Abl. sing. of the mas. noun Saṅga (See No. 3379) **2**. 62.

3382. सङ्ग्रहेण Inst. sing. of the mas. noun Saṅgraha (Brevity or succinctness) **8**. 11.

3383. सङ्ग्रामम् Acc. sing. of the mas. noun Saṅgrāma (A battle) **2**. 33.

3384. सङ्घातः Nom. sing. of the mas. noun Saṅghāta (Lit. 'a collection' ; here 'the organised collection of senses &c. called the physical body') **13**. 6.

3385. सचराचरम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Sacarācara used as a noun (The mobile and the immobile) **9**. 10 ; **11**. 7.

3386. सचेताः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Sacetas (Lively or pacified) **11**. 51.

3387. सच्छब्दः Nom. sing. of the mas. comp. noun Sacchabda (The word *Sat*) **17**. 26.

3388. सज्जते Pres. 3rd pers. sing. of the root Sañj (To become attached) **3**. 28.

3389. सज्जन्ते Pres. 3rd pers. plu. of the root Sañj (See No. 3388) **3**. 29.

3390. सञ्जनयन् Nom. sing. of the pres. participial adj. Sañjanayat (Producing) **1**. 12.

3391. सञ्जय Voc. sing. of the mas. noun Sañjaya (The name of the man who narrated the Mbh. War to Dhṛtarāṣṭra) **1**. 1.

3392. सज्जयति Pres. 3rd pers. sing. of the root Sañj (See No. 3388) **14**. 9.

3393. सञ्जयः Nom. sing. of the mas. noun Sañjaya (See No. 3391) **1**. 2, 24, 47 ; **2**. 1, 9 ; **11**. 9, 35, 50 ; **18**. 74.

3394. सञ्जायते Pass. 3rd pers. sing. of the root Jan-jā with the prefix Saṁ (To give birth to) **2**. 62 ; **13**. 26 ; **14**. 17.

3395. संज्ञार्थम् The fem. noun Sañjñā with the suffix Arthaṁ having the sense of the dat. case-termination (For the sake of knowledge) **1**. 7.

3396. सत् Nom. sing. of the neu. form of the pres. participial adj. (Being) Sat used as a noun (Existence) **9**. 19 ; **13**. 12 ; **17**. 23, 26, 27.

3397. सततयुक्तानाम् Gen. plu. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Satatayukta (One who is always of a composed or well-balanced mind) **10**. 10.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3398. सततयुक्ताः Nom. plu. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Satatayukta (See No. 3397) **12**. 1.

3399. सततम् Adv. Ind. (For ever or constantly) **3**. 19 ; **6**. 10 ; **8**. 14 ; **9**. 14 ; **12**. 14 ; **17**. 24 ; **18**. 57.

3400. सतः Gen. sing. of the neu. form of the pres. participial adj. Sat used as a noun (A thing which exists) **2**. 16.

3401. सति Loc. sing. of the neu. form of the pres. participial adj. Sat (Being) **18**. 16.

3402. सत्कारमानपूजार्थम् The fem. comp. noun Satkāramānapujā with the suffix Arthaṁ having the sense of the dat. case-termination (For the sake of getting reception, honour or homage) **17**. 18.

3403. सत्त्ववताम् Gen. plu. of the mas. form of the comp. adj. Sattvavat (One who possesses the Sattvaguṇa) **10**. 36.

3404. सत्त्वसमाविष्टः Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Sattvasamāviṣṭa (One who is possessed all over by the Sattvaguṇa) **18**. 10.

3405. सत्त्वसंशुद्धिः Nom. sing. of the fem. comp. noun Sattvasaṁśuddhi (Purification of the heart) **16**. 1.

3406. सत्त्वस्थाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Sattvastha (Posted in the Sattvaguṇa) **14**. 18.

3407. सत्त्वम् Nom. or acc. sing. of the neu. noun Sattva (One of the three attributes of the primordial matter, or grit, or stamina) **14**. 5, 6, 9, 10, 11 ; **17**. 1 ;

Nom. sing. of the neu. noun Sattva (An entity or existing thing, or existence, according to context) **10**. 36, 41 ; **13**. 26 ; **18**. 40.

3408. सत्त्वात् Abl. sing. of the neu. noun Sattva (The attribute of that name) **14**. 17.

3409. सत्त्वानुरूपा Nom. sing. of the fem. form of the comp. adj. Sattvānurūpa (After the pattern of one's own being *i. e.* the heart) **17**. 3.

3410. सत्त्वे Loc. sing. of the neu. noun Sattva (See No. 3408) **14**. 14.

3411. सत्यम् Nom. or acc. sing. of the neu. noun Satya (Truth) **10**. 4 ; **16**. 2, 7 ; **18**. 65 ;

Acc. sing. of the neu. form of the adj. Satya (True) **17**. 15.

3412. सदसत् Nom. sing. of the neu. comp. noun Sadasat (Existence and non-existence) **11**. 37.

3413. सदसद्योनिजन्मसु Loc. plu. of the neu. comp. noun Sadasadyonijanma (Birth in a good or bad species of beings) **13**. 21.

3414. सदा Adv. Ind. (Always or for ever) **5**. 28 ; **6**. 15, 28 ; **8**. 6 ; **10**. 17 ; **18**. 56.

3415. सदृशम् Acc. sing. of the neu. form of the adj. Sadṛśa (Similar to or like) **3**. 33 ; **4**. 38.

3416. सदृशः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Sadṛśa (See No. 3415) **16**. 15.

3417. सदृशी Nom. sing. of the fem. form of the adj. Sadṛśa (See No. 3415) **11**. 12.

3418. सदोषम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Sadoṣa (Accompanied by a fault) **18**. 48.

3419. सद्भावे Loc. sing. of the mas. comp. noun Sadbhāva (The state of existence) **17**. 26.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3420. सन् Nom. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Sat (See No. 3396) **4**. 6[2].

3421. सनातनम् Acc. sing. of the neu. form of the adj. Sanātana (Eternal or perpetual) **4**. 31 ; **7**. 10.

3422. सनातनः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Sanātana (See No. 3421) **2**. 24 ; **8**. 20 ; **11**. 18 ; **15**. 7.

3423. सनातनाः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Sanātana (See No. 3421) **1**. 40.

3424. सन्तरिष्यसि Fut. 2nd pers. sing. of the root Tṛ with the prefix Saṁ (To cross over or transcend) **4**. 36.

3425. सन्तः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Sat used as a noun (A pious or holy man) **3**. 13.

3426. संतुष्टः Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Saṅtuṣṭa (Satisfied completely) **3**. 17 ; **12**. 14, 19.

3427. सन्दृश्यन्ते Pass. 3rd pers. plu. of the root Dṛś-paśy with the prefix Saṁ (To see all round) **11**. 27.

3428. सन्नियम्य Ind. past participle of the root Yam with the prefixes Ni and Saṁ (To control from all sides) **12**. 4.

3429. सन्निविष्टः Nom. sing. of the mas. form of the past participial adj. Sanniviṣṭa (Located) **15**. 15.

3430. सन्न्यसनात् Abl. sing. of the neu. noun Sannyasana (Abandonment or renunciation) **3**. 4.

3431. सन्न्यस्य Ind. past participle of the root Nyās with the prefix Saṁ (To abandon or renounce completely) **3**. 30 ; **5**. 13 ; **12**. 6 ; **18**. 57.

3432. सन्न्यासयोगयुक्तात्मा Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Sannyāsayogayuktātman (One whose mind has become composed by means of Sannyāsayoga) **9**. 28.

3433. सन्न्यासस्य Gen. sing. of the mas. noun Sannyāsa (Abandonment or renunciation) **18**. 1. For its special definition see No. 3434 *infra*.

3434. सन्न्यासम् Acc. sing. of the mas. noun Sannyāsa (See No. 3433) **5**. 1 ; **6**. 2 ; **18**. 2. The last stanza contains a special definition of this word.

3435. सन्न्यासः Nom. sing. of the mas. noun Sannyāsa (See No. 3433) **5**. 2, 6 ; **18**. 7.

3436. सन्न्यासिनाम् Gen. plu. of the mas. noun Sannyāsin (Ordinarily 'a person who has renounced the world' but here only 'one who has given up the performance of Kāmya Karma as per **18**. 2') **18**. 12.

3437. सन्न्यासी Nom. sing. of the mas. noun Sannyāsin (See No. 3436) **6**. 1. This contains a special definition of this term which is in accord with that of 'Sannyāsa' mentioned in No. 3434.

3438. सन्न्यासेन Inst. sing. of the mas. noun Sannyāsa (See No. 3433) **18**. 49.

3439. सपत्नान् Acc. plu. of the mas. noun Sapatna (An enemy) **11**. 34.

3440. सप्त Ind. numeral adj. Sapta (Seven) **10**. 6.

3441. समग्रम् Nom. or acc. sing. of the neu. form of the adj. Samagra (The whole) **4**. 23 ; **7**. 1 ; **11**. 30.

3442. समग्रान् Acc. plu. of the mas. form of the adj. Samagra (See No. 3441) **11**. 30.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3443. समचित्तत्वम् Nom. sing. of the neu. comp. noun Samacittatva (The quality of having a well-balanced mind) **13**. 9.

3444. समता Nom. sing. of the fem. noun Samatā (Equality or even-mindedness) **10**. 5.

3445. समतीतानि Acc. plu. of the neu. form of the past pass. participial adj. Atīta with the prefix Saṁ (That which has completely passed away) **7**. 26.

3446. समतीत्य Ind. past participle of the root Ī with the prefixes Ati and Saṁ (To transcend or cross over) **14**. 26.

3447. समत्वम् Nom. sing. of the neu. noun Samatva (Even-mindedness) **2**. 48.

3448. समदर्शिनः Nom. plu. of the mas. noun Samadarśin (A person who looks upon all and everything equally) **5**. 18.

3449. समदुःखसुखम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Samaduḥkhasukha (One who looks upon misery and happiness with an equal eye) **2**. 15.

3450. समदुःखसुखः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Samaduḥkhasukha (See No. 3449) **12**. 13 ; **14**. 24.

3451. समधिगच्छति Pres. 3rd pers. sing. of the root Gam-gacch with prefixes Adhi and Saṁ (To attain) **3**. 4.

3452. समन्ततः Adv. Ind. (From all sides) **6**. 24.

3453. समन्तात् Adv. Ind. (From all sides) **11**. 17, 30.

3454. समबुद्धयः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Samabuddhi (One who looks upon all and everything equally) **12**. 4.

3455. समबुद्धिः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Samabuddhi used as a noun (See No. 3454) **6**. 9.

3456. समलोष्टाश्मकाञ्चनः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Samaloṣṭāṣmakāñcana (One who looks upon a clod of earth, a piece of stone and gold with an equal eye) **6**. 8 ; **14**. 24.

3457. समवस्थितम् Acc. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Samavasthita (Located) **1**. 28 according to Śaṅkara in the J. H. P. edn. in place of *Samupasthitaṁ* (See No. 3521 *infra*) ; **13**. 28.

3458. समवेतान् Acc. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Samaveta (Assembled) **1**. 25.

3459. समवेताः Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Samaveta (See No. 3458) **1**. 1.

3460. समम् Nom. sing. of the neu. form of the adj. Sama (Equal or well-balanced) **5**. 19 ; **6**. 13 ;

Adv. Ind. (Equally) **6**. 32 ; **13**. 27, 28. When this adj. is used with reference to a person it means 'One having a sense of equality'.

3461. समः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Sama (See No. 3460) **2**. 48 ; **4**. 22 ; **9**. 29 ; **12**. 18 ; **18**. 54.

3462. सम्पत् Nom. sing. of the fem. noun Sampat (Group of qualities) **16**. 5.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3463. **सम्पदम्** Acc. sing. of the fem. noun Sampat (See No. 3462) **16**. 3, 4, 5.

3464. **सम्पद्यते** Pass. 3rd pers. sing. of the Ātma. root Pat with the prefix Saṁ (To attain or reach) **13**. 30.

3465. **सम्पश्यन्** Nom. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Saṁpaśyat (Seeing or realising) **3**. 20.

3466. **सम्प्रकीर्तितः** Nom. sing. of the mas. form of the past participial adj. Saṁprakīrtita (Made widely known or spoken of all over) **18**. 4.

3467. **सम्प्रतिष्ठा** Nom. sing. of the fem. noun Saṁpratiṣṭhā (Stability or continued existence) **15**. 3.

3468. **सम्प्रवृत्तानि** Acc. plu. of the neu. form of the past pass. participial adj. Saṁpravṛtta (Come into existence or begun to have operation) **14**. 22.

3469. **सम्प्रेक्ष्य** Ind. past participle of the root Īkṣ with the prefixes Pra and Saṁ (To look intently or gaze at) **6**. 13.

3470. **सम्बन्धिनः** Nom. plu. of the mas. noun Sambandhin (A relation) **1**. 34.

3471. **सम्भवन्ति** Pres. 3rd pers. plu. of the root Bhū with the prefix Saṁ (To come into existence or become manifest) **14**. **4**.

3472. **सम्भवः** Nom. sing. of the mas. noun Saṁbhava (Creation) **14**. 3.

3473. **सम्भवामि** Pres. 1st pers. sing. of the root Bhū with the prefix Saṁ (See No. 3471) **4**. 6, 8.

3474. **सम्भावितस्य** Gen. sing. of the mas. form of the caus. past pass. participial adj. Saṁbhāvita (A man of established reputation) **2**. 34.

3475. **सम्मोहम्** Acc. sing. of the mas. noun Saṁmoha (Delusion from all sides) **7**. 27.

3476. **सम्मोहः** Nom. sing. of the mas. noun Saṁmoha (See No. 3475) **2**. 63.

3477. **सम्मोहात्** Abl. sing. of the mas. noun Saṁmoha (See No. 3475) **2**. 63.

3478. **संयतेन्द्रियः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Sañyatendriya (One who has acquired control over one's senses) **4**. 39.

3479. **संयमताम्** Gen. plu. of the mas. form of the pres. participial adj. Saṁyamat (One who has been restraining his senses) **10**. 29.

3480. **संयमाग्निषु** Loc. plu. of the mas. comp. noun Saṁyamāgni (The fire of self-restraint) **4**. 26.

3481. **संयमी** Nom. sing. of the mas. noun Saṁyamin (One who practises restraint) **2**. 69.

3482. **संयम्य** Ind. past participle of the root Yam with the prefix Saṁ (To restrain or bring under one's control) **2**. 61 ; **3**. 6 ; **6**. 14 ; **8**. 12.

3483. **संयाति** Pres. 3rd pers. sing. of the root Yā with the prefix Saṁ (To go along with another) **2**. 22 ; **15**. 8.

3484. **संवादम्** Acc. sing. of the mas. noun Saṁvāda (Discourse) **18**. 70, 74, 76.

3485. **संवृत्तः** Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Saṁvṛtta (Have become) **11**. **51**.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3486. संशयस्य Gen. sing. of the mas. noun Saṁśaya (Doubt) **6**. 39.

3487. संशयम् Acc. sing. of the mas. noun Saṁśaya (See No. 3486) **4**. 42; **6**. 39.

3488. संशयः Nom. sing. of the mas. noun Saṁśaya (See No. 3486) **8**. 5; **10**. 7; **12**. 8.

3489. संशयात्मनः Gen. sing. of the mas. form of the comp. adj. Saṁśayātman (One whose mind is full of doubts) **4**. 40.

3490. संशयात्मा Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Saṁśayātman (See No. 3489) **4**. 40.

3491. संशितव्रताः Nom. plu. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Saṁśitavrata (One who has fulfilled his vow) **4**. 28.

3492. संशुद्धकिल्बिषः Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Saṁśuddhakilbiṣa (One who has been purified of all sin) **6**. 45.

3493. संश्रिताः Nom. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Saṁśrita (Become dependent upon) **16**. 18.

3494. संसारेषु Loc. plu. of the mas. noun Saṃsāra (The cycle of births and deaths or a state of existence in which an individual soul is subjected to miseries of diverse sorts) **16**. 19.

3495. संसिद्धिम् Acc. sing. of the fem. noun Saṁsiddhi (Complete fulfilment of an object aimed at) **3**. 20; **8**. 15; **18**. 45.

3496. संसिद्धौ Loc. sing. of the fem. noun Saṁsiddhi (See No. 3496) **6**. 43.

3497. संस्तभ्य Ind. past participle of the root Stambh with the prefix Saṁ (To keep under control or to stop the natural movements of) **3**. 43.

3498. संस्पर्शजाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Saṁsparśaja (That which owes its rise to close contact with another) **5**. 22.

3499. संस्मृत्य Ind. past participle of the root Smṛ with the prefix Saṁ (To recollect) **18**. 76², 77².

3500. संहरते Pres. 3rd pers. sing. of the root Hṛ with the prefix Saṁ (To draw inwards) **2**. 58.

3501. सम्यक् Adv. Ind. (Properly) **5**. 4; **8**. 10; **9**. 30.

3502. समागताः Nom. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Samāgata (Met together) **1**. 23.

3503. समाचर Imp. 2nd pers. sing. of the root Car with the prefixes Ā and Saṁ (To do or perform) **3**. 9, 19.

3504. समाचरन् Nom. sing. of the pres. participial adj. Samācarat (Doing or performing) **3**. 26.

3505. समाधातुम् Inf. of the root Dhā with the prefixes Ā and Saṁ (To compose) **12**. 9.

3506. समाधाय Ind. past participle of the root Dhā with the prefixes Ā and Saṁ (See No. 3505) **17**. 11.

3507. समाधिस्थस्य Gen. sing. of the mas. form of the adj. Samādhistha (One who is in a state of mental repose) **2**. 54. The word *Samādhi* does not here mean a state in which there is complete inactivity, inwardly and outwardly, but a state of mental equilibrium maintained throughout amidst the ever-changing environments.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3508. **समाधौ** Loc. sing. of the mas. noun Samādhi (A state of mental repose or equilibrium) **2.** 44, 53. (See also the note in the previous entry.)

3509. **समाप्नोषि** Pres. 2nd pers. sing. of the root Āp with the prefix Saṁ (To pervade) **11.** 40.

3510. **समारम्भाः** Nom. plu. of the mas. noun Samārambha (A beginning or an act already commenced) **4.** 19.

3511. **समासतः** Adv. Ind. (In brief) **13.** 18.

3512. **समासेन** Inst. sing. of the mas. noun Samāsa used adverbially (In brief) **13.** 3, 6 ; **18.** 50.

3513. **समाहर्तुम्** Inf. of the root Hṛ with the prefixes Ā and Saṁ (To dispose of or kill) **11.** 32.

3514. **समाहितः** Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Samāhita derived from the root Dhā with the prefixes Ā and Saṁ (Lit. 'reposed' but here 'realised as reposed') **6.** 7.

3515. **समाः** Nom. plu. of the fem. noun Samā (An year) **6.** 41.

3516. **समितिंजयः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Samitiñjaya (One who is victorious in battle) **1.** 8.

3517. **समिद्धः** Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Samiddha (Ignited) **4.** 37.

3518. **समीक्ष्य** Ind. past participle of the root Īkṣ with the prefix Saṁ (To observe) **1.** 27.

3519. **समुद्रम्** Acc. sing. of the mas. noun Samudra (An ocean) **2.** 70 ; **11.** 28.

3520. **समुद्धर्ता** Nom. sing. of the mas. noun Sammuddhartṛ [One who extricates another (from an abyss)] **12.** 7.

3521. **समुपस्थितम्** Acc. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Samupasthita (Arrayed) **1.** 28 ; **2.** 2. Śaṅkara alone amongst the commentators according to the J. H. P. edition reads *Samavasthitaṁ* in place of this word. (App. I. 3) For the meaning of this word see No. 3457 *supra*.

3522. **समुपाश्रितः** Nom. sing. of the mas. form of the past participial adj. Samupāśrita (Having taken resort to) **18.** 52.

3523. **समृद्धवेगाः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. past participial adj. Samṛddhavega (At an accelerated speed) **11.** 29².

3524. **समृद्धम्** Acc. sing. of the neu. form of the past pass. participial adj. Samṛddha (Endowed with prosperity) **11.** 33.

3525. **समे** Acc. dual of the neu. form of the adj. Sama (See No. 3460) **2.** 38.

3526. **समौ** Acc. dual of the mas. form of the adj. Sama (See No. 3460) **5.** 27.

3527. **सरसाम्** Gen. plu. of the neu. noun Saras (A lake) **10.** 24.

3528. **सर्गः** Nom. sing. of the mas. noun Sarga (Ordinarily, 'creation' but here 'Saṁsāra', the cycle of existences) **5.** 19.

3529. **सर्गाणाम्** Gen. plu. of the mas. noun Sarga (Creation) **10.** 32.

3530. **सर्गे** Loc. sing. of the mas. noun Sarga (See No. 3529) **7.** 27 ; **14.** 2.

3531. **सर्पाणाम्** Gen. plu. of the mas. noun Sarpa (A snake or serpent) **10.** 28.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3532. सर्व Voc. sing. of the mas. form of the pronoun Sarva (The All) **11**. 40.

3533. सर्वकर्मणाम् Gen. plu. of the neu. comp. noun Sarvakarman (All action) **18**. 13.

3534. सर्वकर्मफलत्यागम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Sarvakarmaphalatyāga (Renunciation of the fruit of all action) **12**. 11; **18**. 2.

3535. सर्वकर्माणि Acc. plu. of the neu. comp. noun Sarvakarman (See No. 3533) **3**. 26; **4**. 37; **5**. 13; **18**. 56, 57.

3536. सर्वकामेभ्यः Abl. plu. of the mas. comp. noun Sarvakāma (Desire of all sorts) **6**. 18.

3537. सर्वकिल्बिषैः Inst. plu. of the neu. comp. noun Sarvakilbiṣa (Sin of all sorts) **3**. 13.

3538. सर्वक्षेत्रेषु Loc. plu. of the neu. comp. noun Sarvakṣetra (All embodiments or fields of the soul's activity) **13**. 2.

3539. सर्वगतम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Sarvagata (Pervading everywhere) **3**. 15; **13**. 32.

3540. सर्वगतः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Sarvagata (See No. 3539) **2**. 24.

See the note in Entry No. 1813 for the alternative reading of 2. 24*c* adopted by Mādhava Anandatīrtha and its effect.

3541. सर्वगुह्यतमम् Acc. sing. of the neu. form of the super. degree of the comp. adj. Sarvaguhya (That which deserves to be concealed most of all *i. e.* the highest secret) **18**. 64.

3542. सर्वज्ञानविमूढान् Acc. plu. of the mas. form of the comp. adj. Sarvajñānavimūḍha (One who has become deluded of all knowledge) **3**. 32.

3543. सर्वतः Adv. Ind. (From all sides) **11**. 40.

3544. सर्वतःपाणिपादम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Sarvataḥpāṇipāda (That which has hands and feet on all sides) **13**. 13.

3545. सर्वतःश्रुतिमत् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Sarvataḥśrutimat (That which has the organs of hearing on all sides) **13**. 13.

3546. सर्वतःसंप्लुतोदके Loc. sing. of the mas. comp. noun Sarvataḥsaṁplutodaka (Lit. 'that in which water flows from all sides' and hence 'a sea') **2**. 46. This whole is treated here as one compound word. *Sarvataḥ* and *Saṁplutodaka* are not therefore separately indexed.

3547. सर्वतोऽक्षिशिरोमुखम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Sarvatokṣiśiromukha (That which has eyes, heads and mouths on all sides) **13**. 13.

3548. सर्वतोऽनन्तरूपम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Sarvato'nantarūpa (He who has innumerable forms on all sides) **11**. 16.

3549. सर्वतोदीप्तिमन्तम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Sarvatodīptimat (He who has effulgence on all sides) **11**. 17.

3550. सर्वत्र Adv. Ind. (Everywhere) **2**. 57; **6**. 30, 32; **12**. 4; **13**. 28, 32; **18**. 49.

3551. सर्वत्रगम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. past participial adj. Sarvatraga (That which pervades everywhere) **12**. 3.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3552. **सर्वत्रगः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. past participial adj. Sarvatraga (See No. 3551) **9**. 6.

3553. **सर्वत्रसमदर्शनः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Sarvatrasamadarśana (One who sees everywhere with an equal eye) **6**. 29.

3554. **सर्वथा** Adv. Ind. (In all respects) **6**. 31 ; **13**. 23.

3555. **सर्वदुर्गाणि** Acc. plu. of the mas. comp. noun Sarvadurga (All difficult situations) **18**. 58.

3556. **सर्वदुःखानाम्** Gen. plu. of the neu. comp. noun Sarvaduḥkha (All misery) **2**. 65.

3557. **सर्वदेहिनाम्** Gen. plu. of the mas. comp. noun Sarvadehin (All embodied souls) **14**. 8.

3558. **सर्वद्वाराणि** Acc. plu. of the neu. comp. noun Sarvadvāra (All apertures or openings) **8**. 12.

3559. **सर्वद्वारेषु** Loc. plu. of the neu. comp. noun Sarvadvāra (See No. 3558) **14**. 11.

3560. **सर्वधर्मान्** Acc. plu. of the mas. comp. noun Sarvadharma (All duties) **18**. 66.

3561. **सर्वपापेभ्यः** Abl. plu. of the neu. comp. noun Sarvapāpa (All sins) **18**. 66.

3562. **सर्वपापैः** Inst. plu. of the neu. comp. noun Sarvapāpa (See No. 3561) **10**. 3.

3563. **सर्वभावेन** Inst. sing. of the mas. comp. noun Sarvabhāva (Belief as to being the soul of all) **15**. 19 ; **18**. 62.

3564. **सर्वभूतस्थम्** Acc. sing. of the mas. form of the comp. past participial adj. Sarvabhūtastha (Residing in all creatures) **6**. 29.

3565. **सर्वभूतस्थितम्** Acc. sing. of the mas. form of the comp. past participial adj. Sarvabhūtasthita (Residing in all creatures) **6**. 31.

3566. **सर्वभूतहिते** Loc. sing. of the neu. comp. noun Sarvabhūtahita (The good of all the creatures) **5**. 25 ; **12**. **4**.

3567. **सर्वभूतात्मभूतात्मा** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Sarvabhūtātmabhūtātman (One whose soul has become the soul of all the created beings) **5**. 7.

3568. **सर्वभूतानाम्** Gen. plu. of the mas. comp. noun Sarvabhūta (All the creatures) **2**. 69 ; **5**. 29 ; **7**. 10 ; **10**. 39 ; **12**. 13 ; **14**. 3 ; **18**. 61.

3569. **सर्वभूतानि** Nom. or acc. sing. of the neu. comp. noun Sarvabhūta (See No. 3568) **6**. 29 ; **7**. 27 ; **9**. 4, 7 ; **18**. 61.

3570. **सर्वभूताशयस्थितः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. past participial adj. Sarvabhūtāśayasthita (He who resides in the hearts of all the creatures) **10**. 20.

3571. **सर्वभूतेषु** Loc. plu. of the mas. comp. noun Sarvabhūta (See No. 3568) **3**. 18 ; **7**. 9 ; **9**. 29 ; **11**. 55 ; **18**. 20.

3572. **सर्वभृत्** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Sarvabhṛt used as a noun (He who fills everything) **13**. 14.

3573. **सर्वयज्ञानाम्** Gen. plu. of the mas. comp. noun Sarvayajña (All sacrifices) **9**. 24.

3574. **सर्वयोनिषु** Loc. plu. of the fem. comp. noun Sarvayoni (All sources of birth) **14**. 4.

3575. **सर्वलोकमहेश्वरम्** Acc. sing. of the mas. comp. noun Sarvalokamaheśvara (The Great Lord of all the regions) **5**. 29.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3576. सर्ववित् Nom. sing. of the mas. comp. noun Sarvavid (One who knows everything; hence a knower of Brahman) **15**. 19.

3577. सर्ववृक्षाणाम् Gen. plu. of the mas. comp. noun Sarvavṛkṣa (All the trees) **10**. 26.

3578. सर्ववेदेषु Loc. plu. of the mas. comp. noun Sarvaveda (All the Vedas) **7**. 8.

3579. सर्वशः Adv. Ind. (Entirely or all round) **1**. 18; **2**. 58, 68; **3**. 23, 27; **4**. 11; **10**. 2; **13**. 29.

3580. सर्वसङ्कल्पसन्यासी Nom. sing. of the mas. comp. noun Sarvasaṁkalpasannyāsin (One who has given up all thoughts about one's future) **6**. **4**.

3581. सर्वस्य Gen. sing. of the mas. or neu. form of the pronoun Sarva (See No. 3532) **2**. 30; **7**. 25; **8**. 9; **10**. 8; **13**. 17; **15**. 15; **17**. 3, 7.

3582. सर्वहरः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Sarvahara used a noun (He who carries away everything before him) **10**. 34.

3583. सर्वम् Acc. sing. of the mas. or nom. or acc. sing. of the neu. form of the pronoun Sarva (See No. 3532) **2**. 17; **4**. 33, 36; **6**. 30; **7**. 7, 13, 19; **8**. 22, 28; **9**. **4**; **10**. 8, 14; **11**. 40; **13**. 13; **18**. 46.

3584. सर्वः Nom. sing. of the mas. form of the pronoun Sarva (See No. 3532) **3**. 5; **11**. 40.

3585. सर्वाणि Nom. or acc. plu. of the neu. form of the pronoun Sarva (See No. 3532) **2**. 30, 61; 3. 30; **4**. 5, 27; **7**. 6; **9**. 6; **12**. 6; **15**. 16.

3586. सर्वान् Acc. plu. of the mas. form of the pronoun Sarva (See No. 3532) **1**. 27; **2**. 55, 71; **4**. 32; **6**. 24; **11**. 15².

3587. सर्वारम्भपरित्यागी Nom. sing. of the mas. comp. noun Sarvārambhaparityāgin (One who has given up the habit of making of any beginning) **12**. 16; **14**. 25.

3588. सर्वारम्भाः Nom. plu. of the mas. comp. noun Sarvārambha (All beginning) **18**. 48.

3589. सर्वार्थान् Acc. plu. of the mas. comp. noun Sarvārtha (All the objects) **18**. 32.

3590. सर्वाश्चर्यमयम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Sarvāścaryamaya (Wonderful in all respects) **11**. 11.

3591. सर्वाः Nom. plu. of the fem. form of the pronoun Sarva (See No. 3532) **8**. 18; **11**. 20; **15**. 13.

3592. सर्वे Nom. plu. of the mas. form of the pronoun Sarva (See No. 3532) **1**. 6, 9, 11; **2**. 12, 70; **4**. 19, 30; **7**. 18; **10**. 13; **11**. 22, 26, 32, 36; **14**. 1.

3593. सर्वेन्द्रियगुणाभासम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Sarvendriyaguṇābhāsa (That which has as its reflections the attributes of all the organs of sense) **13**. 14.

3594. सर्वेन्द्रियविवर्जितम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. past pass. participial adj. Sarvendriyavivarjita (That which is devoid of all organs of sense or that from which all organs of sense are excluded) **13**. 14.

3595. सर्वेभ्यः Abl. plu. of the mas. form of the pronoun Sarva (See No. 3532) **4**. 36.

3596. सर्वेषाम् Gen. plu. of the mas. form of the pronoun Sarva (See No. 3532) **1**. 25; **6**. 47.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3597. **सर्वेषु** Loc. plu. of the mas. or neu. form of the pronoun Sarva (See No. 3532) **1**. 11; **2**. 46; **8**. 7, 20, 27; **13**. 27; **18**. 21, 54.

3598. **सर्वैः** Inst. plu. of the mas. form of the pronoun Sarva (See No. 3532) **15**. 15.

3599. **सविकारम्** Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Savikāra (Together with the modifications) **13**. 6.

3600. **सविज्ञानम्** Acc. sing. of the neu. form of the adj. Savijñāna (Together with its realisation) **7**. 2.

3601. **सव्यसाचिन्** Voc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Savyasācin used as a form of address (One who throws arrows with his left hand) **11**. 33.

3602. **सशरम्** Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Saśara (Together with an arrow or arrows) **1**. 47.

3603. **सह** Preposition. Ind. (With, or together with or accompanied by) **1**. 22; **11**. 26²; **13**. 23.

3604. **सहजम्** Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Sahaja (That which has been born with oneself *i. e.* that which is prompted by one's very nature) **18**. 48.

3605. **सहदेवः** Nom. sing. of the mas. noun Sahadeva (The name of the fourth Pāṇḍava, a son of Mādri, the second wife of Pāṇḍu) **1**. 16.

3606. **सहयज्ञाः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Sahayajña (Together with sacrifices) **3**. 10. Rāmānuja reads *Saha yajñaiḥ* which though changing the emphasis from *Prajāh* to *Yajñaih* does not make a substantial change in the meaning of the statement (App. I. 11).

3607. **सहयज्ञैः** Inst. plu. of the mas. comp. noun Sahayajña **3**. 10. For the meaning and the occurrence of this word there see the note in the preceding entry.

3608. **सहसा** Adv. Ind. (All of a sudden) **1**. 13.

3609. **सहस्रकृत्वः** Adverbial comp. Ind. (A thousand times) **11**. 39.

3610. **सहस्रबाहो** Voc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Sahasrabāhu (One who has a thousand, *i. e.* innumerable, hands) **11**. 46.

3611. **सहस्रयुगपर्यन्तम्** Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Sahasrayugaparyanta (That whose end comes after a thousand Yugas or ages) **8**. 17.

3612. **सहस्रशः** Adv. formed from the numeral Sahasra (By the thousands) **11**. 5.

3613. **सहस्रेषु** Loc. plu. of the mas. form of the numeral Sahasra (A thousand) **7**. 3.

3614. **सः** Nom. sing. of the mas. form of the pronoun Tad (See No. 1385) **1**. 13, 19, 27; **2**. 15, 21, 70, 71; **3**. 6, 7, 12, 16, 21, 42; **4**. 2, 9, 18², 20; **5**. 3, 5, 10, 21, 23², 24, 28; **6**. 1, 23, 30, 31, 32, 44, 47; **7**. 17, 18, 19, 22; **8**. 5, 10, 13, 19, 20, 22; **9**. 30²; **10**. 3, 7; **11**. 14, 55; **12**. 14, 15, 16, 17; **13**. 3, 23, 27, 29; **14**. 19, 25, 26; **15**. 1, 19; **16**. 23; **17**. 3², 11; **18**. 8, 9, 11, 16, 17, 71.

3615. **सा** Nom. sing. of the fem. form of the pronoun Tad (See No. 1385) **2**. 69; **6**. 19; **11**. 12; **17**. 2; **18**. 30, 31, 32, 33, 34, 35.

3616. **साक्षात्** Adv. Ind. (Personally) **18**. 75.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3617. **साक्षी** Nom. sing. of the mas. noun Sākṣin (An on-looker or a witness) 9. 18.

3618. **सागरः** Nom. sing. of the mas. noun Sāgara (An ocean) **10**. 24.

3619. **सात्त्विकप्रियाः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. noun Sāttvikapriya (That which is dear to a man of a Sāttvika temperament) **17**. 8.

3620. **सात्त्विकम्** Nom. or acc. sing. of the neu. form of the adj. Sāttvika (That which is characterised by the predominance of the Sattvaguṇa of the primordial matter) **14**. 16; **17**. 17, 20; **18**. 20, 23, 37.

3621. **सात्त्विकः** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Sāttvika (See No. 3620) **17**. 11; **18**. 9, 26.

3622. **सात्त्विकाः** Nom. plu. of the mas. form of the adj. Sāttvika (See No. 3620.) **7**. 12; **17**. 4.

3623. **सात्त्विकी** Nom. sing. of the fem. form of the adj. Sāttvika (See No. 3620.) **17**. 2; **18**. 30, 33.

3624. **सात्यकिः** Nom. sing. of the mas. noun Sātyaki (The name of a hero fighting on the side of the Pāṇḍavas in the Mbh. War. His another name was Yuyudhāna) **1**. 17.

3625. **साधर्म्यम्** Acc. sing. of the neu. comp. noun Sādharmya (The quality of having the same characteristics) **14**. 2.

3626. **साधिभूताधिदैवम्** Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Sādhibhūtādhidaiva (Together with the Adhibhūta and the Adhidaiva *i.e.* together with the presiding deities of the primary elements and the supernatural forces) **7**. 30.

3627. **साधियज्ञम्** Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Sādhiyajña (Together with the Adhiyajña *i.e.* the presiding deity of sacrifices) **7**. 30.

3628. **साधुभावे** Loc. sing. of the mas. comp. noun Sādhubhāva (Goodness, kindness or piety) **17**. 26.

3629. **साधुषु** Loc. plu. of the mas. form of the adj. Sādhu used as a noun (A good or pious man) **6**. 9.

3630. **साधुः** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Sādhu used as a noun (See No. 3629) 9. 30.

3631. **साधूनाम्** Gen. plu. of the mas. form of the adj. Sādhu used as a noun (See No. 3629) **4**. 8.

3632. **साध्याः** Nom. plu. of the mas. form of the pot. participial adj. Sādhya used as a noun (One who is fit to be propitiated) **11**. 22.

3633. **साम** Nom. sing. of the mas. noun Sāman (A Mantra of the Sāma-veda) **9**. **17**.

3634. **सामर्थ्यम्** Acc. sing. of the neu. noun Sāmarthya (Strength or capacity) **2**. 36.

3635. **सामवेदः** Nom. sing. of the mas. noun Sāmaveda (The third Veda which contains Mantras adapted to music) **10**. 22.

3636. **सामासिकस्य** Gen. sing. of the mas. noun Sāmāsika (The whole class of compounds) **10**. 33.

3637. **साम्नाम्** Gen. plu. of the mas. noun Sāman (See No. 3633) **10**. 35.

3638. **साम्ये** Loc. sing. of the neu. noun Sāmya (Equanimity or the quality of looking upon all with an equal eye) **5**. 19.

3639. **साम्येन** Inst. sing. of the neu. noun Sāmya (See No. 3638) **6**. 33.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3640. साहंकारेण Inst. sing. of the mas. comp. noun Sāhaṁkāra (Accompanied by egotism) **18**. 24.

3641. सांख्ययोगौ Acc. dual of the mas. comp. noun Sāṁkhyayoga (The Sāṁkhya and Yoga Mārgas) **5**. 4.

3642. सांख्यम् Acc. sing. of the neu. noun Sāṁkya (The Sāṁkhya Mārga *i. e.* the path of knowledge) **5**. 5.

3643. सांख्यानाम् Gen. plu. of the mas. noun Sāṁkhya (One who is a follower of the Sāṁkhya Mārga) **3**. 3.

3644. सांख्ये Loc. sing. of the neu. noun Sāṁkhya (See No. 3642) **2**. 39; **18**. 13.

3645. सांख्येन Inst. sing. of the neu. noun Sāṁkhya (See No. 3642) **13**. 24.

3646. सांख्यैः Inst. plu. of the neu. noun Sāṁkhya (See No. 3642) **5**. **5**.

3647. सिद्धये Dat. sing. of the fem. noun Siddhi (Attainment of an object aimed at, which may be the realisation of the self or the acquisition of some supernatural power) **7**. 3; **18**. 13.

3648. सिद्धसङ्घाः Nom. plu. of the mas. comp. noun Siddhasaṁgha (Assemblies of adepts) **11**. 36.

3649. सिद्धः Nom. sing. of the mas. noun Siddha (An adept) **16**. 14.

3650. सिद्धानाम् Gen. plu. of the mas. noun Siddha (See No. 3649) **7**. 3; **10**. 26.

3651. सिद्धिम् Acc. sing. of the fem. noun Siddhi (See No. 3647) **3**. 4; **4**. 12; **12**. 10; **14**. 1; **16**. 23; **18**. 45, 46, 50.

3652. सिद्धिः Nom. sing. of the fem. noun Siddhi (See No. 3647) **4**. 12.

3653. सिद्धौ Loc. sing. of the fem. noun Siddhi (See No. 3647) **4**. 22.

3654. सिद्ध्यसिद्ध्योः Loc. dual of the fem. comp. noun Siddhyasiddhi (Attainment or non-attainment of an object aimed at) **2**. 48; **18**. 26.

3655. सिंधुराजः Nom. sing. of the mas. comp. noun Sindhurāja (The king of the territory known as Sindhu). This word occurs only in place of the word सौमदत्तिः in an alternative reading of **1**. 8*d* given in the commentaries of Nīlakaṇṭha and Madhusūdana. (See the note in Entry No. 3713 *infra*.)

3656. सिंहनादम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Siṁhanāda (A sound like that of the roaring of a lion) **1**. 12.

3657. सीदन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Sad (To break down or sink down or be languid) **1**. 29.

3658. सीदमानम् Acc. sing. of the pres. participial adj. Sīdamāna (Sinking into despondency or despairing) **2**. 10. This is the word in place of *Viṣīdantaṁ* in the said stanza according to Rāmānuja alone (See No. 3143 and App. I. 5).

3659. सुकृतदुष्कृते Acc. dual of the neu. comp. noun Sukṛtaduṣkṛta (Good and bad deeds) **2**. 50.

3660. सुकृतस्य Gen. sing. of the neu. form of the comp. adj. Sukṛta (Well-done) **14**. 16.

3661. सुकृतम् Acc. sing. of the neu. comp. noun Sukṛta (A good deed) **5**. 15.

3662. सुकृतिनः Nom. plu. of the mas. comp. noun Sukṛtin (A doer of good deeds) **7**. 16.

3663. सुखदुःखसंज्ञैः Inst. plu. of the mas. form of the comp. adj. Sukhaduḥkhasañjña (Designated as happiness and misery) **15**. 5.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3664. सुखदुःखानाम् Gen. plu. of the neu. comp. noun * Sukhaduḥkha (Happiness and misery) **13**. 20.

3665. सुखदुःखे Acc. dual of the neu. comp. noun Sukhaduḥkha (See No. 3664) **2**. 38.

3666. सुखसङ्गेन Inst. sing. of the mas. comp. noun Sukhasaṅga (Contact with or attachment to happiness) **14**. 6.

3667. सुखस्य Gen. sing. of the neu. noun Sukha (Happiness) **14**. 27.

3668. सुखम् Acc. sing. of the neu. noun Sukha (See No. 3667) **2**. 66 ; **4**. 40 ; **5**. 21² ; **6**. 21, 27, 28, 32 ; **10**. 4 ; **13**. 6 ; **16**. 23 ; **18**. 36, 37, 38, 39 ;

The same used as an adverb (At ease or easily) **5**. 3, 13.

3669. सुखानि Acc. plu. of the neu. noun Sukha (See No. 3667) **1**. 32, 33.

3670. सुखिनः Nom. plu. of the mas. noun Sukhin (A happy man) **1**. 37 ; **2**. 32.

3671. सुखी Nom. sing. of the mas. noun Sukhin (See No. 3670) **5**. 23 ; **16**. 14.

3672. सुखे Loc. sing. of the neu. noun Sukha (See No. 3667) **14**. 9.

3673. सुखेन Inst. sing. of the neu. noun Sukha (See No. 3667) used in an adverbial sense (Easily) **6**. 28.

3674. सुखेषु Loc. plu. of the neu. noun Sukha (See No. 3667) **2**. 56.

3675. सुघोषमणिपुष्पकौ Acc. dual of the mas. comp. noun Sughoṣamaṇipuṣpaka (Sughoṣa and Maṇipuṣpaka, the names of the conches used by the Pāṇḍavas, Nakula and Sahadeva respectively) **1**. 16.

3676. सुदुराचारः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Sudurācāra (One who is too much ill-behaved) **9**. 30.

3677. सुदुर्दर्शम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Sudurdarśa (That of which it is highly difficult to get a vision) **11**. 52.

3678. सुदुर्लभः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Sudurlabha (Highly difficult to acquire) **7**. 19.

3679. सुदुष्करम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Suduṣkara (Highly difficult to practise) **6**. 34.

3680. सुनिश्चितम् Adv. Ind. (Quite definitely or after coming to a definite conclusion) **5**. 1.

3681. सुरगणाः Nom. plu. of the mas. comp. noun Suragaṇa (A group of gods) **10**. 2.

3682. सुरसङ्घाः Nom. plu. of the mas. comp. noun Surasaṅgha (An assemblage of gods) **11**. 21.

3683. सुराणाम् Gen. plu. of the mas. noun Sura (A god) **2**. 8.

3684. सुरेन्द्रलोकम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Surendraloka (The region of Indra) **9**. 20.

3685. सुलभः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Sulabha (Easy to acquire or reach) **8**. 14.

3686. सुविरूढमूलम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Suvirūḍhamūla (That which has its roots firmly fixed) **15**. 3.

3687. सुसुखम् Adv. Ind. (Quite easily) **9**. 2.

3688. सुहृत् Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Suhṛt used as a noun (A well-wisher) **9**. 18.*

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3689. सुहृदम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Suhṛt used as a noun (See No. 3688) **5**. 29.

3690. सुहृदः Acc. plu. of the mas. form of the comp. adj. Suhṛt used as a noun (See No. 3688) **1**. 27.

3691. सुहृन्मित्रार्युदासीनमध्यस्थद्वेष्यबन्धुषु Loc. plu. of the mas. comp. noun Suhṛnmitrāryudāsīnamadhyasthadveṣyabandhu (A well-wisher, a friend, a foe, a neutral, an intermeddler, one fit to be hated and a kinsman) **6**. 9.

3692. सूक्ष्मत्वात् Abl. sing. of the neu. noun Sūkṣmatva (Subtlety) **13**. 15.

3693. सूतपुत्रः Nom. sing. of the mas. comp. noun Sūtaputra (Lit. 'the son of a charioteer' but used here as 'a designation of Karṇa' who was reputed to be a son of a charioteer) **11**. 26.

3694. सूत्रे Loc. sing. of the neu. noun Sūtra (A thread) **7**. 7.

3695. सूयते Pres. 3rd pers. sing. of the root Sū (To give birth to) **9**. 10.

3696. सूर्यसहस्रस्य Gen. sing. of the neu. comp. noun Sūryasahasra (A thousand suns) **11**. 12.

3697. सूर्यः Nom. sing. of the mas. noun Sūrya (The sun) **15**. 6.

3698. सृजति Pres. 3rd pers. sing. of the root Sṛj (To create) **5**. 14.

3699. सृजामि Pres. 1st pers. sing. of the root Sṛj (See No. 3698) **4**. 7.

3700. सृती Acc. dual of the fem. noun Sṛti (A way or path) **8**. 27.

3701. सृष्टम् Acc. sing. of the neu. form of the past pass. participial adj. Sṛṣṭa (Created) **4**. 13.

3702. सृष्ट्वा Ind. past participle of the root Sṛj (See No. 3698) **3**. 10.

3703. सेनयोः Gen. dual of the fem. noun Senā (An army) **1**. 21, 24, 27; **2**. 10.

3704. सेनानीनाम् Gen. plu. of the mas. noun Senānin (A Commander-in-chief) **10**. 24.

3705. सेवते Pres. 3rd pers. sing. of the root Sev (To serve) **14**. 26.

3706. सेवया Inst. sing. of the fem. noun Sevā (Service) **4**. 34.

3707. सैन्यस्य Gen. sing. of the neu. noun Sainya (An army) **1**. 7.

3708. सोढुम् Inf. of the root Sah (To bear or endure) **5**. 23; **11**. 44.

3709. सोमपाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Somapa used as a noun (Lit. 'one who drinks Soma' and hence 'a Vedic Brahman who drinks Soma at a sacrifice') **9**. 20.

3710. सोमः Nom. sing. of the mas. noun Soma (The name of the plant, the juice of whose leaves was extracted at a sacrifice according to a Vedic rite, offered to the gods and drunk by the sacrificer and the priests in Vedic times) **15**. 13.

3711. सौक्ष्म्यात् Abl. sing. of the neu. noun Saukṣmya (Subtlety) **13**. 32.

3712. सौभद्रः Nom. sing. of the mas. noun Saubhadra (The son of Subhadrā *i. e.* Abhimanyu) **1**. 6, 18.

3713. सौमदत्तिः Nom. sing. of the mas. noun Saumadatti (The son of Somadatta *i. e.* Bhūriśravas, a warrior who fought on the side of the Kauravas in the Mbh. war) **1**. 8. Nīlakaṇṭha and Madhusūdana read सिन्धुराजः in place of सौमदत्तिः as an alternative (See App. I. 1).

3714. सौम्यत्वम् Nom. sing. of the neu. noun Saumyatva (Mildness, gentleness or placidity) **17**. 16.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3715. **सौम्यवपुः** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Saumyavapu (One who has a placid bearing) **11**. 50.

3716. **सौम्यम्** Acc. sing. of the neu form of the adj. Saumya (Mild, gentle or placid) **11**. 51.

3717. **स्कन्दः** Nom. sing. of the mas. noun Skanda (A name of Kārtikeya, a son of God Śaṅkara and the Commander-in-chief of the army of the gods) **10**. 24.

3718. **स्तब्धः** Nom. sing. of the past participial adj. Stabdha (Stupified) **18**. 28.

3719. **स्तब्धाः** Nom. plu. of the past participial adj. Stabdha (See No. 3718) **16**. **17**.

3720. **स्तुतिभिः** Inst. plu. of the fem. noun Stuti (A hymn of praise) **11**. 21.

3721. **स्तुवन्ति** Pres. 3rd pers. plu. of the root Stu (To praise) **11**. **21**.

3722. **स्तेनः** Nom. sing. of the mas. noun Stena (A thief) **3**. 12.

3723. **स्त्रियः** Nom. plu. of the fem. noun Strī (A woman) **9**. 32.

3724. **स्त्रीषु** Loc. plu. of the fem. noun Strī (See No. 3723) **1**. 41.

3725. **स्थाणुः** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Sthāṇu (Fixed, stationery, static or motionless) **2**. 24. For an alternative reading of **2**. 24/₃ which Māddhava Ānandatīrtha has adopted and its effect see the note in Entry No. 1813.

3726. **स्थानम्** Nom. or acc. sing. of the neu. noun Sthāna (A place or position) **5**. 5 ; **8**. 28 ; **9**. 18 ; **18**. 62.

3727. **स्थाने** Loc. sing. of the neu. noun Sthāna (See No. 3726) used as an adverb (Rightly or appropriately) **11**. 36.

3728. **स्थापय** Imp. 2nd pers. sing. of the causal form of the root Sthā-tiṣṭh (To fix or to move to a particular position and keep it there firmly) **1**. 21.

3729. **स्थापयित्वा** Ind. past pass. participle of the causal form of the root Sthā-tiṣṭh (See No. 3428) **1**. 24.

3730. **स्थावरजङ्गमम्** Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Sthāvarajaṅgama (Immobile and mobile) **13**. 26.

3731. **स्थावराणाम्** Gen. plu. of the mas. form of the adj. Sthāvara used as a noun (An object which does not move automatically) **10**. [illegible].

3732. **स्थास्यति** Fut. 3rd pers. sing. of the root Sthā-tiṣṭh (See No. 3728) **2**. 53.

3733. **स्थितधीः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Sthitadhī used as a noun (One whose intellect has become steady) **2**. 54, 56.

3734. **स्थितप्रज्ञस्य** Gen. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Sthitaprajña used as a noun (One whose intellect has become steady) **2**. 54.

3735. **स्थितप्रज्ञः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Sthitaprajña used as a noun (See No. 3734) **2**. 55.

3736. **स्थितम्** Nom. or acc. sing. of the neu. or acc. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Sthita (Standing or staying) **5**. 19 ; **13**. 16 ; **15**. 10.

3737. **स्थितः** Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Sthita (See No. 3736) **5**. 20 ; **6**. 10, 14, 21, 22 ; **10**. 42 ; **18**. 73.

For Private and Personal Use Only

3738. स्थितान् Acc. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Sthita (See No. 3736) **1**. 26.

3739. स्थिताः Nom. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Sthita (See No. 3736) **5**. 19.

3740. स्थितिम् Acc. sing. of the fem. noun Sthiti (Position) **6**. 33.

3741. स्थितिः Nom. sing. of the fem. noun Sthiti (See No. 3740) **2**. 72 ; **17**. 27.

3742. स्थितौ Loc. sing. of the fem. noun Sthiti (See No. 3740) **1**. 14.

3743. स्थित्वा Ind. past participle of the root Sthā-tiṣṭh (See No. 1453) 2. [illegible].

3744. स्थिरबुद्धिः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Sthirabuddhi (One whose intellect has become steady) **5**. 20.

3745. स्थिरमतिः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Sthiramati (One whose intellect has become steady) **12**. 19.

3746. स्थिरम् Acc. sing. of the neu. form of the adj. Sthira (Steady) **6**. 11, 13 ; **12**. 9. For the occurrence of this word in **6**. 13 see the next entry.

3747. स्थिरः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Sthira (See No. 3746) **6**. 13. Rāmānuja reads here *Sthiraṁ* (App. I. 19). It would be an adj. qualifying *Kāyaśirogrīvaṁ* but would lead to a tautology as the adj. *Acalaṁ* is already there.

3748. स्थिराम् Acc. sing. of the fem. form of the adj. Sthíra (See No. 3746) **6**. 33.

3749. स्थिराः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Sthira (See No. 3746) **17**. 8. The adj. *Sthirāḥ* which here qualifies the noun *Āhārāḥ* must be understood to have the sense of ' nourishing '.

3750. स्थैर्यम् Nom. sing. of the neu. noun Sthairya (Steadiness) **13**. 7.

3751. स्निग्धाः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Snigdha (Greasy or unctuous) **17**. 8.

3752. स्पर्शनम् Acc. sing. of the neu. noun Sparśana (The sense of touch) **15**. 9.

3753. स्पर्शान् Acc. plu. of the mas. noun Sparśa (An object of perception by the sense of touch) **5**. 27.

3754. स्पृशन् Nom. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Spṛśat (Touching) **5**. 8.

3755. स्पृहा Nom. sing. of the fem. noun Spṛhā (Aspiration or expectancy) **4**. 14 ; **14**. 12.

3756. स्म A pleonastic particle generally added to the negative prohibitive particle Mā. **2**. 3. It is here used to indicate a strong disapproval of an act. The idiomatic expression in which it occurs is *Klaibyaṁ mā sma gamaḥ* (Do not resort to impotency). For the explanation of the significance of the other words in the expression see Nos. 1099, 1152 and 2603.

3757. स्मरति Pres. 3rd pers. sing. of the root Smṛ (To remember or recollect) **8**. 14.

3758. स्मरन् Nom. sing. of the mas. form of the pass. participial adj. Smarat (Recollecting) **3**. 6 ; **8**. 5, 6.

3759. स्मृतम् Nom. sing. of the neu. form of the past pass. participial adj. Smṛta (Remembered or traditionally known) **17**. 20, 21 ; **18**. 38.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3760. स्मृतः Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Smṛta (See No. 3759) **17**. 23.

3761. स्मृता Nom. sing. of the fem. form of the past pass. participial adj. Smṛta (See No. 3759) **6**. 19.

3762. स्मृतिभ्रंशात् Abl. sing. of the mas. comp. noun Smṛtibhraṁśa (Failure or loss of memory) **2**. 63.

3763. स्मृतिविभ्रमः Nom. sing. of the mas. comp. noun Smṛtivibhrama (Failure or loss of memory) **2**. 63.

3764. स्मृतिः Nom. sing. of the fem. noun Smṛti (Memory) **10**. 34; **15**. 15; **18**. 73.

3765. स्यन्दने Loc. sing. of the mas. noun Syandana (A chariot) **1**. 14.

3766. स्यात् Pot. 3rd pers. sing. of the 2nd conj. root As (See No. 496) **1**. 36; **2**. 7; **3**. 17; **10**. 39; **11**. 12; **15**. 20; **18**. 40.

3767. स्याम Pot. 1st pers. plu. of the 2nd conj. root As (See No. 496) **1**. 37.

3768. स्याम् Pot. 1st pers. sing. of the 2nd conj. root As (See No. 496) **3**. 24; **18**. 70.

3769. स्युः Pot. 3rd pers. plu. of the 2nd conj. root As (See No. 496) **9**. 32.

3770. स्रंसते Pres. 3rd pers. sing. of the root Sraṁs (To slip off) **1**. 30.

3771. स्रोतसाम् Gen. plu. of the neu. noun Srotas (A stream; a volume of flowing water) **10**. 31.

3772. स्वकर्मणा Inst. sing. of the neu. comp. noun Svakarman (Action appropriate to oneself) **18**. 46.

3773. स्वकर्मनिरतः Nom. sing. of the mas. form of the comp. past participial adj. Svakarmanirata (Engaged in action appropriate to oneself) **18**. 45.

3774. स्वकम् Acc. sing. of the neu. form of the adj. Svaka (One's own) **11**. 50.

3775. स्वचक्षुषा Inst. sing. of the neu. comp. noun Svacakṣus (One's own eye) **11**. 8.

3776. स्वजनम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Svajana (One's kith and kin) **1**. 28, 31, 37, 45.

3777. स्वतेजसा Inst. sing. of the neu. comp. noun Svatejas (One's own light) **11**. 19.

3778. स्वधर्मम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Svadharma (Duties appropriate to oneself) **2**. 31, 33.

3779. स्वधर्मः Nom. sing. of the mas. comp. noun Svadharma (See No. 3778) **3**. 35; **18**. 47.

3780. स्वधर्मे Loc. sing. of the mas. comp. noun Svadharma (See No. 3778) **3**. 35.

3781. स्वधा Nom. sing. of the fem. noun Svadhā (An oblation of food) **9**. 16.

3782. स्वनुष्ठितात् Abl. sing. of the mas. form of the comp. past participial adj. Svanuṣṭhita (Well-observed or well-performed) **3**. 35; **18**. 47.

3783. स्वपन् Nom. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Svapat (Sleeping) **5**. 8.

3784. स्वप्नम् Acc. sing. of the neu. noun Svapna (A dream) **18**. 35.

3785. स्वबान्धवान् Acc. plu. of the mas. comp. noun Svabāndhava (One's own kinsman) **1**. 37.

3786. स्वभावजम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Svabhāvaja (Born of one's innate nature) **18**. 42, 43, 44[2].

3787. स्वभावजा Nom. sing. of the fem. form of the comp. adj. Svabhāvaja (See No. 3786) **17**. 2.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3788. **स्वभावजेन** Inst. sing. of the neu. form of the comp. adj. Svabhāvaja (See No. 3786) **18**. 60.

3789. **स्वभावनियतम्** Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Svabhāvaniyata (That which is determined by one's innate nature) **18. 47**.

3790. **स्वभावप्रभवैः** Inst. plu. of the mas. form of the comp. adj. Svabhāvaprabhava (That which owes its existence to one's innate nature) **18**. 41.

3791. **स्वभावः** Nom. sing. of the mas. comp. noun Svabhāva (One's innate nature) **5**. 14 ; **8**. 3.

3792. **स्वयम्** Adv. Ind. (Personally) **4**. 38 ; **10**. 13, 15 ; **18**. 75.

3793. **स्वया** Inst. sing. of the fem. form of the pronominal adj. Sva (One's own) **7**. 20.

3794. **स्वर्गतिम्** Acc. sing. of the fem. comp. noun Svargati (Departure to the Svargaloka) **9**. 20.

3795. **स्वर्गद्वारम्** Nom. sing. of the neu. comp. noun Svargadvāra (A gateway to Svarga, the region where the gods ruled over by Indra were believed to reside) **2**. 32.

3796. **स्वर्गपराः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Svargapara (Intent on the attainment of Svarga) **2**. 43.

3797. **स्वर्गम्** Acc. sing. of the neu. noun Svarga (See No. 3795) **2**. 37.

3798. **स्वर्गलोकम्** Acc. sing. of the mas. comp. noun Svargaloka (See No. 3795) **9**. 21.

3799. **स्वल्पम्** Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Svalpa (Very little) **2**. 40.

3800. **स्वस्ति** A benedictory ind. particle. **11**. 21.

3801. **स्वस्थः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Svastha (Self-composed or at ease) **14**. 24.

3802. **स्वस्याः** Gen. sing. of the fem. form of the pronominal adj. Sva (See No. 3793) **3**. 33.

3803. **स्वम्** Acc. sing. of the neu. form of the pronominal adj. Sva (See No. 3793) **6**. 13.

3804. **स्वाध्यायज्ञानयज्ञाः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Svādhyāyajñānayajña (One who performs a sacrifice in the shape of a study of the Vedas and one who performs it in the shape of the pursuit of knowledge) **4**. 28.

3805. **स्वाध्यायः** Nom. sing. of the mas. noun Svādhyāya (A study of the Vedas) **16**. 1.

3806. **स्वाध्यायाभ्यसनम्** Nom. sing. of neu. comp. noun Svādhyāyābhyasana (A study of the Vedas) **17**. 15.

3807. **स्वाम्** Acc. sing. of the fem. form of the pronominal adj. Sva (See No. 3793) **4**. 6 ; **9**. 8.

3808. **स्वे** Loc. sing. of the neu. form of the pronominal adj. Sva (See No. 3793) **18**. 45[2].

3809. **स्वेन** Inst. sing. of the neu. form of the pronominal adj. Sva (See No. 3793) **18**. 60.

ह

3810. **ह** Interjection. Ind. (A particle expressive of grief or regret) **2**. 9.

3811. **हतम्** Acc. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Hata (Killed) **2**. 19.

3812. **हतः** Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Hata (See No. 3811) **2**. 37 ; **16**. 14.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3813. हतान् Acc. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Hata (See No. 3811) **11**. 34.

3814. हत्वा Ind. past participle of the root Han (See No. 1208) **1**. 31, 36, 37 ; **2**. 5, 6 ; **18**. 17.

3815. हनिष्ये Fut. 1st pers. sing. of the root Han (See No. 1208) **16**. 14.

3816. हन्त An inceptive indeclinable particle intended to excite curiosity to hear what is to be said) **10**. 19.

3817. हन्तारम् Acc. sing. of the mas. noun Hantṛ (A killer or slayer) **2**. 19.

3818. हन्ति Pres. 3rd pers. sing. of the root Han (See No. 1208) **2**. 19, 21 ; **18**. 17.

3819. हन्तुम् Inf. of the root Han (See No. 1208) **1**. 35, 37, 45.

3820. हन्यते Pass. 3rd pers. sing. of the root Han (See No. 1208) **2**. 19, 20.

3821. हन्यमाने Loc. sing. of the neu. form of the continuous pres. participial adj. Hanyamāna (Being killed) **2**. 20.

3822. हन्युः Pot. 3rd pers. plu. of the root Han (See No. 1208) **1**. 46.

3823. हयैः Inst. plu. of the mas. noun Haya (A horse) **1**. 14.

3824. हरति Pres. 3rd pers. sing. of the root Hṛ (To carry away or deprive one of) **2**. 67.

3825. हरन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Hṛ (See No. 3824) **2**. 60.

3826. हरिः Nom. sing. of the mas. noun Hari (One of the names of Viṣṇu and incidentally of Śrī Kṛṣṇa who is identified with the former) **11**. **9**.

3827. हरेः Gen. sing. of the mas. noun Hari (See No. 3826) **18**. 77.

3828. हर्षशोकान्वितः Nom. sing. of the mas. form of the comp. past participial adj. Harṣaśokānvita (One who is overpowered by joy or sorrow) **18**. 27.

3829. हर्षम् Acc. sing. of the mas. noun Harṣa (Joy or jubilation) **1**. 12.

3830. हर्षामर्षभयोद्वेगैः Inst. plu. of the mas. comp. noun Harṣāmarṣabhayodvega (Perturbation caused by jubilation, uneasiness or fear) **12**. 15.

3831. हविः Nom. sing. of the neu. noun Havis (An oblation or a burnt offering) **4**. 24.

3832. हस्तात् Abl. sing. of the mas. noun Hasta (A hand) **1**. 30.

3833. हस्तिनि Loc. sing. of the mas. noun Hastin (An elephant) **5**. 18.

3834. हानिः Nom. sing. of the fem. noun Hāni (Destruction or injury) **2**. 65.

3835. हि A causal or expletive indeclinable particle. When causal it has the sense of ' for ' or ' because '. Even when expletive it has sometimes the sense of 'indeed', 'surely', ' for instance ', ' as is well-known ' &c. **1**. 11, 37, 42 ; **2**. 5, 8, 27, 31, 41, 49, 51, 60, 61, 65, 67; **3**. 5², 8, 12, 19, 20, 23, 34, 41 ; **4**. 3, 7, 12, 17, 38 ; **5**. 3, 19, 22 ; **6**. 2, 4, 27, 34, 39, 40, 42, 44 ; **7**. 14, 17, 18, 22 ; **8**. 26 ; **9**. 21, 24, 30, 32 ; **10**. 2, 14, 18, 19 ; **11**. 2, 20, 21, 24, 31 ; **12**. 5, 12 ; **13**. 21, 28 ; **14**. 27 ; **18**. 4, 11, 48. Rāmānuja and several other comm. omit this word from the second line of **3**. 41. (See App. I. 13 and Entry No. 2087). It seems however necessary for a metrical purpose at least. In **9**. 21 on the other hand all the comm. except

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Śaṅkara, Madhusūdana and Dhanapati Sūri read ***Evaṁ hi traidharmyaṁ*** which involves an additional ***Hi.*** (See App. I. 27 and Entry No. 1499). For the alternative reading adopted by Rāmānuja in **10.** 19 see the note in Entry No. 1571.

3836. **हितकाम्यया** Inst. sing. of the fem. comp. noun Hitakāmyā (A desire to do good or cause welfare) **10.** 1.

3837. **हितम्** Acc. sing. of the neu. noun Hita (welfare) **18.** 64.

3838. **हित्वा** Ind. past participle of the root Hā (To abandon) **2.** 33.

3839. **हिनस्ति** Pres. 3rd pers. sing. of the root Han (See No. 1208) **13.** 28.

3840. **हिमालयः** Nom. sing. of the mas. noun Himālaya (The mountain Himālaya) **10.** 25.

3841. **हिंसात्मकः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Hiṁsātmaka (One who is by his very nature apt to cause injury to others) **18.** 27.

3842. **हिंसाम्** Acc. sing. of the fem. noun Hiṁsā (Injury or slaughter) **18.** 25.

3843. **हुतम्** Acc. sing. of the neu. form of the past pass participial adj. Huta (That which is offered as an oblation in fire) **4.** 24; **9.** 16; **17.** 28.

3844. **हृतज्ञानाः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Hṛtajñāna (One who is deprived of knowledge) **7.** 20.

3845. **हृत्स्थम्** Acc. sing. of the neu. form of the comp. past pass. participial adj. Hṛtstha (Residing in the heart) **4.** 42.

3846. **हृदयदौर्बल्यम्** Acc. sing. of the neu. comp. noun Hṛdayadaurbalya (The weakness of the heart) **2.** 3.

3847. **हृदयानि** Acc. plu. of the neu. noun Hṛdaya (The heart) **1.** 19.

3848. **हृदि** Loc. sing. of the neu. noun Hṛt (The heart) **8.** 12; **13.** 17; **15.** 15.

3849. **हृद्देशे** Loc. sing. of the mas. comp. noun Hṛddeśa (The region of the heart) **18.** 61.

3850. **हृद्याः** Nom. plu. of the mas. form of the pot. participial adj. Hṛdya (Pleasing) **17.** 8.

3851. **हृषितः** Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Hṛṣita (Delighted or thrilled) **11.** 45.

3852. **हृषीकेश** Voc. sing. of the mas. noun Hṛṣīkeśa (Lit. 'the Lord of the sense-organs' and hence 'the self'. It is used here however as a synonym of Viṣṇu with whom Śrī Kṛṣṇa is identified in this work and with whom the self of man is identical in essence according to it) **11.** 36; **18.** 1.

3853. **हृषीकेशम्** Acc. sing. of the mas. noun Hṛṣīkeśa (See No. 3852) **1.** 21; **2.** 9.

3854. **हृषीकेशः** Nom. sing. of the mas. noun Hṛṣīkeśa (See No. 3852) **1.** 15, 24; **2.** 10.

3855. **हृष्टरोमा** Nom. sing. of the mas. form of the comp. past pass. participial adj. Hṛṣṭaroman (One the hair on whose body is bristling with joy) **11.** 14.

3856. **हृष्यति** Pres. 3rd pers. sing. of the root Hṛṣ (To become delighted) **12.** 17.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

3857. हृष्यामि Pres. 1st pers. sing. of the root Hṛṣ (See No. 3856) **18.** 76, 77.

3858. हे Interjection (A vocative particle expressing surprise, envy or derision) **11.** 41[3].

3859. हेतवः Nom. plu. of the mas. noun Hetu (A cause, reason or motive) **18.** 15.

3860. हेतुना Inst. sing. of the mas. noun Hetu (See No. 3859) **9.** 10.

3861. हेतुमद्भिः Inst. plu. of the mas. form of the adj. Hetumat (That which is supported by reason or rational arguments) **13.** 4.

3862. हेतुः Nom. sing. of the mas. noun Hetu (See No. 3859) **13.** 20[2].

3863. हेतोः Abl. sing. of the mas. noun Hetu (See No. 3859) **1.** 35.

3864. ह्रियते Pass. 3rd pers. sing. of the root Hṛ (See No. 3824) **6.** 44.

3865. ह्रीः Nom. sing. of the fem. noun Hrī (Modesty or bashfulness) **16.** 2.

SECTION B—KĀŚMĪR RECENSION

N. B.—The words indexed in this Section are those only which have been underlined in col. 4 of Appendix II. Those which are common to the stanzas concerned as read in the vulgate and this recension do not find a place therein. There being no such words in the case of the additional lines and stanzas, all those occurring therein are without exception included therein.

It will be noticed that no words have been underlined in the variants taken from any one or two editions of the Kāśmīr recension which are given in the foot-notes. That means that none of the words occurring therein have been given a place in this Index, the reason being that the criterion adopted is that the variants peculiar to that recension must be common to all the editions of the recension which had been collated.

The abbreviations used in this Index are the same as those in the Index of the vulgate except one namely, 'Un', after the figure **13**, which stands for the expression 'Unnumbered stanza', called **13** *supernumerary stanza* in Pt. I A.

For verification of the citations see the note in App. II which explains how the additional lines and stanzas have been incorporated in the enumeration scheme of the vulgate.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अ

1. **अकिञ्चित्कम्** Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Akiṁcitka (Insignificant) **16.** 8/₄.

2. **अकृत्स्नवित्** Nom. sing. of the mas. comp. noun Akṛtsnavid [One who does not know the whole (of the thing to be known)] **18.** 22/₁. This meaning does not seem to fit in well in the line **यदकृत्स्नविवेकस्मिन्** in which it occurs. It is perhaps a corruption of the vulgate reading **यत्तु कृत्स्नवदेकस्मिन्** which as applied to the Tāmasajñāna, sought to be described by the author, seems to be a better one.

3. **अचलः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Acala (Not moving ; steady) **6.** 13/₂.

4. **अचिन्त्यकर्मा** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Acintya-karman (One whose actions are in-concievable *i. e.* such as cannot be gauged) **11.** 40/₄.

5. **अचिन्त्यरूपम्** Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Acintya-rūpa (That whose form cannot be thought about) **11.** 27–1. There it is an epithet of *Vaktra.* In **8.** 9. it is that of *Puruṣa* (See Pt. I A. No. 45).

6. **अचेतनम्** Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Acetana (That which is without life) **17.** 6/₂.

7. **अज्ञः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Ajña (Ignorant) **14.** 23/₄.

8. **अतिक्रमनाशः** Nom. sing. of the mas. comp. noun Atikramanāśa (Lit. 'Destruction of transgression') **2.** 40/₁. This is quite a meaningless word. The reading **अभिक्रमनाशः** of the vulgate is therefore certainly a better one.

9. **अतिजागरतः** Gen. sing. of the comp. past participial adj. Atijāgarat (One who is in the habit of keeping oneself awake too much) **6.** 16/₄. This is an unusual form. The usual form is Jāgrat and is found in the vulgate reading.

10. **अत्यद्भुतम्** Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Atyadbhuta (Extremely wonderful) **11.** 44–3.

11. **अत्यन्तम्** Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Atyanta (That which transgresses the end) **6.** 28/₄.

12. **अत्यश्नतः** Gen. sing. of the mas. form of the comp. past participial adj. Atyaśat (One who eats too much ; a glutton) **6.** 16/₁.

13. **अत्र** Adv. Ind. (Here or in this respect) **2.** 30/₄.

14. **अथ** An ind. copulative particle generally used to mark the beginning of a treatise or a topic therein. **3.** 22/₄. Here however it seems to have been used with **च** in the sense of "And still"

15. **अद्भुतम्** Nom. sing. of the neu. form of the adj. Adbhuta (Wonderful) **11.** 44–2.

16. **अद्भुतानि** Nom. plu. of the neu. form of the adj. Adbhuta (See No. 15) **11.** 44–1.

17. **अधिगच्छति** Pres. 3rd pers. sing. of the root Gam–gacch with the prefix Adhi (To attain) **6.** 28/₄, 38/₄.

18. **अध्यवसायः** Nom. sing. of the mas. noun Adhyavasāya (Effort or endeavour) **18.** 59/₃.

19. **अध्यात्मज्ञाननिष्ठत्वम्** Nom. sing. of the neu. comp. noun Adhyātmajñānaniṣṭhatva (The quality of being devoted to the knowledge of the self) **13.** 11/₁.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

20. अध्यात्मविद्याविनिवृत्तकामाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Adhyātmavidyāvinivṛttakāma (One whose desires have subsided owing to the acquisition of the knowledge of the self) **15.** 5/₂.

21. अध्रुवम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Adhruva (Unsteady) **17.** 12/₄. This epithet is not a happy one as applied to a Yajña.

22. अनभिलक्षितः Nom. sing. of the mas. form of the comp. past participial adj. Anabhilakṣita (Unnoticed or undetected) **9.** 6–1.

23. अनयोः Gen. or loc. dual of the pronoun Idaṁ (This) **8.** 26/₃. The reading in which this word occurs namely, अनयोर्यात्यनावृत्तिम् does not yield a sensible meaning. The vulgate reading एकया यात्यनावृत्तिम् is therefore preferable.

24. अनवेक्ष्य Ind. past participle of the root Īkṣ with the prefix Ava (To see or think of) turned to express a negative idea by prefixing An. **18.** 25/₂.

25. अनादिमान् Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Anādimat (One who has no beginning) **11.** 39/₃.

26. अनिच्छमानः Nom. sing. of the continuous pres. participle Icchamāna turned to express a negative idea by prefixing An (Though not wishing or against one's wish) **3.** 36/₃.

27. अनुगम्यते Pass. 3rd pers. sing. of the root Gam with the prefix Anu (To reach or acquire) **5.** 5/₂.

28. अनुत्तमम् Acc. sing. of the mas. form of the adj. Uttama turned to express a negative idea by prefixing An (That to which there is no superior; unsurpassed) **9.** 11/₄.

29. अनुवर्तन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Vṛt-vart with the prefix Anu (To follow) **3.** 31/₂, 32/₂.

30. अनुवर्तेरन् Pot. 3rd pers. plu. of the root Vṛt-Vart with the prefix Anu (See No. 29) **3.** 23/₃.

31. अनुशोचन् Nom. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Anuśocat (To bemoan the loss of) **2.** 11/₁.

32. अनेकचित्तः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Anekacitta (One whose attention is diverted to various objects) **6.** 37/₃.

33. अन्तकस्य Gen. sing. of the mas. noun Antaka (The god of death) **2.** 10–1.

34. अन्तम् Acc. sing. of the mas. noun Anta (An end) **7.** 28/₁.

35. अन्यः Nom. sing. of the mas. form of the pronoun Anya (Another) **11.** 44–1.

36. अपि Adv. Ind. (Also, and, even or even though) **3.** 35/₄; **4.** 14/₂; **5.** 17-1³; **6.** 43/₃; **8.** 2/₃; **10.** 25/₂; **11.** 44-3; **18.** 47/₄.

37. अप्रतिमप्रभावः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Apratimaprabhāva (One whose prowess is unequalled) **11.** 39/₃.

38. अभितः Adv. Ind. (From all sides; all over) **11.** 28/₄.

39. अभिधास्ये Fut. 1st pers. sing. of the root Dhā with the prefix Abhi (To narrate or describe) **8.** 11/₄.

40. अभिप्रपन्नान् Acc. plu. of the mas. form of the past participial adj. Abhiprapanna (Approached submissively) **2.** 10–1.

41. अभिभाषसे Pres. 2nd pers. sing. of the root Bhaṣ with the prefix Abhi (To speak) **2.** 11/₂. This meaning does not fit in in the context for

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रज्ञावाद्याभिभाषसे yields no intelligible sense. It would have been better if it had been प्राज्ञवच्चाभिभाषसे.

42. अभिमानात्मा Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Abhimānātman (One who is by nature proud or one whose essence is pride). **3**. 36–3. The whole of this stanza is very badly worded. Most of the epithets contained therein are such that they cannot be applied appropriately to Kāma even when personified. For instance, it is stupid to say of Kāma that he is *Kāmakrodhamaya*, *Ahaṁkāra* &c. The same remark is more or less applicable to all the additional stanzas here. They seem to be the composition of a poor versifier, perhaps a mere scribe, of Kāśmīr.

43. अमी Nom. plu. of the mas. form of the pronoun Adas (This) **2**. 12/₂.

44. अमृष्टान्नम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Amṛṣṭānna (That in which food is not purified or is unsavoury) **17**. 13/₁.

45. अयतः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Ayat (One who does not make an effort or one who has not subdued his senses) **6**. 37/₁.

46. अयम् Nom. sing. of the mas. form of the pronoun Idaṁ (See No. 23) **3**. 38/₄; **10**. 8/₁.

47. अर्च्य Ind. past participle of the root Arc (To worship or adore) **18**. 46/₃.

48. अर्जुन Voc. sing. of the mas. noun Arjuna (The name of the third son of Pāṇḍu and Kunti and the principal hero on the side of the Pāṇḍavas in the Kuru-Pāṇḍu war whose chariot was being driven by Śrī Kṛṣṇa when he imparted the teaching embodied in the *Gītā*.) **8**. 21/₄; **18**. 15/₂.

49. अर्जुनः Nom. sing. of the mas. noun Arjuna (See No. 48) **13**. Un.

50. अवगच्छेः Pot. 2nd pers. sing. of the root Gam–gacch with the prefix Ava (To know) **10**. 41/₃.

51. अव्ययम् Acc. sing. of the mas. or neu. form of the adj. Avyaya (Indestructible) **5**. 21/₄; **9**. 11/₄.

52. अशुभासु Loc. plu. of the fem. comp. noun Aśubha (Inauspicious or unclean) **16**. 19/₃.

53. अशेषाणि Acc. plu. of the neu. form of the adj. Aśeṣa (Without a remainder, or an exception) **4**. 35/₃.

54. असद्ग्राहाश्रिताः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Asadgrāhāśrita (One who has resorted to wrong prejudices or preconceptions) **16**. 10/₃.

55. असह्यम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. past participial adj. Asahya (Unbearable) **11**. 44–2.

56. असि Pres. 2nd pers. sing. of the 2nd conj. root As (To be) **11**. 44–2.

57. असंशयम् Comp. adv. Ind. (Undoubtedly) **18**. 68/₄.

58. अस्ति Pres. 3rd pers. sing. of the 2nd conj. root As (See No. 56) **11**. 40/₃, 44–1, 3.

59. अस्तु Imp. 3rd pers. sing. of the 2nd conj. root As (See No. 56) **2**. 47/₁.

60. अस्मि Pres. 1st pers. sing. of the 2nd conj. root As (See No. 56) **7**. 9/₁.

61. अस्य Gen. sing. of the mas. form of the pronoun Idaṁ (See No. 23) **3**. 36–4₃.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

62. अहेतुकम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Ahetuka (That which is without a purpose or aim) **16**. $8/_4$; **18**. $22/_2$. The term *Ahaitukaṁ* occurring in the vulgate at both the places is a regular form while this is an irregular one.

63. अहम् Nom. sing. of the pronoun Asmad (I) **10**. $17/_2$, $22/_1$, $25/_3$; **18**. $55/_2$.

64. अहङ्कारः Nom. sing. of the mas. comp. noun Ahaṁkāra (Egoism) **3**. 36–3.

आ

65. आक्रम्य Ind. past participle of the root Kram with the prefix Ā (To drag or draw towards oneself by force) **3**. $36/_4$.

66. आचक्ष्व Imp. 2nd pers. sing. of the root Cakṣ with the prefix Ā (To say or describe) **3**. 36–1.

67. आत्मनि Loc. sing. of the pronoun Ātman (The self) **6**. $19/_4$.

68. आत्मनः Gen. sing. of the pronoun Ātman (See No. 67) **10**. $16/_2$, $19/_2$.

69. आत्मसिद्धये Dat. sing. of the fem. comp. noun Ātmasiddhi (The attainment *i. e.* realisation of the self) **5**. $11/_4$. This does not seem to be a very happy expression. *Ātmaśuddhaye*, the expression in the vulgate in place of it is certainly a better one in view of the context.

70. आरभते Pres. 3rd pers. sing. of the root Rabh with the prefix Ā (To begin or commence) **18**. $15/_2$.

71. आरभतः Gen. sing. of the pres. participial adj. Ārabhat (Beginning) **4**. $23/_3$.

72. आवृतः Nom. sing. of the past participial adj. Āvṛta (Covered over) **3**. $38/_4$.

73. आवेशयितुम् Inf. of the caus. form of the root Viś with the prefix Ā (To enter) **12**. $9/_1$.

74. आसीनः Nom. sing. of the pres. participial adj. Āsīna (Sitting) **3**. 36–2.

75. आस्थाय Ind. past participle of the root Sthā with the prefix Ā (To resort to) **9**. 6–1.

76. आस्थितम् Acc. sing. of the mas. form of the past participial adj. Āsthita (One who has resorted to) **9**. $11/_2$.

77. आस्थितः Nom. sing. of the mas. form of the past participial adj. Āsthita (See No. 76) **12**. $8/_4$, $11/_2$; **15**. $14/_2$.

इ

78. इच्छामि Pres. 1st pers. sing. of the root Iṣ-icch (To wish) **13**. Un.

79. इति Adv. Ind. (So or in this manner) **17**. $21/_4$; **18**. $21/_4$, $24/_4$, $38/_4$, $78/_4$. At times this particle marks only the end of a statement.

80. इतःपरम् Adv. Ind. (Lit., 'hereafter' but here 'beyond this life') **2**. $12/_4$.

81. इदम् Nom. sing. of the neu. form of the pronoun Idaṁ (See No. 23) **9**. $8/_3$; **11**. 44–2.

82. इन्द्रियैः Inst. plu. of the neu. noun Indriya (A sense-organ) **3**.36–2.

83. इमम् Acc. sing. of the mas. form of the pronoun Idaṁ (See No. 23) **11**. $41/_3$.

84. इमानि Acc. plu. of the neu. form of the pronoun Idaṁ (See No. 23) **18**. $13/_1$.

85. इमान् Acc. plu. of the mas. form of the pronoun Idaṁ (See No. 23) **1**. $28/_3$.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

86. इमे Nom. plu. of the mas. form of the pronoun Idaṁ (See No. 23) **2**. 50/₁; **11**. 27–1.

87. इव Adv. Ind. (Like or as if) **3**. 36–2; **5**. 17–1.

88. इह Adv. Ind. (Here or at this place) **2**. 48–1; **7**. 12/₃; **11**. 40/₃.

ई

89. ईदृक् Acc. sing. of the neu. form of the adj. Īdṛś (Such) **11**. 20/₃.

उ

90. उक्तः Nom. sing. of the mas. form of the past participial adj. Ukta (Said or narrated) **4**. 18/₄.

91. उच्यते Pass. 3rd pers. sing. of the root Vac (To speak) **2**. 58/₄.

92. उत्तमम् Acc. sing. of the mas. form of the adj. Uttama (The highest) **12**. 8/₄.

93. उत्सृज्य Ind. past participle of the root Sṛj with the prefix Ud (To abandon) **1**. 47/₃.

94. उपद्रवः Nom. sing. of the mas. noun Upadrava (A cause of annoyance or hardship) **3**. 36–5.

95. उपहतान्तरात्मा Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Upahatāntarātman (One whose heart is overpowered or affected by) **2**. 10–1.

96. उपासते Pres. 3rd pers. plu. of the root Ās with the prefix Upa (To adore or worship) **12**. 3/₂.

97. उवाच Perf. 3rd pers. sing. of the root Vac (See No. 91) **3**. 36-2; **13**. Un.

ऋ

98. ऋद्धेः Gen. sing. of the fem. noun Ṛddhi (Greatness or supernatural power) **11**. 44–3.

99. ऋषयः Nom. plu. of the mas. noun Ṛṣi (A sage) **11**. 44–1.

ए

100. एकः Nom. sing. of the numeral adj. Eka (One) **11**. 44–1.

101. एकया Inst. sing. of the fem. form of the numeral adj. Eka (See No. 100) **8**. 26/₃.

102. एतत् Acc. sing. of the neu. form of the pronoun Etad (This) **5**. 17–1; **13**. Un.

103. एव Adv. Ind. (Only) **1**. 33/₃; **2**. 41/₂; **3**. 2/₁, 36–1; **6**. 16/₁, 37/₆; **9**. 6–1²; **11**. 21/₃, 27–1², 44–2; **13**. Un.²; **16**. 16/₂; **18**. 46/₃, 59/₃.

104. एवम् Adv. Ind. (Thus or in this manner) **4**. 1/₁, 42/₃; 9. 6–1.

105. एषाम् Gen. plu. of the mas. form of the pronoun Idaṁ (See No. 23) **2**. 35/₃.

106. एषः Nom. sing. of the mas. form of the pronoun Etad (See No. 102) **3**. 36–1, 2, 4², 5; **18**. 61/₂.

ऐ

107. ऐरावणम् Acc. sing. of the mas. noun Airāvaṇa (The name of Indra's elephant) **10**. 27/₃.

क

108. कथम् Adv. Ind. (How or in what way or manner) **2**. 21/₄; **3**. 36–1².

109. करोति Pres. 3rd pers. sing. of the root Kṛ (To do) **3**. 36–4.

110. कर्ता Nom. sing. of the noun Kartṛ (A doer) **11**. 44–1, 2.

111. कर्म Nom. sing. of the neu. noun Karman (Act or action) **11**.44–3.

112. कर्मबन्धविनिर्मुक्ताः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Karmabandhavinirmukta (Released from the bondage of Karma) **2**. 51/₃.

113. कर्माणि Acc. plu. of the neu. noun Karman (See No. 111) **11**. 44–1.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

114. कर्मोपमानम् Nom. sing. of the neu. comp. noun Karmopamāna (An object with which the Karma could be compared) **11.** 44–3.

115. कलुषक्षुद्रः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Kaluṣakṣudra (Dirty and mean) **3.** 36–5.

116. कः Nom. sing. of the mas. form of the pronoun Kiṁ (Who or which) **3.** 36–1.

117. कश्चित् Nom. sing. of the mas. pronoun Kiṁ with the suffix Cit intended to give it an emphasis (Whatever) **11.** 40/$_3$.

118. कामक्रोधमयः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Kāmakrodhamaya (One who is filled all over with desires and anger) **3.** 36–3. (See also the note in Entry No. 42).

119. कामक्रोधविमुक्तानाम् Gen. plu. of the mas. form of the comp. adj. Kāmakrodhavimukta (One who has become free from the clutches of desire and anger) **5.** 26/$_1$.

120. कामः Nom. sing. of the mas. noun Kāma (Desire) **4.** 14/$_2$.

121. कामान् Acc. plu. of the mas. noun Kāma (See No. 120) **3.** 12/$_1$.

122. किञ्चित् Nom. sing. of the neu. form of the pronoun Kiṁ with the suffix Cit emphasising the idea conveyed by it (Whatever) **7.** 2/$_3$.

123. किमाचारः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Kimācāra (Having what kind of behaviour) **3.** 36–1.

124. किमात्मा Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Kimātman (Of what nature) **3.** 36–1.

125. किम् Nom. sing. of the neu. form of the pronoun Kiṁ (What or which) **11.** 44–2.

126. किंवा Adv. Ind. (Whether) **11.** 44–2.

127. कीर्तयिष्ये Fut. 1st pers. sing. of the root Kīrt (To sing or narrate) **11.** 44–2.

128. कुरुनन्दन Voc. sing. of the comp. noun Kurunandana (The cause of delight of the Kurus) used as a form of address for Arjuna. **14.** 12/$_4$.

129. कृत्ताः Nom. plu. of the past participial adj. Kṛtta (Cut to pieces) **11.** 27–1.

130. कृपागृहीतः Nom. sing. of the comp. past participial adj. Kṛpāgṛhīta (Overpowered by a feeling of compassion) **2.** 10–1.

131. कृष्ण Voc. sing. of the mas. noun Kṛṣṇa (The name of the son of Vasudeva Yādava and Devakī who acted as Arjuna's charioteer in the Mbh. War and imparted to him the teaching contained in the Bhagavadgītā) **3.** 36–1.

132. केशव Voc. sing. of the mas. form of the comp. noun Keśava (The one who is lying in waters like a dead body) used as a form for addressing Vāsudeva as identified with the Supreme Being as it is in the state of Pralaya. **13.** Un.

133. कौन्तेय Voc. sing. of the mas. noun Kaunteya (A son of Kunti) used as a form for addressing Arjuna. **2.** 3/$_1$.

134. क्रियाविशेषबहुलाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Kriyāviśeṣabahula (One who is too much devoted to specific ceremonial observances) **2.** 43/$_3$.

135. क्रूराः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Krūra (Wicked) **16.** 10/$_3$.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

136. क्लेशबहुलम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Kleśa-bahula (That which is characterised by or is done with much pain) **18.** 24/$_3$.

137. क्षेत्रज्ञम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. noun Kśetrajña (One who knows the Kśetra) used as a noun for the Kūṭastha. **13.** Un., 1/$_3$.

138. क्षेत्रम् Nom. sing. of the neu. noun Kśetra (Lit. 'a field' but here 'the conglomerate' of objects mentioned in **13.** 1.) (See also No. 1119 in Pt. I A).

ग

139. गच्छ Imp. 2nd pers. sing. of the root Gam-gacch (To go) **2.** 3/$_1$.

140. गच्छति Pres. 3rd pers. sing. of the root Gam-gacch (See No. 139) **14.** 18/$_1$.

141. गतम् Acc. sing. of the neu. form of the past participial adj. Gata (That which has gone to or reached) **7.** 28/$_1$.

142. गतः Nom. sing. of the mas. form of the past participial adj. Gata (See No. 141) **6.** 37–1.

143. गताः Nom. plu. of the mas. form of the past participial adj. Gata (See No. 144) **16.** 16/$_2$.

144. गीयते Pass. 3rd pers. sing. of the root Gā (To sing) **17.** 26/$_4$.

145. गुणकर्मविभागतः Comp. adv. Ind. (According to the division made in view of inherent attributes and acts) **4.** 13/$_2$.

146. गुणानाम् Gen. plu. of the mas. noun Guṇa (Characteristic or inherent attribute) **11.** 44–3.

147. गुणार्थे The mas. noun Guṇa with the suffix Artha having the sense of the dat. case-termination (For the benefit of the characteristics) **3.** 28/$_3$.

148. गुह्यतरम् Comp. degree of the adj. Guhya (Secret) **18.** 75/$_2$.

घ

149. घोरः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Ghora (Terrible) **3.** 36–3.

च

150. च Conjunctive particle. Ind. (And) **1.** 18/$_2$^{2}; **2.** 48–1, 54/$_4$; **3.** 36–1, 4^2; **4.** 18/$_4$; **6.** 46/$_2$; **9.** 6–1^2, 22/$_1$^{2}; **11.** 21/$_3$, 27–1, 44–1^2; **13.** Un.^{3}; **16.** 8/$_1$; **18.** 6/$_1$, 7/$_1$.

151. चरामि Pres. 1st pers. sing. of the root Car (To move about) **9.** 6–1.

152. चलम् Acc. sing. of the mas. form of the adj. Cala (Lit., moving or evanescent) **17.** 12/$_4$. The epithet is not a happy one as applied to a Yajña. The vulgate reading here is a better one.

153. च्यवति Pres. 3rd pers. sing. of the root Cyu (To forsake, or be dislodged from, one's position) **6.** 21/$_4$.

छ

154. छिद्रप्रेक्षी Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Chidra-prekśin (One who is in the search for a loophole) **3.** 36–5.

ज

155. जगतः Gen. sing. of the neu. noun Jagat (The movable and immovable objects constituting the worldly phenomena) **11.** 44–1.

156. जन्मकर्मफलेप्सवः Nom. plu. of the comp. noun Janmakarmaphalepsu [One who is desirous of acquiring the fruit of the action done in (this) life] **2.** 43/$_2$.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

The vulgate reading *Janmakarmaphalapradāṁ* which is an epithet of Gati instead of the Yājñikas is the better one.

157. **जयद्रथः** Nom. sing. of the mas. noun Jayadratha (The name of the king of Sindhudeśa who was the son-in-law of Dhṛtarāṣṭra) **1.** 8/₂.

158. **जायते** Pres. 3rd pers. sing. of the root Jan-jā (To be produced) **6.** 42/₂.

159. **जायेते** Pres. 3rd pers. dual of the root Jan-jā (See No. 158) **14.** 17/₃.

160. **ज्ञाननिर्धूतकल्मषाः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Jñananirdhautakalmaṣa (One whose blemish has been washed away by knowledge) **5.** 17/₄.

161. **ज्ञानम्** Acc. sing. of the neu. noun Jñāna (Knowledge) **13.** Un.

162. **ज्ञेयम्** Acc. sing. of the pot. participial adj. Jñeya here used in the sense of a noun (The thing which should be known) **13.** Un.

163. **ज्वलन्ति** Pres. 3rd pers. plu. of the root Jval (To burn or blaze forth) **11.** 28/₄.

त

164. **ततः** Adv. Ind. (A correlative of *Yataḥ* meaning 'therefore') **11.** 44-2.

165. **ततःपरम्** Comp. adv. Ind. (Thereafter or beyond that) **15.** 4/₁.

166. **तत्** Acc. sing. of the neu. form of the pronoun Tad (That) **3.** 36-1; **18.** 50/₂.

167. **तथाहि** Adv. Ind. (So or in that manner) **11.** 27-1.

168. **तदा** Adv. Ind. (Then) **2.** 58/₄.

169. **तदात्वे** Loc. sing. of the neu. noun Tadātva. **18.** 37/₁, 38/₂. It is not easily intelligible what is meant by the use of this strange expression formed by adding the affix Tva to the adverb Tadā. Probably what is meant in **18.** 38 is that when one becomes identified with the object of enjoyment one feels as if the happiness arising from it is comparable to nectar. In **18.** 37 the expression seems to have been meant to compare the happiness arising from Ātmabuddhi-prasāda to poison in the beginning.

170. **तव** Gen. sing. of the pronoun Yuṣmad (Thou or You) **11.** 44-1, 2.

171. **तस्य** Gen. sing. of the pronoun Tad (See No. 166) **2.** 60/₁.

172. **तानि** Acc. plu. of the neu. form of the pronoun Tad (See No. 166) **15.** 8/₃.

173. **ताः** Acc. plu. of the fem. form of the pronoun Tad (See No. 166) **17.** 2/₄.

174. **तिष्ठति** Pres. 3rd pers. sing. of the root Sthā-tiṣṭh (To stand or remain motionless) **3.** 36-2; **14.** 23/₄.

175. **तु** Adv. Ind. (But or however) **1.** 11/₁; **2.** 5/₃, 48-1; **3.** 36-4; **5.** 17-1; **14.** 15/₃.

176. **तुष्टि** Nom. sing. of the fem. noun Tuṣṭi (Satisfaction) **16.** 3/₁.

177. **ते** Nom. plu. of the mas. form of the pronoun Tad (See No. 166) **11.** 27-1, 44-3³.

178. **तेजसः** Gen. sing. of the neu. noun Tejas (Lit. 'light', but here 'prowess or splendour') **11.** 44-3.

179. **त्यागी** Nom. sing. of the mas. noun Tyāgin (One who has renounced the world) **2.** 48-1.

180. **त्यागे** Loc. sing. of the mas. noun Tyāga (Renunciation) **2.** 48-1.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

181. त्वच्छरीरप्रविष्टाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Tvaccharīrapraviṣṭa (One who has entered your body) 11. 27-1.

182. त्वत्तेजसा Inst. sing. of the comp. noun Tvāttejas (Your light) 11. 27-1.

183. त्वदन्यः Nom. sing. of the mas. form of the comp. pronoun Tvadanya (Other than you) 11. 40/₃.

184. त्वम् Nom. sing. of the pronoun Yuṣmad (See No. 170) 2. 10-1; 11. 44-1, 2.

185. त्वा An archaic form of the acc. sing. of the pronoun Yuṣmad (See No. 170) 2. 7/₂; 11. 19/₃, 21/₁, 32/₃.

द

186. ददाति Pres. 3rd pers. sing. of the root Dā (Lit. 'to give', but here 'to inflict') 3. 36-4.

187. दिव्यमाल्याम्बरधरम् Acc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Divyamālāṁbaradhara (One who has put on celestial garlands and clothes) 11. 11/₁.

188. दिव्यानि Acc. plu. of the neu. form of the adj. Divya (Celestial or extraordinary) 11. 44-1.

189. दीर्घसूत्रः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Dīrghasūtra (One who is of a procrastinating nature *i. e.* idle) 18. 28/₃.

190. दुष्करम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Duṣkara (Difficult to perform) 11. 44-3.

191. दुस्तरः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Dustara (That which is difficult to cross over) 3. 36-3.

192. दृश्यते Pass. 3rd pers. sing. of the root Dṛṣ-paṣy (To see) 2. 40/₂; 11. 40/₄.

193. देव Voc. sing. of the mas. noun Deva (God) 11. 40/₃.

194. देहिनः Gen. sing. of the mas. noun Dehin (An embodied soul) 8. 14/₄.

195. देहिनाम् Gen. plu. of the mas. noun Dehin (See No. 194) 3. 36-2.

ध

196. धनञ्जय Voc. sing. of the mas. noun Dhanañjaya (One of the names of Arjuna) 3. 36-5.

197. धाता Nom. sing. of the mas. noun Dhātṛ (One who holds or supports) 11. 44-1.

198. धार्तराष्ट्राः Nom. plu. of the mas. noun Dhārtarāṣṭra (A son of Dhṛtarāṣṭra) 11. 27-1.

न

199. न A negative particle. Ind. (No) 1. 32/₂; 2. 5/₃, 11/₂; 5. 17-1; 11. 40/₃, 44-1, 3[6].

200. नमेयुः Pot. 3rd pers. plu. of the root Naṁ (To bow or make obeisance to) 11. 37/₁.

201. नः Gen. plu. of the pronoun Asmad as an alternative to Asmākaṁ (See No. 63) 2. 6/₄.

202. नानायुद्धविशारदाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Nānāyuddhaviśārada (An adept in the diverse ways of fighting) 1. 9/₄.

203. नानारूपैः Inst. plu. of the neu. comp. noun Nānārūpa (Varied appearances) 11. 27-1. The whole line नानारूपैः पुरुषैः योध्यमानाः seems to have been intended to convey the idea that the followers of Yudhiṣthira and Dhṛtarāṣṭra referred to in the 3rd line were fighting with men having varied appearances.

204. नायकान् Acc. plu. of the mas. noun Nāyaka (The leader or commander of a division) 1. 7/₃.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

205. निस्यम् Adv. Ind. (For ever or permanently) **2.** 24/₃.

206. निधनम् Nom. sing. of the neu. noun Nidhana (Death) **18.** 47/₃.

207. नियतमानसः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Niyatamānasa (One whose mind is under restraint) **6.** 28/₂.

208. निरन्तरा Nom. sing. of the fem. form of the adj. Nirantara (Uninterrupted) **12.** 12/₄.

209. निरये Loc. sing. of the neu. noun Niraya (Hell) **16.** 16/₄.

210. निराशीर्बन्धनाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Nirāśīrbandhana. **2.** 48-1. This is an adjective qualifying the noun *Samārambhāḥ*. It seems to be a strange compound word made up of *Niḥ*, *Āśīḥ* and *Bandhana*. Perhaps the idea intended to be conveyed by it is that the activities are free from the bondage of the expectation of a fruit thereof. If that is so, the middle word should have been *Āśā* instead of *Āśīḥ*.

211. निर्मलत्वात् Abl. sing. of the neu. noun Nirmalatva (Purity) **13.** 31/₁.

212. निवर्तंत Pot. 3rd pers. sing. of the root Vṛt-vart with the prefix Ni (To revert) **15.** 4/₂.

213. निवर्त्य Ind. past participle of the root Vṛt-Vart with the prefix Ni (See No. 212) **3.** 36-4.

214. निहत्य Ind. past participle of the root Han with the prefix Ni (To kill) **2.** 5/₃.

215. नु Adv. Ind. (Verily or indeed) **11.** 44-2.

216. नूनम् Adv. Ind. (Indeed) **11.** 27-1.

प

217. पङ्के Loc. sing. of the mas. noun Paṅka (Mud) **5.** 17-1.

218. पञ्च Ind. numeral (Five) **1.** 18/₂.

219. पथि Loc. sing. of the mas. noun Pathin (A path) **6.** 37/₄.

220. परतः Adv. Ind. (Further) **11.** 44-2.

221. परधर्मोदयात् Abl. sing. of the mas. comp. noun Paradharmodaya [The rise in life (accruing) from another's duty] **3.** 35/₄; **18.** 47/₄.

222. परमम् Acc. sing. of the mas. form or nom. sing. of the neu. form of the adj. Parama (The highest) **5.** 24/₃; **11.** 38/₃.

223. परमेश्वरम् Acc. sing. of the mas. comp. noun Parameśvara (The highest lord) **11.** 3/₂.

224. परम्पराख्यातम् Acc. sing. of the comp. adj. Paraṁparākhyāta (Handed down from generation to generation) **4.** 2/₁.

225. परः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Para (The higher one) **3.** 36-2.

226. परात्मसु Loc. plu. of the comp. pronoun Parātman (Other selves) **6.** 7/₂.

227. परिमाणम् Nom. sing. of a neu. noun Parimāṇa (Measure) **11.** 44-3.

228. पर्युत्थानात्मकम् Nom. sing. of the neu. form of the comp. adj. Paryutthānātmaka (Of the nature of attendance) **18.** 44/₃.

229. पश्यति Pres. 3rd pers. sing. of the root Dṛś-paśy (See No. 192) **4.** 18/₁.

230. पाञ्चालः Nom. sing. of the mas. noun Pāñcāla (The king of the province of that name) **1.** 18/₁.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

231. पाण्डव Voc. sing. of the mas. noun Pāṇḍava (Lit. 'a son of Pāṇḍu', used here as a form for addressing Arjuna) **11**. $6/_4$.

232. पापकर्मभिः Inst. plu. of the mas. form of the comp. adj. Pāpakarman (One who does sinful acts) **3**. 36–3.

233. पापिभ्यः Abl. plu. of the mas. noun Pāpin (A doer of sinful acts) **4**. $36/_1$.

234. पार्थ Voc. sing. of the mas. noun Pārtha (Lit. 'a son of Pṛthā, another name of Kunti', here used as a form for addressing Arjuna) **3**. 36–2; **5**. $24/_3$.

235. पुनः Adv. Ind. (Again) **7**. $2/_2$.

236. पुनर्जन्म Acc. sing. of the comp. noun Punarjanma (Rebirth) **8**. $21/_3$.

237. पुरुषम् Acc. sing. of the mas. noun Puruṣa (Ordinarily 'a man' but here 'the soul or the intelligent principle in nature and the human body') **13**. Un.

238. पुरुषैः Inst. plu. of the mas. noun Puruṣa used here in the ordinary sense. **11**. 27–1.

239. पूर्वाणि Acc. plu. of the neu. form of the adj. Pūrva (Previous) **11**. 44–1.

240. पूर्वाः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Pūrva (See No. 239) **11**. 44–1.

241. पृच्छतः Gen. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Pṛcchat (One who is asking or inquiring) **3**. 36–1.

242. प्रकृतिम् Acc. sing. of the fem. noun Prakṛti (The primordial matter) **13**. Un.

243. प्रचरन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Car with the prefix Pra (To move about) **16**. $10/_4$.

244. प्रज्ञावान् Nom. sing. of the mas. form of the adj. Prajñāvat (Intelligent) **2**. $11/_2$.

245. प्रतिष्ठितम् Acc. sing. of the neu. form of the past participial adj. Pratiṣṭhita (Firmly established) **8**. $22/_4$.

246. प्रमूढः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Pramūḍha (Exceedingly bewildered) **6**. $37/_4$.

247. प्रवर्ते Pres. 1st pers. sing. of the root Vṛt–vart with the prefix Pra (To become or remain engaged in) **3**. $22/_4$.

248. प्रहृष्ये Pres. 1st pers. sing. of the root Hṛṣ with the prefix Pra (To be delighted) **18**. $77/_4$.

249. प्राप्नोति Pres. 3rd pers. sing. of the root Āp with the prefix Pra (To acquire) **18**. $50/_2$.

250. प्रियस्य Gen. sing. of the mas. form of the adj. Priya used as a noun (The dear one) **11**. $44/_4$. On the importance of this word in the sentence see the note in Entry No. 2245 in Section A of this Part.

फ

251. फलेषु Loc. plu. of the neu. noun Phala (Fruit) **4**. $14/_2$.

ब

252. बन्धून् Acc. plu. of the mas. noun Bandhu (A relation) **2**. 10–1.

253. बलस्य Gen. sing. of the neu. noun Bala (Strength) **11**. 44–3.

254. बुद्धिमान् Nom. sing. of the mas. form of the adj. Buddhimat (Intelligent) **2**. 48–1.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

255. **ब्रह्मणः** Gen. sing. of the neu. noun Brahman (The Supreme Being, the intelligent cause of the evolution &c. of the universe) **6.** $37/_{4}$.

256. **ब्रह्मणा** Inst. sing. of the neu. noun Brahman (See No. 255) **17.** $23/_{3}$.

257. **ब्रह्मसंयोगम्** Acc. sing. of the mas. comp. noun Brahmasaṁyoga (Union with Brahman) **6.** $28/_{3}$.

भ

258. **भयम्** Acc. sing. of the neu. noun Bhaya (Fear) **3.** 36–4.

259. **भवति** Pres. 3rd pers. sing. of the root Bhū-bhav (To be or become) **3.** 36–1.

260. **भवः** Nom. sing. of the mas. noun Bhava (That which has become i. e. this worldly phenomena) **11.** 44–1.

261. **भविष्यन्ति** Nom. plu. of the neu. form of the fut. participial adj. Bhaviṣyat (That which is likely to come into existence in future) **7.** $26/_{3}$.

262. **भवेत्** Pot. 3rd pers. sing. of the root Bhū-bhav (See No. 259) **11.** 44–2.

263. **भागशः** Adv. Ind. (According to the division) **3.** $27/_{2}$.

264. **भूतग्रामम्** Acc. sing. of the mas. comp. noun Bhūtagrāma (The conglomerate of the gross elements) **17.** $6/_{2}$.

265. **भूतप्रकृतिम्** Acc. sing. of the fem. comp. noun Bhūtaprakṛti (The Prakṛti consisting of the elements) **9.** 6–1.

266. **भूतप्रेतपिशाचान्** Acc. plu. of the mas. comp. noun Bhūtapretapiśāca (The ghosts, spirits (of dead bodies) and goblins) **17.** $4/_{3}$.

267. **भोगैश्वर्यगतीः** This reading though found in all the editions does not seem to be correct because what must have been meant is either one Gati or two Gatis but not more than two, in which case alone this reading would be correct. The correct one seems to be either भोगैश्वर्यगतिं or भोगैश्वर्यगती. The first is the acc. sing. and the second acc. dual of the fem. comp. noun Bhogaiśvaryagati. The first is the same as the word in Entry No. 2475 in Pt. I A. The second means " States in which there are respectively enjoyment and overlordship (over the objects of enjoyment) **2.** $43/_{4}$.

म

268. **मतः** Nom. sing. of the mas. form of the past participial adj. Mata (Believed) **5.** $23/_{4}$; **7.** $18/_{2}$.

269. **मता** Nom. sing. of the fem. form of the past participial adj. Mata (See No. 268) **18.** $32/_{4}$.

270. **मतिः** Nom. sing. of the fem. noun Mati (View or belief) **6.** $7/_{2}$.

271. **मदाश्रितः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. past participial adj. Madāśrita (One who has sought my support) **7.** $1/_{2}$.

272. **मद्भक्तः** Nom. sing. of the mas. comp. noun Madbhakta (My devotee) **9.** $31/_{4}$.

273. **मद्व्यपाश्रयाः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Madvyapāśraya (One who has sought my support) **4.** $10/_{2}$.

274. **मनसा** Inst. sing. of the neu. noun Manas (The mind) **2.** $61/_{1}$.

275. **मनुष्याणाम्** Gen. plu. of the mas. noun Manuṣya (A human being) **3.** 36–5.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

276. **मम** Gen. sing. of the pronoun Aṣmad (See No. 63) **3**. 36–1 ; **7**. 18/$_4$.

277. **महत्** Nom. sing. of the neu. form of the adj. Mahat (Great) **18**. 75/$_2$.

278. **महर्षयः** Nom. plu. of the mas. comp. noun Maharṣi (A great sage) **10**. 14/$_4$.

279. **महर्षिसङ्घाः** Nom. plu. of the mas. comp. noun Maharṣi-saṅgha (A group of great sages) **11**. 21/$_3$.

280. **महायोगीश्वरः** Nom. sing. of the mas. comp. noun Mahāyogīśvara (The Great Lord of Yogis or the Lord of the Great Yogis) **11**. 9/$_2$.

281. **महाराज** Voc. sing. of the mas. comp. noun Mahārāja (Great king) **18**. 77/$_3$.

282. **महेष्वासः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Maheṣvāsa (One who is an adept in throwing great arrows) **1**. 18/$_2$.

283. **मानावमानयोः** Gen. dual of the comp. noun Mānāvamāna (Respect and insult) **6**. 7/$_4$; **12**. 18/$_2$; **14**. 25/1.

284. **मानुष्येण** Inst. sing. of the mas. form of the adj. Mānuṣya used in the sense of a noun meaning 'human nature'. **2**. 10–1.

285. **मामकीम्** Acc. sing. of the fem. form of the adj. Māmaka (Relating to me) **9**. 7/$_2$.

286. **मार्गम्** Acc. sing. of the mas. noun Mārga (Way or path) **6**. 37/$_3$.

287. **माम्** Acc. sing. of the pronoun Asmad (See No. 63) **10**. 13/$_4$; **12**. 3/$_2$.

288. **मुखम्** Acc. sing. of the neu. noun Mukha (Mouth) **2**. 10–1.

289. **मुहुर्मुहुः** Adv. Ind. (Again and again) **3**. 36–4.

290. **मुहुः** Adv. Ind. (Again) **5**. 17–1.

291. **मोहयन्** Nom. sing. of the pres. participial adj. Mohayat (Deluding) **3**. 36–2, 4.

292. **मोहस्य** Gen. sing. of the mas. noun Moha (Delusion or infatuation) **6**. 37–1 ; **16**. 16/$_2$.

293. **मोहात्मा** Nom. sing. of the mas. comp. noun Mohātman (One who is of the nature of delusion) **3**. 36–5.

य

294. **यतः** Adv. Ind. (Because) **11**. 44–2.

295. **यत्** Nom. sing. of the neu. form of the pronoun Yad (Which) **2**. 60/$_1$; **18**. 63/$_4$.

296. **यत्र** Adv. Ind. (Where) **6**. 21/$_1$; 8. 22/$_4$.

297. **यस्य** Gen. sing. of the mas. or neu. form of the pronoun Yad (See No. 295) **2**. 48–1^2; **15**. 2/$_1$.

298. **यः** Nom. sing. of the mas. form of the pronoun Yad (See No. 295). **2**. 8/$_2$; **5**. 21/$_2$; **18**. 8/$_1$, 55/$_2$.

299. **ये** Nom. plu. of the mas. form of the pronoun Yad (See No. 295) **8**. 17/$_1$.

300. **योगसेवनात्** Abl. sing. of the mas. comp. noun Yogasevana (The practice of Yoga) **6**. 20/$_2$.

301. **योगम्** Acc. sing. of the mas. noun Yoga (Union of the individual soul with the Supreme) **5**. 24/$_3$; **12**. 8/$_4$. For the other possible meanings of this word see Entry No. 2838 in Pt. I A.

302. **योगिनः** Nom. plu. of the mas. noun Yogin (One who practises Yoga) **8**. 21/$_4$.

303. **योगी** Nom. sing. of the mas. noun Yogin (See No. 302) **5**. 23/$_4$.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

304. योगेश्वर Voc. sing. of the mas. comp. noun Yogīśvara (The Lord of Yogis) **11**. $4/_{3}$.

305. योद्धुम् Inf. of the root Yudh (To fight) **1**. $33/_{3}$.

306. योधाः Nom. plu. of the mas. noun Yodha (A warrior) **11**. 27-1.

307. योध्यमानाः Nom. plu. of the continuous pres. participle Yodhyamāna (One who was being fought with) **11**. 27-1.

308. यौधिष्ठिराः Nom. plu. of the mas. noun Yaudhiṣṭhira (One who was fighting on the side of Yudhiṣṭhira) **11**. 27-1.

र

309. रजःप्रवृत्तः Nom. sing. of mas. form of the comp. adj. Rajaḥpravṛtta (One who is set in motion by the Rajoguṇa) **3**. 36-5.

310. रविकराः Nom. plu. of the mas. comp. noun Ravikara (A ray of the Sun) **5**. 17-1.

311. रागद्वेषविमुक्तः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Rāgadveṣavimukta (One who is free from the attacks of the feelings of attachment and hatred) **2**. $64/_{1}$.

312. रात्रिः Nom. sing. of the fem. noun Rātri (Night) **2**. $69/_{4}$.

ल

313. लभन्ते Pres. 3rd pers. plu. of the root Labh (To get, obtain or acquire) **8**. $21/_{4}$.

314. लिप्समानः Nom. sing. of mas. form of the continuous pres. participle Lipsamāna (Slipping away) **6**. $37/_{3}$.

315. लीनः Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Līna (Absorbed) **14**. $15/_{3}$.

316. लोकत्रये Loc. sing. of the neu. comp. noun Lokatraya (The group of the three worlds) **11**. $40/_{4}$.

व

317. वक्त्रम् Acc. sing. of the neu. noun Vaktra (Mouth) **11**. 27-1.

318. वर्तन्ते Pres. 3rd pers. plu. of the root Vṛt-vart (To behave) **17**. $1/_{1}$.

319. वर्धते Pres. 3rd pers. sing. of the root Vṛdh-vardh (To increase) **14**. $10/_{2}$.

320. वशम् Acc. sing. of the neu. noun Vaśa (Control) **6**. 37-1; **16**. $16/_{2}$.

321. वसते Pres. 3rd pers. sing. of the root Vas (To dwell) **18**. $61/_{2}$.

322. वा Disjunctive particle. Ind. **2**. $21/_{4}$, $26/_{1}$; **6**. $38/_{4}$.

323. विगतेच्छाभयद्वेषः Nom. sing. of the mas. form of the comp. noun Vigatecchābhayadveṣa (One from whose heart desire, fear and hatred have vanished) **5**. $28/_{3}$.

324. विद्यते Pres. 3rd pers. sing. of the root Vid (To be) **11**. 44-3.

325. विद्यात् Pot. 3rd pers. sing. of the root Vid (To know) **18**. $37/_{3}$.

326. विधाता Nom. sing. of the mas. noun Vidhātṛ (The Creator or Ordainer) **11**. 44-1.

327. विनष्टान् Acc. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Vinaṣṭa (One who is destroyed) **3**. $32/_{4}$.

328. विना Preposition. Ind. (Without) **9**. 6-1.

329. विनाशम् Acc. sing. of the mas. noun Vināśa (Destruction) **6**. $38/_{4}$.

330. विनिश्चितम् Acc. sing. of the neu. form of the past pass. participial adj. Viniścita (Well-determined) **5**. $1/_{4}$.

331. विभुः Nom. sing. of the mas. form of the adj. Vibhu (One who pervades everything) **11**. 44-1.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

332. **विभूतीः** Acc. plu. of the fem. noun Vibhūti (An object through which the Supreme Being has become manifest) **10**. 16/₂, 19/₂.

333. **विभो** Voc. sing. of the mas. form of the adj. Vibhu (See No. 331) **11**. 44–2.

334. **विभ्रान्तः** Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Vibhrānta (Deluded or thrown into confusion) **6**. 37–1.

335. **विमुच्यते** Pass. 3rd pers. sing. of the root Muc–munc (To release) **5**. 3/₄.

336. **विरक्ताः** Nom. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Virakta (One who has become devoid of attachment) **9**. 22/₁.

337. **विवर्धते** Pres. 3rd pers. sing. of the root Vṛdh–vardh with the prefix Vi (To increase in a great measure) **3**. 36–1.

338. **विविधैः** Inst. plu. of the mas. form of the adj. Vividha (Diverse) **11**. 27–1.

339. **विशन्ति** Pres. 3rd pers. plu. of the root Viś (To enter) **11**. 27–1.

340. **विश्वरूप** Voc. sing. of the mas. form of the comp. adj. Viśvarūpa used as a form of address (He who has the universe as his form) **11**. 16/₄.

341. **विश्वस्य** Gen. sing. of the neu. noun Viśva (The universe) **11**. 43/₂.

342. **विश्वम्** Nom. sing. of the neu. noun Viśva (See No. 341) **18**. 46/₂.

343. **विषादमोहाभिभवात्** Abl. sing. of the mas. comp. noun Viṣādamohābhibhava (The fact of being overpowered by remorse and infatuation or by infatuation brought on by remorse) **2**. 10–1.

344. **विष्णोः** Gen. sing. of the mas. noun Viṣṇu (One of the gods forming the Paurāṇic trinity who supports this universe) **11**. 30/₄.

345. **विसंज्ञः** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Visanjña (One who has become unconscious) **2**. 10–1.

346. **विहताः** Nom. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Vihata (One who has been killed) **11**. 27–1.

347. **वीरयोधान्** Acc. plu. of the mas. comp. noun Vīrayodha (Heroic warrior) **11**. 34/₂.

348. **वीर्यवान्** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Vīryavat (Strong or virile) **1**. 8/₄.

349. **वेदकृत्** Nom. sing. of the mas. comp. noun Vedakṛt (Lit. 'the doer' but here 'the source' of the Veda or Vedas) **15**. 15/₄.

350. **वेदवादरताः** Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Vedavādapara (Intensely devoted to the Vedavāda, the doctrine that the Vedas are Apauruṣeya and that the highest ideal of man should be that held out by them) **2**. 42/₃.

351. **वेदितुम्** Inf. of the root Vid (See No. 325) **13**. Un.

352. **वेष्टितम्** Nom. sing. of the neu. form of the past participial adj. Veṣṭhita (Covered over with) **13**. 17/₄.

353. **वै** Affirmative particle. Ind. **11**. 44-2.

354. **व्यक्providedाव्यक्तः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Vyaktāvyakta (He who is both manifest and unmanifest) **8**. 20/₂.

355. **व्रजेत्** Pot. 3rd pers. sing. of the root Vraj (To go) **2**. 54/₄.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श

356. शक्यम् Nom. sing. of the neu. form of the pot. participial adj. Śakya (What is possible) **11**. 44–2.

357. शक्ष्यसि Pres. 2nd pers. sing. of the root Śak (To be able) **11**. 8/₁.

358. शत्रुः Nom. sing. of the mas. noun Śatru (An enemy) **3**. 36–2.

359. शल्यः Nom. sing. of the mas. noun Śalya (The name of a king fighting on the side of the Kauravas) **1**. 8/₂.

360. शस्त्रैः Inst. plu. of the neu. noun Śastra (A weapon) **11**. 27–1.

361. शितेन Inst. sing. of the neu. form of the adj. Śita (Cold) **15**. 3/₄.

362. शुभाशुभफलत्यागी Nom. sing. of the mas. noun Śubhāśubhaphala-tyāgin (One who abandons the auspicious and inauspicious fruits) **12**. 17/₃.

363. शुभाः Acc. plu. of the fem. form of the adj. Śubha (Auspicious) **10**. 16/₂, 19/₂.

364. शोकम् Acc. sing. of the mas. noun Śoka (Grief or remorse) **3**. 36–4.

365. श्रीभगवान् Nom. sing. of the mas. comp. noun Śrī Bhagavat (The Illustrious Lord) **3**. 36–2.

366. श्रेयः Nom. sing. of the neu. form of the adj. Praśasya (Better or preferable) **18**. 47/₃.

स

367. सक्ताः Nom. plu. of the mas. form of the adj. Sakta (Lit. 'Attached'). **5**. 17–1. What is intended by saying सक्ता अपि न सज्जन्ति, a statement which seems self-contradictory, is that though such persons as are described before, though appearing to be engaged in the enjoyment of the sense-objects, are not mentally affected by such enjoyment (like the rays of the Sun).

368. सज्जन्ति Pres. 3rd pers. plu. of the root Sañj (To become attached) **5**. 17–1. (See No. 367 also.)

369. सताम् Gen. plu. of the mas. form of the adj. Sat used in the sense of a Satpuruṣa (A good or pious man) **6**. 37/₃.

370. सत्त्वेन Inst. sing. of the neu. noun Sattva (The attribute of the primordial matter called Sattvaguṇa) **14**. 18/₁.

371. सन् Nom. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Sat (Being) from the root As (To be). **6**. 44/₂; **18**. 60/4.

372. सबान्धवान् Acc. plu. of the mas. comp. noun Sabāndhava (Together with the relations) **1**. 37/₂.

373. समदुःखसुख स्वप्नः Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Samaduḥkhasukhasvapna (Lit. 'one who looks upon the dreams of misery and happiness equally'). **14**. 24/₁. This does not seem to be a very happy expression, for it is not the dreams of misery and happiness to which a worldly man attaches any value but to the misery and happiness as resulting from the experiences in the Jāgrat state. A Yogi is indifferent to them. That idea is conveyed by the vulgate reading समदुःखसुखस्वस्थः.

374. समवस्थितान् Acc. plu. of the mas. form of the past pass. participial adj. Samavasthita (Well-posted) **1**. 28/₄.

375. समवेक्ष्य Ind. past participal of the root Īkṣ with the prefix Saṁ (Gazing at) **2**. 10–1.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

376. संपश्यद्भिः Inst. plu. of the pres. participial adj. Saṁpaśyat (Looking at a thing from all points of view) **1**. 39/$_4$.

377. संपश्यन् Nom. sing. of the mas. form of the pres. participial adj. Saṁpaśyat (See No. 376) **6**. 13/$_3$.

378. संसर्गजाः Nom. plu. of the mas. form of the comp. adj. Saṁsargaja (Arising from contact) **5**. 22/$_1$.

379. समा Nom. sing. of the fem. form of the adj. Sama (Equal or equibalanced) **6**. 7/$_2$.

380. समारम्भाः Nom. plu. of the mas. noun Samārambha (A project) **2**. 48–1.

381. समाश्रित्य Ind. past participle of the root Śri with the prefixes Ā and Saṁ (To take the support of or resort to) **18**. 57/$_3$.

382. समुपासते Pres. 3rd pers. plu. of the root Ās with the prefixes Upa and Saṁ (To worship or adore) **4**. 25/$_2$.

383. सर्वकिल्बिषैः Inst. plu. of the neu. comp. noun Sarvakilbiṣa (All sin) **3**. 31/$_4$.

384. सर्वक्षत्रसमागमे Loc. sing. of the mas. comp. noun Sarvakṣatrasamāgama (An assemblage of all the Kṣatriyas) **1**. 1/$_2$.

385. सर्वगात्राणि Nom. plu. of the neu. comp. noun Sarvagātra (All the limbs of the body) **1**. 29/$_1$.

386. सर्वतःपाणिपादान्तम् Acc. sing. of the neu. form of the comp. adj. Sarvapāṇipādānta. **13**. 13/$_1$. It is not quite clear what is intended to be conveyed by adding the word *Anta* at the end of the comp. Perhaps it is a misreading by a copyist of the vulgate reading *Sarvataḥpāṇipādaṁ tat*. If it is not, the best that can be made out of it is that the cosmic form had "at the end hands and feet on all sides".

387. सर्वत्रासक्तचेतसाम् Gen. plu. of the mas. form of the comp. adj. Sarvatrāsaktacetas (One whose mind is attached everywhere) **12**. 5/$_2$. This meaning could hardly have been intended by the author because he could not have meant that the adorers of the Akśara, who are referred to here, are so fickle-minded as to get attached to all the objects that they come in contact with. Perhaps what he meant was that the adorers of the Akśara are subjected to much pain because they having no definite form of the Lord for concentrating their minds on, have their minds caught up in the numerous external forms of the objects instead of being concentrated on the Akśara which is not visible to the physical eye.

388. सर्वभूतेषु Loc. plu. of the neu. comp. noun Sarvabhūta (All created beings or all the gross elements). **9**. 6–1.

389. सर्वमहाविभूते Voc. sing. of the mas. comp. noun Sarvamahāvibhūti (The greatest Vibhūti of all) **11**. 39/$_4$.

390. सर्वस्य Gen. sing. of the neu. form of the pronoun Sarva (Everything) **11**. 44–2.

391. सर्वारम्भफलत्यागी Nom. sing. of the mas. comp. noun Sarvārambhaphalatyāgin (One who renounces the fruit of all acts commenced by him) **12**. 16/$_3$; **14**. 25/$_3$.

392. सर्वे Nom. plu. of the mas. form of the pronoun Sarva (See No. 390) **2**. 48–1; **11**. 27–1.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

393. **सर्वेश्वरः** Nom. sing. of the mas. comp. noun Sarveśvara (The Lord of All) **11**. 39/$_4$.

394. **सर्वैः** Inst. plu. of the mas. form of the pronoun Sarva (See No. 390) **11**. 26/$_2$.

395. **सर्वम्** Nom. sing. of the neu. form of the pronoun Sarva (See No. 390) **2**. 48–1 ; **11**. 44–2.

396. **सह** Adv. Ind. (With) **3**. 36–2 ; **9**. 6–1.

397. **सः** Nom. sing. of the mas. form of the pronoun Tad (See No. 166) **2**. 48–1^2; **3**. 36–5 ; **18**. 68/$_4$.

398. **सिद्धये** Dat. sing. of the fem. noun Siddhi (The attainment of an object aimed at or of some miraculous power) **6**. 43/$_4$.

399. **सिद्धव्रताः** Nom. plu. of the mas. comp. noun Siddhavrata (One who observes vows in order to propitiate the Siddhas) **7**. 23/$_4$.

400. **सिद्धान्** Acc. plu. of the mas. noun Siddha (An adept i. e. one who has acquired miraculous powers) **7**. 23/$_4$.

401. **सीदमानम्** Acc. sing. of the mas. form of the continuous pres. participial adj. Sīdamāna (One who is sinking) **2**. 1/$_3$, 10/$_4$.

402. **सीदमानः** Nom. sing. of the continuous pres. participial adj. Sīdamāna (See No. 401) **1**. 28/$_2$.

403. **सुखतन्त्रे** Loc. sing. of the mas. comp. noun Sukhatantra [A safe situation (created by oneself)] **3**. 36–2.

404. **सुदुस्त्यजान्** Acc. plu. of the mas. form of the comp. adj. Sudustyaja (That which is very difficult to abandon) **1**. 33/$_4$.

405. **सूक्ष्मः** Nom. sing. of the mas. form of the adj. Sūkṣma (Minute) **3**. 36–2.

406. **स्तम्भहर्षसमुद्भवः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Stambhaharṣasamudbhava (One who owes one's origin to stupefaction and exultation) **3**. 36–3.

407. **स्थितः** Nom. sing. of the mas. form of the past participial adj. Sthita (Is located) **6**. 13/$_2$.

408. **स्थिताः** Nom. plu. of the mas. form of the past participial adj. Sthita (See No. 407) **1**. 33/$_3$; **2**. 6/$_4$.

409. **स्थिरधीः** Nom. sing. of the mas. comp. noun Sthiradhī (One whose intellect is steady) **2**. 54/$_3$,56/$_4$.

410. **स्थिरप्रज्ञस्य** Gen. sing. of the mas. form of the comp. noun Sthiraprajña (One whose intellect is steady) **2**. 54/$_1$.

411. **स्थिरप्रज्ञः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. noun Sthiraprajña (See No. 410) **2**. 58/$_4$.

412. **स्पृशन्तः** Nom. plu. of the mas. form of the pres. participial adj. Spṛśat (Touching) **5**. 17–1.

413. **स्मरन्ति** Pres. plu. 3rd pers. of the neu. form the root Smṛ (To remember) **11**. 44–1.

414. **स्मरन्तः** Nom. plu. of the mas. form of the pres. participial adj. Smarat (Remembering) **5**. 17–1.

415. **स्मृतम्** Nom. sing. of the neu. form of the past pass. participial adj. Smṛta (Remembered) **18**. 21/$_4$, 24/$_4$.

416. **स्वकर्मणि** Loc. sing. of the neu. comp. noun Svakarman (An act which forms part of one's duty) **5**. 17–1.

417. **स्वजनान्** Acc. plu. of the mas. comp. noun Svajana (One's own

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

man *i. e.* a relative or a friend) **1.** 28/₃.

418. स्वधर्मे Loc. sing. of the mas. comp. noun Svadharma (One's own Dharma i.e. duty or an act which one is under a religious or moral obligation to do) **18.** 47/₃.

419. स्वयम् Adv. Ind. ('Oneself'; here, 'yourself') **11.** 44–2.

ह

420. हन्यते Pass. 3rd pers. sing. of the root Han (To kill) **2.** 21/₄.

421. हर्षामर्षभयोद्वेगैः Inst. plu. of the mas. comp. noun Harṣamanyubhayakrodha (Exultation, resentment and anger) **12.** 15/₃.

422. हर्षम् Acc. sing. of the mas. noun Harṣa (Exultation) **3.** 36–4.

423. हि A causal or expletive ind. particle. When causal it has the sense of 'for or because'. When an expletive, it has at some places the sense of 'indeed, surely, for instance or as is well-known'. **2.** 12/₁ ; **9.** 6–1 ; **11.** 27–1, 40/₃, 44–3 ; **13.** 29/₁ ; **18.** 15/₁.

424. हुतम् Nom. sing. of the neu. form of the past pass. participial adj. Huta (Sacrificed or offered as an oblation at a sacrifice) **2.** 48–1.

425. हृदि Loc. sing. of the neu. noun Hṛt (The heart) **18.** 61/₂.

426. हृष्यति Pres. 3rd pers. sing. of the root Hṛṣ (To become delighted) **18.** 54/₂.

Section C—LIST OF NEW WORDS IN SECTION B

Amongst the 426 words in Section B, there are several which never occur even once in the Vulgate and do not, therefore, find place in Section A. The following is a list of such words :—

New Word	Serial No. in Sec. B	New Word	Serial No. in Sec. B	New Word	Serial No. in Sec. B
अ		अनिच्छमानः	26	अशुभासु	52
अकिञ्चित्कम्	1	अनुगम्यते	27	अशेषाणि	53
अकृत्स्नवित्	2	अनुवर्तन्ति	29	असद्ग्राहाश्रिताः	54
अचिन्त्यकर्मा	4	अनुवर्तेरन्	30	असक्तम्	55
अचेतनम्	6	अनुशोचन्	31	अहैतुकम्	64
अतिक्रमनाशः	8	अनेकचित्तः	32	**आ**	
अतिजागरतः	9	अन्तकस्य	33	आक्रम्य	65
अत्यशतः	12	अभिधास्ये	39	आचक्ष्व	66
अद्भुतानि	16	अभिप्रपन्नाम्	40	आत्मसिद्धये	69
अध्यवसायः	18	अभिभाषसे	41	आरभतः	71
अध्यात्मज्ञाननिष्ठत्वम्	19	अभिमानात्मा	42	**इ**	
अध्यात्मविद्याविनिवृत्तकामाः	20	अमृष्टान्नम्	44	इतःपरम्	80
अनभिलक्षितः	22	अयतः	45	**उ**	
अनवेक्ष्य	24	अर्घ्यं	47	उपद्रवः	94
अनादिमान्	25	अवगच्छेः	50	उपहृतान्तरात्मा	95

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

New Word	Serial No. in Sec. B
ऋ	
ऋद्धेः	98
ऐ	
ऐरावणम्	107
क	
कर्मबन्धविनिर्मुक्ताः	112
कर्मोपमानम्	114
कलुषक्षुद्रः	115
कामक्रोधमयः	118
कामक्रोधविमुक्तानाम्	119
किमात्मा	124
किंवा	126
कीर्तयिष्ये	127
कृताः	129
कृपागृहीतः	130
क्रियाविशेषबहुलाः	134
क्रूराः	135
क्लेशबहुलम्	136
ग	
गतम्	141
गीयते	144
गुणकर्मविभागतः	145
गुणानाम्	146
गुणार्थे	147
घ	
घोरः	149
च	
चरामि	151
च्यवति	153
छ	
छिद्रप्रेक्षी	154
ज	
जायेते	159
ज्ञाननिर्धौतकल्मषाः	160
ज्वलन्ति	163
त	
ततःपरम्	165
तथाहि	167
तदात्वे	169
ताः	173
तेजसः	178
त्वच्छरीरप्रविष्टाः	181
त्वत्तेजसा	182
द	
ददाति	186
दिव्यमालाम्बरधरम्	187
दीर्घसूत्रः	189
दुष्करम्	190
दुस्तरः	191
दृश्यते	192
न	
नमेयुः	200
नानायुद्धविशारदाः	202
नानारूपैः	203
नायकान्	204
निरन्तरा	208
निरये	209
निराशीर्बन्धनाः	210
निवर्तेत	212
निवर्त्य	213
निहत्य	214
नूनम्	216
प	
पङ्के	217
परधर्मोदयात्	221
परम्पराख्यातम्	224
परात्मसु	226
परिमाणम्	227
पर्युत्थानात्मकम्	228
पाञ्चालः	230
पापकर्मभिः	232
पुरुषैः	238
पूर्वाणि	239
पूर्वाः	240
पृच्छतः	241
प्रचरन्ति	243
प्रज्ञावान्	244
प्रमूढः	246
प्रवर्ते	247
प्रहृष्ये	248
प्राप्नोति	249
ब	
बलस्य	253
ब्रह्मसंयोगम्	257
भ	
भविष्यन्ति (adj.)	261
भागशः	263
भूतप्रकृतिम्	265
भूतप्रेतपिशाचान्	266
भोगैश्वर्यगतीः	267
म	
मदाश्रितः	271
मद्व्यपाश्रयाः	273
महर्षिसङ्घाः	279
महायोगीश्वरः	280
महाराज	281
महेष्वासः	282
मानुष्येण	284
मामकीम्	285
मार्गम्	286
मोहयन्	291
मोहस्य	292
मोहात्मा	293
य	
योगसेवनात्	300
योगीश्वर	304
योद्धुम्	305
योध्यमानाः	307
यौधिष्ठिराः	308
र	
रजःप्रवृत्तः	309
रविकराः	310
रागद्वेषविमुक्तः	311
ल	
लिप्समानः	314
लीनः	315
व	
वक्तुम्	317
वर्धते	319
वसते	321
विगतेच्छाभयद्वेषः	323
विधाता	326

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

New Words in Section B

New Word	Serial No. in Sec. B	New Word	Serial No. in Sec. B	New Word	Serial No. in Sec. B
विनष्टान्	327	शल्यः	359	सर्वमहाविभूते	389
विनिश्चितम्	330	शस्त्रैः	360	सर्वारम्भफलत्यागी	391
विभो	333	शितेन	361	सर्वेश्वरः	393
विश्रान्तः	334	शुभाशुभफलत्यागी	362	सिद्धव्रताः	399
विमुच्यते	335	स		सिद्धान्	400
विरक्ताः	336	सज्जन्ति	368	सीदमानः	402
विवर्धते	337	सताम्	369	सुखतन्त्रे	403
विषादमोहाभिभवात्	343	सत्त्वेन	370	सुदुस्त्यजान्	404
विष्णोः	344	सबान्धवान्	372	सूक्ष्मः	405
विसंज्ञः	345	समदुःखसुखस्वप्नः	373	स्तम्भहर्षसमुद्भवः	406
विहताः	346	समवस्थितान्	374	स्थिरधीः	409
वीरयोधान्	347	समवेक्ष्य	375	स्थिरप्रज्ञस्य	410
वेदकृत्	349	संपश्यद्भिः	376	स्थिरप्रज्ञः	411
वेदवादपराः	350	संसर्गजाः	378	स्पृशन्तः	412
वेष्टितम्	352	समा (adj.)	379	स्मरन्ति	413
वै	353	समाश्रित्य	381	स्मरन्तः	414
व्यक्ताव्यक्तः	354	समुपासते	382	स्वकर्मणि	416
व्रजेत्	355	सर्वक्षत्रसमागमे	384	स्वजनान्	417
		सर्वगात्राणि	385		
श		सर्वतःपाणिपादान्तम्	386	ह	
शक्ष्यसि	357	सर्वत्रासक्तचेतसाम्	387	हर्षमन्युभयक्रोधैः	421

APPENDIX I

CRITICAL APPARATUS OF SECTION A

The Index in Section A of this Part has been primarily based upon the most easily available and popular edition of the text published by the Nirnaya Sagar Press of Bombay in 1910. A reference to certain other published editions having however revealed that the text as adopted by some of the most authoritative commentators differed at certain places from it and from one another's, all the variants which could be noticed were collected and incorporated in the said Index. The editions made use of for that purpose were :—(1) Jagadhitecchu Press edition of 1886 with the Bhāṣya of Śaṅkara and the glosses thereon of Ānandagiri and Daivajña Paṇḍita, (2) Gujarati Press edition of 1912 with eight commentaries[1] and

1. The names of the commentaries and of their authors in this edition are :—
   1. *Tattvaprakāśikā* of Keśava Kāśmīrī Bhaṭṭācārya.
   2. *Gūḍhārthadīpikā* of Madhusūdana Sarasvatī.
   3. *Tātparyabodhinī* of Śaṅkarānanda.
   4. *Subodhinī* of Śrīdharasvāmin.
   5. *Bhāvaprakāśa* of Sadānanda.
   6. *Bhāṣyotkarṣadīpikā* of Dhanapati Sūri.
   7. *Paramārthaprapā* of Daivajña Paṇḍita.
   8. *Arthasaṁgraha* of Rāghavendra.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(3) Gujarati Press edition of 1935 with 11 commentaries.[1] In order that the reader may get a comprehensive view of the nature and quantum of the variants I append here a comparative table with the necessary details.

Serial No.	Chapter and Verse	Reading in the N. S. P. edition	Variant reading or readings[2]	Names of the commentators adopting it or them
1.	1. 8.	(सोमदत्तिः) तथा एव च	१. (सौमदत्तिः) जयद्रथः	Nīlakaṇṭha and Madhusūdana.
			२. सिन्धुराजः (तथा एव च)	Do.
2.	1. 21.	अर्जुन उवाच between 1st and 2nd lines.	Missing	All the commentators omit this remark except Śaṅkara according to G. P. edition, 1935.
3.	1. 28.	समुपस्थितम्	समवस्थितम्	Śaṅkara alone according to the J. H. P. edition.
4.	1. 34.	श्यालाः	स्यालाः	Nīlakaṇṭha, Keśava Kāśmīrī, Madhusūdana, Śaṅkarānanda, Śrīdhara, Sadānanda, Dhanapati Sūri, Daivajña Paṇḍita and Rāghavendra.
5.	2. 10.	विषीदन्तम्	सीदमानम्	Rāmānuja.
6.	2. 20.	(न अयं भूत्वा) भविता	(न अयं भूत्वा) अभविता	Śaṅkara.
7.	2. 24.	नित्यः सर्वगतः स्थाणुः	नित्यसर्वगतस्थाणुः	Mādhava Ānandatīrtha.
8.	2. 33.	इमं धर्म्यं (संग्रामम्)	धर्म्यं इमं (संग्रामम्)	Śrī Veṅkaṭanātha.
9.	2. 37.	प्राप्स्यसि	प्राप्स्यसे	Both Veṅkaṭanāthas.

1. The names of the commentaries in this edition and of their authors are :—
   1. *Advaitabhāṣya* of Śaṅkarācārya.
   2. *Śāṅkarabhāṣya-vyākhyā* of Ānandagiri.
   3. *Viśiṣṭādvaitabhāṣya* of Rāmānujācārya.
   4. *Tātparyacandrikā* of Vedāntadeśikācārya Veṅkaṭanātha.
   5. *Dvaitabhāṣya* of Mādhava Ānandatīrtha.
   6. *Prameyadīpikā* of Jayatīrtha.
   7. *Paiśācabhāṣya* of Hanumāna.
   8. *Brahmānandagiri* of Śrī Veṅkaṭanātha.
   9. *Tattvadīpikā* of Vallabhācārya.
   10. *Amṛtataraṅgiṇī* of Puruṣottama.
   11. *Bhāvadīpa* of Nīlakaṇṭha.

2. Only the words outside the brackets in this column will be found in Pt. I A at the appropriate places according to the alphabetical order.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Serial No.	Chapter and Verse	Reading in the N. S. P. edition	Variant reading or readings	Names of the commentators adopting it or them
10.	3. 2.	(व्यामिश्रेण) इव	(व्यामिश्रेण) एव	Rāmānuja.
11.	3. 10.	सहयज्ञाः (प्रजाः)	सहयज्ञैः (प्रजाः)	,,
12.	3. 23.	(न) वर्तेयम्	(न) वर्तेय	Nīlakaṅṭha.
13.	3. 41.	(प्रजहि) हि (एनम्)	प्रजहि (एनम्)	Rāmānuja, Mādhava Ānandtīrtha, Hanumāna, Nīlkaṅṭha and all the 8 in the G. P. edition, 1912.
14.	4. 4.	अपरम्	अवरम्	Rāmānuja.
15.	5. 21.	(सुखं) अक्षय्यम्	(सुखं) अक्षयम्	Śaṅkara and all the other comm. in the G. P. edition, 1935 except Nīlakaṅṭha.
16.	5. 26.	विदितात्मनाम्	विजितात्मनाम्	Rāmānuja.
17.	6. 7.	मानापमानयोः	मानावमानयोः	Śaṅkara according to the J. H. P. edition and Rāmānuja.
18.	6. 11.	चैलाजिनकुशोत्तरम्	चैलाजिनकुशोत्तरम्	Rāmānuja.
19.	6. 13.	स्थिरः	स्थिरम्	,,
20.	6. 26.	निश्चरति	निश्चलति	Śaṅkara according to the J. H. P. edition, Śrī Venkaṭanatha and Puruṣottama.
21.	6. 28.	(युञ्जन् एवम्)	(एवं युञ्जन्)	Rāmānuja, Mādhava Ānandatīrtha and Jayatīrtha.
22.	6. 39.	एतत् (मे संशयम्)	एवं (मे संशयम्)	Rāmānuja and Vallabha.
23.	6. 41.	पुण्यकृतान् (लोकान्)	पुण्यकृतां (लोकान्)	Vallabha and the 8 commentators in the G. P. edition, 1912.
24.	7. 21.	(तस्य तस्य,अचलां)श्रद्धाम्	(तस्य तस्य अव)भक्तिम्	Śrī Veṅkaṭanātha.
25.	8. 7.	असंशयम्	असंशयः	Śaṅkara alone according to the J. H. P. edition.
26.	8. 16.	आब्रह्मभुवनात् (लोकाः)	आब्रह्मभवनात् (लोकाः)	Śrī Venkaṭanātha and Puruṣottama.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Serial No.	Chapter and Verse	Reading in the N. S. P. edition	Variant reading or readings	Names of the commentators adopting it or them
27.	9. 21.	(एवं) त्रयीधर्मम्	(एवं) हि त्रैधर्म्यम्	All commentators except Śaṅkara, Madhusūdana and Dhanapati Sūri.
28.	10. 19	दिव्याः हि आत्मविभूतयः	विभूतीः आत्मनः शुभाः	Rāmānuja.
29.	11. 3.	परमेश्वर	परमेश्वरम्	Śaṅkara alone according to the J. H. P. edition.
30.	11. 16.	विश्वरूपम्	विश्वरूप	,,
31.	13. 13.	अर्जुन उवाचः—— प्रकृतिं पुरुषं चैव । क्षेत्रं क्षेत्रज्ञमेव च ।। एतद्वेदितुमिच्छामि । ज्ञानं ज्ञेयं च केशव ।। as an interpolation before 13. 1.	....	This verse occurs only in Puruṣottama and Rāghavendra Yati's comm. as **13**. 1. According to them, therefore, there are in all 35, not 34, verses in this chapter.
32.	13. 12.	अनादिमत् परं (ब्रह्म)	अनादि मत्परं (ब्रह्म)	Rāmānuja. Śaṅkara has noted and rejected it. (See Entry No. 167 in Pt. I A).
33.	13. 17.	थिष्ठितम्	विष्ठितम्	Śaṅkara according to the J. H. P. and G. P. editions and also Rāmānuja according to the G. P. edition.
34.	14. 18.	जघन्यगुणवृत्तिस्थाः	जघन्यगुणवृत्तस्थाः	Śaṅkara according to the J. H. P. edition and all others except Rāmānuja, Hanumāna, Vallabha and Puruṣottama.
35.	15. 4.	(तमेव चाद्यं पुरुषं) प्रपद्ये	(तमेव चाद्यं पुरुषं) प्रपद्येत्	Rāmānuja, Vedāntadeśikācārya and Veṅkaṭanātha.
36.	18. 13.	(पञ्च) एतानि (महाबाहो)	(पञ्च) इमानि (महाबाहो)	Śaṅkara according to the J. H. P. edition.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Serial No.	Chapter and Verse	Reading in the N. S. P. edition	Variant reading or readings	Names of the commentators adopting it or them
37.	18. 35.	(धृतिः सा) पार्थ (तामसी)	(धृतिः सा तामसी) मता	Śaṅkara according to the J. H. P. edition and Puruṣottama and Nīlakaṅtha out of the 11 commentators in the G. P. edition, 1935 and all in the G. P. edition, 1912.
38.	18. 43.	क्षात्रं कर्म (स्वभावजम्)	क्षत्रकर्म (स्वभावजम्)	Śaṅkara according to the G. P. edition, 1935 and Madhusūdana, Daivajña Paṅḍita, Rāmānuja and the others in the same edition.

Appendix II

CRITICAL APPARATUS OF SECTION B

The editions of the Kāśmīr recension collated originally for this purpose were those of Dr. Otto Schrader of Germany, Mr. S. N. Tāḍpatrikar of Poona and Śāstri Jīvarām Kālidās of Gondal. The readings common to all the three were taken as the standard readings of that recension and those common to only two of them or found in one of them only were mentioned in the foot-notes. Subsequently the Madras University edition of Dr. Chintamani having come to my notice, it was compared and wherever it was found to differ from the standard text of the recension ascertained as above, notes in the last column of this Appendix or in the foot-notes were added as seemed necessary.

The words indexed in Section B of Part I are those only which have been printed in bold type in Col. 4 hereof, the remaining ones being common to both the recensions. A mere change in the order of the same words in the same quarter line has been disregarded. The names of the commentators of the vulgate who are found to have adopted some of the readings found in the Kāśmīr recension have been mentioned in the last column as against such readings.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Bhagavadgītā Word-Index Pt. I—Appendix II

Abbreviations :—A = Abhinavagupta ; B = Bhāskara ; C = Cintāmaṇi ; J = Jīvarām Kālidās ; R = Rāmakaṇṭha ; S = Schrader ; T = Tāḍpatrikar.

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmir recension	Remarks
1	1.1/2	समवेताः युयुत्सवः	सर्वक्षत्रसमागमे	
	,, (1)			
2	,, 7/3	नायकाः	नायकान्	
3	,, 8/2	कृपश्च समितिंजयः	कृपः शल्यो जयद्रथः	
4	,, 8/4	सौमदत्तिस्तथैव च	सौमदत्तिश्च वीर्यवान्	For the other readings in the vulgate see App. I.
5	,, 9/4	सर्वे युद्धविशारदाः	नानायुद्धविशारदाः	
	,, (2)			
6	,, 11/1	अयनेषु च	अयनेषु तु	
7	,, 18/1-2	द्रुपदो द्रौपदेयाः च सर्वशः पृथिवीपते ।	पाञ्चालश्चमहेष्वासो द्रौपदेयाः च पञ्च च ।	
	,, (3,4)			
8–9	,, 21/3,	सेनयोरुभयोः	उभयोः सेनयोः	
	,, 24/3	,,	,,	
	,, (5)			
10	,, 28/2	विषीदन् इदं अब्रवीत्	सीदमानः अब्रवीत् इदम्	
(1)	1.3/1	पश्यैताम्	पश्यताम् (J)	
(2)	,, 10/2	भीष्माभिरक्षितम्	भीमाभिरक्षितम् (C)	Dr. Chintāmaṇi seems to have overlooked the fact that the context is against the propriety of these readings.
	,, ,, /4	भीमाभिरक्षितम्	भीष्माभिरक्षितम् (C)	
(3)	,, 19/4	तुमुलो व्यनुनादयन्	तुमुलोऽभ्यनुनादयन् (J)	
(4)	,, 21/1-2	....	अर्जुन उवाच (J.)	Śaṅkara according to J. H. P. edition concurs in this.
(5)	,, 23/3	धार्तराष्ट्रस्य	धृतराष्ट्रस्य (J)	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Critical Apparatus of Section B

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmīr recension	Remarks
11	1·28/3	इमं स्वजनम्	इमान्स्वजनान्	
12	,, ,, /4	समुपस्थितम्	समवस्थितान्	समवस्थितम् Śaṅkara (J. H. P. edition).
13	29/1	मम गात्राणि	सर्वगात्राणि	
	,, (6,7)			
14	,, 32/2	न च राज्यं सुखानि च	न राज्यं न सुखानि च	
15	,, 33/3-4	त इमेऽवस्थिता युद्धे प्राणांस्त्यक्त्वा धनानि च ॥	त एव इमे स्थिताः योद्धुं प्राणांस्त्यक्त्वा सुदुस्त्यजान् ॥	
	,, (8)			
16	,, 37/2	धार्तराष्ट्रान्स्वबान्धवान्	धार्तराष्ट्रान् सबान्धवान्	
17	,, 39/4	प्रपश्यद्भिः	संपश्यद्भिः	
	,, (9,10)			
18	,, 47/3	विसृज्य	उत्सृज्य	(Not in C)
19	2·1/3	विषीदन्तम्	सीदमानम्	
20	,, 3/1	क्लैब्यं मा स्म गमः पार्थ	मा क्लैब्यं गच्छ कौन्तेय	
	,, (1)			
21	,, 5/3	हत्वा अर्थकामांस्तु गुरूनिहैव	न तु अर्थकामांस्तु गुरून् निहत्य	अर्थकाम: in A, B and R according to C.
22	,, 6/4	तेऽवस्थिताः	ते नः स्थिताः	
23	,, 7/2	पृच्छामि त्वाम्	पृच्छामि त्वा	
24	,, 8/2	यत् शोकमुच्छोषणम्	यः शोकमुच्छोषणम्	
25	,, 10/4	विषीदन्तम्	सीदमानम्	Rāmānuja.
(6)	1·30/1	गाण्डिवं स्रंसते हस्तात्	स्रंसते गाण्डिवं हस्तात् (S, T and C)	
(7)	,, 31/4	हत्वा स्वजनमाहवे	हत्वाहवे स्वबान्धवान् (J)	
(8)	,, 35/4	किन्नु महीकृते	किमु महीकृते (C)	
(9)	,, 45/4	हन्तुं स्वजनमुद्यताः	स्वजनान्हन्तुमुद्यताः (J)	
(10)	,, 47/2	रथोपस्थ उपाविशन्	शोकसंविग्नमानसः } (J)	
	,, ,, /4	शोकसंविग्नमानसः	रथोपस्थ उपाविशत् } (J)	
(1)	2·5/2	श्रेयो भोक्तुम्	श्रेयश्चर्तुम् (S, T & C) श्रेयस्करम् (J)	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmīr recension	Remarks
26	2.10-1	....	त्वं मानुष्येणोपहतान्तरात्मा, विषादमोहाभिभवाद्विसंज्ञः । कृपागृहीतः समवेक्ष्य बन्धून्, अभिप्रपन्नान्मुखमन्तकस्य ॥	मानुष्य in B according to C. समवीक्ष्य in A. according to C.
27	,, 11/1-2	अशोच्यान् अन्वशोचस्त्वं प्रज्ञावादांश्च भाषसे	अशोच्यान् अनुशोचंस्त्वं प्रज्ञावादानभिभाषसे ।	प्राज्ञवत् in A according to C.
28	,, 12/1	न तु एवाहम्	न हि एवाहम्	
29	,, ,, /2	न इमे जनाधिपाः	न अमी जनाधिपाः	C does not note this variant.
30	,, ,, /4 ,, (2)	अतःपरम्	इतःपरम्	
31	,, ,, 21/4	कं घातयति हन्ति कम्	हन्यते हन्ति वा कथम्	
32	,, 24/3	नित्यः सर्वगतः स्थाणुः	नित्यं सर्वगतः स्थाणुः	नित्यसर्वगतः स्थाणुः according to Mādhava Ānandatīrtha. C does not note this variant.
33	,, 26/1 ,, (3,4,5)	अथ च एनम्	अथ वा एनम्	
34	,, 30/4	न त्वं शोचितुमर्हसि	न अत्र शोचितुमर्हसि	According to C the reading in R and A is the same as in the vulgate and that in B is नानुशोचितुम् .

(2)	2.18/3	अनाशिनोऽप्रमेयस्य	विनाशिनोऽप्रमेयस्य (J and C)
(3)	,, 26/4	नैनं शोचितुमर्हसि	नैवं शोचितुमर्हसि (S and J)
(4)	,, 27/1	ध्रुवो मृत्युः	ध्रुवं मृत्युः (S and J)
(5)	,, 29/2	तथैव चान्यः	तथैनमन्यः (T and C)

For Private and Personal Use Only

Critical Apparatus of Section B

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmir recension	Remarks
	2.(6)			
35	,, 35/3	येषां च त्वं बहुमतः	एषां च त्वं बहुमतः	
36	,, 40/1	न इह अभिक्रमनाशः	न इह अतिक्रमनाशः	
37	,, 40/2	प्रत्यवायो न विद्यते	प्रत्यवायो न दृश्यते	Not noted by C.
38	,, 41/2	बुद्धिरेका इह कुरुनन्दन	बुद्धिरेका एव कुरुनन्दन	
39	,, 42/3	वेदवादरताः	वेदवादपराः	
40	,, 43/2	जन्मकर्मफलप्रदाम्	जन्मकर्मफलेप्सवः	
41	,, ,, 3-4	क्रियाविशेषबहुलां भोगैश्वर्यगतिं प्रति ॥	क्रियाविशेषबहुलाः भोगैश्वर्यगतीः प्रति ॥	
42	,, 47/8	कर्मणि एव अधिकारस्ते	कर्मणि अस्तु अधिकारस्ते ।	
43	,, 48/1	....	यस्य सर्वे समारंभा निराशीर्बन्धनास्त्विह । त्यागो यस्य हुतं सर्वं स त्यागी स च बुद्धिमान् ॥	
44	,, 50/1	बुद्धियुक्तो जहाति इह	बुद्धियुक्तो जहाति इमे	Not noted by C.
45	,, 51/3	जन्मबन्धविनिर्मुक्ताः	कर्मबन्धविनिर्मुक्ताः	,,
	,, (7)			
46	,, 54/1	स्थितप्रज्ञस्य का भाषा	स्थिरप्रज्ञस्य का भाषा	,,
47	,, ,, /3	स्थितधीः किं प्रभाषेत	स्थिरधीः किं प्रभाषेत	,,
48	,, ,, /4	व्रजेत किम्	व्रजेच्च किम्	,,
	,, (8)			
49	,, 56/4	स्थितधीः मुनिरुच्यते	स्थिरधीः मुनिरुच्यते	
	,, (9)			
50	,, 58/4	तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता	स्थिरप्रज्ञस्तदोच्यते	R. reads स्थितप्रज्ञः according to C.
51	,, 60/1	यततो ह्यपि कौन्तेय	यतस्य अपि हि कौन्तेय	
52	,, 61/1	तानि सर्वाणि संयम्य	तानि संयम्य मनसा	

(6)	2.32/3	सुखिनः क्षत्रियाः	सुकृतात्क्षत्रियाः	A. according to C.
(7)	,, 52/1	यदा ते मोहकलिलं बुद्धिर्व्यतितरिष्यति ।	यदा त्वं मोहकलिलं बुद्ध्या व्यतितरिष्यसि ।	R and B according to C.
(8)	,, 55/4	स्थितप्रज्ञः	स्थिरप्रज्ञः (T and J)	
(9)	,, 58/2	कूर्मोऽङ्गानिव सर्वशः	कूर्मोऽङ्गानिव सर्वतः (T and C)	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmīr recension	Remarks
	2.(10,11)			
53	,, 64/1	रागद्वेषवियुक्तैः तु	रागद्वेषविमुक्तैः तु	The slight difference between the readings in in S and J on the one hand and that in T on the other is ignored.
54	,, 66-67	नास्ति बुद्धिरयुक्तस्येत्यादि ॥ ६६ ॥ इन्द्रियाणां हि चरतामित्यादि ॥ ६७ ॥	....	
	,, (12,13)			
55	,, 69/4	सा निशा पश्यतो मुनेः	सा रात्रिः पश्यतो मुनेः	
56	3.2/1	व्यामिश्रेण इव	व्यामिश्रेण एव	Rāmānuja adds this variant C has not noted this.
	,, (1,2)			
57	,, 12/1	इष्टान् भोगान्	इष्टान् कामान्	,,
58	,, 22/4	वर्त एव च कर्मणि	प्रवर्तेऽथ च कर्मणि	
	,, (3)			
59	,, 23/3	वर्त्म अनुवर्तन्ते	वर्त्म अनुवर्तेरन्	
	,, (4)			

(10)	2.61/2	युक्त आसीत मत्परः	युक्त आसीत तत्परः (S, T and R)	
(11)	,, ,, /4	स्थितप्रज्ञः स उच्यते	तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता (J)	
(12)	,, 68/2	निगृहीतानि सर्वशः	निगृहीतानि सर्वतः (T)	
(13)	,, ,, /4	तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता	स्थिरप्रज्ञा च सा स्मृता (J)	
(1)	3.6/2	मिथ्याचारः	मूढाचारः	A according to C.
(2)	,, 17/1	यस्तु	यश्च (C)	
(3)	,, 23/1	अहं न वर्तेयम्	अहं न वर्तेय (T and C)	Nīlakaṇṭha.
(4)	,, 26/3	जोषयेत् सर्वकर्माणि	योजयेत् सर्वकर्माणि ।	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Critical Apparatus of Section B

S. No.	Chapter, verse and verse quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmir recension	Remarks
60	3.27/2	गुणैः कर्माणि सर्वशः	गुणैः सर्वाणि भागशः	
61	,, 28/3	गुणाः गुणेषु वर्तन्ते	गुणाः गुणार्थे वर्तन्ते	
62	,, 31/2	मतं न अनुतिष्ठन्ति	मतं न अनुवर्तन्ति	
63	,, ,, /4	मुच्यन्ते तेऽपि कर्मभिः	मुच्यन्ते सर्वकिल्बिषैः	
64	,, 32/2	न अनुतिष्ठन्ति मे मतम्	न अनुवर्तन्ति मे मतम्	Not noted by C.
65	,, ,, /4	विद्धि नष्टान् अचेतसः	विनष्टान् विद्ध्यचेतसः	
66	,, 35/4	परधर्मो भयावहः	परधर्मोदयादपि	
67	,, 36/3-4	अनिच्छन्नपि वार्ष्णेय बलादिव नियोजितः ॥	अनिच्छमानोऽपि बलात् आक्रम्येव नियोजितः ॥	C notes आक्रम्येव as the reading in R.
68	,, 36-1,2,3,4,5	....	अर्जुन उवाच–अथ केन इत्यादि ३६ इतरवत् । (तदनन्तरम्) भवत्येष कथं कृष्ण कथं चैव विवर्धते । किमात्मा कः किमाचारः(5) तन्ममाचक्ष्व पृच्छतः ॥ १ ॥ श्रीभगवान् उवाच– एष सूक्ष्मः परः शत्रुर्देहिनामिन्द्रियैः सह । सुखतन्त्र इवासीनो मोहयन्पार्थ तिष्ठति॥२॥ कामक्रोधमयो घोरः स्तम्भहर्षसमुद्भवः । अहङ्कारोऽभिमानात्मा दुस्तरः पापकर्मभिः॥३॥ हर्षमस्य निवर्त्यैष:(6) शोकमस्य ददाति च । भयं चास्य करोत्येष मोहयंस्तु मुहुर्मुहुः ॥४॥	

(5)	3.36/1	....	किमात्मकः किमाचारः (S)	
(6)	,, ,, /4	....	हर्षं प्रवर्तयत्येषः (S)	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmīr recension	Remarks
			स एषः कलुषक्षुद्- श्छिद्रप्रेक्षी धनञ्जय । रजःप्रवृत्तो मोहात्मा(7) मनुष्याणामुपद्रवः ॥५॥	
69	3.37	श्रीभगवान् उवाच— काम एषः क्रोध एष इत्यादि ॥	.... काम एषः क्रोध एष इत्यादि ॥	
70	,, 38/4 ,, (8,9,10, 11)	तथा तेन इदमावृतम्	तथा तेन अयमावृतः	
71	4.1/1	इमं योगम्	एवं योगम्	Not noted by C.
72	,, 2/1 ,, (1,2,3,4)	परम्पराप्राप्तम्	परम्पराख्यातम्	,,
73	,, 10/2	मन्मया मामुपाश्रिताः	मन्मया मद्व्यपाश्रयाः	
74	,, 13/2	गुणकर्मविभागशः	गुणकर्मविभागतः	
75	,, 14/2	न मे कर्मफले स्पृहा	न मे कामः फलेष्वपि	
76	,, 17/1	कर्मणो ह्यपि बोद्धव्यम्	कर्मणोऽपि हि बोद्धव्यम्	,,
77	,, 18/1 ,, (5)	अकर्म यः पश्येत्	अकर्म यः पश्यति	
(7)	3.36/5	....	मानुषाणाम्	C as the only and S as an alternative reading.
(8)	,, 39/4	दुष्पूरेणानलेन च	दुष्पूरणानलेन च (S and J)	
(9)	,, 40/4	ज्ञानमावृत्य देहिनम्	ज्ञानमावृत्य देहिनाम् (J)	
(10)	,, 41/3	प्रजहि ह्येनम्	प्रजहीह्येनम् (S, T and C)	
(11)	,, 42/4	यो बुद्धेः परतस्तु सः	बुद्धेर्यः परतस्तु सः (J)	
(1)	4.3/1-2	स एवायं...पुरातनः ।	स एव च मया...सनातनः।(C)	
(2)	,, 3/4	रहस्यं ह्येतदुत्तमम्	रहस्यं चैतदुत्तमम् (C)	
(3)	,, 4/3	कथमेतत्	कथमेवं (C)	
(4)	,, 7/4	तदात्मानं सृजाम्यहम्	तदात्मांशं सृजाम्यहम् (T and C)	
(5)	,, 18/4	स युक्तः कृत्स्नकर्मकृत्	स चोक्तः कृत्स्नकर्मवित् (T) स चोक्तः सर्वकर्मकृत् (S as an alternative	

For Private and Personal Use Only

Critical Apparatus of Section B

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmir recension	Remarks
78	4.18/4	स युक्तः	स चोक्तः	
79	,, 23/4	यज्ञाय आचरतः कर्म	यज्ञाय आरभतः कर्म	Not noted by C.
80	,, 25/2	योगिनः पर्युपासते	योगिनः समुपासते	
81	,, 35/3	भूतानि अशेषेण द्रक्ष्यसि	भूतानि अशेषाणि द्रक्ष्यसि	
82	,, 36/1	सर्वेभ्यः पापेभ्यः.	सर्वेभ्यः पापिभ्यः	,,
	,, (6,7)			
83	,, 42/3	छित्त्वा एनं संशयम्	छित्त्वा एवं संशयम्	,,
	5.(1)			
84	,, 1/4	ब्रूहि सुनिश्चितम्	ब्रूहि विनिश्चितम्	
85	,, 3/4	बन्धात् प्रमुच्यते	बन्धात् विमुच्यते	
	,, (2)			
86	,, 5/2	तद्योगैः अपि गम्यते	तद्योगैः अनुगम्यते	,,
	,, (3,4,5)			
87	,, 11/4	आत्मशुद्धये	आत्मसिद्धये	
	,, (6)			
88	,, 17/4	ज्ञाननिर्धूतकल्मषाः	ज्ञाननिर्धौतकल्मषाः	
89	,, 17/1	....	स्मरन्तोऽपि मुहुस्त्वेत- त्स्पृशन्तोऽपि स्वकर्मणि । सक्ता अपि न सज्जन्ति पङ्के रविकरा इव ॥	

(6)	4.37/2	भस्मसात्कुरुतेऽर्जुन	भस्मसात्कुरुते तथा (S) भस्मसात्क्रियते तथा (C)
(7)	,, ,, /4	भस्मसात्कुरुते तथा	भस्मसात्कुरुतेऽर्जुन (S)
(1)	5.1/3	यच्छ्रेय एतयोरेकम्	यः श्रेयानेतयोरेकम् (T) यः ....रेकः (C)
(2)	,, 4/4	उभयोर्विन्दते फलम्	उभयोः फलमश्नुते (J)
(3)	,, 7/2	विजितात्मा जितेन्द्रियः	संयतात्मा जितेन्द्रियः (T)
(4)	,, 8/4	स्वपन् श्वसन्	स्वपन् जपन् (T) अश्नन्गच्छन्स्वपन्श्वसन् । भुञ्जन्गच्छन्श्वसन्स्मयन् (C)
(5)	,, 9/1	प्रलपन् विसृजन् गृह्णन्	प्रलपन् विलपन् गृह्णन् (J)
(6)	,, 13/3	नवद्वारे पुरे देही	नवद्वारे पुरे देहे (C)

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmīr recension	Remarks
	5.(7)			
90	,, 19	इहैव तैर्जितः सर्गो येषां साम्ये स्थितं मनः । निर्दोषं हि समं ब्रह्म तस्माद्ब्रह्मणि ते स्थिताः ॥	....	
	,, (8)			
91	,, 21/2	विन्दत्यात्मनि यत्सुखम्	विन्दत्यात्मनि यः सुखम्	
92	,, ,, /4	सुखं अक्षय्यं अश्नुते	सुखं अव्ययं अश्नुते	सुखमक्षयमश्नुते according to all the comm. in G. P. edition of 1935 except Nīlakaṇṭha.
93	,, 22/1	ये हि संस्पर्शजाः भोगाः	ये हि संसर्गजाः भोगाः	
	,, (9,10)			
94	,, 23/4	स युक्तः स सुखी नरः	स योगी स सुखी मतः	
95	,, 24/1	योऽन्तःसुखोऽन्तरारामः	अन्तः सुखोऽन्तरारामः	
96	,, ,, /3	स योगी ब्रह्मनिर्वाणम्	स पार्थ परमं योगम्	
	,, (11)			
97	,, 26/1	कामक्रोधवियुक्तानाम्	कामक्रोधविमुक्तानाम्	Not noted by C.
	,, (12,13)			

(7)	5.19	इहैव तैर्जितः सर्ग इत्यादि	The same at the same place in T. In S it is said to have been found here in Ms. B only. In T it is also said to have been found after VI. 9 as in the other Ms. seen by S	
(8)	,, 20/2	नोद्विजेत्प्राप्य चाप्रियम्	नो द्वेष्टि प्राप्य चाप्रियम् (J)	
(9)	,, 23/2	प्राक् शरीरविमोक्षणात्	प्राक् शरीरविमोचनात् (C)	
(10)	,, 23/3	कामक्रोधोद्भवं वेगं	कामोत्थवेगानुरोधः (C)	
(11)	,, 25/3	छिन्नद्वैधा यतात्मनः	छिन्नद्वैधा जितात्मनः (T)	
(12)	,, 26/3	अभितो ब्रह्मनिर्वाणम्	सर्वतो ब्रह्मनिर्वाणम् (C)	
(13)	,, 28/1	यतेन्द्रियमनोबुद्धिः	जितेन्द्रियमनोबुद्धिः (T)	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Critical Apparatus of Section B

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmir recension	Remarks
98	5.28/3	विगतेच्छाभयक्रोधः	विगतेच्छाभयद्वेषः	Not noted by C.
	6.(1,2,3)			
99	,, 7/2	परमात्मा समाहितः	परात्मसु समा मतिः	
100	,, ,,/4	मानापमानयोः	मानावमानयोः	Śankara (J. H. P. edition).
101	,, 9-10	....	The stanza occursing as V. 19 in the vulgate occurs after VI.9 and before VI. 10 in some Mss. of the text according to S and T, and in the commentary of Rāmakaṅṭha according to C.	
	,, (4,5)			
102	,, 13/2	धारयन् अचलं स्थिरः	धारयन् अचलः स्थितः	धारयन्नचलं स्थिरम् (Rāmānuja).
103	,, ,, /3	संप्रेक्ष्य नासिकाग्रम्	संपश्यन् नासिकाग्रम्	
	,, (6)			
104	,, 16/1	नात्यश्नतस्तु योगोऽस्ति	योगोऽस्ति नैवात्यशतः	
105	,, ,, /4	जाग्रतो न एव चार्जुन	न अतिजागरतः अर्जुन	
	,, (7)			
106	,, 19/4	युञ्जतो योगम् आत्मनः	युञ्जतो योगम् आत्मनि	Not noted by C.
107	,, 20/2	निरुद्धं योगसेवया	निरुद्धं योगसेवनात्	

(1)	6.4/2	कर्मस्वनुषज्जते	कर्मस्वनुषज्जति (C)	
(2)	,, 5/2	नात्मानमवसादयेत्	आत्मानं नावसादयेत् (T)	
(3)	,, 6/3	अनात्मनस्तु शत्रुत्वे	नानात्मनस्तु शत्रुत्वे } (T) अजितात्मनस्तु शत्रुत्वे } (T)	
(4)	,, 11/4	चैलाजिनकुशोत्तरम्	चेलाजिनकुशोत्तरम् (S)	Rāmānuja.
(5)	,, 13/1	समं कायशिरोग्रीवम्	समकायशिरोग्रीवम् (T&J)	
(6)	,, 15/2	योगी नियतमानसः	मद्भक्तो नान्यमानसः (J) मद्भक्तोऽनन्यमानसः (S, T and C)	
(7)	,, 19/3	योगिनो यतचित्तस्य	योगिनो जितचित्तस्य (T)	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmir recension	Remarks.
108	6.21/1	सुखमात्यन्तिकं यत्तत्	सुखमात्यन्तिकं यत्र	
109	,, ,, /4	स्थितः चलति तत्त्वतः	स्थितश्च्यवति तत्त्वतः	
	,, (8,9,10)			
110	,, 26/2	योगी विगतकल्मषः	योगी नियतमानसः	
111	,, ,, /3-4	सुखेन ब्रह्मसंस्पर्श- अत्यन्तं सुखमश्नुते ॥	सुखेन ब्रह्मसंयोगं- अत्यन्तं अधिगच्छति ॥	
	,, (11,12,13)			
112	,, 37/1	अयतिः	अयतः	
	,, (14)			
113	,, ,, /3-4	अप्राप्य योगसंसिद्धिं कां गतिं कृष्ण गच्छति ॥	लिप्समानः सतां मार्गं प्रमूढो ब्रह्मणः पथि ॥	
114	,, 37-1	....	अनेकचित्तो विभ्रान्तो(15) मोहस्यैव वशं गतः । अप्राप्य योगसंसिद्धिं कां गतिं कृष्ण गच्छति ॥	
	,, (16)			
115	,, 38/4	विमूढो ब्रह्मणः पथि	विनाशं वाऽधिगच्छति	
	,, (17)			
(8)	6.26/1	यतो यतो निश्चलति	यतो यतो निश्चरति (T)	
(9)	,, ,, /4	वशं नयेत्	शमं नयेत् (C)	
(10)	,, 27/2	योगिनं सुखमुत्तमम्	यस्माद्योगिनमुत्तमम् (C)	
(11)	,, 29/3	ईक्षते योगयुक्तात्मा	पश्यते योगयुक्तात्मा(T&J) पश्यति योगयुक्तात्मा (S)	C notices पश्यतः as occurring in B.
(12)	,, 31/4	स योगिमयि वर्तते	मय्येवासौ च वर्तते (C)	
(13)	,, 36/1	असंयतात्मना	असंयतात्मनः (C)	
(14)	,, 37/4	....	विमूढो ब्रह्मणः पथि (T)	
(15)	,, 37/5	....	अनेकचित्तो विभ्रान्तो (S)	C has अविभ्रान्तः and अविभ्रान्तः the first as the reading in R and the second as that in A and B.
(16)	,, 38/1.2	कच्चिन्नोभयविभ्रष्ट- श्छिन्नाभ्रमिव नश्यति ।	कच्चिन्नोभयविभ्रंशा- च्छिन्नाभ्र इव नश्यति । (T&C)	
(17)	,, 39/1	एतन्मे संशयं कृष्ण	एतं मे संशयं कृष्ण (T&C)	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Critical Apparatus of Section B

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmir recension	Remarks
	6.[18,19]			
116	,, 42/2	कुले भवति धीमताम्	जायते धीमतां कुले	श्रीमतां as an alternative reading in C taken from R.
	,, [20]			
117	,, 43/3	यतते च ततो भूयः	ततो भूयः अपि यतते	
118	,, ,, /4	संसिद्धौ कुरुनन्दन	सिद्धये कुरुनन्दन	Not noted by C.
119	,, 44/2	ह्रियते ह्यवशोऽपि सः	ह्रियते ह्यवशोऽपि सन्	,,
120	,, 46/2	ज्ञानिभ्योऽपि मतोऽधिकः	ज्ञानिभ्यःच मतोऽधिकः।[21]	,,
121	7.1/2	योगं युञ्जन्मदाश्रयः	योगं युञ्जन् मदाश्रितः	,,
	,, [1]			
122	,, 2/2	नेहभूयोऽन्यत्	न पुनः किञ्चित्	
123	,, 6/4	प्रभवः प्रलयस्तथा	प्रलयः प्रभवस्तथा	
	,, [2]			
124	,, 9/1	पुण्यो गन्धः पृथिव्यां च	पुण्यः पृथिव्यां गन्धः अस्मि	
	,, [3]			
125	,, 12/3	मत्त एवेति तान्विद्धि	मत्त एव इह तान्विद्धि	
	,, [4,5,6]			
126	,, 18/2	आत्मैव मे मतम्	आत्मैव मे मतः	
127	,, ,, /4	मामेवानुत्तमां गतिम्	मम एवानुत्तमां गतिम्	
128	,, 23/4	मद्भक्ता यान्ति मामपि	सिद्धान् यान्ति सिद्धव्रताः	
(18)	6.40/4	तात गच्छति	जातु गच्छति (T, J & C)	
(19)	,, 41/2	प्राप्य पुण्यकृतांल्लोकान्	प्राप्य पुण्यकृतां लोकान्(T)	Vallabha and the 8 comm. in G. P. edition of 1912.
(20)	,, 43/2	लभते पौर्वदेहिकम्	लभते पूर्वदैहिकम् (T) लभते पौर्वदैहिकम् (C)	
(21)	,, 46/2	ज्ञानिभ्योऽपि मतोऽधिकः	ज्ञानिभ्योऽप्यधिको मतः। (T as an alternative)	
(1)	7.1/3	असंशयं समग्रं माम्	असंशयं समग्रं वा (T)	
(2)	,, 8/2	प्रभास्मि	प्रकाशः (C)	
(3)	,, 11/1	बलं बलवतां चाहम्	बलं बलवतामस्मि (T&C)	
(4)	,, 13/2	एभिः सर्वमिदं जगत्	एभिः कर्ममयं जगत् (T) स्वाभिः कर्ममयं जगत् (C)	
(5)	,, 14/4	मायामेतां तरन्ति ते	मायामतितरन्ति ते (T)	
(6)	,, 16/2	जनाः सुकृतिनोऽर्जुन	जनाः सुकृतिनः सदा (T and C)	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmir recension	Remarks
	7. (7,8)			
129	,, 26/3	भविष्याणि च भूतानि	भविष्यन्ति च भूतानि	
130	,, 28/1	येषां तु अन्तगतं पापम्	येषां तु अन्तं गतं पापम्	Not noted by C.
	,, (9)			
	8.(1)			
131	,, 2/3	प्रयाणकाले च माम्	प्रयाणकाले अपि माम्	
	,, (2,3,4,5, 6,7)			
132	,, 11/3-4	सङ्ग्रहेण प्रवक्ष्ये	सङ्ग्रहेण अभिधास्ये(8)	
	,, (9)			
133	,, 14/4	नित्ययुक्तस्य योगिनः	नित्ययुक्तस्य देहिनः	
134	,, 17/1	अहःयद् ब्रह्मणो विदुः	अहः ये ब्रह्मणो विदुः	
135	,, 20/2	व्यक्तोऽव्यक्तात्सनातनः	व्यक्ताव्यक्तः सनातनः	

(7)	7.23/5-6	....	भूतान्भूतयजो यान्ति मद्भक्ता यान्ति मामपि ॥	In S as an additional line in stanza 23 and in J as an additional one line stanza.
(8)	,, 24	अव्यक्तं व्यक्तिमापन्नं । .... ममाव्ययमनुत्तमम् ॥	....	R has omitted this whole stanza according to C.
(9)	,, 30/2	साधियज्ञं च ये विदुः	साधियज्ञं तथा विदुः (C)	
(1)	8.1/1	किमध्यात्मम्	किमध्यात्म (T)	
(2)	,, 3/4	विसर्गः कर्मसंज्ञितः	विसर्गः कर्मसंज्ञितम् (J)	
(3)	,, 5/1	अन्तकाले च मामेव	अन्तकाले अपि मामेव (T and C)	
(4)	,, 8/2	चेतसा न अन्यगामिना	चेतसा अनन्यगामिना (C)	
(5)	,, 9/4	आदित्यवर्णं तमसः परस्तात्	आदित्य......पुरस्तात् (C)	
(6)	,, 10/2	भक्त्या युक्तः	भक्त्या युतः (J)	
(7)	,,between 11/1-2 &11/3-4	....	सर्वे वेदा यत्पदमामनन्ति तपांसि सर्वाणि च यद्वदन्ति । (T)	
(8)	,, 11/3-4	सङ्ग्रहेण प्रवक्ष्ये	सङ्ग्रहेण ब्रवीमि (T as an alternative)	
(9)	,, 12/4	आस्थितो योगधारणाम्	आस्थितो योगधारणम् (T)	

For Private and Personal Use Only

Critical Apparatus of Section B

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgatn	Reading in the Kāśmīr recension	Remarks
136	8.21/3·4	यं प्राप्य न निवर्तन्ते तद्धाम परमं मम ।	यं प्राप्य न पुनर्जन्म लभन्ते योगिनोऽर्जुन ।	C gives this as an additional Ardha in R & A. It is possible only as a substitute.
137	,, 22/4 ,, (10,11)	येन सर्वमिदं ततम्	यत्र सर्वं प्रतिष्ठितम्	
138	,, 26/3-4	एकया यात्यनावृत्तिं अन्यया आवर्तते पुनः ॥	अनयोः यात्यनावृत्ति एकया आवर्तते पुनः ॥	B has आद्यया in place of एकया and he and R both have अन्यया in place of पुनः according to C.
139	9.(1,2,3,4) ,, 6-1	....	एवं हि सर्वभूतेषु चराम्यनभिलक्षितः । भूतप्रकृतिमास्थाय सह चैव विनैव च ॥ (5)	
140	,, 7/2	प्रकृतिं यान्ति मामिकाम्	प्रकृतिं यान्ति मामकीम्	
(10)	8.25/1	धूमो रात्रिस्तथा कृष्णः	धूमो कृष्णस्तथा रात्रिः (T and C)	
(11)	,, 26/1	शुक्लकृष्णे गती	शुक्लकृष्णगती (T, J & C)	
(1)	9.2/4	सुसुखं कर्तुम्	ससुखं कर्तुम् (T)	
(2)	,, 4/1	ततमिदं सर्वम्	ततमिदं कृत्स्नम् (T & C)	
(3)	,, 5/4	ममात्मा भूतभावनः	भूतात्मा भूतभावनः (T)	
(4)	,, 5-1	....	सर्वगः सर्वतश्चाद्यः सर्वकृत्सर्वदर्शनः । सर्वज्ञः सर्वदर्शी च सर्वात्मा सर्वतोमुखः ॥ (T)	
(5)	,, 6-1	....	सहैव च विनैव च (T & C as an alternative)	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmir recension	Remarks
141	9.8/2	भूतग्रामं इमं कृत्स्नम्	भूतग्रामं इदं कृत्स्नम्	Not noted by C.
142	,, 11/2	मानुषीं तनुं आश्रितम्	मानुषीं तनुं आस्थितम्	
143	,, ,, /4	मम भूतमहेश्वरम्	मम अव्ययमनुत्तमम्	
	,, (6,7,8,9, 10)			
144	,, 22/1	अनन्याश्चिन्तयन्तो माम्	अनन्याश्च विरक्ताश्च (11)	
	,, (12,13,14, 15,16)			
145	,, 31/4	न मे भक्तः प्रणश्यति	न मद्भक्तः प्रणश्यति	
146	10.8/1	अहं सर्वस्य प्रभवः	अयं सर्वस्य प्रभवः	Not noted by C.
	,, (1,2,3)			
147	,, 13/4	स्वयं चैव ब्रवीषि मे	स्वयं चैव ब्रवीषि माम्	
	,, (4)			
(6)	9.12/3	राक्षसीं मासुरीं चैव	आसुरीं राक्षसीं चैव (T & J)	
(7)	,, ,, /4	प्रकृतिं मोहिनीं श्रिताः	प्रकृतिं मोहनीं श्रिताः (T)	
(8)	,, 14/1-2	सततं कीर्तयन्तो मां यतन्तश्च दृढव्रताः	सततं कीर्तयन्तश्च यतमानाः दृढव्रताः (S&T) सततं कीर्तयन्तो मां यजन्तश्च दृढव्रताः (J)	यतन्तश्च यतव्रताः in R according to C.
(9)	,, 17/1	पिताहमस्य जगतः	पितामहस्य जगतः (T)	
(10)	,, ,, /3-4	वेद्यं पवित्रमोंकार ऋक् साम यजुरेव च ॥	वेद्यं पवित्रमोंकारो ऽथर्व ऋक् साम वै यजुः (J) .... ऋक् यजुः साम एव च (T)	
(11)	,, 22/1	अनन्याश्चिन्तयन्तो माम्	अनन्याश्च विरक्ता माम्(J)	
(12)	,, ,, /4	योगक्षेमं वहाम्यहम्	योगक्षेमं ददाम्यहम् (T)	
(13)	,, 23/4	यजन्त्यविधिपूर्वकम्	यजन्ते विधिपूर्वकम् (J)	
(14)	,, 24/1	सर्वयज्ञानां भोक्ता	सर्वभूतानां भोक्ता (T)	
(15)	,, 31/2	शश्वच्छान्तिं निगच्छति	शश्वच्छान्तिं नियच्छति (T)	
(16)	,, ,, /3	प्रतिजानीहि	प्रतिजाने अहम् (C)	
(1)	10.8/2	मत्तः सर्वं प्रवर्तते	इतः सर्वं प्रवर्तते (T, J and C)	
(2)	,, 9/4	तुष्यन्ति च रमन्ति च ।	तुष्यन्ति रमयन्ति च (C)	
(3)	,, 10/4	मामुपयान्ति ।	मां पापयन्ति (C)	
(4)	,, 14/2	यन्मां वदसि केशव	यन्मे वदसि केशव(S &T)	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Critical Apparatus of Section B

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmīr recension	Remarks
148	10·14/4	विदुर्देवा न दानवाः	विदुर्देवा महर्षयः	
149	,, 16/2	दिव्या ह्यात्मविभूतयः	विभूतीरात्मनः शुभाः	
150	,, 17/1-2	कथं विद्यामहं योगिन् त्वां सदा परिचिन्तयन्	कथं विद्यामहं योगिन् त्वां अहं परिचिन्तयन्	कथं विद्यां महायोगिन् R according to C. Rāmānuja.
151	,, 19/2	दिव्या ह्यात्मविभूतयः	विभूतीरात्मनः शुभाः	Not noticed by C.
152	,, 22/1	वेदानां सामवेदोऽस्मि	वेदानां सामवेदोऽहम्	
	,, (5)			
153	,, 25/2	गिरां अस्म्येकमक्षरम्	गिरां अप्येकमक्षरम्	
154	,, ,, /3	यज्ञानां जपयज्ञोऽस्मि	यज्ञानां जपयज्ञोऽहम्	
155	,, 27/3	ऐरावतं गजेन्द्राणाम्	ऐरावणं गजेन्द्राणाम्	
	,, (6,7,8, 9,10,11)			
156	,, 41/3	तत्तदेवावगच्छ त्वम्	तत्तदेव अवगच्छेः त्वम्	
	,, (12,13)			
(5)	10·24/3	सेनानीनामहं स्कन्दः	सेनान्यामप्यहं स्कन्दः (S and T)	
(6)	,, 27/4	नराणां च नराधिपम्	नराणां च नरोत्तमम् (T)	
(7)	,, 29/4	यमः संयमतामहम्	यमः संयमिनामहम् (T)	
(8)	,, 31/1	पवनः पवतामस्मि	पवनः प्लवतामहम् (T)	
(9)	,, 38–1	…………………	ओषधीनां यवश्चास्मि धातूनामस्मि काञ्चनम् । सर्वासां तृणजातीनां दर्भोऽहं पाण्डुनन्दन ॥ (T)	
(10)	,, 39/1-2	यच्चापि सर्वभूतानां बीजं तदहमर्जुन ।	यच्चापि सर्वभूतानां तद्बीजमहमर्जुन । (S, T and C)	
(11)	,, 40/1	मम दिव्यानां विभूतीनाम्	शुभदिव्यानां विभूतीनाम् (J)	
(12)	,, 42/1-2	अथवा बहुनैतेन किं ज्ञातेन तवार्जुन	अथवा बहुनोक्तेन किं ज्ञानेन तवार्जुन (S, T and C) अथवा बहुनैतेन किं ज्ञानेन तवार्जुन	(B according to C).
(13)	,, ,, /3	विष्टभ्याहमिदं कृत्स्नम्	विष्टभ्याहमिमं कृत्स्नम् (J)	
	,, ,, /4	स्थितो जगत्	जगत् स्थितः	(B according to C).

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmir recension	Remarks
	11.(1)			
157	,, 3/2	आत्मानं परमेश्वर	आत्मानं परमेश्वरम्	Śaṅkara (J. H. P. edition).
	,, (2)			
158	,, 4/3	योगेश्वर ततो मे त्वम्	योगीश्वर ततो मे त्वम्	
159	,, 6/4	पश्याश्चर्याणि भारत	पश्याश्चर्याणि पाण्डव	
	,, (3)			
160	,, 8/1	न तु मां शक्यसे द्रष्टुम्	न तु मां शक्यसि द्रष्टुम्	शक्यसि in R according to C.
161	,, 9/2	महायोगेश्वरो हरिः	महायोगीश्वरो हरिः	
162	,, 11/1	दिव्यमाल्याम्बरधरम्	दिव्यमालाम्बरधरम्	
	,, (4)			
163	,, 16/4	विश्वेश्वर विश्वरूपम्	विश्वेश्वर विश्वरूप	Śaṅkara (J. H. P. edition).
	,, (5,6)			
164	,, 19/3	पश्यामि त्वाम्	पश्यामि त्वा	
165	,, 20/3	रूपं उग्रं तव इदम्	रूपं उग्रं तव ईदृक् (7)	
166	,, 21/1	अमी हि त्वाम्	अमी हि त्वा	
167	,, ,, /3	स्वस्तीत्युक्त्वा महर्षिसिद्धसङ्घाः	स्वस्तीति चोक्त्वैव महर्षिसङ्घाः	
	,, (8)			
168	,, 26/1	अमी च त्वाम्	अमी सर्वे	

(1)	11.2/2	श्रुतौ विस्तरशो मया	श्रुतौ विस्तरतो मया (T and C)	
(2)	,, 3/3-4	द्रष्टुमिच्छामि ते रूपमैश्वरम्	द्रष्टुमिच्छामि ते रूपमैश्वर्यम् (T)	द्रष्टुमिच्छाम्यहं रूपं (B according to C).
(3)	,, 7/4	यच्चान्यद् द्रष्टुमिच्छसि	यच्चान्यद्द्रष्टुमर्हसि (T)	
(4)	,, 15/4	उरगांश्च दिव्यान्	उरगांश्च दीप्तान् (T & C)	
(5)	,, 17/3	पश्यामि त्वाम्	पश्यामि त्वा (S and J)	
(6)	,, 18/3	शाश्वतधर्मगोप्ता	सात्वतधर्मगोप्ता (J and S. In S this variant is misplaced in **10.** 28/3).	C gives the latter as the vulgate reading and the former as the variant.
(7)	,, 20/3	रूपमुग्रं तवेदम्	रूपमिदं तवोग्रम् (T as an alternative)	
(8)	,, 24/3	दृष्ट्वा हि त्वाम्	दृष्ट्वा हि त्वा (S, J & C)	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Critical Apparatus of Section B

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmir recension	Remarks
169	11·26/2	सर्वे सहैवावनिपालसङ्घैः	सर्वैः सहैवावनिपालसङ्घैः	B according to C reads बाध्यमाना instead of योध्यमानाः, he and R both read निहता, instead of विहताः & नूनमेते instead of नूनमेव and he alone reads त्वच्छरीरे प्रविष्टाः and R alone त्वच्छरीरं प्रविष्टाः instead of त्वच्छरीरप्रविष्टाः.
170	,, 27-1	....	नानारूपैः पुरुषैर्योध्यमाना, विशन्ति ते वक्त्रमचिन्त्यरूपम् । यौधिष्ठिरा धार्तराष्ट्राश्च योधाः, शस्त्रैः कृत्ता विविधैः सर्व एव ॥ त्वत्तेजसा विहता नूनमेव, तथा हीमे त्वच्छरीरप्रविष्टाः ॥	
171	,, (9) 28/4	वक्त्राणि अभिविज्वलन्ति	वक्त्राणि अभितो ज्वलन्ति	
172	,, 30/4	प्रतपन्ति विष्णो	प्रतपन्ति विष्णोः	Not noted by C.
173	,, (10) 32/3	ऋतेऽपि त्वाम्	ऋतेऽपि त्वा	
174	,, (11) 34/2	अन्यानपि योधवीरान्	अन्यानपि वीरयोधान्(12)	
175	,, 37/1	कस्माच्च ते न नमेरन् महात्मन्	कस्माच्च ते न नमेयुः महात्मन्	According to C. A reads the first two words as कस्माच्चैते.
176	,, 38/3	वेत्ताऽसि वेद्यं च परं च धाम	वेत्ताऽसि वेद्यं परमं च धाम	

(9)	11·28/2	द्रवन्ति	व्रजन्ति (B according to C)	
(10)	,, 31/2	नमोऽस्तु ते देववर प्रसीद	नमोऽस्तु देवेशवर प्रसीद (T)	
(11)	,, 33/1	यशो लभस्व	यशो भजस्व ।	
(12)	,, 34/2	योधवीरान्	लोकवीरान्, वीरलोकान्, योधमुख्यान् (all in T)	According to C, R and A have the reading लोकवीरान् only.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmīr recension	Remarks
177	11.39/3-4	नमो नमस्तेऽस्तु इत्यादि	अनादिमानप्रतिमप्रभावः, सर्वेश्वरः सर्वमहाविभूते ॥	
178	,, ,, /5-6	....	नमो नमस्तेऽस्तु इत्यादि ॥	
179	,, 40/3-4	अनन्तवीर्यामितविक्रमस्त्व मित्यादि ।	न हि त्वदन्यः कश्चिदस्तीह देव, लोकत्रये दृश्यतेऽचिन्त्यकर्मा ॥(13)	According to C the reading is कश्चिदपीह.
180	,, ,, /5-6	....	अनन्तवीर्यामितविक्रमस्त्वम् सर्वं(14) समाप्नोषि ततोऽसि सर्वः ॥	
181	,, (15) ,, 41/3	रूपमुग्रं तव इदम्	रूपमुग्रं तव इमम्	
182	,, (16,17) ,, 43/2	त्वमस्य पूज्यश्च	त्वमस्य विश्वस्य	
183	,, (18) ,, 44/4	प्रियः प्रियायाः अर्हसि	प्रियः प्रियस्य अर्हसि	
184	,, 44-1, 2,3-	....	दिव्यानि कर्माणि तवाद्भुतानि, पूर्वाणि पूर्वा ऋषयः स्मरन्ति । नान्योऽस्ति कर्ता जगतस्त्वमेको, धाता विधाता च विभुर्भवश्च ॥१॥	According to C the reading is पूर्वाणि पूर्वेऽप्यृषयः स्मरन्ति.

(13)	11.40/3	अनन्तवीर्यामितविक्रमस्त्वम्	अनन्तवीर्यामितविक्रमस्त्वम् (T)
(14)	,, ,, /4	सर्वं समाप्नोषि ततोऽसि सर्वः	व्याप्नोषि सर्वं च ततोऽसि सर्वः। (J) सर्वं संव्याप्नोषि ततोऽपि सर्वः (T as a variant)
(15)	,, 41/2	हे कृष्ण हे यादव हे सखेति	हे कृष्ण हे यादव हे सखे च (T and C)
(16)	,, 42/1	असत्कृतोऽसि	असत्कृतोऽपि (T)
	,, ,, 4	त्वाहमहमप्रमेयम्	त्वामहमप्रमेय (T)
(17)	,, 43/1	पिताऽसि लोकस्य	पिताऽस्य लोकस्य (T)
(18)	,, ,, /4	अप्रतिमप्रभाव	अप्रतिमप्रभावः(T and J) अप्रतिमस्वभावः (T as an additional variant)

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Critical Apparatus of Section B

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmīr recension	Remarks
			तवाद्भुतं किंनु भवेदसह्यं, किंवा शक्यं परतः कीर्तयिष्ये । कर्ताऽसि सर्वस्य यतः स्वयं वै, विभो ततः सर्वमिदं त्वमेव ॥२॥ अत्यद्भुतं कर्म न दुष्करं ते, कर्मोपमानं न हि विद्यते ते । न ते गुणानां परिमाणमस्ति, न तेजसो नापि बलस्य नर्द्धेः ॥ ३ ॥	परितः in R and परतः in A according to C.
	11(19,20,21,22,23,24)			
185	12.3/2	अव्यक्तं पर्युपासते	अव्यक्तं मामुपासते	
186	,, 5/2 ,, (1,2)	अव्यक्तासक्तचेतसाम्	सर्वत्रासक्तचेतसाम्	
187	,, 8/4	अत ऊर्ध्वं न संशयः	योगमुत्तममास्थितः	
188	,, 9/1 ,, (3)	अथ चित्तं समाधातुम्	अथ आवेशयितुं चित्तम्	
189	,, 11/2 ,, (4)	कर्तुं मद्योगं आश्रितः	कर्तुं मद्योगं आस्थितः	

(19)	11.48/1	न वेदयज्ञाध्ययनैः	न वेदयज्ञाधिगमैः (T&C)
(20)	,, ,, /3	एवंरूपः शक्य अहम्	एवं रूपं शक्यमहम् (T, J and C)
(21)	,, 49/2-4	......विमूढभावः...... घोरमीदृक्...........	...विमूढताभूत्... ...घोरमुग्रं ...... } (C)
(22)	,, 52/1	सुदुर्दर्शमिदं रूपम्	सुदर्शनमिदं रूपम् (T)
(23)	,, 53/4	दृष्टवानसि मां यथा	दृष्टवानसि यन्मम (J)
(24)	,, 54/1-2	भक्त्या त्वनन्यया शक्य अहमेवंविधोऽर्जुन ।	भक्त्या त्वनन्यया शक्य ह्यहमेवंविधोऽर्जुन । (T)
(1)	12.5/4	देहवद्भिः	देहभृद्भिः (T and C)
(2)	,, 8/3	निवसिष्यसि मय्येव	निवत्स्यसि त्वं मय्येव (T & C)
(3)	,, 10/1	अभ्यासेऽप्यसमर्थोऽसि	अभ्यासेऽप्यसमर्थः सन् (T)
(4)	,, 11/4	यतात्मवान्	ममात्मवान्

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmir recension	Remarks
190	**12.**12/4	ततः शान्तिरनन्तरम्	ततः शान्तिः निरन्तरा	According to C the last word in this line is अनन्तरा.
	,, (5,6,7,8)			
191	,, 15/3	हर्षामर्षभयोद्वेगैः	हर्षमन्युभयक्रोधैः	
192	,, 16/3	सर्वारम्भपरित्यागी	सर्वारम्भफलत्यागी	
193	,, 17/3	शुभाशुभपरित्यागी	शुभाशुभफलत्यागी	
194	,, 18/2	मानापमानयोः	मानावमानयोः	
	,, (9)			
195	**13.** Unnumbered stanza before No. (1)	अत्र क्षिप्तः— अर्जुन उवाच— प्रकृतिं पुरुषं चैव क्षेत्रं क्षेत्रज्ञमेव च। एतद्वेदितुमिच्छामि ज्ञानं ज्ञेयं च केशव॥	अर्जुन उवाच— प्रकृतिं पुरुषं चैव क्षेत्रं क्षेत्रज्ञमेव च। एतद्वेदितुमिच्छामि ज्ञानं ज्ञेयं च केशव ॥१॥	Purushottama and Rāghavendra Yati and some mss. of the vulgate according to C contain this.
	,, (2)			
196	,, 1/4	क्षेत्रज्ञ इति तद्विदः	क्षेत्रज्ञं इति तद्विदः	
	,, (3,4)			
197	,, 11/1	अध्यात्मज्ञाननित्यत्वम्	अध्यात्मज्ञाननिष्ठत्वम्	
(5)	**12.**13/2	मैत्रः करुण एव च	मैत्रः करुण आत्मवान् (T)	
(6)	,, 14/2	यतात्मा दृढनिश्चयः	जितात्मा दृढनिश्चयः (T)	
(7)	,, ,, /4	यो मद्भक्तः	यो मे भक्तः (T and J)	
(8)	,, 15/2	नोद्विजते च यः	नोद्विजते तु यः (T)	
(9)	,, 20/1	धर्म्यामृतमिदम्	धर्मामृतमिदम् (T and J)	
(1)	**13.** Before stanza No. 1 & after the unnumbered stanza	....	(श्रीभगवानुवाच)— प्रकृतिं पुरुषं चैव क्षेत्रं क्षेत्रज्ञमेव च। एतत्ते कथयिष्यामि ज्ञानं ज्ञेयं च भारत ॥ (J)	
(2)	,, 1/3	यो वेत्ति	यो वेद (T and C)	
(3)	,, ,, /4	तद्विदः	तद्विदुः (S and J)	
(4)	,, 3/3	यत्प्रभावश्च	यत्स्वभावश्च (C)	

For Private and Personal Use Only

Critical Apparatus of Section B

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmīr recension	Remarks
	13.(5,6)			
198	,, 13/1	सर्वतःपाणिपादं तत्	सर्वतःपाणिपादान्तम्	
	,, (7)			
199	,, 17/4	हृदि सर्वस्य धिष्ठितम्	हृदि सर्वस्य वेष्ठितम्	विष्ठितम् in Śaṅkara and Rāmānuja and also R and A according to C.
	,, (8,9,10, 11)			
200	,, 29/1	प्रकृत्यैव च कर्माणि	प्रकृत्यैव हि कर्माणि	
201	,, 31/1	अनादित्वात् निर्गुणत्वात्	अनादित्वात् निर्मलत्वात्	Not noted by C.
	14. (1,2,3)			
202	,, 10/2	सत्त्वं भवति भारत	सत्त्वं भारत वर्धते	
	,, (4)			
203	,, 12/4	विवृद्धे भरतर्षभ	विवृद्धे कुरुनन्दन	
	,, (5)			
204	,, 15/3	तथा प्रलीनस्तमसि	तथा तमसि लीनस्तु(6)	
(5)	13.4/4	हेतुमद्भिर्विनिश्चितैः	हेतुमद्भिर्विनिश्चितम् (S, T and C)	
(6)	,, 12/4	न सत्तन्नासदुच्यते	न सन्नासत्तदुच्यते (T)	
(7)	,, 16/1	अविभक्तं च भूतेषु	अविभक्तं विभक्तेषु (C)	
(8)	,, 22/2	भर्ता भोक्ता महेश्वरः	कर्ता भोक्ता महेश्वरः (T and J)	
(9)	,, 23/3	सर्वथा वर्तमानोऽपि	स यथा वर्तमानोऽपि (T)	
(10)	,, 25/1	अन्ये त्वेवमजानन्तः	अन्ये चैवमजानन्तः (T)	
(11)	,, 26/1	यावत्संजायते किंचित्	यावत्किञ्चित्संभवति (T and C)	
(1)	14.2/4	न व्यथन्ति ।	न व्यथन्ति (C)	
(2)	,, 3/2	तस्मिन्गर्भं दधाम्यहम्	तस्मिन्गर्भं ददाम्यहम् (T and C)	
(3)	,, 7/4	कर्मसङ्गेन देहिनम्	कर्मसङ्गेन देहिनाम् (T)	
(4)	,, 12/2	कर्मणामशमः स्पृहा	कर्मणामशमश्च तृट् (C)	
(5)	,, ,,/4	सत्त्वे प्रवृद्धे ।	सत्त्वे विवृद्धे (C)	
(6)	,, 15/3	तथा प्रलीनस्तमसि	तथा तमसि लीनस्तु (S&T) तथा तमसि लीनास्तु (J) (This slight variation is ignored).	Śaṅkara according to J. H. P. edition and other comm. except Rāmānuja, Hanumāna, Vallabha and Puruṣottama.

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmīr recension	Remarks
205	14.17/3	प्रमादमोहौ तमसो भवतोऽज्ञानमेव च ॥	प्रमादमोहौ जायेते तमसोऽज्ञानमेव च ॥	
206	,, 18/1	ऊर्ध्वं गच्छन्ति सत्त्वस्थाः	ऊर्ध्वं गच्छन्ति सत्त्वेन	Not noted by C.
	,, (7,8)			
207	,, 23/4	योऽवतिष्ठति नेङ्गते	योऽज्ञस्तिष्ठति नेङ्गते	Not noted by C.
208	,, 24/1	समदुःखसुखस्वस्थः	समदुःखसुखस्वमः	
209	,, 25/1	मानापमानयोः तुल्यः	मानावमानयोः तुल्यः	
210	,, ,, /3	सर्वारम्भपरित्यागी	सर्वारम्भफलत्यागी	
	15.(1)			
211	,, 2/1	प्रसृतास्तस्य शाखाः	प्रसृता यस्य शाखाः	Not noted by C.
	,, (2)			
212	,, 3/4	असङ्गशस्त्रेण दृढेन छित्त्वा	असङ्गशस्त्रेण शितेन छित्त्वा ।	
213	,, 4/1	ततः पदं तत्परिमार्गितव्यम्	ततः परं तत्परिमार्गितव्यम् ।	
	,, (3)			
214	,, 4/2	न निवर्तन्ति	न निवर्तेत	
	,, (4)			
215	,, 5/2	अध्यात्मनित्याः विनिवृत्त-कामाः	अध्यात्मविद्याविनिवृत्त-कामाः	Not noted by C.
216	,, 8/3	गृहित्वा एतानि संयाति	गृहित्वा तानि संयाति	,,
	,, (5,6)			
217	,, 14/2	प्राणिनां देहं आश्रितः	प्राणिनां देहं आस्थितः	

(7)	14.18/3	जघन्यगुणवृत्तिस्थाः	जघन्यगुणवृत्तस्थाः (S&T)	Śaṅkara and others except Rāmānuja and 3 others.
(8)	,, 20/4	विमुक्तोऽमृतमश्नुते	विमुक्तो मृत्युमश्नुते (T)	
(1)	15.2/1	अधश्चोर्ध्वं प्रसृताः	अधःश्चोर्ध्वं च प्रसृताः (T)	
(2)	,, 2/3	अधश्च मूलान्यनुसन्ततानि	अधश्च मूलान्यनुबन्धकानि	
(3)	,, 4/2	यस्मिन्गताः	यस्मिन्गते (S and J) यस्मिन्गतः (T and C)	
(4)	,, 4/3	तमेव चाद्यं पुरुषं प्रपद्ये	तमेव चाद्यं पुरुषं प्रपद्येत् (J and C)	Rāmānuja, Vedāntadeśika and Veṅkaṭanātha.
(5)	,, 10/1	उत्क्रामन्तं स्थितं वाऽपि	तिष्ठन्तमुत्क्रामन्तं वा (T and C)	
(6)	,, 13/1	गामाविश्य च भूतानि	मामाविश्य च भूतानि (J)	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Critical Apparatus of Section B

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmīr recension	Remarks
218	15.15/4	वेदान्तकृत् वेदविदेव चाहम्	वेदान्तकृत् वेदकृदेव चाहम्।	
	,, (7,8,9,10)			
	16. (1,2)			
219	,, 3/1	तेजः क्षमा धृतिः शौचम्	तेजः क्षमा धृतिः तुष्टिः	
	,, (3,4,5)			
220	,, 8/1	असत्यमप्रतिष्ठं ते	असत्यमप्रतिष्ठं च	
221	,, ,, /4	किमन्यत्कामहैतुकम्	अकिञ्चित्कमहेतुकम्	
	,, (6,7)			
(7)	15.16/4	कूटस्थोऽक्षर उच्यते	कूटस्थोऽक्षर एव च (T)	
(8)	,, 18/2	अक्षरादपि चोत्तमः	अक्षरस्यापि चोत्तमः (T and C)	
(9)	,, 20/2	इदमुक्तं मयानघ	मया प्रोक्तं तवानघ(S&T)	
(10)	,, 20-1	…………………	तावद्भ्रमति वै जन्तुः यावत्तत्त्वं न विन्दति । ज्ञाते तत्त्वे तु वै तस्य ज्ञातव्यं नावशिष्यते ॥ (T)	
(1)	16.2/2	त्यागः शान्तिरपैशुनम्	त्यागोऽसक्तिरपैशुनम् (T and C) त्यागो भक्तिरपैशुनम् (T)	
(2)	,, 2/3	दया भूतेष्वलोलुप्त्वम्	दया भूतेष्वलोलत्वम् (T) दया भूतेष्वलौल्यं च (T, S and C) दयाभूतेष्वलौब्ध्यं च (J)	
(3)	,, 3/1-2	शौचमद्रोहो नातिमानिता	तुष्टिरद्रोहो नाभिमानिता (S, J and A according to C) तुष्टिरद्रोहो नाभिमानता (T and R according to C)	
(4)	,, 4/1	दम्भो दर्पोऽभिमानश्च	दम्भो दर्पोऽतिमानश्च (T)	
(5)	,, 6/3	दैवो विस्तरशः प्रोक्तः	दैवो विस्तरतः प्रोक्तः (T and C)	
(6)	,, 9/4	क्षयाय जगतोऽहिताः	क्षयाय जगतोऽशुभाः (T)	
(7)	,, 10/2	दम्भमानमदान्विताः	दम्भलोभमदान्विताः (T and C)	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmir recension	Remarks
222	**16**.10/3-4	मोहाद्गृहित्वासद्ग्राहान्प्रवर्तन्तेऽशुचिव्रताः ॥	असद्ग्राहाश्रिताः क्रूराः प्रचरन्ति अशुचिव्रताः ॥	
	,, (8,9, 10,11)			
223	,, 16/2	मोहजालसमावृताः	मोहस्यैव वशं गताः	
224	,, ,, /4	पतन्ति नरकेऽशुचौ	पतन्ति निरयेऽशुचौ	
	,, (12,13)			
225	,, 19/3	क्षिपाम्यजस्रं अशुभान्	क्षिपाम्यजस्रं अशुभासु	
	,, (14,15, 16,17,18)			
226	**17**.1/2	यजन्ते श्रद्धयान्विताः	वर्तन्ते श्रद्धयान्विताः	
227	,, 2/4	तामसी चेति तां शृणु	तामसी चेति ताः शृणु	
228	,, 4/3	प्रेतान्भूतगणांश्चान्ये	भूतप्रेतपिशाचान् च[1]	

(8)	**16**.12/3	ईहन्ते कामभोगार्थम्	ईहन्ते कामलोभार्थम् (S and J) ईहन्ते कामभोगार्थान् (T)
(9)	,, 13/2	इमं प्राप्स्ये मनोरथम्	इदं प्राप्स्ये मनोरथम् (S and T)
(10)	,, 14/3	ईश्वरोऽहमहं भोगी	ईश्वरोऽहमहं योगी (J)
(11)	,, 16/1	अनेकचित्तविभ्रान्ताः	अनेकचित्ताः विभ्रान्ताः (T and C)
(12)	,, 17/1	आत्मसंभाविताः स्तब्धाः	आत्मसंभाविनः स्तब्धाः(T)
(13)	,, 17/3	यजन्ते नामयज्ञैस्ते	यजन्ते नाम यज्ञैस्ते (T)
(14)	,, 20/2	मूढा जन्मनि जन्मनि	नरा जन्मनि जन्मनि (C)
(15)	,, 21/4	तस्मादेतत्त्रयं त्यजेत्	तस्मादेतत्त्रयं त्यज (T&C)
(16)	,, 22/2	एतैर्विमुक्तः कौन्तेय	एतैर्वियुक्तः कौन्तेय(T&C)
(17)	,, 23/2	वर्तते कामकारतः	वर्तते कामचारतः (T) वर्तते कामकातरः । (T)
(18)	,, 24/3	ज्ञात्वा शास्त्रविधानोक्तम्	कृत्वा शास्त्रविधानोक्तम् (T and C)
(1)	**17**.4/3	प्रेतान्भूतगणांश्चान्ये	भूतान्प्रेतपिशाचांश्च (In S and T as an alternative reading and in C as the only one).

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Critical Apparatus of Section B

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmir recension	Remarks
	17.(2)			
229	,, 6/2	भूतग्रामं अचेतसः	भूतग्रामं अचेतनम्	The word भूतग्रामम् has been included in Section B although it is common to both the recensions because the next word changes the spirit of the sentence.
	,, (3,4,5)			
230	,, 12/3-4	इज्यते भरतश्रेष्ठ तं यज्ञं विद्धि राजसम् ॥	इज्यते विद्धि तं यज्ञं राजसं चलमध्रुवम् ॥	Not noted in C.
231	,, 13/1	विधिहीनं असृष्टान्नम्	विधिहीनं असृष्टान्नम्	
	,, (6,7)			
232	,, 21/4	तद्दानं राजसं स्मृतम् ।	तद्राजसं इति स्मृतम् ॥	
233	,, 23/3	ब्राह्मणास्तेन वेदाश्च	ब्रह्मणा तेन वेदाश्च	
234	,, 26/4	सच्छब्दः पार्थ युज्यते	सच्छब्दः पार्थ गीयते ।	
	18.(1,2)			
235	,, 6/1	एतान्यपि तु कर्माणि	एतान्यपि च कर्माणि	
236	,, 7/1	नियतस्य तु संन्यासः	नियतस्य च संन्यासः	
237	,, 8/1	दुःखमित्येव यत्कर्म	दुःखमित्येव यः कर्म	
238	,, 13/1	पञ्च एतानि महाबाहो	पञ्च इमानि महाबाहो	Śaṅkara (J. H. P. edition).

(2)	17.5/2	तप्यन्ते ये तपो जनाः	तपस्तप्यन्ति ये जनाः (T and C)
(3)	,, 9/4	दुःखशोकामयप्रदाः	हर्षशोकामयप्रदाः (T)
(4)	,, 11/3	यष्टव्यमेवेति	यष्टव्यमित्येव (T and C)
(5)	,, 12/2	चैव यत्	चैव यः (C)
(6)	,, 17/1	श्रद्धया परया तप्तं ।	श्रद्धया परयोपेतं (C)
(7)	,, 19/1	मूढग्राहेणात्मनः	मूढग्रहेणात्मनः (T)
(1)	18.2/1	काम्यानां कर्मणां न्यासम्	काम्यानां कर्मणां त्यागम् (T and C)
(2)	,, 4/4	त्रिविधः संप्रकीर्तितः	त्रिविधः संप्रदर्शितः (S,T, & R according to C)

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmir recension	Remarks
	18.(3)			
239	„ 15/1-2	शरीरवाङ्मनोभिः यत् कर्म प्रारभते नरः ।	शरीरवाङ्मनोभिः हि यत्कर्म आरभतेऽर्जुन	
	„ (4,5,6,7)			
240	„ 21/4	तज्ज्ञानं विद्धि राजसम् ॥	तद्राजसं इति स्मृतम् (8)	
241	„ 22/1	यत्तु कृत्स्नवत् एकस्मिन्	यत् अकृत्स्नविद् एकस्मिन्	
242	„ 22/2	कार्ये सक्तं अहैतुकम्	कार्ये सक्तं अहेतुकम्	
243	„ 24/3	क्रियते बहुलायासम्	क्रियते क्लेशबहुलम्	
244	„ „ /4	तद्राजसं उदाहृतम्	तद्राजसं इति स्मृतम्	
245	„ 25/2 (10,11, 12,13)	अनपेक्ष्य च पौरुषम्	अनवेक्ष्य च पौरुषम् (9)	
246	„ 28/3 „ (14)	विषादी दीर्घसूत्री च	विषादी दीर्घसूत्रः च	
(3)	18.14/4	दैवं चैवात्र पञ्चमम्	दैवमेवात्र पञ्चमम् (T and C)	
(4)	„ 15/4	पञ्चैते तस्य हेतवः	पञ्च ते तस्य हेतवः (J)	
(5)	„ 18/3	करणं कर्म कर्तेति	कारणं कर्म कर्तेति (T)	
(6)	„ 20/2	भावमव्ययमीक्षते	भावमव्ययं वीक्षते (S&T) भावमव्ययमश्नुते (S & T)	
(7)	„ 21/1	पृथक्त्वेन तु यज्ज्ञानम्	पृथक्त्वेन च यज्ज्ञानम् (S and T)	
(8)	„ 22/1	यत्तु कृत्स्नवदेकस्मिन्	यत्त्वकृत्स्नवित् (In T as an alternative and in C as the only one).	
(9)	„ 25/2	अनपेक्ष्य च पौरुषम्	अनवीक्ष्य च पौरुषम् (T as an alternative)	
(10)	„ „ /4	तत्तामसमुच्यते	तत्तामसमुदाहृतम् (S & T)	
(11)	„ 26/3	सिद्ध्यसिद्ध्योर्निर्विकारः	सिध्यसिध्योर्निर्विकल्पः (T)	
(12)	„ 27/4	राजसः परिकीर्तितः	राजसः परिकीर्त्यते (T & C)	
(13)	„ 28/2	नैष्कृतिकोऽलसः	नैकृतिकोऽलसः (S & T)	
(14)	„ 30/3-4	बन्धं मोक्षं च या वेत्ति बुद्धिः सा पार्थ सात्त्विकी ॥	बन्धं मोक्षं च या बुद्धिर्वेद सा सात्त्विकी मता ॥ (T and C) बन्धं मोक्षं च या वेत्ति बुद्धिः सा सात्त्विकी मता ॥ (S and T as an alternative)	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Critical Apparatus of Section B

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmir recension	Remarks
	15,16)			
247	,, 32/4	बुद्धिः सा पार्थ तामसी	बुद्धिः सा तामसी मता	
	,, (17,18)			
248	,, 36/1-2	सुखं त्विदानीं त्रिविधं शृणु मे भरतर्षभ ।	सुखं त्विदानीं शृणु मे त्रिविधं भरतर्षभ ।	
249	,, 37/1	यत् तदग्रे विषमिव	यत् तदात्वे विषमिव(19)	
250	,, ,, /3	सात्त्विकं प्रोक्तम्	सात्त्विकं विद्यात्	
251	,, 38/2	यत्तदग्रेऽमृतोपमम्	यत्तदात्वेऽमृतोपमम्	
252	,, ,, /4	तत्सुखं राजसं स्मृतम्	तद्राजसं इति स्मृतम्	
	,, (20,21, 22,23)			
(15)	,, 31/3	अयथावत्प्रजानाति	यथावन्नाभिजानाति (J)	
(16)	,, 32/1-2	अधर्मं धर्ममिति या मन्यते तमसावृता ।	अधर्मं धर्ममिति या बुध्यते तमसान्विता (S, T and C) मन्यते (S)	
(17)	,, 33/4	सा पार्थ सात्त्विकी	सा सात्त्विकी मता (C)	
(18)	,, 35/4	धृतिः सा पार्थ तामसी	धृतिः सा तामसी मता (S and J) (The same in T as an alternative) ....स्मृता (R. according to C)	Śaṅkara
(19)	,, 37/1	यत्तदग्रे विषमिव	यत्तदात्वे विषमिव (T as an alternative)	
(20)	,, 42/1	शमो दमस्तपः शौचम्	शमो दमस्तथा शौचम् (S and T)	
(21)	,, ,, /2	ब्रह्मकर्म स्वभावजम्	ब्राह्मकर्म स्वभावजम् (S, T and C)	
(22)	,, 43/4	क्षात्रं कर्म स्वभावजम्	क्षात्रकर्म स्वभावजम् (T)	क्षात्रकर्म स्वभावजम् according to Śaṅkara and other comm. in the G. P. edition of 1935.
(23)	,, 44/1	कृषिगोरक्ष्यवाणिज्यम्	कृषिगोरक्षवाणिज्यम् (J) कृषिगौरक्ष्यवाणिज्यम् (T)	

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmir recension	Remarks
253	„ 44/3	परिचर्यात्मकं कर्म	पर्युत्थानात्मकं कर्म	
254	„ 46/2	येन सर्वं इदं ततम्	येन विश्वं इदं ततम्	
255	„ „ /3	स्वकर्मणा तं अभ्यर्च्य	स्वकर्मणा तं एवार्च्य	
256	„ 47/3-4	स्वभावनियतं कर्म कुर्वन्नाप्नोति किल्बिषम् ॥	स्वधर्मे निधनं श्रेयः परधर्मोदयादपि ॥	
257	„ „ /5-6	....	स्वभावनियतं कर्म कुर्वन्नाप्नोति किल्बिषम् ॥	
258	„ 50/2	तथाप्नोति निबोध मे	प्राप्नोति तन्निबोध मे (24)	
	„ (25,26)			
259	„ 54/2	न शोचति न काङ्क्षति	न शोचति न हृष्यति	
260	„ 55/2	यावान्यश्चास्मि	योऽहं यश्चास्मि	
	„ (27,28)			
261	„ 57/3	बुद्धियोगमुपाश्रित्य	बुद्धियोगं समाश्रित्य	
	„ (29,30)			
262	„ 59/3	मिथ्या एषः व्यवसायस्ते	मिथ्या एव अध्यवसायस्ते	
	„ (31)			
263	„ 60/4	करिष्यस्यवशोऽपि तत्	करिष्यस्यवशोऽपि सन्	
264	„ 61/2	हृद्देशेऽर्जुन तिष्ठति	हृद्येषो वसते अर्जुन(32)	

(24)	„ 50/2	तथाप्नोति निबोध मे	तदाप्नोति निबोध मे (T and C)
(25)	„ „ /3	समासेनैव कौन्तेय	समासेन तु कौन्तेय (S, J and C)
(26)	„ „ /4	निष्ठा ज्ञानस्य या परा	निष्ठा ध्यानस्य या परा (S and T)
(27)	„ 55/3	ततो मां तत्त्वतो ज्ञात्वा	ततोऽसौ तत्त्वतो ज्ञात्वा(T)
(28)	„ 57/2	मयि संन्यस्य मत्परः	मयि संन्यस्य भारत (T and C)
(29)	„ 58/3-4	अहङ्कारान्न श्रोष्यसि	अहङ्कारं न मोक्ष्यसि (T and C)
(30)	„ 59/2	न योत्स्य इति मन्यसे	न योत्स्यामीति मन्यसे (S and T)
(31)	„ „ /4	प्रकृतिस्त्वां नियोक्ष्यति	प्रकृतिस्त्वा नियोक्ष्यते (T and C)
(32)	„ 61/2	हृद्देशेऽर्जुन तिष्ठति	हृद्देशे वसतेऽर्जुन (T)

For Private and Personal Use Only

Critical Apparatus of Section B

S. No.	Chapter, verse and verse-quarter in the vulgate	Reading in the N. S. P. edition of the vulgate	Reading in the Kāśmīr recension	Remarks
	18.(33)			
265	„ 63/4	यथा इच्छसि तथा कुरु	**यत्** इच्छसि तथा कुरु	
	„ (34)			
266	„ 68/4	मामेवैष्यत्यसंशयः	**स** मामेष्यति **असंशयम्**	
	„ (35,36,37)			
267	„ 75/2	एतद्गुह्यमहं परम्	एतद् **गुह्यतरं महत्** (38)	
	„ (39,40, 41,42)			
268	„ 77/3-4	विस्मयो मे महान् राजन् हृष्यामि च पुनः पुनः ॥	**विस्मयो** मे **महाराज प्रहृष्ये** च पुनः पुनः ॥	
	„ (43)			
269	„ 78/4	ध्रुवा नीतिर्मतिर्मम ॥	ध्रुवा **इति** मतिर्मम ॥	R reads स्थिरा according to C.

(33)	18.62/4	स्थानं प्राप्स्यसि शाश्वतम्	सिद्धिं प्राप्स्यसि शाश्वतीम् (T and C)
(34)	„ 64/3	इष्टोऽसि मे दृढमिति	इष्टोऽसि मे दृढमतिः (T and C)
(35)	„ 69/4	अन्यः प्रियतरो भुवि	अन्यः प्रियतमो भुवि (T)
(36)	„ 73/3	स्थितोऽस्मि गतसंदेहः	स्थितोऽस्मि गतसंमोहः (T)
(37)	„ 74/4	अद्भुतं रोमहर्षणम्	अद्भुतं लोमहर्षणम् (T)
(38)	„ 75/2	एतद्गुह्यमहं परम्	इमं गुह्यतमं परम् / एतं गुह्यमनुत्तमम् } (T)
(39)	„ „ /3	योगं योगेश्वरात्कृष्णात्	योगं योगीश्वरात्कृष्णात् (T and C)
(40)	„ 76/2	संवादमिममद्भुतम्	संवादमिदमद्भुतम् (T)
(41)	„ „ /4	हृष्यामि च मुहुर्मुहुः	हृष्यामीति मुहुर्मुहुः (T)
(42)	„ 77/1	तच्च संस्मृत्य संस्मृत्य	तच्च संस्मृत्य परमम् (T and C)
(43)	„ 78/1	यत्र योगेश्वरः कृष्णः	यत्र योगीश्वरः कृष्णः (S, T and C)

The total number of the common variants is thus 269 and the total number of the words in thick types (including those in the additional lines and stanzas) which have been taken up for the Index in Section B is 426. Some of these words which are new are listed separately in Section C of this Part. See also Appendix III.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

APPENDIX III

ADDENDA TO SECTION B

The comparative study of Dr. Chintamani's edition of the Kāśmīr Recension revealed an agreement of some of the variant readings given therein with those in two of the three original sources which had been relegated to the foot-notes. Those variants can therefore be taken to pertain to the Kāśmīr Recension and in that case the new words and additional references occurring therein should be inserted at their proper places in Section B. They are therefore given below :—

अ

21*a*. **अनन्यमानसः** Nom. sing. of the mas. comp. noun Ananyamānas (One whose mind is not diverted to any other object) **6**. $15/_{2}$.

38*a*. **अभिमानिता** Nom. sing. of the fem. noun Abhimānitā (The quality of being proud) **16**. $3/_{2}$.

49*a*. **अलौल्यम्** Nom. sing. of the neu. comp. noun Alaulya (Absence of fickleness or greediness) **16**. $2/_{3}$.

इ

79*a*. **इतः** Adv. Ind. **10**. $8/_{2}$.

उ

89*a*. **उक्तेन** Inst. sing. of the past pass. participial adj. Ukta (Said or narrated) **10**. $42/_{1}$.

ए

104. **एवम्** After **9**. 6-1 add "**11**. $48/_{2}$."

च

150. **च** Between **16**. and $8/_{1}$ add "$2/_{3}$."

ज

157*a*. **जातु** An Ind. particle (Ever) **6**. $40/_{4}$.

161*a*. **ज्ञानेन** Inst. sing. of the neu. noun Jñāna (Knowledge) **10**. $42/_{2}$.

त

166*a*. **तत्परः** Nom. sing. of the mas. form of the comp. adj. Tatpara (Devoted to it) **2**. $61/_{2}$.

169*a*. **तमसान्विता** Nom. sing. of the fem. form of the comp. adj. Tamasānvita (Endowed with the attribute Tamas) **18**. $33/_{4}$.

175. **तु** Add "**18**. $50/_{3}$" at the end.

176. **तुष्टिः** After the figure $3/_{1}$ add "or $3/_{2}$."

185. **त्वा** Between **11**. $21/_{1}$ and $32/_{3}$ add "$24/_{3}$."

प

243*a*. **प्रजहीहि** An alternative spelling of the imp. 2nd pers. sing. of the root Hā with the prefix Pra (To abandon or shake off) **3**. $41/_{3}$.

ब

254*a*. **बुध्यते** Pass. 3rd pers. sing. of the root Budh (To know) **18**. $32/_{2}$.

257*a*. **ब्राह्मकर्म** Nom. sing. of the neu. comp. noun Brāhmakarma (Action suited to a Brāhmana) **18**. $42/_{2}$.

म

272. **मद्भक्तः** Before the figure **9**. $31/_{4}$ insert "**6**. $15/_{2}$."

र

312*a*. **रूपम्** Nom. sing. of the neu. noun Rūpa (Form) **11**. $48/_{3}$.

श

356. **शक्यम्** After the figure **11**. 44-2 add "$48/_{3}$."

361*a*. **शुक्लकृष्णगती** Nom. dual of the fem. comp. noun Śuklakṛṣṇagati (White and black ways of departure) **8**. $26/_{1}$.

स

377*a*. **संप्रदर्शितः** Nom. sing. of the mas. form of the past pass. participial adj. Sampradarśita (Shown or exposed to view).

The total number of words carried over from App. II to Section B thus comes to 441 by the addition of 15 new words taken from the foot-notes as amended on comparing the Madras edition.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

PART II

Section A

SECONDARY WORD-UNITS

A cursory glance at the Index of the Primary Word-Units will show that there are amongst those units several which are compound words made up of two or more component parts consisting of simple or compound words. Most of them do not at all occur as primary units in any portion of the Bhagavadgītā. They have however an importance from the linguistic point of view. It is therefore proposed to give in this part an Alphabetical Index of all the secondary units which go to make up the compound primary units indexed in Part I, together with the primary units themselves, and the method by which the compounds had been dissolved and the secondary units arrived at. Those words could not be incorporated in the Index of primary words because all the secondary units except the last in each compound are uninflected while all those in the said index are inflected words with the exception of the indeclineables and the case-terminations regarded as understood vary though the units remain the same in most cases. The places in the work where the primary units occur have not been repeated in this chapter for the sake of economy of paper. In order to ascertain them reference must be made to Part I. Similarly the meanings of the secondary units have not been given in this part except in rare cases, because they are easily ascertainable from those of the Primary Word-Units in Part I.

Sub-section (a)—Vulgate with Variants

अ

1. **अ**—अकारः—'अ' इति रवः क्रियते यस्योच्चारणे सः वर्णविशेषः।
2. **अकार्य**—(१) कार्याकार्यव्यवस्थितौ। (२) कार्याकार्ये।—(१) इदं कार्यं, इदं अकार्यं, (न कार्यं) इति व्यवस्थितिः कार्याकार्यव्यवस्थितिः, तस्यां कार्याकार्यव्यवस्थितौ। (२) कार्यं च अकार्यं (न कार्यं) कार्याकार्ये।
3. **अकीर्ति**—अकीर्तिकरम्—अकीर्तिम् [न कीर्तिः (अपकीर्तिः) अकीर्तिः; ताम्] यत्करोति तत् अकीर्तिकरम्।
4. **अक्ष**—कमलपत्राक्ष—कमलपत्रं (कमलस्य पत्रं) इव अक्षे यस्य सः कमलपत्राक्षः। संबोधने विसर्गलोपः।
5. **अक्षर**—(१) अक्षरसमुद्भवम्। (२) एकाक्षरम्।—(१) अक्षरात् (न क्षरतीति अक्षरः, तस्मात्) समुद्भवः यस्य तत् अक्षरसमुद्भवः, तम् अक्षरसमुद्भवम्। (२) एक एव अक्षरः यस्य वाचकः तत् एकाक्षरम्, तम् एकाक्षरम्।
6. **अक्षिशिरोमुख**—सर्वतोऽक्षिशिरोमुखम्—सर्वतः अक्षिशिरोमुखः (अक्षीणि शिरांसि मुखानि च यस्य सः) सर्वतोऽक्षिशिरोमुखः, तम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

7. **अग्नि**—(१)आत्मसंयमयोगाग्नौ। (२) इन्द्रियाग्निषु। (३) ज्ञानाग्निः। (४) निरग्निः। (५) ब्रह्माग्नौ। (६) संयमाग्निषु।—(१) आत्मसंयमयोगः [आत्मसंयमः (आत्मनः संयमः) एव योगः] एव अग्निः आत्मसंयमयोगाग्निः, तस्मिन् आत्मसंयमयोगाग्नौ। (२) इन्द्रियाण्येव अग्नयः इन्द्रियाग्नयः, तेषु इन्द्रियाग्निषु। (३) ज्ञानं एव अग्निः ज्ञानाग्निः। (४) निर्गताः अग्नयः यस्य गृहात् स निरग्निः। (५) ब्रह्म एव अग्निः ब्रह्माग्निः, तस्मिन् ब्रह्माग्नौ। (६) (इन्द्रियाणां) संयमाः एव अग्नयः संयमाग्नयः, तेषु संयमाग्निषु।

8. **अग्र**—(१) एकाग्रम्। (२) एकाग्रेण। (३) नासिकाग्रम्।—(१-२) एकः एव अग्रे यस्य तत् एकाग्रम्; तेन एकाग्रेण। (३) नासिकायाः अग्रम् नासिकाग्रम्, तम् नासिकाग्रम्।

9. **अघ**—(१) अघायुः। (२) अनघ।—(१) अघं (पापमयं) आयुः यस्य सः अघायुः। (२) न विद्यते अघं (पापं) यस्मिन् सः अनघः; संबोधने विसर्गलोपः।

10. **अङ्ग**—उत्तमाङ्गैः—उत्तमानि अङ्गानि उत्तमाङ्गानि (शिरांसि) तैः।

11. **अचर**—(१) चराचरम्। (२) चराचरस्य। (३) सचराचरम्।—(१-२) चरं च अचरं (न चरं) च चराचरम्; तस्य चराचरस्य। (३) चरं च अचरं (न चरं) च तयोः सहितं सचराचरम्।

12. **अचल**—अचलप्रतिष्ठम्—अचला (न चला) प्रतिष्ठा यस्य सः अचलप्रतिष्ठः, तम्।

13. **अचिन्त्य**—अचिन्त्यरूपम्—अचिन्त्यं (न चिन्त्यं) रूपं यस्य सः अचिन्त्यरूपः, तम्।

14. **अजय**—जयाजयौ—जयः च अजयः (न जयः) च।

15. **अजिन**—(१) चैलाजिनकुशोत्तरम्। (२) चैलाजिनकुशोत्तरम्।—(१-२) चेलं चैलं वा अजिनं कुशाश्च उत्तरोत्तरं यस्मिन् (आसने) तत् (आसनं) चैलाजिनकुशोत्तरम्, तम्।

16. **अज्ञान**—(१) अज्ञानजम्। (२) अज्ञानविमोहिताः। (३) अज्ञानसम्भूतम्। (४) अज्ञान-सम्मोहः।—(१) अज्ञानाज्जातम् अज्ञानजम्, तम् अज्ञानजम्। (२) अज्ञानेन विमोहिताः अज्ञानविमोहिताः। (३) अज्ञानात्सम्भूतम् अज्ञानसम्भूतम्, तम् अज्ञानसम्भूतम्। (४) अज्ञानाज्जातः सम्मोहः अज्ञानसम्मोहः।

17. **अञ्जलि**—कृताञ्जलिः—कृता अञ्जलिः येन सः।

18. **अति**—(१) अतिनीचम्। (२) अतिस्वप्नशीलस्य। (३) अतीतः। (४) अतीन्द्रियम्। (५) अत्यद्भुतम्। (६) अत्यन्तम्। (७) अत्यर्थम्। (८) अत्यश्नतः। (९) अत्युच्छ्रितम्।—(१) अतिशयेन नीचम् अतिनीचम्। (२) अतिशयेन स्वप्नशीलः (स्वप्नं शीलं यस्य सः) अतिस्वप्नशीलः, तस्य अतिस्वप्नशीलस्य। (३) अतिक्रम्य ईतः अतीतः। (४) इन्द्रियाणि अतिक्रम्य यद्वर्तते तत् अतीन्द्रियम्। (५) अतिशयेन अद्भुतम् अत्यद्भुतम्। (६) अन्तमतिक्रम्य यद्वर्तते तत् अत्यन्तम्। (७) अतिक्रम्य अर्थम् अत्यर्थम्। (८) अतिशयमश्नातीति अत्यश्नत्, तस्य अत्यश्नतः। (९) अतिशयेन उच्छ्रितम् अत्युच्छ्रितम्।

19. **अतिमानिता**—नातिमानिता—अतिमानितायाः अभावः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

20. **अतीत**—(१) गुणातीतः। (२) द्वन्द्वातीतः।—(१) गुणानतीतः (अतिक्रम्य इतः) गुणातीतः। (२) द्वन्द्वान् (रागद्वेषौ, सुखदुःखे इत्यादीन्) अतीतः द्वन्द्वातीतः।

21. **अत्या**—दुरत्यया—दुःखेन अत्या दुरत्या, तथा।

22. **अत्युष्ण**—कट्वम्ललवणात्युष्णतीक्ष्णरूक्षविदाहिनः।—कटवः, अम्लाः, लवणाः, अत्युष्णाः, तीक्ष्णाः, रूक्षाः, विदाहिनश्च (आहाराः)।

23. **अद्भुत**—अत्यद्भुतम्—[विग्रहपद्धत्यै 'अति' (५) शब्दो द्रष्टव्यः]।

24. **अद्भुतदर्शन**—अनेकाद्भुतदर्शनम्—अनेकानि अद्भुतदर्शनानि (अद्भुतानि दर्शनानि) यस्य सः अनेकाद्भुतदर्शनः, तम्।

25. **अधम**—(१) नराधमान्। (२) नराधमाः।—(१-२) नरेषु नराणां वा अधमाः नराधमाः, तान् नराधमान्।

26. **अधर्म**—अधर्माभिभवात्—अधर्मस्य (न धर्मः अधर्मः, तस्य) अभिभवः अधर्माभिभवः, तस्मात्।

27. **अधस्**—अधःशाखम्—अधः प्रसृताः यस्य शाखाः सः अधः शाखः, तम्।

28. **अधि**—(१) अधिदैवतम्। (२) अधिदैवम्। (३) अधिभूतम्। (४) अधियज्ञः। (५) अध्यात्मम्।—(१-२) देवताम् दैवम् वा अधिकृत्य तिष्ठतीति अधिदैवतम् अधिदैवम् वा। (३) भूतानि अधिकृत्य तिष्ठतीति अधिभूतम्। (४) यज्ञान् अधिकृत्य तिष्ठतीति अधियज्ञः। (५) आत्मनि इति, आत्मानं (देहं) अधिकृत्य तिष्ठतीति वा, अध्यात्मम्।

29. **अधिदैव**—साधिभूताधिदैवम्—अधिभूतेन (भूतानि अधिकृत्य तिष्ठतीति अधिभूतम्, तेन) अधिदैवेन (दैवमधिकृत्य तिष्ठतीति अधिदैवम्, तेन) च सहितः साधिभूताधिदैवः; तम्।

30. **अधिप**—(१) जनाधिपाः। (२) नराधिपम्।—(१) जनानां अधिपाः (अधिपातीति अधिपः; अधिपाः इति बहुवचनम्) जनाधिपाः। (२) नराणां अधिपः (अधिपातीति) नराधिपः, तं नराधिपम्।

31. **अधिभूत**—साधिभूताधिदैवम्—(विग्रहपद्धत्यै 'अधिदैव' शब्दो द्रष्टव्यः)।

32. **अधियज्ञ**—साधियज्ञम्—अधियज्ञेन (यज्ञान् अधिकृत्य तिष्ठतीति अधियज्ञः, तेन) सहितः साधियज्ञः तम्।

33. **अध्यात्म**—(१) अध्यात्मचेतसा। (२) अध्यात्मनित्याः। (३) अध्यात्मविद्या। (४) अध्यात्मसंज्ञितम्।—(१) अध्यात्मं (आत्मनि इति) चेतस् अध्यात्मचेतस्, तेन अध्यात्मचेतसा। (२) अध्यात्मं (आत्मनि) नित्याः (अहोनिशं लग्नाः) अध्यात्मनित्याः। (३) आत्मनि तात्पर्यं यस्याः सा विद्या अध्यात्मविद्या। (४) 'अध्यात्म' इति संज्ञा यस्य भवति तत् अध्यात्मसंज्ञितम्, तम् अध्यात्मसंज्ञितम्।

34. **अध्यात्मज्ञान**—अध्यात्मज्ञाननित्यत्वम्।—अध्यात्मज्ञानस्य (आत्मविषयकं ज्ञानम् अध्यात्मज्ञानम्, तस्य) नित्यत्वम्।

35. **अनन्त**—(१) अनन्तबाहुम्। (२) अनन्तरूप। (३) अनन्तरूपम्। (४) अनन्तविजयम्। (५) अनन्तवीर्य। (६) अनन्तवीर्यम्।—(१) अनन्ताः (न विद्यते अन्तः येषां ते)

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

बाहवः यस्य सः अनन्तबाहुः, तम्। (२-३) अनन्तानि (न विद्यते अन्तः येषां तानि) रूपाणि यस्य सः अनन्तरूपः, तम् अनन्तरूपम्; संबोधने च विसर्गलोपः। (४) अनन्तः (न विद्यते अन्तः यस्य सः) विजयः यस्य सः अनन्तविजयः, तम् अनन्तविजयम्। (५-६) अनन्तं (न विद्यते अन्तः यस्य तम्) वीर्यं यस्य सः अनन्तवीर्यः, तम् अनन्तवीर्यम्; संबोधने च विसर्गलोपः।

36. **अनन्तर**—तदनन्तरम्—तस्मात् अनन्तरम् (अन्तरं विना)।

37. **अनन्तरूप**—सर्वतोऽनन्तरूपम्—सर्वतः (सर्वासु दिक्षु) अनन्तरूपः अनन्तानि (न विद्यते अन्तः येषां तानि) रूपाणि यस्य सः सर्वतोऽनन्तरूपः, तम्।

38. **अनन्य**—अनन्ययोगेन—अनन्यः (न विद्यते अन्यः अन्यः यस्मिन् सः) योगः अनन्ययोगः, तेन।

39. **अनिष्ट**—इष्टानिष्टोपपत्तिषु—इष्टा च अनिष्टा (न इष्टा) च उपपत्तयः इष्टानिष्टोपपत्तयः, तासु।

40. **अनीक**—(१) पाण्डवानीकम्। (२) प्रत्यनीकेषु।—(१) पाण्डवानां अनीकं (सैन्यं) पाण्डवानीकम्; तम् पाण्डवानीकम्। (२) अनीकं अनीकं प्रत्यनीकम्; तस्य बहवः प्रत्यनीकानि, तेषु प्रत्यनीकेषु।

41. **अनुकम्पा**—अनुकम्पार्थम्—अनुकम्पायै इदमिति।

42. **अनुग्रह**—मदनुग्रहाय—मम (मयि) अनुग्रहः मदनुग्रहः, तस्मै।

43. **अनुदर्शन**— जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखदोषानुदर्शनम्।— जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखदोषस्य [जन्म...व्याधिदुःखानि (जन्म.. व्याधयः एव दुःखानि) एव दोषः जन्म...दुःखदोषः, तस्य] अनुदर्शनम्। श्रीशङ्करमते वैकल्पिको विग्रहस्तु—जन्म...च व्याधयश्च दुःखानि च तेषु दोषस्य अनुदर्शनम्।

44. **अनुद्विग्न**—अनुद्विग्नमनाः—अनुद्विग्नं (न उद्विग्नं) मनः यस्य सः।

45. **अनुबन्ध**—कर्मानुबन्धीनि—कर्मभिः अनुबन्धीनि।

46. **अनुभाव**—महानुभावान्—महाननुभावः येषां ते महानुभावाः, तान्।

47. **अनुरूप**—सत्त्वानुरूपा—सत्त्वस्य, सत्त्वं, वा अनुरूपा (यस्याः रूपं सत्त्वस्य रूपं अनुसरति)।

48. **अनुलेपन**—दिव्यगन्धानुलेपनम्—दिव्यगन्धेन (दिव्यः गन्धः दिव्यगन्धः, तेन) अनुलेपनं येन कृतं (स्वशरीरे) सः दिव्यगन्धानुलेपनः, तम्।

49. **अनुष्ठित**—स्वनुष्ठितात्—सुष्ठु अनुष्ठितम् स्वनुष्ठितम्, तस्मात्।

50. **अनेक**—(१) अनेकदिव्याभरणम्। (२) अनेकबाहूदरवक्त्रनेत्रम्। (३) अनेकवक्त्रनयनम्। (४) अनेकवर्णम्। (५) अनेकाद्भुतदर्शनम्। (६) दिव्यानेकोद्यतायुधम्।—(१) अनेकानि (न एकम् अनेकम्, तस्य बहूनि) दिव्यानि आभरणानि यस्य (शरीरे) स अनेकदिव्याभरणः, तम् अनेकदिव्याभरणम्। (२) अनेकानि (विग्रहः पूर्ववत्) बाहवः, उदराणि, वक्त्राणि नेत्रयुगलानि यस्य सः अनेकबाहूदरवक्त्रनेत्रः, तम् अनेक...वक्त्रनेत्रम्। (३) अनेकानि (विग्रहः पूर्ववत्) वक्त्राणि नयनयुगलानि यस्य

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सः अनेकवक्त्रनयनः, तम् अनेकवक्त्रनयनम्। (४) अनेकानि (विग्रहः पूर्ववत्) वर्णानि यस्य (शरीरस्य) सः अनेकवर्णः, तम् अनेकवर्णम्। (५) (विग्रहपद्धत्यै 'अद्भुतदर्शन' शब्दो द्रष्टव्यः)। (६) अनेकानि (विग्रहः प्रथमवत्) उद्यता-युधानि (उद्यतानि आयुधानि) यस्य सः दिव्यानेकोद्यतायुधः, तम् दिव्यानेकोद्य-तायुधम्।

51. **अनेकचित्त**—अनेकचित्तविभ्रान्ताः—अनेकैः (न एकम्, अनेकम्, तस्य बहूनि अनेकानि, तैः) चित्तैः (चित्तवृत्तिभिः, कल्पनाभिः वा) विभ्रान्ताः।

52. **अनेकजन्म**—अनेकजन्मसंसिद्धः—अनेकेषां (न एकम् अनेकम्, तस्य बहूनि अनेकानि, तेषां) जन्मनां अन्ते यः संसिद्धिं आप्नोति सः।

53. **अन्त**—(१) अत्यन्तम्। (२) अनन्त। (३) अनन्तम्। (४) अनन्तः। (५) अनन्ताः। (६) अन्तकाले। (७) अन्तगतम्। (८) आद्यन्तवन्तः। (९) एकान्तम्। (१०) कृतान्ते। (११) दुःखान्तम्। (१२) प्रलयान्ताम्। (१३) युगसहस्रान्ताम्।—(१) (विग्रहपद्धत्यै 'अति' (६) शब्दो द्रष्टव्यः)। (२–५) न अन्तः विद्यते यस्य, सः अनन्तः, तत् अनन्तम्; संबोधने प्रथमात् विसर्गलोपः; तदेव प्रथमाबहुवचने अनन्ताः। (६) अन्तस्य (मृत्योः) कालः अन्तकालः, तस्मिन् अन्तकाले। (७) अन्तं गतम् अन्तगतम्। (८) आदिः अन्तः च येषां भवतः ते आद्यन्तवन्तः। (९) एकः एव अन्तः यस्य तत् एकान्तम्। (१०) कृतस्य (कर्मणः) अन्तः यस्य परिशीलनात् भवति तत् (साङ्ख्यम्) कृतान्तम्, तस्मिन् कृतान्ते। (११) दुःखानां अन्तं दुःखान्तम्। (१२) प्रलये यस्याः अन्तः आगच्छति सा प्रलयान्ता, ताम् प्रलयान्ताम्। (१३) युगसहस्रैः (युगानां सहस्रैः) यस्याः अन्तः आगच्छति सा युगसहस्रान्ता, ताम् युगसहस्रान्ताम्।

54. **अन्तर**—(१) अनन्तरम्। (२) दशनान्तरेषु।—(१) अन्तरं विना अनन्तरम्। (२) दशनानां अन्तराणि दशनान्तराणि, तेषु दशनान्तरेषु।

55. **अन्तरात्मन्**—प्रव्यथितान्तरात्मा—प्रव्यथितः अन्तरात्मा [अन्तः (हृदये) यः स्थितः स आत्मा) यस्य सः।

56. **अन्तर्**—(१) अन्तरात्मना। (२) अन्तरारामः। (३) अन्तर्ज्योतिः। (४) अन्तःशरीर-स्थम्। (५) अन्तःसुखः। (६) अन्तःस्थानि।—(१) अन्तः (हृदये) यः स्थितः स आत्मा अन्तरात्मा, तेन अन्तरात्मना। (२) अन्तः (हृदये) यः आरामं (विश्रान्तिं) अनुभवति सः अन्तरारामः। (३) अन्तः (हृदये) यस्य ज्योतिः (प्रकाशः) प्रकटिता आविर्भूता वा सः अन्तर्ज्योतिः। (४) शरीरस्य अन्तर्यः स्थितः सः अन्तःशरीरस्थः, तम् अन्तःशरीरस्थम्। (५) अन्तः (हृदये) यः सुखं अनुभवति सः अन्तःसुखः। (६) अन्तः (हृदये) स्थितानि अन्तःस्थानि।

57. **अन्न**—अन्नसम्भवः—अन्नस्य सम्भवः (उत्पत्तिः)।

58. **अन्य**—(१) अनन्यया। (२) अनन्येन। (३) अनन्याः। (४) अन्यदेवताः। (५) त्वदन्यः। (६) त्वदन्येन।—(१–३) न अन्यः लक्ष्यः विद्यते यस्याः सा अनन्या, तया

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनन्यया; न विद्यते......सः अनन्यः, तेन अनन्येन; अनन्याः इति प्रथमाबहुवचनम्। (४) देवतानां अन्याः अन्यदेवताः। (५-६) तुभ्यमन्यः त्वदन्यः, तेन त्वदन्येन।

59. **अन्यगामिन्**—नान्यगामिना—न अन्यगामिन् (अन्यं प्रति यत् गच्छति तत्) नान्यगामिन्, तेन।

60. **अन्यचेतस्**—अनन्यचेताः—न, अन्यचेताः [अन्यः यस्य चेतसि विद्यते सः], अनन्यं (न अन्यस्मिन्गतं) चेतः यस्य वा।

61. **अन्यदेवता**—अन्यदेवताभक्ताः—अन्यदेवतानां (देवतानां अन्याः अन्यदेवताः, तेषां) भक्ताः।

62. **अन्यभाक्**—अनन्यभाक्—न अन्य भाक् (अन्यं भजति इति)।

63. **अन्यमनस्**—अनन्यमनसः—न अन्यमनसः (अन्यः येषां चेतःसु विद्यते ते)।

64. **अन्वित**—(१) कामरागबलान्विताः। (२) गुणान्वितम्। (३) दम्भमानमदान्विताः। (४) धनमानमदान्विताः। (५) हर्षशोकान्वितः।—(१) कामरागबलेन [(कामेषु रागः कामरागः) तस्य बलम् कामरागबलम्, तेन] अन्विताः। (२) गुणैः अन्वितम् गुणान्वितम्। (३) दम्भेन मानेन मदेन च अन्विताः दम्भमानमदान्विताः। (४) धनप्रयुक्ताभ्यां मानमदाभ्याम् (मानश्च मदश्च ताभ्याम्) अन्विताः धनमानमदान्विताः। (५) हर्षेण शोकेण वा अन्विताः हर्षशोकान्विताः।

65. **अपमान**—मानापमानयोः—मानश्च अपमानश्च मानापमानौ, तयोः।

66. **अपर**—अपरस्परसम्भूतम्—अपरः (न परः) परश्च तयोः सम्भूतम्।

67. **अपहृत**—(१) अपहृतचेतसाम्। (२) अपहृतज्ञानाः।—(१) अपहृतानि चेतांसि येषां ते अपहृतचेतसः, तेषाम् अपहृतचेतसाम्। (२) अपहृतं ज्ञानं येषां ते अपहृतज्ञानाः।

68. **अपान**—(१) प्राणापानगती। (२) प्राणापानसमायुक्तः। (३) प्राणापानौ।—(१) प्राणापानयोः (प्राणश्च अपानश्च प्राणापानौ, तयोः) गती प्राणापानगती। (२) प्राणापानाभ्याम् (प्राणश्च अपानश्च प्राणापानौ, ताभ्याम्) समायुक्तः प्राणापानसमायुक्तः। (३) [विग्रहपद्धत्यै अत्रैव (१) शब्दो दृष्टव्यः]।

69. **अपाय**—आगमापायिनः—आगमश्च असौ अपायश्च आगमापायौ, तद्वन्तः, तच्छीलाः वा।

70. **अपि**—तथापि—तथा सति अपि।

71. **अपेक्षा√ईक्ष् + अप**—अनपेक्षः—अपेक्षां यो न सेवते करोति वा सः।

72. **अपेक्ष्य√ईक्ष् + अप**—अनपेक्ष्य—अपेक्षां न सेवन् कुर्वन् वा।

73. **अप्यय**—भवाप्ययौ—भवश्च असौ अप्ययश्च (सर्गविसर्गौ)।

74. **अप्रतिम**—अप्रतिमप्रभावः—अप्रतिमः (न प्रतिमा विद्यते अस्य इति) प्रभावः यस्य सः।

75. **अप्रिय**—तुल्यप्रियाप्रियः—तुल्ये प्रियं अप्रियं (न प्रियं) च यस्य दृष्ट्या सः।

76. **अभय**—भयाभये—भयं च अभयं (भयस्य अभावः) च।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

77. **अभिक्रम √क्रम + अभि**—अभिक्रमनाशः—अभिक्रमस्य नाशः ।

78. **अभिभव √भू (भव्) + अभि**—अधर्माभिभवात्—(विग्रहपद्धत्यै 'अधर्म' शब्दो द्रष्टव्यः)।

79. **अभियुक्त √युज् + अभि**—नित्याभियुक्तानाम्—नित्यं ये अभियुक्ताः ते नित्याभियुक्ताः, तेषाम् ।

80. **अभिरक्षित √रक्ष् + अभि**—(१) भीमाभिरक्षितम् । (२) भीष्माभिरक्षितम् ।—(१) भीमेन अभिरक्षितम् । (२) भीष्मेन अभिरक्षितम् ।

81. **अभिष्वङ्ग**—अनभिष्वङ्गः—अभिष्वङ्गस्य अभावः ।

82. **अभिसंधाय √धा + सम्** and **अभि**—अनभिसंधाय—न अभिसंधाय ।

83. **अभिस्नेह**—अनभिस्नेहः—अभिस्नेहस्य अभावः ।

84. **अभ्यन्तर**—नासाभ्यन्तरचारिणौ—नासायाः अभ्यन्तरं यौ चरतः तौ ।

85. **अभ्यसन**—स्वाध्यायाभ्यसनम्—स्वाध्यायस्य (वेदस्य) अभ्यसनम् ।

86. **अभ्यास**—(१) अभ्यासयोगेन । (२) पूर्वाभ्यासेन ।—(१) अभ्यासः (योगविशिष्टः) एव, अभ्यासेन वा, योगः अभ्यासयोगः, तेन अभ्यासयोगेन । (२) पूर्व(पूर्वजन्मनि) कृतः अभ्यासः पूर्वाभ्यासः, तेन पूर्वाभ्यासेन ।

87. **अभ्यासयोग**—अभ्यासयोगयुक्तेन—अभ्यासयोगेन [विग्रहपद्धत्यै 'अभ्यास' (१) शब्दो द्रष्टव्यः] युक्तः अभ्यासयोगयुक्तः, तेन ।

88. **अभ्र**—छिन्नाभ्रम्—छिन्नं अभ्रम् ।

89. **अमर्ष**—हर्षामर्षभयोद्वेगैः—हर्षामर्षभयैः (हर्षश्च अमर्षश्च भयं च हर्षामर्षभयानि, तैः) कृताः उद्वेगाः हर्षामर्षभयोद्वेगाः, तैः ।

90. **अमित**—अमितविक्रमः—अमितः (न मितः) विक्रमः यस्य सः ।

91. **अमृत** (Nectar)—(१) अमृतोद्भवम् । (२) अमृतोपमम् । (३) धर्म्यामृतम् ।—(१) अमृतात् (समुद्रात्) उद्भवः यस्य सः अमृतोद्भवः, तम् अमृतोद्भवम् । (२) अमृतेन (मृत्युं वारयति अपहरति वा इति अमृतम्, तेन) यत् उपमीयते तत् अमृतोपमम् । (३) धर्म्यं च तत् अमृतं च धर्म्यामृतम् ।

92. **अम्बु**—अम्बुवेगाः—अम्बूनां वेगाः ।

93. **अम्ल**—कट्वम्ललवणात्युष्णतीक्ष्णरूक्षविदाहिनः ।—(विग्रहपद्धत्यै 'अत्युष्ण' शब्दो द्रष्टव्यः ।)

94. **अंश**—एकांशेन—एक एव अंशः एकांशः, तेन ।

95. **अयन**—(१) उत्तरायणम् । (२) दक्षिणायनम् ।—(१) उत्तरे स्थितं अयनम् (मार्गः) उत्तरायणम् । (२) दक्षिणे स्थितं अयनम् दक्षिणायनम् ।

96. **अरि**—(१) अरिसूदन । (२) मित्रारिपक्षयोः । (३) सुहृन्मित्रार्युदासीनमध्यस्थद्वेष्यबन्धुषु ।—(१) अरीणां सूदनः (संहर्ता) अरिसूदनः; संबोधने विसर्गलोपः । (२) मित्रस्य पक्षः अरेश्च पक्ष मित्रारिपक्षौ, तयोः मित्रारिपक्षयोः । (३) सुहृदश्च

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मित्राणि च अरयश्च उदासीनाश्च मध्यस्थाश्च द्वेष्याश्च बन्धवश्च सुहृन्मित्रार्युदासीन-मध्यस्थद्वेष्यबन्धवः, तेषु सुहृन्मित्रार्युदासीन...बन्धुषु ।

97. **अर्जुन**—(१) केशवार्जुनयोः । (२) भीमार्जुनसमाः ।—(१) केशवश्च असौ अर्जुनश्च केशवार्जुनौ, तयोः केशवार्जुनयोः । (२) भीमश्च असौ अर्जुनश्च तयोः (एकतरस्य) समाः भीमार्जुनसमाः ।

98. **अर्थ**—(१) अत्यर्थम् । (२) अनुकम्पार्थम् । (३) अर्थकामान् । (४) अर्थव्यपाश्रयः । (५) अर्थसंचयान् । (६) अर्थार्थी । (७) अवहासार्थम् । (८) इन्द्रियार्थान् । (९) इन्द्रियार्थेभ्यः । (१०) इन्द्रियार्थेषु । (११) उत्सादनार्थम् । (१२) कामभोगार्थम् । (१३) तदर्थम् । (१४) दम्भार्थम् । (१५) धर्मकामार्थान् । (१६) प्रत्युपकारार्थम् । (१७) मदर्थम् । (१८) मदर्थे । (१९) यज्ञार्थात् । (२०) संज्ञार्थम् । (२१) सत्कार-मानपूजार्थम् । (२२) सर्वार्थान् ।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'अति' (७), 'अनु-कम्पा' शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ] । (३) अर्थान् कामयन्ति इति अर्थकामाः, तान् अर्थकामान् । (४) अर्थानां व्यपाश्रयः अर्थव्यपाश्रयः । (५) अर्थानां संचयाः अर्थसंचयाः, तान् अर्थसंचयान् । (६) अर्थानां अर्थी अर्थार्थी । (७) अवहासाय इदं इति अवहासार्थम् । (८-१०) इन्द्रियाणां अर्थाः इन्द्रियार्थाः, तान् इन्द्रियार्थान्; तेभ्यः इन्द्रियार्थेभ्यः; तेषु इन्द्रियार्थेषु । (११) उत्सादनाय इदं इति उत्सादनार्थम् । (१२) कामभोगाय (कामानां भोगः कामभोगः तस्मैः) इदं इति कामभोगार्थम् । (१३) तस्मै इदं इति तदर्थम् । (१४) दम्भाय इदं इति दम्भार्थम् । (१५) धर्मश्च असौ कामश्च असौ अर्थश्च धर्मकामार्थाः, तान् धर्मकामार्थान् । (१६) प्रत्युपकाराय इदं इति प्रत्युपकारार्थम् । (१७-१८) मह्यं इदं इति मदर्थम् , मदर्थे वा । (१९) यज्ञाय इदं इति यज्ञार्थम् , तस्मात् यज्ञार्थात् । (२०) संज्ञायै इदं इति संज्ञार्थम् । (२१) सत्कारमानपूजाभ्यः (सत्कारश्च मानश्च पूजा च सत्कार-मानपूजा, ताभ्यः) इदं इति सत्कारमानपूजार्थम् । (२२) सर्वाः अर्थाः (पदार्थाः, इन्द्रियविषयाः वा) सर्वार्थाः, तान् सर्वार्थान् ।

99. **अर्थिन्**—अर्थार्थी—[विग्रहपद्धत्यै 'अर्थ' (६) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

100. **अर्थीय**—तदर्थीयम्—तस्मै (तत्प्राप्त्यै तदर्थे वा) यत्कृतम् तत् ।

101. **अर्दन**—जनार्दन—जनानां अर्दनः जनार्दनः; संबोधने विसर्गलोपः ।

102. **अर्पण**—मदर्पणम्—मह्यं अर्पणम् ।

103. **अर्पित**—मय्यर्पितमनोबुद्धिः—मयि अर्पिते मनोबुद्धी (मनश्च बुद्धिश्च) येन सः ।

104. **अर्ह**—पूजार्हौ—पूजां अर्हतः इति ।

105. **अलाभ**—लाभालाभौ—लाभश्च असौ अलाभः (लाभस्य अभावः) च ।

106. **अल्प**—(१) अल्पबुद्धयः (२) अल्पमेधसाम् (३) स्वल्पम् ।—(१) अल्पा बुद्धिः येषां ते अल्पबुद्धयः (२) अल्पा मेधा येषां ते अल्पमेधसः, तेषां अल्पमेधसाम् । (३) सुतरां अल्पम् स्वल्पम् ।

107. **अवगम**—प्रत्यक्षावगमम्—प्रत्यक्षं अवगमः यस्य भवति तत् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

108. **अवनिपाल**—अवनिपालसङ्घैः—अवनिपालानां (अवनिं पालयन्ति इति अवनिपालाः, तेषाम्) सङ्घाः अवनिपालसङ्घाः, तैः ।

109. **अवमान**—मानावमानयोः—मानश्च अवमानश्च तयोः ।

110. **अवलोकयन्√लोक् + अव**—अनवलोकयन्—न अवलोकयन् ।

111. **अवस्थित√स्था + अव**—ज्ञानावस्थितचेतसः—ज्ञाने ज्ञानेन वा अवस्थितं चेतः यस्य सः ज्ञानावस्थित चेताः तस्य ।

112. **अवहास**—अवहासार्थम्—(विग्रहपद्धत्यै 'अर्थ' (१) शब्दो द्रष्टव्यः) ।

113. **अवाप्त√आप् with अव**—अनवाप्तम्—न अवाप्तम् ।

114. **अविरुद्ध**—धर्माविरुद्धः—धर्मात् अविरुद्धः (न विरुद्धः) ।

115. **अव्यक्त**—(१) अव्यक्तनिधनानि । (२) अव्यक्तमूर्तिना । (३) अव्यक्तसंज्ञके । (४) अव्यक्तादीनि । (५) अव्यक्तासक्तचेतसाम् ।—(१) अव्यक्तं निधनं येषां तानि अव्यक्तनिधनानि । (२) अव्यक्ता, अव्यक्ता, वा, मूर्तिः यस्य स अव्यक्तमूर्तिः, तेन अव्यक्तमूर्तिना । (३) अव्यक्तं यस्य संज्ञा भवति सः अव्यक्तसंज्ञकः, तस्मिन् अव्यक्तसंज्ञके । (४) अव्यक्तं आदिः येषां तानि अव्यक्तादीनि । (५) अव्यक्ते आसक्तानि चेतांसि येषां ते अव्यक्तासक्तचेतसः, तेषां अव्यक्तासक्तचेतसाम् ।

116. **अव्यय**—अव्ययात्मा—अव्ययः (न व्ययशीलः) आत्मा यस्य सः ।

117. **अशन**—महाशनः—महान् अशनः (अशनशीलः) ।

118. **अशिन्√अश्**—(१) यज्ञशिष्टाशिनः । (२) लघ्वाशी ।—(१) यज्ञशिष्टं (यज्ञे यत् शिष्टं तत्) ये अश्नन्ति ते यज्ञशिष्टाशिनः । (२) लघु (अल्पं) यः अश्नाति सः लघ्वाशी ।

119. **अशुचि**—अशुचिव्रताः—अशुचीनि व्रतानि ये अनुतिष्ठन्ति ते ।

120. **अशुभ**—शुभाशुभम्—शुभं च अशुभं च तयोः समाहारः ।

121. **अश्नत्√अश्**—(१) अत्यश्नतः (२) अनश्नतः ।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'अति' (८) शब्दो द्रष्टव्यः] । (२) न किमपि यः अश्नाति सः अनश्नन्, तस्य अनश्नतः ।

122. **अश्रुपूर्ण**—अश्रुपूर्णाकुलेक्षणम्—अश्रुपूर्णं (अश्रुभिः पूर्णम्) आकुलं च ईक्षणं यस्य सः अश्रुपूर्णाकुलेक्षणः, तम् ।

123. **अष्ट**—अष्टधा—अष्टभिः प्रकारैः ।

124. **असक्त**—(१) असक्तबुद्धिः । (२) असक्तात्मा ।—(१) असक्ता (न सक्ता) बुद्धिः यस्य सः असक्तबुद्धिः (२) असक्तः (न सक्तः) आत्मा (अन्तःकरणं) यस्य सः असक्तात्मा ।

125. **असङ्ग**—असङ्गशस्त्रेण—असङ्गः [न सङ्गः (सङ्गविवर्जनम्)] एव शस्त्रं असङ्गशस्त्रम्, तेन ।

126. **असत्**—सदसत्—सत् च असत् (न सत्) च ।

127. **असि**—ज्ञानासिना—ज्ञानं एव असिः ज्ञानासिः, तेन ।

128. **असिद्धि**—सिद्ध्यसिद्ध्योः—सिद्धिश्च असिद्धिः (न सिद्धिः, सिद्धेः अभावः) च सिद्ध्यसिद्धी, तयोः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

129. **असु**—गतासून्—गताः असवः येषां ते गतासवः, तान् ।

130. **असुर**—गन्धर्वयक्षासुरसिद्धसङ्घाः—गन्धर्वाश्च यक्षाश्च असुराश्च सिद्धाश्च एतेषां सङ्घाः ।

131. **असूयत्√असूय्**—अनसूयन्तः—न असूयन्तः ।

132. **असूया**—अनसूयः—असूयां यः न करोति सः ।

133. **असुयु**—अनसूयवे—न असूयुः अनसूयुः, तस्मै ।

134. **अस्** (To be)—(१) गन्तासि । (२) जेतासि ।—(१) गन्तृ भविष्यसि । (२) जेतृ भविष्यसि ।

135. **अस्मद्**—अहंकृतः ।—अहम् इति संविदा कृतः (जनितः) भावः ।

136. **अहङ्कार**—(१) अनहङ्कारः । (२) अहंकारविमूढात्मा । (३) दम्भाहङ्कारसंयुक्ताः । (४) निरहङ्कारः । (५) साहङ्कारेण ।—(१) न अहङ्कारः (अहङ्कारस्य अभावः) अनहङ्कारः । (२) अहङ्कारेण विमूढः आत्मा यस्य सः अहङ्कारविमूढात्मा । (३) दम्भेन अहङ्कारेण च संयुक्ताः दम्भाहङ्कारसंयुक्ताः । (४) निर्गतः अहङ्कारः यस्मात् सः निरहङ्कारः । (५) अहङ्कारेण सहितः साहङ्कारः, तेन साहङ्कारेण ।

137. **अहन्**—अहरागमे—अह्नः आगमे ।

138. **अहंवादिन्**—अनहंवादी—न अहं वादी (अहं अहं इति यः पुनः पुनः वदति सः) ।

139. **अहोरात्रि**—अहोरात्रिविदः—अहश्च रात्रिश्च ते यः वेत्ति सः ।

आ

140. **आकर**—कुसुमाकरः—कुसुमानां आकरः ।

141. **आकाङ्क्षिन्**—फलाकाङ्क्षी—फलं आकाङ्क्षति इति ।

142. **आकाश**—आकाशस्थितः—आकाशे स्थितः ।

143. **आकुल**—अश्रुपूर्णाकुलेक्षणम्—(विग्रहपद्धत्यै 'अश्रुपूर्ण' शब्दो द्रष्टव्यः) ।

144. **आकृति**—नानावर्णाकृतीनि—नाना वर्णाः आकृतयश्च येषां तानि ।

145. **आगत**—गतागतम्—गतं च आगतं च (गमनागमनम्) ।

146. **आगम**—(१) अहरागमे । (२) आगमापायिनः । (३) रात्र्यागमे ।—(१-२) (विग्रहपद्धतिभ्यां 'अहन्', 'अपाय' शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ) । (३) रात्र्याः आगमः रात्र्यागमः, तस्मिन् रात्र्यागमे ।

147. **आचार**—(१) किमाचारः । (२) मिथ्याचारः ।—(१) कः (कीदृशः) आचारः अस्य इति किमाचारः । (२) मिथ्या (पापः) आचारः यस्य सः मिथ्याचारः ।

148. **आचार्य**—आचार्योपासनम्—आचार्यस्य उपासनम् (सेवा, शुश्रुषा वा) ।

149. **आत्मक**—(१) परिचर्यात्मकम् । (२) रसात्मकः । (३) रागात्मकम् । (४) व्यवसायात्मिका । (५) हिंसात्मकः ।—(१) परिचर्या आत्मा (रूपं) यस्य तत् परिचर्यात्मकम् । (२) रसः आत्मा (सत्त्वं) यस्य सः रसात्मकः । (३) रागः आत्मा (स्वभावः) यस्य तत् रागात्मकम् । (४) व्यवसायः आत्मा (जातिः प्रकारः वा) यस्याः सा व्यवसायात्मिका । (५) हिंसा आत्मा (स्वभावः) यस्य सः हिंसात्मकः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

150. **आत्मन्**—(१) अध्यात्मम्। (२) अनात्मनः। (३) अन्तरात्मना। (४) अव्ययात्मा। (५) असक्तात्मा। (६) आत्मकारणात्। (७) आत्मतृप्तः (८) आत्मपरदेहेषु। (९) आत्ममायया। (१०) आत्मयोगात्। (११) आत्मरतिः। (१२) आत्मवश्यैः। (१३) आत्मविनिग्रहः। (१४) आत्मविभूतयः। (१५) आत्मविशुद्धये। (१६) आत्मशुद्धये। (१७) आत्मसंभाविताः। (१८) आत्मसंस्थम्। (१९) आत्मौपम्येन। (२०) कामात्मानः। (२१) जितात्मनः। (२२) जितात्मा। (२३) ज्ञानविज्ञानतृप्तात्मा। (२४) तदात्मानः। (२५) धर्मात्मा। (२६) नष्टात्मानः। (२७) नियतात्मभिः। (२८) परमात्मा। (२९) प्रयतात्मनः। (३०) प्रशान्तात्मा। (३१) प्रसन्नात्मा। (३२) ब्रह्मयोगयुक्तात्मा। (३३) महात्मनः। (३४) महात्मन्। (३५) महात्मा। (३६) महात्मानः। (३७) यतचित्तात्मा। (३८) यतात्मवान्। (३९) यतात्मा। (४०) यतात्मानः। (४१) युक्तात्मा। (४२) योगयुक्तात्मा। (४३) वश्यात्मना। (४४) विजितात्मनाम्। (४५) विजितात्मा। (४६) विदितात्मनाम्। (४७) विधेयात्मा। (४८) विमूढात्मा। (४९) विशुद्धात्मा। (५०) सन्न्यासयोगयुक्तात्मा। (५१) संशयात्मनः। (५२) संशयात्मा। (५३) सर्वभूतात्मभूतात्मा।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'अधि' (५) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२) न आत्मा अनात्मा, तस्य अनात्मनः। (३–५) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अन्तर्' (१), 'अव्यय', 'असक्त' (२) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (६) आत्मनः कारणम् आत्मकारणम्, तस्मात् आत्मकारणात्। (७) आत्मनि (हृदये) यः तृप्तः सः आत्मतृप्तः। (८) आत्मनः परेषां च देहाः आत्मपरदेहाः, तेषु आत्मपरदेहेषु। (९) आत्मनः (स्वस्य) माया आत्ममाया, तया आत्ममायया। (१०) आत्मनः (स्वस्य) योगः आत्मयोगः, तस्मात् आत्मयोगात्। (११) आत्मनि (स्वस्मिन्) रतिः यस्य सः आत्मरतिः। (१२) आत्मानं वश्यानि आत्मवश्यानि, तैः आत्मवश्यैः। (१३) आत्मनः (मनसः इन्द्रियाणां च) विनिग्रहः आत्मविनिग्रहः। (१४) आत्मनः (स्वस्य) विभूतयः आत्मविभूतयः। (१५) आत्मनः (स्वस्य अन्तःकरणस्य) विशुद्धिः आत्मविशुद्धिः, तस्यै आत्मविशुद्धये। (१६) आत्मनः (स्वस्य अन्तःकरणस्य) शुद्धिः आत्मशुद्धिः, तस्यै आत्मशुद्धये। (१७) आत्मना (स्वेन) एव संभाविताः आत्मसंभाविताः। (१८) आत्मनि (हृदये) संस्थितम् आत्मसंस्थम्। (१९) आत्मना औपम्यम् (उपमायाः भावः) आत्मौपम्यम्, तेन आत्मौपम्येन। (२०) कामः आत्मा (स्वभावः) येषां ते कामात्मानः। (२१–२२) जितः आत्मा (स्वभावः), येन सः जितात्मा; तस्य जितात्मनः। (२३) ज्ञानेन विज्ञानेन च तृप्तः आत्मा (हृदयं) यस्य सः ज्ञानविज्ञानतृप्तात्मा। (२४) तदेव (तदभिन्नः) आत्मा (अन्तःकरणं) येषां ते तदात्मानः। (२५) धर्मः एव आत्मा (स्वभावः) यस्य सः धर्मात्मा। (२६) नष्टः आत्मा (विवेकबुद्धिः) येषां ते नष्टात्मानः। (२७) नियतः आत्मा (स्वभावः, इन्द्रियसंघातः वा) यैः ते नियतात्मानः, तैः नियतात्मभिः। (२८) परमः (सर्वश्रेष्ठः) आत्मा परमात्मा। (२९) प्रयतः (प्रकर्षेण यतः, नियन्त्रितः) आत्मा (चित्तं स्वभावः वा) येन सः प्रयतात्मा, तस्य प्रयतात्मनः। (३०) प्रशान्तः आत्मा (चित्तं स्वभावः वा) यस्य सः प्रशान्तात्मा। (३१) प्रसन्नः आत्मा (अन्तःकरणं) यस्य सः प्रसन्नात्मा। (३२) ब्रह्मयोगयुक्तः [ब्रह्मयोगेन (ब्रह्मणः योगः

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ब्रह्मयोगः, तेन) युक्तः] आत्मा (अन्तःकरणं) यस्य सः ब्रह्मयोगयुक्तात्मा। (३३–३६) महान् आत्मा (अन्तःकरणं) यस्य सः महात्मा; महात्मनः इति षष्ठीएकवचनम्; महात्मन् इति संबोधनम्; महात्मानः इति प्रथमाबहुवचनम्। (३७) यतं चित्तं (अन्तःकरणं) आत्मा (बाह्यकरणं, इन्द्रियसंघातः वा) च येन सः यतचित्तात्मा। (३८) यतः आत्मा (इन्द्रियसंघातः) यतात्मा, तद्वान् यतात्मवान्। (३९–४०) यतात्मा (विग्रहः पूर्ववत्); यतात्मानः इति प्रथमाबहुवचनम्। (४१) युक्तः आत्मा (चित्तं इन्द्रियसंघातश्च) येन सः युक्तात्मा। (४२) योगेन योगे वा युक्तः, आत्मा (चित्तं इन्द्रियसंघातश्च) येन सः योगयुक्तात्मा। (४३) वश्यत्वं आपादितः आत्मा (चित्तं इन्द्रियसंघातश्च) येन सः वश्यात्मा, तेन वश्यात्मना। (४४–४५) विजितः आत्मा (चित्तं इन्द्रियसंघातश्च) येन सः विजितात्मा; विजितः......यैः ते विजितात्मनः, तेषां विजितात्मनाम्। (४६) विदितः आत्मा (स्वभावः, आत्मतत्त्वम् वा) यैः ते विदितात्मनः, तेषां विदितात्मनाम्। (४७) (इच्छातः) विधेयः आत्मा (अन्तःकरणं) यस्य सः विधेयात्मा। (४८) विमूढः (अज्ञानावृतः) आत्मा (अन्तःकरणं) यस्य सः विमूढात्मा। (४९) विशुद्धः (मलरहितः) आत्मा (अन्तःकरणं) यस्य सः विशुद्धात्मा। (५०) सन्न्यासयोगयुक्तः [सन्न्यासयोगेन (सन्न्यासः एव, सन्न्यासेन वा, योगः सन्न्यासयोगः, तेन) युक्तः सन्न्यासयोगयुक्तः] आत्मा (अन्तःकरणं बाह्यकरणं च) यस्य सः सन्न्यासयोगयुक्तात्मा। (५१–५२) संशययुक्तः आत्मा (चित्तं) यस्य सः संशयात्मा; तस्य संशयात्मनः। (५३) सर्वभूतात्मभूतः [सर्वभूतानां (सर्वेषां भूतानां) आत्मभूतः (आत्मा भूतः, आत्मत्वेन अवस्थितः)] आत्मा यस्य सः सर्वभूतात्मभूतात्मा।

('परिचयात्मकम्' इत्यादि पञ्च 'आत्मक' शब्दान्ताः समासाः अपि 'आत्मन्'-शब्दान्तर्गतत्त्वेन 'आत्मन्' शब्दसमासाः एव इति अवगन्तव्यम्।)

151. **आत्मबुद्धिप्रसाद्**—आत्मबुद्धिप्रसादजम्—आत्मबुद्धिप्रसादेन [आत्मबुद्ध्याः (आत्मनः बुद्धिः आत्मबुद्धिः; तस्याः) प्रसादः आत्मबुद्धिप्रसादः, तेन] जातम्।

152. **आत्मभाव**—आत्मभावस्थः—आत्मभावे (आत्मनः भावः आत्मभावः, स्वभावः, तस्मिन्) स्थितः।

153. **आत्मभूत**—सर्वभूतात्मभूतात्मा—[विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (५३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

154. **आत्मसंयमयोग**—आत्मसंयमयोगाग्नौ—[विग्रहपद्धत्यै 'अग्नि' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

155. **आत्मसंस्तुति**—तुल्यनिन्दात्मसंस्तुतिः—तुल्ये निन्दा आत्मसंस्तुतिः [आत्मनः, (स्वस्य) संस्तुतिः] च यस्य (मनसा) सः।

156. **आदि**—(१) अनादि। (२) अनादिम्। (३) अनादी। (४) अव्यक्तादीनि। (५) आदिकर्त्रे। (६) आदिदेवम्। (७) आदिदेवः। (८) आद्यन्तवन्तः। (९) कल्पादौ। (१०) जनकादयः। (११) पुत्रदारगृहादिषु। (१२) भूतादिम्। (१३) शब्दादीन्। (१४) श्रोत्रादीनि।—(१–३) न आदिः विद्यते यस्य सः अनादिः, तत् अनादि, तम् अनादिम्; अनादी इति प्रथमाद्विवचनम्। (४) [विग्रहपद्धत्यै 'अव्यक्त' (४) शब्दो द्रष्टव्यः]। (५) आदिः कर्ता आदिकर्ता, तस्मै आदिकर्त्रे।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(६–७) आदिः (प्रथमं आविर्भूतः) देवः आदिदेवः, तम् आदिदेवम्। (८) [विग्रहपद्धत्यै 'अन्त' (८) शब्दो द्रष्टव्यः]। (९) कल्पस्य आदिः कल्पादिः, तस्मिन् कल्पादौ। (१०) जनकः आदिः येषां ते जनकादयः। (११) पुत्राः दाराः गृहाणि च आदौ येषां तानि पुत्रदारगृहादीनि, तेषु पुत्रदारगृहादिषु। (१२) भूतानां (सत्त्वानां) आदिः भूतादिः, तम् भूतादिम्। (१३) शब्दः आदिः, आदौ वा, येषां ते शब्दादयः, तान् शब्दादीन्। (१४) श्रोत्रं आदिः, आदौ वा, येषां तानि श्रोत्रादीनि।

157. **आदित्य**—(१) आदित्यगतम्। (२) आदित्यवर्णम्। (३) रुद्रादित्याः।—(१) आदित्ये गतम् (तदन्तः स्थितम्) आदित्यगतम्। (२) आदित्यस्य इव वर्णः यस्य सः आदित्यवर्णः, तम् आदित्यवर्णम्। (३) (एकादश) रुद्राश्च (द्वादश) आदित्याश्च रुद्रादित्याः।

158. **आदित्व**—अनादित्वात्—न आदित्वम् अनादित्वम्, तस्मात्।

159. **आदिमत्**—अनादिमत्—आदिः अस्य विद्यते इति आदिमत्; न आदिमत् अनादिमत्।

160. **आदिमध्यान्त**—अनादिमध्यान्तम्—आदिश्च मध्यं च अन्तश्च आदिमध्यान्ताः, ते यस्य विद्यन्ते सः आदिमध्यान्तः, तम् आदिमध्यान्तम्; न आदिमध्यान्तम् अनादिमध्यान्तम्।

161. **आनन**—व्यात्ताननम्—व्यात्तं आननं यस्य सः व्यात्ताननः, तम्।

162. **आमय**—अनामयम्—न आमयः विद्यते यस्मिन् तत्।

163. **आयास**—बहुलायासम्—बहुलः आयासः बहुलायासः, तत्पूर्वकम्।

164. **आयुस्**—अघायुः—[विग्रहपद्धत्यै 'अघ' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

165. **आयुःसत्त्वबलारोग्यसुखप्रीति**— आयुःसत्त्वबलारोग्यसुखप्रीतिविवर्धनाः— आयुःसत्त्वबलारोग्यप्रीतिन् (आयुश्च सत्त्वं च बलं च आरोग्यं च प्रीतिश्च आयुःसत्त्व... प्रीतयः, ताः) विवर्धयन्ति इति।

166. **आ(रभ्य)**—(१) आब्रह्मभवनात्। (२) आब्रह्मभुवनात्।—(१–२) ब्रह्मभवनं,..भुवनं वा आरभ्य।

167. **आरम्भ**—(१) अनारम्भात्। (२) सर्वारम्भाः।—(१) न आरम्भः (तस्य अभावः) अनारम्भः, तस्मात् अनारम्भात्। (२) सर्वे आरम्भाः सर्वारम्भाः।

168. **आराम**—(१) अन्तरारामः। (२) इन्द्रियारामः।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'अन्तर्' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२) इन्द्रियेषु यः आरामं प्राप्नोति सः इन्द्रियारामः।

169. **आरूढ**—(१) यन्त्रारूढानि। (२) योगारूढस्य। (३) योगारूढः।—(१) यन्त्राणि (शरीराणि) आरूढानि (अधिष्ठितानि इव) यन्त्रारूढानि (इव सर्वभूतान्स्वमायया भ्रामयन्तिष्ठति हृद्देशे ईश्वरः)। (२–३) योगं आरूढः (तस्य पारंगतः, तस्मिन् सिद्धिं प्राप्तः वा) योगारूढः, तस्य योगारूढस्य।

170. **आर्यजुष्ट**—अनार्यजुष्टम्—न आर्यजुष्टम् (आर्यस्य जुष्टम्)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

171. **आलय**—(१) दुःखालयम्। (२) हिमालयः।—(१) दुःखानां आलयम् (नपुंसकलिङ्गम्) दुःखालयम्, तम् दुःखालयम्। (२) हिमस्य आलयः (पुंलिंगम्, हिमालयः।

172. **आलस्य**—(१) निद्रालस्यप्रमादोत्थम्। (२) प्रमादालस्यनिद्राभिः।—(१) निद्रायाः, आलस्यात्, प्रमादात् वा उत्थितम् निद्रालस्यप्रमादोत्थम्। (२) प्रमादश्च आलस्यं च निद्रा च प्रमालस्यनिद्राः, ताभिः प्रमादालस्यनिद्राभिः।

173. **आवर्तिन्**—पुनरावर्तिनः—पुनः ये आवर्तयन्ति (प्रत्यागच्छन्ति) ते।

174. **आवह**—भयावहः—भयं आवहति इति।

175. **आविष्ट √विश् + आ**—विस्मयाविष्टः—विस्मयेन आविष्टः।

176. **आवृत्ति**—अनावृत्तिम्—न आवृत्तिः (तस्याः अभावः) अनावृत्तिः, ताम्।

177. **आवेशित √विश् + आ**—मय्यावेशितचेतसाम्—मयि आवेशितानि चेतांसि, यैः, येषां वा, ते मय्यावेशितचेतसः, तेषाम्।

178. **आशा**—(१) निराशीः। (२) मोघाशाः—(१) निर्गताः आशाः यस्मात् सः निराशीः। (२) मोघाः (वृथा) आशाः येषां ते मोघाशाः।

179. **आशापाश**—आशापाशशतैः—आशापाशानां (आशाः एव पाशाः, आशानां पाशाः वा, आशापाशाः, तेषां) शताः आशापाशशताः, तैः आशापाशशतैः।

180. **आश्चर्य**—सर्वाश्चर्यमयम्—सर्वासु वस्तुषु सर्वतः वा आश्चर्यमयम् (आश्चर्ययुक्तम्)।

181. **आश्रय**—(१) निराश्रयः। (२) मदाश्रयः।—(१) निर्गतः आश्रयः यस्मात् (यः कस्याप्यश्रयो न गृह्णाति) सः निराश्रयः। (२) अहं आश्रयः यस्य सः मदाश्रयः।

182. **आश्रित**—अनाश्रितः—न कस्मिन्नपि आश्रितः।

183. **आसक्त**—(१) अव्यक्तासक्तचेतसाम्। (२) मय्यासक्तमनाः।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'अव्यक्त' (५) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२) मयि आसक्तं मनः यस्य सः मय्यासक्तमनाः।

184. **आसङ्ग**—कर्मफलासङ्गम्—कर्मफलेषु (कर्मणां फलानि कर्मफलानि, तेषु) आसङ्गः कर्मफलासङ्गः, तम् कर्मफलासङ्गम्। श्रीशङ्करानुमतविग्रहस्तुः-कर्मणि तत्फले च असङ्गः कर्मफलासङ्गः, तम् कर्मफलासङ्गम्।

185. **आसद्**—दुरासदम्—दुःखेन आसादः (आसादनं प्राप्तिः वा) यस्य (भवति) सः दुरासदः, तम्।

186. **आसन**—विहारशय्यासनभोजनेषु—विहारश्च शय्या च आसनं च भोजनं च विहारशय्यासनभोजनानि, तेषु।

187. **आसुर**—आसुरनिश्चयान्—आसुराः (आसुरीप्रकृत्यनुरूपाः) निश्चयाः येषां ते आसुरनिश्चयाः, तान्।

188. **आहार**—(१) नियताहाराः। (२) निराहारस्य।—(१) नियताः आहाराः येषां ते नियताहाराः। (२) निर्गतः आहारः यस्मात् (यः न आहरति, उपभुङ्क्ते) सः निराहारः, तस्य निराहारस्य।

189. **आहारविहार**—युक्ताहारविहारस्य—युक्तौ आहारविहारौ (आहारश्च विहारश्च) यस्य सः युक्ताहारविहारः, तस्य।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

इ

190. **इच्छन्✓इच्छ्**—अनिच्छन्—न इच्छन्।

191. **इच्छाद्वेष**—इच्छाद्वेषसमुत्थेन—इच्छाद्वेषयोः (इच्छा च द्वेषश्च इच्छाद्वेषौ, तयोः) समुत्थितः इच्छाद्वेषसमुत्थितः, तेन।

192. **इच्छाभयक्रोध**—विगतेच्छाभयक्रोधः—विगताः इच्छाभयक्रोधाः (इच्छा च भयं च क्रोधश्च) यस्मात् सः।

193. **इज्या**—भूतेज्याः—भूतेषु (विनायकमातृकादिषु) इज्या (भक्तिः) येषां ते।

194. **इन्द्र**—(१) गजेन्द्राणाम्। (२) मृगेन्द्रः।—(१) गजानां इन्द्राः गजेन्द्राः (हस्तिविशेषाः); तेषां गजेन्द्राणाम्। (२) मृगाणां (वनपशूनां) इन्द्रः (राजा) मृगेन्द्रः (सिंहः)।

195. **इन्द्रिय**—(१) अतीन्द्रियम्। (२) इन्द्रियकर्माणि। (३) इन्द्रियगोचराः। (४) इन्द्रियग्रामम्। (५) इन्द्रियाग्निषु। (६) इन्द्रियारामः। (७) इन्द्रियार्थान्। (८) इन्द्रियार्थेभ्यः। (९) इन्द्रियार्थेषु। (१०) कर्मेन्द्रियाणि। (११) कर्मेन्द्रियैः। (१२) जितेन्द्रियः। (१३) मनःप्राणेन्द्रियक्रियाः। (१४) यतेन्द्रियमनोबुद्धिः। (१५) विजितेन्द्रियः। (१६) विषयेन्द्रियसंयोगात्। (१७) संयतेन्द्रियः।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'अति' (४) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२) इन्द्रियाणां कर्माणि इन्द्रियकर्माणि। (३) इन्द्रियैः गोचराः (गम्याः) इन्द्रियगोचराः (पदार्थाः) (४) इन्द्रियाणां ग्रामः इन्द्रियग्रामः, तम् इन्द्रियग्रामम्। (५–९) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अग्नि' (२), 'आराम' (२), 'अर्थ' (८-१०) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (१०–११) कर्माणि कर्तुं योग्यानि इन्द्रियाणि कर्मेन्द्रियाणि; तैः कर्मेन्द्रियैः। (१२) जितानि इन्द्रियाणि येन सः जितेन्द्रियः। (१३) मनसः, प्राणानां, इन्द्रियाणां च क्रियाः मनःप्राणेन्द्रियक्रियाः। (१४) यतानि इन्द्रियाणि मनः बुद्धिश्च येन सः यतेन्द्रियमनोबुद्धिः। (१५) विजितानि इन्द्रियाणि येन सः विजितेन्द्रियः। (१६) विषयाणां इन्द्रियाणां च संयोगः विषयेन्द्रियसंयोगः; तस्मात् विषयेन्द्रियसंयोगात्। (१७) संयतानि इन्द्रियाणि येन सः संयतेन्द्रियः।

196. **इष्ट**—(१) अनिष्टम्। (२) इष्टानिष्टोपपत्तिषु। (३) इष्टकामधुक्।—(१) न इष्टम् अनिष्टम्। (२) (विग्रहपद्धत्यै 'अनिष्ट' शब्दो द्रष्टव्यः)। (३) इष्टान् कामान् दुह्यति इति इष्टकामधुक्।

197. **इष्वास**—(१) परमेष्वासः। (२) महेष्वासाः।—(१) इष्वासानां [इषवः अस्यन्ते एभिः इति इष्वासाः (धनुर्धारिणो योधाः), तेषां] परमः परमेष्वासः। (२) इष्वासानां (विग्रहः पूर्ववत्) महान्तः महेष्वासाः।

ई

198. **ईक्षण**—अश्रुपूर्णाकुलेक्षणम्—(विग्रहपद्धत्यै 'अश्रुपूर्ण' शब्दो द्रष्टव्यः)।

199. **ईत✓ई**—अतीतः—[विग्रहपद्धत्यै 'अति' (३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

200. **ईप्सु**—कामेप्सुना—कामेभ्यः (भोगविषयेभ्यः) ईप्सा अस्य अस्ति इति कामेप्सुः, तेन।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

201. **ईश**—(१) गुडाकेश। (२) गुडाकेशः। (३) गुडाकेशेन। (४) देवेश। (५) भूतेश। (६) वित्तेशः। (७) हृषीकेश। (८) हृषीकेशम्। (९) हृषीकेशः।—(१-३) गुडकायाः (निद्रायाः) ईशः गुडाकेशः, तेन गुडाकेशेन; संबोधने विसर्गलोपः। (४) देवानां ईशः देवेशः; संबोधने विसर्गलोपः। (५) भूतानां ईशः भूतेशः; संबोधने विसर्गलोपः। (६) वित्तस्य ईशः वित्तेशः (धनपतिः, कुबेरः)। (७-९) हृषीकाणां (इन्द्रियाणां) ईशः हृषीकेशः; तम् हृषीकेशम्; संबोधने विसर्गलोपः।

202. **ईश्वर**—(१) अनीश्वरम्। (२) ईश्वरभावः। (३) परमेश्वर। (४) परमेश्वरम्। (५) महेश्वरः। (६) योगेश्वर। (७) योगेश्वरः। (८) योगेश्वरात्। (९) विश्वेश्वर।—(१) न ईश्वरः विद्यते अस्मिन् (विश्वे) इति अनीश्वरम्। (२) ईश्वरस्य (संपत्तिवतः) भावः ईश्वरभावः। (३-४) परमः ईश्वरः परमेश्वरः, तम् परमेश्वरम्; संबोधने विसर्गलोपः। (५) महान् ईश्वरः महेश्वरः। (६-८) योगस्य, योगानां वा, ईश्वरः योगेश्वरः; तस्मात् योगेश्वरात्; संबोधने विसर्गलोपः। (९) विश्वस्य ईश्वरः विश्वेश्वरः; संबोधने विसर्गलोपः।

उ

203. **उक्त**—(१) यथोक्तम्। (२) विधानोक्ताः। (३) शास्त्रविधानोक्तम्।—(१) यथा उक्तं तथैव यथोक्तम्। (२) विधानैः (विधिवाक्यैः) उक्ताः विधानोक्ताः। (३) शास्त्रविधानेन तस्मिन् वा (शास्त्रे अन्तर्गतं विधानं तेन तस्मिन् वा) उक्तम् शास्त्रविधानोक्तम्।

204. **उग्र**—(१) उग्रकर्माणः। (२) उग्ररूपः।—(१) उग्राणि कर्माणि येषां ते उग्रकर्माणः। उग्रं रूपं यस्य सः उग्ररूपः।

205. **उच्छ्रित**—अत्युच्छ्रितम्—[विग्रहपद्धत्यै 'अति' (९) शब्दो द्रष्टव्यः]।

206. **उत्तम**—(१) अनुत्तमम्। (२) अनुत्तमाम्। (३) उत्तमविदाम्। (४) उत्तमाङ्गैः। (५) उत्तमौजाः। (६) द्विजोत्तम। (७) पुरुषोत्तम। (८) पुरुषोत्तमम्। (९) पुरुषोत्तमः। (१०) रथोत्तमम्।—(१-२) न उत्तमतरं यस्मात् कश्चित् तत् अनुत्तमम्, न उत्तमतरा यस्मात्काचित् सा अनुत्तमा, ताम् अनुत्तमाम्। (३) उत्तमं (आत्मतत्त्वं) ये विदन्ति ते उत्तमविदः, तेषाम् उत्तमविदाम्। (४) उत्तमैः अङ्गैः (शिरोभिः) उत्तमाङ्गैः। (५) उत्तमम् ओजः यस्य सः उत्तमौजाः। (६) द्विजेषु उत्तमः द्विजोत्तमः; संबोधने विसर्गलोपः। (७-९) पुरुषाणां, पुरुषेषु वा, उत्तमः पुरुषोत्तमः; तम् पुरुषोत्तमम्; संबोधने विसर्गलोपः। (१०) रथानां रथेषु वा उत्तमः रथोत्तमः।

207. **उत्तर**—(१) उत्तरायणम्। (२) चेलाजिनकुशोत्तरम्। (३) चैलाजिनकुशोत्तरम्।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'अयन' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२-३) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'अजिन' (१-२) शब्दौ द्रष्टव्यौ]।

208. **उत्थित**—निद्रालस्यप्रमादोत्थम्—[विग्रहपद्धत्यै 'आलस्य' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

209. **उत्सन्न**—उत्सन्नकुलधर्माणाम्—उत्सन्नाः कुलधर्माः (कुलेषु परम्परागताः ये धर्माः ते) येषां ते उत्सन्नकुलधर्माः, तेषाम्।

210. **उत्सादन**—उत्सादनार्थम्—[विग्रहपद्धत्यै 'अर्थ' (११) शब्दो द्रष्टव्यः]।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

211. **उत्साह**—धृत्युत्साहसमन्वितः—धृत्युत्साहाभ्यां (धृतिश्च उत्साहश्च धृत्युत्साहौ, ताभ्यां) समन्वितः ।

212. **उदन्**--उदपाने--उदन् (जलं) तस्य पानम् उदपानम् (सरः), तस्मिन् ।

213. **उदर**--(१) बहूदरम् । (२) वृकोदरः ।--(१) बहूनि उदराणि यस्य सः बहूदरः, तम् बहूदरम् । (२) वृकस्य इव उदरं यस्य सः वृकोदरः (भीमः) ।

214. **उदासीन**--सुहृन्मित्रार्युदासीनमध्यस्थद्वेष्यबन्धुषु ।--[विग्रहपद्धत्यै 'अरि' (३) शब्दो दृष्टव्यः] ।

215. **उद्भव**--(१) अमृतोद्भवम् । (२) कामक्रोधोद्भवम् । (३) ब्रह्मोद्भवम् ।--(१) [विग्रहपद्धत्यै 'अमृत' (२) शब्दो दृष्टव्यः] । (२) कामक्रोधाभ्यां (कामश्च क्रोधश्च कामक्रोधौ, ताभ्यां) उद्भवः यस्य स कामक्रोधोद्भवः, तम् कामक्रोधोद्भवम् । (३) ब्रह्म उद्भवः (उत्पत्तिस्थानं) यस्य तत् ब्रह्मोद्भवम्, तमपि ब्रह्मोद्भवम् ।

216. **उद्भवकर**—भूतभावोद्भवकरः—भूतभावस्य (भूतानां भावः भूतभावः, तस्य) उद्भवकरः (उद्भवं करोति इति) ।

217. **उद्यतायुध**—दिव्यानेकोद्यतायुधम्—[विग्रहपद्धत्यै 'अनेक' (६) शब्दो दृष्टव्यः] ।

218. **उद्वेग**—हर्षामर्षभयोद्वेगैः—(विग्रहपद्धत्यै 'अमर्ष' शब्दो दृष्टव्यः) ।

219. **उद्वेगकर**—अनुद्वेगकरम्—न उद्वेगकरम् (उद्वेगं कारयति इति)

220. **उपकारिन्**—अनुपकारिणे—न उपकारी अनुपकारी, तस्मै ।

221. **उपपत्ति**—इष्टानिष्टोपपत्तिषु—(विग्रहपद्धत्यै 'अनिष्ट' शब्दो दृष्टव्यः) ।

222. **उपमा**—अमृतोपमम्—[विग्रहपद्धत्यै 'अमृत' (२) शब्दो दृष्टव्यः] ।

223. **उपस्थ**—रथोपस्थे—रथस्य उपस्थः (मध्यभागः) तस्मिन् ।

224. **उपहत**—(१) लोभोपहतचेतसः । (२) कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः ।—(१) लोभेन उपहतानि चेतांसि येषां ते । (२) कार्पण्यदोषेन (कार्पण्यं एव दोषः कार्पण्यदोषः, तेन) उपहतः स्वभावः यस्य सः कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः ।

225. **उपहृत**—भक्त्युपहृतम्—भक्त्या उपहृतम् ।

226. **उपाश्रित**—मामुपाश्रिताः—मामेव उपाश्रिताः (आश्रयं मत्वा स्थिताः) ।

227. **उपासन**—आचार्योपासनम्—विग्रहपद्धत्यै 'आचार्य' शब्दो दृष्टव्यम् ।

228. **उभय**—उभयविभ्रष्टः—उभयोः, उभयतः वा, विभ्रष्टः ।

229. **उरु**—बहुबाहूरुपादम्—बहवः बाहवः उरवः पादाः च यस्य शरीरे सन्ति सः बहुबाहूरुपादः, तम् ।

ऊ

230. **ऊर्ध्व**—ऊर्ध्वमूलम्—ऊर्ध्वं मूलं यस्य सः ऊर्ध्वमूलः, तम् ।

231. **ऊष्म**—ऊष्मपाः—ऊष्म ये पिबन्ति ते (पितरः) ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ऋ

232. **ऋषभ**—(१) पुरुषर्षभ। (२) भरतर्षभ—(१) पुरुषेषु ऋषभः इव पुरुषर्षभः। संबोधने विसर्गलोपः। (२) भरतेषु (भरतवंशीयेषु) ऋषभः इव भरतर्षभः। संबोधने विसर्गलोपः।

233. **ऋषि**—(१) देवर्षिः। (२) देवर्षीणाम्। (३) महर्षयः। (४) महर्षीणाम्। (५) राजर्षयः।—(१-२) देवेषु ऋषिः, देव इव ऋषिः वा, देवर्षिः; देवर्षीणाम् इति षष्ठीबहुवचनम्। (३-४) महान्तः ऋषयः महर्षयः; तेषां महर्षीणाम्। (५) राजसु ऋषयः, राजानः एव ऋषयः वा, राजर्षयः।

ए

234. **एक**—(१) एकभक्तिः। (२) एकस्थम्। (३) एकाक्षरम् (४) एकाग्रम्। (५) एकाग्रेण। (६) एकान्तम्। (७) एकांशेन।—(१) एकस्मिन् एव भक्तिः यस्य सः एकभक्तिः। (२) एकस्मिन् स्थितम् एकस्थम्। (३-७) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अक्षर' (२), 'अग्र' (१-२), 'अन्त' (९), 'अंश', शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

235. **एकधा**—अनेकधा—न एकधा (एकया रीत्या)।

236. **एतद्**—एतद्योनीनि—एताः योनयः येषां तानि।

237. **एवम्**—(१) एवंरूपः। (२) एवंविधः।—(१) एवं (एतादृशं) रूपं यस्य सः एवंरूपः। (२) एवं (एतादृशा) विधा यस्य सः एवंविधः।

ऐ

238. **ऐश्वर्य**—(१) भोगैश्वर्यगतिम्। (२) भोगैश्वर्यप्रसक्तानाम्।—(१) भोगाः ऐश्वर्यं च यस्यां सा भोगैश्वर्यगतिः, ताम् भोगैश्वर्यगतिम्। (२) भोगेषु ऐश्वर्ये च ये प्रसक्ताः ते भोगैश्वर्यप्रसक्ताः, तेषाम् भोगैश्वर्यप्रसक्तानाम्।

ओ

239. **ओजस्**—उत्तमौजाः—[विग्रहपद्धत्यै 'उत्तम' (५) शब्दो द्रष्टव्यः]।

240. **ओम्**—ओंकारः—'ओम्' इति रवः क्रियते यस्योच्चारणेन सः वर्णविशेषः।

औ

241. **औपम्य**—आत्मौपम्येन—[विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (१९) शब्दो द्रष्टव्यः]।

क

242. **कटु**—कट्वम्ललवणात्युष्णतीक्ष्णरूक्षविदाहिनः—(विग्रहपद्धत्यै 'अत्युष्ण' शब्दो द्रष्टव्यः)।

243. **कपि**—कपिध्वजः—कपिः (कपिचिन्हं) ध्वजे यस्य सः।

244. **कमलपत्र**—कमलपत्राक्ष—(विग्रहपद्धत्यै 'अक्ष' शब्दो द्रष्टव्यः)।

245. **कमलासन**—कमलासनस्थम्—कमलासने (कमलं एव आसनं कमलासनं, तस्मिन्) स्थितः कमलासनस्थः, तम्।

246. **कराल**—(१) दंष्ट्राकरालानि। (२) बहुदंष्ट्राकरालम्।—(१) दंष्ट्राभिः करालानि दंष्ट्राकरालानि। (२) बहुदंष्ट्राभिः (बहुभिः दंष्ट्राभिः) करालम् बहुदंष्ट्राकरालम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

247. **कर्तृ**—(१) अकर्तारम्। (२) आदिकर्त्रे।—(१) न कर्तृ अकर्तृ, तम् अकर्तारम्। (२) [विग्रहपद्धत्यै 'आदि' (५) शब्दो द्रष्टव्यः]।

248. **कर्तृत्व**—कार्यकारणकर्तृत्वे—कार्यकारणयोः (कार्यं च कारणं च कार्यकारणे, तयोः) कर्तृत्वम्, कार्यकारणकर्तृत्वम्, तस्मिन्।

249. **कर्मकृत्**—अकर्मकृत्—न कर्मकृत् (कर्म करोति इति)।

250. **कर्मन्**—(१) अकर्म। (२) अकर्मणः। (३) अकर्मणि। (४) इन्द्रियकर्माणि। (५) उग्रकर्माणः। (६) कर्मचोदना। (७) कर्मजम्। (८) कर्मजा। (९) कर्मजान्। (१०) कर्मफलम्। (११) कर्मफले। (१२) कर्मबन्धनः। (१३) कर्मबन्धम्। (१४) कर्मबन्धनैः। (१५) कर्मयोगम्। (१६) कर्मयोगः। (१७) कर्मयोगेन। (१८) कर्मसङ्गिनाम्। (१९) कर्मसङ्गिषु। (२०) कर्मसङ्गेन। (२१) कर्मसमुद्भवः। (२२) कर्मसङ्ग्रहः। (२३) कर्मसंज्ञितः। (२४) कर्मसन्न्यासात्। (२५) कर्मानुबन्धीनि। (२६) कर्मेन्द्रियाणि। (२७) कर्मेन्द्रियैः। (२८) क्षत्रकर्म। (२९) गुणकर्मविभागयोः। (३०) गुणकर्मविभागशः। (३१) गुणकर्मसु। (३२) पुण्यकर्मणाम्। (३३) प्राणकर्माणि। (३४) ब्रह्मकर्म। (३५) भीमकर्मा। (३६) मोघकर्माणः। (३७) यज्ञदानतपः कर्म। (३८) वैश्यकर्म। (३९) सर्वकर्मणाम्। (४०) सर्वकर्माणि। (४१) स्वकर्मणा।—(१–३) न कर्म (कर्मणः व्यावृत्तिः) अकर्म; तस्य अकर्मणः; तस्मिन् अकर्मणि। (४–५) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'इन्द्रिय' (२), 'उग्र' (१) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]। (६) कर्मणां चोदना कर्मचोदना। (७–९) कर्मणा जातम् कर्मजम्; तान् कर्मजान्; सा कर्मजा। (१०–११) कर्मणः फलम् कर्मफलम्; तस्मिन् कर्मफले। (१२) कर्माणि बन्धनं यस्य सः कर्मबन्धनः। (१३) कर्मणा उत्पादितः बन्धः कर्मबन्धः, तम् कर्मबन्धम्। (१४) कर्मणा उत्पादितानि बन्धनानि कर्मबन्धनानि, तैः कर्मबन्धनैः। (१५–१७) कर्मणा योगः, कर्म एव योगः वा, कर्मयोगः; तम् कर्मयोगम्; तेन कर्मयोगेन। (१८–१९) कर्मभिः येषां सङ्गः भवति ते कर्मसङ्गिनः; तेषाम् कर्मसङ्गिनाम्; तेषु कर्मसङ्गिषु। (२०) कर्मभिः सङ्गः कर्मसङ्गः तेन कर्मसङ्गेन। (२१) कर्मणः समुद्भवः यस्य सः कर्मसमुद्भवः। (२२) कर्मणां सङ्ग्रहः (कर्मसु आवश्यकानि तत्त्वानि) कर्मसङ्ग्रहः। (२३) कर्मशब्देन यः संज्ञितः सः कर्मसंज्ञितः। (२४) कर्मणां सन्न्यासः कर्मसन्न्यासः, तस्मात् कर्मसन्न्यासात्। (२५) (विग्रहपद्धत्यै 'अनुबन्ध' शब्दो द्रष्टव्यः)। शङ्करानुमतं विवरणं तु कर्म (धर्माधर्मलक्षणम्) अनुबन्धः (पश्चाद्भावी उद्भूतिः) येषां तानि कर्मानुबन्धीनि। (२६–२७) [विग्रहपद्धत्यै 'इन्द्रिय' (१०-११) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]। (२८) क्षत्रस्य (स्वाभाविकं) कर्म क्षत्रकर्म। (२९–३०) गुणकर्मणां (गुणाश्च कर्माणि च गुणकर्माणि, तेषां) विभागौ गुणकर्मविभागौ; तयोः गुणकर्मविभागयोः; तत्पूर्वकम् गुणकर्मविभागशः। (३१) गुणप्रेरितानि कर्माणि गुणकर्माणि, तेषु गुणकर्मसु। (३२) पुण्यानि कर्माणि येन कृतानि ते पुण्यकर्माणः; तेषां पुण्यकर्मणाम्। (३३) प्राणानां कर्माणि प्राणकर्माणि। (३४) ब्रह्मणः (ब्राह्मणजातेः) कर्म ब्रह्मकर्म। (३५) भीमानि कर्माणि यः कुरुते सः भीमकर्मा। (३६) मोघानि (निरर्थकानि)

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कर्माणि ये कुर्वन्ति ते मोघकर्माणः। (३७) यज्ञदानतपः (यज्ञः दानं, तपः एतेषां समाहारः) एव कर्म यज्ञदानतपः कर्म। (३८) वैश्यानां (स्वाभाविकं) कर्म वैश्यकर्म। (३९-४०) सर्वाणि कर्माणि सर्वकर्माणि; तेषां सर्वकर्मणाम्। (४१) स्वस्य (आत्मनः) कर्म स्वकर्म, तेन स्वकर्मणा।

251. **कर्मफल**—(१) कर्मफलत्यागः। (२) कर्मफलत्यागी। (३) कर्मफलप्रेप्सुः। (४) कर्मफलसंयोगम्। (५) कर्मफलहेतुः। (६) कर्मफलासङ्गम्।—(१) कर्मफलस्य (कर्मणः फलं कर्मफलम्, तस्य) त्यागः कर्मफलत्यागः। (२) कर्मफलं (कर्मणः फलं) यः त्यजति सः कर्मफलत्यागी। (३) कर्मफलं (कर्मणः फलं) यः प्रेप्सति सः कर्मफलप्रेप्सुः (४) कर्मफलयोः (कर्म च फलं च कर्मफले, तयोः) संयोगः कर्मफलसंयोगः, तम् कर्मफलसंयोगम्। (५) कर्मफले (कर्मणः फले) हेतुः यस्य सः कर्मफलहेतुः। (६) (विग्रहपद्धत्यै 'आसङ्गः' शब्दो द्रष्टव्यः)।

252. **कलिल**—मोहकलिलम्—मोहस्य कलिलम् (राशिः)।

253. **कल्प**—(१) कल्पक्षये। (२) कल्पादौ।—(१) कल्पस्य क्षयः कल्पक्षयः, तस्मिन् कल्पक्षये। (२) कल्पस्य आदिः कल्पादिः तस्मिन् कल्पादौ।

254. **कल्मष**—(१) अकल्मषम्। (२) क्षीणकल्मषाः (३) विगतकल्मषः।—(१) न कल्मषं विद्यते यस्मिन् तत् अकल्मषम्। (२) क्षीणं कल्मषं येभ्यः ते क्षीणकल्मषाः। (३) विगतं कल्मषं यस्मात् सः विगतकल्मषः।

255. **कल्याण**—कल्याणकृत्—कल्याणं करोति इति।

256. **काङ्क्षिन्**—(१) दर्शनकाङ्क्षिणः। (२) मोक्षकाङ्क्षिभिः।—(१) दर्शनं ये काङ्क्षन्ति ते दर्शनकाङ्क्षिणः। (२) मोक्षं ये काङ्क्षन्ति ते मोक्षकाङ्क्षिणः; तैः मोक्षकाङ्क्षिभिः।

257. **काम**—(१) अर्थकामान्। (२) इष्टकामधुक्। (३) कामकामाः। (४) कामकामी। (५) कामकारतः। (६) कामकारेण। (७) कामक्रोधपरायणाः। (८) कामक्रोधवियुक्तानाम्। (९) कामक्रोधोद्भवम्। (१०) कामधुक्। (११) कामभोगेषु। (१२) कामरूपम्। (१३) कामरूपेण। (१४) कामहैतुकम्। (१५) कामात्मानः। (१६) कामेप्सुना। (१७) धर्मकामार्थान्। (१८) विनिवृत्तकामाः। (१९) सर्वकामेभ्यः।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'अर्थ' (३), 'इष्ट' (३) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]। (३) कामान् (विषयान्) कामयन्ते इति कामकामाः। (४) कामान् कामयितुं शीलं अस्य इति कामकामी। (५-६) कामस्य कृतिः इयं इति कामकारः, तस्मात् कामकारतः; तेन कामकारेण। (७) कामक्रोधौ (कामश्च क्रोधश्च तौ) परायणाः (तन्निष्ठाः) कामक्रोधपरायणाः। (८) कामक्रोधाभ्यां (कामश्च क्रोधश्च कामक्रोधौ, ताभ्यां) वियुक्ताः कामक्रोधवियुक्ताः, तेषां कामक्रोधवियुक्तानाम्। (९) [विग्रहपद्धत्यै 'उद्भवः' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]। (१०) कामान् दुह्यति इति कामधुक्। (११) कामानां (विषयाणां) भोगाः कामभोगाः, तेषु कामभोगेषु। (१२-१३) कामः एव रूपं यस्य सः कामरूपः, तम् कामरूपम्, तेन कामरूपेण। (१४) कामः हेतुः अस्य इति कामहैतुकम्। (१५) [विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (२०) शब्दो द्रष्टव्यः]। (१६)

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(विग्रहपद्धत्यै 'इप्सु' शब्दो दृष्टव्यः) (१७) [विग्रहपद्धत्यै 'अर्थ' (१५) शब्दो दृष्टव्यः]। (१८) विनिवृत्ताः कामाः येभ्यः ते विनिवृत्तकामाः। (१९) सर्वे कामाः सर्वकामाः, तेभ्यः सर्वकामेभ्यः।

258. **कामभोग**—कामभोगार्थम्—[विग्रहपद्धत्यै 'अर्थ' (१२) शब्दो दृष्टव्यः]।

259. **कामराग**—कामरागविवर्जितम्—कामरागात् (कामेषु रागः कामरागः, तस्मात्) विवर्जितम्।

260. **कामरागबल**—कामरागबलान्विताः—[विग्रहपद्धत्यै 'अन्वित' (१) शब्दो दृष्टव्यः]।

261. **कामसङ्कल्प**—कामसङ्कल्पवर्जिताः—कामसङ्कल्पाः [कामेभ्यः, कामार्थे वा, कृताः सङ्कल्पाः] वर्जिताः यैः ते।

262. **काम् (इच्छ्)**—(१) कामकामाः। (२) योद्धुकामान्।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'काम' (३) शब्दो दृष्टव्यः]। (२) योद्धुं ये कामयन्ति ते योद्धुकामाः तान्।

263. **कामिन्**—कामकामी—[विग्रहपद्धत्यै 'काम' (४) शब्दो दृष्टव्यः]।

264. **कामोपभोग**—कामोपभोगपरमाः—कामोपभोगः (कामानां उपभोगः) एव परमं श्रेयः ये मन्यन्ते ते।

265. **काम्या**—हितकाम्यया—हितस्य काम्या (इच्छा) हितकाम्या, तया।

266. **काय**—कायशिरोग्रीवम्—कायः (कबन्धः), शिरः, ग्रीवा च एतेषां समाहारः कायशिरोग्रीवम्, तम्।

267. **कायक्लेश**—कायक्लेशभयात्—कायक्लेशस्य (कायं, कायस्य वा, क्लेशः कायक्लेशः, तस्य) भयम् कायक्लेशभयम्, तस्मात्।

268. **कारण**—(१) आत्मकारणात्। (२) कार्यकारणकर्तृत्वे।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'आत्मन्' (६), 'कर्तृत्व' शब्दौ क्रमेण दृष्टव्यौ]।

269. **कार्पण्यदोष**—कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः।—[विग्रहपद्धत्यै 'उपहत' (२) शब्दः दृष्टव्यः]।

270. **कार्य**—(१) अकार्यम्। (२) कार्यकारणकर्तृत्वे। (३) कार्याकार्यव्यवस्थितौ। (४) कार्याकार्ये।—(१) न कार्यम् अकार्यम् (कर्तुं अयोग्यम्)। (२–४) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'कर्तृत्व', 'अकार्य', (१–२) शब्दाः क्रमेण दृष्टव्याः]।

271. **काल**—(१) अन्तकाले। (२) प्रयाणकाले।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'अन्त' (६) शब्दो दृष्टव्यः]। (२) प्रयाणस्य (मृत्योः) कालः प्रयाणकालः, तस्मिन् प्रयाणकाले।

272. **कालानल**—कालानलसन्निभानि—कालनलस्य [काले (प्रलयकाले) यः अनलः आविर्भवति सः कालानलः, तस्य] सन्निभानि (सदृशानि)।

273. **काशि**—काशिराजः—काश्याः राजः ('राज्' शब्दस्य प्रथमाएकवचनम्)।

274. **किम्**—किमाचारः—[विग्रहपद्धत्यै 'आचार' (१) शब्दो दृष्टव्यः]।

275. **किल्बिष**—(१) संशुद्धकिल्बिषः। (२) सर्वकिल्बिषैः।—(१) संशुद्धः किल्बिषेभ्यः संशुद्धकिल्बिषः। (२) सर्वैः किल्बिषैः सर्वकिल्बिषैः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

276. **कीर्ति**—(१) अकीर्तिम् । (२) अकीर्तिः ।—(१-२) न कीर्तिः अकीर्तिः (अपकीर्तिः); ताम् अकीर्तिम् ।

277. **कुन्ति**—कुन्तिपुत्रः—कुन्त्याः पुत्रः ।

278. **कुरु**—(१) कुरुक्षेत्रे । (२) कुरुनन्दन । (३) कुरुप्रवीर । (४) कुरुवृद्धः । (५) कुरुश्रेष्ठ । (६) कुरुसत्तम ।—(१) कुरुदेशे स्थितं क्षेत्रम् (रणभूमिः) कुरुक्षेत्रम्; तस्मिन् कुरुक्षेत्रे । (२) कुरुवंशीयानां नन्दनः कुरुनन्दनः; संबोधने विसर्गलोपः । (३) कुरुषु (कुरुवंशीयेषु) प्रवीरः कुरुप्रवीरः । संबोधने विसर्गलोपः । (४) कुरुषु वृद्धः कुरुवृद्धः । (५) कुरुषु श्रेष्ठः कुरु श्रेष्ठः । संबोधने विसर्गलोपः । (६) कुरुषु सत्तमः (ये सत्पुरुषाः तेषु उत्तमः) कुरुसत्तमः । संबोधने विसर्गलोपः ।

279. **कुल**—(१) कुलक्षये । (२) कुलघ्नानाम् । (३) कुलधर्माः । (४) कुलस्त्रियः ।—(१) कुलस्य क्षयः कुलक्षयः, तस्मिन् कुलक्षये । (२) कुलं (स्वकीयं कुलं) ये घ्नन्ति ते कुलघ्नाः, तेषाम् कुलघ्नानाम् । (३) कुले (परम्परया प्रचलिताः ये) धर्माः ते कुलधर्माः । (४) कुले समाविष्टाः याः स्त्रियः ताः; कुलस्त्रियः ।

280. **कुलक्षय**—कुलक्षयकृतम्—कुलक्षयस्य (कुलस्य क्षयः कुलक्षयः, तस्य) करणेन यत्कृतं तत्, तन्निमित्तं वा ।

281. **कुलधर्म**—उत्सन्नकुलधर्माणाम्—(विग्रहपद्धत्यै 'उत्सन्न' शब्दो द्रष्टव्यः) ।

282. **कुश**—(१) चैलाजिनकुशोत्तरम् । (२) चैलाजिनकुशोत्तरम्—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'अजिन' (१-२) शब्दौ द्रष्टव्यौ] ।

283. **कुशल**—अकुशलम्—न कुशलम् (अनिष्टम्) ।

284. **कुसुम**—कुसुमाकरः (वसन्तः)—(विग्रहपद्धत्यै 'आकर' शब्दो द्रष्टव्यः) ।

285. **कूट**—(१) कूटस्थम् । (२) कूटस्थः—(१-२) कूटे स्थितः कूटस्थः (उपाधिभिः अलिप्तः प्रत्यगात्मा); तम् कूटस्थम् ।

286. **कृ**—(१) अकारः । (२) अकीर्तिकरम् । (३) अहङ्कृतः । (४) ओंकारः । (५) कल्याणकृत् (६) कामकारतः । (७) कामकारेण; (८) कुलक्षयकृतम् । (९) कृतकृत्यः । (१०) कृतनिश्चयः । (११) कृताञ्जलिः । (१२) कृत्स्नकर्मकृत् । (१३) दुष्कृताम् । (१४) निःश्रेयसकरौ । (१५) पापकृत्तमः । (१६) पुण्यकृतान् (१७) पुण्यकृताम् । (१८) प्रियकृत्तमः । (१९) मत्कर्मकृत् । (२०) लोकक्षयकृत् । (२१) वर्णसङ्करकारकैः । (२२) वेदान्तकृत् (२३) सुकृतस्य । (२४) सुकृतम् ।—(१-८) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अ', 'अकीर्ति', 'अस्मद्', 'ओम्', 'कल्याण', 'काम' (५-६), 'कुलक्षय', शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः] । (९) कृत्यं (कर्तव्यं) येन कृतं सः कृतकृत्यः । (१०) निश्चयः येन कृतः सः कृतनिश्चयः । (११) (विग्रहपद्धत्यै 'अञ्जलि' शब्दो द्रष्टव्यः) । (१२) कृत्स्नकर्म (कृत्स्नं कर्तव्यं यत्कर्म तत्) यः करोति सः कृत्स्नकर्मकृत् । (१३) दुष्कृतानि (दुष्टानि कर्माणि) ये कुर्वन्ति ते दुष्कृताः; तेषाम् दुष्कृताम् । (१४) निःश्रेयसं एते कुरुतः इति निःश्रेयसकरौ । (१५) पापानि ये कुर्वन्ति ते पापकृतः, तेषां अधमः पापकृत्तमः । (१६) पुण्यकृद्भिः ये प्राप्यन्ते ते पुण्यकृताः (लोकाः)

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तान् पुण्यकृतान् । (१७) पुण्यानि यैः कृतानि ते पुण्यकृतः, तेषां पुण्यकृताम् । (१८) प्रियं ये कुर्वन्ति ते प्रियकृतः, तेषां उत्तमः प्रियकृत्तमः । (१९) मत्कर्म (मम प्रीत्यै, मदर्थं वा, मत्कृते कर्म) यः कुरुते सः मत्कर्मकृत् । (२०) लोकक्षयं (लोकानां क्षयः लोकक्षयः, तम्) यः कुरुते सः लोकक्षयकृत् । (२१) वर्णसङ्करान् (वर्णानां सङ्कराः वर्णसङ्कराः, तान्) कुर्वन्ति (उत्पादन्ति) इति वर्णसङ्करकारकाः, तैः वर्णसङ्करकारकैः । (२२) वेदान्ताः (वेदानां अन्ताः अन्तिमभागाः) येन कृताः सः वेदान्तकृत् । 'वेदान्तार्थसंप्रदायकृत्' इति शङ्करः । (२३–२४) सुष्ठु कृतम् सुकृतम्; तस्य सुकृतस्य ।

287. **कृत** (noun)—(१) अकृतेन । (२) कृतान्ते ।—(१) न कृतम् (कर्म) अकृतम्, तेन अकृतेन । (२) [विग्रहपद्धत्यै 'अन्त' (१०) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

288. **कृतबुद्धित्व**—अकृतबुद्धित्वात्—न कृता बुद्धिः (असंस्कृता बुद्धिः) अकृतबुद्धिः, तस्याः भावः अकृतबुद्धित्वम्, तस्मात् ।

289. **कृतात्मन्**—अकृतात्मानः—[कृतः (संस्कृतः) आत्मा येषां ते कृतात्मानः] न कृतात्मानः अकृतात्मानः ।

290. **कृतिन्**—(१) दुष्कृतिनः । (२) सुकृतिनः ।—(१) दुष्टानि कृतानि (कर्माणि) येषां ते दुष्कृतिनः । (२) सुष्ठु कृतानि (कर्माणि) येषां ते सुकृतिनः ।

291. **कृते**—महीकृते—मही पृथिवी, तस्याः कृते (अर्थे) ।

292. **कृत्य**—कृतकृत्यः—[विग्रहपद्धत्यै 'कृ' (९) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

293. **कृत्व**—सहस्रकृत्वः—सहस्र कृत्वः (सहस्रधा, सहस्रवारं वा) ।

294. **कृत्स्न**—कृत्स्नवित्—कृत्स्नं वेत्ति इति ।

295. **कृत्स्नकर्म**—कृत्स्नकर्मकृत्—[विग्रहपद्धत्यै 'कृ' (१२) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

296. **कृत्स्नविद्**—अकृत्स्नविदः—(कृत्स्नं विदन्ति इति कृत्स्नविदः); न कृत्स्नविदः अकृत्स्नविदः ।

297. **कृषि**—कृषिगोरक्ष्यवाणिज्यम्—कृषिः (कृषिकर्म), गोरक्ष्यं (गवां रक्षणम्), वाणिज्यं च, एतेषां समाहारः कृषिगोरक्ष्यवाणिज्यम् ।

298. **कृष्णा**—शुक्लकृष्णे—शुक्ला च कृष्णा च ।

299. **केशव**—केशवार्जुनयोः—[विग्रहपद्धत्यै 'अर्जुन' (१) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

300. **केशि**—केशिनिषूदन—केशिनामकस्य राक्षसस्य निषूदनः (संहर्ता) केशिनिषूदनः । संबोधने विसर्गलोपः ।

301. **क्रिया**—(१) अक्रियः । (२) दानक्रियाः । (३) मनःप्राणेन्द्रियक्रियाः । (४) यज्ञतपःक्रियाः । (५) यज्ञदानतपः क्रियाः ।—(१) क्रियाभ्यः व्यावृत्तः इति अक्रियः । (२) दानरूपाः क्रियाः दानक्रियाः । (३) [विग्रहपद्धत्यै 'इन्द्रिय' (१३) शब्दो द्रष्टव्यः] । (४) यज्ञाः तपांसि च, तद्रूपाः क्रियाः यज्ञतपःक्रियाः । (५) यज्ञाः दानानि तपांसि च, तद्रूपाः क्रियाः यज्ञदानतपःक्रियाः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

302. **क्रियाविशेष**—क्रियाविशेषबहुलाम्—क्रियाविशेषाः (विशिष्टाः क्रियाः) बहुलाः (बहवः) यस्यां सा क्रियाविशेषबहुला, ताम्।

303. **क्रोध**—(१) अक्रोधः। (२) कामक्रोधपरायणाः। (३) कामक्रोधवियुक्तानाम्। (४) कामक्रोधोद्भवम्।—(१) न क्रोधः (क्रोधस्य अभावः) अक्रोधः। (२-४) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'काम' (७-९) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

304. **क्लेद्य**—अक्लेद्यः—न क्लेद्यः (क्लेदनशीलः)।

305. **क्षत्र**—क्षत्रकर्म—[विग्रहपद्धत्यै 'कर्मन्' (२८) शब्दो द्रष्टव्यः]।

306. **क्षत्रिय**—ब्राह्मणक्षत्रियविशाम्—ब्राह्मणानां, क्षत्रियाणां विशां (वैश्यानां) च।

307. **क्षपितकल्मष**—यज्ञक्षपितकल्मषाः—यज्ञैः क्षपितकल्मषाः (क्षपितं कल्मषं येषां ते)।

308. **क्षय**—(१) अक्षयम्। (२) अक्षयः। (३) कल्पक्षये। (४) कुलक्षये।—(१-२) यस्य क्षयः न भवति, सः अक्षयः, तत् अक्षयम्। (३-४) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'कल्प' (१), 'कुल' (१) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

309. **क्षय्य**—अक्षय्यम्—यन्न क्षीयते तदक्षय्यम्, तम्।

310. **क्षर**—(१) अक्षरम्। (२) अक्षरः। (३) अक्षराणाम्। (४) अक्षरात्।—(१-४) यः न क्षरति सः अक्षरः, तम् अक्षरम्; यन्न क्षरति तदपि अक्षरम्; 'अक्षराणाम्' इति षष्ठ्याः बहुवचनम्; 'अक्षरात्' इति पञ्चम्याः एकवचनम्।

311. **क्षित्**—महीक्षिताम्—मह्याः क्षितः (शासकाः) महीक्षितः, तेषाम्।

312. **क्षीण**—क्षीणकल्मषाः—[विग्रहपद्धत्यैः 'कल्मष' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

313. **क्षेत्र**—(१) कुरुक्षेत्रे। (२) क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोः। (३) क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगात्। (४) क्षेत्रज्ञम्। (५) क्षेत्रज्ञः। (६) धर्मक्षेत्रे। (७) सर्वक्षेत्रेषु।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'कुरु' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२) क्षेत्रस्य क्षेत्रज्ञस्य क्षेत्रं य जानाति सः क्षेत्रज्ञः, तस्य च क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोः। (३) क्षेत्रं च क्षेत्रज्ञः (क्षेत्रं यः जानाति सः) च, तयोः संयोगः क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगः, तस्मात् क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगात्। (४-५) क्षेत्रं यः जानाति सः क्षेत्रज्ञः; तम् क्षेत्रज्ञम्। (६) धर्मस्य (निर्णायकं) क्षेत्रम् धर्मक्षेत्रम्, तस्मिन् धर्मक्षेत्रे। (७) सर्वेषु क्षेत्रेषु सर्वक्षेत्रेषु।

314. **क्षेत्रज्ञ**—(१) क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोः। (२) क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगात्।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'क्षेत्र' (२-३) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

315. **क्षेम**—योगक्षेमम्—योगः (अप्राप्तस्य प्रापणम्) च क्षेमं (प्राप्तस्य रक्षणम्) च, एतयोः समाहारः, योगक्षेमम्, तम्।

ग

316. **गज**—गजेन्द्राणाम्—[विग्रहपद्धत्यै 'इन्द्र' (१) शब्दो द्रष्टव्यः].

317. **गण**—(१) भूतगणान्। (२) मणिगणाः। (३) सुरगणाः।—(१) भूतानां गणाः (समूहाः) भूतगणाः, तान् भूतगणान्। (२) मणिनां गणाः मणिगणाः। (३) सुराणां गणाः सुरगणाः।

318. **गत**—(१) अन्तगतम्। (२) आदित्यगतम्। (३) गतरसम्। (४) गतव्यथः। (५) गतसङ्गस्य। (६) गतसंदेहः। (७) गतागतम्। (८) गतासून्। (९) मद्गतेन।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(१०) मनोगतान् । (११) सर्वगतम् । (१२) सर्वगतः । (१३) सर्वत्रगम् । (१४) सर्वत्रगः ।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'अन्त' (७), 'आदित्य' (१) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ] । (३) गतः रसः यस्मात् तत् गतरसम् । (४) गता व्यथा यस्मात् (यस्य हृदयात्) सः गतव्यथः । (५) गतः सङ्गः (सक्तिः) यस्मात् (यस्य हृदयात्) सः गतसङ्गः, तस्य गतसङ्गस्य । (६) गताः (निवृत्ताः) संदेहाः यस्मात् (यस्य मनसः) सः गतसंदेहः । (७) (विग्रहपद्धत्यै 'आगत' शब्दो द्रष्टव्यः) । (८) (विग्रहपद्धत्यै 'असु' शब्दो द्रष्टव्यः) । (९) मयि गतं (निवेशितं) मद्गतम्, तेन मद्गतेन । (१०) मनसि गताः (प्रविष्टाः स्थिताः वा) मनोगताः, तान् मनोगतान् । (११-१२) सर्वेषु (वस्तुषु स्थलेषु च) यत् गतं तत् सर्वगतम्; सर्वेषु......यः गतः सः सर्वगतः । (१३-१४) सर्वत्र गतम् (प्रविष्टम्) सर्वत्रगम्; सर्वत्र गतः (प्रविष्टः) सर्वत्रगः ।

319. **गतासु**—अगतासून्—[गताः (व्यावृत्ताः) असवः येषां ते गतासवः] न गतासवः अगतासवः, तान् अगतासून् ।

320. **गति**—(१) दुर्गतिम् । (२) प्राणापानगती । (३) भोगैश्वर्यगतिम् । (४) स्वर्गतिम् ।—(१) दुष्टा गतिः दुर्गतिः, ताम् दुर्गतिम् । (२) [विग्रहपद्धत्यै 'अपान' (१) शब्दो द्रष्टव्यः] । (३) [विग्रहपद्धत्यै 'ऐश्वर्य' (१) शब्दो द्रष्टव्यः] । (४) स्वर् (स्वर्गं प्रति गतिः) स्वर्गतिः, ताम् स्वर्गतिम् ।

321. **गद्गद**—सगद्गदम्—गद्गदेन (गद्गदितेन स्वरेण) सहितम् ।

322. **गन्तृ**—गन्तासि—[विग्रहपद्धत्यै 'अस्' (१) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

323. **गन्धर्व**—गन्धर्वयक्षासुरसिद्धसङ्घाः ।—(विग्रहपद्धत्यै 'असुर' शब्दो द्रष्टव्यः) ।

324. **गम्य**—ज्ञानगम्यम्—ज्ञानेन गम्यम् (प्राप्यम्) ।

325. **गुडाका**—(१) गुडाकेश । (२) गुडाकेशः । (३) गुडाकेशेन ।—(१-३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'ईश' (१-३) शब्दाः द्रष्टव्याः] ।

326. **गुण**—(१) गुणकर्मविभागयोः । (२) गुणकर्मविभागशः । (३) गुणकर्मसु । (४) गुणप्रवृद्धाः । (५) गुणभेदतः । (६) गुणभोक्तृ । (७) गुणसङ्ख्याने । (८) गुणसङ्गः । (९) गुणसंमूढाः । (१०) गुणातीतः । (११) गुणान्वितम् । (१२) निर्गुणम् । (१३) विगुणः ।—(१-३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'कर्मन्' (२९-३१) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः] । (४) गुणैः प्रवृद्धाः गुणप्रवृद्धाः । (५) गुणानां भेदः गुणभेदः, तस्मात् गुणभेदतः । (६) गुणानां भोक्तृ गुणभोक्तृ । (७) गुणानां सङ्ख्यानम् गुणसङ्ख्यानम्, तस्मिन् गुणसङ्ख्याने । (८) गुणानां, गुणैः वा, सङ्गः गुणसङ्गः । (९) गुणैः संमूढाः गुणसंमूढाः । (१०-११) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'अतीत' (१), 'अन्वित' (२) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ] । (१२) निर्गताः गुणाः यस्मात् तत् निर्गुणम् । (१३) विगताः गुणाः यस्मात् सः विगुणः ।

327. **गुणत्व**—निर्गुणत्वात्—निर्गतः गुणाः यस्मात् सः निर्गुणः, तस्य भावः निर्गुणत्वम् ।

328. **गुणाभास**—सर्वेन्द्रियगुणाभासम्—सर्वेन्द्रियाणां (सर्वेषां इन्द्रियाणां) गुणाभासम् (गुणानां आभासम्, तेषां आभासात्मकम्) ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

329. **गुरु** (Noun)—देवद्विजगुरुप्राज्ञपूजनम्—देवानां, द्विजानां, गुरूणां, प्राज्ञानां च पूजनम्।

330. **गुह्य**—राजगुह्यम्—राजभिः गुह्यम् (गूहनीयम्), गुह्यानां राजा वा।

331. **गुह्यतम**—सर्वगुह्यतमम्—सर्वेभ्यः गुह्येभ्यः अधिकतमम्।

332. **गृह**—पुत्रदारगृहादिषु—[विग्रहपद्धत्यै 'आदि' (११) शब्दो दृष्टव्यः]।

333. **गृहीत**—धृतिगृहीतया—धृत्या या गृहीता सा धृतिगृहीता, तया।

334. **गोचर**—इन्द्रियगोचराः—[विग्रहपद्धत्यै 'इन्द्रिय' (३) शब्दो दृष्टव्यः]।

335. **गोप्तृ**—शाश्वतधर्मगोप्ता—शाश्वतधर्मस्य (शाश्वतः यः धर्मः सः शाश्वतधर्मः, तस्य) गोप्ता (रक्षयिता)।

336. **गोमुख**—पणवानकगोमुखाः—पणवानकाश्च गोमुखाश्च (वादित्रविशेषाः), अथवा पणवानकजातिविशेषाः गोमुखाः।

337. **गोरक्ष्य**—कृषिगोरक्ष्यवाणिज्यम्—(विग्रहपद्धत्यै 'कृषि' शब्दो दृष्टव्यः)।

338. **ग्राम**—(१) इन्द्रियग्रामम्। (२) भूतग्रामम्। (३) भूतग्रामः।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'इन्द्रिय' (४) शब्दो दृष्टव्यः]। (२–३) भूतानां ग्रामः (समूहः) भूतग्रामः; तम् भूतग्रामम्।

339. **ग्राह**—मूढग्राहेण—मूढस्य (मूढपुरुषस्य) इव ग्राहः मूढग्राहः, तेन।

340. **ग्राह्य**—बुद्धिग्राह्यम्—बुद्ध्या ग्राह्यम् (बुद्ध्या एव न इन्द्रियैः इति भावः)।

341. **ग्रीवा**—कायशिरोग्रीवम्—(विग्रहपद्धत्यै 'काय' शब्दो दृष्टव्यः)।

च

342. **चक्र**—चक्रहस्तम्—चक्रं हस्ते यस्य सः चक्रहस्तः, तम्।

343. **चक्षुष्**—(१) ज्ञानचक्षुषः। (२) ज्ञानचक्षुषा। (३) स्वचक्षुषा।—(१) ज्ञानं (बुद्धिः) एव चक्षुः येषां ते ज्ञानचक्षुषः। (२) ज्ञानं (बुद्धिः) एव चक्षुः ज्ञानचक्षुः, तेन ज्ञानचक्षुषा। (३) स्वस्य (आत्मनः) चक्षुः स्वचक्षुः, तेन स्वचक्षुषा।

344. **चतुस्**—(१) चतुर्भुजेन। (२) चतुर्विधम्। (३) चतुर्विधाः। (४) चातुर्वर्ण्यम्।—(१) चतुः भुजाः यस्य, यस्मिन् वा, तत् चतुर्भुजम्; तेन चतुर्भुजेन। (२) चतुः विधाः यस्य तत् चतुर्विधम्, तम् चतुर्विधम्। (३) चतुः विधाः येषां ते चतुर्विधाः। (४) चतुः वर्णाः यस्मिन् (तन्त्रे) तत् चातुर्वर्ण्यम्, तम् चातुर्वर्ण्यम्।

345. **चर**—(१) अचरम्। (२) चराचरम्। (३) चराचरस्य। (४) सचराचरम्।—(१) (चरति इति चरम्); न चरम् अचरम्। (२–४) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अचर' (१-३) शब्दाः क्रमेण दृष्टव्याः]।

346. **चर्या**—ब्रह्मचर्यम्—ब्रह्मणः कृते (वेदाध्ययनाय) विहिता या चर्या सा ब्रह्मचर्या, तस्याः भावः ब्रह्मचर्यम् (उर्ध्वरेतसत्वम्)।

347. **चल**—(१) अचलम्। (२) अचलः। (३) अचला। (४) अचलाम्। (५) अचलेन।—(१–५) न चलम् (चलनशीलम्) अचलम्; न चलः अचलः; तमपि अचलम्। तेन अचलेन। न चला अचला, ताम् अचलाम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

348. **चलित**—चलितमानसः—चलितं मानसं यस्य सः ।

349. **चापल**—अचापलम्—न चापलम् (चापलस्य अभावः)।

350. **चारिन्**—नासाभ्यन्तरचारिणौ—(विग्रहपद्धत्यै 'अभ्यन्तर' शब्दो द्रष्टव्यः)।

351. **चिकीर्षु**—प्रियचिकीर्षवः—प्रियं कर्तुं ये इच्छन्ति ते।

352. **चित्त**—(१) मच्चित्तः। (२) मच्चित्ताः। (३) यतचित्तस्य। (४) यतचित्तात्मा।—(१–२) मयि चित्तं, यस्य सः मच्चित्तः; येषां ते मच्चित्ताः। (३) यतं चित्तं यस्य सः यतचित्तः, तस्य यतचित्तस्य। (४) [विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (३७) शब्दो द्रष्टव्यः]।

353. **चित्तत्व**—समचित्तत्वम्—समं (संकल्पविकल्परहितं) चित्तम् समचित्तम्, तस्य भावः समचित्तत्वम्।

354. **चित्तेन्द्रियक्रिया**—यतचित्तेन्द्रियक्रियः—यताः चित्तेन्द्रियक्रियाः (चित्तस्य इन्द्रियाणां च क्रियाः) येन सः।

355. **चिन्त्य**—(१) अचिन्त्यम्। (२) अचिन्त्यः।—(१–२) न चिन्त्यम् (चिन्तनाय अयोग्यम्) अचिन्त्यम्; न चिन्त्यः अचिन्त्यः, तमपि अचिन्त्यम्।

356. **चिर**—अचिरेण—न चिरेण (विना बिलम्बेन)।

357. **चेतस्**—(१) अचेतसः। (२) अपहृतचेतसाम्। (३) अव्यक्तासक्तचेतसाम्। (४) ज्ञानावस्थितचेतसः। (५) निर्विण्णचेतसा। (६) प्रसन्नचेतसः। (७) मय्यावेशित-चेतसाम्। (८) यतचेतसाम्। (९) युक्तचेतसः। (१०) लोभोपहतचेतसः। (११) विचेतसः। (१२) सचेताः।—(१) चेतः न विद्यते येषु ते अचेतसः (मूढाः अस्थिर-चित्ताः वा)। (२–४) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अपहृत' (१), 'अव्यक्त' (५), 'अवस्थित' शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (५) निर्विण्णं चेतः यस्य सः निर्विण्णचेताः, तेन निर्विण्ण-चेतसा। (६) प्रसन्नानि चेतांसि येषां ते प्रसन्नचेतसः। (७) (विग्रहपद्धत्यै 'आवेशित' शब्दो द्रष्टव्यः)। (८) यतानि चेतांसि येषां ते यतचेतसः, तेषां यतचेतसाम्। (९) युक्तानि चेतांसि येषां ते युक्तचेतसः। (१०) [विग्रहपद्धत्यै 'उपहत' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]। (११) विगतानि चेतांसि येषां, येभ्यः वा, ते विचेतसः (विमूढाः)। (१२) चेतसा सहितः सचेताः (प्रसन्नचित्तः संभूत्वा)।

358. **चेष्टा**—युक्तचेष्टस्य—युक्ताः चेष्टाः (कर्मेन्द्रियाणां व्यापाराः) यस्य सः युक्तचेष्टः, तस्य।

359. **चेल**—चेलाजिनकुशोत्तरम्—[विग्रहपद्धत्यै 'अजिन' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

360. **चैल**—चैलाजिनकुशोत्तरम्—[विग्रहपद्धत्यै 'अजिन' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

361. **चोदना**—कर्मचोदना—[विग्रहपद्धत्यै 'कर्म' (६) शब्दो द्रष्टव्यः]।

362. **च्युत √च्यु**—अच्युत—च्युतिः यस्य न भवति सः अच्युतः;। संबोधने विसर्गलोपः।

छ

363. **छिन्न √छिद्**—(१) छिन्नद्वैधाः। (२) छिन्नसंशयः। (३) छिन्नाभ्रम्।—(१) छिन्नः द्विधाभावः येषां ते छिन्नद्वैधाः। (२) छिन्नाः संशयाः यस्य सः छिन्नसंशयः। (३) छिन्नं अभ्रम् छिन्नाभ्रम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

364. **छेद्य√छिद्**—अच्छेद्यः—न छेद्यः (छेदनशीलः)।

ज

365. **जगत्**—(१) जगत्पते। (२) जगन्निवास।—(१) जगतः पतिः जगत्पतिः; । संबोधने विसर्गलोपः। (२) जगतः निवासः (निवासस्थानम्) जगन्निवासः। संबोधने विसर्गलोपः।

366. **जघन्यगुणवृत्त**—जघन्यगुणवृत्तस्थाः—जघन्यगुणवृत्ते जघन्यगुणनिर्मितं वृत्तं (जघन्यः गुणः जघन्यगुणः तेन निर्मितं) वृत्तम् जघन्यगुणवृत्तम्; तस्मिन् ये स्थिताः (तमोगुण-प्रेरितं येषां चारित्र्यं ते)।

367. **जघन्यगुणवृत्ति**—जघन्यगुणवृत्तिस्थाः—जघन्यगुणवृत्तौ [जघन्यगुणस्य (जघन्यः गुणः जघन्यगुणः तस्य) वृत्तिः जघन्यगुणवृत्तिः, तस्यां] ये स्थिताः ते (तमोगुणवृत्तिः येषां स्वभावः ते, तमोगुणप्रकृतयः इति यावत्)।

368. **जङ्गम**—स्थावरजङ्गमम्—स्थावरं च जङ्गमं च।

369. **जन**—(१) जनसंसदि। (२) जनाधिपाः। (३) जनार्दन। (४) स्वजनम्।—(१) जनानां संसद् जनसंसद्, तस्याम् जनसंसदि। (२) जनानां अधिपाः जनाधिपाः। (३) (विग्रहपद्धत्यै 'अर्दन' शब्दो द्रष्टव्यः)। (४) स्वस्य (आत्मनः) जनः स्वजनः, तम् स्वजनम्।

370. **जनक**—जनकादयः—जनकः आदिः येषां ते।

371. **जन्म**—(१) पुनर्जन्म। (२) सदसद्योनिजन्मसु।—(१) पुनः जन्म पुनर्जन्म। (२) सदसद्योनिषु (सदः असदश्च योनयः सदसद्योनयः, तासु) जन्मानि सदसद्योनिजन्मानि, तेषु सदसद्योनिजन्मसु।

372. **जन्मकर्मफल**—जन्मकर्मफलप्रदाम्—जन्मकर्मफलं [जन्म एव कर्मफलं (कर्मणः फलं)] या प्रददाति सा जन्मकर्मफलप्रदा, ताम्; अथवा या जन्मकर्मफलं (जन्म येन भवति तादृशं कर्म यस्य फलं) या प्रददाति सा जन्मकर्मफलप्रदा, ताम् जन्मकर्म-फलप्रदाम्।

373. **जन्मबन्ध**—जन्मबन्धविनिर्मुक्ताः।—जन्मबन्धात् (जन्म एव बन्धः तस्मात्) विनिर्मुक्ताः।

374. **जन्ममृत्युजरा**—जन्ममृत्युजरादुःखैः—जन्ममृत्युजराः (जन्म च मृत्युश्च जरा च) एव दुःखानि जन्ममृत्युजरादुःखानि तैः। श्रीशङ्करानुमतविग्रहस्तु जन्म च मृत्युश्च जरा च दुःखानि च, जन्ममृत्युजरादुःखानि, तैः इति।

375. **जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखदोष**—जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखदोषानुदर्शनम्—(विग्रहपद्धत्यै 'अनुदर्शन' शब्दो द्रष्टव्यः)।

376. **जप**—जपयज्ञः—जपात्मकः यज्ञः

377. **जय**—जयाजयौ—जयः च अजयः (न जयः, पराजयः) च।

378. **जरामरण**—जरामरणमोक्षाय—जरामरणयोः (जरा च मरणं च तयोः) मोक्षः जरामरण-मोक्षः, तस्मै।

379. **जस्र**—अजस्रम्—न जस्रं (अन्तरं) यस्मिन् तत् (निरन्तरम्)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

380. **जात**—(१) अजम् । (२) अजः । (३) अज्ञानजम् । (४) आत्मबुद्धिप्रसादजम् । (५) कर्मजम् । (६) कर्मजा । (७) कर्मजान् । (८) नित्यजातम् । (९) प्रकृतिजान् । (१०) प्रकृतिजैः । (११) संस्पर्शजाः । (१२) सहजम् । (१३) स्वभावजम् । (१४) स्वभावजा । (१५) स्वभावजेन ।—(१-२) न कश्चित् जातः इति अजः; तम् अजम् । (३-७) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अज्ञान' (१), 'आत्मबुद्धिप्रसाद', 'कर्मन्' (७-९) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः] । (८) नित्यं जातम् नित्यजातम् । (९-१०) प्रकृतेः जाताः प्रकृतिजाः, तान् प्रकृतिजान्; तैः प्रकृतिजैः । (११) संस्पर्शात् जाताः संस्पर्शजाः । (१२) सह (जन्मना सह) जातम् सहजम् । (१३-१५) स्वभावात् जातम् स्वभावजम्; तेन स्वभावजेन; स्वभावात् जाता स्वभावजा ।

381. **जाति**—जातिधर्माः—जातीनां (वर्णानां) धर्माः ।

382. **जानत्**—(१) अजानता । (२) अजानन्तः ।—(१) न जानाति इति अजानत्; तेन अजानता । (२) न जानन्ति इति अजानन्तः ।

383. **जि (जय्)**—(१) धनञ्जय । (२) धनञ्जयः । (३) समितिंजयः ।—(१-२) धनं येन् जितम् सः धनञ्जयः (अर्जुनः); । संबोधने विसर्गलोपः । (३) समितिं जयति इति समितिंजयः ।

384. **जित**—(१) जितसङ्गदोषाः । (२) जितात्मनः । (३) जितात्मा । (४) जितेन्द्रियः । (५) पुरुजित् ।—(१) जिताः सङ्गदोषाः (सङ्गात् ये जायन्ते ते दोषाः) यैः ते जितसङ्गदोषाः । (२-४) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'आत्मन्' (२१-२२), 'इन्द्रिय' (१२) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः] । (५) पुरवः जिताः येन (पूर्वस्मिन् सङ्ग्रामे) सः पुरुजित् ।

385. **जीव**—(१) जीवभूतः । (२) जीवभूताम् । (३) जीवलोके ।—(१-२) जीवः भूतः (जीवत्वं येन स्वीकृतम् सः) जीवभूतः; जीवभूता जीवस्वरूपा, ताम् जीवभूताम् । (३) जीवाः (प्राणिनः) यस्मिन् लोके वसन्ति सः जीवलोकः, तस्मिन् जीवलोके ।

386. **जीवित**—त्यक्तजीविताः—त्यक्तं जीवितं यैः ते ।

387. **जेतृ**—जेतासि—[विग्रहपद्धत्यै 'अस्' (२) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

388. **ज्ञ**—(१) अज्ञः । (२) अज्ञानाम् ।—(१-२) न जानाति इति अज्ञः; 'अज्ञानाम्' इति षष्ठ्याः बहुवचनम् ।

389. **ज्ञा**—(१) क्षेत्रज्ञम् (२) क्षेत्रज्ञः—(१-२) [विग्रहपद्धत्यै 'क्षेत्र' (४-५) शब्दौ द्रष्टव्यौ] ।

390. **ज्ञान**—(१) अज्ञानम् । (२) अज्ञानेन । (३) अपहृतज्ञानाः । (४) ज्ञानगम्यम् । (५) ज्ञानचक्षुषः । (६) ज्ञानचक्षुषा । (७) ज्ञानतपसा । (८) ज्ञानदीपिते । (९) ज्ञानदीपेन । (१०) ज्ञाननिर्धूतकल्मषाः । (११) ज्ञानप्लवेन । (१२) ज्ञानयज्ञः । (१३) ज्ञानयज्ञेन । (१४) ज्ञानयोगेन । (१५) ज्ञानसङ्गेन । (१६) ज्ञानसंछिन्नसंशयम् । (१७) ज्ञानाग्निः । (१८) ज्ञानावस्थितचेतसः । (१९) ज्ञानासिना । (२०) मोघज्ञानाः । (२१) हृतज्ञानाः ।—(१-२) न ज्ञानम् अज्ञानम्; तेन अज्ञानेन । (३-६) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अपहृत' (२), 'गम्य', 'चक्षुष्' (१-२) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः] । (७) ज्ञानं एव तपः ज्ञानतपः, तेन ज्ञानतपसा । (८) ज्ञानेन दीपितः (प्रज्वालितः) ज्ञानदीपितः,

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तस्मिन् ज्ञानदीपिते । (९) ज्ञानं एव दीपः ज्ञानदीपः, तेन ज्ञानदीपेन । (१०) ज्ञानेन निर्धूतकल्मषाः (निर्धूतं कल्मषं यैः ते)। (११) ज्ञानं एव प्लवः ज्ञानप्लवः, तेन ज्ञानप्लवेन । (१२–१३) ज्ञानं एव यज्ञः ज्ञानयज्ञः, तेन ज्ञानयज्ञेन । (१४) ज्ञानं एव योगः, ज्ञानेन योगः वा, ज्ञानयोगः; तेन ज्ञानयोगेन । (१५) ज्ञानस्य सङ्गः ज्ञानसङ्गः, तेन ज्ञानसङ्गेन । (१६) ज्ञानेन संछिन्नसंशयः (संछिन्नाः संशयाः यस्य सः) ज्ञानसंछिन्नसंशयः, तम् ज्ञानसंछिन्नसंशयम् । (१७–१९) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अग्नि' (३), 'अवस्थित', 'असि' शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः] । (२०) मोघं (निरर्थकं) ज्ञानं येषां ते मोघज्ञानाः । (२१) हृतं ज्ञानं येषां ते हृतज्ञानाः ।

391. **ज्ञानयोग**—ज्ञानयोगव्यवस्थितिः ।—ज्ञानयोगे (ज्ञानं एव योगः, ज्ञानेन योगः वा, ज्ञानयोगः, तस्मिन्) व्यवस्थितिः ।

392. **ज्ञानविज्ञान**—ज्ञानविज्ञाननाशनम्—ज्ञानविज्ञानयोः (ज्ञानं च विज्ञानं च तयोः) नाशनम् (नाशकारणम्) ।

393. **ज्ञानविज्ञानतृप्त**—ज्ञानविज्ञानतृप्तात्मा—[विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (२३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

394. **ज्ञानाग्नि**—ज्ञानाग्निदग्धकर्माणम्—ज्ञानाग्निना (ज्ञानं एव अग्निः ज्ञानाग्निः, तेन) दग्धकर्मा (दग्धं कर्म यस्य सः) ज्ञानाग्निदग्धकर्मा, तम् ।

395. **ज्योतिस्**—अन्तर्ज्योतिः—[विग्रहपद्धत्यै 'अन्तर्' (३) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

396. **ज्वर**—विगतज्वरः—विगतः ज्वरः यस्मात् सः ।

त

397. **तत्त्व**—(१) तत्त्वदर्शिनः । (२) तत्त्वदर्शिभिः । (३) तत्त्ववित् ।—(१–२) तत्त्वं यैः दृश्यते ते तत्त्वदर्शिनः, तैः तत्त्वदर्शिभिः । (३) तत्त्वं यः वेत्ति सः तत्त्ववित् ।

398. **तत्त्वज्ञानार्थ**—तत्त्वज्ञानार्थदर्शनम्—तत्त्वज्ञानार्थस्य [तत्त्वज्ञानस्य (तत्त्वस्य ज्ञानम् तत्त्वज्ञानम्, तस्य) अर्थः (फलं, प्रयोजनं वा) तत्त्वज्ञानार्थः, तस्य] दर्शनम् (आलोचनम्)।

399. **तत्त्वार्थ**—अतत्त्वार्थवत्—न तत्त्वार्थवत् (तत्त्वमयः यः अर्थः तद्वत्)।

400. **तथा**—तथापि—तथा सति अपि ।

401. **तद्**—(१) तत्परम् । (२) तत्परः । (३) तत्परायणाः । (४) तत्प्रसादात् । (५) तत्समक्षम् । (६) तदनन्तरम् । (७) तदर्थम् । (८) तदर्थीयम् । (९) तदात्मानः । (१०) तद्बुद्धयः । (११) तद्विदः । (१२) तन्निष्ठाः ।—(१–२) तस्य परम्, परः वा, तत्परम्, तत्परः, वा । (३) तदेव परायणं (परं अयनं) येषां भवति ते तत्परायणाः । (४) तस्य प्रसादः तत्प्रसादः, तस्मात् तत्प्रसादात् । (५) तस्य (?) समक्षम् तत्समक्षम् । (श्रीशङ्करस्तु 'तत्' शब्दः क्रियाविशेषणार्थः 'तथा' शब्दस्य अर्थेन प्रयुक्तः इति मनुते)। (६–९) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अनन्तर', 'अर्थ' (१३), 'अर्थीय', 'आत्मन्' (२४) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः] । (१०) तस्मिन् (गता अनुस्यूता

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वा) येषां बुद्धयः ते तद्बुद्धयः। (११) तौ (क्षेत्रक्षेत्रज्ञौ) ये विदन्ति ते तद्विदः। (१२) तस्मिन् निष्ठा (अभिनिवेशः) येषां ते तन्निष्ठाः।

402. **तद्भाव**—तद्भावभावितः—तद्भावः (तस्मिन्भावः) भावितः (स्मर्यमाणतया अभ्यस्तः) येन सः।

403. **तन्द्रित**—अतन्द्रितः—न तन्द्रितः (तन्द्रया अभिभूतः)।

404. **तपस्**—(१) ज्ञानतपसा। (२) तपोयज्ञाः। (३) यज्ञतपसाम्। (४) यज्ञतपःक्रियाः। (५) यज्ञदानतपःकर्मः। (६) यज्ञदानतपःक्रियाः।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'ज्ञान' (७) शब्दो दृष्टव्यः]। (२) तपांसि यज्ञाः येषां ते तपोयज्ञाः। (३) यज्ञानां तपसां च यज्ञतपसाम्। (४-६) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'क्रिया' (४), 'कर्मन्' (३७), 'क्रिया' (५) शब्दाः क्रमेण दृष्टव्याः]।

405. **तपस्क**—अतपस्काय—न तपस्कः (तपःपरायणः) अतपस्कः, तस्मै।

406. **तप्**—(१) परंतप; (२) परंतपः—(१-२) परान् (विपक्षीभूतान्) तापयति इति परंतपः। संबोधने विसर्गलोपः।

407. **तमस्**—तमोद्वारैः—तमसः (नरकस्य, दुःखमोहात्मकस्य) द्वाराणि तमोद्वाराणि, तैः।

408. **तामस**—तामसप्रियम्—तामसस्य (तमःप्रधानप्रकृतेः) प्रियम्।

409. **तीक्ष्ण**—कट्वम्ललवणात्युष्णतीक्ष्णरूक्षविदाहिनः।—(विग्रहपद्धत्यै 'अत्युष्ण' शब्दो दृष्टव्यः)।

410. **तुल्य**—(१) तुल्यनिन्दात्मसंस्तुतिः। (२) तुल्यनिन्दास्तुतिः। (३) तुल्यप्रियाप्रियः।—(१) (विग्रहपद्धत्यै 'आत्मसंस्तुति' शब्दो दृष्टव्यः)। (२) तुल्ये निन्दा च स्तुतिश्च यस्य दृष्टया सः तुल्यनिन्दास्तुतिः। (३) (विग्रहपद्धत्यै 'अप्रिय' शब्दो दृष्टव्यः)।

411. **तृप्त**—(१) आत्मतृप्तः। (२) नित्यतृप्तः।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (७) शब्दो दृष्टव्यः]। (२) नित्ये (सर्वकाले) तृप्तः नित्यतृप्तः।

412. **तृष्णासङ्ग**—तृष्णासङ्गसमुद्भवम्—तृष्णासङ्गात् (तृष्णायाः, तृष्णया वा, सङ्गः तृष्णासङ्गः, तस्मात्) समुद्भवः यस्य तत्।

413. **तेजस्**—(१) तेजोराशिम्। (२) स्वतेजसा।—तेजसः राशिः तेजोराशिः, तम् तेजोराशिम्। (२) स्वस्य (आत्मनः) तेजः स्वतेजः, तेन स्वतेजसा।

414. **तेजोंश**—तेजोंशसम्भवम्—तेजोंशात् (तेजसः अंश तेजोंशः, तस्मात्) सम्भवः यस्य तत्।

415. **त्यक्त**—(१) त्यक्तजीविताः (२) त्यक्तसर्वपरिग्रहः—(१) (विग्रहपद्धत्यै 'जीवित' शब्दो दृष्टव्यः)। (२) त्यक्तः सर्वपरिग्रहः (सर्वेषां वस्तूनां परिग्रहः) येन सः त्यक्तसर्वपरिग्रहः।

416. **त्याग**—(१) कर्मफलत्यागः। (२) त्यागफलम्। (३) सर्वकर्मफलत्यागम्।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'कर्मफल' (१) शब्दः दृष्टव्यः]। (२) त्यागस्य (त्यागात् संभवनीयम्) फलम् त्यागफलम्। (३) सर्वकर्मफलानां (सर्वेषां कर्मणां फलानि सर्वकर्मफलानि, तेषां) त्यागः सर्वकर्मफलत्यागः, तम् सर्वकर्मफलत्यागम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

417. **त्यागिन्**—(१) अत्यागिनाम् । (२) कर्मफलत्यागी ।—(१) न त्यागिनः अत्यागिनः, तेषाम् अत्यागिनाम् । (२) [विग्रहपद्धत्यै 'कर्मफल' (२) शब्दः द्रष्टव्यः] ।

418. **त्रय**—(१) लोकत्रयम् । (२) लोकत्रये ।—(१-२) त्रयाणां लोकानां समाहारः लोकत्रयम् । तस्मिन् लोकत्रये ।

419. **त्रयी**—त्रयीधर्मम्—त्रय्या (वेदत्रयेन) विहितः धर्मः त्रयीधर्मः (कर्मानुष्ठानम्), तम् त्रयीधर्मम् ।

420. **त्रि**—(१) त्रिधा । (२) त्रिविधम् । (३) त्रिविधः । (४) त्रिविधा । (५) त्रैधर्म्यम् । (६) त्रैविद्याः—(१) त्रिभिः रीतिभिः त्रिधा। (२-४) त्रयो विधाः यस्य, सः त्रिविधः; तत् त्रिविधम्; त्रयः विधाः यस्याः सा त्रिविधा । (५) त्रयीषु ये धर्माः तद्वत्त्वम् त्रैधर्म्यम् । त्रयाणां होत्रादीनां वेदत्रयविहितानां धर्माणां समाहारः त्रिधर्मम्, तदेव त्रैधर्म्यम् इति तु आनन्दगिरिः । (६) तिस्रः विद्याः (ऋग्यजुःसामाः) ये अधीयन्ते, विदन्तीति वा, ते त्रैविद्याः ।

421. **त्रैगुण्य**—(१) त्रैगुण्यविषयाः, (२) निस्त्रैगुण्यः—(१) त्रैगुण्यं (त्रयाणां गुणानां कर्मफलसम्बन्धलक्षणः समाहारः) विषयः येषां ते त्रैगुण्यविषयाः । (२) निर्गतं त्रैगुण्यं (त्रिभिः गुणैः सम्बन्धः) यस्मात् सः निस्त्रैगुण्यः (निष्कामः) ।

422. **त्रैलोक्य**—त्रैलोक्यराज्यस्य—त्रैलोक्यस्य (त्रयाणां लोकानां समाहारः त्रैलोक्यम्, तस्य) राज्यम् त्रैलोक्यराज्यम्, तस्य ।

423. **त्वत् (युष्मद्)**—(१) त्वत्प्रसादात् । (२) त्वत्समः । (३) त्वदन्यः । (४) त्वदन्येन ।—(१) तव प्रसादः त्वत्प्रसादः, तस्मात् त्वत्प्रसादात् । (२) तव समः त्वत्समः । (३-४) त्वत्तः अन्यः त्वदन्यः; तेन त्वदन्येन ।

द

424. **दक्षिण**—(१) अदक्षिणम् । (२) दक्षिणायनम् ।—(१) न दीयते दक्षिणा यस्मिन् सः अदक्षिणः, तम् अदक्षिणम् । (२) [विग्रहपद्धत्यै 'अयन' (२) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

425. **दग्धकर्मन्**—ज्ञानाग्निदग्धकर्माणम्—(विग्रहपद्धत्यै 'ज्ञानाग्नि' शब्दो द्रष्टव्यः) ।

426. **दम्भ**—(१) दम्भमानमदान्विताः, (२) दम्भार्थम् (३) दम्भाहङ्कारसंयुक्ताः—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'अन्वित' शब्दो (३) द्रष्टव्यः] । (२) [विग्रहपद्धत्यै 'अर्थ' (१४) शब्दो द्रष्टव्यः] । (३) [विग्रहपद्धत्यै 'अहङ्कार' (३) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

427. **दम्भित्व**—अदम्भित्वम् ।—न दम्भित्वम् (दम्भित्वस्य अभावः) ।

428. **दंष्ट्रा**—दंष्ट्राकरालानि—[विग्रहपद्धत्यै 'कराल' (१) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

429. **दर्शन**—(१) तत्त्वज्ञानार्थदर्शनम् । (२) दर्शनकाङ्क्षिणः ।—(१) (विग्रहपद्धत्यै 'तत्त्वज्ञानार्थ' शब्दो द्रष्टव्यः) । (२) [विग्रहपद्धत्यै 'काङ्क्षिन्' (१) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

430. **दर्शिन्**—(१) तत्त्वदर्शिनः । (२) तत्त्वदर्शिभिः । (३) समदर्शिनः ।—(१-२) [विग्रहपद्धत्यै 'तत्त्व' (१-२) शब्दौ द्रष्टव्यौ) । (३) समं ये पश्यन्ति ते समदर्शिनः ।

431. **दशन**—दशनान्तरेषु ।—[विग्रहपद्धत्यै 'अन्तर' (२) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

432. **दा**—शीतोष्णसुखदुःखदाः—शीतोष्णसुखदुःखानि [शीतोष्णैः (शीतैश्च उष्णैश्च स्पर्शैः) (अन्यमानानि) सुखदुःखानि (सुखानि च दुःखानि च) ये प्रयच्छन्ति ते।

433. **दान**—(१) दानक्रियाः। (२) यज्ञदानतपः कर्म। (३) यज्ञदानतपः क्रियाः।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'क्रिया' शब्दो (२) द्रष्टव्यः]। (२) [विग्रहपद्धत्यै 'कर्मन्' शब्दो (३७) द्रष्टव्यः]। (३) [विग्रहपद्धत्यै 'क्रिया' शब्दो (५) द्रष्टव्यः]।

434. **दारा**—पुत्रदारगृहादिषु—[विग्रहपद्धत्यै 'आदि' (११) शब्दो द्रष्टव्यः]।

435. **दाह्य**—अदाह्यः—न दाह्यः (दहनयोग्यः)।

436. **दिव्य**—दिव्यानेकोद्यतायुधम्—[विग्रहपद्धत्यै 'अनेक' (६) शब्दो द्रष्टव्यः]।

437. **दिव्यगन्ध**—दिव्यगन्धानुलेपनम्—(विग्रहपद्धत्यै 'अनुलेपन' शब्दो द्रष्टव्यः)।

438. **दिव्यमाल्याम्बर**—दिव्यमाल्याम्बरधरम्—दिव्यमाल्याम्बराणि (दिव्यानि माल्यानि अम्बराणि च) येन धृतानि सः दिव्यमाल्याम्बरधरः, तम्।

439. **दिव्याभरण**—अनेकदिव्याभरणम्—[विग्रहपद्धत्यै 'अनेक' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

440. **दीप**—ज्ञानदीपेन—[विग्रहपद्धत्यै 'ज्ञान' शब्दो (१) द्रष्टव्यः]।

441. **दीपित**—ज्ञानदीपिते—[विग्रहपद्धत्यै 'ज्ञान' (८) शब्दो द्रष्टव्यः]।

442. **दीप्त**—दीप्तविशालनेत्रम्—दीप्तानि विशालानि नेत्राणि यस्य सः दीप्तविशालनेत्रः, तम्।

443. **दीप्तहुताश**—दीप्तहुताशवक्त्रम्—दीप्तहुताशवत् (दीप्तश्चासौ हुताशश्च दीप्तहुताशः तद्वत्) वक्त्रं यस्य सः दीप्तहुताशवक्त्रः, तम्।

444. **दीप्तानलार्क**—दीप्तानलार्कद्युतिम्—दीप्तानलार्कयोः (अनलश्च अर्कश्च अनलार्कौ; दीप्तौ अनलार्कौ दीप्तानलार्कौ; तयोः) इव द्युतिः यस्य सः दीप्तानलार्कद्युतिः, तम्।

445. **दीप्तिमत्**—सर्वतोदीप्तिमन्तम्—सर्वतः दीप्तिमान् सर्वतोदीप्तिमान्, तम्।

446. **दीर्घ**—दीर्घसूत्री—दीर्घं सूत्रयितुं शीलं अस्य इति दीर्घसूत्री।

447. **दुराचार**—सुदुराचारः—सुतरां दुराचारः (दुष्टं आचरणं यस्य सः)।

448. **दुर्ग**—सर्वदुर्गाणि—सर्वाणि दुर्गाणि (विषमस्थानानि, संकटानि वा)।

449. **दुर्दर्श**—सुदुर्दर्शम्—सुतरां दुर्दर्शम् (दुःखेन दृश्यते, दृष्टिपथं याति, इति वा)।

450. **दुर्लभ**—सुदुर्लभः—सुतरां दुर्लभः (दुःखेन लभ्यते इति)।

451. **दुष्कर**—सुदुष्करम्—सुतरां दुष्करम् (दुःखेन क्रियते इति)।

452. **दुष्कृत**—सुकृतदुष्कृते—सुकृतं [सुष्ठु कृतं (सत्कर्म)] च दुष्कृतं [दुष्टं कृतं (दुष्कर्म)] च।

453. **दुष्ट**—(१) दुर्गतिम्; (२) दुर्बुद्धेः; (३) दुर्मतिः; (४) दुर्मेधाः; (५) दुर्योधनः; (६) दुष्कृताम्; (७) दुष्कृतिनः—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'गति' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२) दुष्टा बुद्धिः यस्य सः दुर्बुद्धिः, तस्य दुर्बुद्धेः। (३) दुष्टा मतिः यस्य सः दुर्मतिः। (४) दुष्टा मेधा येषां ते दुर्मेधाः। (५) दुष्टा युद्धनीतिः यस्य सः दुर्योधनः। (६–७) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'कृ' (१३), 'कृतिन्' (१) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

454. **दुह्**—(१) इष्टकामधुक्। (२) कामधुक्।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'इष्ट' (३), 'काम' (१०) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

455. **दुःख**—(१) जन्ममृत्युजरादुःखैः। (२) दुरत्यया। (३) दुरासदम्। (४) दुर्निग्रहम्। (५) दुर्निरीक्ष्यम्। (६) दुर्लभतरम्। (७) दुष्पूरम्। (८) दुष्पूरेण। (९) दुष्प्रापः। (१०) दुःखयोनयः। (११) दुःखसंयोगवियोगम्। (१२) दुःखहा। (१३) दुःखान्तम्। (१४) दुःखालयम्। (१५) सर्वदुःखानाम्। (१६) सुखदुःखानाम्। (१७) सुखदुःखे।—(१–३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'जन्ममृत्युजरा', 'अत्या', 'आसद' शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (४) दुःखेन निग्रहः क्रियते यस्य तत् दुर्निग्रहम्। (५) दुःखेन यत् निरीक्ष्यते तत् दुर्निरीक्ष्यम्। (६) दुःखेन लभ्यम् दुर्लभम्, दुर्लभस्य अन्यस्य अपेक्षया दुर्लभम्, दुर्लभतरम्। (७–८) दुःखेन यः पूर्यते सः दुष्पूरः, तम् दुष्पूरम्। तेन दुष्पूरेण। (९) दुःखेन यः प्राप्यते सः दुष्प्रापः। (१०) दुःखानां योनयः (उत्पत्तिस्थानानि) दुःखयोनयः। (११) दुःखेन यस्य संयोगवियोगौ (संयोगश्च वियोगश्च) भवतः तत् दुःखसंयोगवियोगम्। (१२) दुःखान् हन्तीति दुःखहा। (१३–१४) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'अन्त' (११), 'आलय' (१) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]। (१५) सर्वेषां दुःखानाम् सर्वदुःखानाम्। (१६) सुखानि च दुःखानि च सुखदुःखानि, तेषां सुखदुःखानाम्। (१७) सुखं च दुःखं च सुखदुःखे।

456. **दुःखशोकामय**—दुःखशोकामयप्रदाः—दुःखशोकामयान् [दुःखशोकाः (दुःखानि च शोकाश्च) एव आमयाः दुःखशोकामयाः, तान्] ये प्रयच्छन्ति ते।

457. **दुःखसुख**—(१) समदुःखसुखम्। (२) समदुःखसुखः।—(१–२) समानि दुःखसुखानि (दुःखानि च सुखानि च) यस्य (मनसि) सः समदुःखसुखः; तम् समदुःखसुखम्।

458. **दूर**—दूरस्थम्—दूरे स्थितम्।

459. **दृढ**—(१) दृढनिश्चयः। (२) दृढव्रताः।—(१) दृढः निश्चयः यस्य सः दृढनिश्चयः। (२) दृढानि व्रतानि येषां ते दृढव्रताः।

460. **दृष्ट**—(१) दृष्टपूर्वम्। (२) विधिदृष्टः।—(१) पूर्वं दृष्टम् दृष्टपूर्वम्। (२) विधिना दृष्टः विधिदृष्टः (विधिवाक्यैः निर्दिष्टः)।

461. **दृष्टपूर्व**—(१) अदृष्टपूर्वम्। (२) अदृष्टपूर्वाणि।—(१–२) यत् पूर्वं न दृष्टं तत् अदृष्टपूर्वम्। यानि...न दृष्टानि तानि अदृष्टपूर्वाणि।

462. **देव**—(१) अधिदैवम्। (२) आदिदेवम्। (३) आदिदेवः। (४) देवदेव। (५) देवदेवस्य। (६) देवद्विजगुरुप्राज्ञपूजनम्। (७) देवभोगान्। (८) देवयजः। (९) देवर्षिः। (१०) देवर्षीणाम्। (११) देववर। (१२) देवव्रताः। (१३) देवेश।—(१–३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अधि' (२), 'आदि' (६–७) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (४–५) देवानां देवः देवदेवः; तस्य देवदेवस्य। संबोधने विसर्गलोपः। (६) (विग्रहपद्धत्यै 'गुरु' शब्दो द्रष्टव्यः)। (७) देवानां भोगाः देवभोगाः, तान् देवभोगान्। (८) देवान् ये यजन्ति ते देवयजः। (९–१०) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'ऋषि' (१–२) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]। (११) देवानां वरः देववरः; संबोधने विसर्गलोपः। (१२) देवानां तुष्ट्ये ये व्रतानि आचरन्ति ते देवव्रताः। (१३) [विग्रहपद्धत्यै 'ईश' (४) शब्दो द्रष्टव्यः]

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

463. **देवता**—(१) अधिदैवतम् (२) अन्यदेवताः—[विग्रहपद्धतिभ्यां 'अधि' (१), 'अन्य' (४) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

464. **देश**—ह्रद्देशे—ह्रत् एव देशः, ह्रदः देशः वा, ह्रद्देशः, तस्मिन्।

465. **देशकाल**—अदेशकाले—(देशश्च कालश्च एतयोः समाहारः देशकालः), न देशकालः अदेशकालः (अविहितदेशकालः), तस्मिन्।

466. **देह**—(१) आत्मपरदेहेषु। (२) देहभृत्। (३) देहभृता। (४) देहभृताम्। (५) देहसमुद्भवान्।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (८) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२-४) देहं बिभर्ति इति देहभृत्; तेन देहभृता; 'देहभृताम्' इति षष्ठ्याः बहुवचनम्। (५) देहात् समुद्भवः येषां ते देहसमुद्भवाः, तान् देहसमुद्भवान्।

467. **देहान्तर**—देहान्तरप्राप्तिः—देहान्तरस्य (अन्यः देहः देहान्तरः, तस्य) प्राप्तिः।

468. **देहिक**—पौर्वदेहिकम्—पूर्वदेहेन (पूर्वो देहः पूर्वदेहः, तेन) यस्य सम्बन्धः तत्।

469. **देहिन्**—सर्वदेहिनाम्—सर्वेषां देहिनाम्।

470. **दोष**—(१) निर्दोषम्। (२) सदोषम्।—(१) निर्गतः दोषः यस्मात्, न विद्यते दोषः यस्मिन् वा, तत् निर्दोषम्। (२) दोषेण सहितम् सदोषम्।

471. **दौर्बल्य**—हृदयदौर्बल्यम्—हृदयस्य, हृदये स्थितं वा, दौर्बल्यम् (दूषितं बलं यस्य सः दुर्बलः, तस्य भावः)

472. **द्युति**—दीप्तानलार्कद्युतिम्—(विग्रहपद्धत्यै 'दीप्तानलार्क' शब्दो द्रष्टव्यः)।

473. **द्यौ**—द्यावापृथिव्योः—द्यौः पृथिवी च द्यावापृथिव्यौ, तयोः।

474. **द्रव्य**—द्रव्ययज्ञाः—द्रव्यमयाः (द्रव्याणि येषु हूयन्ते ते) यज्ञाः।

475. **द्रुपद**—द्रुपदपुत्रेण—द्रुपदस्य पुत्रः द्रुपदपुत्रः, तेन।

476. **द्रोण**—भीष्मद्रोणप्रमुखतः—भीष्मः द्रोणश्च येषु प्रमुखत्वेन स्थितौ (तान्कुरून् पश्य)।

477. **द्रोह**—(१) अद्रोहः। (२) मित्रद्रोहे।—(१) न द्रोहः (द्रोहस्य अभावः)। (२) मित्रस्य द्रोहः मित्रद्रोहः, तस्मिन् मित्रद्रोहे।

478. **द्वन्द्व**—(१) द्वन्द्वमोहेन। (२) द्वन्द्वातीतः। (३) निर्द्वन्द्वः।—(१) द्वन्द्वाज्जातः मोहः द्वन्द्वमोहः, तेन द्वन्द्वमोहेन। (२) [विग्रहपद्धत्यै 'अतीत' (२) शब्दः द्रष्टव्यः]। (३) निर्गताः द्वन्द्वाः यस्मात् सः निर्द्वन्द्वः।

479. **द्वन्द्वमोह**—द्वन्द्वमोहनिर्मुक्ताः—द्वन्द्वमोहात् (द्वन्द्वाज्जातः मोहः द्वन्द्वमोहः, तस्मात्) निर्मुक्ताः।

480. **द्वार**—(१) तमोद्वारैः। (२) नवद्वारे। (३) सर्वद्वाराणि। (४) सर्वद्वारेषु। (५) स्वर्गद्वारम्।—(१) तमसः द्वाराणि तमोद्वाराणि, तैः तमोद्वारैः। (२) नवद्वाराणि यस्य, यस्मिन् वा, सः नवद्वारः, तस्मिन् नवद्वारे। (३-४) सर्वाणि द्वाराणि सर्वद्वाराणि; तेषु सर्वद्वारेषु। (५) स्वर्गस्य द्वारम् स्वर्गद्वारम्।

481. **द्वि**—द्विविधा—द्वे विधे यस्याः सा।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

482. **द्विज**—(१) देवद्विजगुरुप्राज्ञपूजनम्। (२) द्विजोत्तम।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'गुरु', 'उत्तम' (६) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

483. **द्विधाभाव**—छिन्नद्वैधाः—छिन्नः द्विधाभावः येभ्यः, यैः वा, ते।

484. **द्वेष**—रागद्वेषौ—रागश्च असौ द्वेषश्च।

485. **द्वेष्टृ**—अद्वेष्टा—न द्वेष्टा (अन्यस्य द्वेषं करोति इति)।

486. **द्वेष्य**— सुहृन्मित्रार्युदासीनमध्यस्थद्वेष्यबन्धुषु— [विग्रहपद्धत्यै 'अरि' (३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

ध

487. **धन**—(१) धनञ्जय। (२) धनञ्जयः। (३) धनमानमदान्विताः।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'जि(जय्)' (१-२) शब्दौ द्रष्टव्यौ]। (३) [विग्रहपद्धत्यै 'अन्वित' (४) शब्दो द्रष्टव्यः]।

488. **धनुस्**—धनुर्धरः—धनुः धारयतीति।

489. **धर्म**—(१) अधर्मस्य। (२) अधर्मम्। (३) अधर्मः। (४) कुलधर्माः। (५) जातिधर्माः। (६) त्रयीधर्मम्। (७) त्रैधर्म्यम्। (८) धर्मकामार्थान्। (९) धर्मक्षेत्रे। (१०) धर्मसंमूढचेताः। (११) धर्मसंस्थापनार्थाय। (१२) धर्मात्मा। (१३) धर्माविरुद्धः। (१४) परधर्मः। (१५) परधर्मात्। (१६) सर्वधर्मान्। (१७) साधर्म्यम्। (१८) स्वधर्मम्। (१९) स्वधर्मः। (२०) स्वधर्मे।—(१-३) न धर्मः अधर्मः; तम् अधर्मम्; तस्य अधर्मस्य। (४-९) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'कुल' (३), 'जाति', 'त्रयी', 'त्रि' (५), 'अर्थ' (१५), 'क्षेत्र' (६), शब्दाः अनुक्रमेण द्रष्टव्याः]। (१०) धर्मेण संमूढचेताः (संमूढं चेतः यस्य सः) धर्मसंमूढचेताः। (११) धर्मस्य संस्थापनं (एव) अर्थः धर्मसंस्थापनार्थः, तस्मै धर्मसंस्थापनार्थाय। (१२-१३) [विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (२५) 'अविरुद्ध' शब्दौ अनुक्रमेण द्रष्टव्यौ]। (१४-१५) परेषां धर्मः परधर्मः; तस्मात् परधर्मात्। (१६) सर्वे धर्माः सर्वधर्माः, तान् सर्वधर्मान्। (१७) समानाः धर्माः समानधर्माः, तेषां भावः साधर्म्यम्। (१८-२०) स्वस्य (आत्मनः, कुलस्य, जातेः वा) धर्मः स्वधर्मः; तम् स्वधर्मम्; तस्मिन् स्वधर्मे।

490. **धर्म्य**—धर्म्यामृतम्—[विग्रहपद्धत्यै 'अमृत' (३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

491. **धा**—(१) अष्टधा। (२) त्रिधा। (३) बहुधा।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'अष्ट' 'त्रि' (१) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]। (३) बहुभिः रीतिभिः, प्रकारैः वा, बहुधा।

492. **धारणा**—योगधारणाम्—योगाय कृता, योगस्य अङ्गीभूता वा, धारणा योगधारणा, ताम्।

493. **धी**—स्थितधीः—स्थिता (दृढीभूता) धीः (प्रज्ञा) यस्य सः।

494. **धृ**—(१) दिव्यमाल्याम्बरधरम्। (२) धनुर्धरः।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'दिव्यमाल्याम्बर', 'धनुस्', शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

495. **धृति**—(१) धृतिगृहीतया। (२) धृत्युत्साहसमन्वितः।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'गृहीत', 'उत्साह' शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

496. **ध्यानयोग**—ध्यानयोगपरः—(ध्यानं एव योगः, ध्यानेन वा योगः) ध्यानयोगः, तस्मिन् तत्परः (तत्परत्वेन कर्तव्यं यस्य सः) ध्यानयोगपरः। श्रीशङ्करस्तु ध्यानं (आत्मस्वरूपचिन्तनं) योगः (आत्मस्वरूपविषये एव एकाग्रीकरणं) च, तौ ध्यानयोगौ परत्वेन कर्तव्यौ यस्य सः इति।

497. **ध्वज**—कपिध्वजः—(विग्रहपद्धत्यै 'कपि' शब्दो द्रष्टव्यः)।

498. **ध्रुव**—अध्रुवम्—न ध्रुवम् (अस्थिरम्)।

न

499. **न***—Nos. of the Primary Compound Word-Units having this as one of its component parts :—1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 30, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 62, 63, 64, 67, 68, 69, 85, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 100, 101, 103, 104, 105, 128, 129, 130, 132, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 187, 188, 189, 190, 191, 216, 252, 259, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 274, 279, 280, 282, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 294, 295, 296, 298, 299, 301, 302, 303, 338, 339, 343, 344, 345, 346, 349, 355, 356, 357, 359, 361, 362, 363, 364, 365, 383, 392, 394, 395, 396, 406, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 429, 430, 431, 432, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 465, 466, 467, 477, 478, 480, 482, 483, 486, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 498, 499, 500, 504, 514, 515, 524, 525, 526, 1779, 1784.

500. **नन्दन**—कुरुनन्दन—[विग्रहपद्धत्यै 'कुरु' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

501. **नभस्**—नभःस्पृशम्—नभः स्पृशति इति नभःस्पृशः, तम्।

---

* In the case of this secondary word-unit, the entry Nos. of the primary compound word-units, of which it forms a part, are alone cited here, as no useful purpose would be served by repeating more than 200 units. Their methods of dissolution have been shown as against the respective other members of the compound words forming those units because I consider those places more appropriate for doing so.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

502. **नमस्**—नमोनमः—नमः नमः (पुनः पुनर्नमनम्)।

503. **नर**—(१) नरपुङ्गव। (२) नराधमान्। (३) नराधमाः (४) नराधिपम्।—(१) नरेषु, नराणां वा, पुङ्गवः (श्रेष्ठः) नरपुङ्गवः। (२–४), [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अधम' (१–२) 'अधिप' (२) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

504. **नरलोक**—नरलोकवीराः—नरलोके (नराणां लोकः नरलोकः, तस्मिन्) वीराः (वीरपुरुषाः)।

505. **नव**—नवद्वारे—[विग्रहपद्धत्यै 'द्वार' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

506. **नष्ट**—नष्टात्मानः—[विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (२६) शब्दो द्रष्टव्यः]।

507. **नाद**—सिंहनादम्—सिंहस्य इव नादः सिंहनादः, तम्।

508. **नाना**—(१) नानाभावान्। (२) नानावर्णाकृतीनि। (३) नानाविधानि।—(१) नाना (विविधाः) भावाः नानाभावाः; तान् नानाभावान्। (२) (विग्रहपद्धत्यै 'आकृति' शब्दो द्रष्टव्यः)। (३) नाना (विविधाः) विधाः येषां तानि नानाविधानि।

509. **नानाशस्त्र**—नानाशस्त्रप्रहरणाः—नानाशस्त्राणि [नाना (विविधानि) शस्त्राणि] प्रहरन्ति इति।

510. **नाम**—नामयज्ञैः—नाम्ना एव ये यज्ञाः (न वस्तुतः) ते नामयज्ञाः, तैः।

511. **नाश**—(१) अभिक्रमनाशः। (२) बुद्धिनाशः। (३) बुद्धिनाशात्।—(१) अभिक्रमस्य नाशः अभिक्रमनाशः। (२–३) बुद्धेः (विवेकबुद्धेः) नाशः बुद्धिनाशः; तस्मात् बुद्धिनाशात्।

512. **नाशन**—ज्ञानविज्ञाननाशनम्—(विग्रहपद्धत्यै 'ज्ञानविज्ञान' शब्दो द्रष्टव्यः)।

513. **नाशिन्**—अनाशिनः—न नाशिनः (नाशवन्तः, नाशशीलाः वा)।

514. **नासा**—नासाभ्यन्तरचारिणौ—(विग्रहपद्धत्यै 'अभ्यन्तर' शब्दो द्रष्टव्यः)।

515. **नासिका**—नासिकाग्रम्—(विग्रहपद्धत्यै 'अग्र' (३) शब्दो द्रष्टव्यः)।

516. **निकेत**—अनिकेतः—निकेतं न विद्यते यस्य सः।

517. **निग्रह**—दुर्निग्रहम्—(विग्रहपद्धत्यै 'दुःख' (४) शब्दो द्रष्टव्यः)।

518. **नित्य**—(१) अध्यात्मनित्याः। (२) अनित्यम्। (३) अनित्याः। (४) नित्यजातम्। (५) नित्यतृप्तः। (६) नित्ययुक्तस्य। (७) नित्ययुक्तः। (८) नित्ययुक्ताः। (९) नित्यवैरिणा। (१०) नित्यसत्त्वस्थः। (११) नित्यसन्न्यासी। (१२) नित्यसर्वगतस्थाणुः। (१३) नित्याभियुक्तानाम्।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'अध्यात्म' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२–३) न नित्यम् अनित्यम्; न नित्याः अनित्याः। (४–५) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'जात' (८), 'तृप्त' (२) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]। (६–८) नित्यं (सदा) युक्तः नित्ययुक्तः; तस्य नित्ययुक्तस्य; ते नित्ययुक्ताः। (९) नित्यं (सर्वकालस्य) वैरिन् नित्यवैरिन्, तेन नित्यवैरिणा। (१०) नित्यं सत्त्वे स्थिताः नित्यसत्त्वस्थाः। (११) नित्यं (सर्वकालस्य) सन्न्यासी नित्यसन्न्यासी। (१२) नित्यः सर्वगतः स्थाणुश्च नित्यसर्वगतस्थाणुः। (१३) (विग्रहपद्धत्यै 'अभियुक्त' शब्दो द्रष्टव्यः)।

519. **नित्यत्व**—अध्यात्मज्ञाननित्यत्वम्—(विग्रहपद्धत्यै 'अध्यात्मज्ञान' शब्दो द्रष्टव्यः)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

520. **निद्रा**—(१) निद्रालस्यप्रमादोत्थम्। (२) प्रमादालस्यनिद्राभिः।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'आलस्य' (१–२) शब्दौ द्रष्टव्यौ]।

521. **निधन**—अव्यक्तनिधनानि—[विग्रहपद्धत्यै 'अव्यक्त' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

522. **निन्दात्मसंस्तुति**— तुल्यनिन्दात्मसंस्तुतिः— (विग्रहपद्धत्यै 'आत्मसंस्तुति' शब्दो द्रष्टव्यः)।

523. **निन्दास्तुति**—तुल्यनिन्दास्तुतिः—[विग्रहपद्धत्यै 'तुल्य' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

524. **निमित्त**—निमित्तमात्रम्—निमित्तं मात्रम् (निमित्तं एव)।

525. **नियत**—(१) नियतमानसः। (२) नियतात्मभिः। (३) नियताहाराः। (४) स्वभावनियतम्—(१) नियतं मानसं यस्य सः नियतमानसः। (२–३) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'आत्मन्' (२७) 'आहार' (१) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]। (४) स्वभावेन (स्वस्य भावः स्वभावः, तेन, स्वप्रकृतिना) नियतम् स्वभावनियतम्।

526. **निरत**—स्वकर्मनिरतः—स्वकर्मे (स्वस्य कर्म स्वकर्म, तस्मिन्) निरतः।

527. **निरीक्ष्‌/ईक्ष् + नि**—दुर्निरीक्ष्यम्—[विग्रहपद्धत्यै 'दुःख' शब्दो (५) द्रष्टव्यः]।

528. **निर्गत**—(१) निरग्निः। (२) निरहङ्कारः। (३) निराशीः। (४) निराश्रयः। (५) निराहारस्य। (६) निर्गुणत्वात्। (७) निर्गुणम्। (८) निर्दोषम्। (९) निर्द्वन्द्वः। (१०) निर्ममः। (११) निर्मलत्वात्। (१२) निर्मलम्। (१३) निर्मानमोहाः। (१४) निर्योगक्षेमः। (१५) निर्विकारः। (१६) निर्वैरः। (१७) निस्त्रैगुण्यः। (१८) निःस्पृहः।—(१–९) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अग्नि' (४), 'अहङ्कार' (४), 'आशा' (१), 'आश्रय' (१) 'आहार' (२) 'गुणत्व', 'गुण' (१२), 'दोष' (१), 'द्वन्द्व' (३) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (१०) निर्गतं ममत्वं यस्मात् सः निर्ममः। (११–१२) निर्गतः मलः यस्मात् तत् निर्मलम्, तस्य भावः निर्मलत्वम्; तस्मात् निर्मलत्वात्। (१३) निर्गतौ मानमोहभावौ येभ्यः ते निर्मानमोहाः। (१४) निर्गता योगक्षेमस्य (अप्राप्तस्य प्रापणं योगः, प्राप्तस्य रक्षणं क्षेमम्, तयोः समाहारः योगक्षेमम्, तस्य) स्पृहा यस्मात् (यस्य हृदयात्) सः निर्योगक्षेमः। (१५) निर्गतः विकारः यस्मात्सः निर्विकारः। (१६) निर्गतः वैरभावः यस्मात् (यस्य हृदयात्) सः निर्वैरः। (१७) [विग्रहपद्धत्यै 'त्रैगुण्य' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]। (१८) निर्गता स्पृहा यस्मात् (यस्य हृदयात्) सः निःस्पृहः।

529. **निर्देश्य**—अनिर्देश्यम्—न निर्देश्यम् (निर्देशयोग्यम्)।

530. **निर्धूतकल्मष**—ज्ञाननिर्धूतकल्मषाः—[विग्रहपद्धत्यै 'ज्ञान' शब्दो (१०) द्रष्टव्यः]।

531. **निर्मुक्त**—द्वन्द्वमोहनिर्मुक्ताः—(विग्रहपद्धत्यै 'द्वन्द्वमोह' शब्दो द्रष्टव्यः)।

532. **निर्वाण**—(१) निर्वाणपरमाम्। (२) ब्रह्मनिर्वाणम्।—(१) निर्वाणं (मोक्षः) परमा निष्ठा यस्याः सा निर्वाणपरमा, ताम्। (२) ब्रह्मणि निर्वाणम् ब्रह्मनिर्वाणम्; तम् ब्रह्मनिर्वाणम् (ब्रह्मणि शान्तिः, ताम्)।

533. **निर्विण्ण**—निर्विण्णचेतसा—[विग्रहपद्धत्यै 'चेतस्' (५) शब्दो द्रष्टव्यः]।

534. **निवात**—निवातस्थः—निवाते (निर्गतः वातः यस्मात् सः निवातः, तस्मिन् देशे) स्थितः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

535. **निवास**—जगन्निवास—[विग्रहपद्धत्यै 'जगत्' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

536. **निश्चय**—(१) आसुरनिश्चयान्। (२) कृतनिश्चयः। (३) दृढनिश्चयः।—(१-३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'आसुर', 'कृ' (१०), 'दृढ' (२) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

537. **निश्चित**—सुनिश्चितम्—सुष्ठुनिश्चितम् (दृढत्वेन अभिप्रेतम्)।

538. **निषूदन**—केशिनिषूदन—केशिनामदैत्यविशेषः, तस्य निषूदनः (संहर्ता) केशिनिषूदनः; संबोधने विसर्गलोपः।

539. **निष्ठ**—तन्निष्ठाः—[विग्रहपद्धत्यै 'तद्' (१२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

540. **निःश्रेयस्**—निःश्रेयसकरौ—[विग्रहपद्धत्यै 'कृ' (१४) शब्दो द्रष्टव्यः]।

541. **नीच**—अतिनीचम्—[विग्रहपद्धत्यै 'अति' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

542. **नृ**—नृलोके—नृणां लोकः नृलोकः, तस्मिन्।

543. **नेत्र**—(१) दीप्तविशालनेत्रम्। (२) बहुवक्त्रनेत्रम्। (३) शशिसूर्यनेत्रम्।—(१) विग्रहपद्धत्यै 'दीप्त' शब्दो द्रष्टव्यः। (२) बहूनि वक्त्राणि नेत्राणि च यस्य सः बहुवक्त्रनेत्रः, तम् बहुवक्त्रनेत्रम्। (३) शशिसूर्यौ (शशी च सूर्यः च) यस्य नेत्रे भवतः सः शशिसूर्यनेत्रः, तम् शशिसूर्यनेत्रम्।

544. **नैष्कर्म्य**—नैष्कर्म्यसिद्धिम्—नैष्कर्म्यस्य (निर्गतं कर्म यस्याः (स्थितेः सा स्थितिः नैष्कर्म्यं; तस्य) सिद्धिः नैष्कर्म्यसिद्धिः, ताम्।

545. **न्याय**—अन्यायेन—न न्यायः अन्यायः (न्यायस्य विपर्यासः) तेन।

प

546. **पक्ष**—मित्रारिपक्षयोः—[विग्रहपद्धत्यै 'अरि' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

547. **पणवानक**—पणवानकगोमुखाः—(विग्रहपद्धत्यै 'गोमुख' शब्दो द्रष्टव्यः)।

548. **पति**—(१) जगत्पते। (२) पृथिवीपते। (३) प्रजापतिः। (४) महीपते।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'जगत्' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२) पृथिव्याः पतिः पृथिवीपतिः; पृथिवीपते इति संबोधने। (३) प्रजानां पतिः प्रजापतिः। (४) मह्याः पतिः महीपतिः; महीपते इति संबोधने।

549. **पत्र**—पद्मपत्रम्—पद्मस्य पत्रम्।

550. **पद**—ब्रह्मसूत्रपदैः—ब्रह्मसूत्राणां (ब्रह्मप्रतिपादकानि, ब्रह्मणः सूचकानि वा, सूत्राणि (वेदवाक्यानि) तेषां) पदैः (शब्दैः)।

551. **पद्म**—पद्मपत्रम्—(विग्रहपद्धत्यै 'पत्र' शब्दो द्रष्टव्यः)।

552. **पर**—(१) अपरम्। (२) अपरस्परसम्भूतम्। (३) अपरा। (४) अपराणि। (५) अपरान्। (६) अपरे। (७) आत्मपरदेहेषु। (८) तत्परम्। (९) तत्परः। (१०) ध्यानयोगपरः। (११) परधर्मः। (१२) परधर्मात्। (१३) परंतप। (१४) परंतपः। (१५) मत्परम्। (१६) मत्परः। (१७) मत्पराः। (१८) स्वर्गपराः।—(१, ३, ४-६) न परम् अपरम्; न परा अपरा; न पराणि अपराणि; न पराः अपरे; तान् अपरान्। (२, ७-१४) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अपर', 'आत्मन्' (८), 'तद्' (१-२), 'ध्यानयोग', 'धर्म'

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(१४-१५), 'तद्' (१-२) शब्दाः अनुक्रमेण द्रष्टव्याः] । (१५-१७) अहमेव यस्य परं (परा शक्तिः) तत् मत्परम् (अनादि ब्रह्म) इति रामानुजः; अहं परः (पुरुषार्थः) यस्य सः मत्परः; अहं...येषां ते मत्पराः । (१८) स्वर्ग एव परः (पुरुषार्थः) येषां ते स्वर्गपराः ।

553. **परम**—(१) कामोपभोगपरमाः । (२) निर्वाणपरमाम् । (३) परमात्मा । (४) परमेश्वर । (५) परमेश्वरम् । (६) परमेष्वासः । (७) मत्कर्मपरमः । (८) मत्परमः । (९) मत्परमाः ।—(१-६) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'कामोपभोग', 'निर्वाण' (१), 'आत्मन्' (२८), 'ईश्वर' (३-४), 'इष्वास' (१) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः] । (७) मत्कर्म (मदर्थं कर्म) यस्य परमः पुरुषार्थः सः मत्कर्मपरमः । (८-९) अहं परमः (परा गतिः) यस्य सः मत्परमः । मत्परमाः इति प्रथमाबहुवचनम् ।

554. **परम्परा**—परम्पराप्राप्तम्—परम्परया प्राप्तम् ।

555. **पराजित**—अपराजितः—न पराजितः (कदापि) ।

556. **परायण**—(१) कामक्रोधपरायणाः । (२) तत्परायणाः । (३) प्राणायामपरायणाः । (४) मत्परायणः । (५) मोक्षपरायणः । (६) श्रुतिपरायणाः ।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'काम' (१), 'तद्' (३) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ] । (३) प्राणायामे [प्राणानां आयामे (निरोधे)] ये परायणाः (तत्परं अयनं मन्यन्ते, तस्मिन् आसक्तिपूर्वकं प्रवृत्ताः) ते प्राणायामपरायणाः । (४) मयि (मां प्राप्तुं) यः परायणः सः मत्परायणः । (५) मोक्षे यःपरायणः सः मोक्षपरायणः । (६) श्रुत्यां (श्रवणे) ये परायणाः ते श्रुतिपरायणाः ।

557. **परिग्रह**—अपरिग्रहः—न परिग्रहः (परिग्रहस्य अभावः) ।

558. **परिचर्या**—परिचर्यात्मकम्—[विग्रहपद्धतौ 'आत्मक' (१) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

559. **परित्यागिन्**—(१) शुभाशुभपरित्यागी । (२) सर्वारम्भपरित्यागी ।—(१) शुभाशुभे (शुभं अशुभं च) येन परित्यक्ते सः शुभाशुभपरित्यागी; (२) सर्वारम्भाः (सर्वाः आरम्भाः) येन परित्यक्ताः सः सर्वारम्भपरित्यागी ।

560. **परिमेय**—अपरिमेयाम्—न परिमेया अपरिमेया, ताम् ।

561. **परिहार्य**—अपरिहार्ये—न परिहार्यः अपरिहार्यः, तस्मिन् ।

562. **पर्यन्त**—सहस्रयुगपर्यन्तम्—सहस्रयुगानां (युगानां सहस्रम् सहस्रयुगाः, तेषाम्) यावदन्तो भवति तावत् ।

563. **पर्याप्त**—अपर्याप्तम्—न पर्याप्तम् ।

564. **पलायन**—अपलायनम्—न पलायनम् (स्थैर्यम्) ।

565. **पा(पिब्)**—(१) ऊष्मपाः । (२) सोमपाः ।—(१) (विग्रहपद्धतौ 'ऊष्म' शब्दो द्रष्टव्यः) । (२) सोमं (सोमरसं) पिबन्ति इति सोमपाः ।

566. **पाणि**—शस्त्रपाणयः—शस्त्राणि पाणिषु येषां ते ।

567. **पाणिपाद**—सर्वतःपाणिपादम्—सर्वतः पाणिपादौ (पाणी च पादौ च) यस्य (शरीरे) सः सर्वतःपाणिपादः, तम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

568. **पाण्डव**—पाण्डवानीकम्—पाण्डवानां अनीकम् (सैन्यम्)।

569. **पाण्डु**—पाण्डुपुत्राणाम्—पाण्डोः (धृतराष्ट्रस्य ज्येष्ठभ्राता पाण्डुनामकः, तस्य) पुत्राः पाण्डुपुत्राः, तेषाम्।

570. **पात्र**—अपात्रेभ्यः—न पात्राणि अपात्राणि, तेभ्यः।

571. **पाद**—बहुबाहूरुपादम्—(विग्रहपद्धत्यै 'उरु' शब्दो द्रष्टव्यः)।

572. **पान**—उदपाने—(विग्रहपद्धत्यै 'उदन्' शब्दो द्रष्टव्यः)।

573. **पाप**—(१) पापकृत्तमः। (२) पापयोनयः। (३) पूतपापाः। (४) सर्वपापेभ्यः। (५) सर्वपापैः।—(१) (विग्रहपद्धत्यै 'कृ' (१५) शब्दो द्रष्टव्यः)। (२) पापाः (अधमाः) योनयः (उत्पत्तिस्थानानि) येषां ते पापयोनयः। (३) पापेभ्यः पूताः पूतपापाः। (४-५) सर्वाणि पापानि सर्वपापानि, तेभ्यः सर्वपापेभ्यः; तैः सर्वपापैः।

574. **पाप्मन्**—महापाप्मा—महान् पाप्मा (पापकर्मकृत्)।

575. **पिण्डोदकक्रिया**—लुप्तपिण्डोदकक्रियाः—लुप्ताः पिण्डोदकक्रियाः [पिण्डक्रियाः (पिण्डैः याः क्रियन्ते ताः क्रियाः) उदकक्रियाः (उदकेन याः क्रियन्ते ताः क्रियाः) च] येषां ते।

576. **पितृ**—पितृव्रताः—पितॄणां तुष्टये ये व्रतानि कुर्वन्ति, अनुतिष्ठन्ति वा, ते।

577. **पुण्य**—(१) पुण्यकर्मणाम्। (२) पुण्यकृतान्। (३) पुण्यकृताम्। (४) पुण्यफलम्।—(१-३) [विग्रहपद्धतिभ्यः कर्मन् (३२), 'कृ' (१६-१७) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः। (४) पुण्यस्य फलम् पुण्यफलम्।

578. **पुत्र**—(१) कुन्तिपुत्रः। (२) द्रुपदपुत्रेण। (३) पाण्डुपुत्राणाम्। (४) पुत्रदारगृहादिषु। (५) सूतपुत्रः।—(१-४) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'कुन्ति', 'द्रुपद', 'पाण्डु', 'आदि' (११) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः। (५) सूतस्य (ब्राह्मण्यां क्षत्रियेन उत्पादितः पुरुषः सूतः, तस्य) पुत्रः सूतपुत्रः।

579. **पुनरावृत्ति**—अपुनरावृत्तिम्—न पुनरावृत्तिः (पुनः आवृत्तिः) अपुनरावृत्तिः, ताम्।

580. **पुनर्**—(१) पुनर्जन्म। (२) पुनरावर्तिनः।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'जन्म' (१), 'आवर्तिन्' शब्दौ द्रष्टव्यौ]।

581. **पुङ्गव**—नरपुङ्गवः—[विग्रहपद्धत्यै 'नर' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

582. **पुरु**—पुरुजित्—[विग्रहपद्धत्यै 'जित' (५) शब्दो द्रष्टव्यः)।

583. **पुरुष**—(१) पुरुषर्षभ। (२) पुरुषव्याघ्र। (३) पुरुषोत्तम। (४) पुरुषोत्तमम्। (५) पुरुषोत्तमः।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'ऋषभ' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२) पुरुषेषु व्याघ्रः इव पुरुष व्याघ्रः; संबोधने विसर्गलोपः। (३-५) [विग्रहपद्धत्यै 'उत्तम' (७-९) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

584. **पूजन**—देवद्विजगुरुप्राज्ञपूजनम्—(विग्रहपद्धत्यै 'गुरु' शब्दो द्रष्टव्यः)।

585. **पूजा**—पूजार्हौ—(विग्रहपद्धत्यै 'अर्ह' शब्दो द्रष्टव्यः)।

586. **पूत**—पूतपापाः—[विग्रहपद्धत्यै 'पाप' (३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

587. **पूर**—(१) दुष्पूरम्। (२) दुष्पूरेण।—(१-२) [विग्रहपद्धत्यै दुःख (७-८) शब्दौ द्रष्टव्यौ:]।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

588. **पूर्व**—(१) दृष्टपूर्वम् ; (२) पूर्वाभ्यासेन (३) पौर्वदेहिकम्—(१–३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'दृष्ट' (१), 'अभ्यास' (२), 'देहिक' शब्दाः क्रमेण दृष्टव्याः] ।

589. **पूर्वक**—प्रीतिपूर्वकम्—प्रीतिः पूर्वभूमिका यस्यां क्रियापद्धत्यां तया पद्धत्या ।

590. **पृथक्**—(१) पृथग्विधम्; (२) पृथग्विधान् (३) पृथग्विधाः—(१–३) पृथक् विधा यस्य तत् पृथग्विधम्; पृथक् विधाः येषां ते पृथग्विधाः; तान् पृथग्विधान् ।

591. **पृथग्भाव**—भूतपृथग्भावम्—भूतानां पृथग्भावः [पृथक् भावः (व्यक्तित्वेन अस्तित्वं)] भूतपृथग्भावः, तम् ।

592. **पृथिवी**—(१) द्यावापृथिव्योः । (२) पृथिवीपते ।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'द्यौ' 'पति' (२) शब्दौ क्रमेण दृष्टव्यौ] ।

593. **पैशुन**—अपैशुनम्—न पैशुनम् (पररन्ध्रस्य प्रकटीकरणम्)

594. **प्रकाश**—अप्रकाशः—न प्रकाशः (प्रकाशस्य अभावः) ।

595. **प्रकृति**—(१) प्रकृतिजान् । (२) प्रकृतिजैः । (३) प्रकृतिसंभवान् । (४) प्रकृतिसंभवाः; (५) प्रकृतिस्थः; (६) प्रकृतिस्थानि—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'जात' (९–१०) शब्दौ क्रमेण दृष्टव्यौ] । (३–४) प्रकृतेः येषां संभवः (उत्पत्तिः) भवति ते प्रकृतिसंभवाः, तान् प्रकृतिसंभवान् । (५–६) प्रकृत्यां स्थितः प्रकृतिस्थः; तस्यां च स्थितानि प्रकृतिस्थानि ।

596. **प्रजा**—प्रजापतिः—[विग्रहपद्धत्यै 'पति' (३) शब्दो दृष्टव्यः] ।

597. **प्रज्ञा**—(१) प्रज्ञावादान् । (२) स्थितप्रज्ञस्य । (३) स्थितप्रज्ञः ।—(१) प्रज्ञाप्रेरिताः वादाः प्रज्ञावादाः, तान् प्रज्ञावादान् । (२–३) स्थिता प्रज्ञा यस्य सः स्थितप्रज्ञः; तस्य स्थितप्रज्ञस्य ।

598. **प्रतिकार**—अप्रतिकारम् ।—न प्रतिकारं यः करोति सः अप्रतिकारः, तम् ।

599. **प्रतिष्ठा**—(१) अचलप्रतिष्ठम् । (२) अप्रतिष्ठम् । (३) अप्रतिष्ठः ।—(१) (विग्रहपद्धत्यै 'अचल' शब्दो दृष्टव्यः) । (२–३) न प्रतिष्ठा विद्यते यस्य सः अप्रतिष्ठः; न प्रतिष्ठा...यस्य तत् अप्रतिष्ठम् ।

600. **प्रत्यक्ष**—प्रत्यक्षावगमम् ।—प्रत्यक्षं यस्य अवगमो भवति तत् ।

601. **प्रत्युपकार**—प्रत्युपकारार्थम्—[विग्रहपद्धत्यै 'अर्थ' (१६) शब्दो दृष्टव्यः] ।

602. **प्रद √दा + प्र**—(१) जन्मकर्मफलप्रदाम् । (२) दुःखशोकामयप्रदाः । (३) बीजप्रदः ।—(१–२) (विग्रहपद्धतिभ्यां 'जन्मकर्मफल', 'दुःखशोकामय' शब्दौ दृष्टव्यौ) । (३) बीजं यः प्रददाति (निवेशयति) सः ।

603, **प्रदाय √दा + प्र**—अप्रदाय—न प्रदाय ।

604. **प्रदिग्ध**—रुधिरप्रदिग्धान्—रुधिरेण प्रदिग्धाः (कलुषीकृताः) रुधिरप्रदिग्धाः, तान् ।

605. **प्रभव**—(१) सङ्कल्पप्रभवान् । (२) स्वभावप्रभवैः ।—(१) सङ्कल्पेभ्यः प्रभवः (उत्पत्तिः) येषां ते सङ्कल्पप्रभवाः, तान् सङ्कल्पप्रभवान् । (२) स्वभावात् प्रभवः (उत्पत्तिः) येषां ते स्वभावप्रभवाः, तैः स्वभावप्रभवैः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

606. **प्रभाव**—(१) अप्रतिमप्रभावः। (२) यत्प्रभावः।—(१) (विग्रहपद्धत्यै 'अप्रतिम' शब्दो द्रष्टव्यः)। (२) ये प्रभावाः (उपाधिकृता शक्तयः) यस्य सः (कीदृशाः प्रभावाः अस्य इति भावः)।

607. **प्रमाद**—(१) निन्द्रालस्यप्रमादोत्थम्; (२) प्रमादमोहौ। (३) प्रमादालस्यनिद्राभिः।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'आलस्य' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२) प्रमादश्च असौ मोहश्च प्रमादमोहौ। (३) [विग्रहपद्धत्यै 'आलस्य' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

608. **प्रमुख**—भीष्मद्रोणप्रमुखतः—(विग्रहपद्धत्यै 'द्रोण' शब्दो द्रष्टव्यः)।

609. **प्रमेय**—(१) अप्रमेयस्य। (२) अप्रमेयम्।—(१-२) न प्रमेयम् (प्रमायाः विषयः भवितुमयोग्यम्) अप्रमेयम्; न प्रमेयः अप्रमेयः, तस्य अप्रमेयस्य।

610. **प्रयत**—प्रयतात्मनः।—[विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (२९) शब्दो द्रष्टव्यः]।

611. **प्रयाण**—प्रयाणकाले—[विग्रहपद्धत्यै 'काल' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

612. **प्रलय**—प्रलयान्ताम्—[विग्रहपद्धत्यै 'अन्त' (१२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

613. **प्रवाल**—विषयप्रवालाः—विषयाः प्रवालाः (बालपत्राणि) यासाम् ताः।

614. **प्रवीर**—कुरुप्रवीर—[विग्रहपद्धत्यै 'कुरु' (३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

615. **प्रवृत्ति**—अप्रवृत्तिः—न प्रवृत्तिः (प्रवृत्त्याः अभावः)।

616. **प्रवृद्ध**—गुणप्रवृद्धाः—[विग्रहपद्धत्यै 'गुण' (४) शब्दो द्रष्टव्यः]।

617. **प्रव्यथित**—प्रव्यथितान्तरात्मा—(विग्रहपद्धत्यै 'अन्तरात्मन्' शब्दो द्रष्टव्यः)।

618. **प्रशान्त**—(१) प्रशान्तमनसम्। (२) प्रशान्तात्मा।—(१) प्रशान्तं मनः यस्य सः प्रशान्तमनाः, तम् प्रशान्तमनसम्। (२) [विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (३०) शब्दो द्रष्टव्यः]।

619. **प्रसक्त**—भोगैश्वर्यप्रसक्तानाम्—[विग्रहपद्धत्यै 'ऐश्वर्य' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

620. **प्रसन्न**—(१) प्रसन्नचेतसः। (२) प्रसन्नात्मा।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'चेतस्' (६), 'आत्मन्' (३१) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

621. **प्रसाद**—(१) तत्प्रसादात्। (२) त्वत्प्रसात्। (३) मत्प्रसादात्। (४) मनःप्रसादः। (५) व्यासप्रसादात्।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'तद्' (४), 'त्वत्' (१) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]। (३) मम प्रसादः मत्प्रसादः, तस्मात् मत्प्रसादात्। (४) मनसः प्रसादः। (प्रसन्नत्वम्) मनःप्रसादः। (५) व्यासस्य (महाभारतकर्तुः) प्रसादः व्यासप्रसादः, तस्मात् व्यासप्रसादात्।

622. **प्रहरण**—नानाशस्त्रप्रहरणाः—(विग्रहपद्धत्यै 'नानाशस्त्र' शब्दो द्रष्टव्यः)।

623. **प्राज्ञ**—देवद्विजगुरुप्राज्ञपूजनम्—(विग्रहपद्धत्यै 'गुरु' शब्दो द्रष्टव्यः)

624. **प्राण**—(१) प्राणकर्माणि। (२) प्राणापानगती। (३) प्राणापानसमायुक्तः। (४) प्राणापानौ। (५) मद्गतप्राणाः। (६) मनः प्राणेन्द्रियक्रियाः।—(१-४) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'कर्मन्' (३३), अपान (१, २, ३) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (५) मद्गताः मयि (वासुदेवे परमात्मनि वा) गताः (आवेशिताः) प्राणाः येषां ते। (६) [विग्रहपद्धत्यै 'इन्द्रिय' (१३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

625. **प्राणायाम**—प्राणायामपरायणाः—[विग्रहपद्धत्यै 'परायण' (१) शब्दो दृष्टव्यः]।

626. **प्राप् (आप् + प्र)**—दुष्पापः—[विग्रहपद्धत्यै 'दुःख' (९) शब्दो दृष्टव्यः]।

627. **प्राप्त√आप् + प्र**—परम्पराप्राप्तम्—(विग्रहपद्धत्यै 'परम्परा' शब्दो दृष्टव्यः)।

628. **प्राप्य√आप् + प्र**—अप्राप्य—न प्राप्य।

629. **प्राप्ति**—देहान्तरप्राप्तिः—(विग्रहपद्धत्यै 'देहान्तर' शब्दो दृष्टव्यः)।

630. **प्रिय**—(१) अप्रियम्। (२) तामसप्रियम्। (३) तुल्यप्रियाप्रियः। (४) प्रियकृत्तमः। (५) प्रियचिकीर्षवः। (६) प्रियहितम्। (७) सात्त्विकप्रियाः।—(१) न प्रियम् अप्रियम्। (२–५) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'तामस', 'अप्रिय', 'कृ' (१८), 'चिकीर्षु' शब्दाः क्रमेण दृष्टव्याः]। (६) प्रियं हितं (हितकरं) च तयोः समाहारः प्रियहितम्। (७) सात्त्विकानां (सत्त्वप्रधानप्रकृतीनां) प्रियाः सात्त्विकप्रियाः।

631. **प्रीत**—प्रीतमनाः—प्रीतं मनः यस्य सः।

632. **प्रीति**—प्रीतिपूर्वकम्—(विग्रहपद्धत्यै 'पूर्वक' शब्दो दृष्टव्यः)।

633. **प्रेप्सु**—कर्मफलप्रेप्सुः—[विग्रहपद्धत्यै 'कर्मफल' (३) शब्दो दृष्टव्यः]।

634. **प्लव**—ज्ञानप्लवेन—[विग्रहपद्धत्यै 'ज्ञान' (११) शब्दो दृष्टव्यः]।

फ

635. **फल**—(१) कर्मफलम्। (२) कर्मफले। (३) त्यागफलम्। (४) पुण्यफलम्। (५) फलहेतवः। (६) फलाकाङ्क्षी। (७) शुभाशुभफलैः।—(१–४) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'कर्मन्' (१०–११) 'त्याग' (२), 'पुण्य' (४) शब्दाः क्रमेण दृष्टव्याः]। (५) फले हेतुः येषां ते फलहेतवः। (६) (विग्रहपद्धत्यै 'आकाङ्क्षिन्' शब्दो दृष्टव्यः)। (७) शुभाशुभैः [शुभानि अशुभानि (न शुभानि) च शुभाशुभानि; तैः] फलैः शुभाशुभफलैः।

636. **फलप्रेप्सु**—अफलप्रेप्सुना—न फलप्रेप्सुः (फलं प्रेप्सते इति) अफलप्रेप्सुः, तेन।

637. **फलाकाङ्क्षिन्**—अफलाकाङ्क्षिभिः—न फलाकाङ्क्षिणः (फलानि आकाङ्क्षन्ति इति) अफलाकाङ्क्षिणः, तैः।

ब

638. **बन्ध**—कर्मबन्धम्—[विग्रहपद्धत्यै 'कर्मन्' (१३) शब्दो दृष्टव्यः]।

639. **बन्धन**—(१) कर्मबन्धनः। (२) कर्मबन्धनैः।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'कर्मन्' (१२, १४) शब्दौ क्रमेण दृष्टव्यौ]।

640. **बन्धु**— सुहृन्मित्रार्युदासीनमध्यस्थद्वेष्यबन्धुषु— [विग्रहपद्धत्यै 'अरि' (३) शब्दो दृष्टव्यः]।

641. **बल**—योगबलेन—योगेन प्राप्तं बलम् योगबलम्, तेन।

642. **बहु**—(१) बहुधा। (२) बहुबाहूरुपादम्। (३) बहुमतः। (४) बहुवक्त्रनेत्रम्। (५) बहुविधाः। (६) बहुशाखाः। (७) बहूदरम्।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'धा' (३), 'उरु' शब्दौ क्रमेण दृष्टव्यौ]। (३) बहुमतः [बहु मतः (मानदृष्ट्या अवलोकितः)]। (४) [विग्रहपद्धत्यै 'नेत्र' (२) शब्दो दृष्टव्यः]। (५) बहवः विधाः येषां ते

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

बहुविधाः। (६) बहवः शाखाः यासां ताः बहुशाखाः। (७) [विग्रहपद्धत्यै 'उदर' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

643. **बहुदंष्ट्रा**—बहुदंष्ट्राकरालम्—[विग्रहपद्धत्यै 'कराल' (२) शब्दः द्रष्टव्यः]।

644. **बहुल**—(१) क्रियाविशेषबहुलाम्। (२) बहुलायासम्।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'क्रियाविशेष', 'आयास' शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

645. **बान्धव**—स्वबान्धवान्—स्वस्य (आत्मनः) बान्धवाः स्वबान्धवाः, तान्।

646. **बाहु**—(१) अनन्तबाहुम्। (२) बहुबाहूरुपादम्। (३) महाबाहुः। (४) महाबाहो। (५) सहस्रबाहो।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'अनन्त' (१), 'उरु' शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]। (३-४) महान्तौ बाहू यस्य सः महाबाहुः; महाबाहो इति संबोधने। (५) सहस्राः (असंख्येयाः) बाहवः यस्य सः सहस्रबाहुः; सहस्रबाहो इति संबोधने।

647. **बाहूदरवक्त्रनेत्र**—अनेकबाहूदरवक्त्रनेत्रम्—[विग्रहपद्धत्यै 'अनेक' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

648. **बाह्य**—बाह्यस्पर्शेषु—बाह्याश्च ते स्पर्शाश्च (शब्दादयो विषयाः) बाह्यस्पर्शाः, तेष

649. **बीज**—बीजप्रदः—[विग्रहपद्धत्यै 'प्रद' (३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

650. **बुद्धि**—(१) अबुद्धयः। (२) अल्पबुद्धयः। (३) असक्तबुद्धिः। (४) तद्बुद्धयः। (५) दुर्बुद्धेः। (६) बुद्धिग्राह्यम्। (७) बुद्धिनाशः। (८) बुद्धिनाशात्। (९) बुद्धिभेदम्। (१०) बुद्धियुक्तः। (११) बुद्धियुक्ताः। (१२) बुद्धियोगम्। (१३) बुद्धियोगात्। (१४) बुद्धिसंयोगम्। (१५) मय्यर्पितमनोबुद्धिः। (१६) यतेन्द्रियमनोबुद्धिः। (१७) समबुद्धयः। (१८) समबुद्धिः। (१९) स्थिरबुद्धिः।—(१) बुद्धिः येषु न विद्यते ते अबुद्धयः। (२-८) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अल्प' (१), 'असक्त' (१), 'तद्' (१०), 'दुष्ट' (२), 'ग्राह्य', 'नाश' (२-३) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (९) बुद्धेः (निश्चयस्य, भावनायाः वा) भेदः बुद्धिभेदः, तम् बुद्धिभेदम्। (१०-११) बुद्ध्या (ज्ञानेन) युक्तः बुद्धियुक्तः; तस्य अनेकाः बुद्धियुक्ताः। (१२-१३) बुद्धेः (ज्ञानस्य) योगः बुद्धियोगः; तस्मात् बुद्धियोगात्। (१४) बुद्धेः (विवेकबुद्धेः) संयोग: (पुनराप्तिः) बुद्धिसंयोगः, तम् बुद्धिसंयोगम्। (१५) विग्रहपद्धत्यै 'अर्पित' शब्दो द्रष्टव्यः)। (१६) [विग्रहपद्धत्यै 'इन्द्रिय' (१४) शब्दो द्रष्टव्यः]। (१७-१८) समा (समाना) बुद्धिः येषां ते समबुद्धयः; समबुद्धिः इति प्रथमायाः एकवचनम्। (१९) स्थिरा बुद्धिः यस्य सः स्थिरबुद्धिः।

651. **बृहत्**—बृहत्साम—'बृहत्' इति संज्ञितः (मोक्षप्रतिपादकः) सामविशेषः।

652. **ब्रह्मकर्मन्**—ब्रह्मकर्मसमाधिना—ब्रह्मकर्मणि (ब्रह्मैव कर्म, तस्मिन्) समाधिः (सम्यक् आधानं) यस्य सः ब्रह्मकर्मसमाधिः, तेन।

653. **ब्रह्मचारिन्**—ब्रह्मचारिव्रते—ब्रह्मचारिणः [ब्रह्मणः चर्या (गुरुगृहे वासः, भिक्षाटनं, वेदाभ्यासः, भूमिशयनं, स्त्रीसंगवर्जनं इत्यादिकात्मिका) यः आचरति सः ब्रह्मचारिन्, तस्य] व्रतम् ब्रह्मचारिव्रतम्, तस्मिन्।

654. **ब्रह्मन्**—(१) ब्रह्मकर्म। (२) ब्रह्मचर्यम्। (३) ब्रह्मनिर्वाणम्। (४) ब्रह्मभूतम्। (५) ब्रह्मभूतः। (६) ब्रह्मभूयाय। (७) ब्रह्मवादिनाम्। (८) ब्रह्मवित्। (९) ब्रह्मविदः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(१०) ब्रह्मसंस्पर्शम्; (११) ब्रह्माग्नौ। (१२) ब्रह्मोद्भवम्। (१३) महद्ब्रह्म। (१४) शब्दब्रह्म।—(१–३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'कर्मन्' (३४) 'चर्या', 'निर्वाण' (२) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (४–५) ब्रह्मभूतः (ब्रह्मणः स्थितिं प्राप्तः) ब्रह्मभूतः; तम् ब्रह्मभूतम्। (६) ब्रह्मणः भूयः (भवनं) ब्रह्मभूयः, तस्मै ब्रह्मभूयाय। (७) ब्रह्मणः (वेदस्य) वदनं (पाठः) तत् शीलं येषां ते ब्रह्मवादिनः (श्रोत्रियाः), तेषां ब्रह्मवादिनाम्। (८–९) ब्रह्म यः वेत्ति सः ब्रह्मवित्; ब्रह्मविदः इति प्रथमा-बहुवचनम्। (१०) ब्रह्मणा संस्पर्शः यस्य तत् ब्रह्मसंस्पर्शम्, तम् ब्रह्मसंस्पर्शम्। (११–१२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'अग्नि' (५), 'उद्भव' (३) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]। (१३) महत् (देशतः कालतश्च अविच्छिन्नत्वात्, सर्वकार्ये महत्त्वाद्वा, महत्) च ब्रह्म (बृंहणात्, सर्वेषां वस्तूनां वृद्धिहेतुत्वात्, स्वविकाराणां भरणाद्वा, ब्रह्म) च महद्ब्रह्म। (१४) शब्दात्मकं, शब्दरूपं वा, ब्रह्म शब्दब्रह्म (वेदः)।

655. **ब्रह्मभवन**—आब्रह्मभवनात्—[विग्रहपद्धत्यै 'आ(रभ्य)' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

656. **ब्रह्मभुवन**—आब्रह्मभुवनात्—[विग्रहपद्धत्यै 'आ(रभ्य)' (२) शब्दो द्रष्टव्यः)।

657. **ब्रह्मयोगयुक्त**—ब्रह्मयोगयुक्तात्मा—[विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (३२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

658. **ब्रह्मसूत्र**—ब्रह्मसूत्रपदैः—(विग्रहपद्धत्यै 'पद' शब्दो द्रष्टव्यः)।

659. **ब्राह्मण**—ब्राह्मणक्षत्रियविशाम्—(विग्रहपद्धत्यै 'क्षत्रिय' शब्दो द्रष्टव्यः)।

भ

660. **भक्त**—(१) अन्यदेवताभक्ताः। (२) अभक्ताय। (३) मद्भक्तः। (४) मद्भक्ताः। (५) मद्भक्तेषु।—(१) (विग्रहपद्धत्यै 'अन्यदेवता' शब्दो द्रष्टव्यः)। (२) न भक्तः, अभक्तः, तस्मै अभक्ताय। (३–५) मम भक्तः मद्भक्तः; मद्भक्ताः इति प्रथमायाः बहुवचनम्; तेषु मद्भक्तेषु।

661. **भक्ति**—(१) एकभक्तिः। (२) भक्तियोगेन। (३) भक्त्युपहृतम्। (४) मद्भक्तिम्।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'एक' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२) भक्तिः एव योगः, भक्त्यात्मको योगः, भक्त्या योगः वा, भक्तियोगः, तेन भक्तियोगेन। (३) (विग्रहपद्धत्यै 'उपहृत' शब्दो द्रष्टव्यः)। (४) मम भक्तिः मद्भक्तिः, ताम् मद्भक्तिम्।

662. **भगवत्**—श्रीभगवान्—श्रीयुक्तः, श्रीमान् वा, भगवान्।

663. **भय**—(१) अभयम्। (२) कायक्लेशभयात्। (३) भयाभये। (४) भयावहः। (५) हर्षामर्षभयोद्वेगैः।—(१) न भयम् अभयम् (भयस्य अभावः)। (२–५) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'कायक्लेश', 'अभय', 'आवह', 'अमर्ष' शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

664. **भरत**—(१) भरतर्षभ। (२) भरतश्रेष्ठ। (३) भरतसत्तम।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'ऋषभ' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२) भरतेषु भरतवंशीयेषु श्रेष्ठः भरतश्रेष्ठः; संबोधने विसर्गलोपः। (३) भरतेषु (भरतवंशीयेषु) ये सन्तः तेषु उत्तमः भरतसत्तमः; संबोधने विसर्गलोपः।

665. **भर्तृ**—भूतभर्तृ—भूतानां भर्तृ (पालयितृ)।

666. **भव**—भवाप्ययौ—(विग्रहपद्धत्यै 'अप्यय' शब्दो द्रष्टव्यः)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

667. **भवितृ**—अभविता—न भविता।

668. **भाग**—यथाभागम्—यथा यथा भागेषु नियुक्ताः तथा तथा (अवस्थिताः)।

669. **भाव**—(१) अभावः। (२) ईश्वरभावः। (३) नानाभावान्। (४) भावसमन्विताः। (५) भावसंशुद्धिः। (६) मद्भावम्। (७) मद्भावाय। (८) मद्भावाः। (९) विमूढभावः। (१०) सद्भावे। (११) सर्वभावेन। (१२) साधुभावे। (१३) स्वभावः।—(१) न भावः अभावः (नास्तित्वम्)। (२–३) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'ईश्वर' (२), 'नाना' (१) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]। (४) भावेन समन्विताः भावसमन्विताः। (५) भावानां संशुद्धिः भावसंशुद्धिः। (६–८) मम भावः मद्भावः, तम् मद्भावम्; तस्मै मद्भावाय; मम भावाः मद्भावाः। (९) विमूढत्वस्य भावः विमूढभावः। (१०) सतः (सद्वस्तुनः) भावः सद्भावः, तस्मिन् सद्भावे। (११) (तत्) सर्वः इति भावः सर्वभावः, तेन सर्वभावेन। (१२) साधुत्वस्य भावः साधुभावः, तस्मिन् साधुभावे। (१३) स्वस्य (आत्मनः) भावः स्वभावः।

670. **भावन**—(१) भूतभावन। (२) भूतभावनः।—(१–२) भूतानां भावनः (उत्पत्तिस्थानं, कारणं वा) भूतभावनः; संबोधने विसर्गलोपः।

671. **भावयत्**—अभावयतः—न भावयन् अभावयन्, तस्य अभावयतः।

672. **भावित√भाव्**—(१) तद्भावभावितः। (२) यज्ञभाविताः।—(१) (विग्रहपद्धत्यै 'तद्भाव' शब्दो द्रष्टव्यः)। (२) यज्ञेन भाविताः (स्मर्यमाणतया अभ्यस्ताः) यज्ञभाविताः।

673. **भी**—(१) विगतभीः। (२) व्यपेतभीः।—(१) विगता भीः यस्मात् (यस्य हृदयात्) सः विगतभीः; (२) व्यपेता (निर्गता) भीः यस्मात् (यस्य हृदयात्) सः व्यपेतभीः।

674. **भीत**—भीतभीतः—यः पूर्वं भीतः स पुनः भीतः (भयाविष्टचेताः बभूव)।

675. **भीम**—(१) भीमकर्मा। (२) भीमाभिरक्षितम्। (३) भीमार्जुनसमाः।—(१–३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'कर्मन्' (३५), 'अभिरक्षित' (१), 'अर्जुन' (२) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

676. **भीष्म**—(१) भीष्मद्रोणप्रमुखतः। (२) भीष्माभिरक्षितम्।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'द्रोण', 'अभिरक्षित' (२) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

677. **भुज**—चतुर्भुजेन—[विग्रहपद्धत्यै 'चतुस्' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

678. **भुज्**—यज्ञशिष्टामृतभुजः।—यज्ञशिष्टामृतं (यज्ञे शिष्टं अमृतं) ये भुञ्जन्ति ते यज्ञशिष्टामृतभुजः।

679. **भूत**—(१) अधिभूतम्। (२) जीवभूतः। (३) जीवभूताम्। (४) ब्रह्मभूतम्। (५) ब्रह्मभूतः। (६) भूतगणान्। (७) भूतग्रामम्। (८) भूतग्रामः। (९) भूतपृथग्भावम्। (१०) भूतभर्तृ। (११) भूतभावन। (१२) भूतभावनः। (१३) भूतभृत्। (१४) भूतमहेश्वरम्। (१५) भूतसर्गौ। (१६) भूतस्थः। (१७) भूतादिम्। (१८) भूतेज्याः। (१९) भूतेश। (२०) महाभूतानि। (२१) सर्वभूतानाम्। (२२) सर्वभूतानि।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(२३) सर्वभूतेषु।—(१–१२) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अधि' (३), 'जीव' (१–२), 'ब्रह्मन्' (४–५), 'गण' (१), 'ग्राम' (२–३), 'पृथग्भाव', 'भर्तृ', 'भावन' (१–२), शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (१३) भूतानि बिभर्तीति भूतभृत्। (१४) भूतानां महेश्वरः (महान् ईश्वरः) भूतमहेश्वरः, तम् भूतमहेश्वरम्। (१५) भूतानां सर्गो भूतसर्गो। (१६) भूतेषु स्थितः भूतस्थः। (१७–१९) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'आदि' (१२), 'इज्या', 'ईश' (५) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (२०) महन्ति भूतानि महाभूतानि। (२१–२३) सर्वाणि भूतानि सर्वभूतानि; तेषां सर्वभूतानाम्; तेषु सर्वभूतेषु।

680. **भूतप्रकृति**—भूतप्रकृतिमोक्षम्—भूतप्रकृतेः (भूतानां प्रकृतिः भूतप्रकृतिः, तस्मात्) मोक्षः भूतप्रकृतिमोक्षः, तम्।

681. **भूतभाव**—भूतभावोद्भवकरः—(विग्रहपद्धत्यै 'उद्भवकर' शब्दो द्रष्टव्यः)।

682. **भूतविशेष**—भूतविशेषसङ्घान्—भूतविशेषाणां (विशिष्टानि भूतानि भूतविशेषाणि, तेषां) सङ्घाः भूतविशेषसङ्घाः, तान्।

683. **भूय**—ब्रह्मभूयाय—[विग्रहपद्धत्यै 'ब्रह्मन्' (६) शब्दो द्रष्टव्यः]।

684. **भृत्**—(१) देहभृत्। (२) देहभृता। (३) देहभृताम्। (४) भूतभृत्; (५) शस्त्रभृताम्। (६) सर्वभृत्।—(१–४) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'देह' (२-४) 'भूत' (१३) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (५) शस्त्राणि बिभ्रन्तीति शस्त्रभृतः, तेषाम् शस्त्रभृताम्। (६) सर्वं बिभर्तीति सर्वभृत्।

685. **भेद**—(१) गुणभेदतः। (२) बुद्धिभेदम्।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'गुण' (५), 'बुद्धि' (९) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

686. **भोक्तृ**—गुणभोक्तृ—[विग्रहपद्धत्यै 'गुण' (६) शब्दो द्रष्टव्यः]।

687. **भोग**—(१) कामभोगेषु। (२) देवभोगान्। (३) भोगैश्वर्यगतिम्। (४) भोगैश्वर्यप्रसक्तानाम्।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'काम' (११), 'देव' (७) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]। (३–४) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'ऐश्वर्य' (१–२) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

688. **भोजन**—विहारशय्यासनभोजनेषु—(विग्रहपद्धत्यै 'आसन' शब्दो द्रष्टव्यः)।

689. **भ्रंश**—स्मृतिभ्रंशात्—स्मृतेः भ्रंशः स्मृतिभ्रंशः, तस्मात्।

690. **भ्रष्ट**—योगभ्रष्टः—योगात् (योगमार्गात्) भ्रष्टः।

म

691. **मणि**—मणिगणाः—मणीनां गणाः।

692. **मणिपुष्पक**—सुघोषमणिपुष्पकौ—सुघोषश्च असौ मणिपुष्पकश्च।

693. **मत**—बहुमतः—[विग्रहपद्धत्यै 'बहु' (३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

694. **मति**—(१) दुर्मतिः। (२) स्थिरमतिः।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'दुष्ट' (३) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२) स्थिरा (दृढा, सङ्कल्पविकल्परहिता) मतिः यस्य सः स्थिरमतिः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

695. **मद् (अहम्, मम, मयि, एतेषां वैकल्पिकं रूपम्)**—(१) मच्चित्तः । (२) मच्चित्ताः । (३) मत्परमः । (४) मत्परमाः । (५) मत्परम् । (६) मत्परः । (७) मत्परायणः । (८) मत्पराः । (९) मत्प्रसादात् । (१०) मत्संस्थाम् । (११) मत्स्थानि । (१२) मदनुग्रहाय । (१३) मदर्थम् । (१४) मदर्थे । (१५) मदर्पणम् । (१६) मदाश्रयः । (१७) मद्गतेन । (१८) मद्भक्तः । (१९) मद्भक्ताः । (२०) मद्भक्तिम् । (२१) मद्भक्तेषु । (२२) मद्भावम् । (२३) मद्भावाय । (२४) मद्भावाः । (२५) मद्याजिनः । (२६) मद्याजी । (२७) मद्योगम् । (२८) मद्व्यपाश्रयः । (२९) मन्मनाः ।—(१-९) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'चित्त' (१-२), 'परम' (८-९), 'पर' (१५-१६), 'परायण' (४), 'पर' (१७) 'प्रसाद' (३) शब्दाः क्रमेण दृष्टव्याः] (१०) मयि संस्थिता मत्संस्था, ताम् मत्संस्थाम् । (११) मयि स्थितानि मत्स्थानि । (१२-२४) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अनुग्रह', 'अर्थ' (१७-१८), 'अर्पण', 'आश्रय' (२), 'गत' (९), 'भक्त' (३-४), 'भक्ति' (४), 'भक्त' (५), 'भाव' (६-८), शब्दाः क्रमेण दृष्टव्याः] । (२५-२६) मह्यम् (मत्कृते) यजतीति मयाजी; मह्यम् यजन्तीति मद्याजिनः । (२७) मम योगः मद्योगः, तम् मद्योगम् । (२८) मम व्यपाश्रये (स्थितः) मद्व्यपाश्रयः । (२९) मयि मनः यस्य सः मन्मनाः ।

696. **मत्कर्मन्**—(१) मत्कर्मकृत्; (२) मत्कर्मपरमः ।—[विग्रहपद्धतिभ्यां 'कृ' (१९) 'परम' (७) शब्दौ क्रमेण दृष्टव्यौ] ।

697. **मत्सर**—विमत्सरः—विगतः मत्सरः यस्मात् सः ।

698. **मद**—(१) दम्भमानमदान्विताः; (२) धनमानमदान्विताः—[विग्रहपद्धतिभ्यां 'अन्वित' (३-४) शब्दौ दृष्टव्यौ] ।

699. **मद्गत**—मद्गतप्राणाः—[विग्रहपद्धत्यै 'प्राण' (५) शब्दो दृष्टव्यः] ।

700. **मधु**—(१) मधुसूदन । (२) मधुसूदनः—(१-२) मधुदैत्यस्य सूदनः (संहर्ता) मधुसूदनः; संबोधने विसर्गलोपः ।

701. **मध्य**—व्यक्तमध्यानि—मध्ये एव व्यक्तानि ये ते ।

702. **मध्यस्थ**—सुहृन्मित्रार्युदासीनमध्यस्थद्वेष्यबन्धुषु—[विग्रहपद्धत्यै 'अरि' (३) शब्दो दृष्टव्यः] ।

703. **मनस्**—(१) अनुद्विग्नमनाः । (२) प्रशान्तमनसम् । (३) प्रीतमनाः । (४) मनःप्रसादः । (५) मनःप्राणेन्द्रियक्रियाः । (६) मनःषष्ठानि । (७) मनोगतान् । (८) मन्मनाः । (९) मय्यर्पितमनोबुद्धिः । (१०) मय्यासक्तमनाः । (११) यतेन्द्रियमनोबुद्धिः । (१२) शरीरवाङ्मनोभिः ।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'अनुद्विग्न' शब्दो दृष्टव्यः] । (२) प्रशान्तं मनः यस्य सः प्रशान्तमनाः, तम् प्रशान्तमनसम् । (३-५) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'प्रीत', 'प्रसाद' (४), 'इन्द्रिय' (१३) शब्दाः क्रमेण दृष्टव्याः] (६) मनः षष्ठं येषां मध्ये तानि मनःषष्ठानि; द्वितीयाः बहुवचनम् । (७-११) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'गत' (१०), 'मत्' (२९), 'अर्पित', 'आसक्त' (२), 'इन्द्रिय' (१४) शब्दाः क्रमेण दृष्टव्याः] । (१२) शरीरं वाक् मनश्च शरीरवाङ्मनांसि, तैः शरीरवाङ्मनोभिः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

704. **मनुष्य**—मनुष्यलोके—मनुष्याणां लोकः (यस्मिन् मनुष्याः वसन्ति सः लोकः) मनुष्यलोकः, तस्मिन्।

705. **मन्त्र**—मन्त्रहीनम्—मन्त्रेभ्यो हीनः (रहितः) मन्त्रहीनः, तम्।

706. **ममत्व**—निर्ममः—ममत्वं निर्गतं यस्मात् (यस्य हृदयात्) सः।

707. **मयि (अस्मद्)**—(१) मय्यर्पितमनोबुद्धिः। (२) मय्यावेशितचेतसाम्। (३) मय्यासक्तमनाः।—(१) (विग्रहपद्धत्यै 'अर्पित' शब्दो द्रष्टव्यः)। (२) (विग्रहपद्धत्यै 'आवेशित' शब्दो द्रष्टव्यः)। (३) [विग्रहपद्धत्यै 'आसक्त' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

708. **मर्त्य**—मर्त्यलोकम्—मर्त्यानां लोकः मर्त्यलोकः, तम्।

709. **मल**—(१) अमलान्। (२) निर्मलत्वात्। (३) निर्मलम्।—(१) न मलः विद्यते येषु ते अमलाः, तान् अमलान्। (२-३) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'निर्गत' (११-१२) शब्दौ द्रष्टव्यौ]।

710. **महत्**—(१) महद्ब्रह्म। (२) महद्योनिः। (३) महर्षयः। (४) महर्षीणाम्। (५) महात्मनः। (६) महात्मन्। (७) महात्मा। (८) महात्मानः। (९) महानुभावान्। (१०) महापाप्मा। (११) महाबाहुः। (१२) महाबाहो। (१३) महाभूतानि। (१४) महायोगेश्वरः। (१५) महारथः। (१६) महारथाः। (१७) महाशङ्खम्। (१८) महाशनः। (१९) महेश्वरः। (२०) महेष्वासाः।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'ब्रह्मन्' (१३) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२) महती योनिः महद्योनिः। (३-१३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'ऋषि' (३-४), 'आत्मन्' (३३-३६) 'अनुभाव', 'पाप्मन्', 'बाहु' (३-४), 'भूत' (२०) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (१४) महान् योगेश्वरः (योगस्य, योगानां वा, ईश्वरः) महायोगेश्वरः। (१५-१६) महान् रथः, यस्य सः महारथः, येषां ते महारथाः; (महारथः, अतिरथः इत्यादयो योधानां कक्षाः)। (१७) महान् शङ्खः महाशङ्खः, तम् महाशङ्खम्। (१८-२०) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अशन', 'ईश्वर' (५) 'इष्वास' (२) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

711. **महर्षि**—महर्षिसिद्धसङ्घाः—महर्षीणां (महान्तः ऋषयः महर्षयः, तेषां) सिद्धानां च सङ्घाः।

712. **मही**—(१) महीकृते। (२) महीक्षिताम्। (३) महीपते।—(१-३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'कृते', 'क्षित्', 'पति' (४) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

713. **महेश्वर**—(१) भूतमहेश्वरम्। (२) लोकमहेश्वरम्। (३) सर्वलोकमहेश्वरम्।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'भूत' (१४) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२) लोकानां महेश्वरम् (महान् ईश्वरः महेश्वरः, तम्) लोकमहेश्वरम्। (३) सर्वलोकानां (सर्वेषां लोकानां) महेश्वरम् (महान् ईश्वरः महेश्वरः, तम्) सर्वलोकमहेश्वरम्।

714. **मा** (Noun)—(१) माधव। (२) माधवः।—(१-२) मा (लक्ष्मीः), तस्याः धवः पतिः (विष्णुः); संबोधने विसर्गलोपः।

715. **मात्र**—निमित्तमात्रम्—[विग्रहपद्धत्यै 'निमित्त' शब्दो द्रष्टव्यः]।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

716. **मात्रा**—मात्रास्पर्शाः—मात्राणां (इन्द्रियाणां) स्पर्शाः (शब्दादिभिः संयोगाः), मात्राश्च स्पर्शाश्च (शब्दादयो विषयाश्च) वा।

717. **मान**—(१) दम्भमानमदान्विताः। (२) धनमानमदान्विताः। (३) मानापमानयोः। (४) मानावमानयोः।—(१-४) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अन्वित' (३-४) 'अपमान', 'अवमान' शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

718. **मानमोह**—निर्मानमोहाः—[विग्रहपद्धत्यै 'निर्गत' (१३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

719. **मानस**—(१) चलितमानसः। (२) नियतमानसः। (३) शोकसंविग्नमानसः।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'चलित' 'नियत' (१) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]। (३) शोकसंविग्नं (शोकेन संविग्नं) मानसं यस्य सः शोकसंविग्नमानसः।

720. **मानित्व**—अमानित्वम्—न मानित्वम् (मानित्वस्य अभावः)।

721. **माम्**—मामुपाश्रिताः—[विग्रहपद्धत्यै 'उपाश्रित' शब्दो द्रष्टव्यः]।

722. **माया**—आत्ममायया—[विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (९) शब्दो द्रष्टव्यः]।

723. **मास**—षण्मासाः—षट् मासाः।

724. **मित्र**—(१) मित्रद्रोहे। (२) मित्रारिपक्षयोः। (३) सुहृन्मित्रार्युदासीनमध्यस्थद्वेष्यबन्धुषु।—[विग्रहपद्धतिभ्यः 'द्रोह' (२), 'अरि' (२-३) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

725. **मिथ्या**—मिथ्याचारः—[विग्रहपद्धत्यै 'आचार' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

726. **मुक्त**—मुक्तसङ्गः—मुक्तः सङ्गात् (कर्मफलसङ्गात्) यः सः।

727. **मुख**—(१) विश्वतोमुखम्। (२) विश्वतोमुखः।—(१-२) विश्वतः (सर्वासु दिक्षु) मुखानि यस्य सः विश्वतोमुखः; तम् विश्वतोमुखम्।

728. **मुख्य**—योधमुख्यैः—योधानां मुख्याः योधमुख्याः, तैः।

729. **मूढ**—(१) अमूढाः। (२) मूढग्राहेण। (३) मूढयोनिषु।—(१) न मूढाः (विचक्षणाः पुरुषाः)। (२) (विग्रहपद्धत्यै 'ग्राह' शब्दो द्रष्टव्यः)। (३) मूढाः (बुद्धिवागिन्द्रियादिभिः रहिताः) योनयः मूढयोनयः, तासु।

730. **मूर्ति**—(१) अव्यक्तमूर्तिना। (२) विश्वमूर्ते।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'अव्यक्त' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२) विश्वमेव मूर्तिः यस्य सः विश्वमूर्तिः; विश्वमूर्ते इति संबोधने।

731. **मूल**—ऊर्ध्वमूलम्—(विग्रहपद्धत्यै 'ऊर्ध्व' शब्दो द्रष्टव्यः)।

732. **मृग**—मृगेन्द्रः—[विग्रहपद्धत्यै 'इन्द्र' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

733. **मृत**—(१) अमृतस्य। (२) अमृतम्।—(१-२) न मृतम् अमृतम् (मोक्षः); तस्य अमृतस्य।

734. **मृतत्व**—अमृतत्वाय—मृतस्य भावः मृतत्वम्; न मृतत्वम् अमृतत्वम् (मोक्षः), तस्मै।

735. **मृत्युसंसार**—(१) मृत्युसंसारवर्त्मनि। (२) मृत्युसंसारसागरात्।—(१) मृत्युसंसारः (मृत्युयुक्तः संसारः) तस्य वर्त्म मृत्युसंसारवर्त्म, तस्मिन् मृत्युसंसारवर्त्मनि। (२) मृत्युसंसारः (मृत्युयुक्तः संसारः) स एव सागरः (दुस्तरत्वात्), मृत्युसंसारसागरः, तस्मात् मृत्युसंसारसागरात्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

736. **मेधा**—(१) अल्पमेधसाम् । (२) दुर्मेधाः ।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'अल्प', (२), 'दुष्ट' (४) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ] ।

737. **मेध्य**—अमेध्यम्—न मेध्यम् । (यजनविधौ अनुपयुक्तम्) ।

738. **मोक्ष**—(१) जरामरणमोक्षाय । (२) भूतप्रकृतिमोक्षम् । (३) मोक्षकाङ्क्षिभिः । (४) मोक्षपरायणः ।—(१–४) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'जरामरण', 'भूतप्रकृति', 'काङ्क्षिन्' (२), 'परायण' (५) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः] ।

739. **मोघ**—(१) मोघकर्माणः । (२) मोघज्ञानाः । (३) मोघाशाः ।—(१–३) [विग्रह-पद्धतिभ्यः 'कर्मन्' (३६), 'ज्ञान' (२०), 'आशा' (२) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः] ।

740. **मोह**—(१) द्वन्द्वमोहेन । (२) प्रमादमोहौ । (३) मोहकलिलम् ।—(१–३) [विग्रह-पद्धतिभ्यः 'द्वन्द्व' (१), 'प्रमाद' (२), 'कलिल' शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]

741. **मोहजाल**—मोहजालसमावृताः—मोहजालेन (मोहेन प्रसृतं जालम् मोहजालम् , तेन) समावृताः (समन्तात् आवृताः) ।

य

742. **यक्ष**—(१) गन्धर्वयक्षासुरसिद्धसङ्घाः । (२) यक्षरक्षसाम् । (३) यक्षरक्षांसि ।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'असुर' शब्दो द्रष्टव्यः] । (२–३) यक्षाः रक्षांसि च यक्षरक्षांसि; तेषां यक्षरक्षसाम् ।

743. **यज्**—देवयजः—[विग्रहपद्धत्यै 'देव' (८) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

744. **यज्ञ**—(१) अधियज्ञः । (२) अयज्ञस्य । (३) जपयज्ञः । (४) ज्ञानयज्ञः । (५) ज्ञान-यज्ञेन । (६) तपोयज्ञाः । (७) द्रव्ययज्ञाः । (८) नामयज्ञैः । (९) यज्ञक्षपितकल्मषाः । (१०) यज्ञतपसाम् । (११) यज्ञतपःक्रियाः । (१२) यज्ञदानतपःकर्म । (१३) यज्ञ-दानतपःक्रियाः । (१४) यज्ञभाविताः । (१५) यज्ञविदः । (१६) यज्ञार्थात् । (१७) योगयज्ञाः । (१८) सर्वयज्ञानाम् । (१९) सहयज्ञाः । (२०) सहयज्ञैः । (२१) स्वाध्यायज्ञानयज्ञाः ।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'अधि' (४) शब्दो द्रष्टव्यः] । (२) यज्ञान् न करोति इति अयज्ञः; तस्य अयज्ञस्य । (३–१४) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'जप', 'ज्ञान' (१२–१३), 'तपस्' (२), 'द्रव्य' 'नाम', 'क्षपितकल्मष', 'तपस्' (३), क्रिया (४), 'कर्मन्' (३७), क्रिया (५), 'भावित' (२), शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः] । (१५) यज्ञान् (यज्ञरहस्यम्) ये विदन्ति ते यज्ञविदः । (१६) [विग्रह-पद्धत्यै 'अर्थ' (१९) शब्दो द्रष्टव्यः] । (१७) योगः एव यज्ञः, योगात्मकः यज्ञः वा, येषां ते योगयज्ञाः; (१८) सर्वे यज्ञाः सर्वयज्ञाः, तेषां सर्वयज्ञानाम् । (१९–२०) यज्ञैः सहिताः सहयज्ञाः, तैः सहयज्ञैः । (२१) स्वाध्यायज्ञानं (स्वाध्यायस्य, वेदस्य, ज्ञानं) एव यज्ञः येषां ते स्वाध्यायज्ञानयज्ञाः ।

745. **यज्ञशिष्ट**—यज्ञशिष्टाशिनः—[विग्रहपद्धत्यै 'अशिन्' (१) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

746. **यज्ञशिष्टामृत**—यज्ञशिष्टामृतभुजः—(विग्रहपद्धत्यै 'भुज्' शब्दः द्रष्टव्यः) ।

747. **यज्ञाध्ययन**—वेदयज्ञाध्ययनैः—वेदाध्ययनैर्यज्ञाध्ययनैश्च । यज्ञाध्ययनमत्र यज्ञविज्ञानोप-लक्षणार्थमिति श्रीशङ्कराचार्याः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

748. **यत√यम्**—(१) यतचित्तस्य। (२) यतचित्तात्मा। (३) यतचित्तेन्द्रियक्रियः। (४) यतचेतसाम्। (५) यतवाक्कायमानसः। (६) यतात्मवान्। (७) यतात्मा। (८) यतात्मान"। (९) यतेन्द्रियमनोबुद्धिः।—(१–४) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'चित्त' (३), 'आत्मन्' (३७), 'चित्तेन्द्रियक्रिया', 'चेतस्' (८), शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (५) यतानि वाक्काय-मानसानि (वाक् च कायश्च मानसं च) येन सः यतवाक्कायमानसः। (६–९) [विग्रह-पद्धतिभ्यः 'आत्मन्' (३८–४०), 'इन्द्रिय' (१४) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

749. **यति**—अयतिः—यमान् आचरति इति यतिः, न यतिः, अयतिः।

750. **यथा**—(१) यथाभागम्। (२) यथोक्तम्।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'भाग', 'उक्त' (१) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

751. **यथावत्**—अयथावत्—न यथावत् (यादृशं किञ्चिद्वस्तु अस्ति तादृशं तस्य ज्ञानं यथावत् ज्ञानम्)।

752. **यद्**—(१) यच्छ्रद्धः। (२) यत्प्रभावः। (३) यद्विकारि।—(१) यस्मिन् अस्य श्रद्धा अस्ति सः यच्छ्रद्धः। (२) [विग्रहपद्धत्यै 'प्रभाव' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]। (३) यस्मात् अयं विकारः, ये विकाराः वा अस्मात् संभवन्ति, तत् यद्विकारि।

753. **यदृच्छालाभ**—यदृच्छालाभसंतुष्टः—यदृच्छालाभेन (यदृच्छया प्राप्तः लाभः यदृच्छा-लाभः, तेन) संतुष्टः।

754. **यन्त्र**—यन्त्रारूढानि—यन्त्राणि (दारुमयपुरुषादीनि) आरूढानि (अधिष्ठितानि) इव।

755. **यश**—अयशः—न यशः अयशः (अपकीर्तिः)।

756. **याजिन्**—(१) मद्याजिनः। (२) मद्याजी।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'मत्' (२५–२६) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

757. **यात√या**—यातयामम्—यातो यामो (प्रहरो) यस्य (पाचनानन्तरं) तत्।

758. **यात्रा**—शरीरयात्रा—शरीरस्य यात्रा (निर्वाहः)।

759. **याम**—यातयामम्—(विग्रहपद्धत्यै 'यात' शब्दो द्रष्टव्यः)।

760. **युक्त**—(१) अभ्यासयोगयुक्तेन। (२) अयुक्तस्य। (३) अयुक्तः। (४) नित्ययुक्तस्य। (५) नित्ययुक्तः। (६) नित्ययुक्ताः। (७) बुद्धियुक्तः। (८) बुद्धियुक्ताः। (९) युक्त-चेतसः। (१०) युक्तचेष्टस्य। (११) युक्तस्वप्नावबोधस्य। (१२) युक्तात्मा। (१३) युक्ताहारविहारस्य। (१४) योगयुक्तः। (१५) सततयुक्तानाम्। (१६) सततयुक्ताः।—(१) (विग्रहपद्धत्यै 'अभ्यासयोग' शब्दो द्रष्टव्यः)। (२–३) न युक्तः अयुक्तः; तस्य अयुक्तस्य। (४–१०) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'नित्य' (६–८), 'बुद्धि' (१०–११), 'चेतस्' (९), 'चेष्टा' शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (११) युक्तौ स्वप्नावबोधौ [स्वप्नं, अवबोधः (जागरितं) च] यस्य सः स्वप्नावबोधः, तस्य युक्तस्वप्नावबोधस्य। (१२–१३) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'आत्मन्' (४१), 'आहारविहार' शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]। (१४) योगेन युक्तः योगयुक्तः। (१५–१६) सततं युक्ताः सततयुक्ताः; तेषां सततयुक्तानाम्।

761. **युगसहस्र**—युगसहस्रान्ताम्—[विग्रहपद्धत्यै 'अन्त' (१३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

For Private and Personal Use Only

762. **युद्ध**—युद्धविशारदाः—युद्धे विशारदाः ।

763. **युध् (Verb)**—योद्धुकामान्—[विग्रहपद्धत्यै 'काम्' (२) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

764. **योग**—(१) अनन्ययोगेन । (२) अभ्यासयोगेन । (३) अयोगतः । (४) आत्मयोगात् । (५) कर्मयोगम् । (६) कर्मयोगः । (७) कर्मयोगेन । (८) ज्ञानयोगेन । (९) बुद्धियोगम् । (१०) बुद्धियोगात् । (११) भक्तियोगेन । (१२) मद्योगम् । (१३) योगक्षेमम् । (१४) योगधारणाम् । (१५) योगबलेन । (१६) योगभ्रष्टः । (१७) योगयज्ञाः । (१८) योगयुक्तः । (१९) योगवित्तमाः । (२०) योगसंज्ञितम् । (२१) योगसन्न्यस्तकर्माणम् । (२२) योगसंसिद्धः । (२३) योगसंसिद्धिम् । (२४) योगसेवया । (२५) योगस्थः । (२६) योगारूढस्य । (२७) योगारूढः । (२८) योगेश्वर । (२९) योगेश्वरः । (३०) योगेश्वरात् । (३१) साङ्ख्ययोगौ ।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'अनन्य', 'अभ्यास' (१) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ] । (३) न योगः अयोगः, तस्मात् अयोगतः (योगं विना) । (४–१८) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'आत्मन्' (१०), 'कर्मन्' (१५–१७), 'ज्ञान' (१४), 'बुद्धि' (१२–१३), 'भक्ति' (२), 'मत्' (२७), 'क्षेम', 'धारणा', 'बल', 'भ्रष्ट', 'यज्ञ' (१७), 'युक्त' (१४) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः] । (१९) योगं ये विदन्ति ते योगविदः, तेषां, तेषु वा, ये उत्तमाः ते योगवित्तमाः । (२०) योगशब्देन यत् संज्ञितम् तत् योगसंज्ञितम् । (२१) योगेन सन्न्यस्तकर्मा (सन्न्यस्तं कर्म येन सः), योगसन्न्यस्तकर्मा, तम् योगसन्न्यस्तकर्माणम् । (२२) योगेन संसिद्धः (समन्तात् सिद्धः) योगसंसिद्धः । (२३) (योगेन प्रापणीया संसिद्धिः) योगसंसिद्धिः, ताम् योगसंसिद्धिम् । (२४) [योगस्य सेवा (सेवनम्)] योगसेवा, तया योगसेवया । (२५) योगे स्थितः योगस्थः । (२६–३०) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'आरूढ' (२–३), 'ईश्वर' (६–८) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः] । (३१) साङ्ख्यं च योगश्च साङ्ख्ययोगौ ।

765. **योगक्षेम**—निर्योगक्षेमः—[विग्रहपद्धत्यै 'निर्गत' (१४) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

766. **योगमाया**—योगमायासमावृतः—योगमायया (योगेन प्रवर्तिता माया योगमाया, तया) समावृतः (समन्तात् आवृतः) ।

767. **योगयुक्त**—योगयुक्तात्मा—[विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (४२) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

768. **योगेश्वर**—महायोगेश्वरः—[विग्रहपद्धत्यै 'महत्' (१४) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

769. **योध**—(१) योधमुख्यैः । (२) योधवीरान् ।—(१) (विग्रहपद्धत्यै 'मुख्य' शब्दो द्रष्टव्यः) । (२) योधेषु वीराः योधवीराः, तान् योधवीरान् ।

770. **योधन**—दुर्योधनः—[विग्रहपद्धत्यै 'दुष्ट' (५) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

771. **योनि**—(१) एतद्योनीनि । (२) दुःखयोनयः । (३) पापयोनयः । (४) महद्योनिः । (५) मूढयोनिषु । (६) सर्वयोनिषु ।—(१) एताः योनयः येषां तानि एतद्योनीनि । (२–५) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'दुःख' (१०), 'पाप' (२), 'महत्' (२), 'मूढ' (३) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः] । (६) सर्वाः योनयः सर्वयोनयः, तासु सर्वयोनिषु ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

र

772. **रक्षस्**—(१) यक्षरक्षसाम्। (२) यक्षरक्षांसि।—[विग्रहपद्धतिभ्यां 'यक्ष' (२-३) शब्दौ द्रष्टव्यौ]।

773. **रजस्**—शान्तरजसम्—शान्तः (प्रक्षीणः) रजः (मोहादिक्लेशः) यस्मात् तत्।

774. **रजोगुण**—रजोगुणसमुद्भवः—रजोगुणात् समुद्भवः यस्य सः।

775. **रण**—रणसमुद्यमे—रणस्य (युद्धस्य) समुद्यमः रणसमुद्यमः; तस्मिन्।

776. **रत**—वेदवादरताः—वेदवादे [वेदानां, वेदनिमित्तको वा, वादः वेदवादः (वेदवाक्यानां बह्वर्थफलसाधनप्रकाशकत्वमिति वादः) तस्मिन्] रताः।

777. **रति**—(१) अरतिः। (२) आत्मरतिः।—(१) न रतिः (रतेरभावः)। (२) [विग्रह-पद्धत्यै 'आत्मन्' (११) शब्दो द्रष्टव्यः]।

778. **रथ**—(१) महारथः। (२) महारथाः; (३) रथोत्तमम्। (४) रथोपस्थे।—(१-४) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'महत्' (१५-१६), 'उत्तम' (१०) 'उपस्थ' शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

779. **रस**—(१) गतरसम्। (२) रसवर्जम्। (३) रसात्मकः।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'गत' (३) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२) (विषयेषु यो रागः सः) रसः, तं वर्जयित्वा इति रसवर्जम्। (३) [विग्रहपद्धत्यै 'आत्मक' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

780. **रहित**—सङ्गरहितम्—सङ्गात् रहितम् (फलासङ्गं विना)।

781. **राग**—(१) रागद्वेषौ। (२) रागात्मकम्। (३) वीतरागाः।—(१-२) [विग्रह-पद्धतिभ्यां 'द्वेष', 'आत्मक' (३) शब्दौ द्रष्टव्यौ]। (३) वीतः रागः येषां ते वीतरागाः।

782. **रागद्वेष**—(१) अरागद्वेषतः। (२) रागद्वेषवियुक्तैः।—(१) (रागश्च द्वेषश्च रागद्वेषौ, ताभ्यां रागद्वेषतः), न रागद्वेषतः अरागद्वेषतः। (२) रागद्वेषाभ्यां (रागश्च द्वेषश्च रागद्वेषौ, ताभ्यां) वियुक्ताः रागद्वेषवियुक्ताः, तैः।

783. **रागभयक्रोध**—(१) वीतरागभयक्रोधः। (२) वीतरागभयक्रोधाः।—(१-२) वीताः रागभयक्रोधाः (रागः, भयं, क्रोधश्च, एतेषां समाहारः), यस्मात् सः वीतरागभयक्रोधः, येभ्यः ते वीतरागभयक्रोधाः।

784. **राज्**—(१) काशिराजः। (२) राजगुह्यम्। (३) राजर्षयः। (४) राजविद्या। (५) सिन्धुराजः।—(१-३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'काशि', 'गुह्य', 'ऋषि' (५) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (४) राज्ञां विद्या, विद्यानां राजा वा, राजविद्या। (५) सिन्धु-नामकदेशस्थः राजः सिन्धुराजः।

785. **राज्य**—त्रैलोक्यराज्यस्य—(विग्रहपद्धत्यै 'त्रैलोक्य' शब्दो द्रष्टव्यः)।

786. **राज्यसुख**—राज्यसुखलोभेन—राज्यसुखस्य (राज्यस्य प्राप्त्या अनुभूयमानं सुखम् राज्यसुखम्, तस्य) लोभः राज्यसुखलोभः, तेन।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

787. **राशि**—राश्यागमे—[विग्रहपद्धत्यै 'आगम' (३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

788. **राशि**—तेजोराशिम्—[विग्रहपद्धत्यै 'तेजस्' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

789. **रुद्र**—रुद्रादित्याः—[विग्रहपद्धत्यै 'आदित्य' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

790. **रुधिर**—रुधिरप्रदिग्धान्—[विग्रहपद्धत्यै 'प्रदिग्ध' शब्दो द्रष्टव्यः]।

791. **रूक्ष**—कट्वम्ललवणात्युष्णतीक्ष्णरूक्षविदाहिनः।—(विग्रहपद्धत्यै 'अत्युष्ण' शब्दो द्रष्टव्यः)।

792. **रूप**—(१) अचिन्त्यरूपम्। (२) अनन्तरूप। (३) अनन्तरूपम्। (४) उग्ररूपः। (५) एवंरूपः। (६) कामरूपम्। (७) कामरूपेण। (८) विश्वरूप। (९) विश्वरूपम्।—(१–७) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अचिन्त्य', 'अनन्त' (२–३), 'उग्र' (२), एवम् (१), 'काम' (१२–१३) शब्दाः अनुक्रमेण द्रष्टव्याः]। (८–९) विश्वं रूपं यस्य सः विश्वरूपः; संबोधने विसर्गलोपः; तम् विश्वरूपम्।

793. **रोमन्**—(१) रोमहर्षणम्। (२) रोमहर्षः। (३) हृष्टरोमा।—(१–२) रोम्णां हर्षः रोमहर्षः; तत् जायते अस्मादिति रोमहर्षणम् (रोमाञ्चकरम्)। (३) हृष्टानि (पुलकितानि) रोमाणि यस्य सः हृष्टरोमा।

ल

794. **लघु**—लघ्वाशी—[विग्रहपद्धत्यै 'अशिन्' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

795. **लभ्य**—(१) दुर्लभतरम्। (२) सुलभः।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'दुःख' (६) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२) सुतरां यः लभ्यते सः सुलभः।

796. **लवण**—कट्वम्ललवणात्युष्णतीक्ष्णरूक्षविदाहिनः—(विग्रहपद्धत्यै 'अत्युष्ण' शब्दो द्रष्टव्यः)।

797. **लाभ**—लाभालाभौ—(विग्रहपद्धत्यै 'अलाभ' शब्दो द्रष्टव्यः)।

798. **लुप्त**—लुप्तपिण्डोदकक्रियाः—(विग्रहपद्धत्यै 'पिण्डोदकक्रिया' शब्दो द्रष्टव्यः)।

799. **लोक**—(१) जीवलोके। (२) नृलोके। (३) मनुष्यलोके। (४) मर्त्यलोकम्। (५) लोकत्रयम्। (६) लोकत्रये। (७) लोकमहेश्वरम्। (८) लोकसंग्रहम्। (९) सुरेन्द्रलोकम्। (१०) स्वर्गलोकम्।—(१–७) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'जीव' (३), 'नृ', 'मनुष्य', 'मर्त्य', 'त्रय' (१-२), 'महेश्वर' (२) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (८) लोकानां संग्रहः (भूतिः) लोकसंग्रहः, तम् लोकसंग्रहम्। (९) सुरेन्द्रस्य (सुराणां इन्द्रः सुरेन्द्रः, तस्य) लोकः सुरेन्द्रलोकः, तम् सुरेन्द्रलोकम्। (१०) स्वर्ग एव लोकः स्वर्गलोकः, तम् स्वर्गलोकम्।

800. **लोकक्षय**—लोकक्षयकृत्—[विग्रहपद्धत्यै 'कृ' (२०) शब्दो द्रष्टव्यः]।

801. **लोभ**—(१) राज्यसुखलोभेन। (२) लोभोपहतचेतसः।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'राज्यसुख', 'उपहत' (१) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

802. **लोलुप्त्व**—अलोलुप्त्वम्—न लोलुप्त्वम् (लोलुप्त्वस्य अभावः)।

803. **लोष्टाश्मकाञ्चन**—समलोष्टाश्मकाञ्चनः—समानि लोष्टाश्मकाञ्चनानि (लोष्टः, अश्म काञ्चनं च, एतेषां समाहारः) यस्य (दृष्ट्या) सः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

व

804. **वक्त्र**—(१) दीप्तहुताशवक्त्रम्। (२) बहुवक्त्रनेत्रम्।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'दीप्तहुताश', 'बहु' (४) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

805. **वक्त्रनयन**—अनेकवक्त्रनयनम्—[विग्रहपद्धत्यै 'अनेक' (३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

806. **वध्य**—अवध्यः—न वध्यः। (वधाय अनर्हः)।

807. **वपुस्**—सौम्यवपुः—सौम्यं वपुः यस्य सः।

808. **वर**—(१) अवरम्। (२) देववर।—(१) न वरम् अवरम्। (२) [विग्रहपद्धत्यै 'देव' (११) शब्दो द्रष्टव्यः]।

809. **वर्ज**—रसवर्जम्—[विग्रहपद्धत्यै 'रस' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

810. **वर्जित**—(१) कामसङ्कल्पवर्जिताः। (२) सङ्गवर्जितः।—(१) (विग्रहपद्धत्यं 'काम-सङ्कल्प' शब्दो द्रष्टव्यः)। (२) सङ्गः वर्जितः येन सः सङ्गवर्जितः।

811. **वर्ण**—(१) अनेकवर्णम्। (२) आदित्यवर्णम्। (३) चातुर्वर्ण्यम्। (४) नानावर्णाकृतीनि। (५) वर्णसङ्करः।—(१–४) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अनेक' (४), 'आदित्य' (२) 'चतुस्' (४), 'आकृति' शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (५) वर्णानां सङ्करः वर्णसङ्करः।

812. **वर्णसङ्कर**—वर्णसंकरकारकैः—[विग्रहपद्धत्यै 'कृ' (२१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

813. **वर्त्मन्**—मृत्युसंसारवर्त्मनि—[विग्रहपद्धत्यै 'मृत्युसंसार' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

814. **वश**—(१) अवशम्। (२) अवशः।—(१–२) न कस्यचित् वशः अवशः; तम् अवशम्।

815. **वश्य**—(१) आत्मवश्यैः। (२) वश्यात्मना।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'आत्मन्' (१२,४३) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

816. **वाक्**—शरीरवाङ्मनोभिः—[विग्रहपद्धत्यै 'मनस्' (१२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

817. **वाक्कायमानस**—यतवाक्कायमानसः—[विग्रहपद्धत्यै 'यत' (५) शब्दो द्रष्टव्यः]।

818. **वाच्यवाद**—अवाच्यवादान्—न वाच्यवादाः (वाच्याः वादाः) अवाच्यवादाः, तान्।

819. **वाणिज्य**—कृषिगोरक्ष्यवाणिज्यम्—(विग्रहपद्धत्यै 'कृषि' शब्दो द्रष्टव्यः)।

820. **वाद**—प्रज्ञावादान्—[विग्रहपद्धत्यै 'प्रज्ञा' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

821. **वादिन्**—ब्रह्मवादिनाम्—[विग्रहपद्धत्यै 'ब्रह्मन्' (७) शब्दो द्रष्टव्यः]।

822. **विकम्प**—अविकम्पेन—न विकम्पः (च्युतिः) यस्मात् भवति सः अविकम्पः, तेन।

823. **विकार**—(१) निर्विकारः। (२) सविकारम्।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'निर्गत' (१५) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२) विकारेण सहितम् सविकारम्।

824. **विकारिन्**—यद्विकारि—[विग्रहपद्धत्यै 'यद्' (३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

825. **विकार्य**—अविकार्यः—न विकार्यः (विकारशीलः)।

826. **विक्रम**—अमितविक्रम—[विग्रहपद्धत्यै 'अमित' शब्दो द्रष्टव्यः]।

827. **विगत**—(१) विगतकल्मषः। (२) विगतज्वरः; (३) विगतभीः; (४) विगतस्पृहः; (५) विगतेच्छाभयक्रोधः। (६) विगुणः। (७) विचेतसः। (८) विमत्सरः—

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(१-३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'कल्मष' (३), 'ज्वर', 'भी' (१) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (४) विगता स्पृहा यस्मात् (यस्य हृदयात्) सः विगतस्पृहः। (५-८) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'इच्छाभयक्रोध', 'गुण' (१३), 'चेतस्' (११), 'मत्सर' शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

828. **विजय**—अनन्तविजयम्।—[विग्रहपद्धत्यै 'अनन्त' (४) शब्दो द्रष्टव्यः]।

829. **विजित**—(१) विजितात्मनाम्। (२) विजितात्मा। (३) विजितेन्द्रियः।—(१-३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'आत्मन्' (४४-४५), 'इन्द्रिय' (१५) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

830. **विज्ञान**—(१) विज्ञानसहितम्। (२) सविज्ञानम्।—(१) विज्ञानेन सहितम् विज्ञानसहितम्। (२) विज्ञानेन सह सविज्ञानम्।

831. **विज्ञेय**—अविज्ञेयम्—न विज्ञेयम्। (विज्ञानविषयो भवितुं अनर्हम्)।

832. **विद्**—ब्राह्मणक्षत्रियविशाम्—(विग्रहपद्धत्यै 'क्षत्रिय' शब्दो द्रष्टव्यः)।

833. **वित्त**—वित्तेशः—[विग्रहपद्धत्यै 'ईश' (६) शब्दो द्रष्टव्यः]।

834. **वित्तम**—योगवित्तमाः—[विग्रहपद्धत्यै 'योग' (१९) शब्दो द्रष्टव्यः]।

835. **विदाहिन्**—कट्वम्ललवणात्युष्णतीक्ष्णरूक्षविदाहिनः—(विग्रहपद्धत्यै 'अत्युष्ण' शब्दो द्रष्टव्यः)।

836. **विदित**—विदितात्मनाम्—[विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (४६) शब्दो द्रष्टव्यः]।

837. **विद्** (To know)—(१) अहोरात्रविदः। (२) उत्तमविदाम्। (३) कृत्स्नवित्। (४) तत्त्ववित्। (५) तद्विदः। (६) ब्रह्मवित्। (७) ब्रह्मविदः। (८) यज्ञविदः। (९) योगवित्तमः। (१०) वेदवित्। (११) वेदविदः। (१२) सर्ववित्।—(१-९) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अहोरात्रि', 'उत्तम', (३), 'कृत्स्न', 'तत्त्व' (३), 'तद्' (११), 'ब्रह्मन्' (८-९), 'यज्ञ' (१५), 'योग' (१९) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (१०-११) वेदं, वेत्तीति वेदवित्; तं विदन्तीति वेदविदः। (१२) सर्वं (सर्वस्य आत्मानं) वेत्तीति सर्ववित्।

838. **विद्या**—(१) अध्यात्मविद्या। (२) त्रैविद्याः। (३) राजविद्या।—(१-३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अध्यात्म' (३), 'त्रि' (६), 'राज्' (४) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

839. **विद्याविनय**—विद्याविनयसंपन्ने—विद्याविनयाभ्यां (विद्या च विनयश्च विद्याविनयौ, ताभ्यां) संपन्नः विद्याविनयसंपन्नः, तस्मिन्।

840. **विद्वस्**—अविद्वांसः—न विद्वांसः (विद्याहीनाः)।

841. **विधा**—(१) एवंविधः। (२) चतुर्विधम्। (३) चतुर्विधाः। (४) त्रिविधम्। (५) त्रिविधः। (६) त्रिविधा। (७) द्विविधा। (८) नानाविधानि। (९) पृथग्विधम्। (१०) पृथग्विधान्। (११) पृथग्विधाः। (१२) बहुविधाः।—(१-१२) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'एवम्' (२), 'चतुर्' (२-३), 'त्रि' (२-४), 'द्वि', 'नाना' (३), 'पृथक्' (१-३), 'बहु' (५) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

842. **विधान**—विधानोक्ताः—[विग्रहपद्धत्यै 'उक्त' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

843. **विधि**—(१) विधिदृष्टः। (२) विधिहीनम्। (३) शास्त्रविधिम्।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'दृष्ट' (२) शब्दो दृष्टव्यः]। (२) विधेः, विधिना वा, हीनम् (रहितम्) विधिहीनम्। (३) शास्त्रे यः उक्तः सः विधिः शास्त्रविधिः, तम् शास्त्रविधिम्।

844. **विधिपूर्वक**—अविधिपूर्वकम्—न विधिपूर्वकम् (यथाविधिः)।

845. **विधेय**—विधेयात्मा—[विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (४७) शब्दो दृष्टव्यः]।

846. **विनश्यत्**—अविनश्यन्तम्—न विनश्यत् अविनश्यत्, तम् अविनश्यन्तम्।

847. **विनाशिन्**—(१) अविनाशि। (२) अविनाशिनम्।—(१-२) न विनाशिन् अविनाशिन्; सः अविनाशि; तम् अविनाशिनम्।

848. **विनिग्रह**—आत्मविनिग्रहः—[विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (१३) शब्दो दृष्टव्यः]।

849. **विनिर्मुक्त**—जन्मबन्धविनिर्मुक्ताः—[विग्रहपद्धत्यै 'जन्मबन्ध' शब्दो दृष्टव्यः]।

850. **विनिवृत्त**—विनिवृत्तकामाः—[विग्रहपद्धत्यै 'काम' (१८) शब्दो दृष्टव्यः]।

851. **विपश्चित्**—अविपश्चितः—न विपश्चितः। (अज्ञानिनः)।

852. **विप्रतिपन्न**—श्रुतिविप्रतिपन्ना—श्रुतिभिः (नानावादश्रवणेन) विप्रतिपन्ना (विशेषेण भेदग्रस्ता)।

853. **विभक्त**—अविभक्तम्—न विभक्तम् (अखण्डम्)।

854. **विभाग**—(१) गुणकर्मविभागयोः। (२) गुणकर्मविभागशः।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'कर्मन्' (२९-३०) शब्दौ क्रमेण दृष्टव्यौ]।

855. **विभूति**—आत्मविभूतयः—[विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन' (१४) शब्दो दृष्टव्यः]।

856. **विभ्रम**—स्मृतिविभ्रमः—स्मृतेः विभ्रमः।

857. **विभ्रष्ट**—उभयविभ्रष्टः—[विग्रहपद्धत्यै 'उभय' शब्दो दृष्टव्यः]'

858. **विभ्रान्त**—अनेकचित्तविभ्रान्ताः—[विग्रहपद्धत्यै 'अनेकचित्त' शब्दो दृष्टव्यः]।

859. **विमूढ**—(१) विमूढभावः। (२) विमूढात्मा। (३) सर्वज्ञानविमूढान्।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'भाव' (९), 'आत्मन्' (४८) शब्दौ क्रमेण दृष्टव्यौ]। (३) सर्वज्ञानेभ्यः (सर्वाणि ज्ञानानि सर्वज्ञानानि, तेभ्यः) विमूढाः सर्वज्ञानविमूढाः, तान् सर्वज्ञानविमूढान्।

860. **विमूढात्मन्**—अहङ्कारविमूढात्मा—[विग्रहपद्धत्यै 'अहङ्कार' (२) शब्दो दृष्टव्यः]।

861. **विमोक्षण**—शरीरविमोक्षणात्—शरीरस्य विमोक्षणम् शरीरविमोक्षणम्, तस्मात्।

862. **विमोहित**—अज्ञानविमोहिताः—[विग्रहपद्धत्यै 'अज्ञान' (२) शब्दो दृष्टव्यः]।

863. **वियुक्त**—(१) कामक्रोधवियुक्तानाम्। (२) रागद्वेषवियुक्तैः।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'काम' (८), 'रागद्वेष' (२) शब्दौ क्रमेण दृष्टव्यौ]।

864. **वियोग**—दुःखसंयोगवियोगम्—[विग्रहपद्धत्यै 'दुःख' (११) शब्दो दृष्टव्यः]।

865. **विरहित**—श्रद्धाविरहितम्—श्रद्धायाः विरहितः, श्रद्धाविरहितः, तम्।

866. **विरूढमूल**—सुविरूढमूलम्—सुतरां विरूढमूलः [विशेषेण रूढं (दृढीभूतं) मूलं यस्य सः] सुविरूढमूलः, तम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

867. **विवर्जित**—(१) कामरागविवर्जितम्। (२) सङ्गविवर्जितः। (३) सर्वेन्द्रियविवर्जितम्।—(१) (विग्रहपद्धत्यै 'कामराग' शब्दो द्रष्टव्यः)। (२) सङ्गाः विवर्जिताः येन सः सङ्गविवर्जितः। (३) सर्वेन्द्रियाणि (सर्वाणि इन्द्रियाणि) विवर्जितानि येन तत् सर्वेन्द्रियविवर्जितम् (सर्वेषामिन्द्रियाणां यत्र विषयो भवति तथाविधम्)।

868. **विवर्धन√वृध्+वि**—आयुःसत्त्वबलारोग्यसुखप्रीतिविवर्धनाः—(विग्रहपद्धत्यै 'आयुः सत्त्व...प्रीति' शब्दो द्रष्टव्यः)।

869. **विविक्त**—विविक्तसेवी—विविक्तं (निर्जनं देशं) यः सेवते सः।

870. **विविक्तदेश**—विविक्तदेशसेवित्वम्—विविक्तदेशस्य (विविक्तो देशः विविक्तदेशः, तस्य) सेवित्वम् (सेविनः भावः)।

871. **विशारद**—युद्धविशारदाः—युद्धे विशारदाः (कुशलाः)।

872. **विशाल**—दीप्तविशालनेत्रम्—(विग्रहपद्धत्यै 'दीप्त' शब्दो द्रष्टव्यः)।

873. **विशुद्ध**—विशुद्धात्मा—[विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (४९) शब्दो द्रष्टव्यः]।

874. **विशुद्धि**—आत्मविशुद्धये—[विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (१५) शब्दो द्रष्टव्यः]।

875. **विश्व**—(१) विश्वमूर्ते। (२) विश्वरूप। (३) विश्वरूपम्। (४) विश्वेश्वर।—(१-४) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'मूर्ति', (२), 'रूप' (८-९), 'ईश्वर' (९) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

876. **विश्वतः**—(१) विश्वतोमुखम्। (२) विश्वतोमुखः।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'मुख' (१-२) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

877. **विषय**—(१) त्रैगुण्यविषयाः। (२) विषयप्रवालाः। (३) विषयेन्द्रियसंयोगात्।—(१-३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'त्रैगुण्य' (१), 'प्रवाल', 'इन्द्रिय' (१६) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

878. **विस्मय**—विस्मयाविष्टः—(विग्रहपद्धत्यै 'आविष्ट' शब्दो द्रष्टव्यः)।

879. **विहार**—विहारशय्यासनभोजनेषु—(विग्रहपद्धत्यै 'आसन' शब्दो द्रष्टव्यः)।

880. **वीत**—(१) वीतरागभयक्रोधः। (२) वीतरागभयक्रोधाः। (३) वीतरागाः।—(१-३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'रागभयक्रोध' (१-२), 'राग' (३) शब्दः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

881. **वीर**—(१) नरलोकवीराः। (२) योधवीरान्।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'नरलोक', 'योध' (२) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

882. **वीर्य**—(१) अनन्तवीर्य। (२) अनन्तवीर्यम्।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'अनन्त' (५-६) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

883. **वृक**—वृकोदरः—[विग्रहपद्धत्यै 'उदर' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

884. **वृक्ष**—सर्ववृक्षाणाम्—सर्वेषां वृक्षाणाम्।

885. **वृद्ध**—कुरुवृद्धः—[विग्रहपद्धत्यै 'कुरु' (४) शब्दो द्रष्टव्यः]।

886. **वेग**—(१) अम्बुवेगाः। (२) समृद्धवेगाः।—(१) (विग्रहपद्धत्यै 'अम्बु' शब्दो द्रष्टव्यः)। (२) समृद्धः वेगः येषां ते समृद्धवेगाः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

887. **वेद** (Noun)—(१) वेदवित्। (२) वेदविदः। (३) सर्ववेदेषु। (४) सामवेदः।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्याम् 'विद्' (१०-११) शब्दौ क्रमेण दृष्टव्यौ]। (३) सर्वेषु वेदेषु सर्ववेदेषु। (४) सामानि यस्मिन् वेदे सः सामवेदः।

888. **वेदवाद**—वेदवादरताः—(विग्रहपद्धत्यै 'रत' शब्दो दृष्टव्यः)।

889. **वेदाध्ययन**—वेदयज्ञाध्ययनैः—(विग्रहपद्धत्यै 'यज्ञाध्ययन' शब्दो दृष्टव्यः)।

890. **वेदान्त**—वेदान्तकृत्—[विग्रहपद्धत्यै 'कृ' (२२) शब्दो दृष्टव्यः]।

891. **वैर**—निर्वैरः—[विग्रहपद्धत्यै 'निर्गत' (१६) शब्दो दृष्टव्यः]।

892. **वैरिन्**—नित्यवैरिणा—[विग्रहपद्धत्यै 'नित्य' (९) शब्दो दृष्टव्यः]।

893. **वैश्य**—वैश्यकर्म—[विग्रहपद्धत्यै 'कर्मन्' (३८) शब्दो दृष्टव्यः]।

894. **व्यक्त**—(१) अव्यक्तम्। (२) अव्यक्तः। (३) अव्यक्ता। (४) अव्यक्तात्। (५) व्यक्तमध्यानि।—(१-४) न व्यक्तः अव्यक्तः; तम् अव्यक्तम्, न व्यक्तम् अव्यक्तम् वा; न व्यक्ता अव्यक्ता; 'अव्यक्तात्' इति पुंल्लिंग-नपुंसकलिंगयोः पञ्चम्याः एकवचनम्। (५) (विग्रहपद्धत्यै 'मध्य' शब्दो दृष्टव्यः)।

895. **व्यथा**—गतव्यथः—[विग्रहपद्धत्यै 'गत' (४) शब्दो दृष्टव्यः]।

896. **व्यपाश्रय**—(१) अर्थव्यपाश्रयः। (२) मद्व्यपाश्रयः।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'अर्थ' (४) 'मत्' (२८) शब्दौ क्रमेण दृष्टव्यौ]।

897. **व्यपेत**—व्यपेतभीः—[विग्रहपद्धत्यै 'भी' (२) शब्दो दृष्टव्यः]।

898. **व्यभिचार**—अव्यभिचारेण—न व्यभिचारः अव्यभिचारः (व्यभिचारस्य अभावः), तेन।

899. **व्यभिचारिणी**—(१) अव्यभिचारिणी। (२) अव्यभिचारिण्या।—(१-२) या व्यभिचरति सा व्यभिचारिणी, न व्यभिचारिणी अव्यभिचारिणी; तया अव्यभिचारिण्या।

900. **व्यय**—(१) अव्ययस्य। (२) अव्ययम्। (३) अव्ययः। (४) अव्ययाम्।—(१-४) न भवति व्ययो यस्य सः अव्ययः; तम् अव्ययम्; तस्य अव्ययस्य; न व्ययो भवति यस्याः सा अव्यया, ताम् अव्ययाम्।

901. **व्यवसाय**—व्यवसायात्मिका—[विग्रहपद्धत्यै 'आत्मक' (४) शब्दो दृष्टव्यः]।

902. **व्यवसायिन्**—अव्यवसायिनाम्—न व्यवसायिनः अव्यवसायिनः, तेषाम्।

903. **व्यवस्थिति**—(१) कार्याकार्यव्यवस्थितौ। (२) ज्ञानयोगव्यवस्थितिः।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'अकार्य' (१), 'ज्ञानयोग' शब्दौ क्रमेण दृष्टव्यौ]।

904. **व्याघ्र**—पुरुषव्याघ्र—[विग्रहपद्धत्यै 'पुरुष' (२) शब्दो दृष्टव्यः]।

905. **व्यात्त**—व्यात्ताननम्—(विग्रहपद्धत्यै 'आनन' शब्दो दृष्टव्यः)।

906. **व्यास**—व्यासप्रसादात्—[विग्रहपद्धत्यै 'प्रसाद' (५) शब्दो दृष्टव्यः]।

907. **व्रत**—(१) अशुचिव्रताः। (२) दृढव्रताः। (३) देवव्रताः। (४) पितृव्रताः। (५) ब्रह्मचारिव्रते। (६) संशितव्रताः।—(१) न शुचीनि व्रतानि येषां ते अशुचिव्रताः। (२-५) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'दृढ' (२), 'देव' (१२), 'पितृ' 'ब्रह्मचारिन्' शब्दाः क्रमेण दृष्टव्याः]। (६) संशितानि (परिपूर्णानि) व्रतानि येषां ते संशितव्रताः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श

908. **शक्त√शक्**—अशक्तः—न शक्तः ।

909. **शङ्ख**—महाशङ्खम्—[विग्रहपद्धत्यै 'महत्' (१७) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

910. **शत**—आशापाशशतैः—(विग्रहपद्धत्यै 'आशापाश' शब्दो द्रष्टव्यः) ।

911. **शब्द**—(१) शब्दब्रह्म । (२) शब्दादीन् । (३) सच्छब्दः ।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'ब्रह्मन्' (१४), 'आदि' (१३) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ] । (३) सत् इति शब्दः सच्छब्दः ।

912. **शम**—अशमः—न शमः (शमस्य अभावः) ।

913. **शय्या**—विहारशय्यासनभोजनेषु—(विग्रहपद्धत्यै 'आसन' शब्दो द्रष्टव्यः] ।

914. **शर**—सशरम्—शरेण सहितम् ।

915. **शरीर**—(१) शरीरयात्रा । (२) शरीरवाङ्मनोभिः । (३) शरीरविमोक्षणात् । (४) शरीरस्थम् । (५) शरीरस्थः ।—(१-३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'यात्रा', 'मनस्' (१२), 'विमोक्षण' शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः] । (४-५) शरीरे स्थितः शरीरस्थः; तम् शरीरस्थम् ।

916. **शरीरस्थ**—अन्तःशरीरस्थम्—[विग्रहपद्धत्यै 'अन्तर्' (४) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

917. **शशिन्**—(१) शशिसूर्यनेत्रम् । (२) शशिसूर्ययोः ।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'नेत्र' (३) शब्दो द्रष्टव्यः] । (२) शशी च सूर्यश्च शशिसूर्यौ, तयोः शशिसूर्ययोः ।

918. **शस्त्र**—(१) अशस्त्रम् । (२) असन्नशस्त्रेण । (३) शस्त्रपाणयः । (४) शस्त्रभृताम् । (५) शस्त्रसंपाते ।—(१) न शस्त्रं विद्यते यस्य हस्ते सः अशस्त्रः, तम् अशस्त्रम् । (२-४) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'असन्न', 'पाणि', 'भृत्' (५) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः] । (५) शस्त्राणां संपातः (समन्तात् पतनम्) शस्त्रसंपातः, तस्मिन् शस्त्रसंपाते ।

919. **शाखा**—(१) अधःशाखम् । (२) बहुशाखाः ।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'अधस्', 'बहु' (६) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ] ।

920. **शान्त**—(१) अशान्तस्य । (२) शान्तरजसम् ।—(१) न विद्यते शान्तिः यस्य हृदये सः अशान्तः, तस्य अशान्तस्य । (२) (विग्रहपद्धत्यै 'रजस्' शब्दो द्रष्टव्यः) ।

921. **शाश्वत**—अशाश्वतम्—न शाश्वतम् ।

922. **शाश्वतधर्म**—शाश्वतधर्मगोप्ता—(विग्रहपद्धत्यै 'गोप्तृ' शब्दो द्रष्टव्यः) ।

923. **शास्त्र**—शास्त्रविधिम्—[विग्रहपद्धत्यै 'विधि' (३) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

924. **शास्त्रविधान**—शास्त्रविधानोक्तम्—[विग्रहपद्धत्यै 'उक्त' (३) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

925. **शास्त्रविहित**—अशास्त्रविहितम्—न शास्त्रविहितम् (शास्त्रेण विहितम्) अशास्त्रविहितम्; तम् ।

926. **शिरस्**—कायशिरोग्रीवम्—(विग्रहपद्धत्यै 'काय' शब्दो द्रष्टव्यः) ।

927. **शीतोष्ण**—शीतोष्णसुखदुःखेषु—शीतोष्णैः [शीताश्च उष्णाश्च (स्पर्शाः) शीतोष्णाः, तैः] (जन्यमानानि) सुखदुःखानि (सुखानि च दुःखानि च) शीतोष्णसुखदुःखानि, तेषु ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

928. **शीतोष्णसुखदुःख**—शीतोष्णसुखदुःखदाः—(विग्रहपद्धत्यै 'दा' शब्दो द्रष्टव्यः)।

929. **शुक्ल**—शुक्लकृष्णे—[विग्रहपद्धत्यै 'कृष्ण' शब्दो द्रष्टव्यः)।

930. **शुचि**—(१) अशुचिः। (२) अशुचौ।—(१–२) न शुचिः अशुचिः (अपवित्रः); तस्मिन् अशुचौ।

931. **शुद्धि**—आत्मशुद्धये—[विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (१६) शब्दो द्रष्टव्यः]।

932. **शुभ**—(१) अशुभात्। (२) अशुभान्। (३) शुभाशुभम्।—(१) न शुभम् अशुभम्, तस्मात् अशुभात्। (२) न शुभाः अशुभाः, तान् अशुभान्। (३) (विग्रहपद्धत्यै 'अशुभ' शब्दो द्रष्टव्यः)।

933. **शुभाशुभ**—(१) शुभाशुभपरित्यागी। (२) शुभाशुभफलैः।—(१–२) [विग्रह-पद्धतिभ्यां 'परित्यागिन्' (१), 'फल' (७) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

934. **शुश्रुषु**—अशुश्रुषवे—न शुश्रुषुः अशुश्रुषुः, तस्मै।

935. **शेष**—(१) अशेषतः। (२) अशेषेण।—(१–२) न शेषः अवशिष्यते यथा तथा अशेषतः, अशेषेण वा।

936. **शोकसंविग्न**—[विग्रहपद्धत्यै 'मानस' (३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

937. **शोच्य√शुच्**—अशोच्यान्—न शोच्याः, (शोचितुमर्हाः), अशोच्याः, तान्।

938. **शोष्य√शुष्**—अशोष्यः—न, शोष्यः (शोषणार्हः)।

939. **श्रद्दधत्**—(१) अश्रद्दधानः। (२) अश्रद्दधानाः।—(१–२) न श्रद्दधानः (श्रद्धां यः न निवेशयति सः); अश्रद्दधानाः' इति प्रथमायाः बहुवचनम्।

940. **श्रद्धा**—(१) अश्रद्धया। (२) यच्छ्रद्धः। (३) श्रद्धाविरहितम्।—(१) न श्रद्धा अश्रद्धा, तया अश्रद्धया। (२–३) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'यद्' (१), 'विरहित' शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

941. **श्री**—श्रीभगवान्—(विग्रहपद्धत्यै 'भगवत्' शब्दो द्रष्टव्यः)।

942. **श्रुति**—(१) श्रुतिपरायणाः। (२) श्रुतिविप्रतिपन्ना।—[विग्रहपद्धत्यै 'परायण' (६), 'विप्रतिपन्न' शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

943. **श्रुतिमत्**—सर्वतःश्रुतिमत्—सर्वतः (सर्वासु दिक्षु) श्रुतिमत् (श्रोत्रेन्द्रियं यस्यास्ति तादृशः]।

944. **श्रेष्ठ**—(१) कुरुश्रेष्ठ। (२) भरतश्रेष्ठ।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'कुरु' (५), 'भरत' (२) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

945. **श्रोत्र**—श्रोत्रादीनि—[विग्रहपद्धत्यै 'आदि' (१४) शब्दो द्रष्टव्यः]।

ष

946. **षट्**—षण्मासाः—षट् मासाः।

947. **षष्ठ**—मनःषष्ठानि—[विग्रहपद्धत्यै 'मनस्' (६) शब्दो द्रष्टव्यः]।

For Private and Personal Use Only

Secondary Word-Units

स

948. **सक्त**—(१) असक्तम्। (२) असक्तः।—(१–२) न सक्तः असक्तः; तम् असक्तम्।

949. **सक्ति**—असक्तिः—न सक्तिः। (अरागः)।

950. **सङ्कर**—वर्णसङ्करः—[विग्रहपद्धत्यै 'वर्ण' (५) शब्दो द्रष्टव्यः]।

951. **सङ्कल्प**—सङ्कल्पप्रभवान्—[विग्रहपद्धत्यै 'प्रभव' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

952. **सङ्ख्यान**—गुणसङ्ख्याने—[विग्रहपद्धत्यै 'गुण' (७) शब्दो द्रष्टव्यः]।

953. **सङ्ग**—(१) कर्मसङ्गिनाम्। (२) कर्मसङ्गिषु। (३) कर्मसङ्गेन। (४) गतसङ्गस्य। (५) गुणसङ्गः। (६) ज्ञानसङ्गेन। (७) मुक्तसङ्गः। (८) सङ्गरहितम्। (९) सङ्गवर्जितः। (१०) सङ्गविवर्जितः। (११) सुखसङ्गेन।—(१–१०) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'कर्मन्' (१८–२०), 'गत' (५), 'गुण' (८), 'ज्ञान' (१५), 'मुक्त', 'रहित', 'वर्जित' (२), 'विवर्जित' (२) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (११) सुखस्य सङ्गः सुखसङ्गः, तेन सुखसङ्गेन।

954. **सङ्गदोष**—जितसङ्गदोषाः—[विग्रहपद्धत्यै 'जित' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

955. **सङ्ग्रह**—(१) कर्मसङ्ग्रहः। (२) लोकसङ्ग्रहम्।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'कर्मन्' (२२), 'लोक' (८) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

956. **सङ्घ**—(१) अवनिपालसङ्घैः। (२) गन्धर्वयक्षासुरसिद्धसङ्घाः। (३) भूतविशेषसङ्घान्। (४) महर्षिसिद्धसङ्घाः। (५) सिद्धसङ्घाः। (६) सुरसङ्घाः।—(१–४) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अवनिपाल', 'असुर', 'भूतविशेष', 'महर्षि' शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (५) सिद्धानां सङ्घाः सिद्धसङ्घाः। (६) सुराणां सङ्घाः सुरसङ्घाः।

957. **सतत**—(१) सततयुक्तानाम्। (२) सततयुक्ताः—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'युक्त' (१५–१६) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

958. **सत्** (Adj.)—(१) असतः। (२) असत्। (३) सच्छब्दः। (४) सदसत्। (५) सद्भावे।—(१–२) न सत् असत् (न विद्यमानम्); तस्य असतः। (३–५) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'शब्द' (३), 'असत्', 'भाव' (१०) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

959. **सत्कारमानपूजा**—सत्कारमानपूजार्थम्—[विग्रहपद्धत्यै 'अर्थ' (२१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

960. **सत्कृत**—(१) असत्कृतम्। (२) असत्कृतः।—(१) न सत्कृतम् असत्कृतम् [यस्य शिष्टैः सत्कारो (स्वीकारो) न भवति तत्]। (२) न सत्कृतः असत्कृतः (मानपूर्वकं न आह्वाहितः)।

961. **सत्तम**—(१) कुरुसत्तम। (२) भरतसत्तम।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'कुरु' (६), 'भरत' (३) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

962. **सत्य**—असत्यम्—न सत्यम् (मिथ्या, अलीकम् वा)।

963. **सत्त्व**—(१) नित्यसत्त्वस्थः। (२) सत्त्वसमाविष्टः। (३) सत्त्वसंशुद्धिः। (४) सत्त्वस्थाः। (५) सत्त्वानुरूपाः।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'नित्य' (१०) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२) सत्त्वेन समाविष्टः सत्त्वसमाविष्टः। (३) सत्त्वस्य संशुद्धिः सत्त्वसंशुद्धिः। (४) सत्त्वे स्थिताः सत्त्वस्थाः। (५) (विग्रहपद्धत्यै 'अनुरूप' शब्दो द्रष्टव्यः)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

964. **सद्सद्योनि**—सदसद्योनिजन्मसु—[विग्रहपद्धत्यै 'जन्म' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

965. **सद्ग्राह**—असद्ग्राहान्—न सद्ग्राहाः (सत्यानुरूपाः ग्राहाः) असद्ग्राहाः, तान्।

966. **सन्देह**—गतसन्देहः—[विग्रहपद्धत्यै 'गत' (६) शब्दो द्रष्टव्यः]।

967. **सन्निभ**—कालानलसन्निभानि—(विग्रहपद्धत्यै 'कालानल' शब्दो द्रष्टव्यः)।

968. **सन्न्यस्तकर्मन्**—योगसन्न्यस्तकर्माणम्—[विग्रहपद्धत्यै 'योग' (२१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

969. **सन्न्यस्तसङ्कल्प**—असन्न्यस्तसङ्कल्पः—सन्न्यस्ताः सङ्कल्पाः येन सः सन्न्यस्तसङ्कल्पः; न सन्न्यस्तसङ्कल्पः असन्न्यस्तसङ्कल्पः।

970. **सन्न्यास**—कर्मसन्न्यासात्—[विग्रहपद्धत्यै 'कर्मन्' (२४) शब्दो द्रष्टव्यः]।

971. **सन्न्यासयोगयुक्त**—सन्न्यासयोगयुक्तात्मा—[विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (५०) शब्दो द्रष्टव्यः]।

972. **सन्न्यासिन्**—(१) नित्यसन्न्यासी। (२) सर्वसङ्कल्पसन्न्यासी।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'नित्य' (११) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२) सर्वसङ्कल्पाः (सर्वे सङ्कल्पाः) सन्न्यस्ताः येन सः सर्वसङ्कल्पसन्न्यासी।

973. **सपत्न**—असपत्नम्—न सपत्नः विद्यते यस्य तत् सपत्नम्, न सपत्नम् असपत्नम्।

974. **सम**—(१) त्वत्समः। (२) भीमार्जुनसमाः। (३) समचित्तत्वम्। (४) समदर्शिनः। (५) समदुःखसुखम्। (६) समदुःखसुखः। (७) समबुद्धयः। (८) समबुद्धिः। (९) समलोष्टाश्मकाञ्चनः।—(१-९) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'त्वत्' (२), 'अर्जुन' (२), 'चित्तत्व', 'दर्शिन्' (३), 'दुःखसुख' (१-२), 'बुद्धि' (१७-१८), 'लोष्टाश्मकाञ्चन' शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

975. **समक्ष**—तत्समक्षम्—[विग्रहपद्धत्यै 'तद्' (५) शब्दो द्रष्टव्यः]।

976. **समदर्शन**—सर्वत्रसमदर्शनः—सर्वत्र (सर्वेषु प्राणिषु) समदर्शनाः (समं दर्शनं येषां ते)।

977. **समन्वित**—(१) धृत्युत्साहसमन्वितः; (२) भावसमन्विताः।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'उत्साह', 'भाव' (४) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

978. **समर्थ**—असमर्थः—न समर्थः। (न शक्तः)।

979. **समाधि**—(१) ब्रह्मकर्मसमाधिना। (२) समाधिस्थस्य।—(१) (विग्रहपद्धत्यै 'ब्रह्मकर्म' शब्दो द्रष्टव्यः)। (२) समाधौ स्थितः समाधिस्थः, तस्य समाधिस्थस्य।

980. **समान**—साधर्म्यम्—[विग्रहपद्धत्यै 'धर्म' (१७) शब्दो द्रष्टव्यः]।

981. **समायुक्त**—प्राणापानसमायुक्तः—[विग्रहपद्धत्यै 'प्राण' (३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

982. **समावृत**—(१) मोहजालसमावृताः। (२) योगमायासमावृतः।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'मोहजाल', 'योगमाया' शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

983. **समाविष्ट**—सत्त्वसमाविष्टः—[विग्रहपद्धत्यै 'सत्त्व' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

984. **समिति**—समितिंजयः—[विग्रहपद्धत्यै 'जि(जय्)' (३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

985. **समुत्थित**—इच्छाद्वेषसमुत्थेन—(विग्रहपद्धत्यै 'इच्छाद्वेष' शब्दो द्रष्टव्यः)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

986. **समुद्भव**—(१) अक्षरसमुद्भवम्। (२) कर्मसमुद्भवः। (३) तृष्णासङ्गसमुद्भवम्। (४) देहसमुद्भवान्। (५) रजोगुणसमुद्भवः।—(१–५) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अक्षर' (१), 'कर्मन्' (२१), 'तृष्णासङ्ग', 'देह' (५), 'रजोगुण' शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

987. **समुद्यम**—रणसमुद्यमे—(विग्रहपद्धत्यै 'रण' शब्दो द्रष्टव्यः)।

988. **समृद्ध**—समृद्धवेगाः—[विग्रहपद्धत्यै 'वेग' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

989. **संचय**—अर्थसंचयान्—[विग्रहपद्धत्यै 'अर्थ' (५) शब्दो द्रष्टव्यः]।

990. **संछिन्नसंशय**—ज्ञानसंछिन्नसंशयम्—[विग्रहपद्धत्यै 'ज्ञान' (१६) शब्दो द्रष्टव्यः]।

991. **संज्ञा**—(१) अव्यक्तसंज्ञके। (२) संज्ञार्थम्। (३) सुखदुःखसंज्ञैः।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'अव्यक्त' (३), अर्थ' (२०) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]। (३) सुखदुःखानि (अयं सुखम्, अयं दुःखम्, इति) इति संज्ञाः येषां तानि सुखदुःखसंज्ञानि, तैः सुखदुःखसंज्ञैः।

992. **संज्ञित**—(१) अध्यात्मसंज्ञितम्। (२) कर्मसंज्ञितः। (३) योगसंज्ञितम्।—(१–३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अध्यात्म' (४), 'कर्मन्' (२३), 'योग' (२०) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

993. **संतुष्ट**—यदृच्छालाभसंतुष्टः—(विग्रहपद्धत्यै 'यदृच्छालाभ' शब्दो द्रष्टव्यः)।

994. **संपन्न**—विद्याविनयसंपन्ने—(विग्रहपद्धत्यै 'विद्याविनय' शब्दो द्रष्टव्यः)।

995. **संपात**—शस्त्रसंपाते—[विग्रहपद्धत्यै 'शस्त्र' (५) शब्दो द्रष्टव्यः]।

996. **संप्लुतोदक**—सर्वतःसंप्लुतोदके—सर्वतः (सर्वासु दिक्षु) संप्लुतं (अपरिच्छिन्नं) उदकं यस्मिन् सः सर्वतःसंप्लुतोदकः (समुद्रः, महाह्रदः वा), तस्मिन्।

997. **संभव**—(१) अन्नसंभवः। (२) तेजोंशसंभवम्। (३) प्रकृतिसंभवान्। (४) प्रकृतिसंभवाः।—(१–४) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अन्न', 'तेजोंश', 'प्रकृति' (३-४) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

998. **संभावित**—आत्मसंभाविताः।—[विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (१७) शब्दो द्रष्टव्यः]।

999. **संभूत**—(१) अज्ञानसंभूतम्। (२) अपरस्परसंभूतम्।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'अज्ञान' (३), 'अपर' शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

1000. **संमूढ**—(१) असंमूढः। (२) गुणसंमूढाः।—(१) न संमूढः। (न विवेकशून्यो भूतः)। (२) [विग्रहपद्धत्यै 'गुण' (९) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1001. **संमूढचेतस्**—धर्मसंमूढचेताः—[विग्रहपद्धत्यै 'धर्म' (१०) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1002. **संमोह**—(१) अज्ञानसंमोहः। (२) असंमोहः।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'अज्ञान' (४) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२) न संमोहः। (न विवेकशून्यता)।

1003. **संयत**—संयतेन्द्रियः—[विग्रहपद्धत्यै 'इन्द्रिय' (१७) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1004. **संयतात्मन्**—असंयतात्मना—न संयतात्मा [संयतः आत्मा (हृदयं) येन सः] असंयतात्मा, तेन।

1005. **संयम**—संयमाग्निषु—[विग्रहपद्धत्यै 'अग्नि' (६) शब्दो द्रष्टव्यः]।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1006. **संयुक्त**—दम्भाहङ्कारसंयुक्ताः—[विग्रहपद्धत्यै 'अहङ्कार' (३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1007. **संयोग**—(१) कर्मफलसंयोगम्। (२) क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगात्। (३) दुःखसंयोगवियोगम्। (४) बुद्धिसंयोगम्। (५) विषयेन्द्रियसंयोगात्।—(१–५) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'कर्मफल' (४), 'क्षेत्र' (३), 'दुःख' (११), 'बुद्धि' (१४), 'इन्द्रिय' (१६) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

1008. **संशय**—(१) असंशयम्। (२) असंशयः। (३) छिन्नसंशयः। (४) संशयात्मनः। (५) संशयात्मा।—(१) संशयाय अवकाशः यस्मिन् न विद्यते तादृक् असंशयम्। (२) न संशयः असंशयः (संशयस्य अभावः)। (३–५) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'छिन्न' (२) 'आत्मन्' (५१-५२) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

1009. **संशित**—संशितव्रताः—[विग्रहपद्धत्यै 'व्रत' (६) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1010. **संशुद्ध**—संशुद्धकिल्बिषः—[विग्रहपद्धत्यै 'किल्बिष' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1011. **संशुद्धि**—(१) भावसंशुद्धिः। (२) सत्त्वसंशुद्धिः।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'भाव' (५), 'सत्त्व' (३) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

1012. **संसद्**—जनसंसदि—[विग्रहपद्धत्यै 'जन' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1013. **संसिद्ध**—(१) अनेकजन्मसंसिद्धः। (२) योगसंसिद्धः।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'अनेकजन्म', 'योग' (२२) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

1014. **संसिद्धि**—योगसंसिद्धिम्—[विग्रहपद्धत्यै 'योग' (२३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1015. **संस्थापन**—धर्मसंस्थापनार्थाय—[विग्रहपद्धत्यै 'धर्म' (११) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1016. **संस्थित**—(१) आत्मसंस्थम्। (२) मत्संस्थाम्।—(१–२) [विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (१८), 'मत्' (१०) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौः]।

1017. **संस्पर्श**—(१) ब्रह्मसंस्पर्शम्। (२) संस्पर्शजा।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'ब्रह्मन्' (१०), 'जात' (११) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

1018. **सर्ग**—भूतसर्गौ—[विग्रहपद्धत्यै 'भूत' (१५) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1019. **सर्व**—(१) सर्वकर्मणाम्। (२) सर्वकर्माणि। (३) सर्वकामेभ्यः। (४) सर्वकिल्बिषैः। (५) सर्वक्षेत्रेषु। (६) सर्वगतम्। (७) सर्वगतः। (८) सर्वगुह्यतमम्। (९) सर्वदुर्गाणि। (१०) सर्वदुःखानाम्। (११) सर्वदेहिनाम्। (१२) सर्वद्वाराणि। (१३) सर्वद्वारेषु। (१४) सर्वधर्मान्। (१५) सर्वपापेभ्यः। (१६) सर्वपापैः। (१७) सर्वभावेन। (१८) सर्वभूतानाम्। (१९) सर्वभूतानि। (२०) सर्वभूतेषु। (२१) सर्वभृत्। (२२) सर्वयज्ञानाम्। (२३) सर्वयोनिषु। (२४) सर्ववित्। (२५) सर्ववृक्षाणाम्। (२६) सर्ववेदेषु। (२७) सर्वहरः। (२८) सर्वारम्भाः। (२९) सर्वार्थान्। (३०) सर्वाश्चर्यमयम्।—(१–२६) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'कर्मन्' (३९–४०), 'काम' (१९), 'किल्बिष' (२), 'क्षेत्र' (७), 'गत' (११–१२), 'गुह्यतम', 'दुर्ग', 'दुःख' (१५), 'देहिन्', 'द्वार' (३–४), 'धर्म' (१६), 'पाप' (४–५), 'भाव' (११), 'भूत' (२१–२३), 'भृत्' (६), 'यज्ञ' (१८), 'योनि' (६), 'विद्' (१२), 'वृक्ष', 'वेद'

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(३) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (२७) सर्वान् हरतीति सर्वहरः। (२८-३०) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'आरम्भ' (२), 'अर्थ' (२२) 'आश्चर्य' शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

1020. **सर्वकर्मफल**—सर्वकर्मफलत्यागम्—[विग्रहपद्धत्यै 'त्याग' (३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1021. **सर्वगत**—नित्यसर्वगतस्थाणुः—[विग्रहपद्धत्यै 'नित्य' (१२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1022. **सर्वज्ञान**—सर्वज्ञानविमूढान्—[विग्रहपद्धत्यै 'विमूढ' (३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1023. **सर्वतः**—(१) सर्वतःपाणिपादम्। (२) सर्वतःश्रुतिमत्। (३) सर्वतःसंप्लुतोदके। (४) सर्वतोऽक्षिशिरोमुखम्। (५) सर्वतोऽनन्तरूपम्। (६) सर्वतोदीप्तिमन्तम्।—(१-६) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'पाणिपाद', 'श्रुतिमत्', 'संप्लुतोदक', 'अक्षिशिरोमुख', 'अनन्तरूप', 'दीप्तिमत्' शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

1024. **सर्वत्र**—(१) सर्वत्रगम्। (२) सर्वत्रगः। (३) सर्वत्रसमदर्शनः।—(१-३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'गत' (१३-१४), 'समदर्शन' शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

1025. **सर्वपरिग्रह**—त्यक्तसर्वपरिग्रहः—[विग्रहपद्धत्यै 'त्यक्त' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1026. **सर्वभूत**—(१) सर्वभूतस्थम्। (२) सर्वभूतस्थितम्। (३) सर्वभूतहिते।—(१) सर्वभूतेषु (सर्वेषु भूतेषु) स्थितः सर्वभूतस्थः, तम् सर्वभूतस्थम्; (२) सर्वभूतेषु (सर्वेषु भूतेषु) स्थितः सर्वभूतस्थितः, तम् सर्वभूतस्थितम्। (३) सर्वभूतानां (सर्वेषां भूतानां) हितम् सर्वभूतहितम्, तस्मिन् सर्वभूतहिते।

1027. **सर्वभूतात्मभूत**—सर्वभूतात्मभूतात्मा—[विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (५३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1028. **सर्वभूताशय**—सर्वभूताशयस्थितः—सर्वभूताशये [सर्वभूतानां (सर्वेषां भूतानां) आशये (अन्तर्हृदि)] स्थितः।

1029. **सर्वलोक**—सर्वलोकमहेश्वरम्—[विग्रहपद्धत्यै 'महेश्वर' (३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1030. **सर्वसङ्कल्प**—सर्वसङ्कल्पसन्न्यासी—[विग्रहपद्धत्यै 'सन्न्यासिन्' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1031 **सर्वारम्भ**—सर्वारम्भपरित्यागी—[विग्रहपद्धत्यै 'परित्यागिन्' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1032. **सर्वेन्द्रिय**—(१) सर्वेन्द्रियगुणाभासम्। (२) सर्वेन्द्रियविवर्जितम्।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'गुणाभास', 'विवर्जित' (३) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

1033. **सव्य**—सव्यसाचिन्—यः सव्येन (वामेन) हस्तेन अपि साची करोति (गांडिवं) सः।

1034. **सह**—(१) सहयज्ञाः। (२) सहयज्ञैः।—[विग्रहपद्धतिभ्यां 'यज्ञ' (१९-२०) शब्दौ द्रष्टव्यौ]।

1035. **सहस्र**—(१) सहस्रकृत्वः। (२) सहस्रबाहो। (३) सूर्यसहस्रस्य।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'कृत्व', 'बाहु' (५) शब्दौ द्रष्टव्यौ]। (३) सूर्याणां सहस्रम् सूर्यसहस्रम्, तस्य सूर्यसहस्रस्य।

1036. **सहस्रयुग**—सहस्रयुगपर्यन्तम्—(विग्रहपद्धत्यै 'पर्यन्त' शब्दो द्रष्टव्यः)।

1037. **सहित**—(१) विज्ञानसहितम्। (२) सगद्गदम्। (३) सचेताः। (४) सचराचरम्। (५) सदोषम्। (६) सविकारम्। (७) सविज्ञानम्। (८) सशरम्। (९) सहजम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(१०) सहयज्ञाः। (११) सहयज्ञैः। (१२) साधिभूताधिदैवम्। (१३) साधियज्ञम्; (१४) साहङ्कारेण—(१-१४) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'विज्ञान' (१), 'गद्गद', 'चेतस्' (१२), 'अचर' (३), 'दोष' (२), 'विकार' (२), 'विज्ञान' (२), 'शर', 'जात' (१२), 'यज्ञ' (१९-२०), 'अधिदैव', 'अधियज्ञ', 'अहङ्कार' (५) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

1038. **सागर**—मृत्युसंसारसागरात्—[विग्रहपद्धत्यै 'मृत्युसंसार' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1039. **साचिन्**—सव्यसाचिन्—[विग्रहपद्धत्यै 'सव्य' शब्दो द्रष्टव्यः]।

1040. **सात्त्विक**—सात्त्विकप्रियाः—[विग्रहपद्धत्यै 'प्रिय' (७) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1041. **साधु**—साधुभावे—[विग्रहपद्धत्यै 'भाव' (१२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1042. **सामन्**—(१) बृहत्साम। (२) सामवेदः।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'बृहत्', 'वेद' (४) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

1043. **सांख्य**—सांख्ययोगौ—[विग्रहपद्धत्यै 'योग' (३१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1044. **सिद्ध**—(१) गन्धर्वयक्षासुरसिद्धसङ्घाः; (२) महर्षिसिद्धसङ्घाः; (३) सिद्धसङ्घाः—(१-३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'असुर', 'महर्षि', 'सङ्घ' (५) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

1045. **सिद्धि**—(१) असिद्धौ। (२) नैष्कर्म्यसिद्धिम्। (३) सिद्ध्यसिद्ध्योः।—(१) न सिद्धिः असिद्धिः, तस्याम् असिद्धौ। (२-३) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'नैष्कर्म्य', 'असिद्धि' शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

1046. **सिन्धु**—सिन्धुराजः—[विग्रहपद्धत्यै 'राज्' (५) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1047. **सिंह**—सिंहनादम्—(विग्रहपद्धत्यै 'नाद' शब्दो द्रष्टव्यः)।

1048. **सुकृत**—सुकृतदुष्कृते—(विग्रहपद्धत्यै 'दुष्कृत' शब्दो द्रष्टव्यः)।

1049. **सुख**—(१) अन्तःसुखः। (२) असुखम्। (३) सुखदुःखानाम्। (४) सुखदुःखे। (५) सुखसङ्गेन। (६) सुसुखम्।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'अन्तर्' (५) शब्दो द्रष्टव्यः]। (२) सुखं न विद्यते यस्मिन् सः असुखः, तम् असुखम्। (३-५) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'दुःख' (१६-१७), 'सङ्ग' (११) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (६) सुतरां सुखम् सुसुखम्।

1050. **सुखदुःख**—(१) शीतोष्णसुखदुःखेषु। (२) सुखदुःखसंज्ञैः।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'शीतोष्ण', 'संज्ञा' (३) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

1051. **सुघोष**—सुघोषमणिपुष्पकौ—(विग्रहपद्धत्यै 'मणिपुष्पक' शब्दो द्रष्टव्यः)।

1052. **सुतराम्**—(१) सुदुराचारः। (२) सुदुर्दर्शम्। (३) सुदुर्लभः। (४) सुदुष्करम्। (५) सुनिश्चितम्। (६) सुलभः। (७) सुविरूढमूलम्। (८) सुसुखम्। (९) स्वल्पम्।—(१-९) [विग्रहपद्धतिभ्यः दु 'राचार', 'दुर्दर्श', 'दुर्लभ', 'दुष्कर', 'निश्चित', 'लभ्य' (२), 'विरूढमूल', 'सुख' (६), 'अल्प' (३), शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

1053. **सुर**—(१) सुरगणाः। (२) सुरसङ्घाः।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'गण' (३), 'सङ्घ' (६) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

1054. **सुरेन्द्र**—सुरेन्द्रलोकम्—[विग्रहपद्धत्यै 'लोक' (९) शब्दो द्रष्टव्यः]।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1055. **सुष्ठु**—(१) सुकृतस्य। (२) सुकृतम्। (३) सुकृतिनः। (४) स्वनुष्ठितात्।—(१-४) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'कृ' (२२-२३), 'कृतिन्' (२), 'अनुष्ठित' शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

1056. **सुहृत्**—सुहृन्मित्रार्युदासीनमध्यस्थद्वेष्यबन्धुषु।—[विग्रहपद्धत्यै 'अरि' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1057. **सूत**—सूतपुत्रः—[विग्रहपद्धत्यै 'पुत्र' (५) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1058. **सूत्रिन्**—दीर्घसूत्री—(विग्रहपद्धत्यै 'दीर्घ' शब्दो द्रष्टव्यः)।

1059. **सूदन**—(१) अरिसूदन। (२) मधुसूदन। (३) मधुसूदनः।—[विग्रहपद्धतिभ्यः 'अरि' (१) 'मधु' (१-२) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

1060. **सूर्य**—(१) शशिसूर्यनेत्रम्; (२) शशिसूर्ययोः; (३) सूर्यसहस्रस्य—(१-३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'शशिन्' (१-२), 'सहस्र' (३) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

1061. **सृष्टान्न**—असृष्टान्नम्—न सृष्टान्नः (अन्नं सृष्टं भवति यस्मिन् तत्) असृष्टान्नः, तम्।

1062. **सेवा**—योगसेवया—[विग्रहपद्धत्यै 'योग' (२४) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1063. **सेवित्व**—विविक्तदेशसेवित्वम्—(विग्रहपद्धत्यै 'विविक्तदेश' शब्दो द्रष्टव्यः)।

1064. **सेविन्**—विविक्तसेवी—(विग्रहपद्धत्यै 'विविक्त' शब्दो द्रष्टव्यः)।

1065. **सोम**—सोमपाः—[विग्रहपद्धत्यै 'पा (पिब्)' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1066. **सौम्य**—सौम्यवपुः—(विग्रहपद्धत्यै 'वपुस्' शब्दो द्रष्टव्यः)।

1067. **स्त्री**—कुलस्त्रियः—[विग्रहपद्धत्यै 'कुल' (४) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1068. **स्थाणु**—नित्यसर्वगतस्थाणुः—[विग्रहपद्धत्यै 'नित्य' (१२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1069. **स्थावर**—स्थावरजंगमम्—(विग्रहपद्धत्यै 'जङ्गम' शब्दो द्रष्टव्यः)।

1070. **स्थित**—(१) अन्तःस्थानि। (२) आकाशस्थितः। (३) आत्मभावस्थः। (४) एकस्थम्। (५) कमलासनस्थम्। (६) कूटस्थम्। (७) कूटस्थः। (८) जघन्यगुणवृत्तस्थाः। (९) जघन्यगुणवृत्तिस्थाः। (१०) दूरस्थम्। (११) नित्यसत्त्वस्थः। (१२) निवातस्थः। (१३) प्रकृतिस्थः। (१४) प्रकृतिस्थानि। (१५) भूतस्थः। (१६) मत्स्थानि। (१७) योगस्थः। (१८) शरीरस्थम्। (१९) शरीरस्थः। (२०) सत्त्वस्थाः। (२१) समाधिस्थस्य। (२२) सर्वभूतस्थम्। (२३) सर्वभूतस्थितम्। (२४) सर्वभूताशयस्थितः। (२५) स्थितधीः। (२६) स्थितप्रज्ञस्य। (२७) स्थितप्रज्ञः। (२८) स्वस्थः। (२९) हृत्स्थम्।—(१-२७) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'अन्तर्' (६), 'आकाश', 'आत्मभाव', 'एक' (२), 'कमलासन', 'कूट' (१-२) 'जघन्यगुणवृत्त', 'जघन्यगुणवृत्ति', 'दूर', 'नित्य' (१०), 'निवात', 'प्रकृति' (५-६), 'भूत' (१६), 'मत्' (११), 'योग' (२५), 'शरीर' (४-५), 'सत्त्व' (४), 'समाधि' (२), 'सर्वभूत' (१-२), 'सर्वभूताशय', 'धी', 'प्रज्ञा' (२-३) एते शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]। (२८) स्वस्मिन् (आत्मनि) स्थितः स्वस्थः। (२९) हृदि स्थितम् हृत्स्थम्।

1071. **स्थिर**—(१) अस्थिरम्। (२) स्थिरबुद्धिः। (३) स्थिरमतिः—(१) न स्थिरम् अस्थिरम् (चलम्)। (२-३) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'बुद्धि' (१९), 'मति' (२) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1072. **स्पर्श**—(१) बाह्यस्पर्शेषु । (२) मात्रास्पर्शाः ।—(१–२) (विग्रहपद्धतिभ्यां 'बाह्य', 'मात्रा' शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ) ।

1073. **स्पृश्**—नभःस्पृशम्—(विग्रहपद्धत्यै 'नभस्' शब्दो द्रष्टव्यः) ।

1074. **स्पृहा**—(१) निःस्पृहः । (२) विगतस्पृहः ।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'निर्गत' (१८), 'विगत' (४) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ] ।

1075. **स्मृति**—(१) स्मृतिभ्रंशात् । (२) स्मृतिविभ्रमः ।—(१–२) (विग्रहपद्धतिभ्यां 'भ्रंश', 'विभ्रम' शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ) ।

1076. **स्व**—(१) स्वकर्मणा । (२) स्वचक्षुषा । (३) स्वजनम् । (४) स्वतेजसा । (५) स्वधर्मम् । (६) स्वधर्मः । (७) स्वधर्मे । (८) स्वबान्धवान् । (९) स्वभावः । (१०) स्वस्थः ।—(१–१०) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'कर्मन्' (४१), 'चक्षुस्' (३), 'जन' (४), 'तेजस्' (२), 'धर्म' (१८-२०), 'बान्धव', 'भाव' (१३), 'स्थित' (२८) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः] ।

1077. **स्वकर्म**—स्वकर्मनिरतः—[विग्रहपद्धत्यै 'निरत' शब्दो द्रष्टव्यः] ।

1078. **स्वप्नशील**—अतिस्वप्नशीलस्य—[विग्रहपद्धत्यै 'अति' (२) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

1079. **स्वप्नावबोध**—युक्तस्वप्नावबोधस्य—[विग्रहपद्धत्यै 'युक्त' (११) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

1080. **स्वभाव**—(१) कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः । (२) स्वभावजम् । (३) स्वभावजा । (४) स्वभावजेन । (५) स्वभावनियतम् । (६) स्वभावप्रभवैः ।—(१–६) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'उपहत' (२), 'जात' (१३–१५), 'नियत' (४), 'प्रभव' (२) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः] ।

1081. **स्वर्**—स्वर्गतिम्—[विग्रहपद्धत्यै 'गति' (४) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

1082. **स्वर्ग**—(१) स्वर्गद्वारम् । (२) स्वर्गपराः । (३) स्वर्गलोकम् ।—(१–३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'द्वार' (५), 'पर' (१८), 'लोक' (१०) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः] ।

1083. **स्वर्ग्य**—अस्वर्ग्यम्—न स्वर्ग्यम् । (न स्वर्गलोकप्राप्तिकरम्) ।

1084. **स्वाध्याय**—स्वाध्यायाभ्यसनम्—(विग्रहपद्धत्यै 'अभ्यसन' शब्दो द्रष्टव्यः) ।

1085. **स्वाध्यायज्ञान**—स्वाध्यायज्ञानयज्ञाः—[विग्रहपद्धत्यै 'यज्ञ' (२१) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

ह

1086. **हन्**—(१) अहत्वा । (२) कुलघ्नानाम् । (३) दुःखहा ।—(१) न हत्वा अहत्वा । (२–३) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'कुल' (२), 'दुःख' (१२) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ] ।

1087. **हर**—सर्वहरः—[विग्रहपद्धत्यै 'सर्व' (२७) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

1088. **हर्ष**—(१) रोमहर्षः । (२) हर्षामर्षभयोद्वेगैः ।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'रोमन्' (२), 'अमर्ष' शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ] ।

1089. **हर्षशोक**—हर्षशोकान्वितः—[विग्रहपद्धत्यै 'अन्वित' (५) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

1090. **हर्षण**—रोमहर्षणम्—[विग्रहपद्धत्यै 'रोमन्' (१) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

1091. **हस्त**—चक्रहस्तम्—(विग्रहपद्धत्यै 'चक्र' शब्दो द्रष्टव्यः) ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1092. **हित**—(१) अहिताः। (२) प्रियहितम्। (३) सर्वभूतहिते। (४) हितकाम्यया।—(१) [हितं (परहितं) ये कुर्वन्ति, इच्छन्ति वा, ते हिताः] न हिताः अहिताः। (२–४) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'प्रिय' (६), 'सर्वभूत' (३), 'काम्या' शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

1093. **हिम**—हिमालयः—[विग्रहपद्धत्यै 'आलय' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1094. **हिंसा**—(१) अहिंसा। (२) हिंसात्मकः—(१) न हिंसा (हिंसायाः अभावः)। (२) [विग्रहपद्धत्यै 'आत्मक' (५) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1095. **हीन**—(१) मन्त्रहीनम्। (२) विधिहीनम्।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'मन्त्र', 'विधि' (२) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

1096. **हृत**—हृतज्ञानाः—[विग्रहपद्धत्यै 'ज्ञान' (२१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1097. **हृदय**—हृदयदौर्बल्यम्—(विग्रहपद्धत्यै 'दौर्बल्य' शब्दो द्रष्टव्यः)।

1098. **हृद्**—(१) हृत्स्थम्। (२) हृद्देशे।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'स्थित' (२९), 'देश' शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

1099. **हृषीक**—(१) हृषीकेश। (२) हृषीकेशम्। (३) हृषीकेशः।—(१–३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'ईश' (७-९) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

1100. **हृष्ट**—हृष्टरोमा—[विग्रहपद्धत्यै 'रोमन्' (३) शब्दो द्रष्टव्यः]।

1101. **हेतु**—(१) कर्मफलहेतुः। (२) फलहेतवः।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'कर्मफल' (५), 'फल' (५) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

1102. **हैतुक**—(१) अहैतुकम्। (२) कामहैतुकम्।—(१) (न कश्चिदपि हेतुर्यस्मिन्विद्यते तत् हैतुकम्) न हैतुकम् अहैतुकम्। (२) [विग्रहपद्धत्यै 'काम' (१४) शब्दो द्रष्टव्यः]

Sub-Section (b)—Kāśmīr Recension

N.B.—The previous words to which references have been made in this sub-section are those occurring in itself.

अ

1. **अति**—(१) अतिजागरतः। (२) अत्यद्भुतम्। (३) अत्यन्तम्। (४) अत्यशतः।—(१) अतिशयेन यो जागर्ति स अतिजागरत् (? अतिजाग्रत्), तस्य अतिजागरतः (? अतिजाग्रतः)। (२) अतिशयेन अद्भुतम् अत्यद्भुतम्। (३) अन्तमतिक्रम्य वर्तिष्ठति तदत्यन्तम्। (४) अतिशयेन यो अश्नाति स अत्यशत् (? अत्यश्नत्), तस्य अत्यशतः (? अत्यश्नतः)।

2. **अतिक्रम**—अतिक्रमनाशः—अतिक्रमस्य नाशः।

3. **अद्भुत**—अत्यद्भुतम्—[विग्रहपद्धत्यै 'अति' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

4. **अध्यात्मज्ञान**—अध्यात्मज्ञाननिष्ठत्वम्—अध्यात्मज्ञाने (आत्मविषयकं ज्ञानं अध्यात्मज्ञानम्, तस्मिन्) निष्ठा अध्यात्मज्ञाननिष्ठा, तस्याः भावः।

5. **अध्यात्मविद्या**—अध्यात्मविद्याविनिवृत्तकामाः—अध्यात्मविद्यया (आत्मनि तात्पर्यं यस्याः विद्यायाः सा अध्यात्मविद्या, तया) (अध्यात्मविद्या परिशीलनेन) विनिवृत्तकामाः (विनिवृत्ताः कामाः येषां ते)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

6. **अनेक**—अनेकचित्तः—अनेकेषु (न एकमनेकम्, तस्य बहूनि अनेकानि, तेषु) चित्तं यस्य सः।
7. **अन्त**—अत्यन्तम्—[विग्रहपद्धत्यै 'अति' (३) शब्दो द्रष्टव्यः]।
8. **अन्तर**—निरन्तरा—निर्गतमन्तरं यस्याः सा।
9. **अन्तरात्मन्**—उपहतान्तरात्मा—उपहतः अन्तरात्मा (योऽन्तर्हृदये तिष्ठति स आत्मा) यस्य सः।
10. **अन्न**—अमृष्टान्नम्—अमृष्टं (न मृष्टं) अन्नं यस्मिन्सः अमृष्टान्नः, तम्।
11. **अन्य**—त्वदन्यः—त्वत् (तुभ्यं) अन्यः।
12. **अप्रतिम**—अप्रतिमप्रभावः—अप्रतिमः (न प्रतिमा विद्यते यस्य सः) प्रभावो यस्य सः।
13. **अभिभव**—विषादमोहाभिभवात्—विषादमोहस्य (विषादेन जनितः मोहः विषादमोहः, तस्य) अभिभवः विषादमोहाभिभवः, तस्मात्।
14. **अभिमान**—अभिमानात्मा—अभिमानः आत्मा यस्य सः।
15. **अभिलक्षित**—अनभिलक्षितः—न अभिलक्षितः।
16. **अमृष्ट**—अमृष्टान्नम्—(विग्रहपद्धत्यै 'अन्न' शब्दो द्रष्टव्यः)।
17. **अम्बर**—दिव्यमालाम्बरधरम्—दिव्यानि मालाम्बराणि (मालाः अम्बराणि च) येन धृतानि स दिव्यमालाम्बरधरः, तम्।
18. **अर्थ**—गुणार्थे—गुणेभ्यः इदं इति।
19. **अवमान**—मानावमानयोः—मानश्च अवमानश्च मानावमानौ, तयोः।
20. **अवेक्ष्य**—अनवेक्ष्य—न अवेक्ष्य।
21. **अव्यक्त**—व्यक्ताव्यक्तः—व्यक्तश्च अव्यक्तश्च।
22. **अशत् (? अश्नत्)**—अत्यशतः—[विग्रहपद्धत्यै 'अति' (४) शब्दो द्रष्टव्यः]।
23. **असद्ग्राह**—असद्ग्राहाश्रिताः—असद्ग्राहान् [(न सत् असत्, तस्य बहवः असन्तः) असन्तः ग्राहाः असद्ग्राहाः, तान्] ये आश्रिताः ते।
24. **अस्मद्**—See मत्.

आ

25. **आख्यात**—परम्पराख्यातम्—परम्परया आख्यातम्।
26. **आचार**—किमाचारः—किं (कीदृशः) आचारोऽस्य।
27. **आत्मक**—पर्युत्थानात्मकम्—पर्युत्थानमात्मा यस्य तत्।
28. **आत्मन्**—(१) अभिमानात्मा। (२) आत्मसिद्धये। (३) किमात्मा। (४) परात्मसु। (५) मोहात्मा।—(१) (विग्रहपद्धत्यै 'अभिमान' शब्दो द्रष्टव्यः)। (२) आत्मनः सिद्धिः आत्मसिद्धिः, तस्यै आत्मसिद्धये। (३) किम् (वस्तु) आत्मा अस्य भवति इति किमात्मा। (४) परेषामात्मानः परात्मानः, तेषु परात्मसु। (५) मोह एव, मोहाभिभूतः वा, आत्मा यस्य सः मोहात्मा।
29. **आदिमत्**—अनादिमान्—न आदिमत् अनादिमत्। अनादिमानिति पुंलिङ्गस्यैकवचनम्।
30. **आश्रित**—(१) असद्ग्राहाश्रिताः। (२) मदाश्रितः—(१) (विग्रहपद्धत्यै 'असद्ग्राह' शब्दो द्रष्टव्यः)। (२) मत् (माम्) आश्रितः मदाश्रितः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

31. **आसक्तचेतस्**—सर्वत्रासक्तचेतसाम्—सर्वत्र आसक्तचेतसः (आसक्तानि चेतांसि येषां ते) सर्वत्रासक्तचेतसः, तेषाम् ।

इ

32. **इच्छमान ✓इच्छ्**—अनिच्छमानः—न इच्छमानः ।

33. **इच्छा**—विगतेच्छाभयद्वेषः—विगतानि इच्छा भयं द्वेषश्च यस्मात् (यस्य हृदयात्) सः ।

34. **इष्वास**—महेष्वासः—महान् इष्वासः [इषवः अस्यन्ते अनेन इति (धनुर्धारी योधः)] ।

ई

35. **ईप्सु**—जन्मकर्मफलेप्सवः—जन्मकर्मफलानां [जन्मकर्मणां (जन्मकारकाणि कर्माणि जन्मकर्माणि, तेषां) फलानि जन्मकर्मफलानि, तेषां] ईप्सा येषां ते ।

36. **ईश्वर**—(१) परमेश्वरम् । (२) महायोगीश्वरः । (३) योगीश्वरः । (४) सर्वेश्वरः ।—(१) परमः ईश्वरः परमेश्वरः, तम् परमेश्वरम् । (२) महायोगीनां (महान्तः योगिनः महायोगिनः, तेषाम्) ईश्वरः महायोगीश्वरः; महान् योगीश्वरः (योगिनां ईश्वरः) महायोगीश्वरः इति वा । (३) योगिनां ईश्वरः योगीश्वरः; संबोधने विसर्गलोपः । (४) सर्वेषां ईश्वरः सर्वेश्वरः ।

उ

37. **उत्तम**—अनुत्तमम्—न उत्तमः अनुत्तमः, तम् ।

38. **उदय**—परधर्मोदयात्—परधर्मस्य (परेषां धर्मः परधर्मः, तस्य) उदयः परधर्मोदयः, तस्मात् ।

39. **उपमान**—कर्मोपमानम्—कर्मणामुपमानम् ।

40. **उपहत**—उपहतान्तरात्मा—(विग्रहपद्धत्यै 'अन्तरात्मन्' शब्दो द्रष्टव्यः) ।

ऋ

41. **ऋषि**—महर्षयः—महान्तो ऋषयः ।

ऐ

42. **ऐश्वर्य**—भोगैश्वर्यगतीः (? भोगैश्वर्यगतिः or भोगैश्वर्यगती)—भोगश्च ऐश्वर्यं च यस्यां सा गतिः; भोगगतिः ऐश्वर्यगतिश्च वा, भोगैश्वर्यगती ।

क

43. **कर**—रविकराः—रवेः कराः (रश्मयः) ।

44. **कर्मन्**—(१) कर्मोपमानम् । (२) गुणकर्मविभागतः । (३) पापकर्मभिः । (४) स्वकर्मणि ।—(१) (विग्रहपद्धत्यै 'उपमान' शब्दो द्रष्टव्यः) । (२) गुणविभागः कर्मविभागश्च (गुणपरत्वेन विभागः, कर्मपरत्वेन विभागश्च) गुणकर्मविभागौ, तयोः गुणकर्मविभागतः । (३) पापानि कर्माणि ये कुर्वन्ति ते पापकर्माणः, तैः पापकर्मभिः । (४) स्वस्य कर्म स्वकर्म, तस्मिन् स्वकर्मणि ।

45. **कर्मबन्ध**—कर्मबन्धविनिर्मुक्ताः—कर्मणां बन्धाः कर्मबन्धाः, तेभ्यो विनिर्मुक्ताः ।

46. **कलुष**—कलुषक्षुद्रः—कलुषःश्च असौ क्षुद्रश्च ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

47. **काम**—(१) कामक्रोधमयः। (२) कामक्रोधविमुक्तानाम्।—(१) कामश्च असौ क्रोधश्च कामक्रोधौ, तन्मयः कामक्रोधमयः। (२) कामक्रोधाभ्यां (कामश्च असौ क्रोधश्च-कामक्रोधौ ताभ्यां) ये विमुक्ताः ते कामक्रोधविमुक्ताः, तेषाम् कामक्रोधविमुक्तानाम्।

48. **किम्**—(१) किमाचारः। (२) किमात्मा।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'आचार', 'आत्मन्' (३) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

49. **किञ्चित्क**—अकिञ्चित्कम्—न किञ्चित्कम् (किञ्चित् करोतीति)।

50. **किल्बिष**—सर्वकिल्बिषैः—सर्वैः किल्बिषैः।

51. **कुरु**—कुरुनन्दन—कुरूणां नन्दनः कुरुनन्दनः; संबोधने विसर्गलोपः।

52. **कृ**—(१) दुष्करम्। (२) वेदकृत्।—(१) दुःखेन यत्क्रियते तद्दुष्करम्। (२) वेदाः अनेन कृता इति वेदकृत्।

53. **कृत्स्नवित्**—अकृत्स्नवित्—(कृत्स्नं वेत्तीति कृत्स्नवित्), न कृत्स्नवित् अकृत्स्नवित्।

54. **कृपा**—कृपागृहीतः—कृपया गृहीतः (अभिभूतः)।

55. **क्रियाविशेष**—क्रियाविशेषबहुलाः—क्रियाविशेषाणि [क्रियाणां विशेषाणि (विशिष्टाः क्रियाः)] बहुलानि ये करणशीलाः (तत् करणे रताः) ते।

56. **क्रोध**—(१) कामक्रोधमयः। (२) कामक्रोधविमुक्तानाम्। (३) हर्षमन्युभयक्रोधैः।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'काम' (१-२) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]। (३) हर्षश्च मन्युश्च भयं च क्रोधश्च एतेषां समाहारः हर्षमन्युभयक्रोधाः, तैः।

57. **क्लेश**—क्लेशबहुलम्—बहुलो क्लेशो भवति यत्करणात्तत्।

58. **क्षेत्र**—क्षेत्रज्ञम्—क्षेत्रं जानातीति क्षेत्रज्ञः, तम्।

59. **क्षुद्र**—कलुषक्षुद्रः—(विग्रहपद्धत्यै 'कलुष' शब्दो द्रष्टव्यः)।

ग

60. **गति**—भोगैश्वर्यगतीः—(विग्रहपद्धत्यै 'ऐश्वर्य' शब्दो द्रष्टव्यः)।

61. **गात्र**—सर्वगात्राणि—सर्वाणि गात्राणि।

62. **गुण**—(१) गुणकर्मविभागतः। (२) गुणार्थे।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'कर्मन्' (२), 'अर्थ' शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

63. **गृहीत**—कृपागृहीतः—(विग्रहपद्धत्यै 'कृपा' शब्दो द्रष्टव्यः)।

64. **ग्राम**—भूतग्रामम्—भूतानां ग्रामः भूतग्रामः, तम्।

च

65. **चल**—अचलः—न चलः।

66. **चित्त**—अनेकचित्तः—(विग्रहपद्धत्यै 'अनेक' शब्दो द्रष्टव्यः)।

67. **चिन्त्यकर्मन्**—अचिन्त्यकर्मा—न चिन्त्यकर्मा (चिन्त्यं चिन्तनयोग्यं कर्म यस्य सः)।

68. **चिन्त्यरूप**—अचिन्त्यरूपम्—न चिन्त्यरूपः (चिन्त्यं, चिन्तनयोग्यं, रूपं यस्य सः) अचिन्त्यरूपः, तम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

69. **चेतन**—अचेतनम्—न चेतनं विद्यते यस्मिन् सोऽचेतनः, तम्।

छ

70. **छिद्र**—छिद्रप्रेक्षी—छिद्राणां प्रेक्षणे यस्य (सततं) दृष्टिः सः।

ज

71. **जन**—स्वजनान्—स्वान् जनान्।

72. **जन्म**—पुनर्जन्म—पुनः यज्जन्म भवति तत्।

73. **जन्मकर्मफल**—जन्मकर्मफलेप्सवः—(विग्रहपद्धत्यै 'इप्सु' शब्दो द्रष्टव्यः)।

74. **जागरत् (जाग्रत्)**—अतिजागरतः—[विग्रहपद्धत्यै 'अति' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

75. **जात √जन् (जा)**—संसर्गजाः—संसर्गाज्जाताः।

76. **जि (जय्)**—धनञ्जय—धनं जित्वा यो तस्य मध्येऽतिष्ठन् सः धनञ्जयः; संबोधने विसर्गलोपः।

77. **ज्ञ**—(१) अज्ञः। (२) क्षेत्रज्ञम्।—(१) न ज्ञः। (न जानातीति)। (२) (विग्रहपद्धत्यै 'क्षेत्र' शब्दो द्रष्टव्यः)।

78. **ज्ञान**—ज्ञाननिर्धौतकल्मषाः—ज्ञानेन निर्धौतकल्मषाः (निःशेषेण धौतानि कल्मषानि येषां ते)।

त

79. **तन्त्र**—सुखतन्त्रः—सुखेन तन्त्रं प्रसार्य य आस्ते, सुखेन तन्त्रं प्रसार्यते येन वा, सः।

80. **तृ**—दुस्तरः—दुःखेन यः तीर्यते सः।

81. **तेजस्**—त्वत्तेजसा—त्वत् (तव) तेजः त्वत्तेजः, तेन।

82. **त्यागिन्**—(१) शुभाशुभफलत्यागी। (२) सर्वारम्भफलत्यागी।— (१) शुभाशुभफलानि शुभफलानि (शुभानि फलानि) अशुभफलानि (अशुभानि फलानि) च यस्त्यजति सः शुभाशुभफलत्यागी। (२) सर्वारम्भफलानि [सर्वारम्भानां (सर्वेषां आरम्भाणां) फलानि] यो त्यजति स सर्वारम्भफलत्यागी।

83. **त्रय**—लोकत्रये—त्रयाणां लोकानां समाहारः लोकत्रयम्, तस्मिन्।

84. **त्वच्छरीर**—त्वच्छरीरप्रविष्टाः—त्वत् (तव) शरीरे ये प्रविष्टाः ते।

85. **त्वत् (युष्मद्)**—(१) त्वत्तेजसा। (२) त्वदन्यः। (१–२) (विग्रहपद्धतिभ्यां 'तेजस्', 'अन्य' शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ)।

द

86. **दिव्य**—दिव्यमाल्याम्बरधरम्—(विग्रहपद्धत्यै 'अम्बर' शब्दो द्रष्टव्यः)।

87. **दीर्घ**—दीर्घसूत्रः—दीर्घं सूत्रं यस्य सः।

88. **दुःख**—(१) दुष्करम्। (२) दुस्तरः।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'कृ' (१), 'तृ' शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

89. **दुःखसुखस्वप्न**—समदुःखसुखस्वप्नः—समाः दुःखस्वप्नाः (दुःखानां स्वप्नाः), सुखस्वप्नाः (सुखानां स्वप्नाः) च यस्य सः।

90. **दुस्त्यज**—सुदुस्त्यजान्—सुष्ठु दुःखेन ये त्यज्यन्ते ते सुदुस्त्यजाः, तान्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

91. **द्वेष**—(१) रागद्वेषविमुक्तैः। (२) विगतेच्छाभयद्वेषः।—(१) रागात् द्वेषाच्च ये विमुक्ताः ते रागद्वेषविमुक्ताः, तैः रागद्वेषविमुक्तैः। (२) (विग्रहपद्धत्यै 'इच्छा' शब्दो द्रष्टव्यः)।

ध

92. **धन**—धनञ्जय—(विग्रहपद्धत्यै 'जि (जय्)' शब्दो द्रष्टव्यः)।

93. **धर्म**—स्वधर्मे—स्वस्य (स्वकीयः) धर्मः स्वधर्मः, तस्मिन्।

94. **धी**—स्थिरधीः—स्थिरा धीः यस्य सः।

95. **धृ**—दिव्यमाल्याम्बरधरम्—(विग्रहपद्धत्यै 'अम्बर' शब्दो द्रष्टव्यः)।

96. **ध्रुव**—अध्रुवम्—न ध्रुवम्।

न

97. **न***—(१) अकिञ्चित्कम्। (२) अकृत्स्नवित्। (३) अचलः। (४) अचिन्त्यकर्मा। (५) अचिन्त्यरूपम्। (६) अचेतनम्। (७) अज्ञः। (८) अध्रुवम्। (९) अनभिलक्षितः। (१०) अनवेक्ष्य। (११) अनादिमान्। (१२) अनिच्छमानः। (१३) अनुत्तमम्। (१४) अयतः। (१५) अव्ययम्। (१६) अशुभासु। (१७) अशेषाणि। (१८) असक्षम्। (१९) असंशयम्। (२०) अहेतुकम्।

98. **नन्दन**—कुरुनन्दन—(विग्रहपद्धत्यै 'कुरु' शब्दो द्रष्टव्यः)।

99. **नाना**—नानारूपैः—नाना (विविधैः) रूपैः।

100. **नानायुद्ध**—नानायुद्धविशारदाः—नानायुद्धेषु [नाना (विविधानि) युद्धानि नानायुद्धानि तेषु] ये विशारदाः (निष्णाताः) ते।

101. **नाश**—अतिक्रमनाशः—(विग्रहपद्धत्यै 'अतिक्रम' शब्दो द्रष्टव्यः)।

102. **नियत**—नियतमानसः—नियतं मानसं येन, यस्य वा, सः।

103. **निराशी**—निराशीर्बन्धनाः—नैराश्यानि (निर्गता आशा येभ्यः तानि) बन्धनानि येषां ते।

104. **निर्गत**—(१) निरन्तरा। (२) निर्मलत्वात्।—(१) (विग्रहपद्धत्यै 'अन्तर' शब्दो द्रष्टव्यः)। निर्गतः मलः यस्मात् तन्निर्मलम्, तस्य भावः निर्मलत्वम्, तस्मान्निर्मलत्वात्।

105. **निर्धौतकल्मष**—ज्ञाननिर्धौतकल्मषाः—(विग्रहपद्धत्यै 'ज्ञान' शब्दो द्रष्टव्यः)।

106. **निश्चित**—विनिश्चितम्—विशेषेण निश्चितम्।

107. **निष्ठत्व**—अध्यात्मज्ञाननिष्ठत्वम्—(विग्रहपद्धत्यै 'अध्यात्मज्ञान' शब्दो द्रष्टव्यः)।

प

108. **पर**—(१) परात्मसु। (२) वेदवादपराः।—(१) [विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (४) शब्दो द्रष्टव्यः] (२) वेदवादे (वेदसम्बन्धितः वादः वेदवादः, तस्मिन्) पराः (ऐकान्तिकत्वेन रताः) वेदवादपराः।

109. **परधर्म**—परधर्मोदयात्—(विग्रहपद्धत्यै 'उदय' शब्दो द्रष्टव्यः)।

110. **परम**—परमेश्वरम्—[विग्रहपद्धत्यै 'ईश्वर' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

111. **परम्परा**—परम्पराख्यातम्—(विग्रहपद्धत्यै 'आख्यात' शब्दो द्रष्टव्यः)।

---

*For the dissolution of the compounds see the respective other words comprised therein.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

112. **पर्युत्थान**—पर्युत्थानात्मकम्—(विग्रहपद्धत्यै 'आत्मक' शब्दो दृष्टव्यः)।

113. **पाणिपादान्त**—सर्वतःपाणिपादान्तम्—सर्वतः पाणिपादान्तम् [पाणिपादौ (पाणी च पादौ च)] अन्ते यस्य तत्]।

114. **पाप**—पापकर्मभिः—[विग्रहपद्धत्यै 'कर्मन्' (३) शब्दो दृष्टव्यः]।

115. **पिशाच**—भूतप्रेतपिशाचान्—भूतानि प्रेताः पिशाचाश्च, एतेषां समाहारः भूतप्रेतपिशाचाः, तान्।

116. **पुनर्**—पुनर्जन्म—(विग्रहपद्धत्यै 'जन्म' शब्दो दृष्टव्यः)।

117. **प्रकृति**—भूतप्रकृतिम्—भूतानां प्रकृतिः भूतप्रकृतिः, ताम्।

118. **प्रज्ञा**—(१) स्थिरप्रज्ञस्य। (२) स्थिरप्रज्ञः।—(१–२) स्थिरा प्रज्ञा यस्य सः स्थिरप्रज्ञः; तस्य स्थिरप्रज्ञस्य।

119. **प्रभाव**—अप्रतिमप्रभावः—(विग्रहपद्धत्यै 'अप्रतिम' शब्दो दृष्टव्यः)।

120. **प्रविष्ट**—स्वच्छरीरप्रविष्टाः—(विग्रहपद्धत्यै 'स्वच्छरीर' शब्दो दृष्टव्यः)।

121. **प्रवृत्ति**—रजःप्रवृत्तः—रजसः प्रवृत्तिः (उद्भवः) यस्य सः।

122. **प्रेक्षिन्**—छिद्रप्रेक्षी—(विग्रहपद्धत्यै 'छिद्र' शब्दो दृष्टव्यः)।

123. **प्रेत**—भूतप्रेतपिशाचान्—(विग्रहपद्धत्यै 'पिशाच' शब्दो दृष्टव्यः)।

ब

124. **बन्धन**—निराशीर्बन्धनाः—(विग्रहपद्धत्यै 'निराशी' शब्दो दृष्टव्यः)।

125. **बहुल**—(१) क्रियाविशेषबहुलाः। (२) क्लेशबहुलम्।—(१–२) (विग्रहपद्धतिभ्यां 'क्रियाविशेष', 'क्लेश' शब्दौ क्रमेण दृष्टव्यौ)।

126. **बान्धव**—सबान्धवान्—बान्धवैः सहिताः सबान्धवाः, तान्।

127. **ब्रह्मन्**—ब्रह्मसंयोगम्—ब्रह्मणः, ब्रह्मणा वा, संयोगः ब्रह्मसंयोगः, तम्।

भ

128. **भक्त**—मद्भक्तः—मत् (मम) भक्तः।

129. **भगवत्**—श्रीभगवान्—श्रीयुक्तः, श्रीमान् वा, भगवान्।

130. **भय**—(१) विगतेच्छाभयद्वेषः। (२) हर्षमन्युभयक्रोधैः।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'इच्छा', 'क्रोध' (३) शब्दौ क्रमेण दृष्टव्यौ]।

131. **भूत**—(१) भूतग्रामम्। (२) भूतप्रकृतिम्। (३) भूतप्रेतपिशाचान्। (४) सर्वभूतेषु।—(१–३) (विग्रहपद्धतिभ्यः 'ग्राम', 'प्रकृति' 'पिशाच' शब्दाः क्रमेण दृष्टव्या)। (४) सर्वाणि भूतानि सर्वभूतानि, तेषु सर्वभूतेषु।

132. **भोग**—भोगैश्वर्यगतीः—(विग्रहपद्धत्यै 'ऐश्वर्य' शब्दो दृष्टव्यः)।

म

133. **मत् (अस्मद्)**—(१) मदाश्रितः। (२) मद्भक्तः। (३) मद्व्यपाश्रयाः।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'आश्रित' (२), 'भक्त' शब्दौ क्रमेण दृष्टव्यौ]। (३) मत् (मम) व्यपाश्रयो यैर्गृहीतस्ते।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

134. **मन्यु**—हर्षमन्युभयक्रोधैः—[विग्रहपद्धत्यै 'क्रोध' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

135. **मलत्व**—निर्मलत्वात्—[विग्रहपद्धत्यै 'निर्गत' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

136. **महत्**—(१) महर्षयः। (२) महाराज। (३) महेष्वासः।—(१) (विग्रहपद्धत्यै 'ऋषि' शब्दो द्रष्टव्यः)। (२) महान्राजन् महाराज। (३) (विग्रहपद्धत्यै 'इष्वास' शब्दो द्रष्टव्यः)।

137. **महर्षि**—महर्षिसङ्घाः—महर्षीणां सङ्घाः।

138. **महायोगिन्**—महायोगीश्वरः—[विग्रहपद्धत्यै 'ईश्वर' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

139. **महाविभूति**—सर्वमहाविभूते—सर्वेषां (विभूतीनां) महाविभूतिः (महती विभूतिः) सर्वमहाविभूतिः; सर्वमहाविभूते इति संबोधनम्।

140. **मान**—मानावमानयोः—(विग्रहपद्धत्यै 'अवमान' शब्दो द्रष्टव्यः)।

141. **मानस**—नियतमानसः—(विग्रहपद्धत्यै 'नियत' शब्दो द्रष्टव्यः)।

142. **माला**—दिव्यमालाम्बरधरम्—(विग्रहपद्धत्यै 'अम्बर' शब्दो द्रष्टव्यः)।

143. **मुहुस्**—मुहुर्मुहुः—मुहुः मुहुः (पुनः पुनः)।

144. **मोह**—मोहात्मा—[विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन् (५) शब्दो द्रष्टव्यः]।

य

145. **यत√यम्**—अयतः—न यतः।

146. **युष्मद्**—See त्वत्.

147. **योग**—योगसेवनात्—योगस्य सेवनात्।

148. **योगिन्**—योगीश्वर—[विग्रहपद्धत्यै 'ईश्वर' (३) शब्दो द्रष्टव्यः)।

149. **योध**—वीरयोधान्—वीराः योधाः वीरयोधाः, तान्।

र

150. **रजस्**—रजःप्रवृत्तः—(विग्रहपद्धत्यै 'प्रवृत्ति' शब्दो द्रष्टव्यः)।

151. **रति**—विरक्ताः—विगता रतिः येषां ते।

152. **रवि**—रविकराः—(विग्रहपद्धत्यै 'कर' शब्दो द्रष्टव्यः)।

153. **राग**—रागद्वेषविमुक्तैः—[विग्रहपद्धत्यै 'द्वेष' (१) शब्दो द्रष्टव्यः]।

154. **राजन्**—महाराज—[विग्रहपद्धत्यै 'महत्' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

155. **रूप**—(१) नानारूपैः। (२) विश्वरूप।—(१) (विग्रहपद्धत्यै 'नाना' शब्दो द्रष्टव्यः)। (२) विश्वमेव रूपं यस्य सः विश्वरूपः; संबोधने विसर्गलोपः।

ल

156. **लोक**—लोकत्रये—(विग्रहपद्धत्यै 'त्रय' शब्दो द्रष्टव्यः)।

व

157. **विगत**—(१) विगतेच्छाभयद्वेषः। (२) विरक्ताः। (३) विसंज्ञः।—(१-२) (विग्रहपद्धतिभ्यां 'इच्छा', 'रति' शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ)। (३) विगता संज्ञा (संवेदनबुद्धिः) यस्य सः विसंज्ञः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

158. **विनिर्मुक्त**—(१) कर्मबन्धविनिर्मुक्ताः । (२) कामक्रोधविमुक्तानाम् ।—(१–२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'कर्मबन्ध', 'काम' (२) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ] ।

159. **विनिवृत्तकाम**—अध्यात्मविद्याविनिवृत्तकामाः—(विग्रहपद्धत्यै 'अध्यात्मविद्या' शब्दो द्रष्टव्यः) ।

160. **विभाग**—गुणकर्मविभागतः—[विग्रहपद्धत्यै 'कर्मन्' (२) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

161. **विमुक्त √वि + मुच् (मुञ्च)**—(१) कामक्रोधविमुक्तानाम् । (२) रागद्वेषविमुक्तैः ।—(विग्रहपद्धतिभ्यां 'काम' (२), 'द्वेष' (१) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ] ।

162. **विशारद**—नानायुद्धविशारदाः—(विग्रहपद्धत्यै 'नानायुद्ध' शब्दो द्रष्टव्यः] ।

163. **विशेष**—(१) विनिश्चितम् । (२) विहृताः ।—(१) (विग्रहपद्धत्यै 'निश्चित' शब्दो द्रष्टव्यः) । (२) विशेषेण हृताः विहृताः ।

164. **विश्व**—विश्वरूप—[विग्रहपद्धत्यै 'रूप' (२) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

165. **विषादमोह**—विषादमोहाभिभवात्—(विग्रहपद्धत्यै 'अभिभव' शब्दो द्रष्टव्यः) ।

166. **वीर**—वीरयोधान्—(विग्रहपद्धत्यै 'योध' शब्दो द्रष्टव्यः) ।

167. **वेद (Noun)**—वेदकृत्—[विग्रहपद्धत्यै 'कृ' (२) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

168. **वेदवाद**—वेदवादपराः—[विग्रहपद्धत्यै 'पर' (२) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

169. **व्यक्त**—व्यक्ताव्यक्ताः—[विग्रहपद्धत्यै 'अव्यक्त' शब्दो द्रष्टव्यः] ।

170. **व्यपाश्रयः**—मद्व्यपाश्रयाः—[विग्रहपद्धत्यै 'मत्' (३) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

171. **व्यय**—अव्ययम्—न व्ययो भवति यस्य सः अव्ययः; तत् अव्ययम् । पुंल्लिङ्गे द्वितीयाया एकवचनमपि अव्ययमेव ।

172. **व्रत**—सिद्धव्रताः—सिद्धानां (कृपां संपादितुं) ये व्रतानि आचरन्ति ते ।

श

173. **शुभ**—अशुभासु—न शुभा अशुभा, तासु ।

174. **शुभाशुभफल**—शुभाशुभफलत्यागी—[विग्रहपद्धत्यै 'त्यागिन्' (१) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

175. **शेष**—अशेषाणि—न शेषो यस्मादवशिष्यते तदशेषम् , तस्य बहूनि अशेषाणि ।

176. **श्री**—श्रीभगवान्—(विग्रहपद्धत्यै 'भगवत्' शब्दो द्रष्टव्यः) ।

स

177. **सङ्घ**—महर्षिसङ्घाः—(विग्रहपद्धत्यै 'महर्षि' शब्दो द्रष्टव्यः) ।

178. **संज्ञा**—विसंज्ञः—[विग्रहपद्धत्यै 'विगत' (३) शब्दो द्रष्टव्यः] ।

179. **सम**—समदुःखसुखस्वप्नः—(विग्रहपद्धत्यै 'दुःखसुखस्वप्न' शब्दो द्रष्टव्यः) ।

180. **समागम**—सर्वक्षत्रसमागमे—सर्वक्षत्राणां (सर्वेषां क्षत्राणां) समागमः सर्वक्षत्रसमागमः तस्मिन् ।

181. **समुद्भव**—स्तम्भहर्षसमुद्भवः—स्तम्भश्चासौ हर्षश्चस्तम्भहर्षौ; एतयोर्यस्य समुद्भवः (उत्पत्तिः) सः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

182. **संयोग**—ब्रह्मसंयोगम्—(विग्रहपद्धत्यै 'ब्रह्मन्' शब्दो द्रष्टव्यः)।

183. **संशय**—असंशयम्—न विद्यते संशयो यस्मिंस्तत्।

184. **संसर्ग**—संसर्गजाः—(विग्रहपद्धत्यै 'जात' शब्दो द्रष्टव्यः] ।

185. **सर्व**—(१) सर्वकिल्बिषैः। (२) सर्वगात्राणि। (३) सर्वभूतेषु। (४) सर्वमहाविभूते। (५) सर्वेश्वरः।—(१-५) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'किल्बिष', 'गात्र', 'भूत' (४), 'महाविभूति', 'ईश्वर' (४) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

186. **सर्वक्षत्र**—सर्वक्षत्रसमागमे—(विग्रहपद्धत्यै 'समागम' शब्दो द्रष्टव्यः)।

187. **सर्वतः**—सर्वतःपाणिपादान्तम्—(विग्रहपद्धत्यै 'पाणिपादान्त' शब्दो द्रष्टव्यः)।

188. **सर्वत्र**—सर्वत्रासक्तचेतसाम्—(विग्रहपद्धत्यै 'आसक्तचेतस्' शब्दो द्रष्टव्यः)।

189. **सर्वारम्भफल**—सर्वारम्भफलत्यागी—[विग्रहपद्धत्यै 'त्यागिन्' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

190. **सान्द्रिन**—सबान्धवान्—(विग्रहपद्धत्यै 'बान्धव' शब्दो द्रष्टव्यः)।

191. **सह्य**—असह्यम्—न सह्यम् (सहनयोग्यम्)।

192. **सिद्ध**—सिद्धव्रताः—(विग्रहपद्धत्यै 'व्रत' शब्दो द्रष्टव्यः)।

193. **सिद्धि**—आत्मसिद्धये—[विग्रहपद्धत्यै 'आत्मन्' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

194. **सुख**—सुखतन्त्रः—(विग्रहपद्धत्यै 'तन्त्र' शब्दो द्रष्टव्यः)।

195. **सुदु**—सुदुस्त्यजान्—(विग्रहपद्धत्यै 'दुस्त्यज' शब्दो द्रष्टव्यः)।

196. **सूत्र**—दीर्घसूत्रः—(विग्रहपद्धत्यै 'दीर्घ' शब्दो द्रष्टव्यः)।

197. **सेवन**—योगसेवनात्—(विग्रहपद्धत्यै 'योग' शब्दो द्रष्टव्यः)।

198. **स्तम्भ**—स्तम्भहर्षसमुद्भवः—(विग्रहपद्धत्यै 'समुद्भव' शब्दो द्रष्टव्यः)।

199. **स्थिर**—(१) स्थिरधीः। (२) स्थिरप्रज्ञस्य। (३) स्थिरप्रज्ञः।—(१-३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'धी', 'प्रज्ञा' (१-२) शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

200. **स्व**—(१) स्वकर्मणि। (२) स्वजनान्। (३) स्वधर्मे।—(१-३) [विग्रहपद्धतिभ्यः 'कर्मन्' (४), 'जन', 'धर्म' शब्दाः क्रमेण द्रष्टव्याः]।

ह

201. **हृत**—विहृताः—[विग्रहपद्धत्यै 'विशेष' (२) शब्दो द्रष्टव्यः]।

202. **हर्ष**—(१) स्तम्भहर्षसमुद्भवः। (२) हर्षमन्युभयक्रोधैः।—(१-२) [विग्रहपद्धतिभ्यां 'समुद्भव', 'क्रोध' (३) शब्दौ क्रमेण द्रष्टव्यौ]।

203. **हेतुक**—अहेतुकम्—न हेतुकम् (हेतुना कृतम्)।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

SECTION B

TERTIARY WORD-UNITS

If the Index of the Secondary Word-Units in Section A is examined a little closely it will be apparent that amongst those units also there is a large number of compound words. These must also, for the sake of completeness of the Index, be dissolved and their component parts separated and arranged alphabetically. It is therefore proposed to do so in this section and to give along with them the secondary and primary units from which they are obtained. The method by which the compounds have been dissolved has not been stated in this section but it can be readily ascertained on making a reference to the secondary units in Section A.

Sub-section (a)—Vulgate with Variants

अ

1. **अक्षि**—अक्षिशिरोमुख—सर्वतोऽक्षिशिरोमुखम् ।
2. **अग्नि**—ज्ञानाग्नि—ज्ञानाग्निदग्धकर्माणम् ।
3. **अति**—(१) अतिमानिता । (२) अतीत । (३) अत्युष्ण ।—(१) नातिमानिता । (२) गुणातीत; द्वन्द्वातीत । (३) कट्वम्ललवणात्युष्णतीक्ष्णरूक्षविदाहिनः ।
4. **अद्भुत**—अद्भुतदर्शन—अनेकाद्भुतदर्शनम् ।
5. **अधि**—(१) अधिदैव । (२) अधिप । (३) अधिभूत । (४) अधियज्ञ । (५) अध्यात्म ।— (१) साधिभूताधिदैवम् । (२) जनाधिपाः; नराधिपम् । (३) साधिभूताधिदैवम् । (४) साधियज्ञम् । (५) अध्यात्मचेतसा; अध्यात्मनित्याः; अध्यात्मविद्या; अध्यात्मसंज्ञितम् ।
6. **अध्ययन**—(१) यज्ञाध्ययन । (२) वेदाध्ययन ।—(१–२) वेदयज्ञाध्ययनैः ।
7. **अध्यात्म**—अध्यात्मज्ञान—अध्यात्मज्ञाननित्यत्वम् ।
8. **अनन्त**—अनन्तरूप—सर्वतोऽनन्तरूपम् ।
9. **अनल**—(१) कालानल । (२) दीप्तानलार्क ।—(१) कालानलसन्निभानि । (२) दीप्तानलार्कद्युतिम् ।
10. **अनेक**—(१) अनेकचित्त । (२) अनेकजन्म ।—(१) अनेकचित्तविभ्रान्ताः । (२) अनेकजन्मसंसिद्धः ।
11. **अन्त**—(१) अनन्त । (२) आदिमध्यान्त । (३) वेदान्त ।—(१) अनन्तबाहुम्; अनन्तरूप; अनन्तरूपम् ; अनन्तविजयम् ; अनन्तवीर्य; अनन्तवीर्यम् । (२) अनादिमध्यान्तम् । (३) वेदान्तकृत् ।
12. **अन्तर**—(१) अनन्तर । (२) देहान्तर ।—(१) तदनन्तरम् । (२) देहान्तरप्राप्तिः ।
13. **अन्तर्**—अन्तरात्मन्—प्रव्यथितान्तरात्मा ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

14. **अन्न**—सृष्टान्न—असृष्टान्नम् ।

15. **अन्य**—(१) अनन्य । (२) अन्यगामिन् । (३) अन्यचेतस् । (४) अन्यदेवता । (५) अन्य-भाक् । (६) अन्यमनस् ।—(१) अनन्ययोगेन । (२) नान्यगामिना । (३) अनन्य-चेताः । (४) अन्यदेवताभक्ताः । (५) अनन्यभाक् । (६) अनन्यमनसः ।

16. **अभ्यास**—अभ्यासयोग—अभ्यासयोगयुक्तेन ।

17. **अमृत**—यज्ञशिष्टामृत—यज्ञशिष्टामृतभुजः ।

18. **अम्बर**—दिव्यमाल्याम्बर—दिव्यमाल्याम्बरधरम् ।

19. **अंश**—तेजोंश—तेजोंशसम्भवम् ।

20. **अयन**—परायण—कामक्रोधपरायणाः; तत्परायणाः; प्राणायामपरायणाः; मत्परायणः; मोक्षपरायणः; श्रुतिपरायणाः ।

21. **अर्क**— दीप्तानलार्क— दीप्तानलार्कद्युतिम् ।

22. **अर्थ**—(१) तत्त्वज्ञानार्थ । (२) तत्त्वार्थ ।—(१) तत्त्वज्ञानार्थदर्शनम् । (२) अतत्त्वार्थवत् ।

23. **अवनि**—अवनिपाल—अवनिपालसङ्घैः ।

24. **अवबोध**—स्वप्नावबोध—युक्तस्वप्नावबोधस्य ।

25. **अशुभ**—शुभाशुभ—शुभाशुभपरित्यागी; शुभाशुभफलैः ।

26. **अश्मन्**—लोष्टाश्मकाञ्चन—समलोष्टाश्मकाञ्चनः ।

27. **अश्रु**—अश्रुपूर्ण—अश्रुपूर्णाकुलेक्षणम् ।

28. **असत्**—सदसद्योनि—सदसद्योनिजन्मसु ।

29. **असु**—गतासु—अगतासून् ।

30. **अस्**—इष्वास—परमेष्वासः; महेष्वासाः ।

31. **अस्मद्**—(१) अहङ्कार । (२) अहंवादिन् ।—(१) अनहङ्कारः; अहङ्कारविमूढात्मा; दम्भाहङ्कारसंयुक्ताः; निरहङ्कारः; साहङ्कारेण । (२) अनहंवादी ।

32. **अहन्**—अहोरात्रि—अहोरात्रविदः ।

आ

33. **आकाङ्क्षिन्**—फलाकाङ्क्षिन्—अफलाकाङ्क्षिभिः ।

34. **आचार**—दुराचार—सुदुराचारः ।

35. **आत्मन्**—(१) अध्यात्म । (२) अन्तरात्मन् । (३) आत्मभाव । (४) आत्मभूत । (५) आत्मसंस्तुति । (६) कृतात्मन् । (७) विमूढात्मन् । (८) संयतात्मन् ।—(१) अध्यात्मचेतसा; अध्यात्मनित्याः; अध्यात्मविद्या; अध्यात्मसंज्ञितम् । (२) मद्गतेनान्तरात्मना । (३) आत्मभावस्थः । (४) सर्वभूतात्मभूतात्मा । (५) तुल्यनिन्दात्मसंस्तुतिः । (६) अकृतात्मानः । (७) अहङ्कारविमूढात्मा । (८) असंयतात्मना ।

36. **आत्मबुद्धि**—आत्मबुद्धिप्रसाद—आत्मबुद्धिप्रसादजम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

37. **आत्मभूत**—सर्वभूतात्मभूत—सर्वभूतात्मभूतात्मा।
38. **आत्मसंयम**—आत्मसंयमयोग—आत्मसंयमयोगाग्नौ।
39. **आत्मसंस्तुति**—निन्दात्मसंस्तुति—तुल्यनिन्दात्मसंस्तुतिः।
40. **आदि**—आदिमध्यान्त—अनादिमध्यान्तम्।
41. **आभरण**—दिव्याभरण—अनेकदिव्याभरणम्।
42. **आभास**—गुणाभास—सर्वेन्द्रियगुणाभासम्।
43. **आमय**—दुःखशोकामय—दुःखशोकामयप्रदाः।
44. **आयाम**—प्राणायाम—प्राणायामपरायणाः।
45. **आयुध**—उद्यतायुध—दिव्यानेकोद्यतायुधम्।
46. **आयुस्**—आयुःसत्त्वबलारोग्यसुखप्रीति।—आयुःसत्त्वबलारोग्यसुखप्रीतिविवर्धनाः।
47. **आरम्भ**—सर्वारम्भ—सर्वारम्भपरित्यागी।
48. **आरोग्य**—आयुःसत्त्वबलारोग्यसुखप्रीति।—आयुःसत्त्वबलारोग्यसुखप्रीतिविवर्धनाः।
49. **आर्य**—आर्यजुष्ट—अनार्यजुष्ट।
50. **आवृत्ति**—पुनरावृत्ति—अपुनरावृत्तिम्।
51. **आशय**—सर्वभूताशय—सर्वभूताशयस्थितः।
52. **आशा**—आशापाश—आशापाशशतैः।
53. **आसन**—कमलासन—कमलासनस्थम्।
54. **आहार**—आहारविहार—युक्ताहारविहारस्य।

इ

55. **इच्छा**—(१) इच्छाद्वेष। (२) इच्छाभयक्रोध।—(१) इच्छाद्वेषसमुत्थेन। (२) विगतेच्छाभयक्रोधः।
56. **इन्द्र**—सुरेन्द्र—सुरेन्द्रलोकम्।
57. **इन्द्रिय**—(१) चित्तेन्द्रियक्रिय। (२) सर्वेन्द्रिय।—(१) यतचित्तेन्द्रियक्रियः। (२) सर्वेन्द्रियगुणाभासम्; सर्वेन्द्रियविवर्जितम्।
58. **इषु**—इष्वास—परमेष्वासः; महेष्वासाः।
59. **इष्ट**—अनिष्ट—इष्टानिष्टोपपत्तिषु।

ई

60. **ईत**—अतीत—गुणातीतः; द्वन्द्वातीतः।
61. **ईश्वर**—(१) महेश्वर। (२) योगेश्वर।—(१) भूतमहेश्वरम्; लोकमहेश्वरम्; सर्वलोकमहेश्वरम्। (२) महायोगेश्वरः।

उ

62. **उदक**—(१) पिण्डोदकक्रिया। (२) संप्लुतोदक।—(१) लुप्तपिण्डोदकक्रियाः। (२) सर्वतःसंप्लुतोदके।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

63. **उदर**—बाहूदरवक्त्रनेत्र—अनेकबाहूदरवक्त्रनेत्रम् ।

64. **उद्भव**—उद्भवकर—भूतभावोद्भवकरः ।

65. **उद्यत**—उद्यतायुध—दिव्यानेकोद्यतायुधम् ।

66. **उद्विग्न**—अनुद्विग्न—अनुद्विग्नमनाः ।

67. **उद्वेग**—उद्वेगकर—अनुद्वेगकरम् ।

68. **उपभोग**—कामोपभोग—कामोपभोगपरमाः ।

69. **उष्ण**—(१) अत्युष्ण । (२) शीतोष्ण ।—(१) कट्वम्ललवणात्युष्णतीक्ष्णरूक्षविदाहिनः । (२) शीतोष्णसुखदुःखेषु ।

ऋ

70. **ऋषि**—महर्षि—महर्षिसिद्धसङ्घाः ।

ए

71. **एक**—(१) अनेक । (२) एकधा ।—(१) अनेकदिव्याभरणम्; अनेकबाहूदरवक्त्रनेत्रम्; अनेकवक्त्रनयनम्; अनेकवर्णम्; अनेकाद्भुतदर्शनम्; दिव्यानेकोद्यतायुधम् । (२) अनेकधा ।

क

72. **कमल**—(१) कमलपत्र । (२) कमलासन ।—(१) कमलपत्राक्ष । (२) कमलासनस्थम् ।

73. **कर्मन्**—(१) कर्मकृत् । (२) कर्मफल । (३) कृत्स्नकर्म । (४) दग्धकर्मन् । (५) नैष्कर्म्य । (६) ब्रह्मकर्मन् । (७) मत्कर्मन् । (८) सन्न्यस्तकर्मन् ।—(१) अकर्मकृत् । (२) कर्मफलत्यागः; कर्मफलत्यागी; कर्मफलप्रेप्सु; कर्मफलसंयोगम्; कर्मफलहेतुः; कर्मफलासङ्गम् । (३) कृत्स्नकर्मकृत् । (४) ज्ञानाग्निदग्धकर्माणम् । (५) नैष्कर्म्यसिद्धिम् । (६) ब्रह्मकर्मसमाधिना । (७) मत्कर्मकृत्; मत्कर्मपरमः । (८) योगसन्न्यस्तकर्माणम् ।

74. **कर्मफल**—जन्मकर्मफल—जन्मकर्मफलप्रदाम् ।

75. **कल्मष**—(१) क्षपितकल्मष । (२) निर्धूतकल्मष ।—(१) यज्ञक्षपितकल्मषाः । (२) ज्ञाननिर्धूतकल्मषाः ।

76. **काञ्चन**—लोष्टाश्मकाञ्चन—समलोष्टाश्मकाञ्चनः ।

77. **काम**—(१) कामभोग । (२) कामराग । (३) कामसङ्कल्प । (४) कामोपभोग ।—(१) कामभोगार्थम् । (२) कामरागविवर्जितम् । (३) कामसङ्कल्पवर्जिताः । (४) कामोपभोगपरमाः ।

78. **कामराग**—कामरागबल—कामरागबलान्विताः ।

79. **काय**—(१) कायक्लेश । (२) वाक्कायमानस ।—(१) कायक्लेशभयात् । (२) यतवाक्कायमानसः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

80. **कार्पण्य**—कार्पण्यदोष—कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः।

81. **कार्य**—अकार्य—कार्याकार्यव्यवस्थितौ; कार्याकार्ये।

82. **काल**—(१) कालानल। (२) देशकाल।—(१) कालानलसन्निभानि। (२) अदेशकाले।

83. **कीर्ति**—अकीर्ति—अकीर्तिकरम्।

84. **कुल**—(१) कुलक्षय। (२) कुलधर्म।—(१) कुलक्षयकृतम्। (२) उत्सन्नकुलधर्माणाम्।

85. **कृ**—(१) अहङ्कार। (२) उद्भवकर। (३) उद्वेगकर। (४) कर्मकृत्। (५) दुष्कर।—(१) अनहङ्कारः; अहङ्कारविमूढात्मा; दम्भाहङ्कारसंयुक्ताः; निरहङ्कारः; साहङ्कारेण। (२) भूतभावोद्भवकरः। (३) अनुद्वेगकरम्। (४) अकर्मकृत्। (५) सुदुष्करम्।

86. **कृत** (Past participal)—(१) कृतबुद्धित्व। (२) कृतात्मन्।—(१) अकृतबुद्धित्वात्। (२) अकृतात्मानः।

87. **कृत** (Noun)—(१) दुष्कृत। (२) सुकृत।—(१-२) सुकृतदुष्कृते।

88. **कृत्स्न**—(१) कृत्स्नकर्म। (२) कृत्स्नवित्।—(१) कृत्स्नकर्मकृत्। (२) अकृत्स्नविदः।

89. **क्रिया**—(१) क्रियाविशेष। (२) चित्तेन्द्रियक्रिय। (३) पिण्डोदकक्रिया।—(१) क्रियाविशेषबहुलाम्। (२) यतचित्तेन्द्रियक्रियः। (३) लुप्तपिण्डोदकक्रियाः।

90. **क्रोध**—(१) इच्छाभयक्रोध। (२) रागभयक्रोध।—(१) विगतेच्छाभयक्रोधः। (२) वीतरागभयक्रोधः; वीतरागभयक्रोधाः।

91. **क्लेश**—कायक्लेश—कायक्लेशभयात्।

92. **क्षपित**—क्षपितकल्मष—यज्ञक्षपितकल्मषाः।

93. **क्षय**—(१) कुलक्षय। (२) लोकक्षय।—(१) कुलक्षयकृतम्। (२) लोकक्षयकृत्।

94. **क्षर**—अक्षर—अक्षरसमुद्भवम्; एकाक्षरम्।

95. **क्षेत्र**—क्षेत्रज्ञ—क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोः; क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगात्।

96. **क्षेम**—योगक्षेम—निर्योगक्षेमः।

ग

97. **गत**—(१) गतासु। (२) मद्गत। (३) सर्वगत।—(१) अगतासून्। (२) मद्गतप्राणाः। (३) नित्यसर्वगतस्थाणुः।

98. **गन्ध**—दिव्यगन्ध—दिव्यगन्धानुलेपनम्।

99. **गामिन्**—अन्यगामिन्—नान्यगामिना।

100. **गुण**—(१) गुणाभास। (२) त्रैगुण्य। (३) रजोगुण।—(१) सर्वेन्द्रियगुणाभासम्। (२) त्रैगुण्यविषयाः; निस्त्रैगुण्यः। (३) रजोगुणसमुद्भवः।

101. **गो**—(१) गोचर। (२) गोमुख। (३) गोरक्ष्य।—(१) इन्द्रियगोचराः। (२) पणवानकगोमुखाः। (३) कृषिगोरक्ष्यवाणिज्यम्।

102. **ग्राह**—सद्ग्राह—असद्ग्राहान्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

च

103. **चर**—अचर—चराचरम्; चराचरस्य; सचराचरम्।

104. **चर्**—गोचर—इन्द्रियगोचराः।

105. **चर्या**—ब्रह्मचारिन्—ब्रह्मचारिव्रते।

106. **चल**—अचल—अचलप्रतिष्ठम्।

107. **चित्त**—(१) अनेकचित्त। (२) चित्तेन्द्रियक्रिय।—(१) अनेकचित्तविभ्रान्ताः। (२) यतचित्तेन्द्रियक्रियः।

108. **चिन्त्य**—अचिन्त्य—अचिन्त्यरूपम्।

109. **चेतस्**—(१) अन्यचेतस्। (२) संमूढचेतस्।—(१) अनन्यचेताः। (२) धर्मसंमूढचेताः।

ज

110. **जघन्यगुण**—(१) जघन्यगुणवृत्त। (२) जघन्यगुणवृत्ति।—(१) जघन्यगुणवृत्तस्थाः। (२) जघन्यगुणवृत्तिस्थाः।

111. **जन्म**—(१) अनेकजन्म। (२) जन्मकर्मफल। (३) जन्मबन्ध। (४) जन्ममृत्युजरा।—(१) अनेकजन्मसंसिद्धः। (२) जन्मकर्मफलप्रदाम्। (३) जन्मबन्धविनिर्मुक्ताः। (४) जन्ममृत्युजरादुःखैः।

112. **जन्ममृत्युजराव्याधिदुःख**— जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखदोष।— जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखदोषानुदर्शनम्।

113. **जय**—अजय—जयाजयौ।

114. **जरा**—(१) जन्ममृत्युजरा। (२) जरामरण।—(१) जन्ममृत्युजरादुःखैः। (२) जरामरणमोक्षाय।

115. **जाल**—मोहजाल—मोहजालसमावृताः।

116. **जुष्ट**—आर्यजुष्ट—अनार्यजुष्टम्।

117. **ज्ञा**—क्षेत्रज्ञ—क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोः; क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगात्।

118. **ज्ञान**—(१) अज्ञान। (२) अध्यात्मज्ञान। (३) ज्ञानयोग। (४) ज्ञानविज्ञान। (५) ज्ञानविज्ञानतृप्त। (६) ज्ञानाग्नि। (७) सर्वज्ञान। (८) स्वाध्यायज्ञान।—(१) अज्ञानजम्; अज्ञानविमोहिताः; अज्ञानसम्भूतम्; अज्ञानसम्मोहः। (२) अध्यात्मज्ञाननित्यत्वम्। (३) ज्ञानयोगव्यवस्थितिः। (४) ज्ञानविज्ञाननाशनम्। (५) ज्ञानविज्ञानतृप्तात्मा। (६) ज्ञानाग्निदग्धकर्माणम्। (७) सर्वज्ञानविमूढान्। (८) स्वाध्यायज्ञानयज्ञाः।

त

119. **तद्**—तद्भाव—तद्भावभावितः।

120. **तत्त्व**—तत्त्वार्थ—अतत्त्वार्थवत्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

121. **तत्त्वज्ञान**—तत्त्वज्ञानार्थ—तत्त्वज्ञानार्थदर्शनम् ।

122. **तृप्त**—ज्ञानविज्ञानतृप्त—ज्ञानविज्ञानतृप्तात्मा ।

123. **तृष्णा**—तृष्णासङ्ग—तृष्णासङ्गसमुद्भवम् ।

124. **तेजस्**—तेजोंश—तेजोंशसम्भवम् ।

125. **त्रि**—(१) त्रैगुण्य । (२) त्रैलोक्य ।—(१) त्रैगुण्यविषयाः; निस्त्रैगुण्यः । (२) त्रैलोक्यराज्यस्य ।

द

126. **दग्ध**—दग्धकर्मन्—ज्ञानाग्निदग्धकर्माणम् ।

127. **दंष्ट्रा**—बहुदंष्ट्रा—बहुदंष्ट्राकरालम् ।

128. **दर्शन**—(१) अद्भुतदर्शन । (२) समदर्शन ।—(१) अनेकाद्भुतदर्शनम् । (२) सर्वत्र-समदर्शनः ।

129. **दिव्य**—(१) दिव्यगन्ध । (२) दिव्यमाल्याम्बर । (३) दिव्याभरण ।—(१) दिव्य-गन्धानुलेपनम् । (२) दिव्यमाल्याम्बरधरम् । (३) अनेकदिव्याभरणम् ।

130. **दीप्त**—(१) दीप्तहुताश । (२) दीप्तानलार्क ।—(१) दीप्तहुताशवक्त्रम् । (२) दीप्ता-नलार्कद्युतिम् ।

131. **दुर्बल**—दौर्बल्यम्—हृदयदौर्बल्यम् ।

132. **दुष्ट**—(१) दुराचार । (२) दुष्कृत ।—(१) सुदुराचारः । (२) सुकृतदुष्कृते ।

133. **दुःख**—(१) दुर्दर्श । (२) दुर्लभ । (३) दुष्कर । (४) दुःखसुख । (५) सुखदुःख ।—(१) सुदुर्दर्शम् । (२) सुदुर्लभः । (३) सुदुष्करम् । (४) समदुःखसुखम्; समदुःखसुखः । (५) शीतोष्णसुखदुःखेषु; सुखदुःखसंज्ञैः ।

134. **दुःखशोक**—दुःखशोकामय—दुःखशोकामयप्रदाः ।

135. **दृश्**—दुर्दर्श—सुदुर्दर्शम् ।

136. **दृष्ट**—दृष्टपूर्व—अदृष्टपूर्वम्; अदृष्टपूर्वाणि ।

137. **देव**—अधिदैव—साधिभूताधिदैवम् ।

138. **देवता**—अन्यदेवता—अन्यदेवताभक्ताः ।

139. **देश**—(१) देशकाल । (२) विविक्तदेश ।—(१) अदेशकाले । (२) विविक्तदेश-सेवित्वम् ।

140. **देह**—देहान्तर—देहान्तरप्राप्तिः ।

141. **दोष**—(१) कार्पण्यदोष । (२) जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखदोष । (३) सङ्गदोष ।—(१) कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः । (२) जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखदोषानुदर्शनम् । (३) जित-सङ्गदोषाः ।

142. **द्वन्द्व**—द्वन्द्वमोह—द्वन्द्वमोहविनिर्मुक्ताः ।

143. **द्विधा**—द्विधाभाव—छिन्नद्वैधाः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

144. **द्वेष**—(१) इच्छाद्वेष। (२) रागद्वेष।—(१) इच्छाद्वेषसमुत्थेन। (२) अरागद्वेषतः; रागद्वेषवियुक्तैः।

ध

145. **धर्म**—(१) अधर्म। (२) कुलधर्म। (३) शाश्वतधर्म।—(१) अधर्माभिभवात्। (२) उत्सन्नकुलधर्माणाम्। (३) शाश्वतधर्मगोप्ता।

146. **धा**—एकधा—अनेकधा।

147. **ध्यान**—ध्यानयोग—ध्यानयोगपरः।

न

148. **न***—Nos. of the Secondary Word-Units having this as one of its componant parts :—2, 3, 5, 11, 12, 13, 14, 16, 26, 36, 38, 39, 44, 50, 66, 74, 75, 76, 90, 105, 114, 115, 116, 119, 120, 124, 125, 126, 128.

149. **नयन**—वक्त्रनयन—अनेकवक्त्रनयनम्।

150. **नर**—नरलोक—नरलोकवीराः।

151. **नाना**—नानाशस्त्र—नानाशस्त्रप्रहरणाः।

152. **निन्दा**—(१) निन्दात्मसंस्तुति। (२) निन्दास्तुति।—(१) तुल्यनिन्दात्मसंस्तुतिः। (२) तुल्यनिन्दास्तुतिः।

153. **निर्गत**—नैष्कर्म्य—नैष्कर्म्यसिद्धिम्।

154. **निर्धूत**—निर्धूतकल्मष—ज्ञाननिर्धूतकल्मषाः।

155. **नेत्र**—बाहूदरवक्त्रनेत्र—अनेकबाहूदरवक्त्रनेत्रम्।

प

156. **पत्र**—कमलपत्र—कमलपत्राक्ष।

157. **पर**—(१) अपर। (२) परायण।—(१) अपरस्परसम्भूतम्। (२) कामक्रोधपरायणाः; तत्परायणाः; प्राणायामपरायणाः; मत्परायणः; मोक्षपरायणः; श्रुतिपरायणाः।

158. **परिग्रह**—सर्वपरिग्रह—त्यक्तसर्वपरिग्रहः।

159. **पा (रक्ष्)**—अधिप—जनाधिपाः; नराधिपम्।

160. **पाणि**—पाणिपाद—सर्वतःपाणिपादम्।

161. **पाद**—पाणिपाद—सर्वतःपाणिपादम्।

162. **पाल्**—अवनिपाल—अवनिपालसङ्घैः।

---

*For the reason why the other particulars have not been given in the case of this tertiary word-unit see the foot-note under the same unit in the previous section at p. 261 supra.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

163. **पाश**—आशापाश—आशापाशशतैः।

164. **पिण्ड**—पिण्डोदकक्रिया—लुप्तपिण्डोदकक्रियाः।

165. **पुनर्**—पुनरावृत्ति—अपुनरावृत्तिम्।

166. **पूजा**—सत्कारमानपूजा—सत्कारमानपूजार्थम्।

167. **पूर्ण**—अश्रुपूर्ण—अश्रुपूर्णाकुलेक्षणम्।

168. **पूर्व**—दृष्टपूर्व—अदृष्टपूर्वम्; अदृष्टपूर्वाणि।

169. **पूर्वक**—विधिपूर्वक—अविधिपूर्वकम्।

170. **पृथक्**—पृथग्भाव—भूतपृथग्भावम्।

171. **प्रकृति**—भूतप्रकृति—भूतप्रकृतिमोक्षम्।

172. **प्रतिमा**—अप्रतिम—अप्रतिमप्रभावः।

173. **प्रसाद**—आत्मबुद्धिप्रसाद—आत्मबुद्धिप्रसादजम्।

174. **प्राण**—प्राणायाम—प्राणायामपरायणाः।

175. **प्रिय**—अप्रिय—तुल्यप्रियाप्रियः।

176. **प्रीति**—आयुःसत्त्वबलारोग्यसुखप्रीति—आयुःसत्त्वबलारोग्यसुखप्रीतिविवर्धनाः।

177. **प्रेप्सु**—फलप्रेप्सु—अफलप्रेप्सुना।

फ

178. **फल**—(१) कर्मफल। (२) फलप्रेप्सु। (३) फलाकाङ्क्षिन्। (४) सर्वकर्मफल।—(१) कर्मफलत्यागः, कर्मफलत्यागी; कर्मफलप्रेप्सुः, कर्मफलसंयोगम्; कर्मफलहेतुः; कर्मफलासङ्गम्। (२) अफलप्रेप्सुना। (३) अफलाकाङ्क्षिभिः। (४) सर्वकर्मफलत्यागम्।

ब

179. **बन्ध**—जन्मबन्ध—जन्मबन्धविनिर्मुक्ताः।

180. **बल**—(१) आयुःसत्त्वबलारोग्यसुखप्रीति। (२) कामरागबल। (३) दौर्बल्यम्।—(१) आयुःसत्त्वबलारोग्यसुखप्रीतिविवर्धनाः। (२) कामरागबलान्विताः। (३) हृदयदौर्बल्यम्।

181. **बहु**—बहुदंष्ट्रा—बहुदंष्ट्राकरालम्।

182. **बाहु**—बाहूदरवक्त्रनेत्र—अनेकबाहूदरवक्त्रनेत्रम्।

183. **बुद्धित्व**—कृतबुद्धित्व—अकृतबुद्धित्वात्।

184. **ब्रह्मन्**—(१) ब्रह्मकर्मन्। (२) ब्रह्मचारिन्। (३) ब्रह्मभवन। (४) ब्रह्मभुवन। (५) ब्रह्मसूत्र।—(१) ब्रह्मकर्मसमाधिना। (२) ब्रह्मचारिव्रते। (३) आब्रह्मभवनात्। (४) आब्रह्मभुवनात्। (५) ब्रह्मसूत्रपदैः।

185. **ब्रह्मयोग**—ब्रह्मयोगयुक्त—ब्रह्मयोगयुक्तात्मा।

भ

186. **भज्**—अन्यभाक्—अनन्यभाक्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

187. **भय**—(१) अभय। (२) इच्छाभयक्रोध। (३) रागभयक्रोध।—(१) भयाभये। (२) विगतेच्छाभयक्रोधः। (३) वीतरागभयक्रोधः; वीतरागभयक्रोधाः।

188. **भवन**—ब्रह्मभवन—आब्रह्मभवनात्।

189. **भाव**—(१) आत्मभाव। (२) तद्भाव। (३) द्विधाभाव। (४) पृथग्भाव। (५) भूतभाव। (६) स्वभाव।—(१) आत्मभावस्थः। (२) तद्भावभावितः। (३) छिन्नद्वैधाः। (४) भूतपृथग्भावम्। (५) भूतभावोद्भवकरः। (६) कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः; स्वभावजम्; स्वभावजा; स्वभावजेन; स्वभावनियतम्; स्वभावप्रभवैः।

190. **भुवन**—ब्रह्मभुवन—आब्रह्मभुवनात्।

191. **भूत**—(१) अधिभूत। (२) आत्मभूत। (३) भूतप्रकृति। (४) भूतभाव। (५) भूतविशेष। (६) सर्वभूत।—(१) साधिभूताधिदैवम्। (२) सर्वभूतात्मभूतात्मा। (३) भूतप्रकृतिमोक्षम्। (४) भूतभावोद्भवकरः। (५) भूतविशेषसङ्घान्। (६) सर्वभूतस्थम्; सर्वभूतस्थितम्; सर्वभूतहिते।

192. **भोग**—कामभोग—कामभोगार्थम्।

म

193. **मत् (मदर्थम्, मयि)**—(१) मत्कर्मन्। (२) मद्गत।—(१) मत्कर्मकृत्; मत्कर्मपरमः। (२) मद्गतप्राणाः।

194. **मध्य**—(१) आदिमध्यान्त। (२) मध्यस्थ।—(१) अनादिमध्यान्तम्। (२) सुहृन्मित्रार्युदासीनमध्यस्थद्वेष्यबन्धुषु।

195. **मनस्**—अन्यमनस्—अनन्यमनसः।

196. **मरण**—जरामरण—जरामरणमोक्षाय।

197. **महत्**—(१) महर्षि। (२) महेश्वर।—(१) महर्षिसिद्धसङ्घाः। (२) भूतमहेश्वरम्; लोकमहेश्वरम्; सर्वलोकमहेश्वरम्।

198. **मान**—(१) मानमोह। (२) सत्कारमानपूजा।—(१) निर्मानमोहाः। (२) सत्कारमानपूजार्थम्।

199. **मानस**—वाक्कायमानस—यतवाक्कायमानसः।

200. **मानिता**—अतिमानिता—नातिमानिता।

201. **माया**—योगमाया—योगमायासमावृतः।

202. **माल्य**—दिव्यमाल्याम्बर—दिव्यमाल्याम्बरधरम्।

203. **मित**—अमित—अमितविक्रमः।

204. **मुख**—(१) अक्षिशिरोमुख। (२) गोमुख।—(१) सर्वतोऽक्षिशिरोमुखम्। (२) पणवानकगोमुखाः।

205. **मूल**—विरूढमूल—सुविरूढमूलम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

206. **मृत्यु**—(१) जन्ममृत्युजरा। (२) मृत्युसंसार।—(१) जन्ममृत्युजरादुःखैः। (२) मृत्युसंसारवर्त्मनि; मृत्युसंसारसागरात्।

207. **मोह**—(१) द्वन्द्वमोह। (२) मानमोह। (३) मोहजाल।—(१) द्वन्द्वमोहनिर्मुक्ताः। (२) निर्मानमोहाः। (३) मोहजालसमावृताः।

य

208. **यज्ञ**—(१) अधियज्ञ। (२) यज्ञशिष्ट। (३) यज्ञाध्ययन।—(१) साधियज्ञम्। (२) यज्ञशिष्टाशिनः। (३) वेदयज्ञाध्ययनैः।

209. **यज्ञशिष्ट**—यज्ञशिष्टामृत—यज्ञशिष्टामृतभुजः।

210. **यदृच्छा**—यदृच्छालाभ—यदृच्छालाभसंतुष्टः।

211. **युक्त**—(१) ब्रह्मयोगयुक्त। (२) योगयुक्त। (३) सन्न्यासयोगयुक्त।—(१) ब्रह्मयोगयुक्तात्मा। (२) योगयुक्तात्मा। (३) सन्न्यासयोगयुक्तात्मा।

212. **युग**—(१) युगसहस्र। (२) सहस्रयुग।—(१) युगसहस्रान्ताम्। (२) सहस्रयुगपर्यन्तम्।

213. **योग**—(१) अभ्यासयोग। (२) आत्मसंयमयोग। (३) ज्ञानयोग। (४) ध्यानयोग। (५) योगक्षेम। (६) योगमाया। (७) योगयुक्त। (८) योगेश्वर।—(१) अभ्यासयोगयुक्तेन। (२) आत्मसंयमयोगाग्नौ। (३) ज्ञानयोगव्यवस्थितिः। (४) ध्यानयोगपरः। (५) निर्योगक्षेमः। (६) योगमायासमावृतः। (७) योगयुक्तात्मा। (८) महायोगेश्वरः।

214. **योनि**—सदसद्योनि—सदसद्योनिजन्मसु।

र

215. **रक्षण**—गोरक्ष्य—कृषिगोरक्ष्यवाणिज्यम्।

216. **रजस्**—रजोगुण—रजोगुणसमुद्भवः।

217. **राग**—(१) कामराग। (२) रागद्वेष। (३) रागभयक्रोध।—(१) कामरागविवर्जितम्। (२) अरागद्वेषतः; रागद्वेषवियुक्तैः। (३) वीतरागभयक्रोधः; वीतरागभयक्रोधाः।

218. **राज्य**—राज्यसुख—राज्यसुखलोभेन।

219. **रात्रि**—अहोरात्रि—अहोरात्रिविदः।

220. **रूप**—अनन्तरूप—सर्वतोऽनन्तरूपम्।

ल

221. **लभ्**—दुर्लभ—सुदुर्लभः।

222. **लाभ**—(१) अलाभ। (२) यदृच्छालाभ।—(१) लाभालाभौ। (२) यदृच्छालाभसंतुष्टः।

223. **लोक**—(१) त्रैलोक्य। (२) नरलोक। (३) लोकक्षय। (४) सर्वलोक।—(१) त्रैलोक्यराज्यस्य। (२) नरलोकवीराः। (३) लोकक्षयकृत्। (४) सर्वलोकमहेश्वरम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

224. **लोष्ट**—लोष्टाश्मकाञ्चन—समलोष्टाश्मकाञ्चनः ।

व

225. **वक्त्र**—(१) बाहूदरवक्त्रनेत्र । (२) वक्त्रनयन ।—(१) अनेकबाहूदरवक्त्रनेत्रम् । (२) अनेकवक्त्रनयनम् ।

226. **वर्ण**—वर्णसङ्कर—वर्णसङ्करकारकैः ।

227. **वाक्**—वाक्कायमानस—यतवाक्कायमानसः ।

228. **वाच्य**—वाच्यवाद—अवाच्यवादान् ।

229. **वाद**—(१) वाच्यवाद । (२) वेदवाद ।—(१) अवाच्यवादान् । (२) वेदवादरताः ।

230. **वादिन्**—अर्हवादिन्—अनर्हवादी ।

231. **विज्ञान**—(१) ज्ञानविज्ञान । (२) ज्ञानविज्ञानतृप्त ।—(१) ज्ञानविज्ञाननाशनम् । (२) ज्ञानविज्ञानतृप्तात्मा ।

232. **विद्**—कृत्स्नविद्—अकृत्स्नविदः ।

233. **विद्या**—विद्याविनय—विद्याविनयसंपन्ने ।

234. **विधान**—शास्त्रविधान—शास्त्रविधानोक्तम् ।

235. **विधि**—विधिपूर्वक—अविधिपूर्वकम् ।

236. **विनय**—विद्याविनय—विद्याविनयसंपन्ने ।

237. **विमूढ**—विमूढात्मन्—अहङ्कारविमूढात्मा ।

238. **विरुद्ध**—अविरुद्ध—धर्माविरुद्धः ।

239. **विरूढ**—विरूढमूल—सुविरूढमूलम् ।

240. **विविक्त**—विविक्तदेश—विविक्तदेशसेवित्वम् ।

241. **विशेष**—(१) क्रियाविशेष । (२) भूतविशेष ।—(१) क्रियाविशेषबहुलाम् । (२) भूतविशेषसङ्घान् ।

242. **विहार**—आहारविहार—युक्ताहारविहारस्य ।

243. **विहित**—शास्त्रविहित—अशास्त्रविहितम् ।

244. **वृत्त**—जघन्यगुणवृत्त—जघन्यगुणवृत्तस्थाः ।

245. **वृत्ति**—जघन्यगुणवृत्ति—जघन्यगुणवृत्तिस्थाः ।

246. **वेद** (Noun)—(१) वेदवाद । (२) वेदाध्ययन । (३) वेदान्त ।—(१) वेदवादरताः । (२) वेदयज्ञाध्ययनैः । (३) वेदान्तकृत् ।

247. **व्यक्त**—अव्यक्त—अव्यक्तनिधनानि; अव्यक्तमूर्तिना; अव्यक्तसंज्ञके; अव्यक्तादीनि; अव्यक्तासक्तचेतसाम् ।

248. **व्यय**—अव्यय—अव्ययात्मा ।

श

249. **शरीर**—शरीरस्थ—अन्तःशरीरस्थम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

250. **शस्त्र**—नानाशस्त्र—नानाशस्त्रप्रहरणाः।

251. **शाश्वत**—शाश्वतधर्म—शाश्वतधर्मगोप्ता।

252. **शास्त्र**—(१) शास्त्रविधान। (२) शास्त्रविहित।—(१) शास्त्रविधानोक्तम्। (२) अशास्त्रविहितम्।

253. **शिरस्**—अक्षिशिरोमुख—सर्वतोऽक्षिशिरोमुखम।

254. **शिष्ट**—यज्ञशिष्ट—यज्ञशिष्टाशिनः।

255. **शीत**—शीतोष्ण—शीतोष्णसुखदुःखेषु।

256. **शीतोष्ण**—शीतोष्णसुखदुःख—शीतोष्णसुखदुःखदाः।

257. **शील**—स्वप्नशील—अतिस्वप्नशीलस्य।

258. **शुचि**—अशुचि—अशुचिव्रताः।

259. **शुभ**—(१) अशुभ। (२) शुभाशुभ।—(१) शुभाशुभम। (२) शुभाशुभपरित्यागी; शुभाशुभफलैः।

260. **शोक**—(१) शोकसंविग्न। (२) हर्षशोक।—(१) शोकसंविग्नमानसः। (२) हर्ष-शोकान्वितः।

स

261. **सक्त**—असक्त—(१) असक्तबुद्धिः; (२) असक्तात्मा।

262. **सङ्कर**—वर्णसङ्कर—वर्णसङ्करकारकैः।

263. **सङ्कल्प**—(१) कामसङ्कल्प। (२) सन्न्यस्तसङ्कल्प। (३) सर्वसङ्कल्प।—(१) काम-सङ्कल्पवर्जिताः। (२) असन्न्यस्तसङ्कल्पः। (३) सर्वसङ्कल्पसन्न्यासी।

264. **सङ्ग**—(१) असङ्ग। (२) तृष्णासङ्ग। (३) सङ्गदोष।—(१) असङ्गशस्त्रेण। (२) तृष्णासङ्गसमुद्भवम्। (३) जितसङ्गदोषाः।

265. **सत्** (Adj.)—(१) असत्। (२) सदसद्योनि। (३) सद्ग्राह।—(१) सदसत्। (२) सदसद्योनिजन्मसु। (३) असद्ग्राहान्।

266. **सत्कार**—सत्कारमानपूजा—सत्कारमानपूजार्थम्।

267. **सत्त्व**—आयुःसत्त्वबलारोग्यसुखप्रीति।—आयुःसत्त्वबलारोग्यसुखप्रीतिविवर्धनाः।

268. **सन्न्यस्त**—(१) सन्न्यस्तकर्मन्। (२) सन्न्यस्तसङ्कल्प।—(१) योगसन्न्यस्तकर्माणम्। (२) असन्न्यस्तसङ्कल्पः।

269. **सन्न्यासयोग**—सन्न्यासयोगयुक्त—सन्न्यासयोगयुक्तात्मा।

270. **सम**—समदर्शन—सर्वत्रसमदर्शनः।

271. **संछिन्न**—संछिन्नसंशय—ज्ञानसंछिन्नसंशयम।

272. **संप्लुत**—संप्लुतोदक—सर्वतःसंप्लुतोदके।

273. **संमूढ**—संमूढचेतस्—धर्मसंमूढचेताः।

274. **संयत**—संयतात्मन्—असंयतात्मना।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

275. **संविग्न**—शोकसंविग्न—शोकसंविग्नमानसः।

276. **संशय**—संछिन्नसंशय—ज्ञानसंछिन्नसंशयम्।

277. **संसार**—मृत्युसंसार—मृत्युसंसारवर्त्मनि; मृत्युसंसारसागरात्।

278. **संस्तुति**—आत्मसंस्तुति—तुल्यनिन्दात्मसंस्तुतिः।

279. **सर्व**—(१) सर्वगत। (२) सर्वज्ञान। (३) सर्वपरिग्रह। (४) सर्वभूत। (५) सर्वलोक। (६) सर्वसङ्कल्प। (७) सर्वारम्भ। (८) सर्वेन्द्रिय।—(१) नित्यसर्वगतस्थाणुः। (२) सर्वज्ञानविमूढान्। (३) त्यक्तसर्वपरिग्रहः। (४) सर्वभूतस्थम्; सर्वभूतस्थितम्; सर्वभूतहिते। (५) सर्वलोकमहेश्वरम्। (६) सर्वसङ्कल्पसन्न्यासी। (७) सर्वारम्भपरित्यागी। (८) सर्वेन्द्रियगुणाभासम्; सर्वेन्द्रियविवर्जितम्।

280. **सर्वकर्म**—सर्वकर्मफल—सर्वकर्मफलत्यागम्।

281. **सर्वभूत**—(१) सर्वभूतात्मभूत। (२) सर्वभूताशय।—(१) सर्वभूतात्मभूतात्मा। (२) सर्वभूताशयस्थितः।

282. **सहस्र**—(१) युगसहस्र। (२) सहस्रयुग।—(१) युगसहस्रान्ताम्। (२) सहस्रयुगपर्यन्तम्।

283. **सिद्धि**—असिद्धि—सिद्ध्यसिद्ध्योः।

284. **सुख**—(१) आयुःसत्त्वबलारोग्यसुखप्रीति। (२) दुःखसुख। (३) राज्यसुख। (४) सुखदुःख।—(१) आयुःसत्त्वबलारोग्यसुखप्रीतिविवर्धनाः। (२) समदुःखसुखम्; समदुःखसुखः। (३) राज्यसुखलोभेन। (४) शीतोष्णसुखदुःखेषु; सुखदुःखसंज्ञैः।

285. **सुखदुःख**—शीतोष्णसुखदुःख—शीतोष्णसुखदुःखदाः।

286. **सुर**—सुरेन्द्र—सुरेन्द्रलोकम्।

287. **सुष्कृ**—सुकृत—सुकृतदुष्कृते।

288. **सूत्र**—ब्रह्मसूत्र—ब्रह्मसूत्रपदैः।

289. **सृष्ट**—सृष्टान्न—असृष्टान्नम्।

290. **स्तुति**—निन्दास्तुति—तुल्यनिन्दास्तुतिः।

291. **स्थित**—(१) मध्यस्थ। (२) शरीरस्थ।—(१) सुहृन्मित्रार्युदासीनमध्यस्थद्वेष्यबन्धुषु। (२) अन्तःशरीरस्थम्।

292. **स्व**—(१) स्वकर्म। (२) स्वभाव।—(१) स्वकर्मनिरतः। (२) कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः; स्वभावजम्; स्वभावजा; स्वभावजेन; स्वभावनियतम्; स्वभावप्रभवैः।

293. **स्वप्न**—(१) स्वप्नशील। (२) स्वप्नावबोध।—(१) अतिस्वप्नशीलस्य। (२) युक्तस्वप्नावबोधस्य।

294. **स्वाध्याय**—स्वाध्यायज्ञान—स्वाध्यायज्ञानयज्ञाः।

ह

295. **हर्ष**—हर्षशोक—हर्षशोकान्वितः।

296. **हुताश**—दीप्तहुताश—दीप्तहुताशवक्त्रम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Tertiary Word-Units

Sub-section (b)—Kāśmīr Recension

अ

1. **अध्यात्म**—(१) अध्यात्मज्ञान[1] । (२) अध्यात्मविद्या ।—(१) अध्यात्मज्ञाननित्यत्वम् । (२) अध्यात्मविद्याविनिवृत्तकामाः ।
2. **अन्त**—पाणिपादान्त—सर्वतःपाणिपादान्तम् ।
3. **अन्तर्**—अन्तरात्मन्—उपहतान्तरात्मा ।
4. **अशुभ**—शुभाशुभफल—शुभाशुभफलत्यागी ।
5. **असत्**—असद्ग्राह—असद्ग्राहाश्रिताः ।
6. **अस्**—इष्वास—महेष्वासः ।

आ

7. **आत्मन्**—अन्तरात्मन्—उपहतान्तरात्मा ।
8. **आशा**—निराशीः—निराशीर्बन्धनाः ।
9. **आसक्त**—आसक्तचेतस्—सर्वत्रासक्तचेतसाम् ।

इ

10. **इषु**—इष्वास—महेष्वासः ।

ऋ

11. **ऋषि**—महर्षि—महर्षिसङ्घाः ।

ए

12. **एक**—अनेक—अनेकचित्तः ।

क

13. **कर्मन्**—(१) कर्मबन्ध । (२) चिन्त्यकर्मन् ।—(१) कर्मबन्धविनिर्मुक्ताः । (२) अचिन्त्यकर्मा ।
14. **कल्मष**—निर्धौतकल्मष—ज्ञाननिर्धौतकल्मषाः ।
15. **काम**—विनिवृत्तकाम—अध्यात्मविद्याविनिवृत्तकामाः ।
16. **किञ्चित्**—किञ्चित्क ।—अकिञ्चित्कम् ।
17. **कृ**—किञ्चित्क—अकिञ्चित्कम् ।
18. **कृत**—हेतुक—अहेतुकम् ।
19. **कृत्स्न**—कृत्स्नवित्—अकृत्स्नवित् ।
20. **क्रिया**—क्रियाविशेष—क्रियाविशेषबहुलाः ।
21. **क्षत्र**—सर्वक्षत्र—सर्वक्षत्रसमागमे ।

---

1. The dissolution of these compounds will be found in smaller brackets inside that of the primary words, of which they respectively form parts, given in the Index of the secondary units.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ग

22. **ग्राह**—असद्ग्राह—असद्ग्राहाश्रिताः ।

च

23. **चेतस्**—आसक्तचेतस्—सर्वत्रासक्तचेतसाम् ।

24. **चिन्त्य**—(१) चिन्त्यकर्मन् । (२) चिन्त्यरूप ।—(१) अचिन्त्यकर्मा । (१) अचिन्त्यरूपम् ।

ज

25. **जन्मकर्म**—जन्मकर्मफल—जन्मकर्मफलेप्सवः ।

26. **ज्ञान**—अध्यात्मज्ञान—अध्यात्मज्ञाननित्यत्वम् ।

त

27. **त्यज्**—दुस्त्यज—सुदुस्त्यजान् ।

28. **त्वम् (युष्मद्)**—त्वच्छरीर—त्वच्छरीरप्रविष्टाः ।

द

29. **दुःख**—दुस्त्यज—सुदुस्त्यजम् ।

30. **दुःखसुख**—(१) दुःखसुखस्वप्न । (२) दुस्त्यज ।—(१) समदुःखसुखस्वप्नः । (२) सुदुस्त्यजान् ।

ध

31. **धर्म**—परधर्म—परधर्मोदयात् ।

न

32. **न**—(१) अनेक । (२) अप्रतिम । (३) अमृष्ट । (४) अव्यक्त ।—(१) अनेकचित्तः । (२) अप्रतिमप्रभावः । (३) अमृष्टाक्षम् । (४) व्यक्ताव्यक्तः ।

33. **नाना**—नानायुद्ध—नानायुद्धविशारदाः ।

34. **निर्गत**—निराशीः—निराशीर्निर्ममनाः ।

35. **निर्धौत**—निर्धौतकल्मष—ज्ञाननिर्धौतकल्मषाः ।

प

36. **पर**—परधर्म—परधर्मोदयात् ।

37. **पाणिपादौ**—पाणिपादान्त—सर्वतःपाणिपादान्तम् ।

38. **प्रतिमा**—अप्रतिम—अप्रतिमप्रभावः ।

फ

39. **फल**—(१) जन्मकर्मफल । (२) शुभाशुभफल । (३) सर्वारम्भफल ।—(१) जन्मकर्मफलेप्सवः । (२) शुभाशुभफलत्यागी । (३) सर्वारम्भफलत्यागी ।

ब

40. **बन्ध**—कर्मबन्ध—कर्मबन्धविनिर्मुक्ताः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

म

41. **महत्**—(१) महर्षि। (२) महायोगिन्। (३) महाविभूति।—(१) महर्षिसङ्घाः। (२) महायोगीश्वरः। (३) सर्वमहाविभूते।

42. **मृष्ट**—अमृष्ट—अमृष्टाश्रम्।

43. **मोह**—विषादमोह—विषादमोहाभिभवात्।

य

44. **युद्ध**—नानायुद्ध—नानायुद्धविशारदाः।

45. **युष्मद्**—See त्वत्।

46. **योगिन्**—महायोगिन्—महायोगीश्वरः।

र

47. **रूप**—चिन्त्यरूप—अचिन्त्यरूपम्।

व

48. **वाद्**—वेदवाद—वेदवादपराः।

49. **विद्** (To know)—कृत्स्नवित्—अकृत्स्नवित्।

50. **विद्या**—अध्यात्मविद्या—अध्यात्मविद्याविनिवृत्तकामाः।

51. **विनिवृत्त**—विनिवृत्तकाम—अध्यात्मविद्याविनिवृत्तकामाः।

52. **विभूति**—महाविभूति—सर्वमहाविभूते।

53. **विषाद्**—विषादमोह—विषादमोहाभिभवात्।

54. **विशेष**—क्रियाविशेष—क्रियाविशेषबहुलाः।

55. **वेद** (Noun)—वेदवाद—वेदवादपराः।

56. **व्यक्त**—अव्यक्त—व्यक्ताव्यक्तः।

श

57. **शरीर**—त्वच्छरीर—त्वच्छरीरमविष्टाः।

58. **शुभ**—शुभाशुभफल—शुभाशुभफलत्यागी।

स

59. **सर्व**—सर्वक्षत्र—सर्वक्षत्रसमागमे।

60. **सर्वारम्भ**—सर्वारम्भफल—सर्वारम्भफलत्यागी।

61. **स्वप्न**—दुःखसुखस्वप्न—समदुःखसुखस्वप्नः।

ह

62. **हेतु**—हेतुकम्—अहेतुकम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Section C

QUATERNARY WORD-UNITS

Amongst the Tertiary Word-Units contained in the preceding section there are again some which are compound words. The component parts thereof being separated as shown in the last column of Section A, the following Quaternary Word-Units are obtained. As against each of them have been given in order the particular Tertiary Word-Unit or Units from which they are obtained and also the corresponding Secondary and Primary Word-Units.

Sub-section (a)--Vulgate with variants.

अ

1. **अधि**—अध्यात्म—अध्यात्मज्ञान—अध्यात्मज्ञाननित्यत्वम् ।

2. **अन्त**—अनन्त—अनन्तरूप—सर्वतोऽनन्तरूपम् ।

आ

3. **आत्मन्**—(१) अध्यात्म। (२) आत्मबुद्धि। (३) आत्मभूत। (४) आत्मसंयम। (५) आत्मसंस्तुति।—(१) अध्यात्मज्ञान। (२) आत्मबुद्धिप्रसाद। (३) सर्वभूतात्मभूत। (४) आत्मसंयमयोग। (५) निन्दात्मसंस्तुति।—(१) अध्यात्मज्ञाननित्यत्वम्। (२) आत्मबुद्धिप्रसादजम्। (३) सर्वभूतात्मभूतात्मा। (४) आत्मसंयमयोगाग्नौ। (५) तुल्यनिन्दात्मसंस्तुतिः।

उ

4. **उष्ण**—शीतोष्ण—शीतोष्णसुखदुःख—शीतोष्णसुखदुःखदाः ।

ए

5. **एक**—अनेक—(१) अनेकचित्त। (२) अनेकजन्म।—(१) अनेकचित्तविभ्रान्ताः। (२) अनेकजन्मसंसिद्धः।

क

6. **कर्मन्**—(१) कर्मफल। (२) सर्वकर्म।—(१) जन्मकर्मफल। (२) सर्वकर्मफल।—(१) जन्मकर्मफलप्रदाम्। (२) सर्वकर्मफलत्यागम्।

7. **काम**—कामराग—कामरागबल—कामरागबलान्विताः।

ग

8. **गुण**—जघन्यगुण—(१) जघन्यगुणवृत्त। (२) जघन्यगुणवृत्ति।—(१) जघन्यगुणवृत्तस्थाः। (२) जघन्यगुणवृत्तिस्थाः।

ज

9. **जघन्य**—जघन्यगुण—(१) जघन्यगुणवृत्त। (२) जघन्यगुणवृत्ति।—(१) जघन्यगुणवृत्तस्थाः। (२) जघन्यगुणवृत्तिस्थाः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Quaternary Word-Units

10. **जन्म**—जन्ममृत्युजराव्याधिदुःख—जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखदोष—जन्ममृत्युजराव्याधिदुःख-दोषानुदर्शनम् ।

11. **जरा**—जन्ममृत्युजराव्याधिदुःख—जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखदोष—जन्ममृत्युजराव्याधिदुःख-दोषानुदर्शनम् ।

12. **ज्ञान**—तत्त्वज्ञान—तत्त्वज्ञानार्थ—तत्त्वज्ञानार्थदर्शनम् ।

त

13. **तत्त्व**—तत्त्वज्ञान—तत्त्वज्ञानार्थ—तत्त्वज्ञानार्थदर्शनम् ।

द्

14. **दुःख**—(१) जन्ममृत्युजराव्याधिदुःख । (२) दुःखशोक । (३) सुखदुःख—(१) जन्ममृत्यु-जराव्याधिदुःखदोष । (२) दुःखशोकामय । (३) शीतोष्णसुखदुःख—(१) जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखदोषानुदर्शनम् । (२) दुःखशोकामयप्रदाः । (३) शीतोष्ण-सुखदुःखदाः ।

15. **द्वि**—द्विधा—द्विधाभाव—छिन्नद्वैधाः ।

ध

16. **धा** (Adv.)—द्विधा—द्विधाभाव—छिन्नद्वैधाः ।

न

17. **न**—(१) अनन्त । (२) अनेक । (३) अशुभ । (४) असत् ।—(१) अनन्तरूप । (२) अनेकचित्त; अनेकजन्म । (३) शुभाशुभ । (४) सदसद्योनि ।—(१) सर्वतोऽनन्तरूपम् । (२) अनेकचित्तविभ्रान्ता; अनेकजन्मसंसिद्धः । (३) शुभाशुभ-परित्यागी; शुभाशुभफलैः । (४) सदसद्योनिजन्मसु ।

फ

18. **फल**—कर्मफल—जन्मकर्मफल—जन्मकर्मफलप्रदाम् ।

ब

19. **बुद्धि**—आत्मबुद्धि—आत्मबुद्धिप्रसाद—आत्मबुद्धिप्रसादजम् ।

20. **ब्रह्मन्**—ब्रह्मयोग—ब्रह्मयोगयुक्त—ब्रह्मयोगयुक्तात्मा ।

भ

21. **भूत**—(१) आत्मभूत । (२) सर्वभूत ।—(१) सर्वभूतात्मभूत । (२) सर्वभूतात्मभूत; सर्वभूताशय ।—(१) सर्वभूतात्मभूतात्मा । (२) सर्वभूतात्मभूतात्मा; सर्व-भूताशयस्थितः ।

म

22. **मृत्यु**—जन्ममृत्युजराव्याधिदुःख—जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखदोष—जन्ममृत्युजराव्याधिदुःख-दोषानुदर्शनम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

य

23. **यज्ञ**—यज्ञशिष्ट—यज्ञशिष्टामृत—यज्ञशिष्टामृतभुजः ।

24. **योग**—(१) ब्रह्मयोग । (२) सन्न्यासयोग ।—(१) ब्रह्मयोगयुक्त । (२) सन्न्यासयोग-युक्त—(१) ब्रह्मयोगयुक्तात्मा । (२) सन्न्यासयोगयुक्तात्मा ।

र

25. **राग**—कामराग—कामरागबल—कामरागबलान्विताः ।

व

26. **व्याधि**—जन्ममृत्युजराव्याधिदुःख— जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखदोष— जन्ममृत्युजराव्याधि-दुःखदोषानुदर्शनम् ।

श

27. **शिष्ट**—यज्ञशिष्ट—यज्ञशिष्टामृत—यज्ञशिष्टामृतभुजः ।

28. **शीत**—शीतोष्ण—शीतोष्णसुखदुःख—शीतोष्णसुखदुःखदाः ।

29. **शुभ**—अशुभ—शुभाशुभ—शुभाशुभपरित्यागी; शुभाशुभफलैः ।

30. **शोक**—दुःखशोक—दुःखशोकामय—दुःखशोकामयप्रदाः ।

स

31. **सत्** (Adj.)—असत्—सदसद्योनि—सदसद्योनिजन्मसु ।

32. **सन्न्यास**—सन्न्यासयोग—सन्न्यासयोगयुक्त—सन्न्यासयोगयुक्तात्मा ।

33. **संयम**—आत्मसंयम—आत्मसंयमयोग—आत्मसंयमयोगाग्नौ ।

34. **संस्तुति**—आत्मसंस्तुति—निन्दात्मसंस्तुतिः—तुल्यनिन्दात्मसंस्तुतिः ।

35. **सर्व**—(१) सर्वकर्म । (२) सर्वभूत—(१) सर्वकर्मफल । (२) सर्वभूतात्मभूत; सर्वभूताशय ।—(१) सर्वकर्मफलत्यागम् । (२) सर्वभूतात्मभूतात्मा; सर्वभूताशयस्थितः ।

36. **सुख**—सुखदुःख—शीतोष्णसुखदुःख—शीतोष्णसुखदुःखदाः ।

Sub-section (b)—Kāśmīr Recension

अ

1. **अधि**—अध्यात्म—अध्यात्मज्ञान; अध्यात्मविद्या—अध्यात्मज्ञाननिष्ठत्वम् ; अध्यात्मविद्या-विनिवृत्तकामाः ।

आ

2. **आत्मन्**—अध्यात्म—अध्यात्मज्ञान; अध्यात्मविद्या—अध्यात्मज्ञाननिष्ठत्वम् ; अध्यात्म-विद्याविनिवृत्तकामाः ।

For Private and Personal Use Only

Common Word-Units

3. **आरम्भ**—सर्वारम्भ—सर्वारम्भफल—सर्वारम्भफलत्यागी ।

क

4. **कर्मन्**—जन्मकर्म—जन्मकर्मफल—जन्मकर्मफलेप्सवः ।

ज

5. **जन्म**—जन्मकर्म—जन्मकर्मफल—जन्मकर्मफलेप्सवः ।

द

6. **दुःख**—दुःखसुख—दुःखसुखस्वप्न—समदुःखसुखस्वप्नः ।

न

7. **न**—(१) अशुभ । (२) असत् ।—(१) शुभाशुभफल । (२) असद्ग्राह ।—(१) शुभाशुभफलत्यागी । (२) असद्ग्राहाश्रिताः ।

प

8. **पाणि**—पाणिपादौ—पाणिपादान्तम्—सर्वतःपाणिपादान्तम् ।

श

9. **शुभ**—अशुभ—शुभाशुभफल—शुभाशुभफलत्यागी ।

स

10. **सत्**—असत्—असद्ग्राह—असद्ग्राहाश्रिताः ।
11. **सर्व**—सर्वारम्भ—सर्वारम्भफल—सर्वारम्भफलत्यागी ।
12. **सुख**—दुःखसुख—दुःखसुखस्वप्न—समदुःखसुखस्वप्नः ।

Section D

WORD-UNITS COMMON TO ALL OR ANY TWO OF THE PRECEDING SECTIONS OF THIS PART

Sub-Section (a)—Vulgate with Variants

	अ				8.	अन्त	53	11	2
1.	अभि	(A) 7	(B) 2	(C)—	9.	अन्तर	54	12	—
2.	अति	18	3	—	10.	अन्तर्	56	13	—
3.	अद्भुत	23	4	—	11.	अन्न	57	14	—
4.	अधि	28	5	1	12.	अन्य	58	15	—
5.	अध्यात्म	33	7	—	13.	अभ्यास	86	16	—
6.	अनन्त	35	8	—	14.	अमृत	91	17	—
7.	अनेक	50	10	—	15.	अंश	94	19	—

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

16.	अयन	95	20	—
17.	अर्थ	98	22	—
18.	अशुभ	120	25	—
19.	असत्	126	28	—
20.	असु	129	29	—
21.	अस्	134	30	—
22.	अस्मद्	135	31	—
23.	अहन्	137	32	—
		आ		
24.	आकाङ्क्षिन्	141	33	—
25.	आचार	147	34	—
26.	आत्मन्	149–50	35	3
27.	आत्मसंस्तुति	155	39	—
28.	आदि	156	40	—
29.	आमय	162	43	—
30.	आयुस्	164	46	—
31.	आरम्भ	167	47	—
32.	आवृत्ति	176	50	—
33.	आशा	178	52	—
34.	आसन	186	53	—
35.	आहार	188	54	—
		इ		
36.	इन्द्र	194	56	—
37.	इन्द्रिय	195	57	—
38.	इष्ट	196	59	—
		ई		
39.	ईत	199	60	—
40.	ईश्वर	202	61	—
		उ		
41.	उदर	213	63	—
42.	उद्भव	215	64	—
43.	उद्वेग	218	67	—
44.	उष्ण	—	69	4
		ऋ		
45.	ऋषि	233	70	—
		ए		
46.	एक	234	71	5
		क		
47.	कर्मन्	250	73	6
48.	कर्मफल	251	74	—
49.	कल्मष	254	75	—
50.	काम	257	77	7
51.	कामराग	259	78	—
52.	काय	266	79	—
53.	कार्य	270	81	—
54.	काल	271	82	—
55.	कीर्ति	276	83	—
56.	कुल	279	84	—
57.	कृ	286	85	—
58.	कृत (N)	287	87	—
59.	कृत्स्न	294	88	—
60.	क्रिया	301	89	—
61.	क्रोध	303	90	—
62.	क्षय	308	93	—
63.	क्षर	310	94	—
64.	क्षेत्र	313	95	—
65.	क्षेम	315	96	—
		ग		
66.	गत	318	97	—
67.	गुण	326	100	8
68.	ग्राह	339	102	—
		च		
69.	चर	345	103	—
70.	चर्या	346	105	—
71.	चल	347	106	—
72.	चित्त	352	107	—

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

73.	चिन्त्य	355	108	—	101.	निर्गत	528	153	—
74.	चेतस्	357	109	—	102.	नेत्र	543	155	—
		ज					प		
75.	जन्म	371	111	10	103.	पत्र	549	156	—
76.	जय	377	113	—	104.	पर	552	157	—
77.	जरा	—	114	11	105.	परिग्रह	557	158	—
78.	ज्ञान	390	118	12	106.	पाणि	566	160	—
		त			107.	पाद	571	161	—
79.	तत्त्व	397	120	13	108.	पुनर्	580	165	—
80.	तृप्त	411	122	—	109.	पूजा	585	166	—
81.	तेजस्	413	124	—	110.	पूर्व	588	168	—
82.	त्रि	420	125	—	111.	पूर्वक	589	169	—
		द			112.	पृथक्	590	170	—
83.	दंष्ट्रा	428	127	—	113.	प्रकृति	595	171	—
84.	दर्शन	429	128	—	114.	प्रसाद	621	173	—
85.	दिव्य	436	129	—	115.	प्राण	624	174	—
86.	दीप्त	442	130	—	116.	प्रिय	630	175	—
87.	दुष्ट	453	132	—	117.	प्रीति	632	176	—
88.	दुःख	455	133	14	118.	प्रेप्सु	633	177	—
89.	दृष्ट	460	136	—			फ		
90.	देव	462	137	—	119.	फल	635	178	18
91.	देवता	463	138	—			ब		
92.	देश	464	139	—	120.	बन्ध	638	179	—
93.	देह	466	140	—	121.	बल	641	180	—
94.	दोष	470	141	—	122.	बहु	642	181	—
95.	द्वन्द्व	478	142	—	123.	बाहु	646	182	—
96.	द्वेष	484	144	—	124.	बुद्धि	650	—	19
		ध			125.	ब्रह्मन्	654	184	20
97.	धर्म	489	145	—			भ		
		न			126.	भय	663	187	—
98.	न	499	148	17	127.	भाव	669	189	—
99.	नर	503	150	—	128.	भूत	679	191	21
100.	नाना	508	151	—	129.	भोग	687	192	—

For Private and Personal Use Only

Bhagavadgītā Word-Index Pt. II–D (a)

		म		
130.	मत्	695	193	—
131.	मध्य	701	194	—
132.	मनस्	703	195	—
133.	महत्	710	197	—
134.	मान	717	198	—
135.	मानस	719	199	—
136.	माया	722	201	—
137.	मुख	727	204	—
138.	मूल	731	205	—
139.	मृत्यु	—	206	22
140.	मोह	740	207	—
		य		
141.	यज्ञ	744	208	23
142.	यज्ञशिष्ट	745	209	—
143.	युक्त	760	211	—
144.	योग	764	213	24
145.	योनि	771	214	—
		र		
146.	रजस्	772	216	—
147.	राग	781	217	25
148.	राज्य	785	218	—
149.	रात्रि	787	219	—
150.	रूप	792	220	—
		ल		
151.	लोक	799	223	—
		व		
152.	वक्त्र	804	225	—
153.	वाक्	816	227	—
154.	वाद	820	229	—
155.	वादिन्	821	230	—
156.	विज्ञान	830	231	—
157.	विद् (V)	837	232	—
158.	विद्या	838	233	—
159.	विधि	843	235	—
160.	विमूढ	859	237	—
161.	विविक्त	869	240	—
162.	विहार	879	242	—
163.	वेद	887	246	—
164.	व्यक्त	894	247	—
165.	व्यय	900	248	—
		श		
166.	शरीर	915	249	—
167.	शस्त्र	918	250	—
168.	शाश्वत	921	251	—
169.	शास्त्र	923	252	—
170.	शिरस्	926	253	—
171.	शिष्ट	—	254	27
172.	शीत	—	255	28
173.	शीतोष्ण	927	256	—
174.	शुचि	930	258	—
175.	शुभ	932	259	29
176.	शोक	—	260	30
		स		
177.	सत्	958	265	31
178.	सत्त्व	963	267	—
179.	सन्न्यास	970	—	32
180.	सम	974	270	—
181.	संमूढ	1000	273	—
182.	संयत	1003	274	—
183.	संयम	1005	—	33
184.	संशय	1008	276	—
185.	सर्व	1019	279	35
186.	सर्वभूत	1026	281	—

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Common Word-Units

187.	सहस्र	1035	282	—	193.	स्थित	1070	291	—
188.	सिद्धि	1045	283	—	194.	स्व	1076	292	—
189.	सुख	1049	284	36	195.	स्वाध्याय	1084	294	—
190.	सुखदुःख	1050	285	—			ह		
191.	सुर	1053	286	—	196.	हर्ष	1088	295	—
192.	सुष्ठु	1055	287	—					

Sub-section (b)—Kāśmīr Recension

1.	अमृत	(A/b) 7	(B/b) 2	(C/b) —	13.	नाना	99	33	—
2.	आत्मन्	28	7	2	14.	निर्गत	104	34	—
3.	ऋषि	41	11	—	15.	पर	108	36	—
4.	कर्मन्	44	13	4	16.	महत्	136	41	—
5.	काम	47	15	—	17.	योगिन्	148	46	—
6.	कृ	52	17	—	18.	रूप	155	47	—
7.	जन्म	72	—	5	19.	विशेष	163	54	—
8.	ज्ञान	78	26	—	20.	वेद (N)	167	55	—
9.	त्वत्	85	28	—	21.	व्यक्त	169	56	—
10.	दुःख	88	29	6	22.	शुभ	173	58	9
11.	धर्म	93	31	—	23.	सर्व	185	59	11
12.	न	97	32	7	24.	सुख	194	—	12

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

PART III

CONSOLIDATED INDEX OF THE PRIMARY AND SUBSIDIARY WORD-UNITS.

The word units arranged alphabetically in the various sections and sub-sections of Part II are the basic forms of the words which when inflected go to make up the Primary Compound Word-Units occurring in the first two sections of Part I. In order to show which of them are common to the Primary Simple Word-Units occurring in the same sections of the same Part and which not, it was necessary first to reduce the latter to their basic forms. When this was done it was found that there were some of them which were common to several of the Primary Simple Word-Units and that some of them were not easy to be detected owing to their position in the serial order being far removed from the larger number of units derived from the same basic forms. In order that the reader may get a collective idea of all of them from one place, they have been collected together and mentioned together with their common basic forms in an alphabetical order in this Part with the initial letter P intended to distinguish them from the Secondary, Tertiary or Quaternary Word-Units, which being basic forms only have been mentioned by their serial numbers preceded by the letter S, T or Q, as the case may be. It must be borne in mind that although the number of any of the Secondary, Tertiary or Quaternary Word-Units may be one only, it does not mean that such a unit occurs in only one Primary Compound Word-Unit. There may be several in which it may be occurring. In how many of them it occurs will have to be ascertained by the reader by a reference to the particular section or sub-section of Part II. As in the previous Parts, the common basic forms peculiar to the variants in the Kāśmīr Recension have been given in a separate subsequent section.

Abbreviations :—Adj. = Adjective ; Adv. = Adverb ; N. = Noun ; P. = Primary Word-Unit ; Q. = Quaternary Word-Unit ; S. = Secondary Word-Unit ; T. = Tertiary Word-Unit ; V.—Verb.

Section A—Vulgate with Variants

अ

1. अखिल—P. अखिलम्.
2. अग्नि—P. अग्निः; अग्नौ.-S.7.-T.2.
3. अग्र—P. अग्रे.-S. 8.
4. अघ—P. अघम्.-S. 9.
5. अज्ञ—P अज्ञानि.-S. 10.
6. अणु—P. अणीयांसम्; अणोः.
7. अतस्—P. अतः; अतःपरम्.
8. अति+इ—P. अत्येति.
9. अति+तॄ—P. अतितरन्ति.
10. अति+रिच्—P. अतिरिच्यते.
11. अति+वृत्—P. अतिवर्तते.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

12. अत्र—P. अत्र.
13. अथ—P. अथ.
14. अथो—P. अथो.
15. अदस्—P. अमी; असौ.
16. अद्भुत—P. अद्भुतम्.–S.23.–T.4.
17. अध—P. अध.
18. अधम—P. अधमाम्.–S. 25.
19. अधस्—P. अधः.–S. 27.
20. अधि+ई—P. अध्येष्यते.
21. अधिक—P. अधिकतर; अधिकम्; अधिकः.
22. अधिकार—P. अधिकारः.
23. अधि+गम् (गच्छ्)—P. अधिगच्छति.
24. अधिष्ठान—P. अधिष्ठानम्.
25. अधि+स्था—P. अधिष्ठाय.
26. अध्यक्ष—P. अध्यक्षेण.
27. अनल—P. अनलः; अनलेन.–T. 9.
28. अनु+इच्छ—P. अन्विच्छ.
29. अनुचिन्तयत्√अनु+चिन्त्—P. अनुचिन्तयन्.
30. अनु+दृश् (पश्य्)—P. अनुपश्यति; अनुपश्यन्ति; अनुपश्यामि.
31. अनुप्रपन्न√अनु+प्र+पत्—P. अनुप्रपन्नाः.
32. अनुबन्ध—P. अनुबन्धम्; अनुबन्धे.–S. 45.
33. अनुमन्तृ√अनु+मन्—P. अनुमन्ता.
34. अनु+रञ्ज्—P. अनुरज्यते.
35. अनु+वृत्—P. अनुवर्तते; अनुवर्तन्ते; अनुवर्तयति.
36. अनु+विधा—P. अनुविधीयते.
37. अनुशास्तृ√अनु+शास्—P. अनुशासितारम्.
38. अनु+शुच्—P. अनुशोचन्ति; अनुशोचितुम्; अन्वशोचः.
39. अनु+श्रु—P. अनुशुश्रुम.
40. अनुसन्तत√अनु+सद्—P. अनुसन्ततानि.
41. अनु+स्था—P. अनुतिष्ठन्ति.
42. अनु+स्मृ—P. अनुस्मर; अनुस्मरन्; अनुस्मरेत्.
43. अन्त—P. अन्तवत्; अन्तवन्तः; अन्तम्; अन्तः, अन्ते.–S. 53.–T. 11.–Q. 2.
44. अन्तर—P. अन्तरम्; अन्तरे.–S.54.–T. 12.
45. अन्तिक—P. अन्तिके.
46. अन्न—P. अन्नम्; अन्नात्.–S. 57.–T. 14.
47. अन्य—P. अन्यया; अन्यम्; अन्यः; अन्यानि; अन्यान्; अन्याम्; अन्ये; अन्येभ्यः–S. 58.–T. 15.
48. अन्यत्र—P. अन्यत्र.
49. अन्यथा—P. अन्यथा.
50. अन्वित√अनु+इ—P. अन्विताः.–S.64.
51. अप+नुद्—P. अपनुद्यात्.
52. अपान—P. अपानम्; अपाने.–S. 68.
53. अपावृत√अप+आ+वृत्—P. अपावृतम्.
54. अपि—P. अपि.–S. 70.
55. अपोहन—P. अपोहनम्.
56. अप्—P. आपः.
57. अभिजनः—P. अभिजनवान्.
58. अभि+जन्—P. अभिजायते.
59. अभिजात√अभि+जन्—P. अभिजातः.
60. अभि+ज्ञा—P. अभिजानन्ति; अभिजानाति.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

61. अभितस्—P. अभितः.
62. अभि+धा—P. अभिधास्यति; अभिधीयते.
63. अभि+नन्द्—P. अभिनन्दति.
64. अभिप्रवृत्त √अभि+प्र+वृत्—P. अभिप्रवृत्तः.
65. अभि+भू—P. अभिभवति; अभिभूय.
66. अभिमान—P. अभिमानः.
67. अभिमुख—P. अभिमुखाः.
68. अभि+रक्ष्—P. अभिरक्षन्तु.
69. अभि+रम्—P. अभिरतः
70. अभि+वि+ज्वल्—P. अभिविज्वलन्ति.
71. अभि+सं+धा—P. अभिसंधाय.
72. अभिहित √अभि+धा—P. अभिहिता.
73. अभ्यधिक—P. अभ्यधिकः.
74. अभ्यर्च् √अभि+अर्च्—P. अभ्यर्च्य.
75. अभ्यसूयक √अभि+असूय्—P. अभ्यसूयकाः.
76. अभ्यसूय् √अभि+असूय्—P. अभ्यसूयति.
77. अभ्यसूयत् √अभि+असूय्—अभ्यसूयन्तः.
78. अभि+हन्—P. अभ्यहन्यन्त.
79. अभ्यास—P. अभ्यासात्; अभ्यासे; अभ्यासेन.-S. 86.-T. 16.
80. अभ्युत्थान √अभि+उत्+स्था—P. अभ्युत्थानम्.
81. अमुत्र—P. अमुत्र.
82. अम्भस्—P. अम्भसा; अम्भसि.
83. अंश—P. अंशः.-S. 95.-T. 18.
84. अंशुमत्—P. अंशुमान्.
85. अर्च्—P. अर्चितुम्.
86. अर्जुन—P. अर्जुन; अर्जुनम्; अर्जुनः.-S. 97.
87. अर्थ—P. अर्थः; अर्थे.-S. 98.-T.22.
88. अर्पण—P. अर्पणम्.-S. 102.
89. अर्यमन्—P. अर्यमा.
90. अर्ह—P. अर्हाः.-S. 104.
91. अर्ह्—P. अर्हति; अर्हसि.
92. अलस—P. अलसः.
93. अल्प—P. अल्पम्.
94. अव+गम् (गच्छ्)—P. अवगच्छ.
95. अव+ज्ञा—P. अवजानन्ति.
96. अवज्ञात √अव+ज्ञा—P. अवज्ञातम्.
97. अव+शिष्—P. अवशिष्यते.
98. अव+स्तम्भ्—P. अवष्टभ्य.
99. अव+सद्—P. अवसादयेत्.
100. अव+स्था (तिष्ठ्)—P. अवतिष्ठति; अवतिष्ठते.
101. अवस्थित √अव+स्था (तिष्ठ्)—P. अवस्थितम्; अवस्थितः; अवस्थितान्; अवस्थिताः.-S. 111.
102. अवाप् √अव+आप्—P. अवाप्तुम्; अवाप्नोति; अवाप्य; अवाप्यते; अवाप्स्यथ; अवाप्स्यसि.
103. अवाप्तव्य √अव+आप्—P. अवाप्तव्यम्.
104. अवेक्ष् √अव+ईक्ष्—P. अवेक्षे; अवेक्ष्य.
105. अश्नत् √अश्—P. अश्नन्.-S. 121.
106. अश्—P. अश्नन्ति; अश्नामि; अश्नासि; अश्नुते.
107. अश्व—P. अश्वानाम्.
108. अश्वत्थ—P. अश्वत्थम्; अश्वत्थः.
109. अश्वत्थामन्—P. अश्वत्थामा.
110. अश्विन्—P. अश्विनौ.
111. असित—P. असितः.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

112. अस्—P. असि; अस्ति; अस्तु; अस्मि; आसम्; स्यात्; स्याम; स्याम्; स्युः.–S. 134.

113. अस्मदीय—P. अस्मदीयैः.

114. अस्मद्—P. अस्माकम्; अस्मान्; अस्माभिः; अहम्; आवयोः; नः; मत्तः; मन्मया; मम; मया; मयि; माम्; मे; वयम्; वः.–S. 135.–T. 31, 193.

115. अहङ्कार—P. अहङ्कारम्; अहङ्कारः; अहङ्कारात्.–S. 136.

116. अहन्—P. अहः–S. 137.–T. 32.

117. अहो—P. अहो.

118. अह्—See ब्रू *infra.*

आ

119. आकाश—P. आकाशम्.–S. 142.

120. आख्यात√आ+ख्या—P. आख्यातम्.

121. आ+ख्या—P. आख्याहि.

122. आ+गम् (गच्छ)—P. आगच्छेत्.

123. आगत√आ+गम् (गच्छ)—P. आगताः–S. 145.

124. आचरत्√आ+चर—P. आचरतः; आचरन्.

125. आ+चर्—P. आचरति.

126. आचार—P. आचारः.–S. 147.–T. 34.

127. आचार्य—P. आचार्य; आचार्यम्; आचार्यान्; आचार्याः.–S. 148.

128. आज्य—P. आज्यम्.

129. आढ्य—P. आढ्यः.

130. आततायिन्—P. आततायिनः.

131. आत्मन्—P. आत्मना; आत्मनि; आत्मनः; आत्मा; आत्मानम्; आत्मवन्तम्; आत्मवान्.–S. 150.–T. 35.–Q. 3.

132. आत्यन्तिक—P. आत्यन्तिकम्.

133. आ+दा—P. आदत्ते.

134. आदर्श—P. आदर्शः

135. आदि—P. आदिम्; आदिः; आदौ.–S. 156.–T. 40.

136. आदित्य—P. आदित्यवत्; आदित्यानाम्; आदित्यान्.—S. 157.

137. आद्य—P. आद्यम्.

138. आ+धा—P. आधत्स्व; आधाय.

139. आधिपत्य—P. आधिपत्यम्.

140. आपन्न√आ+पत्—P. आपन्नम्; आपन्नाः.

141. आ+पूर्—P. आपूर्य; आपूर्यमाणम्.

142. आप्—P. आप्तुम्; आप्नुयाम्; आप्नुवन्ति; आप्नोति.

143. आयुध—P. आयुधानाम्.–T. 45.

144. आ+रभ्—P. आरभते; आरभ्यते.

145. आरम्भ—P. आरम्भः.–S. 167.–T. 47.

146. आरुरुक्षु—P. आरुरुक्षोः.

147. आर्जव—P. आर्जवम्.

148. आर्त—P. आर्त.

149. आवर्तिन्—P. आवर्तिनः–S. 173.

150. आ+विश्—P. आविश्य; आवेश्य.

151. आविष्ट√आ+विश्—P. आविष्टम्; आविष्टः.—S. 175.

152. आ+वृ—P. आवृत्य; आव्रियते.

153. आवृत√आ+वृ—P. आवृतम्; आवृतः; आवृता; आवृताः.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

154. आवृत्ति—P. आवृत्तिम्.-S. 176.-T. 50.
155. आ+वृत्—P. आवर्तते.
156. आशय—P. आशयात्.-T. 51.
157. आशु—P. आशु.
158. आश्चर्य—P. आश्चर्यवत्; आश्चर्याणि.-S. 180.
159. आ+श्रि—P. आश्रयेत्; आश्रित्य.
160. आश्रित√आ+श्रि—P. आश्रितम्, आश्रितः; आश्रिताः.-S. 182.
161. आ+श्वस्—P. आश्वासयामास.
162. आसन—P. आसनम्; आसने.-S. 186.-T. 53.
163. आ+सद्—P. आसाद्य.
164. आसीन—P. आसीनम्; आसीनः.
165. आसुर—P. आसुरम्; आसुरः; आसुराः; आसुरी; आसुरीषु; आसुरीम्.-S. 187.
166. आस्—P. आसीत; आस्ते.
167. आस्तिक्य—P. आस्तिक्यम्.
168. आ+स्था(तिष्ठ्)—P. आतिष्ठ; आस्थाय.
169. आस्थित√आ+स्था (तिष्ठ्)—P. आस्थितः; आस्थिताः.
170. आहव—P. आहवे.
171. आहार—P. आहारः; आहाराः-S. 188.-T. 54.
172. आहो—P. आहो.

इ

173. इक्ष्वाकु—P. इक्ष्वाकवे.
174. इङ्ग्—P. इङ्गते.
175. इच्छत्√इष्—P. इच्छन्तः.-S. 190.
176. इच्छा—P. इच्छा.-T. 55.
177. इज्या—P. इज्यया.-S. 193.
178. इतर—P. इतराः.
179. इतस्—P. इतः.
180. इति—P. इति.
181. इदम्—P. अनयोः; अनेन; अयम्; अस्मात्; अस्मिन्; अस्य; अस्याम्; इदम्; इमम्; इमानि; इमान्; इमाम्; इमा; इमे; इमौ; इयम्.
182. इदानीम्—P. इदानीम्.
183. इन्द्रिय—P. इन्द्रियस्य; इन्द्रियाणाम्; इन्द्रियाणि; इन्द्रियेभ्यः; इन्द्रियैः.-S. 195.-T. 57.
184. इन्धन—P. एधांसि.
185. इव—P. इव.
186. इष् (इच्छ्)—P. इच्छ; इच्छति; इच्छसि; इच्छामि.
187. इषु—P. इषुभिः.-T. 58.
188. इष्ट√इष्—P. इष्टम्; इष्टः; इष्टान्; इष्टाः.-S. 196.-T. 59.
189. इह—P. इह.

ई

190. ई—P. एति; एष्यति; एष्यसि.
191. ईक्ष्—P. ईक्षते.
192. ईड्य√ईड्—P. ईड्यम्.
193. ईदृश—P. ईदृक्; ईदृशम्.
194. ईश—P. ईशम्.-S. 201.
195. ईश्वर—P. ईश्वरम्; ईश्वरः.-S. 202.-T. 61.
196. ईह—P. ईहते; ईहन्ते.

उ

197. उक्त√वच्—P. उक्तम्; उक्तः; उक्ताः-S. 203.
198. उक्त्वा√वच्—See वच्.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

199. उग्र—P. उग्रम्; उग्राः; उग्रैः-S. 204.
200. उच्च—P. उच्चैः.
201. उच्चैःश्रवस—P. उच्चैःश्रवसम्.
202. उच्छिष्ट—P. उच्छिष्टम्.
203. उच्छोषण √उद्+शुष्—P. उच्छोषणम्.
204. उत—P. उत.
205. उत्क्रामत् √उद्+क्राम्—P. उत्क्रामन्तम्.
206. उत्क्राम् √उद्+क्राम्—P. उत्क्रामति.
207. उत्तम—P. उत्तमम्; उत्तमः-S. 206.
208. उत्तिष्ठ √उद्+स्था—P. उत्तिष्ठ.
209. उत्थित √उद्+स्था—उत्थिता.
210. उत्सीद् √उद्+सीद्—P. उत्साद्यन्ते; उत्सिदेयुः.
211. उत्सृज् √उद्+सृज्—P. उत्सृजामि; उत्सृज्य.
212. उदार—P. उदाराः.
213. उदासीन—P. उदासीनवत्; उदासीनः. -S. 214.
214. उदाहृत √उद्+आ+हृ—P. उदाहृतम्; उदाहृतः.
215. उद्+आ+हृ—P. उदाहृत्य.
216. उद्+दिश्—P. उद्दिश्य.
217. उद्देश—P. उद्देशतः.
218. उद्+हृ—P. उद्धरेत्.
219. उद्भव—P. उद्भवः.-S. 215. -T. 64.
220. उद्यत—P. उद्यताः.-T. 65.
221. उद्+यम्—P. उद्यम्य.
222. उद्+विज्—P. उद्विजते; उद्विजेत्.
223. उन्मिषत् √उद्+मिष्—P. उन्मिषन्.
224. उप+जन् (जा)—P. उपजायते; उपजायन्ते.
225. उप+जुहु—P. उपजुह्वति.
226. उप+दिश्—P. उपदेक्ष्यन्ति.
227. उपद्रष्टृ—P. उपद्रष्टा.
228. उप+धृ—P. उपधारय.
229. उप+पद्—P. उपपद्यते.
230. उपपन्न √उप+पद्—P. उपपन्नम्.
231. उपमा—P. उपमा.-S. 222.
232. उप+या—P. उपयान्ति.
233. उपरत √उप+रम्.—P. उपरतम्.
234. उप+रम्—P. उपरमते; उपरमेत्.
235. उप+लभ्—P. उपलभ्यते.
236. उप+लिप्—P. उपलिप्यते.
237. उप+विश्—P. उपविश्य.
238. उप+सम्+गम्—P. उपसंगम्य.
239. उप+सेव्—P. उपसेवते.
240. उप+हन्—P. उपहन्याम्.
241. उपाय—P. उपायतः.
242. उप+आ+विश्—P. उपाविशत्.
243. उपाश्रित √उप+आ+श्रि—P. उपाश्रिताः-S. 226.
244. उप+आ+श्रि—P. उपाश्रित्य.
245. उपास् √उप+आस्—P. उपासते.
246. उपेत √उप+ई—P. उपेतः; उपेताः.
247. उप+ई—P. उपेत्य; उपैति; उपैष्यसि.
248. उभ—P. उभयोः; उभे; उभौ.
249. उरग—P. उरगान्.
250. उल्ब—P. उल्बेन.
251. उशनस्—P. उशना.

ऊ

252. ऊर्जित √ऊर्ज्—P. ऊर्जितम्.
253. ऊर्ध्व—P. ऊर्ध्वम्.-S. 230.

ऋ

254. ऋक्—P. ऋक्.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

255. ऋच्छ—P. ऋच्छति.
256. ऋत—P. ऋतम्.
257. ऋतु—P. ऋतूनाम्.
258. ऋते—P. ऋते.
259. ऋद्ध—P. ऋद्धम्.
260. ऋषि—P. ऋषयः; ऋषिभिः; ऋषीन्. -S. 233. -T. 70.

ए

261. एक—P. एकया; एकस्मिन्; एकम्; एकः; एका; एकेन; एके.-S. 234. -T. 71. -Q. 5.
262. एकत्व—P. एकत्वम्; एकत्वेन.
263. एकाकिन्—P. एकाकी.
264. एतद्—P. एतत्; एतयोः; एतस्य; एतानि; एतान्; एताम्; एते; एतेन; एतेषाम्; एतैः; एनम्; एनाम्; एभिः; एभ्यः; एषः; एषा; एषाम्.-S. 236.
265. एतावत्—P. एतावत्.
266. एव—P. एव.
267. एवम्—P. एवम्.-S. 237.

ऐ

268. ऐकान्तिक—P. ऐकान्तिकस्य.
269. ऐरावत—P. ऐरावतम्.
270. ऐश्वर—P. ऐश्वरम्.

ओ

271. ओजस्—P. ओजसा.-S. 239.
272. ओषधि-धी—P. ओषधीः.
273. ओम्—ओम्.-S. 240.

औ

274. औषध—P. औषधम्.

क

275. कच्चित्—P. कच्चित्.
276. कतरत्—P. कतरत्.
277. कथम्—P. कथम्.
278. कथयत्√कथ्—P. कथयतः; कथयन्तः.
279. कथ्—P. कथय; कथयिष्यन्ति; कथयिष्यामि.
280. कदाचन—P. कदाचन.
281. कदाचित्—P. कदाचित्.
282. कन्दर्प—P. कन्दर्पः.
283. कपिल—P. कपिलः.
284. करण—P. करणम्.
285. करुण—P. करुणः.
286. कर्ण—P. कर्णम्; कर्णः.
287. कर्तव्य√कृ—P. कर्तव्यम्; कर्तव्यानि.
288. कर्तृ—P. कर्ता; कर्तारम्.-S. 247.
289. कर्तृत्व—P. कर्तृत्वम्.-S. 248.
290. कर्मन्—P. कर्म; कर्मणः; कर्मणा; कर्मणाम्; कर्मणि; कर्मभिः; कर्मसु; कर्माणि. -S. 250. -T. 72. -Q. 6.
291. कर्मिन्—P. कर्मिभ्यः.
292. कर्षयत्√कर्ष्—P. कर्षयन्तः.
293. कलयत्√कल्—P. कलयताम्.
294. कलेवर—P. कलेवरम्.
295. कल्प्—P. कल्पते.
296. कवि—P. कवयः; कविम्; कविः; कवीनाम्.
297. कश्चन—P. कश्चन.
298. कश्चित्—P. कश्चित्.
299. कश्मल—P. कश्मलम्.
300. काङ्क्षत्√काङ्क्ष्—P. काङ्क्षन्तः.
301. काङ्क्षित√काङ्क्ष्—P. काङ्क्षितम्.
302. काङ्क्ष्—P. काङ्क्षति; काङ्क्षे.
303. काम—P. कामम्; कामः; कामात्;

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कामान्; कामाः; कामैः.–S.257. –T. 77.–Q. 7.

304. काम्य√काम्—P. काम्यानाम्.

305. काय—P. कायम्; कायेन.–S.266.– T. 79.

306. कारण—P. कारणम्; कारणानि.– S. 268.

307. कारयत्√कृ—P. कारयन्.

308. कार्य—P. कार्यम्; कार्ये.–S. 270. –T. 81.

309. काल—P. कालम्; कालः; काले; कालेन; कालेषु.–S.271.–T.82.

310. काश्य—P. काश्यः.

311. किञ्चन—P. किञ्चन.

312. किञ्चित्—P. किञ्चित्.

313. किम्—P. कम्; कस्मात्; कस्यचित्; कः; का; काम्; किम्; के; केचित्; केन; केषु; कैः.–S. 274.

314. किरीटिन्—P. किरीटी; किरीटिनम्.

315. किल्बिषम्—P. किल्बिषम्.–S. 275.

316. कीर्तयत्√कीर्त्—कीर्तयन्तः.

317. कीर्ति—P. कीर्तिम्; कीर्तिः.–S.276. –T. 83.

318. कुतस्—P. कुतः

319. कुन्तिभोज—P. कुन्तिभोजः.

320. कुरु (N.)—P. कुरून्.–S. 278.

321. कुर्वत्√कृ—P. कुर्वन्.

322. कुल—P. कुलस्य; कुलम्; कुले. –S. 279. –T. 84.

323. कुशल—P. कुशले.–S. 283.

324. कूर्म—P. कूर्मः.

325. कृ—P. करिष्यति; करिष्यसि; करिष्ये; करोति, करोमि; करोषि; कर्तुम्; कार्यते; कुरु; कुरुते; कुरुष्व; कुर्यात्; कुर्याम्; कुर्वन्ति; कुर्वाणः; कृत्वा; क्रियते; क्रियन्ते; चिकीर्षुः –S. 286. –T. 85.

326. कृत (N.)—P. कृतम्; कृतेन. –S. 287. –T. 87.

327. कृत्स्न—P. कृत्स्नवत्; कृत्स्नवित्; कृत्स्नस्य.–S. 294. –T. 88.

328. कृपण—P. कृपणाः

329. कृप—P. कृपः.

330. कृपा—P. कृपया.

331. कृष्—P. कर्षति.

332. कृष्ण—P. कृष्ण; कृष्णम्; कृष्णः; कृष्णात्.

333. केवल—P. केवलम्; केवलैः.

334. केशव—P. केशव; केशवस्य.–S. 299.

335. कौन्तेय—P. कौन्तेय; कौन्तेयः.

336. कौमार—P. कौमारम्.

337. कौशल—P. कौशलम्.

338. क्रतु—P. क्रतुः.

339. क्रियमाण√कृ—P. क्रियमाणानि.

340. क्रिया—P. क्रियाभिः. –S. 301. –T. 89.

341. क्रूर—P. क्रूरान्.

342. क्रोध—P. क्रोधम्; क्रोधः; क्रोधात्. –S. 303. –T. 90.

343. क्लिद्—P. क्लेदयन्ति.

344. क्लेश—P. क्लेशः.–T. 91.

345. क्लैब्य—P. क्लैब्यम्.

346. क्वचित्—P. क्वचित्.

347. क्षण—P. क्षणम्.

348. क्षत्रिय—P. क्षत्रियस्य; क्षत्रियाः –S. 306.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

349. क्षमा—P. क्षमा.
350. क्षमिन्—P. क्षमी.
351. क्षम्—P. क्षामये.
352. क्षय—P. क्षयम्; क्षयाय.-S. 308. -T. 93.
353. क्षर—P. क्षरम्; क्षरः. -S. 310. -T. 94.
354. क्षात्र—P. क्षात्रम्.
355. क्षान्ति—P. क्षान्तिः.
356. क्षिप्—P. क्षिपामि.
357. क्षिप्रम्—P. क्षिप्रम्.
358. क्षीण—P. क्षीणे.-S. 312.
359. क्षुद्र—P. क्षुद्रम्.
360. क्षेत्र—P. क्षेत्रम्.-S. 313.-T. 95.
361. क्षेत्रिन्—P. क्षेत्री.
362. क्षेम—P. क्षेमतरम्. -S. 315. -T. 96.

ख

363. ख—P. खम्; खे.

ग

364. गच्छत् √गम् (गच्छ्)—P. गच्छन्.
365. गत √गम् (गच्छ्)—P. गतः गताः. -S. 318.-T. 97.
366. गति—P. गतिम्; गतिः; गती.-S. 320.
367. गदिन्—P. गदिनम्.
368. गन्ध—P. गन्धः; गन्धान्.-T. 98.
369. गन्धर्व—P. गन्धर्वाणाम्.-S. 323.
370. गम् (गच्छ्)—P. गच्छ; गच्छति; गच्छन्ति; गत्वा; गन्तव्यम्; गमः; गम्यते.
371. गर्भ—P. गर्भम्; गर्भः.
372. गहन—P. गहना.
373. गाण्डिव—P. गाण्डिवम्.
374. गात्र—P. गात्राणि.
375. गायत्री—P. गायत्री.
376. गिर्—P. गिराम्.
377. गीत—P. गीतम्.
378. गुण—P. गुणान्; गुणाः; गुणेभ्यः; गुणेषु; गुणैः; गुणतः.-S. 326.-T. 100. -Q. 8.
379. गुरु (Adj.)—P. गरीयसे; गरीयः; गरीयान्; गुरुणा.
380. गुरु (N.)—P. गुरुः; गुरून्.-S.329.
381. गुह्य—P. गुह्यतमम्; गुह्यतरम्; गुह्यम्; गुह्यात्; गुह्यानाम्.-S. 330.
382. गृण्—P. गृणन्ति.
383. गृह्—P. गृह्णाति; गृहित्वा; गृह्यते.
384. गृह्णत्—P. गृह्णन्.
385. गेह—P. गेहे.
386. गो—P. गवि; गाम्.-T. 101.
387. गोविन्द—P. गोविन्द; गोविन्दम्.
388. ग्रस्—P. ग्रसमानः; ग्रसिष्णु.
389. ग्लानि—P. ग्लानिः.

घ

390. घोर—P. घोरम्; घोरे.
391. घोष—P. घोषः.
392. घ्नत् √हन्—P. घ्नतः
393. घ्राण—P. घ्राणम्.

च

394. च—P. च.
395. चक्र—P. चक्रम्.-S. 342.
396. चक्रिन्—P. चक्रिणम्.
397. चक्षुस्—P. चक्षुः.-S. 343.
398. चञ्चल—P. चञ्चलम्.
399. चञ्चलत्व—P. चञ्चलत्वात्.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

400. चतुर्—P. चत्वारः.–S. 344.
401. चन्द्रमस्—P. चन्द्रमसि.
402. चमू—P. चमूम्.
403. चर—P. चरम्.–S.345.–T.103.
404. चरत्√चर्—P. चरताम्; चरन्.
405. चर्—P. चरति; चरन्ति.
406. चल—P. चलम्.–S. 347.
407. चल्—P. चलति.
408. चान्द्रमस—P. चान्द्रमसम्.
409. चाप—P. चापम्.
410. चित्त—P. चित्तम्.–S. 348. –T. 107.
411. चित्ररथ—P. चित्ररथः.
412. चिन्तयत्√चिन्त्—P. चिन्तयतः.
413. चिन्ता—P. चिन्ताम्.
414. चिन्त्—P. चिन्तयेत्.
415. चिन्त्य√चिन्त्—P. चिन्त्यः. –S. 355. –T. 108.
416. चिर—P. चिरात्; चिरेण.–S. 356.
417. चूर्णित√चूर्ण्—P. चूर्णितैः.
418. चेकितान—P. चेकितानः.
419. चेतना—P. चेतना.
420. चेतस्—P. चेतसा.–S. 357. –T. 109.
421. चेत्—P. चेत्.
422. चेष्टा—P. चेष्टाः.–S. 358.
423. चेष्ट्—P. चेष्टते.
424. च्यु—P. च्यवन्ति.

छ

425. छन्दस्—P. छन्दसाम्; छन्दांसि; छन्दोभिः.
426. छलयत्√छल्—P. छलयताम्.
427. छिद्—P. छित्वा; छिन्दन्ति; छेत्तुम्.
428. छेत्तृ√छिद्—P. छेत्ता.

ज

429. जगत्—P. जगतः; जगत्. –S. 365.
430. जन—P. जनः; जनानाम्; जनाः. –S. 369.
431. जन् (जा)—P. जनयेत्; जायते; जायन्ते.
432. जन्तु—P. जन्तवः.
433. जन्म—P. जन्म; जन्मनाम्; जन्मनि; जन्मानि.–S. 371. –T. 111. Q. 10.
434. जय—P. जयः. –S. 377. –T. 113.
435. जयद्रथ—P. जयद्रथम्; जयद्रथः.
436. जरा—P. जरा.–T. 114.–Q. 11.
437. जागृ—P. जागर्ति; जाग्रति.
438. जात√जन् (जा)—P. जातस्य; जाताः. –S. 380.
439. जातु—P. जातु.
440. जानत्√ज्ञा—P. जानन्.–S. 382.
441. जाह्नवी—P. जाह्नवी.
442. जि (जय्)—P. जयेम; जयेयुः; जित्वा.
443. जिगीषत्√जि (जय्)—P. जिगीषताम्.
444. जिघ्रत्√घ्रा—P. जिघ्रन्.
445. जिज्ञासु—P. जिज्ञासुः.
446. जित√जि (जय्)—जितः.
447. जीर्ण—P. जीर्णानि.
448. जीव्—P. जिजीविषामः; जीवति.
449. जीवन—P. जीवनम्.
450. जीवित—P. जीवितेन.–S. 386.
451. जुष्—P. जोषयेत्.
452. ज्ञा—P. जानाति; जाने; ज्ञातुम्; ज्ञात्वा; ज्ञास्यसि.–T. 117.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

453. ज्ञातव्य√ज्ञा—P. ज्ञातव्यम्.

454. ज्ञात√ज्ञा—P. ज्ञातेन.

455. ज्ञान—P. ज्ञानवताम्; ज्ञानवान्; ज्ञानस्य; ज्ञानम्; ज्ञानात्; ज्ञानानाम्; ज्ञाने; ज्ञानेन.–S. 390. –T. 118. –Q. 12.

456. ज्ञानिन्—P. ज्ञानिनः; ज्ञानिभ्यः; ज्ञानी.

457. ज्ञेय—P. ज्ञेयम्; ज्ञेयः.

458. ज्योतिस्—P. ज्योतिषाम्; ज्योतिः. –S. 395.

459. ज्वलत्√ज्वल्—P. ज्वलद्भिः.

460. ज्वलन—P. ज्वलनम्.

झ

461. झष—P. झषाणाम्.

त

462. तत√तन्—P. ततम्.

463. ततस्—P. ततः.

464. तत्त्व—P. तत्त्वतः; तत्त्वम्; तत्त्वेन. –S. 397. –T. 120.–Q. 13.

465. तत्र—P. तत्र.

466. तथा—P. तथा. –S. 400.

467. तदा—P. तदा.

468. तद्—P. तत्; तद्वत्; तम्; तया; तयोः; तस्मात्; तस्मिन्; तस्य; तस्याम्; तस्याः; तानि; तान्; तासाम्; ताम्; ते; तेन; तेषाम्; तेषु; तैः; तौ; सः; सा. –S. 401. –T. 119.

469. तनु—P. तनुम्.

470. तपत्√तप्—P. तपन्तम्.

471. तपस्—P. तपसा; तपसि; तपः; तपःसु; तपोभिः–S. 404.

472. तपस्विन्—P. तपस्विभ्यः; तपस्विषु.

473. तप्—P. तपस्यसि; तपामि; तप्यन्ते. –S. 406.

474. तप्त√तप्—P. तप्तम्.

475. तमस्—P. तमसा; तमसि; तमसः; तमः.–S. 407.

476. तात—P. तात.

477. तामस—P. तामसम्; तामसः; तामसाः; तामसी.–S. 408.

478. तावत्—P. तावान्.

479. तितिक्ष—P. तितिक्षस्व.

480. तिष्ठ—See स्था.

481. तिष्ठत्√स्था (तिष्ठ्)—P. तिष्ठन्तम्.

482. तु—P. तु.

483. तुमुल—P. तुमुलः.

484. तुल्य—P. तुल्यः.–S. 410.

485. तुष्ट√तुष्—P. तुष्टः.

486. तुष्टि—P. तुष्टिः.

487. तुष्—P. तुष्यति; तुष्यन्ति.

488. तूष्णीम्—P. तूष्णीम्.

489. तृप्ति—P. तृप्तिः.

490. तेजस्—P. तेजः; तेजोभिः; तेजोमयम्. –S. 413.–T. 124.

491. तेजस्विन्—P. तेजस्विनाम्.

492. तोय—P. तोयम्.

493. त्यजत्√त्यज्—P. त्यजन्.

494. त्यज्—P. त्यक्तुम्; त्यक्त्वा; त्यजति; त्यजेत्.

495. त्याग—P. त्यागस्य; त्यागम्; त्यागः; त्यागात्; त्यागे.–S. 416.

496. त्यागिन्—P. त्यागी.–S. 417.

497. त्याज्य√त्यज्—P. त्याज्यम्.

498. त्रय—P. त्रयम्.–S. 41 8.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

499. त्रा—P. त्रायते.

500. त्रि—P. त्रिभिः; त्रिषु; त्रीन्.–S. 420.–T. 125.

501. त्वग्—P. त्वक्.

502. त्वरमाण√त्वर्—P. त्वरमाणाः.

द

503. दक्ष—P. दक्षः.

504. दण्ड—P. दण्डः.

505. दत्त√दा—P. दत्तम्; दत्तान्.

506. दमयत्√दम्—P. दमयताम्.

507. दम—P. दमः.

508. दम्भ—P. दम्भः; दम्भेन.–S. 426.

509. दया—P. दया.

510. दर्प—P. दर्पम्; दर्पः.

511. दर्शित√दृश् (पश्य्)—P. दर्शितम्.

512. दश—P. दश.

513. दह्—P. दहति.

514. दा—P. ददामि; ददासि; दास्यन्ते; दास्यामि; दीयते.–S. 432.

515. दाक्ष्य—P. दाक्ष्यम्.

516. दातव्य√दा—P. दातव्यम्.

517. दान—P. दानम्; दाने; दानेन; दानेषु; दानैः.–S. 433.

518. दानव—P. दानवाः.

519. दिक्—P. दिशः.

520. दिव्य—P. दिव्यम्; दिव्यान्; दिव्यानाम्; दिव्यानि; दिव्याः; दिव्यौ.–S. 436.–T. 129.

521. दीप—P. दीपः.–S. 440.

522. दीप्त√दीप्—P. दीप्तम्.–S. 442.–T. 130.

523. दीप्तिमत्—P. दीप्तिमन्तम्.–S. 445.

524. दुष्ट—P. दुष्टासु.–S.453.–T.132.

525. दुःख—P. दुःखतरम्; दुःखम्; दुःखेन; दुःखेषु.–S. 455.–T. 133.–Q. 14.

526. दूर—P. दूरेण.

527. दृढ—P. दृढम्; दृढेन.–S. 458.

528. दृश् (पश्य्)—P. अपश्यत्; दर्शय; दर्शयामास; दृष्ट्वा; द्रक्ष्यसि; द्रष्टुम्; पश्य; पश्यति; पश्यन्ति; पश्यामि; पश्येत्.–S. 459.–T. 135.

529. दृष्ट√दृश् (पश्य्)—P. दृष्टः–S. 460.–T. 136.

530. दृष्टवत्√दृश् (पश्य्)—P. दृष्टवान्.

531. दृष्टि—P. दृष्टिम्.

532. देव—P. देव; देवम्; देवान्; देवानाम्; देवाः.–S.462.–T.137.

533. देवता—P. देवताः. –S. 463.–T. 138.

534. देवदत्त—P. देवदत्तम्.

535. देवल—P. देवलः.

536. देश—P. देशे.–S. 464.–T. 139.

537. देह—P. देहम्; देहवद्भिः; देहाः; देहे;–S. 466.–T. 140.

538. देहिन्—P. देहिनम्; देहिनः; देहिनाम्; देही.–S. 469.

539. दैत्य—P. दैत्यानाम्.

540. दैव—P. दैवम्; दैवः; दैवी; दैवीम्.

541. दोष—P. दोषवत्; दोषम्; दोषेण; दोषैः–S. 470.–T. 141.

542. द्यूत—P. द्यूतम्.

543. द्यौ—P. दिवि.–S. 473.

544. द्रव्य—P. द्रव्यमयात्.–S. 474.

545. द्रष्टृ—P. द्रष्टा.

546. द्रु—P. द्रवन्ति.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

547. द्रुपद—P. द्रुपदः.–S. 475.
548. द्रोण—P. द्रोणम्; द्रोणः.–S. 476.
549. द्रौपदेय—P. द्रौपदेयाः.
550. द्वन्द्व—P. द्वन्द्वः; द्वन्द्वैः.–S. 478.–T. 142.
551. द्वार—P. द्वारम्.–S. 480.
552. द्वि—P. द्वौ.–S. 481.–Q. 15.
553. द्विषत् √द्विष्—P. द्विषतः.
554. द्विष्—P. द्वेष्टि.
555. द्वेष—P. द्वेषः–S. 484.–T. 144.
556. द्वेष्य √द्विष्—P. द्वेष्यः.–S. 486.

ध

557. धन—P. धनम्; धनानि.–S. 487.
558. धर्म—P. धर्मस्य; धर्मम्; धर्मे.–S. 489.–T. 145.
559. धर्म्य—P. धर्म्यम्; धर्म्यात्.–S.490.
560. धा (v.)—P. दधामि.
561. धातृ—P. धाता; धातारम्.
562. धामन्—P. धाम.
563. धारयत् √धृ—P. धारयन्.
564. धार्तराष्ट्र—P. धार्तराष्ट्रस्य; धार्तराष्ट्राणाम्; धार्तराष्ट्रान्.
565. धिष्ठित √धि (? अधि) + स्था—P. धिष्ठितम्.
566. धीमत्—P. धीमता; धीमताम्.
567. धीर—P. धीरम्; धीरः.
568. धूम—P. धूमः; धूमेन.
569. धृ—P. धारयते; धारयामि; धार्यते.–S. 494.
570. धृतराष्ट्र—P. धृतराष्ट्रस्य; धृतराष्ट्रः.
571. धृति—P. धृतिम्; धृतिः, धृतेः; धृत्या.–S. 495.
572. धृष्टकेतु—P. धृष्टकेतुः.
573. धृष्टद्युम्न—P. धृष्टद्युम्नः.
574. धेनु—P. धेनूनाम्.
575. ध्मा—P. दध्मुः; दध्मौ.
576. ध्यान—P. ध्यानम्; ध्यानात्; ध्यानेन.–T. 147.
577. ध्यायत् √ध्या—P. ध्यायतः; ध्यायन्तः
578. ध्रुव—P. ध्रुवम्; ध्रुवः; ध्रुवा.–S. 498.

न

579. न—P. न.–S. 499. –T. 148.–Q. 17.
580. नकुल—P. नकुलः.
581. नक्षत्र—P. नक्षत्राणाम्.
582. नदी—P. नदीनाम्.
583. नभस्—P. नभः.–S. 501.
584. नमस् (v.)—P. नमस्यन्तः; नमस्यन्ति; नमेरन्.
585. नमस् (N.)—P. नमः.–S. 502.
586. नर—P. नरः; नराणाम्; नरैः.–S. 503.–T. 150.
587. नरक—P. नरकस्य; नरकाय; नरके.
588. नव (= नूतन)—P. नवानि.
589. नश्—P. नश्यति; नाशयामि.
590. नश्यत् √नश्—P. नश्यत्सु.
591. नष्ट √नश्—P. नष्टः; नष्टान्; नष्टे.–S. 506.
592. नाग—P. नागानाम्.
593. नायक—P. नायकाः.
594. नारद—P. नारदः.
595. नारी—P. नारीणाम्.
596. नाव—P. नावम्.
597. नाश—P. नाशाय.–S. 511.
598. नाशन—P. नाशनम्.–S. 512.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

599. नाशित√नश्—P. नाशितम्.
600. नि (नय्)—P. नयेत्.
601. नि+गम् (गच्छ्)—P. निगच्छति.
602. निगृहीत√नि+गृह्—P. निगृहीतानि.
603. नि+गृह्—P. निगृह्णामि.
604. निग्रह्—P. निग्रहम्; निग्रहः–S. 517.
605. नित्य—P. नित्यशः; नित्यस्य; नित्यम्; नित्यः.–S. 518.
606. निधन—P. निधनम्.–S. 521.
607. निधान—P. निधानम्.
608. निन्दत्√निन्द्—P. निन्दन्तः.
609. निबद्ध√नि+बन्ध्—निबद्धः.
610. नि+बन्ध्—P. निबध्नन्ति; निबध्नाति; निबध्यते.
611. निबन्ध—P. निबन्धाय.
612. नि+बुध्—P. निबोध.
613. निमित्त—P. निमित्तानि.–S. 524.
614. निमिषत्√नि+मिष्—निमिषन्.
615. नियत (Adv.)—P. नियतम्.
616. नियत (Adj.)—P. नियतस्य; नियताः S. 525.
617. नियम—P. नियमम्.
618. नि+यम्—P. नियम्य.
619. नि+युज्—P. नियोक्ष्यति; नियोजयसि.
620. नियोजित√नि+युज्—P. नियोजितः.
621. निरीक्ष्√नि+ईक्ष्—P. निरीक्षे. –S. 527.
622. निरुद्ध√नि+रुध्—P. निरुद्धम्.
623. नि+रुध्—P. निरुध्य.
624. निर्देश—P. निर्देशः.
625. निर्वेद—P. निर्वेदम्.
626. नि+वृत् (वर्त्)—P. निवर्तते; निवर्तन्ति; निवर्तन्ते; निवर्तितुम्.
627. नि+वस्—P. निवसिष्यसि.
628. निवास—P. निवासः.–S. 535.
629. नि+विश्—P. निवेशय.
630. निवृत्त√नि+वृत्—P. निवृत्तानि.
631. निवृत्ति—P. निवृत्तिम्.
632. निशा—P. निशा.
633. निश्चय—P. निश्चयम्; निश्चयेन. –S. 536.
634. निश्चर् (निस्+चर्)—P. निश्चरति.
635. निश्चल—P. निश्चला.
636. निश्चल् (निस्+चल्)—P. निश्चलति.
637. निश्चि (निस्+चि)—निश्चित्य.
638. निश्चित√निस्+चि—P. निश्चितम्; निश्चिताः.–S. 537.
639. निष्ठा—P. निष्ठा.
640. निहत√नि+हन्—P. निहताः.
641. नि+हन्—P. निहत्य.
642. नीति—P. नीतिः.
643. नु—P. नु.
644. नृ—P. नृषु.–S. 542.
645. नैष्कर्म्य—P. नैष्कर्म्यम्.–S. 544.
646. नैष्कृतिक—P. नैष्कृतिकः
647. नैष्ठिक—P. नैष्ठिकी.
648. नौ—P. नौ.
649. न्याय्य—P. न्याय्यम्.
650. न्यास—P. न्यासम्.

प

651. पक्षिन्—P. पक्षिणाम्.
652. पच्—P. पचन्ति; पचामि.
653. पत्र—P. पत्र; पत्रमम्.
654. पण्डित—P. पण्डितम्; पण्डिताः.
655. पतङ्ग—P. पतङ्गाः.
656. पत्—P. पतन्ति.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

657. पत्र—P. पत्रम्.–S. 549.–156.
658. पथिन्—P. पथि.
659. पद—P. पदम्.–S. 550.
660. पर—P. परतरम्; परतः; परम्; परया; परस्य; परः; परा; पराणि; पराम्. –S. 552. –T. 157.
661. परम—P. परमम्; परमः; परमाम्.– S. 553.
662. परस्तात्—P. परस्तात्.
663. परस्परम्—P. परस्परम्.
664. परि+क्लिष्ट√परि+क्लिष्—P. परिक्लिष्टम्.
665. परिकीर्तित√परि+कीर्त्—P. परिकीर्तितः.
666. परिग्रह—P. परिग्रहम्. –S. 557. –T. 158.
667. परि+चक्ष्—P. परिचक्षते.
668. परिचिन्तयत्√परि+चिन्त्—P. परिचिन्तयन्.
669. परिज्ञातृ—P. परिज्ञाता.
670. परिणाम—P. परिणामे.
671. परि+त्यज्—P. परित्यज्य.
672. परित्याग—P. परित्यागः.
673. परित्राण—P. परित्राणाय.
674. परि+दह्—P. परिदह्यते.
675. परिदेवना—P. परिदेवना.
676. परिपन्थिन्—P. परिपन्थिनौ.
677. परिप्रश्न—P. परिप्रश्नेन.
678. परिमार्गितव्य√परि+मार्ग्—P. परिमार्गितव्यम्.
679. परि+शुष्—P. परिशुष्यति.
680. परि+सं+आप्—P. परिसमाप्यते.
681. पर्जन्य—P. पर्जन्यः; पर्जन्यात्.
682. पर्ण—P. पर्णानि.
683. परि+अव+स्था (तिष्ठ्)—P. पर्यवतिष्ठते.
684. परि+उप+आस्—P. पर्युपासते.
685. पर्युषित—P. पर्युषितम्.
686. पवत्√पू—P. पवताम्.
687. पवन—P. पवनः.
688. पवित्र—P. पवित्रम्.
689. पश्य्—See दृश्.
690. पश्यत्√दृश् (पश्य्)—P. पश्यतः; पश्यन्.
691. पाञ्चजन्य—P. पाञ्चजन्यम्.
692. पाण्डव—P. पाण्डव; पाण्डवः; पाण्डवानाम्; पाण्डवाः.–S. 568.
693. पातक—P. पातकम्.
694. पात्र—P. पात्रे.–S. 570.
695. पाप—P.– (Mas.) पापाः; पापेभ्यः; पापेषु.–(Neu.) पापम्; पापात्; पापेन.–S. 573.
696. पाप्मन्—P. पाप्मानम्.–S. 574.
697. पारुष्य—P. पारुष्यम्.
698. पार्थ—P. पार्थ; पार्थस्य; पार्थः; पार्थाय.
699. पावक—P. पावकः.
700. पावन—P. पावनानि.
701. पितामह—P. पितामहः; पितामहान्; पितामहाः.
702. पितृ—P. पितरः; पिता; पितृणाम्; पितॄन्.–S. 576.
703. पीडा—P. पीड्या.
704. पुण्य—P. पुण्यम्; पुण्यः; पुण्याः; पुण्ये.–S. 577.
705. पुत्र—P. पुत्रस्य; पुत्रान्; पुत्राः –S. 578.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

706. पुनर्—P. पुनः.–S. 580.–T. 162.
707. पुंस्—P. पुमान्; पुंसः.
708. पुर—P. पुरे.
709. पुरस्तात्—P. पुरस्तात्.
710. पुरा—P. पुरा.
711. पुराण—P. पुराणम्; पुराणः; पुराणी.
712. पुरातन—P. पुरातनः.
713. पुरुष—P. पुरुषस्य; पुरुषम्; पुरुषः; पुरुषाः; पुरुषौ; पूरुषः–S. 583.
714. पुरोधस्—P. पुरोधसाम्.
715. पुष्—P. पुष्णामि.
716. पुष्कल—P. पुष्कलाभिः.
717. पुष्प—P. पुष्पम्.
718. पुष्पित √पुष्प्—P. पुष्पिताम्.
719. पूज्य √पूज्—P. पूज्यः.
720. पूति—P. पूति.
721. पूर्व—P. पूर्वतरम्; पूर्वम्; पूर्वे; पूर्वैः –S. 588.–T. 168.
722. पृच्छ्—P. पृच्छामि.
723. पृथक्—P. पृथक. –S. 590. –T. 170.
724. पृथक्त्व—P. पृथक्त्वेन.
725. पृथिवी—P. पृथिवीम्; पृथिव्याम्. –S. 592.
726. पृष्ठ—P. पृष्ठतः.
727. पौण्ड्र—P. पौण्ड्रम्.
728. पौत्र—P. पौत्रान्; पौत्राः.
729. पौरुष—P. पौरुषम्.
730. प्रकाश—P. प्रकाशम्; प्रकाशः –S. 594.
731. प्रकाशक—P. प्रकाशकम्.
732. प्र+काश्—P. प्रकाशयति.
733. प्रकीर्ति—P. प्रकीर्त्या.
734. प्रकृति—P. प्रकृतिम्; प्रकृतिः; प्रकृतेः; प्रकृत्या.–S. 595.–T. 171.
735. प्रजन—P. प्रजनः.
736. प्रजा—P. प्रजाः.
737. प्रजापति—P. प्रजापतिः.
738. प्र+ज्ञा (V.)—P. प्रजानाति;प्रजानामि.
739. प्रज्ञा (N.)—P. प्रज्ञा; प्रज्ञाम्.– S. 597.
740. प्रणय—P. प्रणयेन.
741. प्रणव—P. प्रणवः.
742. प्रणिधा √प्र+नि+धा—P. प्रणिधाय.
743. प्रणिपात—P. प्रणिपातेन.
744. प्र+तप्—P. प्रतपन्ति.
745. प्रताप—P. प्रतापवान्.
746. प्रति—P. प्रति.
747. प्रति+ज्ञा (V.)—P. प्रतिजानीहि; प्रतिजाने.
748. प्रति+पद्—P. प्रतिपद्यते.
749. प्रति+युध्—P. प्रतियोत्स्यामि.
750. प्रतिष्ठा—P. प्रतिष्ठा.—S. 599.
751. प्रति+स्थाप्—P. प्रतिष्ठाप्य.
752. प्रतिष्ठित √प्रति+स्था (तिष्ठ्)—P. प्रतिष्ठितम्; प्रतिष्ठिता.
753. प्रत्यवाय—P. प्रत्यवायः.
754. प्रथित √प्रथ्—P. प्रथितः.
755. प्रदिष्ट √प्र+दिश्—P. प्रदिष्टम्.
756. प्रदीप्त √प्र+दीप्—P. प्रदीप्तम्.
757. प्र+दुष्—P. प्रदुष्यन्ति.
758. प्रद्विषत् √प्र+द्विष्—P. प्रद्विषन्तः.
759. प्र+ध्मा—P. प्रदध्मतुः.
760. प्र+नम्—P. प्रणम्य.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

761. प्र+नश्—P. प्रणश्यति; प्रणश्यन्ति; प्रणश्यामि.

762. प्रनष्ट √प्र+नश्—P. प्रनष्टः.

763. प्र+पद्—P. प्रपद्यते; प्रपद्यन्ते; प्रपद्ये; प्रपद्येत्.

764. प्रपन्न √प्र+पद्—P. प्रपन्नम्.

765. प्र+(दृश्) पश्य्—P. प्रपश्य; प्रपश्यामि.

766. प्रपश्यत् √ प्र + (दृश्) पश्य्— P. प्रपश्यद्भिः.

767. प्रपितामह—P. प्रपितामहः.

768. प्रभव (N.)—P. प्रभवम् ; प्रभवः- S. 605.

769. प्र+(भू) भव्—P. प्रभवति; प्रभवन्ति.

770. प्रभविष्णु √ प्र + (भू) भव्—P. प्रभविष्णु.

771. प्रभा—P. प्रभा.

772. प्र+भाष्—P. प्रभाषेत.

773. प्रभु—P. प्रभुः; प्रभो.

774. प्रमाण—P. प्रमाणम्.

775. प्रमाथिन्—P. प्रमाथि; प्रमाथीनि.

776. प्रमाद—P. प्रमादः; प्रमादात्; प्रमादे. —S. 607.

777. प्रमुख—P. प्रमुखे.-S. 608.

778. प्र+मुच् (मुञ्च्)—P. प्रमुच्यते.

779. प्र + (दा) यच्छ्—P. प्रयच्छति.

780. प्रयत्न—P. प्रयत्नात्.

781. प्र+या—P. प्रयाति.

782. प्रयात √ प्र+या—प्रयाताः.

783. प्रयुक्त √ प्र+युज्—P. प्रयुक्तः.

784. प्र+युज्—P. प्रयुज्यते.

785. प्रलपत् √ प्र+लप्—P. प्रलपन्.

786. प्रलय—P. प्रलयम् ; प्रलयः; प्रलये.- S. 612.

787. प्र+ली—P. प्रलीयते; प्रलीयन्ते.

788. प्रलीन √ प्र+ली—P. प्रलीनः.

789. प्र+वच्—P. प्रवक्ष्यामि; प्रवक्ष्ये.

790. प्रवदत् √ प्र+वद्—P. प्रवदताम्.

791. प्र+वद्—P. प्रवदन्ति.

792. प्र+वृत् (वर्त्)—P. प्रवर्तते; प्रवर्तन्ते.

793. प्रवर्तित √ प्र+वृत् (वर्त्)— P. प्रवर्तितम्.

794. प्रविभक्त √ प्र + वि + भज्—P. प्रविभक्तम् ; प्रविभक्तानि.

795. प्र+वि+ली—P. प्रविलीयते.

796. प्र+विश्—P. प्रविशन्ति; प्रवेष्टुम्.

797. प्रवृत्त √ प्र+वृत् (वर्त्) P. प्रवृत्तः; प्रवृत्ते.

798. प्रवृत्ति—P. प्रवृत्तिम्; प्रवृत्तिः. -S. 615.

799. प्रवृद्ध √ प्र+वृध् (वर्ध्)—P. प्रवृद्धः; प्रवृद्धे.-S. 616.

800. प्रव्यथित √ प्र+व्यथ्—P. प्रव्यथितम् ; प्रव्यथिताः.-S. 617.

801. प्रशस्त / प्र+शंस्—P. प्रशस्ते.

802. प्रशस्य—P. श्रेयः; श्रेयान् ; श्रेष्ठः.- S. 944. For श्रेयस् as a noun see that word itself.

803. प्रशान्त—P. प्रशान्तस्य.-S. 618.

804. प्रसक्त √ प्र+सञ्ज्—P. प्रसक्ताः. -S. 619.

805. प्रसंग—P. प्रसङ्गेन.

806. प्रसन्न √ प्र+सद्—P. प्रसन्नेन. -S. 620.

807. प्रसभम्—P. प्रसभम्.

808. प्र+सद्—P. प्रसादये; प्रसीद.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

809. प्रसाद—P. प्रसादम्; प्रसादे. -S. 621. -T. 173.
810. प्र+सिध—P. प्रसिद्धयेत्.
811. प्र+सू—P. प्रसविष्यध्वम्.
812 प्रसृत √ प्र+सृ—P. प्रसृता; प्रसृताः.
813. प्रहसत् √ प्र+हस्—P. प्रहसन्.
814. प्र+हा—P. प्रजहाति; प्रजहि; प्रहास्यसि.
815. प्र+हृष्—P. प्रहृष्यति; प्रहृष्येत्.
816. प्रह्लाद—P. प्रह्लादः.
817. प्राकृत—P. प्राकृतः.
818. प्राक्—P. प्राक्.
819. प्राञ्जलि—P. प्राञ्जलयः.
820. प्राण—P. प्राणम्; प्राणान्; प्राणे; प्राणेषु.-S. 624. -T. 174.
821. प्राणिन्—P. प्राणिनाम्.
822. प्राधान्य—P. प्राधान्यतः.
823. प्राप्त √ प्र+आप्—P. प्राप्तः.
824. प्राप् (प्र+आप्)— P. प्राप्नुयात्; प्राप्नुवन्ति; प्राप्य; प्राप्यते; प्राप्स्यसि; प्राप्स्यसे; प्राप्स्ये. -S. 626.
825. प्रारभ (प्र+आरभ)—P. प्रारभते.
826. प्रार्थ—प्रार्थयन्ते.
827. प्राह् (प्र + अह् or ब्रू)—P. प्राह; प्राहुः.
828. प्रिय—P. प्रियतरः; प्रियम्; प्रियः; प्रियायाः; प्रियाः. -S. 630.-T. 175.
829. प्रीति—P. प्रीतिः. -S. 632. -T. 176.
830. प्रीयमाण—P. प्रीयमाणाय.
831. प्रे (प्र+ई)—P. प्रेत्य.
832. प्रेत—P. प्रेतान्.
833. प्रोक्त √प्र+वच्—P. प्रोक्तम्; प्रोक्तः; प्रोक्ता; प्रोक्तानि.
834. प्रोक्तवत्—P. प्रोक्तवान्.
835. प्रोच (प्र+वच्)—P. प्रोच्यते.
836. प्रोच्यमान √प्र+वच्—P. प्रोच्यमानम्.
837. प्रोत √प्र+वे—P. प्रोतम्.

फ

838. फल—P. फलम्; फलानि; फले; फलेषु. -S. 635.-T. 178.-Q. 18.

ब

839. बत—P. बत.
840. बद्ध √बन्ध्—P. बद्धाः.
841. बन्ध—P. बन्धम्; बन्धात्.-S. 638. -T. 179.
842. बन्ध्—P. बध्नाति; बध्यते.
843. बन्धु—P. बन्धुः; बन्धून्.—S. 640.
844. बल—P. बलम्; बलवताम्; बलवत्; बलवान्; बलात्.-S. 641.-T. 180.
845. बहिस्—P. बहिः.
846. बहु—P. बहवः; बहुना; बहूनाम्; बहूनि; बहून्.-S.642.-T.181.
847. बाल—P. बालाः.
848. बाह्य—P. बाह्यान्.-S. 648.
849. बीज—P. बीजम्.-S. 649.
850. बुद्धि—P. बुद्धयः; बुद्धिमताम्; बुद्धिमान्; बुद्धिम्; बुद्धिः; बुद्धेः; बुद्धौ; बुद्धया.-S. 650.-Q. 19.
851. बुध—P. बुधः; बुधाः.
852. बुध्—P. बुध्वा.
853. बृहस्पति—P. बृहस्पतिम्.
854. बोद्धव्य √बुध (बोध्)—P. बोद्धव्यम्.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

855. बोधयत् √बुध् (बोध्)—P. बोधयन्तः.

856. ब्रह्मन् (Neu.)—P. ब्रह्म; ब्रह्मणः; ब्रह्मणा; ब्रह्मणि.–S. 654.–T. 184.–Q. 20.

857. ब्रह्मन् (Mas.)—P. ब्रह्माणम्.–S. 654.–T. 184.

858. ब्राह्मण—P. ब्राह्मणस्य; ब्राह्मणाः; ब्राह्मणे.–S. 659.

859. ब्राह्मी—P. ब्राह्मी.

860. ब्रू (Irregular) or अह्—P. आत्थ; आह; आहुः.

861. ब्रू (Regular)—P. अब्रवीत्; ब्रवीमि; ब्रवीषि; ब्रूहि.

भ

862. भक्त—P. भक्तः; भक्ताः.–S. 660.

863. भक्ति—P. भक्तिमान्; भक्तिम्; भक्तिः; भक्त्या.—S. 661.

864. भगवत्—P. भगवन्.–S. 662.

865. भजत् √भज्—P. भजताम्.

866. भज—P. भजति; भजते; भजन्ति; भजन्ते; भजस्व; भजामि. –T. 186.

867. भय—P. भयम्; भयात्; भयेन. –S. 663.–T. 187.

868. भयानक—P. भयानकानि.–S. 666.

869. भव—P. भवः.

870. भवत्—P. भवतः; भवन्तम्; भवन्तः; भवान्.

871. भविष्यत् √भू (भव्)—P. भविष्यताम्; भविष्याणि.

872. भस्मसात्—P. भस्मसात्.

873. भारत—P. भारत.

874. भाव—P. भावम्; भावः; भावाः; भावेषु.–S. 669.–T. 189.

875. भावना—P. भावना.

876. भावयत् √भू (भव्)—P. भावयन्तः. –S. 671.

877. भाष्—P. अभाषत; भाषसे.

878. भाषा—P. भाषा.

879. भास् (N.)—P. भासः; भाः.

880. भास्वत् √भास् (V.)—P. भास्वता.

881. भिन्न √भिद्—P. भिन्ना.

882. भीत √भी—P. भीतम्; भीतानि; भीताः.–S. 674.

883. भीष्म—P. भीष्मम्; भीष्मः.–S.676.

884. भुञ्जत् √भुज्—P. भुञ्जानम्.

885. भुज्—P. भुक्त्वा; भुङ्क्ते; भुङ्क्ष्व, भुञ्जते; भुञ्जीय; भोक्तुम्; भोक्ष्यसे. –S. 678.

886. भू (भव्)—P. अभवत्; अभविता; बभूव; भव; भवति; भवन्ति; भवामि; भविता; भविष्यति; भविष्यन्ति; भविष्यामः; भवेत्; भावयत; भावयन्तु; भूत्वा; भूः.

887. भू (N.)—P. भुवि.

888. भूत—P. भूतम्; भूतानाम्; भूतानि; भूतेषु. –S. 679. –T. 191. –Q. 21.

889. भूति—P. भूतिः.

890. भूमि—P. भूमिः; भूमौ.

891. भूयस्—P. भूयः.

892. भृ—P. बिभर्ति.

893. भृगु—P. भृगुः.

894. भेद—P. भेदम्.–S. 685.

895. भेरि—P. भेर्यः.

For Private and Personal Use Only

896. भैक्ष्य—P. भैक्ष्यम्.
897. भोक्तृ—P. भोक्ता; भोक्तारम्.
898. भोक्तृत्व—P. भोक्तृत्वे.
899. भोग—P. भोगान्; भोगाः; भोगैः-S. 687. -T. 192.
900. भोगिन्—P. भोगी.
901. भोजन—P. भोजनम्.-S. 688.
902. भ्रम्—P. भ्रमति.
903. भ्रातृ—P. भ्रातॄन्.
904. भ्रामयत् √ भ्रम्—भ्रामयन्.
905. भ्रू—P. भ्रुवोः.

म

906. मकर—P. मकरः.
907. मत—P. मतम्; मतः, मता; मताः; मते.-S. 693.
908. मति—P. मतिः.-S. 694.
909. मद—मदम्.-S. 698.
910. मध्य—P. मध्यम्; मध्ये. -S. 701. -T. 194.
911. मनस्—P. मनसः; मनसा; मनः. -S. 703. -T. 195.
912. मनीषिन्—P. मनीषिणः; मनीषिणाम्.
913. मनु—P. मनवः; मनवे; मनुः.
914. मनुष्य—P. मनुष्याणाम्; मनुष्याः; मनुष्येषु.-S. 704.
915. मनोरथ—P. मनोरथम्.
916. मन्—P. मत्वा; मन्यते; मन्यन्ते; मन्यसे; मन्ये; मन्येत; मंस्यन्ते.
917. मन्तव्य √ मन्—P. मन्तव्यः.
918. मन्त्र—P. मन्त्रः.-S. 705
919. मन्द—P. मन्दान्.
920. मरण—P. मरणात्.-T. 196.
921. मरीचि—P. मरीचिः.
922. मरुत्—P. मरुतः; मरुताम्.
923. मर्त्य—P. मर्त्येषु.-S. 708.
924. मल—P. मलेन.-S. 709.
925. महत्—P. महतः; महता; महति; महतीम्; महत्; महान्. -S. 710. -T. 197.
926. महिमान—P. महिमानम्.
927. मही—P. महीम्.-S. 712.
928. मा (Adv.)—P. मा.
929. मातुल—P. मातुलान्; मातुलाः.
930. मातृ—P. माता.
931. मानव—P. मानवः; मानवाः.
932. मानस—P. मानसम्; मानसाः -S. 719. -T. 199.
933. मानुष—P. मानुषम्; मानुषीम्; मानुषे.
934. मामक—P. मामकम्; मामकाः; मामिकाम्.
935. माया—P. मायया; माया; मायाम्. -S. 722. -T. 201.
936. मारुत—P. मारुतः.
937. मार्गशीर्ष—P. मार्गशीर्षः.
938. मार्दव—P. मार्दवम्.
939. मास—P. मासानाम्.—S. 723.
940. माहात्म्य—P. माहात्म्यम्.
941. मित्र—P मित्रे.-S. 724.
942. मिथ्या—P. मिथ्या.-S. 725.
943. मिश्र—P. मिश्रम्.
944. मुक्त √ मुच् (मुञ्च्)—P. मुक्तस्य; मुक्तम्; मुक्ताः.-S. 726.
945. मुच् (मुञ्च्)—P. मुक्त्वा; मुच्यन्ते; मोक्षयिष्यामि; मोक्ष्यसे.
946. मुख—P. मुखम्; मुखानि; मुखे. -S. 727. -T. 204.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

947. मुख्य—P. मुख्यम्.–S. 728.
948. मुद् (मोद्)—P. मोदिष्ये.
949. मुनि—P. मुनयः; मुनिः; मुनीनाम्; मुनेः.
950. मुमुक्षु—P. मुमुक्षुभिः.
951. मुहुस्—P. मुहुर्मुहुः
952. मुह्—P. मुह्यति; मुह्यन्ति; मोक्ष्यसि.
953. मूढ—P. मूढः; मूढाः.–S. 729.
954. मूर्ति—P. मूर्तयः.–S. 730.
955. मूर्धन्—P. मूर्ध्नि.
956. मूल—P. मूलानि.–S. 731. –T. 205.
957. मृ—P. म्रियते.
958. मृग—P. मृगाणाम्.–S. 732.
959. मृत √ मृ—P. मृतस्य; मृतम्. –S. 733.
960. मृत्यु—P. मृत्युम्; मृत्युः. –T. 206. –Q. 22.
961. मेधा—P. मेधा.–S. 736.
962. मेधाविन्—P. मेधावी.
963. मेरु—P. मेरुः.
964. मैत्र—P. मैत्रः.
965. मोक्ष—P. मोक्षम्.–S. 738.
966. मोघम्—P. मोघम्.–S. 739.
967. मोह—P. मोहम्; मोहः; मोहात्. –S. 740. –T. 207.
968. मोहन √ मुह्—P. मोहनम्.
969. मोहित √ मुह्—P. मोहितम्; मोहिताः.
970. मोहिनी—P. मोहिनीम्.
971. मौन—P. मौनम्.
972. मौनिन्—P. मौनी.

य

973. यजत् √ यज्—P. यजन्तः.
974. यजुस्—P. यजुः.
975. यज्—P. इज्यते; इष्ट्वा; यक्ष्ये; यजन्ति; यजन्ते. –S. 743.
976. यज्ञ—P. यज्ञम्; यज्ञः; यज्ञात्; यज्ञानाम्; यज्ञाय; यज्ञाः; यज्ञे; यज्ञेन; यज्ञेषु; यज्ञैः. –S. 744. –T. 208. –Q. 23.
977. यतत् √ यत्—P. यततः; यतताम्; यतताम्; यतन्तः.
978. यतमान √ यत्—P. यतमानः.
979. यति—P. यतयः; यतीनाम्.–S. 749.
980. यतस्—यतः.
981. यत्—P. यतति; यतते; यतन्ति.
982. यत्र—P. यत्र.
983. यथा—P. यथा.–S. 750.
984. यथावत्—P. यथावत्.–S. 751.
985. यदा—P. यदा.
986. यदि—P. यदि.
987. यद्—P. यत्; यद्वत्; यम्; यया; यस्मात्; यस्मिन्; यस्य; यस्याम्; यः; या; यान्; याभिः; याम्; याः; ये; येन; येषाम्. –S. 752.
988. यदृच्छा—P. यदृच्छया.–T. 210.
989. यम—P. यमः.
990. यश—P. यशः.–S. 755.
991. यष्टव्य √ यज्—P. यष्टव्यम्.
992. या (v.)—P. याति; यान्ति; यास्यसि.
993. यादव—P. यादव.
994. यादस्—P. यादसाम्.
995. यादृक्—P. यादृक्.
996. यावत् (Adv.)—P. यावत्.
997. यावत् (Adj.)—P. यावान्.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

998. युक्त√युज्—P. युक्ततमः; युक्ततमाः; युक्तः; युक्ते; युक्तैः.–S. 760.–T. 211.

999. युग—P. युगे.–S. 212.

1000. युगपत्—P. युगपत्.

1001. युज्—P. युक्त्वा; युज्यते; युज्यस्व; युञ्जति; युञ्ज्यात्.

1002. युञ्जत्√युज्—P. युञ्जतः; युञ्जन्.

1003. युद्ध—P. युद्धम्; युद्धात्; युद्धाय; युद्धे.–S. 762.

1004. युधामन्यु—P. युधामन्युः.

1005. युधिष्ठिर—P. युधिष्ठिरः.

1006. युध् (N.)—P. युधि.

1007. युध् (V.)—P. युध्य; युध्यस्व; योत्स्ये.–S. 763.

1008. युयुत्सु√युध्—P. युयुत्सवः; युयुत्सुम्.

1009. युयुधान—P. युयुधानः.

1010. युष्मद्—P. तव; त्वत्तः; त्वम्; त्वया; त्वयि; त्वा; त्वाम्.

1011. येनकेन—P. येनकेनचित्.

1012. योक्तव्य√युज्—P. योक्तव्यः.

1013. योग—P. योगस्य; योगम्; योगः; योगात्; योगाय; योगे; योगेन; योगैः.–S. 764.–T. 213.–Q. 24.

1014. योगिन्—P. योगिनम्; योगिनः; योगिनाम्; योगिन्; योगी.

1015. योत्स्यमान√युध्—P. योत्स्यमानान्.

1016. योद्धव्य√युध्—P. योद्धव्यम्.

1017. योध—P. योधाः.–S. 769.

1018. योनि—P. योनिम्; योनिषु; योनिः.–S. 771.–T. 214.

1019. यौवन—P. यौवनम्.

र

1020. रक्षस्—P. रक्षांसि.–S. 772.

1021. रजस्—P. रजसः; रजसि; रजः.–S. 773.–T. 216.

1022. रण—P. रणात्; रणे.–S. 775.

1023. रत√रम्—P. रताः.–S. 776.

1024. रथ—P. रथम्.–S. 778.

1025. रम्—P. रमते; रमन्ति.

1026. रवि—P. रविः.

1027. रस—P. रसः.–S. 779.

1028. रसन—P. रसनम्.

1029. रस्य—P. रस्याः.

1030. रहस्—P. रहसि.

1031. रहस्य—P. रहस्यम्.

1032. राक्षसी—P. राक्षसीम्.

1033. रागिन्—P. रागी.

1034. राजन्—P. राजन्; राजा.

1035. राजस—P. राजसस्य; राजसम्; राजसः; राजसाः; राजसी.

1036. राज्य—P. राज्यम्; राज्येन.–S. 785.

1037. रात्रि—P. रात्रिम्; रात्रिः.–S.787.–T. 219.

1038 राधन—P. राधनम्.

1039. राम—P. रामः.

1040. रिपु—P. रिपुः.

1041. रुद्र—P. रुद्राणाम्; रुद्रान्.–S.789.

1042. रुध्—P. रुध्वा.

1043. रूप—P. रूपस्य; रूपम्; रूपाणि; रूपेण.–S. 792.–T. 220.

ल

1044. लब्ध√लभ्—P. लब्धम्; लब्धा.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1045. लभ्—P. लब्ध्वा; लभते; लभन्ते; लभस्व; लभे; लभेत्.-T. 221.

1046. लभ्य✓लभ्—P. लभ्यः.-S. 795.

1047. लाघव—P. लाघवम्.

1048. लाभ—P. लाभम्.-S. 797.-T. 222.

1549. लिङ्ग—P. लिङ्गैः.

1050. लिप्—P. लिप्यते; लिम्पन्ति.

1051. लिह्—P. लेलिह्यसे.

1052. लोक—P. लोकस्य; लोकम्; लोकः; लोकात्; लोकान्; लोकाः; लोके; लोकेषु.-S. 799.-T. 223.

1053. लोभ—P. लोभः-S. 801.

व

1054. वक्त्र—P. वक्त्राणि.-S. 804.-T. 225.

1055. वचन—P. वचनम्.

1056. वचस्—P. वचः.

1057. वच्—P. उक्त्वा; उच्यते; उवाच; वक्तुम्; वक्ष्यामि.

1058. वज्र—P. वज्रम्.

1059. वदन—P. वदनैः.

1060. वद्—P. वद; वदति; वदन्ति; वदसि; वदिष्यन्ति.

1061. वर—P. वर.-S. 808.

1062. वरुण—P. वरुणः.

1063. वर्तमान✓वृत् (वर्त्)—P. वर्तमानः; वर्तमानानि.

1064. वर्त्मन्—P. वर्त्म.-S. 813.

1065. वर्ष—P. वर्षम्.

1066. वश—P. वशम्; वशात्; वशे.-S. 814.

1067. वशिन्—P. वशी.

1068. वसु—P. वसवः; वसूनाम्; वसून्.

1069. वस्—P. उषित्वा.

1070. वह्—P. वहामि.

1071. वह्नि—P. वह्निः.

1072. वा—P. वा.

1073. वाक्—P. वाक्; वाङ्मयम्; वाचम्.-S. 816.-T. 227.

1074. वाक्य—P. वाक्यम्; वाक्येन.

1075. वाद—P. वादः.-S. 820.-T. 229.

1076. वादिन्—P. वादिनः-S. 821.-T. 230.

1077. वायु—P. वायुः; वायोः.

1078. वार्ष्णेय—P. वार्ष्णेय.

1079. वासव—P. वासवः

1080. वासस्—P. वासः; वासांसि.

1081. वासुकि—P. वासुकिः.

1082. वासुदेव—P. वासुदेवस्य; वासुदेवः.

1083. वि+कम्प्—P. विकम्पितुम्.-S. 822.

1084. विकर्ण—P. विकर्णः.

1085. विकर्मन्—P. विकर्मणः.

1086. विकार—P. विकारान्.-S. 823.

1087. विक्रान्त✓वि+क्रम्—P. विक्रान्तः.

1088. विगत✓वि+गम्—P. विगतः.-S. 827.

1089. विचक्षण—P. विचक्षणाः.

1090. वि+चल्—P. विचालयेत्; विचाल्यते.

1091. विजय—P. विजयम्; विजयः.-S. 828.

1092. विजानत्✓वि+ज्ञा—P. विजानतः; विजानीतः.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1093. वि+ज्ञा—P. विजानीयाम्; विज्ञातुम्; विज्ञाय.

1094. वितत√वि+तन्—P. वितताः.

1095. विद् (TO know)—P. विदित्वा; विदुः; विद्धि; विद्मः; विद्यात्; वेत्ति; वेत्थ; वेद; वेदितुम्.–S. 837.–T. 232.

1096. विद् (TO be)—P. विद्यते.

1097. विद्या—P. विद्यानाम्; विद्याम्.–S. 838.–T. 233.

1098. वि+दॄ—P. व्यदारयत्.

1099. विद्वस्—P. विद्वान्.–S. 840.

1100. वि+धा—P. विदधामि; विधीयते.

1101. वि+नद्—P. विनद्य.

1102. वि+नश्—P. विनङ्क्ष्यसि; विनश्यति.

1103. विनश्यत्√वि+नश्—P. विनश्यत्सु.–S. 846.

1104. विना—P. विना.

1105. विनाश—P. विनाशम्; विनाशः; विनाशाय.

1106. विनियत√वि+नि+यम्—P. विनियतम्.

1107. वि+नि+यम्—P. विनियम्य.

1108. वि+नि+वृत् (वर्त्)—P. विनिवर्तन्ते.

1109. विनिश्चित√वि+निस्+चि—P. विनिश्चितैः.

1110. विन्द्—P. विन्दति; विन्दते; विन्दामि.

1111. वि+परि+वृत् (वर्त्)—P. विपरिवर्तते.

1112. विपरीत√वि+परि+ई—P. विपरीतम्; विपरीतानि, विपरीतान्.

1113. विपश्चित्—P. विपश्चितः.–S. 851.

1114. विभक्त√वि+भज्—P. विभक्तम्; विभक्तेषु.–S. 853.

1115. विभावसु—P. विभावसौ.

1116. विभु—P. विभुम्; विभुः.

1117. विभूति—P. विभूतिभिः; विभूतिमत्; विभूतिम्; विभूतौ; विभूतीनाम्; विभूतेः.–S. 855.

1118. विमुक्त√वि + मुच् (मुञ्च्)—P. विमुक्तः; विमुक्ताः.

1119. वि+मुच् (मुञ्च्)—P. विमुच्य; विमुञ्चति; विमोक्ष्यसे.

1120. वि+मुह्—P. विमुह्यति; विमोहयति.

1121. विमूढ—P. विमूढः; विमूढाः.–S. 859.–T. 237.

1122. वि+मृश्—P. विमृश्य.

1123. विमोक्ष—P. विमोक्षाय.

1124. विराट—P. विराटः.

1125. विलग्न√वि+लग्—P. विलग्नाः.

1126. विवस्वत्—P. विवस्वतः; विवस्वते; विवस्वान्.

1127. विविध—P. विविधाः; विविधैः.

1128. विवृद्ध√वि+वृध् (वर्ध्)—P. विवृद्धम्; विवृद्धे.

1129. विशाल—P. विशालम्.

1130. वि+शिष्—P. विशिष्यते.

1131. विशिष्ट√वि+शिष्—P. विशिष्टाः.

1132. विशुद्ध—P. विशुद्धया.–S. 873.

1133. विश्—P. विशते; विशन्ति.

1134. विश्व—P. विश्वस्य; विश्वम्.–S. 875.

1135. विश्वे(–देवाः)—P. विश्वे(–देवाः).

1136. विष—P. विषम्.

1137. विषम—P. विषमे.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1138. विषय—P. विषयान्; विषयाः.–S. 877.

1139. विषाद—P. विषादम्.

1140. विषादिन्—P. विषादी.

1141. विषीदत् √वि+सिद्—P. विषीदन्तम्.

1142. विष्ठित √वि+स्था—P. विष्ठितम्.

1143. विष्णु—P. विष्णुः; विष्णो.

1144. विसर्ग—P. विसर्गः.

1145. विसृजत् √वि+सृज्—P. विसृजन्.

1146. वि+सृज्—P. विसृजामि; विसृज्य.

1147. वि+स्तम्भ्—P. विष्टभ्य.

1148. विस्तर—P. विस्तरशः; विस्तरस्य; विस्तरः; विस्तरेण.

1149. विस्तार—P. विस्तारम्.

1150. विस्मय—P. विस्मयः.–S. 878.

1151. विस्मित √वि+स्मि—P. विस्मिताः.

1152. वि+हा—P. विहाय.

1153. विहित √वि+धा—P. विहितान्; विहिताः.–T. 243.

1154. वीक्ष् (वि+ईक्ष्)—P. वीक्षन्ते.

1155. वीर्यवत्—P. वीर्यवान्.–S. 882.

1156. वृजिन—P. वृजिनम्.

1157. वृत् (वर्त्)—P. वर्ते; वर्तेत; वर्तेय; वर्तेयम्.

1158. वृष्णि—P. वृष्णीनाम्.

1159. वेग—P. वेगम्.–S. 886.

1160. वेत् √विद् (TO know)—P. वेत्ता.

1161. वेद (N.)—P. वेदानाम्; वेदाः; वेदेषु; वेदे; वेदैः.–S. 887.–T. 246.

1162. वेदितव्य √विद् (TO know)—P. वेदितव्यम्.

1163. वेद्य √विद् (TO know)—P. वेद्यम्; वेद्यः.

1164. वेपथु—P. वेपथुः.

1165. वेपमान √वेप्—P. वेपमानः.

1166. वैनतेय—P. वैनतेयः.

1167. वैराग्य—P. वैराग्यम्; वैराग्येण.

1168. वैरिन्—P. वैरिणम्.–S. 892.

1169. वैश्य—P. वैश्याः.–S. 893.

1170. वैश्वानर—P. वैश्वानरः.

1171. व्यक्ति—P. व्यक्तयः; व्यक्तिम्.

1172. व्यतीत √वि+अति+ई—P. व्यतीतानि.

1173. व्यतितॄ (वि+अति+तॄ)—P. व्यतितरिष्यति.

1174. व्यथा—P. व्यथा.

1175. व्यथ्—P. व्यथन्ति; व्यथयन्ति; व्यथिष्ठाः.

1176. व्यनुनादयत् √वि + अनु + नद्—P. व्यनुनादयन्.

1177. व्यपाश्रि √वि + अप + आ+श्रि—P. व्यपाश्रित्य.

1178 व्यवसाय—P. व्यवसायः.–S. 901.

1179. व्यवसित √वि+अव+सो—P. व्यवसितः; व्यवसिताः.

1180. व्यवस्थित √वि+अव+स्था—P. व्यवस्थितान्; व्यवस्थितौ.

1181. व्याप् (वि+आप्)—P. व्याप्य.

1182. व्याप्त √वि+आप्—P. व्याप्तम्.

1183. व्यामिश्र—P. व्यामिश्रेण.

1184. व्यास—P. व्यासः.–S. 906.

1185. व्याहरत् √वि+आ+हृ—P. व्याहरन्.

1186. व्युदस् (वि+उद्+अस्)—P. व्युदस्य.

1187. व्यूढ √व्यूह्—P. व्यूढम्; व्यूढाम्.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1188. व्रज्—P. व्रज; व्रजेत.

श

1189. शक्—P. शक्नोति; शक्नोमि; शक्नोषि; शक्यसे.

1190. शक्य√शक्—P. शक्यम्; शक्यः.

1191. शङ्कर—P. शङ्करः.

1192. शङ्ख—P. शङ्खम्; शङ्खाः; शङ्खान्; शङ्खौ. -S. 909.

1193. शठ—P. शठः.

1194. शत—P. शतशः.-S. 910.

1195. शत्रु—P. शत्रुवत्; शत्रुम्; शत्रुः; शत्रून्; शत्रौ.

1196. शत्रुत्व—P. शत्रुत्वे.

1197. शनैस्—P. शनैः.

1198. शब्द—P. शब्दः.-S. 911.

1199. शम—P. शमम्; शमः.-S. 912.

1200. शंस्—P. शंससि.

1201. शरण—P. शरणम्.

1202. शरीर—P. शरीरम्; शरीराणि; शरीरे. -S. 915. -T. 249.

1203. शरीरिन्—P. शरीरिणः.

1204. शर्मन्—P. शर्म.

1205. शशाङ्क—P. शशाङ्कः.

1206. शशिन्—P. शशी.-S. 917.

1207. शश्वत्—P. शश्वत्.

1208. शस्त्र—P. शस्त्राणि.-S. 918. -T. 250.

1209. शाखा—P. शाखाः.-S. 919.

1210. शान्त—P. शान्तः.-S. 920.

1211. शान्ति—P. शान्तिम्; शान्तिः.

1212. शारीर—P. शारीरम्.

1213. शाश्वत—P. शाश्वतस्य; शाश्वतम्; शाश्वतः; शाश्वताः; शाश्वतीः; शाश्वते.-S. 921. -T. 251.

1214. शास्—P. शाधि.

1215. शास्त्र—P. शास्त्रम्.-S. 923. -T. 252.

1216. शिखण्डिन्—P. शिखण्डी.

1217. शिखरिन्—P. शिखरिणाम्.

1218. शिरस्—P. शिरसा. -S. 926. -T. 253.

1219. शिष्य—P. शिष्यः; शिष्येण.

1220. शुक्र—P. शुक्रः.-S. 929.

1221. शुचि—P. शुचिः; शुचीनाम्; शुचौ. -S. 930. -T. 258.

1222. शुच्—P. शुचः; शोचति; शोचितुम्.

1223. शुभ—P. शुभान्; शुभाः.-S. 932. -T. 259. -Q. 29.

1224. शुष्—P. शोषयति.

1225. शूद्र—P. शूद्रस्य; शूद्राणाम्; शूद्राः.

1226. शूर—P. शूराः.

1227. श्रु—P. अश्रौषम्; शृणु; शृणुयात्; शृणोति; श्रुत्वा; श्रोष्यसि.

1228. शृण्वत्√श्रु—P. शृण्वतः; शृण्वन्.

1229. शैब्य—P. शैब्यः.

1230. शोक—P. शोकम्.-T. 260.-Q. 30.

1231. शौच—P. शौचम्.

1232. शौर्य—P. शौर्यम्.

1233. श्याल—P. श्यालाः.

1234. श्रद्दधत्√श्रद्ध्—P. श्रद्दधानाः.

1235. श्रद्धा—P. श्रद्धया; श्रद्धा; श्रद्धामयः; श्रद्धावन्तः; श्रद्धावान्; श्रद्धाम्. -S. 940.

1236. श्रित√श्रि—P. श्रिताः.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1237. श्री—P. श्रीमत्; श्रीमताम्; श्रीः. -S. 941.

1238. श्रुत√श्रु—P. श्रुतस्य; श्रुतम्; श्रुतौ.

1239. श्रुतवत्—P. श्रुतवान्.

1240. श्रेयस् (N.)—P. श्रेयः. For श्रेयस् as an adj. see प्रशस्य.

1241. श्रोतव्य√श्रु—P. श्रोतव्यस्य.

1242. श्रोत्र—P. श्रोत्रम्.-S. 945.

1243. श्वन्—P. शुनि.

1244. श्वपाक—P. श्वपाके.

1245. श्वसत्√श्वस्—P. श्वसन्.

1246. श्वशुर—P. श्वशुरान्; श्वशुराः.

1247. श्वेत—P. श्वेतैः.

स

1248. सक्त√सञ्ज्—P. सक्तम्; सक्तः; सक्ताः.-S. 948. -T. 261.

1249. सखि—P. सखा; सखीन्; सखे; सख्युः.

1250. सङ्कर—P. सङ्करस्य; सङ्करः-S.950. -T. 262.

1251. सङ्क्षय—P. सङ्क्षये.

1252. सङ्ग—P. सङ्गम्; सङ्गः; सङ्गात्. -S. 953. -T. 264.

1253. सङ्ग्रह—P. सङ्ग्रहेण.-S. 955.

1254. सङ्ग्राम—P. सङ्ग्रामम्.

1255. सङ्घात—P. सङ्घातः.

1256. सञ्ज्—P. सज्जते; सज्जन्ते; सञ्जयति.

1257. सञ्जनयत्√सम्+जन् (जा)—P. सञ्जनयन्.

1258. सञ्जय—P. सञ्जय; सञ्जयः.

1259. सञ्जन् [सम् + जन् (जा)]— P. सञ्जायते.

1260. सतत—P. सततम्.-S. 957.

1261. सत्√अस् (To be)—P. सत्; सतः; सति; सन्.

1262. सत्(Adj. used as a noun)—P. सन्तः.-S. 958. -T. 265. -Q. 31.

1263. सत्य—P. सत्यम्.-S. 962.

1264. सत्त्व—P. सत्त्ववताम्; सत्त्वम्; सत्त्वात्; सत्त्वे. -S. 963. -T. 267.

1265. सद्—P. सीदन्ति; सीदमानम्.

1266. सदा—P. सदा.

1267. सदृश—P. सदृशम्; सदृशः; सदृशी.

1268. सनातन—P. सनातनम्; सनातनः; सनातनाः.

1269. संतुष्ट—P. संतुष्टः.

1270. संतृ (सम्+तृ)—P. सन्तरिष्यसि.

1271. संदृश् (सम्+दृश्)—P. सन्दृश्यन्ते.

1272. संनियम् (सम्+नि+यम्)— P. संनियम्य.

1273. सन्निविष्ट√सम् + नि + विश्— P. सन्निविष्टः.

1274. सन्न्यसन√सम् + न्यस्—P. सन्न्यसनात्.

1275. सन्न्यस् (सम्+न्यस्)—P. सन्न्यस्य.

1276. सन्न्यास—P. सन्न्यासस्य; सन्न्यासम्; सन्न्यासः; सन्न्यासेन. -S. 970. -Q. 32.

1277. सन्न्यासिन्— P. सन्न्यासिनाम्; सन्न्यासी.-S. 972.

1278. सपत्न—P. सपत्नान्.-S. 973.

1279. सप्त—P. सप्त.

1280. सम—P. समम्; समः; समे; समौ. S. 974.-T. 270.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1281. समग्र—P. समग्रम्; समग्रान्.
1282. समता—P. समता.
1283. समतीत √सम्+अति+ई—P. समतीतानि.
1284. सम्+अति+ई—P. समतीत्य.
1285. समत्व—P. समत्वम्.
1286. सम्+अधि+गम् (गच्छ)—P. समधिगच्छति.
1287. समन्त—P. समन्ततः; समन्तात्.
1288. समवस्थित √सम् + अव + स्था—P. समवस्थितम्.
1289. समवेत—P. समवेतान्; समवेताः.
1290. सम्पत् (N.)—P. सम्पत्; सम्पदम्.
1291. सम्+पत् (V.)—P. सम्पद्यते.
1292. सम्पश्यत् √सम् + दृश् (पश्य्)—P. सम्पश्यन्.
1293. सम्प्रकीर्तित √सम् + प्र + कीर्त्—P. सम्प्रकीर्तितः.
1294. सम्प्रतिष्ठा—P. सम्प्रतिष्ठा.
1295. सम्प्रवृत्त √सम्+प्र+वृत् (वर्त्)—P. सम्प्रवृत्तानि.
1296. सम्प्रेक्ष् (सम्+प्र+ईक्ष्)—P. सम्प्रेक्ष्य.
1297. सम्बन्धिन्—P. सम्बन्धिनः.
1298. सम्भव—P. सम्भवः-S. 997.
1299. सम्भव् [सम्+भू(भव्)]—P. सम्भवन्ति; सम्भवामि.
1300. सम्भावित √सम् + भू (भव्)—P. सम्भावितस्य.-S. 998.
1301. सम्मोह—P. सम्मोहम्; सम्मोहः; सम्मोहात्.-S. 1002.
1302. संयमत् √सम्+यम्—P. संयमताम्.
1303. संयमिन्—P. संयमी.
1304. सम्+यम्—P. संयम्य.
1305. सम्+या—P. संयाति.
1306. संवाद—P. संवादम्.
1307. संवृत्त √सम्+वृत् (वर्त्)—P. संवृत्तः.
1308. संशय—P. संशयस्य; संशयम्; संशयः. -S. 1008.-T. 276.
1309. संश्रित √सम्+श्रि—P. संश्रिताः.
1310. संसार—P. संसारेषु.-T. 277.
1311. संसिद्धि—P. संसिद्धिम्; संसिद्धौ.-S. 1014.
1312. सम्+स्तम्भ्—P. संस्तभ्य.
1313. सम्यक्—P. सम्यक्.
1314. समा (N.)—P. समाः.
1315. समागत √सम्+आ+गम् (गच्छ्)—P. समागताः
1316. सम्+आ+चर्—P. समाचर.
1317. समाचरत् √सम्+आ+चर्—P. समाचरन्.
1318. सम् + आ + धा—P. समाधातुम्; समाधाय.
1319. समाधि—P. समाधौ.
1320. सम्+आप्—P. समाप्नोषि.
1321. समारम्भ—P. समारम्भाः.
1322. समास—P. समासतः; समासेन.
1323. समाहित √सम् + आ + धा—P. समाहितः.
1324. सम्+आ+हृ—P. समाहर्तुम्.
1325. समिद्ध √सम्+इन्ध्—P. समिद्धः.
1326. समीक्ष् (सम्+ईक्ष्)—P. समीक्ष्य.
1327. समुद्र—P. समुद्रम्.
1328. समुद्धर्तृ—P. समुद्धर्ता.
1329. समुपस्थित √सम् + उप + स्था—P समुपस्थितम्.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1330. समुपाश्रित √सम्+उप+आ+श्रि— P. समुपाश्रितः.

1331. समृद्ध—P. समृद्धम्.

1332. सरस्—P. सरसाम्.

1333. सर्ग—P. सर्गः; सर्गाणाम्; सर्गे.–S. 1018.

1334. सर्प—P. सर्पाणाम्.

1335. सर्व—P. सर्व; सर्वतः; सर्वशः; सर्वस्य; सर्वम्; सर्वः; सर्वाणि; सर्वान्; सर्वाः; सर्वे; सर्वेभ्यः; सर्वेषाम्; सर्वेषु; सर्वैः.–S. 1019.–T. 279;–Q. 35.

1336. सर्वत्र—P. सर्वत्र.–S. 1024.

1337. सर्वथा—P. सर्वथा.

1338. सह—P. सह.

1339. सहदेव—P. सहदेवः.

1340. सहसा—P. सहसा.

1341. सहस्र—P. सहस्रशः; सहस्रेषु.–S. 1035.–T. 282.

1342. सह्—P. सोढुम्.

1343. साक्षात्—P. साक्षात्.

1344. साक्षिन्—P. साक्षी.

1345. सागर—P. सागरः.–S. 1038.

1346. सात्त्विक—P. सात्त्विकम्; सात्त्विकः; सात्त्विकाः; सात्त्विकी.–S. 1040.

1347. सात्यकि—P. सात्यकिः.

1348. साधु—P. साधुषु; साधुः; साधूनाम्.–S. 1041.

1349. साध्य—साध्याः.

1350. सामन्—P. साम; साम्नाम्.

1351. सामर्थ्य—P. सामर्थ्यम्.

1352. सामासिक—P. सामासिकस्य

1353. सांख्य (Neu.)—P. साङ्ख्यम्; साङ्ख्ये; साङ्ख्येन; साङ्ख्यैः.–S. 1043.

1354. सांख्य (Mas.)—P. साङ्ख्यानाम्.

1355. सिद्ध—P. सिद्धः; सिद्धानाम्.–S. 1044.

1356. सिद्धि—P. सिद्धये; सिद्धिम्; सिद्धिः; सिद्धौ.–S. 1045.–T. 283.

1357. सुख—P. सुखस्य; सुखम्; सुखानि; सुखे; सुखेन; सुखेषु.–S. 1049.–T. 284.–Q. 36.

1358. सुखिन्—P. सुखिनः; सुखी.

1359. सुर—P. सुराणाम्.–S. 1053.–T. 286.

1360. सुहृत्—P. सुहृत्; सुहृदम्; सुहृदः.–S. 1056.

1361. सू—P. सूयते.

1362. सूक्ष्मत्व—P. सूक्ष्मत्वात्.

1363. सूत्र—P. सूत्रे.–T. 288.

1364. सूर्य—P. सूर्यः.–S. 1060.

1365. सृज्—P. सृजति; सृजामि; सृष्ट्वा.

1366. सृति—P. सृती.

1367. सृष्टम्—P. सृष्टम्.–T. 289.

1368. सेना—P. सेनयोः.

1369. सेनानी—P. सेनानीनाम्.

1370. सेव्—P. सेवते.

1371. सेवा—P. सेवया.–S. 1062.

1372. सैन्य—P. सैन्यस्य.

1373. सोम—P. सोमः–S. 1065.

1374. सौक्ष्म्य—P. सौक्ष्म्यात्.

1375. सौभद्र—P. सौभद्रः.

1376. सौमदत्ति—P. सौमदत्तिः.

1377. सौम्य—P. सौम्यम्. –S. 1066.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1378. सौम्यत्व—P. सौम्यत्वम्.
1379. स्कन्द—P. स्कन्दः.
1380. स्तब्ध√स्तम्भ्—P. स्तब्धः; स्तब्धाः.
1381. स्तु—P. स्तुवन्ति.
1382. स्तुति—P. स्तुतिभिः.–T. 290.
1383. स्तेन—P. स्तेनः.
1384. स्त्री—P. स्त्रियः; स्त्रीषु. –S. 1067.
1385. स्था (तिष्ठ)—P. तिष्ठति; तिष्ठन्ति; तिष्ठसि; स्थापय; स्थापयित्वा.
1386. स्थाणु—P. स्थाणुः.
1387. स्थान—P. स्थानम्; स्थाने.
1388. स्थावर—P. स्थावराणाम्. –S. 1069.
1389. स्थित√स्था (तिष्ठ)—P. स्थितम्; स्थितः; स्थितान्; स्थिताः. –S. 1070. –T. 291.
1390. स्थिति—P. स्थितिम्; स्थितिः; स्थितौ.
1391. स्थिर—P. स्थिरम्; स्थिराम्; स्थिराः. –S. 1071.
1392. स्थैर्य—P. स्थैर्यम्.
1393. स्निग्ध—P. स्निग्धाः.
1394. स्पर्श—P. स्पर्शान्.–S. 1062.
1395. स्पर्शन—P. स्पर्शनम्.
1396. स्पृशत्√स्पृश्—P. स्पृशन्.
1397. स्पृहा—P. स्पृहा.–S. 1074.
1398. स्म—P. स्म.
1399. स्मरत्√स्मृ—P. स्मरन्.
1400. स्मृ—P. स्मरति.
1401. स्मृत√स्मृ—P. स्मृतम्; स्मृतः; स्मृता.
1402. स्मृति—P. स्मृतिः.–S. 1075.
1403. स्यन्दन—P. स्यन्दने.
1404. स्रंस्—P. स्रंसते.
1405. स्रोतस्—P. स्रोतसाम्.
1406. स्व—P. स्वया; स्वस्याः; स्वम्; स्वाम्; स्वे; स्वेन. –S. 1076. –T. 292.
1407. स्वक—P. स्वकम्.
1408. स्वधा—P. स्वधा.
1409. स्वपत्√स्वप्—स्वपन्.
1410. स्वप्न—स्वप्नम्.–T. 293.
1411. स्वभाव—P. स्वभावः.–S. 1080.
1412. स्वयम्—P. स्वयम्.
1413. स्वर्ग—P. स्वर्गम्.–S. 1082.
1414. स्वस्ति—P. स्वस्ति.
1415. स्वाध्याय—P. स्वाध्यायः. –S. 1084. –T. 294.

ह

1416. ह—P. ह.
1417. हत√हन्—P. हतम्; हतः; हतान्.
1418. हन्—P. घातयति; हत्वा; हनिष्ये; हन्ति; हन्तुम्; हन्यते; हन्युः; हिनस्ति.–S. 1086.
1419. हन्त—P. हन्त.
1420. हन्तृ—P. हन्तारम्.
1421. हन्यमान√हन्—P. हन्यमाने.
1422. हय—P. हयैः.
1423. हरि—P. हरिः; हरेः.
1424. हर्ष—P. हर्षम्. –S. 1088. –T. 295.
1425. हविस्—P. हविः.
1426. हस्त—P. हस्तात्.–S. 1091.
1427. हस्तिन्—P. हस्तिनि.
1428. हा—P. जहाति; जहि; हित्वा.
1429. हानि—P. हानिः.
1430. हि—P. हि.
1431. हित (N.)—P. हितम्.–S. 1092.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

1432. हिंसा—P. हिंसाम्.-S. 1094.
1433. हु—P. जुहोति; जुह्वति.
1434. हुत√हु—P. हुतम्.
1435. हृ—P. हरति; हरन्ति; ह्रियते.
1436. हृदय—P. हृदयानि.-S. 1097.
1437. हृद् (N.)—P. हृदि.-S. 1098.
1438. हृद्य√हृद् (V.)—P. हृद्याः.
1439. हृषित√हृष्—P. हृषितः.
1440. हृष्—P. हृष्यति; हृष्यामि.
1441. हे—P. हे.
1442. हेतु—P. हेतवः; हेतुना; हेतुमद्भिः; हेतुः; हेतोः.-S. 1101.
1443. ह्री—P. ह्रीः.

Section B—Kāśmīr Recension

अ

1. अत्र—P. अत्र.
2. अथ—P. अथ.
3. अदस्—P. अमी.
4. अद्भुत—P. अद्भुतम्; अद्भुतानि. S. 3.
5. अधि+गम् (गच्छ्)—P. अधिगच्छति.
6. अध्यवसाय—P. अध्यवसायः.
7. अनु+गम् (गच्छ्)—P. अनुगम्यते.
8. अनु+वृत् (वर्त्)—P. अनुवर्तन्ति; अनुवर्तेरन्.
9. अनुशोचत्√अनु+शुच्—8. अनुशोचन्.
10. अन्त—P. अन्तम्.-S. 7. -T. 2.
11. अन्तक—P. अन्तकस्य.
12. अन्य—P. अन्यः.-S. 11.
13. अपि—P. अपि.
14. अभितस्—P. अभितः.
15. अभि+धा—P. अभिधास्ये.
16. अभिप्रपन्न√अभि+प्र+पद्—P. अभिप्रपन्नान्.
17. अभि+भाष्—P. अभिभाषसे.
18. अर्च्—P. अर्च्य.
19. अर्जुन—P. अर्जुन; अर्जुनः.
20. अव+गम् (गच्छ्)—P. अवगच्छेः.
21. अस् (To be)—P. असि; अस्ति; अस्तु; अस्मि.
22. अस्मद्—P. अहम्; नः; मम; माम्.
23. अहङ्कार—P. अहङ्कारः.

आ

24. आ+क्रम्—P. आक्रम्य.
25. आ+चक्ष्—P. आचक्ष्व.
26. आत्मन्—P. आत्मनि; आत्मनः.-S.28. -T. 7. -Q. 2.
27. आरभत्√आ+रभ्—P. आरभतः.
28. आ+रभ्—P. आरभते.
29. आ+विश्—P. आवेशयितुम्.
30. आवृत√आ+वृत् (वर्त्)—P. आवृतः.
31. आसीन√आस्—P. आसीनः.
32. आ+स्था—P. आस्थाय.
33. आस्थित√आ+स्था—P. आस्थितम्; आस्थितः.

इ

34. इति—P. इति.
35. इतः परम्—P. इतः परम्.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

36. इदम्—P. अनयोः; अयम्; अस्य; इदम्; इमम्; इमानि; इमान्; इमे; एषाम्.
37. इन्द्रिय—P. इन्द्रियैः.
38. इव—P. इव.
39. इष् (इच्छ्)—P. इच्छामि.
40. इह—P. इह.

ई

41. ईदृक्—P. ईदृक्.

उ

42. उक्त / वच्—P. उक्तः.
43. उत्तम—P. उत्तमम्.–S. 37.
44. उत्सृज् (उद्+सृज्)—P. उत्सृज्य.
45. उपद्रव—P. उपद्रवः.
46. उपास् (उप+आस्)—P. उपासते.

ऋ

47. ऋद्धि—P. ऋद्धेः.
48. ऋषि—P. ऋषयः–S. 41. –T. 11.

ए

49. एक—P. एकः.–T. 12.
50. एतद्—P. एतत्; एषः.
51. एव—P. एव.
52. एवम्—P. एवम्.

ऐ

53. ऐरावण—P. ऐरावणम्.

क

54. कथम्—P. कथम्.
55. कर्तृ—P. कर्ता.
56. कर्मन्—P. कर्म; कर्माणि. –S. 44. –T. 13. –Q. 4.
57. काश्चित्—P. काश्चित्.
58. काम—P. कामः; कामान्.–S. 47. –T. 15.
59. किञ्चित्—P. किञ्चित्.
60. किम्—P. कः; किम्.
61. किंवा—P. किंवा.
62. कीर्त्—P. कीर्तयिष्ये.
63. कृ—P. करोति.–S. 52.
64. कृत / कृत्—P. कृताः.
65. कृष्ण—P. कृष्ण.
66. केशव—P. केशव.
67. कौन्तेय—P. कौन्तेय.
68. क्रूर—P. क्रूराः.
69. क्षेत्र—P. क्षेत्रम्.–S. 58.

ग

70. गत / गम् (गच्छ्)—P. गतम्; गतः; गताः.
71. गम् (गच्छ्)—P. गच्छ; गच्छति.
72. गा—P. गीयते.
73. गुण—P. गुणानाम्.–S. 62.
74. गुह्य—P. गुह्यतरम्.

घ

75. घोर—P. घोरः.

च

76. च—P. च.
77. चर्—P. चरामि.
78. चल—P. चलम्.–S. 65.
79. च्यु—P. च्यवति.

ज

80. जगत्—P. जगतः.
81. जन् (जा)—P. जायते; जायेते.
82. जयद्रथ—P. जयद्रथः.
83. ज्ञान—P. ज्ञानम्.–S. 78. –T. 22.
84. ज्ञेय / ज्ञा—P. ज्ञेयम्.
85. ज्वल्—P. ज्वलन्ति.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

त

86. ततस्—P. ततः.
87. तथा हि—P. तथा हि.
88. तदा—P. तदा.
89. तदात्व—P. तदात्वे.
90. तद्—P. तत्; तस्य; तानि; ताः; ते; सः.
91. तु—P. तु.
92. तुष्टि—P. तुष्टिः.
93. तेजस्—P. तेजसः.–S. 81.
94. त्याग—P. त्यागे.
95. त्यागिन्—P. त्यागी.–S. 82.

द

96. दा—P. ददाति.
97. दिव्य—P. दिव्यानि.–S. 86.
98. दृश् (पश्य्)—P. दृश्यते; पश्यति.
99. देव—P. देव.
100. देहिन्—P. देहिनः; देहिनाम्.

ध

101. धातृ—P. धाता.
102. धार्तराष्ट्र—P. धार्तराष्ट्राः.

न

103. न—P. न.–S. 97.–T. 27.–Q.7.
104. नम्—P. नमेयुः.
105. नायक—P. नायकान्.
106. नित्य—P. नित्यम्.
107. निधन—P. निधनम्.
108. निरय—P. निरये.
109. नि+वृत् (वर्त्)—P. निवर्तते; निवर्त्य.
110. नि+हन्—P. निहत्य.
111. नु—P. नु.
112. नूनम्—P. नूनम्.

प

113. पङ्क—P. पङ्के.
114. पक्ष—P. पक्ष.
115. पथिन्—P. पथि.
116. पर—P. परः.–S. 108.–T. 31.
117. परतस्—P. परतः.
118. परम—P. परमम्.–S. 110.
119. परिमाण—P. परिमाणम्.
120. पाञ्चाल—P. पाञ्चालः.
121. पाण्डव—P. पाण्डव.
122. पापिन्—P. पापिभ्यः.
123. पार्थ—P. पार्थ.
124. पुनर्—P. पुनः.–S. 116.
125. पुरुष—P. पुरुषम्; पुरुषैः.
126. पूर्व—P. पूर्वाणि; पूर्वाः.
127. पृच्छत् √(पृच्छ्)—P. पृच्छतः.
128. प्रकृति—P. प्रकृतिम्.–S. 117.
129. प्र+चर्—P. प्रचरन्ति.
130. प्रज्ञा—P. प्रज्ञावान्.–S. 118.
131. प्रतिष्ठित √प्रति + स्था (तिष्ठ्)— P. प्रतिष्ठितम्.
132. प्रमूढ—P. प्रमूढः.
133. प्र+वृत (वर्त्)—P. प्रवर्ते.
134. प्रशस्य—P. श्रेयः.
135. प्र+हृष्—P. प्रहृष्ये.
136. प्राप् (प्र+आप्)—P. प्राप्नोति.
137. प्रिय—P. प्रियस्य.

फ

138. फल—P. फलेषु.–T. 35.

ब

139. बन्धु—P. बन्धून्.
140. बल—P. बलस्य.
141. बुद्धि—P. बुद्धिमत्.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

142. ब्रह्मन्—P. ब्रह्मणः; ब्रह्मणा.–S. 127.

भ

143. भय—P. भयम्.–S. 130.

144. भव (N.)—P. भवः.

145. भविष्यत् √भू (भव्)—P. भविष्यन्ति.

146. भाग—P. भागशः.

147. भू (भव्)—P. भवति; भवेत्.

म

148. मत (P.P.)—P. मतः; मता.

149. मति—मतिः.

150. मनस्—P. मनसा.

151. मनुष्य—P. मनुष्याणाम्.

152. महत्—P. महत्.–S. 136.–T.37.

153. मानुष्य—P. मानुष्येण.

154. मामकी—P. मामकीम्.

155. मार्ग—P. मार्गम्.

156. मुख—P. मुखम्.

157. मुहुस्—P. मुहुः.–S. 143.

158. मोह—P. मोहस्य.–S. 144.

159. मोहयत् √मुह् (मोह्)—P. मोहयन्.

य

160. यतस्—P. यतः.

161. यत्र—P. यत्र.

162. यद्—P. यत् ; यस्य; यः; यै.

163. युध्—P. योद्धुम्.

164. युष्मद्—P. तव; त्वम्; त्वा.

165. योग—P. योगम्.–S. 147.

166. योगिन्—P. योगिनः; योगी.–S. 148.–T. 40.

167. योध—P. योधाः.–S. 149.

168. योध्यमान √युध्—P. योध्यमानाः.

169. यौधिष्ठिर—P. यौधिष्ठिराः.

र

170. रात्रि—P. रात्रिः.

ल

171. लभ्—P. लभन्ते.

172. लिप्—P. लिप्समानः.

173. लीन √ली—P. लीनः.

व

174. वक्त्र—P. वक्त्रम्.

175. वच्—P. उच्यते; उवाच.

176. वश—P. वशम्.

177. वस्—P. वसते.

178. वा—P. वा.

179. विद् (TO be)—P. विद्यते.

180. विद् (TO KNOW)—P. विद्यात्; वेदितुम्.–T. 43.

181. विधातृ—P. विधाता.

182. विनष्ट √ वि+नश्—P. विनष्टान्.

183. विना—P. विना.

184. विनाश—P. विनाशम्.

185. विभु—P. विभुः; विभो.

186. विभूति—P. विभूतीः.–T. 46.

187. विश्रान्त √वि+श्रम्—P. विश्रान्तः.

188. वि+मुच् (मुञ्च्)—P. विमुच्यते. –S. 161.

189. विविध—P. विविधैः.

190. वि+वृध् (वर्ध्)—P. विवर्धते.

191. विश्—P. विशन्ति.

192. विश्व—P. विश्वस्य; विश्वम्.–S. 164.

193. विष्णु—P. विष्णोः.

194. वीर्य—P. वीर्यवान्.

195. वृत् (वर्त्)—P. वर्तन्ते.

196. वृध् (वर्ध्)—P. वर्धन्ते.

197. वेष्टित √ वेष्ट्—P. वेष्टितम्.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

198. वै—P. वै.
199. व्रज्—P. व्रजेत्.

श

200. शक्—P. शक्ष्यसि.
201. शक्य √ शक्—P. शक्यम्.
202. शत्रु—P. शत्रुः.
203. शल्य—P. शल्यः.
204. शस्त्र—P. शस्त्रैः.
205. शित—P. शितेन.
206. शुभ—P. शुभाः.–S. 173. –T. 51. –Q. 9.
207. शोक—P. शोकम्.
208. श्रेयस्—See प्रशस्य.

स

209. सक्त √ सञ्ज्—P. सक्ताः.
210. सञ्ज्—P. सजन्ति.
211. सत् (Adj. used as a noun)—P. सताम्.
212. सत् √ अस्—P. सन्.–Q. 10.
213. सत्त्व—P. सत्त्वेन.
214. सद्—P. सीदमानम्; सीदमानः.
215. समवेक्ष् (सम् + अव + ईक्ष्)—P. समवेक्ष्य.
216. समवस्थित √ सम्+अव+स्था (तिष्ठ्)—P. समवस्थितान्.
217. सम—P. समा.–S. 179.
218. समारम्भ—P. समारम्भाः.
219. समाश्रि (सम् + आ + श्रि)—P. समाश्रित्य.
220. समुपास् [सम्+उपास् (उप+आस्)]—समुपासते.
221. संपश्यत् √ सम्+दृश् (पश्य्)—P. संपश्यद्भिः; संपश्यन्.
222. सर्व—P. सर्वस्य; सर्वे; सर्वैः; सर्वम्.–S. 185.–T. 11.
223. सह—P. सह.–S. 190.
224. सिद्ध—P. सिद्धान्.–S. 192.
225. सिद्धि—P. सिद्धये.–S. 193.
226. सूक्ष्म—P. सूक्ष्मः.
227. स्था (तिष्ठ्)—P. तिष्ठति.
228. स्थित √ स्था (तिष्ठ्)—P. स्थितः; स्थिताः.
229. स्पृशत् √ स्पृश्—P. स्पृशन्तः.
230. स्मरत् √ स्मृ—P. स्मरन्तः.
231. स्मृ—P. स्मरन्ति.
232. स्मृत √ स्मृ—P. स्मृतम्.
233. स्वयम्—P. स्वयम्.

ह

234. हन्—P. हन्यते.
235. हर्ष—P. हर्षम्.–S. 202.
236. हुत √ हु—P. हुतम्.
237. हृद्—P. हृदि.
238. हृष्—P. हृष्यति.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

LIST OF PUBLICATIONS

of

Rao Bahadur P. C. Divanji, M.A., LL.M.

(a) *Books*

	Name of the Book	Subject	Language	Place and Year of publication
1.	Guide to the Bombay Presidency excluding Sindh.	Travels	English	Tasgaon, Dist. Satara, 1920.
2.	Charitable and Religious Trusts Act. 1920.	Law	,,	Jalgaon, Dist. E. Khandesh, 1923.
3.	Siddhāntabindu (Text with notes, translation, introduction etc.; G. O. Series No. 64).	Advaita Vedānta	Sanskrit & English	Baroda, 1933.
4.	Prasthānabheda (Text with notes, translation, introduction etc.)	Sanskrit religio-philosophical literature generally.	Sanskrit & Gujarati	Jalgaon, Dist. E. Khandesh, 1935.
5.	Vaiśālī-nī Vanitā.	Social Drama based on historical & sociological facts.	Gujarati	Ahmedabad, 1938.
6.	Raśmikalāpa, Part I.	Collection of papers on Gujarati literature, Indian culture etc.,	,,	Bombay, 1940.
7.	Bombay Agricultural Debtors' Relief Act, 1939.	Law	English	N. M. Tripathi & Co., Bombay, 1942.
8.	Indian Political Riddle.	Indian Constitution	,,	New Book Company, Bombay, 1942.
9.	Critical Word-Index to the Bhagavadgītā with an introduction.	Indian Philosophy	Sanskrit & English	Bombay, 1945.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

List of Publications

(*b*) *Papers*

Title	Subject	Language	When & how published
1. Judicial Administration in Ancient India.	Ancient Indian Law	English	Indian Review, 1915.
2. Law of Evidence in Ancient India.	,,	,,	,, ,, 1920.
3. Madhusūdana Saraswatī : His Life and Works.	Indology	,,	Annals of the B. O. R. Institute, Poona, 1926.
4. Reply to Criticisms.	,,	,,	,, ,, ,, 1928.
5. Kṛṣṇa-kutūhala Nāṭaka.	,,	,,	,, ,, ,, 1931.
6. Date and Place of Origin of the Yogavāsiṣṭha.	,,	,,	Oriental Conference, Baroda, and Calcutta Law Journal, 1933.
7. Nāgara Apabhraṁśa and Nāgarī Script.	,,	,,	Annals of the B. O. R. Institute, Poona, 1933.
8. Influence of the Vedānta Philosophy on Gujarati Literature.	,,	,,	K. B. Pathak Comm. Volume, 1934.
9. Samuccayavāda ; Its Origin and Development.	,,	,,	Indian Philosophical Congress, Poona, 1934.
10. Can God be Seen?	,,	,,	Indian Philosophical Congress, Waltair, 1934.
11. Practical side of the Advaita Doctrine.	,,	,,	Review of Philosophy and Religion, 1934.
12. Problem of Freedom in Indian Philosophy.	,,	,,	Oriental Conference, Mysore, 1935.
13. Yogavāsiṣṭha and Bhagavadgītā.	,,	,,	Indian Philosophical Congress, Delhi, 1936.
14. Source of Legal Obligation (Hindu Law).	Law	,,	Indian Philosophical Congress, Nagpur, 1937.
15. Further Light on the Date of the Yogavāsiṣṭha.	Indology	,,	Poona Orientalist, 1938.
16. Ms. No. 623 Vishrami at the B. O. R. I., Poona.	,,	,,	New Indian Antiquary, 1938.
17. Problems of Pañcadaśī.	,,	,,	Annals of the B. O. R. Institute, 1938.
18. Yogavāsiṣṭha on the Means of Proof.	,,	,,	Ross Comm. Volume, 1938-39.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Title	Subject	Language	When & how published
19. Laṅkāvatārasūtra on Non-vegetarian Diet.	,,	,,	Indian Philosophical Congress, Allahabad, 1938 and Annals of B. O. R. Institute, Poona, 1940.
20. Text of the Laghuyogavāsiṣṭha.	,,	,,	New Indian Antiquary, 1939.
21. Resurrection of the Jain Bhaṇḍārs, Patan.	,,	,,	New Indian Antiquary. 1939.
22. Historical Value of Paurāṇic Works.	,,	,,	Journal, Gujarat Research Society, Bhagawanlal Indraji Comm. Volume, Bombay, 1939.
23. Asparśa Yoga of Gauḍapāda and Śaṅkara's Jñānavāda.	,,	,,	Poona Orientalist, 1940.
24. Madhusudanānanda.	,,	,,	New Indian Antiquary, 1940.
25. Ancient Indian History and Research Work.	,,	,,	Oriental Conference, Tirupati, and New Indian Antiquary, 1940.
26. Ms. No. 8771 at the S. P. P. Library, Śrīnagar.	Indology	,,	Bhāratīya Vidyā, 1940.
27. Yogavāsiṣṭha on the Origin of Indian Philosophy.	,,	,,	Poona Orientalist, 1941.
28. Materials for the History of Gujarat of the Pre-Valabhi Period.	,,	,,	Kane Comm. Volume, 1941.
29. Probable Dates of Two Pre-historic Tīrthaṅkaras.	,,	,,	Mahāvīr Jaina Vidyālaya Silver Jubilee Volume, 1942.
30. Three Gujarati Legal Documents of the Moghul Period.	History	,,	Journal, Gujarat Research Society, 1942.
31. Origin of the Bhāgavata and Jaina Religions.	Indology	,,	Annals, B. O. R. Institute, Silver Jubilee Volume, 1943.
32. Codification of Hindu Law.	Law	,,	Journal, Bombay Law Reporter, 1943.
33. Puruṣārtha, Daiva and Niyati.	Philosophy in general	,,	Oriental Conference, Benares, 1944.
34. Brahma-Ākāśa Equation.	Vedānta	,,	Poona Orientalist, 1945.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

List of Publications

The number of Gujarati papers read before the Gujarāti Sāhitya Pariṣad and Sāhitya Sabhās at several towns in Gujarat or contributed to literary journals like the "Samālocak", "Vasant", "Bhāgyodaya", "Kaumudī", "Sāhitya", Forbes Sabhā Quarterly etc. is so large that those on Gujarati literature and Indian culture alone made up a volume of 450 pages and printed copies of a number of those on Religion and Philosophy and Travels, lying preserved for being reprinted in a book from at a convenient time, are likely to make up another similar volume.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ISBN 81-215-0545-3
Jacket by Vishwas M. Akde

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Also published by us

N.V. Banerjee
The Srimad Bhagavadgita
Sanskrit text, English translation and commentary

Madhukar M. Patkar
History of Sanskrit Lexicography

Arthur A. Macdonell
A History of Sanskrit Literature

Paul Deussen
The Philosophy of the Upanishads

N.V. Thadani
The Bhagavadgita
translated into English verse

W.L. Sastri Paniskar
Srimadbhagavadgita
in Sanskrit with eight commentaries

Serving JinShasan
042978
gyanmandir@kobatirth.org

MUNSHIRAM MANOHARLAL PUBLISHERS PVT. LTD., NEW DELHI

For Private and Personal Use Only